BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XVIII
E
21
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

INSECTORVM SIVE Minimorum Animalium THEATRVM:

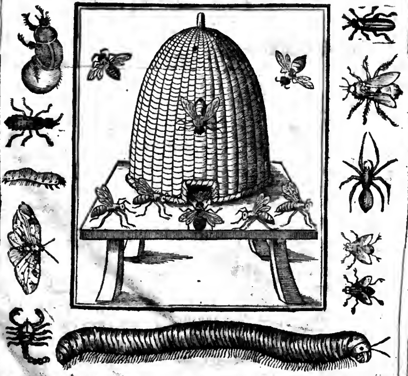
Olim ab

EDOARDO WOTTONO.
CONRADO GESNERO.
THOMAQVE PENNIO

incboatum:

Tandem
THO. MOVFETI Londinâtis operâ ſumptibuſq; maximis concinnatum, auctum, perfectum:
Et ad vivum expreſſis Iconibus ſuprà quingentis illuſtratum.

Londini ex Officinâ typographicâ *Thom. Cotes*. Et venales extant apud *Guiliel. Hope*, ad inſigne Chirothecæ, prope regium Excambium. 1634.

GENEROSO VIRO, EQVITI AVRATO, ARCHI-atro Regio, D. Gulielmo Paddy:

Theodorus de Mayerne, Eques auratus, *Baro Albonæ, in Aulâ Britannicâ* Archiatrorum Comes, *S. P. D.*

NVncupaverat olim *Mouffetus* veſtras, Medicæ familiæ inſigne decus, vir politioris utique & ſolidæ literaturæ πολυΐστωρ eximius, *Elizabethæ* ſemper Auguſtæ (quæ ſupra ſexum ſapiens, fortis, ad bene regnandum nata, ſubditorum votis, & proprijs cœptis geſtiſque ad invidiam fœlicibus tot annos imperavit) opus hoc *De Inſectis animalibus*, ab aliis inchoatum, ab ipſo auctum, perlimatum, & ut nunc prodit ad umbilicum perductum; haud indignum ratus Naturæ miracula, in minimis maximè conſpicua, maximæ *Principi* dedicare, quæ ſummi rerum omnium Conditoris infinitâ teſtantur potentiam, & Principûm Διοτρεφῶν mentem ad cauſam cauſarum erigunt, ut Numinis præſentiam ubique agnoſcant, & beneficam manum in ſingulari erga ipſos directione, & electivè agente influentiâ, non minùs ſubmiſſo quàm grato animo venerentur; ratione proportionûm momenta ſic penſitante, ut pluris teneatur qui plus acceperit. In iſto propoſito, antequam votum ſolverit, ſupremum obijt diem author, dignus qui vitam protraxiſſet diutiùs, in artis & rei literariæ compendium. Sic liber poſthumus hæredi relictus, facultatibus minus amplis quàm patris ferebat nomen, poſcebat meritum, & in publica commoda tot vigiliæ, tot exantlati in curandis ægris labores jure poſtulabant. Fortuna cæca vix niſi invita melioribus favet, quaſi diſſonum ſit & incongruum Pluti cum Apolline Minervâ & Mercurio commercium. Fatis tunc functa *Elizabetha*, imperij Britannici habenas piè & *juſtè*

tenente

nente,atq; inter procellas totam quaſſantes Europâ pacificè regnante IACOBO,averruncatis ſceptri maieſtate,& animæ ad miraculum prudentis providentiâ monſtris, quæ regni fundamentis convellendis inſtabant *Proditione, dolis, ſcelere atque libidine & irâ.* Heroï non minûs doctrinâ quàm virtutum omnium συνδρομῇ illuſtri, doctum opus offerre decreverunt Curatores pupilli in ſicco à parente derelicti: Sed res anguſta domi diſtulit negotium, atque ſubventaneo intento effectum, & fætui lucis uſuram denegavit. Sic in cuſtodiâ amicorum defuncti obſcurus diutiſſimè hæſit liber,donec à Darnello, authoris quondam Pharmacopœo,homine ſanè probo,magiſtri Manibus bene volente,ejuſque gloriæ avido, oblatum mihi volumen,quod per aliquot annos in meo Muſæo ſepultum in pulvere,tineis blattiſq; expoſitum jacuit,nullâ medius-fidius meâ,ſed typographorum nummis inhiantium culpâ,qui quantumvis in varijs regionibus à me per literas invitati, & ad ſuſcipiendum orphanum ſollicitati, detrectaverunt ingratum ut ajebant laborem, diſplicente ipſis artis nobilis uſurâ, niſi Nauticam ſuperaverit. O tempora, in quibus eruditorum hominum ſudores ex pretio operis ſolvendo, & ære in charta & atramento comparandis locando, vel ex vulgi (peſſimis ut plurimum applaudentis) depravato ſenſu, non ex rei eſſentia vel ſubjecti dignitate, aut ſolidâ ejuſdem explanatione æſtimantur! Limini tunc præfixa erat Epiſtola quam dedicatoriam vocant, cuius prædictorum Principum alterutrius nomen prælaturæ, poſt utriuſque obitum, intempeſtiva videbatur editio. Alius forſan hanc captaſſet occaſionē compellandi Regis CAROLI, magni patris magni filij, ſub cujus fortunatiſſimo imperio in Regiâ perſonâ, virtutes omnes Regiæ quaſi agmine facto concurrentes ſingulæ de prærogativa certant, & genibus E. M. advolutus alienum opus fucato laudum cortice velatum, vel ampullatis aulicæ eloquentiæ fumis obumbratum, ſub ſpe alicujus remunerationis obtuliſſet. Sed iſta non ſunt mei genij, quippe licet non ingratus Principibus viris hactenus vixerim, attamen id longo didici uſu, ſobriè utendum ipſorum gratiâ, auribus oculiſ-ve abutendum nunquam, & apud ipſos, quantumvis molles aditus & tempora noris,ſemper intempeſtivam eſſe importunitatem, eam præſertim quæ Muſas mercenarias infami ſtigmate notatas ad ſtipem adigit. Noli credere me tantum huic operi detrahere ut ipſum indignum putem quod Regium nomen in frontiſpicio geſtet,& ſub tam ambitioſæ inſcriptionis tutelâ publicatum vivat: ſed parentem luſtricum in alterius gratiam ultrò agere, κωφὸν πρόσωπον

quo

quo ad argumenti expoſitionem, in ſcenam producere, & ſub alienis plumis in operis aditu jejunè & ineptè ſuperbire piaculum duxi. Vt tamen numeris omnibus abſolutus prodeat liber, nè-ve lector conſuetudinis amans Epiſtolam deſideret, vel omiſſam queratur, pro more meo, (quo magnates debito quidem honore proſequor, Amicos verò unicè & conſtanter colo) Hiſtoriæ naturali & Medicæ, alicujus communi literatorum conſenſu utriuſque callentis, neceſſitudine non vulgari mihi juncti, bonis omnibus charum, & propriis clarum dotibus nomen præfigere volui, quod reverentiæ & bonæ voluntatis officium, poſteritati teſtetur, quo ſint apud me loco viri doctrinæ multiplicis tincturâ imbuti medullitùs. Inprimis verò Artis omnium nobiliſſimæ quam exerceo proceres. Ita te ex multis unum ſelegi, qui mihi ſis inſtar omnium, generoſe vir, amiciſſime *Paddy*, qui à ſapientiſſimo, & nihil unquam perperàm faciente Monarcha IACOBO *cenſu decoratus equeſtri*, *Virtutem titulis, titulos virtutibus ornas*, ut de te ipſo noſter cecinit Thorius. Is es qui me poſt nefandum *Henrici* magni quondam Domini mei clementiſſimi parricidium, (atratam ſæculi ſui memoriam in ſæcula redditurum) à Sereniſſimo *Jacobo* ex Aula Gallica per literas proprias, & viæ ducem ex profeſſo in Britanniam accerſitum, & immediatè dignitate Comitis Archiatrorum honoratum, non limis & invidiæ vipereo veneno turgentibus oculis aſpexiſti, ſed candidè, & exporrectâ fronte (qualem virum generoſæ originis decet,) excepiſti peregrinum, contra illud Horatij, qui *penitùs toto diviſos orbe Britannos*, feritatis in hoſpites inſimulat. Deinceps verò in numeroſis apud ægros congreſſibus, & Medica praxi, placidè conſultantium opiniones auſcultantem, expendentem, & pro loci mei debito, circa agenda concludentem, ſine rixa vel contradicendi innato medicaſtris cacoëthe audiviſti, & rationi conſentaneam meam ſæpiſſimè probaſti ſententiam. In Illuſtriſſimo Collegio Londinenſi (cui ut digniſſimè ſemper, ſic præfuiſti ſæpiſſimè) optimatûm votis tuóque inprimis calculo, in Collegarum numerum relatum, pro Regio Characteriſmo Spartæ meæ aulicæ, primum à Præſide noſtro locum obtinere libenter paſſus es: Addo quód varijs à me ad excellentiſſimos collegas noſtros delatis vel petitionibus vel commendationibus, nunquam te oppoſuiſti, ſed mihi faciles aures & auxiliares manus ſemper præbuiſti: Denique laudaſti ubique abſentem, & famam Momorum calumnijs impetitam, & dente Theonino vulneratam ſæpiùs (quæ bonorum, imò maximorum Principum eſt conditio) quantum in te

 fuit,

fuit, me clàm, ex inſito tibi animi prænobilis motu ἀδολομάχως tutatus es, authoritate quâ polles apud tuos cujuſcunque conditionis, neque ulterius gliſcere hanc paſſus es maledicendi porriginem. Quid retribuam tibi Vir Excellentiſſime, cui ut vero Philoſopho inanis gloriolæ nulla eſt cupido, & quæ magni ſplendoris ab hominum vulgo laudantur, quæruntur, expetuntur, in præſentiarum ſordent omnia? Gratus & amoris pleniſſimus erga te animus jubet, ut in ipſius teſtimonium levidenſe hoc Ἰουμέιον tibi offeram, quod lubens volenſque accipe, & ſine ut candidâ iſtâ teſſerâ deſtruatur improbum illud καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, &c. Deus O. M. longos, & benefico ſyderum aſpectu proſperos, tibi largitus eſt annos, in civiûm tuorum ſalutem, quorum ſanitati tuendę & reſtaurandæ, per plurima luſtra hactenus invigilaſti tam efficaciter, ut non quernâ tantum coronâ, verum etiam aureâ ſtatuâ (ſi tempora noſtra hunc ferrent honorem) te dignum vixiſſe diù, jure agnituri ſint Nepotes. Nunc Dux emeritus, rude donatus Athleta, monſtrorum in hominum perniciem fæcundâ nimium ſobole quotidie naſcentiûm domitor, exſuccum corpuſculum edaci tempori placidè quotidie cedens adhuc ſuſtinente animâ, quæ nullis carceris ſui vitiata conditionibus portum videt, imò iam penè tangit, abſtractâ ab humanæ vitæ ærumnoſis vexationibus mente, tecum habitas, & quod ſupereſt tibi temporis à divinis meditationibus, *omnem in naturam penetrans, atque abdita rerum*, per amæna φύσεως παναιόλου viridaria expatiaris. En tibi ex ſecretiſſimo magnæ parentis horto exquiſitiſſimum ſertum, quod non modò paſcat oculos, verùm etiam eximium, quo polles, mentis acumen, in intima ejus adyta deducat. Tu Anatomicus inſignis Inſecta ſecari poſſe ſodes experire; Magno Stagiritâ duce partes animalium rimari non dedignante, invenies in apûm Corpuſculo utrem mellis ex floribus ſucti receptaculum, crura bitumine ceram daturo tenaciter onuſta. In οὐροπυγίῳ corneum aculeum, vindicis veneni plenum, ad feræ nutum deprompti lem, quo Rex gregis carere dicitur, quippe ſupremæ poteſtati omnia pro voluntate quando libuerit ſubverſuræ, naturaliter competit, imo debet innaſci Comitas, unde Reges proprio attributo patres ὡς ποιμένες λαῶν indigitantur. In Culicibus obſervabis canoram tubam, ſanguinis ex animalibus ſuctricem, imò per ſolidiſſimi ligni compagem, doliorum muſtum continentium exhauſtricem. Quàm placebit tibi Papilionum in Helicem continuò rediens, poſt hauſtum ex floribus alimentum, tenuiſſima proboſcis, quàm expanſæ ipſorum alæ, artifici naturæ penicillo pictæ, non imitan-

dis

dis pigmentis,quibus penè ceſſura Iris, *Mille ferens varios adverſo ſole colores.* Quàm Iucundo ſpectaculo, manus artifices cautè & curioſè acutiſsimum ſcalpellum & ſtylum pertenuem ducentes regentibus oculis,patebunt iſta. *Cicadarum* rore victitantium fiſtula,atque ſtriduli quem edunt ſoni per caniculæ æſtum viatorum aures importunè obtundentis organa, ſic fabrefacta ut concavus venter, ſub diaphragmate exſculptus ſit in fornicem, cui ſupertenſum ex tenuiſsima & ſicciſsima membrana operculum tympani inſtar,per obliquum ſinum aerem admittit, qui alarum & aqualiculi motu ſucceſsivo & regulari agitatus, per anguſtum foramen intrans, mox dilatatus, ad Caveæ incruſtatos parietes appellens, refractuſque ſonum format. *Scarabeorum* maiorum cornua,cervorum æmula, mucronibus acutiſsimis vulnera infligere potis,& qui ea movent ac validiſsimè conſtringunt muſculi. *In Cantharorum* genere Rhinoceros. Bombycum (qui omnium Erucarũ πολυμορφῶν καὶ πολυχρόων ſunt anteſignani) in plures anfractus retortum materiâ ſerici tumens marſupium,in quo poſt tempus deſtinatũ concoctioni pabuli, ex mori potiſsimùm foliis deprompti, gluten ſeu gelatina tenax reſervatur, donec turgente ventriculo, & geſtiente finem ſuum aſſequi naturâ, vermis ſalivam paulatim eructat, cuius ad aerem ſolideſcentis filum, rem veſtiariam Satrapis procuratura beſtiola, per ſtrictiſsimas fauces diſpenſat,& nendo capitis ac dimidij corporis motu, additâ anteriorum pedum carminatione,primò in ſtabilimenta glomeris ſui, deinde in proprium conditorium,ubi ſuam ſubeat transfigurationem diſponit, quemadmodum Arachne per infima corporis, in filum ductile excrementum egerit,unde caſſes vitæ ſuſtentandæ neceſſarios paupercula magno cum labore format, & pedibus prolixis in unguiculos peracutos deſinentibus nectit in nodos, operis reparationi ſubinde obnoxia. *In Locuſtarum* majorum viridium ſepes depaſcentium thecis ſupremis,ſquamæ duæ Corneæ prædurę, quarum mutuus attritus,per aeris mollioribus alis agitati ſubminiſtrationem, ſonum ſatis acutum creat. Omnium vero hujus generis caput armatum,poſteriora crura dura,ſicca,prælonga, quorum ad firmum obiectum impulſu, validiſsimorum tendinum ope, inſtar ſagittæ ex baliſtâ prodeuntis libratum corpus pro ſua proportione ſatis grave,vibratur in longinquum:ut pulicibus etiam cum impetu ſalientibus contingit. Sed quod maius eſt præter forfices, novacularum penetranti acie æmulas,rectum ab ore in anum ductum, cingentibus pylorum dentatis obicibus, ſibi invicem ſpinoſa quaſi ζύγων reſpondentibus,quibus arva tota voracibus inciſoriis depopulata,

populata, tanquam in piſtrino moluntur, & quàm citiſsimè excernuntur; nunquam ceſſante fame, donec regiones integras vindici tonantis iræ obiectas, Divina iubente Nemeſi, vile pecus abſumat; & populos cœlo ridiculè minitantes excidium, in nihilum redigat. Aſpicies phalangiorum os armantes cuſpides, quarum vulnuſcula ſubit virus inſolens, corporis centrum intrans, medullis imis mordicùs infixum, cum atrocis feræ vita in ſubiecto quod ipſum ſuſceperit perdurans, certis horis periodicè ſæviens, Phantaſiam perturbans, quæ obiectis animali concoloribus lenitur, ſed furere non deſinit, donec muſica provocatis choreis ſudores largos cieat, & paroxyſmum ſolvat, poſtero die eadem hora recurſurum. *Lampyridum* inteſtinum ignem caudæ affixum, & *Cocuiæ*, noctilucæ Indicæ funalia, Cimmerias tenebras vincentia ſpectabis. Atque adeo (ſi conſpicilia ex Cryſtallo φακοειδῆ (quantumvis lineeis oculis in perſcrutandis atomis neceſſaria) ſumas, miraberis Cataphractorum pulicum obſcurè rubentem habitum, cum dorſo ſetis rigente, & cruribus hiſpidis, & inter duas antennas prominentem tubum carnificem, amaram puellarum luem, humanæ quieti in ſomnis præſertim inimiciſſimam. *Pediculorum* oculos prominentes cernes, & cornua, crenatum corporis ambitum, totam ſubſtantiam diaphanam, per quam cordis & ſanguinis tanquam in Euripo indeſinenter fluctuantis motum. Patebunt tibi *petulantium pediculorum* cancriformium plana corpuſcula, cum harpagonibus quibus, cutim humanam perpetuò inter pilos ore lancinantes, adhærent tenacius quam Lepades affixæ ſcopulis. Imò ipſi *Acari* præ exiguitate indiviſibiles, ex cuniculis prope aquæ lacum quos foderunt in cute, acu extracti, & ungui impoſiti, caput rubrum, & pedes quibus gradiuntur, ad ſolem prodent. Quod ſi à partium αὐτοψίᾳ animum ad Inſectorum generationem & ortum revoces, & varias quas ſubeunt tranſmutationes expendas, ut vermium in muſcas, Erucarum (quarum ſingulæ ſpecies à ſingulorum vegetabilium corruptione trahunt originem) in Chryſalidas, aureis velut bracteis ſuperſtratis rutilas, & papiliones, quorũ ova fætus vermiformes denuó producunt, per circulum ſucceſsivè agente, & conſtanter motu perpetuo in ſe recurrente naturâ, Ingredieris procuidubió ampliſſimum Philoſophandi campum, circa univerſalis ſpiritus tria regna (vegetabile, animale, minerale) æqualiter pererrantis, replentis, regentis, atque in Entia ad ſingula pertinentia, pro diſpoſitione materiæ varias formas introducentis, potentiam & activitatem: Nec non ſpeculationem tuam exercebit corporum omnium ſublunarium inter ſeſe commercium, quæ licet perſæpe adverſis

frontibus

frontibus inter ſeſe pugnare videantur, In uno tamen conveniunt, & ab invicem aliquid omnia & ſingula mutuantur. Imò ſi tranſmutantur & animalia & plantæ, cur idem metallis denegatum? Id quod arte ſe præſtare poſſe permulti naturæ genuini miniſtri & legitimi adjutores, non ſine ratione gloriantur: Idque ſolum per impedimentorum remotionem, & congruam activorum & paſſivorum coapplicationem, quâ factâ ſoli Naturæ negotium relinquit Philoſophus, quæ blando calore externo, citra feſtinationem adjuta, internum ſuſcitat ignem, Elixiris ſanitatem & opes procuraturi opificem; ut Aſinos explodam, qui in leonis exuvijs exultantes, tumultuariam & confuſam inſtruunt ergaſteriorum ſuppellectilem, ſubterranea cuncta eruunt ex imis fodinis, & Veneris marito exponunt, ſomniorum experiendorum avidi,

——————Simul & patrimonia miſcent,
Arcano inſtantes operi & Carbonibus atris,
Qui tandem exhauſti damnis, fractique labore
Inveniunt, atque inventum Nihil uſque requirunt.

Cinifloribus hiſce præteritis, ſi altius circa inſecta lubet philoſophari, habebis quod te exerceat in Apûm Monarchicâ, Formicarum Democraticâ ~~[illegible] utriuſque generis~~ Oeconomicâ providentia: Illius in colligendis & reponendis Cera & melle: Hujus in cellis replendis, & rodendis ſeminibus, eâ parte quâ germinant, ne labore improbo collecta, & in hyemem recondita annona, vi caloris ingeniti in ſubterraneo ergaſtulo (quod durante brumâ calet) excitati, productione præcoci tentatâ corrumpatur, & obortâ peſte, unâ cum graſſante fame totum gregem deleat. Neque ſicco pertranſibis pede Architectonicem in fingendis ex cera favorum cellulis; Mathematicè ad exactum ἑξαγώνον. In veſpeti loculis; In formiceti tabulatis varijs, & anfractuoſis Mæandris; In cujus compage cubilia, horrea, Xenodochia, cadaverum repoſitoria, præter innumeras animalculorum infatigabilium dotes, functiones, operas, vidit, & ſatis vel admirari, vel laudare non potuit is qui in eis contemplandis longos abſumpſit dies, vitam totam in ſupino hocce & valdè otioſo negotio tranſactam, operæ pretium ratus. Textricem oſtendent Seres, Erucæ omnes, Aranei, muſcis inſidias ſtruentes, & tendentes retia, ad comparandam eſcam. Cælaturam exercent oris ſcalpro ligna pertundentes Coſſi. Pietatem erga ſenes, defeſſos, ægros, ſobolem docebunt formicæ, & apes inter cætera inſecta: Prolis amorem Heliocanthari Apollini ſacri, qui ſtercoream pilulam (ſeminis ipſorum receptacu-

lum)

lum) ab ortu ad occaſum, Solis motum ſequentes, per 28. dies verſare nunquam deſinunt, donec defodiendo apta fit, ad fœtus productionem, poſt menſis lunaris ſpatium, quod vermi in volucrem demum abituri formationi, & excluſioni natura aſſignavit. Hic marem ſemen prolificum ſine fœminæ ope habere, & per ſe generare poſſe, intercedente putrefactione idoneæ materiæ in commodâ matrice (etiam non animali) notato. Sed (quod Chriſtiani hominis meditationes omnes coronat, eumque ſublimem rapit) perpende ut Bombyx ſibi tumulum condit, textili opere intus compactiore imperviu m, in quo vermis in ſe contractus videtur emori, & prodigioſâ Metamorphoſi renaſcitur papilio, nobilius animal, quod remigio alarum cœlum petit, quum ſordidum reptile ante ſepulturam, terræ affixum, & pabulo ſoli agglutinatum vixerit. Vide num obſcura de Locuſtarum genere, inter arvorum ſtipulas, ultimâ macie confecta victitans beſtiola (quam à precantis geſtu Galli *Narbonenſes Pregadiou* appellant) homines doceat ſupplices ad cœlum palmas tendere, & ritum decorum in offerendis Domino precibus obſervare admoneat. Quid de Cantharo majore naſcicorni Indico, qui ſine matre natus (more cæterorum congenerûm) moritur, & ex ſua putrilagine, Phænicis inſtar, poſtliminió reſurgit? Denique quid de Muſçis cenſes, quas aquâ per plures horas ſubmerſas, in calido cinere ſi ſepelias, ad vitam denuo revocabis? Non dubito hercle quin inter ſerias iſtas cogitationes (quarum objectum cæteris hominum laruis ἀμούσοις καὶ ἀφιλοσόφοις minùs ſerium videbitur) mens tua ad ſuam exurgat originem, cœlo defixis oculis exclames ἰνθεό-ᾶ θεὸς! & cum divino Pſalte canticum Naturæ authori perſolvas. *Quàm magnificata ſunt opera tua Domine. Omnia in ſapientia feciſti. Impleta eſt terra poſſeſſione tuâ.* Sic erit unde mihi gratuler, ex eo quod licet annorum tuorum longa ſeries hactenus fuerit continuus philoſophandi actus, attamen per polydædali hujus honorarij rarum auctarium, tibi novam non minùs ſolidæ & utilis, quàm *j*ucundæ & curioſæ meditationis anſam præbuerim. Patere igitur ut doctiſſimi *Mouffeti* fœtum, nunc tandem in lucem editum, manus amica Bibliothecæ tuæ inferat, cuj locum parente & nato dignum aſſignato inter tot volumina, quibus inſtructiſſimos habes Muſæj tui forulos. Præter enumerata bona acceſſura inde tibi, & horarum lecturæ operis datarum, ampliſſimum quod reportabis fænus, (ſi jocari licet) res tua etiam non carebit emolumento, ne proprium compendium hic neglectum videatur: In iſtis paginis invenies quæ peſtem deliciarum tuarum

fugent,

fugent, Muſis, earumque alumnis inimiciſſimas feras; tineas dico librivoras, quæ ventre voraci & ferreis dentibus (corporis licet ſint admodum puſilli) ſæculorum integrorum lucubrationes eroſas abliguriunt. Malas beſtias peſſima omnia naturæ iratæ deleteria malè perduint! quarum propagationem præcavere, & infamem progeniem necare, (interim dum ſpeciem funditùs abolere ſatagent eruditi librorum ſcriptores, vel collectores ſeduli conabuntur,) Liber hic (quem amoris mei μνημόσυνον tibi mitto) proprio capite docebit. At ſatis eſt; Vrceus cœpit inſtitui, cur exit amphora currente rotâ? Abripiunt me benevolentiæ ardor, & ſubjecti fœcunditas: de tabulâ removenda manus, nè abſurdè abeat in immenſum epiſtola, quæ jam incautè excrevit in volumen. Me tibi addictum credito, & quàm bene tibi velim & cupiam iſtæ lineæ in tui gratiam exaratæ loquantur Quod reliquum dierum ad decurrendum vitæ tuæ ſtadium, antequam cœleſte βραβεῖον accipias, ſtatuit tibi Deus, cum animi & corporis indolentiâ ut abſolvas opto, & ut cum *Ariſtotele* teſtamentum ſcribente loquar, hîc diutiùs tibi ἔσται μὲν εὖ: ἐὰν δέ τι συμβαίνῃ, fœliciter ut appellas, & beatorum portum decreto tibi momento glorioſè ſubeas ex animo precor. Vale. *Ex meo Muſæo Idibus Maij, anno reparatæ ſalutis humanæ,* 1634.

Index ſingulorum Capitum in hoc volumine comprehenſorum.

LIB. I. CAPUT I.

DE *Apum nomine, deſcriptione & differentijs.* Pag. 1.
Cap. 2. *De politicis ethicis & œconomicis Apum virtutibus.* 5
Cap. 3. *De creatione, generatione, & propagatione Apum.* 12
Cap. 4. *De apum uſu.* 21
Cap. 5. *De mellis nomine, differentia, & uſu.* 24
Cap. 6. *De cera, propoli, piſſecera, erychace, earumque natura & uſu.* 33
Cap. 7. *De Fucis & Furibus.* 37
Cap. 8. *De Veſpis.* 41
Cap. 9. *De Crabrone & Tenthredine.* 49
Cap. 10. *De Muſcis.* 54
Cap. 11. *De Muſcarum differentijs.* 58
Cap. 12. *De muſcarum uſu.* 70
Cap. 13. *De culicibus.* 80
Cap. 14. *De Papilionibus.* 89
Cap. 15. *De Cicindela.* 108
Cap. 16. *De Locuſtis.* 116
Cap. 17. *De Cicadis & Gryllis.* 127
Cap. 18. *De Blattis.* 137
Cap. 19. *De Bupreſti & Cantharide.* 141
Cap. 20. *De Cantharide.* 144
Cap. 21. *De Scarabeis.* [illegible]
Cap. 22. *De Scarabeis minoribus* 161
Cap. 23. *De Proſcarabeo & Scarabeo Aquatico.* 162
Cap. 24. *De Gryllotalpa.* 164
Cap. 25. *De Pyrigono.* 164
Cap. 26. *De Tipula.* 169
Cap. 27. *De Ferſicula, ſive Auricularia.* 171
Cap. 28. *De Scorpio, Formica, & Pediculo*
Cap. 29. *De Cimice Sylveſtri Alato.* 174

LIB. 2. CAP. I.

DE *Erucis earumque differentijs & nominatim de Seribus & Bombycibus.* 179
Cap. 2. *De reliquis glabris Erucis.* 182
Cap. 3. *De Erucis hirſutis atque piloſis.* 185
Cap. 4. *De ortu, generatione, alimento, & Metamorphoſi Erucarum.* 191
Cap. 5. *De qualitate & uſu Erucarum earumque Antipharmacis.* 192
Cap. 6. *De Sphondile.* 194
Cap. 7. *De Staphyline.* 197
Cap. 8. *De Scolopendris & Iulis.* 198
Cap. 9. *De Aſellis.* 202
Cap. 10. *De Scorpijs terreſtribus.* 204
Cap. 11. *De Araneorum nomine differentijsque.* 217
Cap. 12. *De Araneis noxijs ſive Phalangijs.* ibid.
Cap. 13. *De Araneo cicure ſive domeſtico.* 226
Cap. 14. *De certis quibuſdam Araneorum ſpeciebus ab authoribus obſervatis.* 232
Cap. 15. *De generatione, Coitu, & uſu Araneorum.* 235
Cap. 16. *Formicarum Encomium, in quo differentiâ, Natura, ingenium, earumque uſus deſcribitur.* 238
Cap. 17. *De Cicindela, & Meloe fœmina, atque Anthreno, & Aſello arvenſo.* 246
Cap. 18. *De Vermibus mineralibus hexapodis.* 247
Cap. 19. *De Vermibus vegetabilium hexapodis, & primum de Arboreis.* 248
Cap. 20. *De Vermibus Fructuum, leguminum, frumentorum, Vitis, Herbarum.* 253
Cap. 21. *De uſu Vermium Mineralium vegetabiliumque, ac eorum perdendorum ratione.* 256
Cap. 22. *De animalium vermibus hexapodis, & primùm de pediculis hominum.* 259
Cap. 23. *De Pediculis Brutorum & Plantarum.* 265
Cap. 24. *De Syronibus, Acaris, Tineiſque animalium.* 266
Cap. 25. *De Cimice.* 269
Cap. 26. *De Ricino, & Reduvio.* 271
Cap. 27. *De Tinea veſtivora.* 273
Cap. 28. *De Pulice.* 275
Cap. 29. *De Apodis ſive Depedibus Inſectis: Ac primùm de Terra Inteſtinis.* 278
Cap. 30. *De Animalium Lumbricis.* 282
Cap. 31. *De Lumbricorum Inteſtinorum deſcriptione.* 296
Cap. 32. *De Lumbricorum Inteſtinorum ortu.* 298
Cap. 33. *De Signis & curatione Lumbricorum ex Gabucino.* 300
Cap. 34. *De Lumbricis extra Inteſtina naſcentibus, & præſertim de Enlis.* 317
Cap. 35. *De Lendibus.* 318
Cap. 36. *De Aurelijs & Teredine Depede.* ibid.
Cap. 37. *De Aquaticis Inſectis depedibus, & primum de Squilla.* 319
Cap. 38. *De Locuſta, Scorpio, Notonecto, Cicada, Anthreno, Forficula, Lacerta, Cerculo, & Pediculo aquaticis.* 320
Cap. 39. *De Pulice ſive Aſello & Scolopendra marinis.* 322
Cap. 40. *De Inſectis aquaticis Depedibus, ac primum de Oripo.* 322
Cap. 41. *De Hirudine.* 323
Cap. 42. *De Lumbricis Aquaticis.* 324

FINIS.

De Argumenti hujus ſuſceptione, atque ejuſdem dignitate & uſu, Præfatio.

INſectorum hiſtoriam *ſummis Philoſophis dignam eſſe, magnus ille Ariſtotelis, Plinij, noſtriq; Wottoni in ipſis deſcribendis labor ſatis oſtendit. Ab eorum ætate inchoatum ab ipſis opus abſolvere, Conradus Geſnerus, non ſine fructu aliquo elaboravit; ſed per vitæ anguſtias primo defecit ſtadio, neque concinnare illi ſchedas liberum fuit. In quas dum beatæ memoriæ Pennius meliore quodam fato incideret, infinitâ per quindecim annos omnium authorum lectione, & ſummâ Quickelbergij, Cluſij, Camerarij, Thomæ Kniveti Equitis fratriſque ejus doctiſſimi Edmundi, Io. Iacobi, Rogerij Brounij, Briti, ſed Bruceri noſtri inprimis, & Petri Turneri nonnullâ benignitate, hiſtoriam locupletavit. Dolendum illud, immaturâ cum quoque morte abreptum; priuſquàm congeſtam undique materiem diſpoſuiſſet, & pro hujus operis dignitate conformaſſet. Hinc enim factum, ut literæ ipſius lituris plenæ & dubijs characteribus confuſæ, planè interijſſent; niſi ego illas (fermè expoſititias) ſegregaſſem, & permagnâ pecuna ſummâ* [illegible] *omnes redemiſſem. Malui enim de noſtris fortunis, quàm de illius æſtimatione aliquid detrahi, qui ipſius in Inſectorum ſcripturâ tantum operis, in ſculpturâ tot ſumptus collocarat. Hujus igitur & Geſneri, Wottonique fragmentis ordine diſpoſitis, additâ orationis luce (quâ Pennius caruit,) hiſtoriam texui, & pro meis viribus, (quæ ſcio quàm ſunt exiguæ) tandem abſolvi. Deterrebat me inprimis operis difficultas; quoniam Inſecta vidi arduæ eſſe explicationis, tum ob materiæ ipſius inſolentiam, tum majorum hac in parte ſublimem quandam vel potiùs reſupinam oſcitantiam: reſtiterunt enim primo ipſo aditu, & eorum naturam* ἐν παρόδῳ*, vel de limine tantùm (quod dicitur) ſalutârunt. Timebam quoque (id quod fortè accidit,) Ne tam exquiſitæ narrationi orationis dignitas deeſſet; præſertim quùm hærentem hîc Pennium ſæpius cernerem, atque verborum artifices rariùs adirem. Tenuit me item aliquandiu cauſarum Inſectorum examinatio; quibus incognitis, nec ſcribi rectè poſſit hiſtoria, nec ritè concipi. Objurgabant me item amici (idque acriter) Quòd alienæ architecturæ opus ſuper inducerem cruſtaceum; tanquam qui in quovis muſtaceo laureolam quærerem, & avidiùs quàm par eſſet, gloriam ſitirem. Addebant denique; Quum cuique operi rectè inſtituto finis aliquis dignus, honeſtus, & utilis proponi debeat: ſoli huic animalium imperfectorum neutrum ineſſe; ſed temporis, impenſarum, laboriſque ingens factum diſpendium. His remoris veluti ad anchoras alligati, curſu paulisper deſtitimus; & calamo nunc arrepto, nunc abjecto, variè luſimus; donec hos animi fluctus certæ rationes ſedarent, & ad velificationem viciſſim quaſi accenderent. Difficultati operis tentandarū rerum arduarum gloriam oppoſui: recordatus, quæ novem annos inexpugnabilis Troja videbatur, eam decennali*

tentamine

tentamine eſſe devictam. Stili dignitatem quod attinet, non quàm bellè, ſed quàm bene Inſectorum naturam proderem, ſani judicij homines expenſuros perſuaſum habui: nam utcúnque vana plurimorum ingenia affectatam eloquentiam diſcupiunt, ſobrij tamen rerum æſtimatores planè reſpuunt. Cauſarum ignorantiam dilui Theophraſti reſponſo: qui licèt earum in plantis nimiâ inquiſitione ſuccubuit, hiſtoriam nihilominus tam utilem non ſubticuit. Sufficiat, Nos cauſas humano captu & cubito eſſe permenſos: nam ut certam earum cognitionem polliceri (quæ ſola in Deo ponitur) ambitioſi eſt hominis; ita nullam tenere, verè bruti. Quartum mihi ſcrupulum exemit Galeni exemplum. Qui licet Hippocrati pauca præter lumen orationis adderet, & contextam ab ipſo medicinam ſolum diduceret: tamen in Medicorum ſecundâ claſſe ſic ponitur, ut primâ digniſſimus à plurimis cenſeatur. Id quod ego (libet enim verè περιαυτολογεῖν) non ſolùm præſtiti in hoc libro, ſed etiam integras hiſtorias, & centum ſupra quinquaginta icones inſerui Geſnero, Pennioque incognitas; methodi orationiſque filum correxi, & plus mille ταυτολογίας, ἀκυρολογίας, ἀκαιρολογίας expunxi. Conſului quippe nauſeantis hujus ſeculi malaciæ, non ſolùm crambenbis coctam, ſed Ambroſiam bis appoſitam faſtidientis. Cæterùm utcúnque levis hic meus labor videtur, (nullus enim nequit cenſeri;) qui periculum fecerit in re ſimili, is rectè noſtros ſudores viderit, & ne caducas vetereſve ædes novâ materiâ reparet, ultrò caverit: præſtitiſſet enim de integro novam hiſtoriam ſcripſiſſe, quàm huic tam confuſæ tam laceræ opem tuliſſe. Gloriolam quod ſpectat; Tam ego eam longè à me remotam cupio, quàm hujus hiſtoriæ lucem vobis admotam. Fateor equidem ἀφιλοτιμίαν meæ & humanæ omni naturæ eſſe contrariam, ita tamen, ut χαυνότητα in vitijs maximis habeam, & ineptam rebus in puſillis oſtentationem æquè abjiciam. Aliter nos Socrates, Plato, Hippocrates erudierunt; qui & ſuis temporibus multa ſcipſerunt, & à gloriæ ambitione longè aberant. Neſcio an illi quidem inter φιλοτιμουμένους habendi ſint, qui nihil de ſuo in publicum proferentes, opinionem imprimunt illiteratis reconditæ cujuſdam eruditionis: quaſi utres (ſi Dijs placet) referrent eò uſque repletos, ut vel lentè admodùm, vel omnino quidem non ſtillent. De Inſectorum dignitate (ne fruſtra à Deo fieri, vel à nobis deſcribi videantur) illud attexam: Nihil totâ hâc rerum univerſitate (præter hominem) eſſe divinius. Nam ut in ſpeciem abjecta ſordidaque ſunt maximè: tamen ſi propiùs introſpiciantur multò ſecùs apparebunt quàm de ſumma cute promiſerant. Sæpe venit in mentem (inquit Galliſſardus) Italorum noſtrorum, qui res aut magnitudine inſignes, aut inſolentiâ novas ferè vehementer admirantur: contrà paſſim obvia atque exigua contemnunt, quanquam ſi rem penitùs diſpiciant, in proclivi erit animadvertere, Multò ſeſe potentius exerere in rebus humilibus vim potentiamq́; divinam, multóque ijs plus ineſſe miraculi, quàm quæ mundus ore diducto ſuſpicit & admiratur. Si quis aliunde immanem onocratalum, Elephantem, Crocodilum adducat, nemo non ocyùs eò involat, quò rem videat novam & inuſitatam: atque ut inſpiciendi copia facta ſit, magnitudinem duntaxat, colorem, & quæ ſub ſenſus cadunt miratur. Syrones autem, Bibiones, Formiculas, Pulicéſque nemo ſuſpicit: quod nulli ſint non obvia, miréque tenuia; quaſi verò luſus laſcivientis ebriæq; Naturæ eſſent; atque ea duntaxat in immanibus illis & horrendis belluis ſobriè egiſſet. Neque Italis peculiare hoc vitium, ſed & Anglis cunctóque humano generi commune: qui ut turrigeros illos bardos, Lybicum Leonem, immanem Cetum, naſicornem belluam, Vrſumq́; & Taurum ſpectent, longum quandoque iter Londinum ſuſcipiunt, ac in Caveâ foros theatrali pecuniâ ſibi comparant. Tamen ubi Natura magis, quàm in minimis tota eſt? Equidem in magnis corporibus, facilis officina ſequaci materia fuit; at in his tam parvis, tam deſpicatis, tam nullis, quæ ratio? quanta vis? quàm indicibilis (ut cum Plinio loquar) perfectio? Prudentiam

poſtulas?

poſtulas? cecam tibi formicam. Iuſtitiam deſideras? Apem intueâris. Temperantiam laudas? utramque conſulas. Fortitudinem prædicas? videas Cicadarum genus. Imò culicem (dictu minus Inſectulum) contempteris, exiguam & fiſtuloſam promuſcidem eò per denſam leonum cutem adigentem, quo tu enſe vel pilo vix aut ne vix quidem pervenias. Homini ad perforanda robora ferro eſt opus, quæ Teredo (ſono teſte) dentibus excavat, & ceu Polycleti cujuſdam ſtilo ſigilla inſculpit. Si verò illorum aliquot in ædificando, pugnando, ludendo, operando, peritiam narrare vellem; forte minimis in rebus curioſior (de quibus non curat lex) & majorum negligentior videri poſſim. Nunc ad uſum venio, multiplicem illum quidem, & (quà Deum, quà Naturam, quà Hominem videas) permagnum. Nam ſi gentes ex creaturis, juxta D. Pauli ſententiam, Deum cognoſcant: ſanè ejus omnipotentiam, majeſtatem, providentiam, hinc quaſi è celſiore Pharo certius proſpiciant. Sunt enim eorum quædam adeò minuta, ut (ceu Callicratis illæ lineæ) cerni niſi certis oculis & ampliſſimâ Solis luce haud poſſint: qualem me muſcam vidiſſe memini Bibione longe graciliorem. Symphoniſtam cupis? Cicadam audi: quæ perpetuis repleta cantibus ſine cibo vivit, & melodiâ quadâm ſuaviſſimâ Philomelam provocat. Tubicinem audires? Alveari aurem accommodes; audi Bombylium; auſcultes paulisper Culici, cujus roſtello truculentam illam & clangoroſam quaſi tubæ vocem, Summus ille Dædalus ingeneravit. Pediculum contemnis? Tamen quùm Magi illi Aegypti majorum animalium figuras Pharaoni obtruderent, in ſola hujus tam vilis creaturæ fabrica, herbam Moſi dederunt. Rectè igitur Galenus 17. de uſ. partium, poſt pilorum mirificam generationem & uſum explicatum, in hæc verba prorupit: Si (*inquit*) in tam ſordidis & nullis partibus tam ſit divina virtus, quantam ejuſdem putandum eſt eſſe excellentiam, quæ in corde & cerebro dominatur? Sanè ſi quis nullæ ſectæ addictus, ſed liberâ ſententiâ rerum conſiderationem inierit, conſpicatus in viliſſimis particulis tantam mentem habitare: conſpicatus item cujuſvis vel minimi animalis conſtructionem: is mentis, quæ homini ineſt, excellentiam intelliget, atque ex medicis principijs Theologiam hauriet, quæ multo eſt major atque præſtantior totâ Medicinâ. Arbitror nullam gentem neque ſocietatem, apud quos ulla Deorum eſt religio, quidquam habere Sacris Eleuſinijs, aut Samothracijs ſimile: ea tamen Mentem rerum omnium (quam profitentur) obſcurè docent, quæ in omnium animalium architecturâ ſatis illucet. Neque enim exiſtimes in ſolo homine tantam eſſe opificis artem, quantam ſermo ſuperior explicuit, ſed quodcunque aliud animal diſſecare velis, parem in eo artem ac ſapientiam reperies. Imò quæ ſecare omnino nequis, tanto majorem tibi admirationem excitabunt, quanto ipſa fuerint minora. Nam ſi cuidam ſculptori nuperrimè ſumma laus, & meritò, oborta eſt; quòd in exiguo annulo Phaetonta quadrigis invectum ita formaret, ut ora, fræna, dentes, pedes ſedecim, parteſque omnes mirabiliter articulatas verè exprimeret: Sanè cum totum illud opus nihil pulicis crure præſtantius haberet, major adhuc pulicis conditori ars virtuſque ineſſe appareat, qui ipſam non ſolùm formavit, ſed & nullo labore; formatamque deinceps nutriat & adaugeat. *Quare deſinamus ſtupendæ magnitudinis Coloſſos amplius mirari, & cum vera ſapientiæ Antiſtite* à cedro ad muſcum, id eſt, *ab altiſſimis arboribus, ad abjectam herbulam, vel herbarum potius ἀνθέμια veniamus. Qui ſi herbæ minimæ hiſtoriam Rege non indignam arbitratus eſt, ſanè quanto Animalia plantis præſtantiora, tantò magis hoc opus regium patrocinium, & philoſophicam contemplationem meretur. Heraclides quùm amicos in tuguriolum vocaſſet, loci anguſtiâ, vel ædium ſordibus deterriti, ante fores ſtetiſſe perhibentur: Quibus ille:* Ingredimini, *inquit,* ἐνθάδε γὰρ καὶ θεοί. *Scilicet inſinuans Deum eſſe maximum in minimis, & rebus quibuſcunque abjectis Mentem ineſſe.*

Et

Et ſanè ſi Inſectorum fabrica divino tanto artifice digna fuerit, quid homunculorum ingenijs eorum contemplatio fuerit indigna? Inter milites Paleſtinos Goliam Deus (gigantem hominis) erexit: ſed eum paſtorculi unius fundulâ proſtratum voluit. Inter nautas Hiſpanorum, proceritate corporis quot prævalent? cedunt tamen omnes puſillo Anglorum Draguo, & tridentem ipſi Neptunus quodammodo ſubmittit. Magna eſt quercus, & in robur immenſum creſcit; ſed Deus ipſam exanimat pumilis hederæ complexu, ne quando per virtutem & vires ſuperbiret. Valeant igitur tumidi magnorum animalium æſtimatores, quorum ego ut in mole Deum agnoſco, ita in Parvulorum hiſtoria magìs video. Plus enim hic prudentiæ, ſagacitatis, artis, ingenij, & cujuſdam non obſcuræ divinitatis. Naturam, ordinariam Dei manum, laudare velis? Unde magis quàm ab Inſectis petas exordium? ubi tot enim ſenſus collocavit in Culice? ubi viſum in eo prætendit, (inquit Plinius:) ubi odoratum inſeruit? quâ ſubtilitate pennas annexuit? quantâ arte prælongavit pedum cruſcula, diſpoſuit jejunam ventris caveam, & avidam ſanguinis humani ſitim eò accendit? atque ut roſtelli cerni nequit exilitas, ita ipſum reciprocâ geminavit arte, ut fodiendo acuminatum pariter, ſorbendóque fiſtuloſum eſſet. Mitto Inſectorum admirabilem illam πολυποικιλίαν, venuſtatem, facunditatem; quæ ζωοποιοῦ Naturæ divitias majoribus Theatris laudant, & ubertatem quandam ejus inexhauſtam nobis commendant. Homines ſi videas, illorum uti corporum vitia ferè omnia (ut fuſiùs in hiſtoria patebit) auferunt, ita adferunt menti varia virtutum exempla, quibus improbas alioquin animas inſtruant atque erudiant. Quare Salomon, *veræ ſapientiæ inter mortales facilè princeps, ad Formicæ myrmecium inertes relegat, ad Cicadæ cohortes tumultuoſos dimandat, ad domeſtici aranci contemplationem mortales incitat, ut ex Inſectorum ſchola virtutem hauriamus, & ad Dei potentiam oculos, nimium ab eo alienatos, ſæpiùs vertamus. Agedum, inquit Tertullianus, confidis tuis viribus, mi homo, & Deo diffidis? Atqui attendas tantam vel minimis ipſius creaturis vim ineſſe, quantam nec tu ipſe perferre, nec proferre unquam valueris. Imitare, ſi potes, ſubtilitatem aranei, ſuſtine phalangij morſum, pediculorum veluti illuviem vitato, culicem gutturi inhærentem eximito, ad cimicis puliciſque iracundioris morſum dormito, ab erucis arbores illæſas ſervato; Curculionem, Teredinem, Thripas atque Ipas arceto. Quare ut in hoc ſpectatiore Inſectorum artificio, numen ſuum majus oſtendit Deus, ita miſericordia ejus inſignis eò illucet, quòd nullus fere naſcatur animi corporiſúe morbus, quin medicinam petamus ex hoc penu, & utriuſq; valetudinem ſanemus. Nutriendis, ſaginandis, curandiſq; nonnullis alijs animalibus, ſi conferre illa homines negarent; Neptunij, aerijq; cives proloquerentur, ipſaque herbis veſcentia bruta clarè dicerent. Quare uteunque* πᾶν τὸ δυσεύρετον καὶ καινὸν παρὰ τοῖς πολλοῖς ἐνδιαβάλλον ἔχει φύσιν, *atque hoc propterea opus curioſitatis, Oſtentationis, Inutilitatis per indoctorum ignaviam vel malevolorum proterviam alligetur,*

> *Attamen hîc tenui rerum ſub imagine, multum*
> *Naturæ fatiq; ſubeſt, & grandis origo.*

Hortor igitur ſummos illos viros, de Inſectorum hiſtoriâ, tam rerum, quàm iconum communicatione, optimè meritos (quos in exordio nominavi) ut quâ humanitate, Pennio mihique hactenus adſuerint, eâdem in augendo hoc opere quotidie pergant: ſic enim verè æſtimabuntur, quod audiunt, ἰατρῶν παῖδες. *Deiq; & Naturæ gloriam ampliſſimè efferent. Cui ſi ego tantum, quantum certæ mortalium utilitati conſuluiſſe videar hoc opere; de Zoilo manum haud verterim: neq; enim placere omnibus unquam ſtudui, & nihilominus rerumq; omnium creatori gratitudinis aliquam partem offerre, ſemper contendi.*

Authores ex quibus hoc Opus concinnatum eſt.

AAron Kimkhi.
Abinzoar.
Actuarius.
Adamus Lonicerus.
Ægeſippus.
Ælianus.
Ælius Dionyſius.
Æneas Silvius.
Æſopus.
Aetius.
Ægenita.
Africanus.
Agatharſis.
Aggregator.
Agricola.
Albertus magnus.
Albertus Campenſis.
Alexander { *Alexandrides.* *Aphrodyſæus.* *Benedictus.*
Alexius.
Aloyſius.
Alveares.
Amatus Luſitanus.
Ambroſius Theologus.
Ammianus Marcellus.
Anacreon.
Andreas Bellunenſis.
Andreas Libavius.
Antenor.
Antonius { *Altomarus.* *Liberalis.* *Pius.*
Apion.
Apollodorus.
Apollonius.
Apollo Muſæus.
Apomaſar.
Apſirtus.
Aphthonius.
Apuleius.
Aquila.
Aratus.
Aratolius.
Aretæus.
Archigenes.
Ardenus.
Ardoinus.
Argenterius.
Ariſtophanes.
Ariſtophanes Scholiaſtes.
Ariſtoteles.
Arnobius.
Arnoldus de villa nova.
Arrianus.
Artemidorus.
Aſclepiades.
Athenæus.
Avenzoar.
Averrhois.
Avicenna.
Avienus.
Auguſtinus Theologus.
Aurelianus.
Balthaſar Conradinus.
Barboſa.
Bartholomeus Anglus.
Bayrus.
Baſilius Theologus.
Bauchinus.
Bellonius.
Benivennius.
Berpatalius.
Beroldus.
Beroſus.
Beza.
Blondus.
Boethius.
Braſſavola.
Brunfelſius.
Budæus.
Cademuſtus.
Cæcilius.
Cælius { *Secundus Curio.* *Rhodius.*
Calepinus.
Callimachus.
Calvinus.
Camerarij.
Capero.
Cardanus.
Cato.
Celeus.
Cicero.
Chalcagninus.
Chriſtopherus Probus.
Chryſoſtomus Theologus.
Claudianus.
Clemens Alex.
Cleopatra.
Clitarchus.
Clodius.
Cluſius.
Columella.
Comeſtor.
Conſtantinus { *Afer.* *Friburg.*
Cordus.
Cornarius.
Corſalius.
Crantzius.
Creſcentius.
Curtius.
Deſiderius Eraſmus.
Didymus.
Diodorus Siculus.
Dion Caſſius.
Dionyſius { *Afer.* *Mileſius.* *Vticenſis.*
Diophanus.
Dioſcorides.
Dophilus.
Dodonæus.
Encelius.
Eraſmus Stella.
Eraſiſtratus.
Erotus.
Euonymus.
Euſtathius.
Euſtathij Scholiaſtes.
Euthymius.
Eutropius.
Fabritius.
Fallopius.
Fernelius.
Feſtus.
Fiorovantus.
Flamminius.
Florentinus.
Fortius.
Franciſcus Iunius.
Freigius.
Fumancellus.
Fulgoſus.
Funckius.
Gabucinus.
Galenus.
Gallifardus.
Gaza.
Gellius.
Gemma.
Gentilis.
Geſnerus.
Gilbertus Anglus.
Giraldus.
Gordonius.
Gorræus.
Grapaldus.
Grevinus.
Guainerius.
Guillerinus.

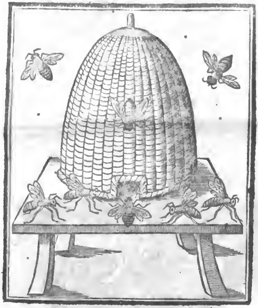
Guillemius.
Guilselmus Placentinus.
Hadrianus Iunius.
Halyabbas.
Halicarnaſſeus Dion.
Heraclides Ponticus.
Heresbachius.
Herodes Hippiater.
Herodotus.
Herocles.
Hermol. Barbarus.
Heſichius.
Heſiodus.
Hieronymus Theolog.
Hieremias Martius.
Higynus.
Hildegardes.
Hippocrates.
Hollerius.
Hollerij Scholiaſtes.
Homerus.
Horatius.
Iacobus Parmenſis.
Ioannes { Leo, Damaſcenus., Cremonenſis., De Chaul.
Ioannitius.
Iovius.
Iſaacus Belga.
Iſidorus.
Iſogonus.
Iulius { Cæſar., Obſequens., Capitolinus., Pollux.
Iubas.
Iuvenalis.
Kimbi.
Kiramides.
Laertius.
Landinus.
Lanfrancus.
Leo Afer.
Leo Suavius.
Leonellus Faventinus.
Leonardus de Pradapalia.
Lerius.
Levinus.
Lenſtnerus.
Lillius.
Linacer.
Lireus.
Livius.
Lonicerus.
Lopius.
Lucanus.
Lucianus.
Lucretius.
Ludovicus Vives.
Lullus.
Luminare.
Lycophron.
Lycoſthenes.
Macer.
Macrobius.
Majolus.
Malleolus veneſic.
Manardus.
Mantuanus.
Marcellus { Empiricus., Virgilius., Sipontinus.
Marianus Barolitanus.
Marineus Siculus.
Martialis.
Maſſa.
Maſſarius.
Matthias Michoides.
Matthiolus.
Maurinus.
Maximilianus Tranſil.
Meghaſthenes.
Meges.
Menecrates.
Mercurialis.
Mercurius Triſmegiſtus.
Merula.
Meſue.
Mizaldus.
Modius.
Moninius.
Moſes.
Montagnana.
Montanus.
Montuus.
Mundella.
Munſterus.
Muſa.
Myrepſus.
Natalis de Comitibus.
Nauclerus.
Nemeſius.
Neocles.
Nicander.
Nicandri Scholiaſtes.
Nicolaus { Florentinus., Prepoſitus., Venetus.
Nigidius.
Niphus.
Nonius Marcellus.
Nonnus.
Numenius.
Olaus magnus.
Oneſycritus.
Opianus.
Oribaſius.
Origenes.
Orus Apollo.
Otho Friſingenſis.
Ovidius Naſo.
Oviedus.
Palladius.
Pamphilus.
Paracelſus.
Parmenio.
Pauſanias.
Paxanus.
Pelagonius.
Perotus.
Petrus { Aponenſis., Quickelbergius., de Albano.
Petronius.
Peucerus.
Phavorinus.
Phileses.
Philiſtius.
Philo.
Philoſtratus.
Phlegeton.
Pierius.
Pindarus.
Platerus.
Plato.
Plautus.
Plinius.
Plutarchus.
Politianus.
Pollio.
Pollux.
Polybius.
Ponſetus.
Porphyrius.
Poſſidonius.
Praxagoras.
Proclus Diadochus.
Propertius.
Pythagoras.
Python.
Quintilianus.
Quinqueranus.
Reglerus.
Rhaſis.
Rhenius.
Rhodiginus.
Ringibergius.
Robertus Stephanus.
Ruellius.
Ruffus Epheſ.
Rulandus.
Ryffius.
Sabinus.
Salomo.
Samonicus.
Samuel Quickelbergius.

Scaliger.

Authorum Catalogus.

Scaliger.
Scoppa.
Scribonius Largus.
Sebaſtianus Baro.
Seneca.
Serenus.
Servius.
Serapie.
Silvius.
Simon Sethi.
Sleidanus.
Solerius.
Solinus.
Solion.
Sophocles.
Soranus.
Sornatius.
Soſtratus.
Stancarus.
Stella.
Steus.
Strabo.
Stumſius.
Suetonius.
Suidas.
Sylvaticus.
Symphorianus.
Tardinus.
Tarentinus.
Tertullianus.
Textor.
Theocritus.
Theomneſtus.
Theophraſtus.
Theopompus.
Thevetus.
Thomas a Vsega.
Theucydides.
Thyleſius Conſtant.
Timaus Siculus.
Toxites.
Trallianus.
Tremelius.
Trotula.
Turnebus.
Turniſerus.
Tzetzes,
Vadianus,
Valeſcus,
Valleriola,
Varignaria,
Varinus,
Varro,
Vegetius,
Velerandus,
Veſpucius,
Vige,
Vincentius,
Virgilius,
Vitalis,
Vitruvius,
Vrſpergenſis,
Vlyſſes Aldrovandus,
Weckerus,
Willichius,
Welphius,
Xylander,
Xenophon,
Zenocrates,
Zoroaſtes,
Zuingerus.

FINIS.

Digitized by Google

INSECTORVM SIVE, MINIMORVM ANIMALIVM *THEATRVM.*

Capvt I.

De Apum nomine, deſcriptione & differentijs.

INter Inſecta omnia principatus Apibus, & jure præcipua admiratio debetur, ſolis ex eo genere in hominum alimentum conditis; reliquis vero ad medicinam tantum, vel oculorum voluptatem, aurium oblectationem, corporiſve apparatum ornatumq́; procreatis; quæ omnia hæ item abundè præſtant.

Has vocant:
- Hebræi, Deborah.
- Arabes, albara Nahalea Zabar.
- Illyrici, Wcziela.
- Itali, ape, api, vna ſticha, moſcatella, ape a ſcoppa, pecchi.
- Hiſpani, abeja.
- Galli, mouſches a miel.
- Germani, ein ymme bynſe.
- Angli, Bee, bees, been.
- Flandri, bie.
- Poloni, pztzota.
- Hiberni, camlij.

Nomen.

Apes apud Græcos multa ſortiuntur nomina, ſecundum gentium, regionum & locorum diverſitatem: variæ ſiquidem gentes varia nomina Apibus attribuerunt. Sed nomen maximè vulgare eſt μέλισσα (μελία item Hesiodo) παρὰ τὸ μέλι ἐργάζεσθαι, ἢ παρὰ τὸ μέλι; vel potius παρὰ τὸ μέλι, cujus opifex eſt apis. μέλιτται item dicuntur, à μελετᾶν, quia magis meditabundum, induſtrium, laboriſque patiens Inſectulum, nuſquam comparet. Πυραμνία Heſiodo eſt μέλισσα apis: (maluit enim Geſnerus πυρὰ pro πυῤῥα, legere; quandoquidem & ξανθόπτερος cognominatur) veluti etiam ἀνθρήνη. Sed hanc Suidas, Ariſtoteles & alij, potius crabonem

faciunt aut veſpam. Quamvis Gazæ interpretatio varia, & magna poetarum pars apem quoque appellant. Stephanus σιμβλίδας apes dici memorat, unde σιμβλεύω, apes alueàribus condo. Apis quædam ταῦρος dicitur Heſychio; alijs item πλάσται, à fingendo. Vocantur item a florum depopulationæ ἀνθηδόνες: a colore ξανθαί, a natali ſolo & ſemine βουγενεῖς & quod reſpectu veſparum obtuſiores habent aculeos, σιμαί; a ſono ſtridoreque alarum in aëre vibrantium βομβύλιοι, βομβυλιαί; licet non deſint, qui latine apud Iſocratem *Culices* interpretantur, ubi ſcribit quoſdam βομβυλιῶν encomium ſcripſiſſe. Sed bombus propriè ὁ τῆς μελισσῶν ἦχος. ἀρχὴ item inter alias multas ſignificationes Heſychio ὁ δὲ λέγεται μελισσῶν ἀκέτριμ, quem alij fucum, Iſodorus regem appellat ſive caſtrorum Imperatorem. Sed is proprio nomine ἐσσὴν dicitur. Reſpectu loci communis, ἀερίδων habent epithetum, reſpectu regionis Δαρδάνων; vti etiam Dardanus merops. Officia item & munera diverſas apibus nomenclaturas dederunt; ut quidam ἡγεμόνες ab imperando, alij Σειρῆνες a ſuavi cantu, alij ab operis ἐργοεργοί, alij demque πλάσται ſive Figuli inter favos fabricantes, vel alio officio emplaſtrico fungentes, quo apes tutæ a flatibus aut pluvijs vitam agant. Latini vno nomine *apis & apes* iſta Inſecta appellant. Varro autem quandoque aves, ſed impropriè eas vocavit: Volucres enim ſunt, Aves non ſunt. Apes dici quidam putant, quia examina pedibus mutuo ſibi hærent, ac firmiter ſeſe quaſi in botro tenent. Quinetiam illud nomen compoſitum exiſtimant plerique ab a & pes, quod ſine pedibus naſci videantur, dicente Virgilio, *Truncapedum primo:* in quorum numero eſt Servius. Et revera Nympha, (ſive recens fætus) χάδων Græcis dictus,) pedibus caret; ex quâ induratâ, tempore à natura conſtituto, rupto cortice, apis egreditur. Sed cum non ſervet analogiam *Bipes edis, Tripes, edis, compes, edis*, magis ſimplex judicandum eſt nomen; unde diminutivum, *Apicula*.

Apum definitio. Apis eſt animal inſectum, volatile, quadripenne, ſepes, exangue, mellis artificio ſolum pollens. Nam qui Hortum ſanitatis ſcripſit, haud parum inſanè deliravit, dum apes quadrupedes audacter ſtatueret; quatuor enim (ſcilicet) dedit illis natura pedes, ut rectius incedêrent, nec plures, ne volatum impedirent. Sed mittamus tam ineptum authorem, & utiliſſimum hoc prudentiſſimumq; inſectulum fuſiùs deſcribamus. *Apum deſcriptio.* Oculi earum ſubcornei intus conditi ſunt. Vti etiam aculeus: neq; lingua deſtituuntur, neq; dentibus; pennæ, ſive alæ quatuor, ſiccæ (ut cunctis volatilibus inſectis) pellucidæ, ſcapulis annexæ, quarum poſtremæ minores ne remigio obeſſent, imis pedunculis duo quaſi digiti emergunt, quibus procelloſis temporibus lapillum ad corpuſculum librandum ferunt, ne ventorum adverſo impetu ædibus pellantur; tantum obeſt ut ζῷα ἄπνοα dici eas vel poſſe vel debere Luciano credam. Non reſpirant (Plinij venia dixerim) ſed palpitant, & tranſpiratione refocillantur. Stomachum habent ex omnium membranarum tenuiſſima contextum, quo collectam melliginem non ſolum continent, ſed concoquunt præterea & depurant. Quæ ſola ratio eſt, cur mel apiculare aërio omni & manna diutius integrum ſervetur vel potiùs non omnino (ut poſtea dicemus) corrumpatur.

Ariſtoteles 9, Hiſtor. Cap. 40. Novem apum genera eſſe dicit: quarum

quarum ſex gregales facit, Apes, Reges apum, Fucos, veſpas, Crabrones, & Teredines: Tres item ſolitarias, Sirenem majorem, Sirenem minorem, atque Bombycem. Cujus Simius Albertus novem itèm recenſet, ſed tam horrendis atque barbaris nominibus, ut finxiſſe eas potiùs quàm noſſe videretur, lib. 8. tract. 4. cap. 2.

Differunt autem apes Materia, forma, ingenio atque officio, nec plures genuinas differentias ex infinitis (quos evolui) authoribus ego reppererim. Materiam quod attinet; (ſi operum naturæ inquiſitoribus adhibenda fides) aliæ λεοντογενεῖς, aliæ ταυρογενεῖς, aliæ βουγενεῖς, aliæ item μοσχογενεῖς appellantur. Optimæ autem & verè nobiles ex leone potius habent originem, harumq; principes & reges ex ejus cerebro (diviniſſima corporis totius parte) ſtemma deducunt: haud mirum igitur, ſi tantulæ cum ſint, ingentiſſima nonnunquam animalia θυμολέοντας aggrediantur, & Leonina ferocia præditæ nil timeant. Nobilitate his proximæ ex tauro gignuntur, fortiſſimo item animali, & generis excellentiam toto pectore & corpore ſpirante. Tertium Locum vaccigenæ obtinent, induſtriæ illæ quidem, laborioſæ, & vtiles; ſed mitioris nonnihil ingenij, & ad iram minus proclives. Vituli cadaver teneriores apes atque molliculas generat, mellis optimi coctrices, ſed per teneritudinem laborum neutiquam patientes, & per materiæ imbecillitatem magis ἀκομβεῖς. Nec deſunt qui apes ex ſuis proprijs cineribus mulſo aſperſis, Solíque aut loco tepido expoſitis renaſci ſcripſerunt, quas ſi αὐτοπάτορες vocemus, per Græcos liceat. Forma apum optimarum, parua, varia, globoſa, repanda; deteriores ſunt oblongæ. Forma autem quatuor de cauſis; Natura, loco, ſexu, atque ætate. Aliæ enim domeſticæ magis naſcuntur & cicures; aliæ omnino ſunt feræ atque ſylveſtres; illæ familiaritate & conſuetudine hominum delectantur; hæ vel omnino eam non ferunt, vel fœliciùs in arboribus, ſpeluncis, ædium parietunq́ue ruderſbus mellificinam exercent. Cicurum viciſſim quædam in hortis degunt voluptuarijs, & omni herbarum genere affluentibus, magnæ, molles, pingues, ventricoſæ: aliæ in Villis cuſtoditæ, fortuitos & longius naſcentes flores decerpunt; minores, hirſutiores, ſed labore, opera, ingenio magis præſtantes. Vtriuſque autem generis, aliæ cum aculeo naſcuntur (ut veræ omnes apes) aliæ ſine aculeo, ut adulterinæ, quas alvo, gutture totóque corpore grandiore & molliore videris, ſed nec bonis ullis moribus, nec ingenij dotibus inſignes. Ignavum hoc pecus Fucos vocant: vel quia operariæ videntur quum non ſint tamen; vel quia laboris ſpecie (ceram enim quandoque apportant, & cellas apum ſedulo confingunt) mel devorant. Sunt autem colore magis nigricante cum ſplendore, & magnitudine corporis noſcuntur. Quinetiam quædam apes ex regio & Ducum ſanguine oriundæ ſunt, quorum duo genera Ariſtoteles facit. Fuluum præſtantius; & nigrum variegatum. Alij tres reges conſtituunt colore differentes; nigros, rubros, & varios. Menecrates varios deteriores conſtituit, ſed cum nigredine varios, meliores. Omnes magnitudine reliquas apes duplo ſuperant. Qui autem totius examinis Monarcha & Cæſar eligitur, præcellenti ſemper eſt forma, & duplo cæteris procerior: pennæ huic breviores, crura, recta, lacertoſa, valida. Inceſſus celſior, vultus majeſtatem ſpirans, & in fronte macula quædam diademate candens

Formarum differentiæ natura.

 conſpi-

Differentiæ formarum a loco. conſpicitur: multum etiam nitore a vulgo differt. Nunc autem formam, nunc naturam locus alterat; utramque ſexus & ætas. Etenim in Moluceis inſulis apes formicis alatis ſunt ſimles, ſed majoribus paulo minores: ut Maximilianus Tranſiluanus in epiſtola ad epiſcopum Saliſpurgenſem diſerte refert. In America juxta Vaſſes & Platæ fluvios, apes noſtris non ſunt ſimiles, minoribus muſcis (quibus æſtate infeſtamur) neutiquam majores; in arboribus excavatis nidificant, & favos longe majores magiſque foraminulentos ac noſtræ extruunt: extremitates alarum (narrant Oviedus & Thevetus) quaſi commorſas obtinent vel abſciſſas, quarum in medio tranſverſam maculam gerunt albicantem, & aculeis non ſunt moleſtæ. Cera, quam conficiunt, fuliginoſa videtur atque picea: ſuntque ut plurimum [illegible]. Genus quoddam apum in ponto Ariſtoteles, lib. 5. hiſt. cap. 22. recenſet [illegible], molle, induſtrium, quod bis menſe mellificat: mite illud & moribus placidis, ſolique mellificinæ intentum. Quales item in regione Peru, acrioris & valde liquidi mellis confectrices ſcribuntur, quæ fores ita cerâ obturant, ut non amplior Syphone meatus relinquatur, per quem ſingulę introire poſſunt, Noſtræ verò fere omnes nigreſcunt in Europa natæ, non tam ob facilem tenuis ſubſtantiæ concoctionem, quàm quod craſſioris diætæ & denſioris texturæ videantur, fuliginoſaqúe materia intra cutem propterea remaneat; quam apes Peruvianæ & Pontinæ ob cutis quâ pollent rarietatem & roſcidi alimenti tenuitatem, facilè expellunt. Id ni in cauſa fuerit, diverſitatem coloris, ut in urſis meruliſque fit albicantibus, ludenti demus naturæ: quæ varia quum ipſa fuerit & Polymorpha, haud mirum ſi formarum [illegible] gaudens, non unius omnes coloris apes fecerit. Vulgarium item apum (ut Columella ex Ariſtotelę animadvertit) genera ſic diſtinguuntur. Quædam ſunt vaſtæ, glomeroſæ, nigræ, hirſutæ: aliæ ſunt minores, rotundæ, coloris fuſci & horridi pili. Sunt adhuc aliæ magis exiguæ, nec adeo rotundæ, ſed magis obeſæ, & latera coloris melini habentes. Sunt quædam minimę, graciles, acutæ, quibus alvi ex aureolo variæ atque leues. Maxime autem probandæ nigricantes, parvulæ, ſphæroïdes, leues, nitidæ, placidis moribus.

Differentiæ animorum a loco. *Ardentes auro & paribus lita corpora guttis* (ſi Virgilo credendum) habentes. Nam quantò grandior apes atque obeſior vel etiam longior eò peior: Si etiam ſæva & Iracunda, longè peſſima. Sed ira aſſidui cuſtodis conſortio mitigatur, atque æris ſolo crepitu placidiores redduntur. Apes Chalcoides dictę in Creta inſula ænei coloris ſunt atque oblongæ, quæ admodum implacabiles & pugnaces perhibentur, aculeis cæteras omnes vincentes & acerbiùs pungentes; adeo ut cives ex urbibus ſtimulis abegerint. Cujus gentis reliquias etiamnum in Ida monte favos conſtruere atque habitare, Aelianus ex Antenore author eſt. Tales item Carthagenates ſunt apes, muſcitas formâ repræſentantes. Apud Halizomos certe adeo manſuetas eſſe apes ſcribit in Atticis Pauſanias, ut cum hominibus unà pabulatum exeant, ác libere vagentur, quippe quæ alvearibus nullis contineantur. Paſſim igitur opus faciunt, illudque ita concretum, ut mel à cera nequeas ſejungere; ſunt autem læues, nitidæ, váriegatæ, & bonis noſtris apibus non diſſimiles. Denique cum omnes apes natura ſunt veneni expertes, tamen longas & coliformes juxta Americanam

Cartha-

Carthaginem, meltoxicum conficere locus urget; ubi ex arborum, ventorum, aeris, terræve ipſius contagio mel infectum colligunt, & in ſuas cellas, quale quale fuerit reponunt. Subterreſtres it[e]m apes aliam & formam obtinent & naturam. Nam alveares & arboricolæ majores ſunt, longiores, molliores, alatiores, ventre & dorſo flaviores. Illæ vero ſub terra in foraminibus parvis ædificant, breves, compactæ, capitibus & antennis nigræ, toto fere corpore hirſutæ, latera ſola & caudam lanugo flaveſcens veſtit, & revera pl[illegible]m exornat. Ex [a]pibus autem aliæ ſibi ædes [i]nveniunt ſilveſtres, aliæ ſtramineis co[illegible]ciſue tectis excipiuntur, Civiles atque urbanæ; quæ Apiarij curam cum ſcientia junctam non reſpuunt, imo quidem deoſculantur & deamant. Sexum apum Philoſophorum princeps confundit, ſed maxima ſcriptorum natio diſtinguit; quorum alij fæminas majores eſſe ſtatuunt & ἀκέντρους; alij contra minores, cum aculeo. Sanior pars (mea ſaltem ſententia) nullos mares præter duces ac principes agnoſcit, qui cæteris habiliores, majores, robuſtiores, domi ſemper propagationi incumbunt, & raro niſi toto cum examine emigrant; quippe quos natura ad ſigna veneris frequentes eſſe juſſit, nec unquam a ſuis fæminis abeſſe ordinavit. Has incubare, & avium more fœtus diligenter fovere, atque membrana rupta excludere experientia teſtatur. Ætatum diſcrimina corporis habitu noſcuntur. Nam nuperrimæ natæ alas tenuiſſimas habent & tremulas: anniculares, uti etiam bimæ atque trimæ nitidæ ſunt valde & tonſæ, oleiq; ſimilitudinem & colorem geſtant: Septennes vero factæ, pinguitudinem & glabritiem omnino omnem deponunt, nec quis poſtea è corporis cutiſve figura & qualitate (ut in equis ſolet uſuvenire,) certum ætatis annum computare poteſt. Seniores autem hirſutæ, duræ, rugis plenæ, ſtrigoſæ, aſpectu tactuq; horridæ, oblongæ, macræ, & venerabili quadam canitie inſignes: id quod nobis Iuvenibus Duciſſæ Somerſetiæ oſtenſum fuiſſe (ſub cujus cubiculo unum idemq; examen ad triceſimum uſque annum ſupererat) nequeo non confiteri, & Aeliano idem recenſenti ſuffragium addere. Cæterum, ut forma horridiores videntur, ſic experientia præcellunt atque induſtria: utpote quibus dies doctrinam auxit, & diuturnitas temporis uſuſque ad mellis conficiundi ſcientiam ipſas erudivit.

Differentia corporalis ſe[illegible] a loco.

Differentia ſexu.

Ætas.

Cap. II.

De politicis ethicis & œconomicis apum virtutibus.

APes regno non tyrannide reguntur: nec regem [illegible] propriè vocarum ſucceſſione, vel ſorte ſuſcipiunt, ſed judicio & prudenti electione, & quamvis ſub rege libenter jugum ferunt, tamen libertatem retinent; quia prærogativam tenent judicij, regemque fide obligatum vehementer amant. Hic autem ut magnitudine & ſpecie corporis (uti ſupra diximus) præcellit (ita quod in rege præcipuum eſt) morum manſuetudine. Habet enim aculeum, ſed non utitur ad vindictam, unde reges aculeo carere nonnulli putarunt. Sunt enim leges naturæ, non literis ſcriptæ, ſed moribus impreſſæ;

 leniorέſq;

lenioreſq; ad puniendum ſunt, quia poteſtate maxima potiuntur, & quamvis ad privatas ulciſcendas injurias lentuli videntur, tamen refractarios & rebelles non dimittunt impunes, ſed aculei vulnere fauciant atq; conficiunt. Paci vero ſic ſtudent, ut neq; volentes neque inviti moleſtiam exhibeant. Quis igitur non maximo odio Dionyſios in Sicilia, Clearchum in Heraclea, Appollodorum Caſſandrinorum prædonem proſequeretur? Quis illorum regibus ſupparaſitantium nequitiam non abhorret, qui Monarchiam nihil eſſe aliud affirmant, niſi modum voluntatis implendæ, & ſcientiam ſuppeditandæ voluptatis? id quod longiſſimè abeſſe a bono principe debet, ne homo cum eſſe videretur, vel beſtiolis hiſce alatis deteriorem ſe prodat. Atque ut vita illorum non vulgaris eſt, ita nec ortus. Haud enim regia ſoboles vermiculus naſcitur, ut reliquæ, ſed ſtatim penniger, atque inter fœtus ſuos adoleſcentes, ſi quem filium inſulſum, inconcinnum, hirſutum, iracundiorem, male formatum, ingeniatumvé compererit, cum concordi reliquarum ſuffragio é medio tollendum curat, ne diſtrahantur agmina, & ſubditi partium ſtudio incenſi corrumpantur. Hic modum cæteris ſtatuit, ordinem præſcribit, alias aquare jubet, alias intùs, favos fingere, extruere, expolire, ſuggerere; alias vero ad paſtiones proficiſci: provectas ætate domi fovet, juniores laboribus & viciſſitudine munerum exercet, & quamvis ab opera mechanica immunitatem habet, tamen uſu ferente ipſe item laborat, neque unquam niſi valetudinis aut neceſſitatis gratia foras emigrat. Ac ſi ab ætate firmus ſit, totius exercitus dux antecedit, ſeque cunctis periculis primum objicit: nec à reliquis vehitur lubens. niſi cùm ſenio vel morbo fractus, rectus nequit incedere aut volare: Nocte appetente, ſigno per cornicinem dato, quies vulgo imperatur, vigilijſque diſpoſitis, ſe ad ſomnum quiſque accingit. Quoad rex vivit, tamdiu examen univerſum pace fruitur, omniaque perturbatione carent: fuci enim ſuis cellis libenter ſe continent, ſeniores ſuis ſedibus vivunt contenti, nec natu minores in majorum lectos excurrunt. Rex ſeparatim à reliquis habitat, eminentiore laxioréque palatio, cerino ſepimento affabre facto, ceu muro quodam circumvallatus. Ab eo regia ſoboles ſeorſim juxta habitat; Patris matriſve (ut vocant) ſolo nutu acquieſcentes. Rege autem extincto, ſubditi turbantur, fuci in apum cellis pariunt, atque omnia miſcentur. Ariſtoteles plures eſſe in uno examine reges aliquando meminit, quos potius proreges dicerem aut Regulos; quandoquidem (teſte Antigono) certum ſit, examina non minus perire plures reges habentia quàm quæ nullum. *Atq; de bonis regibus hactenus*: Mali vero hirſutiores ſunt, atque magis fuſci, nigri, & varij: quorum pro habitu damnabis ingenium.

> *Namq; duæ regum facies, duo corpora gentis,*
> *Alter erit maculis auro ſquallentibus ardens*
> *Et rutilis clarus ſquamis, inſignis & ore,*
> *Fœdior eſt alter multo quam pulvere abacto,*
> *Quum venit & ſicco terram ſpuit ore viator*
> *Deſidiâ* latamque *trahens inglorius alvum: hunc,*
> *Dede neci, melior vacua ſine regnet in aula.*

Atque

Atque hactenus de regibus & ducibus, nunc de Vulgo apum orationem inſtituemus

Apes nec fera nec placida animalia, ſed mediæ inter utrunque naturæ, omnium autem officioſiſſimæ ſunt juxta & commodiſſimæ. Aculeus ijs & vitam præbet & mortem, eo ſiquidem privatę certo pereunt, prædite autem vim hoſtilem ab examine propellunt. Harum nullæ ſunt deſides, licet non omnes μελιτουργοί: neque maxime inertes, moribus fucos referunt; haud enim favos corrumpunt, neq; melli inſidiantur, ſed ex floribus aluntur etiam ipſæ, & cum alijs evolantes compaſcuntur. Quamvis item nonnullæ mellis conficiendi & condendi induſtria carent, habent tamen ſuam quæque provinciam & artem in qua ſe exerceant. Hæ enim aquam regi, & apibus ſenio confitis apportant. Seniores ſi valentulæ fuerint, ad regij corporis ſtipationem ſeliguntur: utpote canâ fide, & debitâ rerum adminiſtratione perſpectæ. Aliæ ægrotas in medicinam latas curant; & ex aniſo, croco, hyacintho, mel ipſis medicamentoſum & alimentoſum ſimul colligunt, conficiunt, offerunt, & propinant. Si quæ verò annis vel morbo laborantes vitâ excidant, confluunt confeſtim veſpilones, quæ humeris quaſi in ſandapila cadaver efferunt, ne immunditie, putridine, ſqualore, puris favis & nitidis labem aſpergant. Neq; deſunt apibus, duces, legati, veterani, cornicines, buccinatores, tibicines, excubitores, ſpeculatores, milites, qui melleam ſuppellectilem, non ſecus, ac ſi urbecula eſſet, aſſervant, & fures advolantes, cuniculoſque agentes vermes meritis modis puniunt & affligunt. Ne taciti fures videantur, inter volandum murmur & bombum edunt, qui ſimul cum volatu audiri incipit & finiri, qui ſonus ſive ex ore fiat, ſive alarum motu, litigant *Ariſtoteles* atque Heſychius; nec mihi unquam ille oculus, qui rem tot involucris abditam dijudicet. Tibicines vero & cornicines ζίγγειν edunt Heſychio (Angli item Sing vocant) eumqúe vigiliarum, ſomni operęve ſignum & teſſeram ſtatuunt. Tanto ſui regis tuendi deſiderio tenentur, ut eum ſolum prodire non ſuſtineant, ſed utrinque diviſa acie conglomerantes claudunt & muniunt. Quod ſi in itinere rex ipſe fortè aberrarit; vel vi tempeſtatum actus diſparuerit, omnes inquirere & odore tanquam ſagaci perſequi, donec quid de ipſo fiat certo acceperint. Volatuq, & tædio procellarum fatigatum plebs ipſa alarum vehiculo ceu in thenſa quadam geſtantes, domum portant. Si perierit, omnes diſcedunt, vel fortè aliquandiu hærentes, favos tantum conficiunt, ſed mel nullum; tandemqúe deſides, morboſæ, extenuatæ, ſuo uſq; tabo madentes, miſere pereunt. Eſſe utique ſine rege non poſſunt, cui ne minimam quidem vim, necem verò multo minùs inferunt, niſi ipſe tyrannorum more omnia pro libidine pervertit, vel reipub. negligens, nil curat. Imo ſi ſæpius migrare ſolitus fuerit (quod facere ſine civium jacturâ haud poſſit) non eum ſtatim interimunt, ſed alis ſpoliant, rectiúſque poſtea viventem unicè colunt. Quum rex fugiendo ipſas apes reliquerit, accerſunt, & fugitivum à regno inſequuntur, odoreque tanquam veſtigijs deprehendentes (omnium quippe optimè olet rex) ad regales ædes reducunt. Nullæ item é domibus prius exire audent,

nec

nec in aliquos procedere paſtus, niſi rex priùs egreſſus ſibi vindicaverit principatum volatus. Vix enim Ariſtoteli aſſentior, regem nunquam foras prodire, niſi cum toto examine, quod rariſſimè fit. Cum vero propter regis tyrannidem migrandum eſt apibus, vox ſolitaria & peculiaris, quaſi tubæ cujuſdam, aliquot ante diebus mitti auditur, & biduo aut triduo ante paucæ circa alveum volant. Cum vero omnia parata ſunt fugæ, collectæ avolant, & tyrannum (quem reliquerunt) ſi ſequatur interimunt. Bonum autem regem nunquam deſerunt; eoqúe peſte, morbo, inſidijs, ſenióve confecto, mœret plebs, luget ſenatus apum, nec cibos convehunt, nec procedunt foràs, triſti ædes murmure adimplent, & circa cadaver defuncti conglomerantes, tragicè plangunt. Poſteà de multitudine ſubtractum, exanimem alveo exportant, leſſumqúe circumcirca querulè effundunt. Neque dies luctum tollit aut minuit, ſed tandem præ dolore & fame omnes expirant. Rege deprehenſo, totum tenetur agmen; amiſſo, dilabitur, migrátque ad alios. Reges uno plures non ferunt, & uſurpatorum ædes diruunt, familiamqúe excindunt. Si tamen in uno examine duo ſint reges (ut quandóque contingit) pars una uni adhæret, altera alteri, & ſic in uno alveo diverſarum formarum favi reperiuntur: ubi ita ſe gerunt, ut aliæ aliarum provinciam non occupent, limites proferre non affectent, ſubditos allicere non cupiant, ſed ſuo quiſque regi obtemperat ſine ulla contradictione, eumqúe tanto honore colunt, ut deperditum quærant, decrepitum ſuſtentent, laſſum circumferant, mortuum quaſi defleant, obedientiam denique & fidem ad ultimam uſque animam exhibeant: ſæpe ob mellis furtum, & florum quibus ipſæ inſident præceptionem, alienigenis bellum inferunt, ita ut nonnunquam juſtâ acie dimicatum ſit. Sæpe item de focis & favis concertant, ſed bellum tum plane ἄσπονδον atque inexpiabile oritur, cum de regis vitâ res agitur & coronâ: quem pertinaciſſime propugnant, & ultroneo denſoque corporum interjectu tela adverſa quævis excipiunt: Nec ſolùm politicæ prudentiæ & fidelitatis ſunt exemplar hominibus, ſed & in multis alijs virtutibus. Nam cùm eas natura ζῶα ſtatuit ἀγελαῖα omnia in mutuum ſui uſum faciunt, exceptis fucis & furibus; quos delinquentes juſto ſupplicio afficiunt. Habent communia tecta, communes natos, communes leges, patriam communem. Quod verò œconomicas attinet virtutes, parſimoniam totius familiæ columen adhibent, æſtatéque magnum mellis dynamin collectam neutiquam profundunt prodigè, ſed ſéſe eo, hyeme, idq; parcè admodum, ſuſtentant, atque ita dum paucis cibis ijſque puris veſcuntur, longam vitam, ſobrietatis mercem, aſſequuntur. Nec adeo tamen parcæ ſunt aut ſordidæ; ſed ubi plus mellis viderint collectum quàm ſuæ familiæ numerus poſtulat, nonnihil fucis liberaliter communicant atque impertiunt. Munditiei item argumenta hæc eſſe poſſunt, quod corporis fęces nunquam (niſi per morbum, aut cœli injuriam, ipſóque neceſſitatis telo coactæ) in alvearibus excernunt; quod cadavera ſtatim efferunt, nullam carnem, rémve putridam, nullam herbam flacceſcentem, nullum caducum fœtidumque florem attingunt; hoſtes non in alveis occidunt, aquã niſi fluentẽ & defæcatã non bibunt, ædes impuras, nigras, fęculentas non incolunt; ſtercora operantiũ, ægrotorúmve intùs, extra caſtra congeſta, primo quoq;

otio ἰθυμβοεσι exportant. Neque prorſus muſices impatientes videntur, ut pleraque indoctorum gens, ſed Symphoniâ non parùm delectantur, modo ſimplex illa fuerit & inaffectata. Enimvero ad numerum ſaltare nequeunt, ut Elephanti; remiſſius autem celeriúſue volant pro æneatoris animo, qui acutè ſonans eas feſtinare facit, lentè autem pulſans retardare cogit. Neque vero natura illas ex omnibus animalibus ſolû ingenioſiſſimas reddidit, ſed & diſciplinâ manſuetas & tractabiles fecit: Meliturgi quippe manum & vocem agnoſcunt, cumque quod velit, facere non prohibent. Imo verberatæ ab ipſo non reclamitaut, neque ob favorum deprædationem quicquam obmurmùrant. Quis hoc non egregiæ & generoſæ indolis argumentum dixerit, curatoris ſui pati imperium; Alterius autem peregrini diſciplinæ ſeſe immorigeras præbere? De temperantia & caſtitate apum mirum eſt quod quidam animaduertunt; Nam cùm cætera pleraque animalia, Elephanto excepto, in hominum conſpectu congrediantur, & crabrones item non multùm ſpecie differentes id faciant, apes tamen coïre nunquam ſunt viſæ, ſed vel intus veneri cum modeſtia, vel foris ſine arbitris dant operam. Nec minus fortes quàm modeſtæ & temperantes perhibentur: *Dum corpora bello Objectant, pulchramq; petunt per vulnera mortem.* Bellum autem earum vel civile eſt, vel externum, illius variæ ſunt cauſæ; nempe, multitudo ducum regi regnoqúe inſidiantium; annonæ raritas; loci anguſtia; morum corruptela, atque deſidia. Nam ſi duces quàm ſatus ſit plures habeant (ut quandoque contingit) ſuperfluos enecant, ne creſcens illorum numerus regi vim inferat, & ad ſeditiones populum prolectet. ~~Necant eos præcipuè, cum non ampla illis ſobolis copia exiſtit, nec habent~~ unde mittant coloniam, favóſque unà (ſi parati fuerint) diruunt atque diſcerpunt. Interimunt etiam fures atq; fucos, quoties non ſatis loci operibus eſt, (tenent enim aluei locum penitiorem) ipſiſqúe favos & cibos unà eripiunt. Mellis item penuriâ, acerrimè inter ſe ipſas de ſucco & ſanguine, digladiantur, breveſqúe longas, paruæ fucos (utpote minùs utiles, magis ac deſides) dolo impetuqúe omni adoriuntur. Qua in pugnâ ſi breves vicerint, optimum erit examen; ſin fortuna longis adfuerit, otioſæ vivunt, & nihil boni mellis unquam conficiunt. Victrices verò adeo rapinæ & ultioni ſunt deditæ, ut ad incitas hoſtes redactos vitâ eijciant, nullumqúe veniæ locum relinquant. Externum bellum quod attinet, nulli animalium, fortitudine & audaciâ concedunt; ſed moleſtè interpellantibus, vexantibus, populantibus, hominibus, quadrupedibus, avibus, veſpiſqúe acriter ſeſe opponunt, & pro viribus vulnera infligunt. Homines adulteros, unguentis delibutos, cincinnatos (ut etiam infideles & ſordidos) rubriſque veſtibus (colore ſanguinem referentibus) indutos, odio proſequuntur extremo: uti contra heros, cuſtodes, tutores, propugnatoreſque ſuos impenſe colunt ac diligunt; eorumque manibus inſidentes, titillant potius & lambunt ludibundæ, quàm tantillum aculeo lædunt atque vulnerant. Imo his liberum tutumqúe eſt non velatis, feruidâ æſtate, examina nudis manibus colligere, tractare, diſponere, exagitare, ante alueos aſſidere aut ſtare, ibidemqúe fucos, fures, veſpas, crabrones bacillo tollere. Si quis vero in pugna aculeum amiſerit, ceu miles abreptâ haſtâ animum abjicit

abjicit, nec diu admodum ſuperſtes præ mœrore obit. Cum migraturæ ad pugnam ſunt, ſignum manent, eóque dato, undiq; ſeſe agglomerant circa regem (ſi bonus fuerit) remque unâ acie decernunt. Inter pugnandum verò, quantam virtutem, audaciam roburque iſta animalcula oſtendunt; tum nos ipſi vidimus, tùm illi meliùs qui hominum armatorum acies apum aculeis domitas, leones verò, urſos, & equos interfectos memorant. Tamen (utcunq; feroces & pugnaces videntur) quotidiano conſortio mitigantur, & niſi irritentur, placidæ vivunt, neminemque non malitioſè ad alucaria ſtantem affligunt. Si verò illarum ingenia, artificium, laborem memoriamque fusè explicare velimus, non ſolùm ipſis divinæ portiunculam auræ cum Virgilio concederemus, ſed etiam hauſtus mentis ætheréæ, & ingenioſiſſimi hominis (licet Pythagoricè errare) μετεμψύχωσιν. Poſtquam enim mundo alueo & dulci fuerint incluſæ, ex arboribus lachrimoſis & gummoſis (ſalice nempe, ulmo, atq; arundine) imò etiam è lapidibus gluten colligunt, craſſum illud ſane & lentum, illoque (commoſin Latini, μίτυν Græci appellitant) primum operis fundamentum, ceu cruſta prima obducunt, cui poſtea piſſoceram ſuperinducunt, atque illi propolin. Hoc ſane triplici teſtaceo artificioſè facto, non ſolùm curioſulorum oculos in ſuam rempub. & operas intentiores illudunt, ſed item a nemine conſpectæ, contra pluvias, frigora, beſtiolas, hoſtéſque ſuos omnes meliùs ſe muniunt. Tum vero favos extruunt architectonicâ tali prudentiâ, ut ſuperare Archimedem videantur. Primum enim regum principumque cellas eminentiori favi loco ædificant, laxas, pulchras, magnificas, cera puraputiſſima elaboratas; eaſque ſepimento, tanquam muro quodam, ad regiam majeſtatem tuendam circumvallant: Ac ut ætate & conditione triplici ſunt apes; ſic tripartito etiam cellas dividunt: Nam ætate grandes regiæ aulæ, (tanquam conſiliarij aut ſatellites) ædes habent contiguas; proximè abijs anniculares & novellæ: adoleſcentulæ verò & ætatis corroboratæ, extimæ manent, ut pote ad dimicandum pro rege & liberis habiliores. *Ariſtoteles* tamen apes primùm ſibi & nepotibus in cellarum fabricatione conſulere ſcribit, deinde regibus, ultimo loco fucis. Atq; ut in favorum fabricâ, ſecundùm loci magnitudinem & figuram formas addunt, eoſque orbiculares, oblongos, quadratos, enſiformes, pediformes, &c. pro arbitrio effingunt & ad longitudinem nonnunquam octo pedum excurrentes; ita cellulæ contrà certæ formæ & geometricæ menſuræ adſtrictæ ſunt, examuſſim, nempè ſexangulares, & pro juſtâ habitatoris magnitudine capaces. Cellæ autem & mellariæ & ſobolariæ, geminæ omnes, hoc eſt, ab utraque parte favi ſepimento quodam tenui à ſe mutuò ſepoſitæ. Compages quà parietibus favi adhærent arctiores, & melle vacuæ relinquuntur, multò item fortiores, ut reliquum onus meliùs apportent. Quibus item favis plus ceræ obduxerunt apes, in ijſdem ceu ſecuriore repoſitorio plus mellis condunt. Favus autem univerſus quatuor cellularum ordines continet, primum apes occupant, alterum fuci, tertium ſchadones, ultimus melli condendo ſtatuitur. Sunt qui fucos eodē in alveo favos fingere cum apibus aſſeverant, ſed mellificandi nullam facultatem habere, incertum an propter coporis obeſitatem, an naturâ illis inſitam deſidiam. Quòd ſi mellis pondere nutare favi inceperint aut corruere, eri-

gunt

gunt ipſos, & pilis fornicatis ſuffulciunt, ut ſubire (nam ad ſingulos fa-
vos via ſit expedita neceſſum eſt) munuſque inſtitutum exequi poſſint.
Nonnullubi item veluti in Ponto & Amiſo urbe, in arboribus mel
candidum faciunt apes ſine favis. Verùm ex reliquarum in favis ar-
rificio, artem omnem humanam ſuperante, quis non videt illud Poe-
tæ, *Eſſe apibus partem divinæ mentis, & hauſtus Aethereos?* quis in-
quam phantaſiam, memoriam, & rationis cujuſdam particulam ijs
negaverit? Sed hoc non diſputo; nec ſapientum, ingenioſorumque
teliquorum animalium hominumve animas in apes migtare cum Py-
thagora ſtatuo. Verùm qui eas partiri inter ſe operas mutuas, aliaſ-
que favos conficere, alias mella colligere, ærgthacam congetere,
ædes expolire, foricas mundare, ruinoſos muros fulcire; thecas
operire, medullam mellis elicere, coquere, ad cellas apportare, aquam
operarijs offerre, incubantibus, infirmis, vetulis pabulum certis ho-
ris ſubminiſtrare, tegem tantâ curâ defendere, araneas hoſteſque om-
nes exigete; cadavera (ne putreſcat opus) efferre, ad propriam quam-
que cellam redire; omnes denique non longè ab ædibus cibum quæ-
rete; conſumptis in proximo floribus, ſpeculatores ad pabula ulte-
riora emittete, in nocturnâ expeditione ſupinas ſub folijs excubare,
ne alis rore madentibus, tardius craſtino revertantur; lapillo in pro-
cellis totum corpus librare; in turbine, per ulteriorem a vento ſepis
partem volare diligentiùs perpenderit; næ is apibus mirabilem rei-
pub: otdinem ultro concedit, geniumque & ingenium ipſis maxi-
mum non denegabit. Penè omiſeram naturalem illam quâ in ſuos
fætus propendent στοργὴν, magnam ſane virtutem, & in hujus ſæculi
parentibus rariùs viſam. Incubant enim apes favis (ubi fæturam po-
ſuerunt) ferè avium more, nec niſi præ maximâ inediâ, vel ad pa-
ſtum emigrant, ſtatimque redeunt, acſi timerent ne diuturniore ab-
ſentia, araneæ (quod ſæpe fit) opus, cellulæ obtendeteтur; vel frigore
rigeſcens fætus periclitaretur. Pullos veto non delicatos habent nec
molliter educant, ſed triduanos (primis nempe alis) ad penſum vo-
cant, & ne ut tantillum otientur, accuratè cavent. Tantâ item divina-
tione præſtant, ut pluvias impendentes & frigora præſentiant, tumq;
(naturæ ductu) non longè ab adibus recedunt, ſed circum apiatia vo-
lantes, veluti floribus incubant. Quùm vero pabulatum evolant
(id quod non ſtatis ſed ſerenis diebus fit) impigrè & aſſiduè laborant
tantâ mellis copiâ onuſtæ, ut ſæpe laſſis lactibus in itinere deficiant,
nec ad proprios lares redire ſatis ſint, & quia per hirſutiem nonnullæ
ad labotem ineptiores ſunt, illâ ad lapillos reſque aſperas detritâ,
glabriores ſe reddunt, ſeque ad opus ſtrenuè accingunt. Adoleſcen-
tes foris negotium exercent, & quæ rex exigit apportant; ſeniores
curant familiam, mélque ipſum diſponunt à mediæ ætatis apibus col-
lectum atque confectum. Tempore matutino omnes ſilent, donec
una triplici bombo excitavit omnes; tumque in ſuam unaquæque
provinciam confeſtim ptovolat. Veſperi ubi redierint, primum quaſi
tumultuantur, paulatimque minus ſubinde ſtrepunt, dum Vigilum
præfectus circumvolando ſuſurret, ceu quietem tacitè imperans,
quo ſigno ita ad unum omnes murmur deponunt, ut alueati ad aurem
poſito, ne quidem eas hiſcere perſentias: adeò ſuis regibus ducibuſ-
que obnixe parent, eorumque vultu & nutu acquieſcunt.

CAP.

Cap. III.

De creatione, generatione, & propagatione Apum.

Creatio. QVandoquidem apes ex putrefactione (primi peccati pœnâ) noſtri philoſophi tradiderunt: non deſunt igitur qui eas primâ illa mundi hebdomada creatas negant. Ego quidem quæſtionem illam integram alijs permitto; quamvis Theologorum aliquot authoritas, præſertim vero Dubravij & Danæi, illas cum perfectis corporibus creatas fuiſſe abundè affirmat. De prima apum generatione longam diſputationem habet *Ariſtoteles*. Secuti eum philoſophi, earum generationem ex alterius corporis corruptione provenire, rectè mea quidem ſententiâ conſtituerunt: nempe ex tauro, bove, vacca, vitulóve putrefacto (digniſſimis ſanè nobiſq; utiliſſimis beſtijs) quod non ſolum viri illuſtres omni exceptione majores tradunt, ſed experientia ruſtica & vulgaris confirmat. Aiunt ex horum cerebro gigni reges & duces, ex carnibus vero apũ vulgus. Naſcuntur itẽ reges ex medulla ſpinæ; tamen é cerebro nati, pulchritudine, magnitudine, prudentia, & robore alijs antecellunt. Primam autem transformationem carnium in hujuſmodi animalia, & velut conceptum quendam inde cognoſces, cum parvâ & albâ ſpecie imperfecta hæc quaſi animalcula circum bovem leonẽmue, &c. multiplicata videris, immobilia quidem omnia; paulatim vero augeſcentia, aliſque ſenſim excreſcentibus proprium colorem conſecuta, circumvallantia regem & advolantia. Sed brevibus & tremulis omnino alis, propter inſuetudinem volandi & membrorum debilitatem. Quæ verò regiones particulares apibus generandis conferunt, quæ nocent, poſtea tractatu de melle diſputabimus. Generatim verò pauci in orbe loci reperiuntur, quibus (niſi ſolo & cœlo duriori fuerint, pabuloque illis apto caruerint) procreari haud poſſint apes & commodè vivere. Verùm ubi perpetuæ nives & gelu (ut in Scanzia) vel regio herbarum arborumque ſterilis (ut in Thule) & calore exſuccis locis: ibi neque naſcendi copia neque vivendi illis conceditur. Quinetiam deleteriam ob quandam aëris locive proprietatem regiones nonnullas apes haud incolunt, Veluti de Mycono traditum eſt; quo etiam importatæ, (ſi Aeliano habenda fides) ſtatim exſpirant. Quòd verò Munſterus Hyberniam, Solinus, Britanniam, apibus vacuam memorant atque infeſtam; ſi non ab auritis ſed oculatis teſtibus rem accepiſſent, nihil in earum villis frequentius eſſe ſcripſiſſent. Atque hæc de generatione apum dici ſufficiant, nunc ad propagationem veniamus; de qua variè ſentiunt authores.

Generatio.

Propagatio. Alij eas coïre & parere negant, quia nemo id oculis unquam vidit. Alij ſemen in floribus folijſque relictum aſportari affirmant ad alveos, atque ibi fideli blandáque incubatione perfici. *Plinius* ex flore Cerinthij ipſum colligi contendit. *Ariſtoteles* é Calandro. *Athenæus* ex flore arundinis, quidam ex flore oleæ, atque deinde earum oſculis in favos immitti, eo argumento uſi, quòd annis horum florum feracibus plura prodeunt examina, quùm vero rariores proveniunt, raræ apes viſuntur. Hoc tamen non animadvertunt, multis in locis frigore

gore rigentibus luxuriare apes; ubi nihil horum florum colligitur, imo ne apparet quidem. Ego ſane per coitum propagationem fieri exiſtimo, mareſq; eſſe majores, minores vero fæminas contendo, qui an gallorum more fœminas ſubagitantes genituram injiciant, experientia dixerit: certum tamen eſt, minimas tantum apes (fæmellas nempe) fæturæ incubare; & rupto putamine (gallinarum more) mira & naturali obſtetricatione pullos excludere.

Ariſtoteles contra, reges & majores apes ſeipſas, & deinde omnes reliquas parere affirmat, uti & illas fucos, hos vero nihil ulterius producere, nec forte ſine ratione illud, cùm reges & reguli intus ſemper maneant, quaſi nati ad ſobolis generationem, nec unquam niſi cum totâ plebe aliò emigrant. Eam itidem ob cauſam tam unicè ab apibus diliguntur, atque ab omni opere negotioq; neceſſario immunes vivunt: Magnitudine item & robore præſtant alijs, ac ſi corpus eorum ad prolem generandam ſit inſtitutum. Fuci tamen majores medium tenent, apes tam in mellificina diligentes, ut & fucos nepotes alant, & parentes regulos. Sed quod adjungit Philoſophus, apes ſine coitu generare, quòd fætus tam ſit exiguus: idem argumentum de muſcis narrari poſſit, quarum aliquæ apibus majores, minores ponunt vermiculos, quibus in nympharum magnitudinem ſenſim adauctis, tandem muſcæ erumpunt. Sunt alij, qui ex melle apes naſci arbitrantur, aut cum melle, aut ex medulla mellis ſive parte præſtantiore, eâque omnis putredinis experte. Sed genitale quiddam in cellis poni certum eſt, é quo apiculæ gignuntur. Scaliger ova eas ponere putat, quamvis apiarij vermiculos eas parere, non ova unanimiter ſtatuunt. Taxites coire eas exiſtimat, & apes mares eſſe, reges fœminas conſtituit, atque reges tempore conſtituto vermiculos per examina, ut muſcæ, excludere, fucos vero incubare more ſerpentum, & incubando ad tempus vermiculos fovere ſcribit. Tunc vermes χαλῖναι dicti, melle puriſſimo & quaſi mulſo veſcuntur, donec in nymphas abeunt, atque tunc aureliarum inſtar involuti, in cellis manent, nec cibo veſcuntur, nec excrementa reddunt. Tandem certo die, ruptis corticibus fiunt apes, & ad ſuum quæque munus vix dum alis perfectis ſeſe accingunt. Per hoc tempus apes urina delectantur, & potiſſimum humana, atque propterea locos ea madentes, maxime autem a pluvijs, frequentant.

Ad conſervationẽ apum multa requiruntur, nempe debitus cibus, potus, ſomnus, vigiliæ, aër, exercitatio, habitatio, atque locus conveniens, moderatio item animi, & medicina illarum tollendis morbis idonea, de quibus ſigillatim dicemus. Quod cibos attinet; nihil venantur, ſed ipſæ *Venturaque hyemis memores æſtate laborem Experiuntur, & in medium quæſita reponunt.* Colligunt quippe & conficiunt ſibi cibaria, inter quæ præcipuum eſt mel, quo liberalius ab apiarijs exhauſto, tanquam lanterna punica tranſlucent, & niſi aliàs illarum inediæ ſubveniatur, animam efflant. Sed habent item alium quo ſe ſuſtentant cibum, ceraginem, cerinthum, erythacem, Sandaracham dictam. Verùm hic deterior eſt, & dulcedine ficum repræſentans. His deficientibus, apiarij ficus, Saccharata, uvas paſſas ſiccatas, fucos tuſos, ſchadonum capita, lanas paſſo defrutove madidas, et aquam mulſam pro foribus ponunt, ne præ fame langueſcentes moriantur. Crudas item carnes apponi jubet Plinius, modo fuerint recentes. Generatim dulcia quæque & εὔοσμα etiam de longinquo appetunt, non odoris gratiâ ſed pabuli genialis cauſâ, ut muſciliones vinum: Flores grati odoris & caliculatos nullos recuſant; unde Florilegæ Latinis ἀνθοδίαιτοι, ἀνθηδόνες Græcis dictæ. Plantæ apibus gratiſſimæ, thymus albus & ruber, ſertula campana, myrtus, vitex, geniſta, Phleus, fabæ, ſerpillum, viola, myrrhis, roſmarinus, coniza cerinthea, amygdali, Erica, Tamariſcus, Cytiſus, Melilotus, Caſia, Narciſſus, Aſphodelus,

Conſervatio.

lus, potiſſimum autem citrago, de qua Macer macros hos verſus cecinit.

Herbam quam Graci dixerunt Meliſophyllon,
Præ cunctis apibus gratiſſima dicitur herbis:
Nec gaudere magis ullius flore videntur,
Berricum noſtri dicunt vulgariter illam.

Item hedera, conſiligo, origanum, ſatureiæ, violæ agreſtes, amaracus, hyacinthus, palma, oleaſter, iris, crocus, roſa, lilium, ziziphus, pyrus, perſica, terebinthus, lentiſcus, cedrus, tilia, Ilex minor, chryſocome, attractylis, cumyla, flos ſinapis, *Galica* ſpondylium, batrachium, Rhamnus, omnes arbores glandiferæ, item pomiferæ, quibus nulla amaritudo ineſt in floribus. Quinetiam è floribus urticæ mortuæ tum albis tum luteis cibum capiunt avidiſſimè, unde hæc herba Tigurinis *Bienſauge* quaſi apiſugam vel apeſuctum dixeris, vocatur. Potum quod attinet: ſi fluvius vel fons vivus & ſaliens in propinquo ſit, quibus ligna & lapides injiciuntur (ut apes commode inſideant, ſeque veluti in balneis abluant & abſtergant) non aliundè bibunt; ſin minùs, aliundè humore hauſto ſitim leniunt, poſteáque de eodem ad intùs operatrices & reges (ut diximus) gerulæ aſportant. Quicquid autem edunt bibuntve, intaminatum, purum, non fœtidum eſſe oportet, aut putredine infectum. Imò tam mundam vitæ rationem obtinent, ut mulieris menſtruatæ ſuperventu, cibum fugere tradantur, & unguenta olentes, veneríſque libidine flagrantes odio habeant acerrimo: oleoſa item quævis, uti etiam fumum & fimum accuratè vitant, réſq; talia olentes non attingunt. Deleterias item plantas, & amara, purgante, ingrata ac venenata qualitate præditas, haud guſtant: iiſque nominibus, Abſynthium, Rhabarbarum, ſenam, ſabinam, tithymallos, helleboros, laureolam, coccognidium, thapſias, cucumeres agreſtes, taxum, rhododendron, aconita, ne primoribus quidem labris delibant. Vbi toto die laboribus, intentæ atque laſſatæ fuerint, noctu eas ſigno dato ſomnum capeſſere memoravimus; qui variis de cauſis interpellari ſolet, apeſque hoc pacto in delirium & vigilias actæ commoriuntur. Nunc enim eas œſtrus perturbat, nunc urſi clamor expavefacit, nunc hoſtis adventùs (nempe lacertæ, aranei, rubetæ, &c.) perterritat; quæ propter, claſſicum canunt corcicines, totumque ſimul examen ad arma noctu evocant. Fulgure item & tonitru nocturno non minùs tumultuantur; acſi inter caſtra ſeditio vel pugna aliqua fatalis naſceretur; tum propter luminis eâ tempeſtate inſuetudinem, tum quia merito timent, ne alvearibus concuſſis favi loco excidant, vel cereis liquefactis vaſculis mel defluat. Id experientia veriſſimum eſſe, nemo meipſo & Pennio rectiùs dixerit: qui dum menſe Auguſto, anno 86. juxta Somerſetiæ Duciſſam, tum deploratæ ferè ſanitatis viduam, cum inclytis filiabus Maria atque Eliſabetha vigilias ageremus, ſubito (magno à tonitru) proximo ſub lecto tabulato, murmur & quaſi claſſicum tumultum audivimus, ipſamque nonnihil contignationem reſonare putavimus: ignari (id quod res erat) apes intertignium incoluiſſe; ubi eas per triginta annos habitaſſe, & quotannis duas treſve colonias emiſiſſe, poſtea ab oculatis teſtibus, iiſque ſumma nobilitate clariſſimis, certo accepimus. Sequenti die, ob inopiam ſomni, ſtreperæ, tremulæ, & quaſi deliræ volitabant; res à natura ipſarum alienas tangebant; ad feneſtras ſeſe miſellæ allidebant; amicos, curatores, domeſticos pungebant, non ſine obſervantium admiratione. Vnde quidem jure ſtatuimus, apes laboris diurni patientiſſima eſſe animalcula, timoris vero nocturni & vigiliarum viciſſim impatientiſſima.

Vnde *Soliſequa* epitheton aſſequutæ videntur, quandoquidem cum eo ſimul & ſurgunt & quieſcunt. Nulla enim earum ſomno indulgens die connivet, nulla noctu non arctè obdormiſcit. Exercitatio apum duplex eſt, altera animi

animi cauſa, evolatio; altera neceſſitatis gratiâ, mechanica in ædibus operatio. Sola (crocodilo, hirundine; merope, lacerta, araneo, alijſue foris apibus ſtruentibus) vel ob cœli inclementiam, aut perpetes pluvias denegetur, annelloſæ, obeſæ, torpentes redditæ, cacochymiam incurrant ſalutis oppugnatricem, & ſupereſſe diu haud ſolent, præſertim æſtivo tempore, quo ſolo externa ſeſe aëris paleſtra liberæ exercent. Vbi volatu nonnihil recreatæ fuerint, balnea frequentant, ſordes abluunt, & levi foliorum affrictu ſeſe detergunt, quinctiam aliquando lapillos vehunt, aquam portant, adverſum ventum parvæ puſillæ penetrant, & cum maximis beſtijs de gloriola imo quidem de vita concertant: Equos enim, elephantos, canes, imo quidem homines (ſenſit Archilochus rem ita habere atque ſcribo) offenſiores vulnerant, aculeiſque creberrimè & hoſtiliter infixis occidunt. Inſtituunt item non rarò monomachiam, ludricam illam ſanè & umbratilem, exercitij & recreationis cauſa, non lædendi animo ſuſceptam. Colludunt item ſæpiſſimè, atq; ſeſe titillant invicem, & veluti columbantes deoſculantur: poſtea coire eas certum eſt, ſed quo tempore, loco, qua forma, Argus ille dixerit totus oculeus, qui ſolus elephantis leno aſſidet, illorumque coitus cognoſcit. Verùm ut animi cauſa, volatu, duello umbratili, lapillorum vecturâ, &c. ſeſe exercent; ita magiſtra artium neceſſitas domeſticis laboribus apes aſſuevit, mellificina nimirum, cui naviter non ductariè incumbunt, nullúſque (ſi per cœlum liceat) ocio perit dies. Quamdiu autem operantur, id a ſoli cœliq; conſtitutione potiſſimum pendet. Nam in frigidis regionibus ab occaſu Vergiliarum ad vernum (plus minus) æquinoctium intus in alueis diletescunt; ſed glirum more jejunæ, torpentes, convolutæ manent, nec ſe leviſſimè loco movent. Vnde enim aliàs tantillis animalculis, ad pruinas, nives & aquilonum flatus perferendos vires? At ſi anni conſtitutio fuerit calidior & diu talis duraverit, tardius quieſcunt apes, id quod Aethiopia clariſſimè probat, ubi per continuos calores, & rara frigora apes fere perpetuo operantur. In Europa autem apiculæ raro ante egrediuntur, quam florere fabæ incipiunt, teſte Plinio, quas ante reliquos omnes flores herbáſque deguſtant. Servius apes appetente bruma ſucco & floribus ora explere ſomniat, ijſque per hyemem in cellulis ſedentes vivere. Aeſtate verò nullo feriantur die, ſed perpetuis ſeſe negotijs omnes exercent; cùm item adeo numeroſam prolem genuerint, ut tot familijs unæ ædes non ſuffecerint, expeditionem faciunt ſolennem menſe Maio, ſeque in varia examina βοτρυδὸν, i. uvatim pendula diſtribuunt, & ſeniores poſtea, factis per aërem gyris atque ambagibus, ad cibum atque alucaria revertuntur: juniores autem Coloniæ, niſi novis ædibus fuerint exceptæ, per ſyluas vagantur, donec ædiles & hoſpitariæ apes, locum gregi aptum commodumque inveſtigarunt. Nunc exercitatione oſtenſâ, ædes aggrediamur, quas Græci κυψέλας, σίμβλους, κυψελίδας, κυψέλους, κοιλάρους, κύβερτα, ἀγγεῖα, τεύχους, κυβῆθρα, μελιττοτεύχεα, μελιττοτροφεῖα, κολίβας, appellitant: Latini vero, aluorum, alueorum, aluearium, capſarum, mellariorum, loculamentorum, apiariorum nomine inſigniunt: Circa hæc ad apum conſervationem tria potiſſimùm requiruntur: Forma, præparatio, poſitio, & loci ubi ponuntur aptitudo. Vaſa optima ex cortibus, & præcipuè ſubere conſtruuntur, quæ nec ſole æſtuante candent, & frigora in hyeme facilius arcent: confecerunt illa veteres ex ligno item cavato, vel tabulis ligneis arte junctis, ex ferulis item commodè alucaria extruebant, vel opere textorio ex Ilice. Fictilia autem deterrima ſunt, uti etiam è lateribus & argilla, quia æſtate nimium calent, & hyeme nimium rigent. Tamen (ut audio) in Hungaria pendulas habent ollas craſſas, in arboribus ſuſpenſas, & ibi apes faviſcant, & juſto tempore ollas auferunt. Quidam ex fimo fabricant, ſed ſuis item incommodis non carent. Angli ſtramineis

tectis apes includunt affabre textis, ut nec gelu offendantur, nec æſtivo calore nimium ferueſcant. Solebant veteres ex lapide ſpeculari, cornu, vitroq; alueos conficere; ut operantes intus ſpectarent. Sed prima, ſecunda, tertiáq; cruſta (ut diximus) per apes intus ſuperinducta, ſeſe operam oleumq; perdidiſſe ſatis viderunt. Formâ alueorum talis ſit, qualis eſt ovi raſi & amputati, quum edere ipſum velimus; nempe ex duodecim circulis ſtramineis alueus conſtare debet, hoc modo contextis. Tres primi inferiores ſint unius magnitudinis, ſeſquipedem ex diametro lati: Quatuor proximè ſuperiores paulo majores eſſe convenit, & capaciores, ut favi meliùs figantur, & tutiùs pendeant: reliqui quinque circuli paulatim ad centrum ſupremum coarctentur, ut pyramidem referant; totus autem alueus ea menſura eſſe debet, ut viginti penè libras totus contineat. Ora cavearum (id eſt, oſtiola per quæ apes intrare & exire ſolent) ſint tria vel quatuor: non majora quàm ut apes melle onuſtæ liberæ immigrent: hac enim ratione, ſtellionibus, ſcarabeis, phalangijs, & blattis, mellis inſidiatricibus, aditus negabitur, & alueus minus à frigore geluque brumali afficietur. Super hæc oſtia quatuor, item faciunt feneſtras peſſulo obditas, ante atque retro duas, ut favos utrinque commodè eximant, nec tamen mellificium pecus nimium perturbent. Præparatio alueorum varia ſcribitur. Angli nova examina novis ſemper alueis excipiunt, nullâ re ſuffumigatis aut illitis. Veteres vaſa diligenter priùs purgata melliſophyllo, thymo, fœniculo intus fricabant, vel mellito, ſaccarato, aut mulſo aſpergebant; ut & citius intrarent, & diutius in ipſis remanerent. Palladius primogeniti vituli ſtercore parietes illorum intus oblevit, idque in apibus retinendis pro ſummo arcano habuit: Quinetiam circa medium alueare, tres vel quatuor ligneos bacillos tranſverſim figere oportet, ad favorum tutelam: ſic enim nec levi agitatione cadere poſſunt, & facilius uſu ferente auferuntur. Cave item ne aliqua rimas agant, quibus à calore, frigore, puluere, aut erucis affligantur. Situm atque poſitionem quod attinet, in ſcamnis ſive podijs collocari aluearia, æquum eſt; ne ſitum contrahant à terra, atque ut à beſtiolis noxijs tutiùs degant ætatem. Scamna autem ſint ex lapidibus, calce, ulmo, vel quercu facta; ternis alta pedibus, teſtaceo & albario opere, eoque levigato ſuperinducta, ut mellivora atque apivora animalia, pedem ubi figant non habeant. Sint item anteriùs declivia, ne ſtagnans à pluvijs aqua intus penetret: quam ob cauſam (teſte Columella) in muris exciſis urbiumque porticibus collocare alueos ſolebant: ſit item bipalmaris alvearium diſtantia ab-invicem, ut vacillante mel-moto uno, alterum non titubet; ſicut in conjunctis uſu ſolet venire. Porro ordines atque claſſes quod attinet; ne ſint tribus plures: quorum primus junioribus, ſecundus mediæ ætatis, ſupremus veteranis concedatur. Tam Scamna autem quàm apiaria apto ad examinum conſervationem loco ponenda ſunt: in calidis regionibus verſus Boream, in frigidioribus verò contra Auſtrum. Imò in Aethiopia ob nimium ferventes ſoles, in ædibus aluearia ſervantur, ne calore liqueſcant favi, foramine ſatis magno (per quod egrediantur) in muro relicto. Sit etiam locus liber, æſtate non fervidus, hyeme tepidus, à ventis tranquillus, nec arboribus refertus, nec altiore palo, muróve incluſus, nec reſonanti Eccho objectus, pabulo naturali & frequenti conſitus, à cœtu hominum & pecudum remotus, qui flores tondere roremque decutere poſſunt; nullis latrinis, fimetis, cloacis, ſtagnis, ſterquilinijs, patibulis, ſepulchretis vicinus; & in ima parte vallis conſtitutus, ut apes onerariæ per declivia ad aluearia promotiùs devolent. Denique ſi quis ventus alicui regioni præ alijs fuerit infeſtus, in ea aluearia collocare ſic convenit, ut illius injurias minùs ſentiant, & oſtia eum verſus aperta neutiquàm habeant. Verum hæc apibus circuribus diæta convenit ad vitæ

Vitæ conſervationem: fugitivæ verò & ſylveſtres aliter vivunt, ſibique ipſæ ædes & eligunt & exornant. In Abiſſinorûm regione ſub Presbytero Ioanne in cubiculis mechanicorum degunt Apes, ibidemque audacter volitantes favos ſuſpendunt, trabibus affixis aluearibus, nec laborantium quempiam offendunt. Quinetiam multis in Anglia locis inter cubiculorum tabulata, in arborum truncis hoſpitium ultroneum & diuturnum habuerunt, indeque veteranæ ternas quotannis acies emiſerunt. Et (quod dignum notatu eſt) hic fœliciùs vivunt & longiùs, quàm illis artificioſe contextis caſulis, tantâ diligentia ſuffumigatis, tam curioſè poſitis, ordinatis, digeſtis, collocatis. Laudo tamē illorū induſtriam, qui apibus hanc moleſtiam ademerunt, ædeſq; quibus ſartæ tectæ ſerventur, non minùs ingenioſè fabricaverunt. Omnium autē maximè laudem merentur, qui animi corporiſq; illarū morbis medicinā adinvenerunt, illamq; recte applicandi ſcientiam noverunt. Animi quibus maximè laborant pathemata, ſunt præcipuè tria; ira, mæror, & timor. Difficulter enim concoquunt injurias, ſibique & ſplenem adeſſe atque bilem, frequenti pugnâ, atq; eâ quidē civili, oſtendunt. Nam in nimia prolis copia de cellis & ædibus tumultuantur; nec cōponi priùs lis valet, donec vel mutuâ utriuſq; cæde multæ perierint, vel partium ſtudio divulſæ, alios ſibi lares ultrò quæſiverint. Quin porro caſtratis alueis, unius ejuſdemque coloniæ milites (privatas ob injurias vel Zelotypiam excandeſcentes) quandoque bellum aliæ alijs inferunt: quod Apicola diligens puluere interjecto, vel frigida per ſyphones aſperſa, vel vola manuali ſtridulâ & terrificâ maturè extinguit. Si enim illarum rixis habenas concederēt, furerent eòuſq; atq; ſævirent, ut niſi ad internecionem redactæ nunquā quieſcerent. Mæſtitia atq; melancholia ipſas item apes plurimū perturbat, nunc ex regum, nunc ex prolis, nunc ex cuſtodis morte oriunda, nec conceptum mærorem adimit dies: ſed imis medullis infixus corpus ſemper depaſcit, & ipſas vitæ capſulas tandem exedit. Imò nec æris tinnitus, nec quævis illas oblectat harmonia, (quæ tamen ipſas lymphaticas deliráſque redditas ſolet curare) neque ulla peſtis morbúſue ipſis læthalior dici poteſt. Timent autem potiſſimùm ab araneis, lacertis, crocodilis, rubetis, phalæinis, œſtris, veſpis, crabronibus, fucorum multitudine, upupâ, paro, hirundine, merope, noctuâ, alijſque alucarium depopulatoribus. Timent ſibi item ab Echo, fulgure, tonitru, & fragore omni: quemadmodum contra, levi ſuſurro, ſibilo, murmure, tinnitu vehementer gaudent. Cum timor ipſas occupat, vagulæ oberrant, vertiginoſæ dum exeunt atque ingrediuntur apparent; mel, prolem, ægrotos parum curant, pedibus aliſque tremulis nuſquam quieſcunt. Meliturgus igitur fucos (cibo deficiente) necare, veſpas & crabrones (olla cum cruda carne impoſita) capere & deinde cremare; araneos, papiliones, teredines, erucas, interimere; telas abſtergere, muliones, culices, conopæo irretire; lacertas, crocodilos, ſcarabæos tranſfodere, phalainam & blattas candelâ noctu intus poſita (quam ultro petunt) comburere; ranas per paludes venari; hirundinum, noctuarum, apiaſtrorum, meropumque nidos (præſertim in vicinia omni) diruere, paros inebriare; contra inſidiatrices beſtias & peregrinum quodque agmen pugnare debet. Quâ in pugnâ à ſuis apibus agnoſci videtur, quæ poſt victoriam egreſſæ victum agmen adoriuntur, propugnatorem vero ſuum & vindicem non offendunt: Salvæ his modis atque liberæ a metu apes, ſolo tinnitu & quandoque Sinnenocomi ſive Mellarij ipſius voce corroborantur, & in ſuam quæq; provinciam alacres redeunt. Apes item nonnullæ alijs magis planeticæ & fugitivæ deprehunduntur, delectantur enim vagis amoribus atque complexibus, ſuarumque ædium amore nullo tenentur. Hanc animi [illegible] apiarij plauſu, æriſque ſonitu (quo plurimum gaudere apes ſcribunt, illicò emen-

dant, quamvis incertum ſit an audiant & voluptate ducantur, an formidine & timore ob aëris reverberationem & tremorem (ut in tonitru fit) ad ædes redeant, nec ullam video cauſam cur Plinius aut Niphus hic hæſitent. Alij, ne examen aufugiat, regi medias alas obtruncant, alij vituli recens nati ſtercore loculorum oſcula oblinunt, Præterea oleæ utriuſque folijs decoctis, & circa loculos ſtratis, non fugient: confert item aqua mulſa, ſed præſertim Melinæ herbæ inunctio, quâ (tanquam philtro quodam) fortiſſimè retinentur apes, ut Macer cecinit.

Quiſquis apum his folijs contritis vaſa perungit,
Non fugient, melluſq; facit ſi lac quoq; jungat:
Unguine cultores retinent examina tali.

Puluere é veſtigio anguium collecto, ſparſas apes in alveos reverti Plinius teſtatur. Alij chryſocomme juxtà ſerere conſulunt, acſi nullo magis flore gauderent, locoſque eodem luxuriantes nunquam desererent. Imò natura ſylveſtres & erraticas apes eodem allectari, & cicurari, authores memo-
Corporei apum morbi: eorumdemque curatio. rant. Corporis morbi varij ſunt quoque apum, nempe, repletio, inanitio, ſiccitas, humiditas, frigus, calorque non naturalis. Repletio ſive plethora fit, cum alvearia Meliturgus debitâ tempeſtate caſtrare neglexerit: tunc enim adeo ſe ſaturant atque implent, ut ſcabie ſordibuſque diffluentes, & ſtrumoſæ item factæ ægrotent; ſequitur ignavia, febris, malacia, faſtidium cibi, vigiliæ; quibus miſeræ attritæ apiculæ, niſi ocyus ſubveniatur, animam efflant; quare caſtrare eas oportet: quo in opere duo obſervanda ſunt: nempe tempus, atque modus conveniens, quæ pro regionum qualitate & conſuetudine varia ſunt: Nam in Anglia quottannis ſemel tantùm mel colligunt, præcipitante nimirum menſe Iulio, vel Auguſto primum creſcente. Calidioribus in locis melleæ hujus Vindemiæ tria tempora notant; orientibus ſcilicet, conſiſtentibus, noviterque occidentibus Virgilijs. Didimus in Geoponicis optimum tempus eſſe Plejadum ſcribit. Romani Majo primum menſe, deinde declinante æſtate, tertio circa idus Octobris alueos exenterabant. Unde mel Vernum, horæum, & autumnale dictum. Ariſtoteles floreſcente caprifico, primam mellationem facere jubet; Secundum verò ſub autumno factam commendat. Generatim verò caſtrare alueos oportet, quùm melle turgent; id quod ſubtili apum murmure dignoſcitur. Nam ſi vacua fuerint, voces clariores altioreſque emittunt, utpote aëris quàm cibi pleniores: certiſſimè autem inſpectione id noveris (inquit Columella) ſcilicet per feneſtras illas utrinque poſitas & apertas, de quibus antea in alueorum forma fecimus mentionem. Modus caſtrationis hujuſmodi eſt: Matutino tempore, dum adhuc ſemiſomnes torpent, caſtrare apes oportet atque favos auferre: non enim convenit medio æſtu calentes exaſperare. Columella duo ferramenta in hunc uſum præſcribit, ſeſquipedali longitudine, vel paulò productiora; quorum alterum ſit culter oblongus, lata utrinque acie, ſed hebeſcente; capite adunco & acuto ſcalpro, quo favi eradantur: alterum planum, acutiſſima & ancipiti acie, quo favi ſuccidantur. His, aperto vaſe, rectè totum negotium conficitur. In Anglia, atque alijs viciſſim regionibus (utpote Helvetia, Germania, Belgio) non ferro, ſed igne, fumo, & aqua rem aggrediuntur, quibus adultas apes de alveo in alveum abigunt, & examen pro arbitratu integrum ſervant. Porro in eximendis favis, pro examinis quantitate, magnitudine, & numero, tenere modum oportet. Nam copia mellis ignaviam parit, atque tam heris quàm apibus fraudi eſt; eo ſiquidem affluente, non erithace paſcuntur, ſed ipſâ mellis medullâ ſaginantur: contrà ſi non ſatis relinquitur, præ inopia cibi langueſcentes, animum deſpondent, anxiùs vivunt; & pellucentes, famelicæ, marceſcentes, miſerè pereunt. Præterea

veteres & vitioſos favos eximere oportet, non autem (quibus poſteritati conſulitur) ſchadoniferos & integros, niſi minus mellis reliquum videris, quàm parentum ſuſtentationi par fuerit: Eam ſcilicet proportionem ſerves, ut in mellis abundantia, duabus demptis partibus, tertiam relinquas; ſi vero mediocriter exuberet, mediam ſinas; ſi favi fere vacui, nihil auferas. Sed hic modus non eſt omnibus in locis certus, quia (pro florum multitudine, pabuli frequentia, atque præſtantia, & regionis natura) plus minúſue tollere permittitur. Quandoquidem in Aethiopia, Syria, Paleſtina, ſæpius totos alueos exhauriunt, qui ob paſtus & roris bonitatem paucis iterum diebus adimplentur. Si verò inanitio atque fames fuerit oborta, non tam alueos caſtrabis quàm apes ipſas; magnamque partem omnes lino, quiſquilijs, galbano, vel ſulphure ſuffito ſuffocabis, vel ſaltem aqua ſubmerges; quo pacto item mel dulcius evadet atque purius. Inanitio autem duabus potiſſimum ex cauſis oritur, cibi nempe inopia, atque corruptelâ: inopia urgente, mel ſupponere, mulſum aſpergere, uvas & ficus tuſas afferre convenit, & ſaccharata. Plinius item gallinarum carnes apponi jubet, quamvis apes nullas carnes attingere memorarit: Corruptela autem ciborum primùm malaciam, deinde diarrhæam, blapſigoniam, & tabem affert apibus; unde ex ſtercorum & cadaverum copia, fætor, peſtis, putredo, aliaque id genus mala naſcuntur. In malacia adeo delicatulæ atque moroſæ fiunt, ut ſtomachantes omnia, facilè aufugiant, niſi rerum gratiſſimi odoris ſuffitu, conquiſitiſſimo tinnitu, curioſâ item munditie retineantur. Diarrhæa autem ſupervenit, tum ob ſucci ipſius corruptelam, tum ob tithymalli, hellebori, ebuli, ſambuci, foliorum herbarumque purgantium delibationem. Siquidem cibi per hyberna jejunia avidæ, primo vere, cupidiùs quam tutiùs obvias herbas ſine delectu guſtantes, inſalubri collecto melle cacochymiâ laborant, atque deinceps in alui ſolutionem ſubito incidunt.

Contra hunc morbum, Sorba cum melle (authore Plinio) apponenda, vel hominum aut boum urina conſperſa: grana item mali punici vino Tamineo irrigata, conferunt. Palladius grana mali punici, & uvas paſſas cum rore Syriaco vel vino auſtero coctas & levigatas, in ligneis canalibus appoſitas varie commendat. Mel etiam cum Gallæ pulvere, vel ſiccæ roſæ, aut roſmarini in aqua mulſa decoctum infundi per ſyphonem jubet, vel acetabulis immitti. Quinetiam prohibere eas oportet, ne é ſyluis cibum deportent, ubi plerunque æruginoſi excreſcunt flores, quorum acrimoniâ alui apibus moventur, nec niſi accuratâ cuſtodis diligentiâ ſcientiaque ſiſtuntur. Hinc βλαψιγονία illa ſive fætus corruptio originem trahit, quippe quòd ſterilitate ex inopia ſeminis inductâ, non generant, vel (præ imbecillitate) alere fovereque partus, & continuò incubare, vel aranearum laqueos ante cellas obductos evitare, haud poſſunt. Accreſcente deinceps tabe atque maraſmo, flores afferri iubet Higinus, rore & mulſo madidos, foribuſque apponi: violas item & bugloſſi flores commendat defruto rigatos, poſtea defecatis alueis, vermibus & cadaveribus amotis, fimo bovino vel vaccino ſuffiantur; quia tum putredinem arcet & peſtem, tum demortius penè apibus (niſi Columella nos fallit) animam inſtillat. Scatent item pediculis, narrante Florentio, quos curat ramentis mali arboris & caprifici incenſis. Hebeſcentem apibus oculorum aciem, ijdem origani ſuffitu ſanant. Furfures ipſæ & ſcabiem, blando corporum ad chelidoniam & muros vrina infectos quaſi affrictu auferunt; ſiccitatem balneis, & thermo potantes gutturem emendant. Humiditatis morbi ſunt ſtrumæ, hydrocephaliæ, hydropes, quos ſiccis herbis & rore mane decuſſo curant veteres, noſtrique aquæ cõmunis prohibitione nonnihil diminuunt: cohibent enim illas per triduum intra alueos, quo pacto non

ſolum

ſolum humiditas nimia abſumitur, ſed naturalis quoque comparatur. Κάφων item familiarem apibus morbum ſcribit Heſichius, non deſcribit; nec ab alijs, quis qualiſue fuerit, addiſcere potui. Frigoris morbi ſunt congelatio, ſtupor, rigor, alijque id genus: nam frigore adeo nonnunquam ſtupidas videbis, ut nec leviſſimè moveri videantur, nedum ſpirare. Caloris autem vehementia, in rabiem, ſitim, vigilias, febres, vertiginem, & delirium aguntur, imo quidem in maniam, quo tempore vel cuſtodes non agnoſcunt, & amicos aculeo nonnihil venenato feriunt. Sic igitur utraque tempeſtate ædes locare oportet, ut ne hyeme frigoris vehementia, nec æſtate arboribus nimium lædantur. Pereunt item ob defectum ſobolis in florum ubertate, dum mellificandi ſtudio ita omnes incumbunt, ut prolis veneriſque curam abjiciant, atque ſic omiſſa ſobolis reparatione, populus labore confectus totus extinguitur. Cùm verò præ indignatione & ſtomacho, vel per ædium fœtorem, aut ob peſtem in aluearibus graſſantem aufugerint; ſequi eas oportet, & illa (quam Palladius docuit) arte inventas, purgatis alueis, nouis item locis excipere. Præterea ad apum conſervationem multum conferre dicit Plinius, ut legitime comparentur; dono nimirum aut emptione: nam furto ablatæ minùs fœliciter ſuccedunt, uti & ruta furtiva ægrius creſcit. Nunc ſi animalia apibus infeſta removerimus, quid amplius annectere opus erit ad ipſarum ſalutis προφυλακτικὴν & malorum medelam, non video. Primùm igitur homines ſtupro inquinatos, menſtruis vel gonorrhæa infectos, balnea, fumum, fimum, latrinam, culinamque olentes otioſè vel malitioſè pro alueorum foribus ſtantes, amoueto. Aërem ſæpe bufonum ſerpentumque halitu infectum, meliſſâ, thymo vel fæniculo incenſis purgato; ut nitidæ & molles vivant efficito; animalia prædatoria necato; & perſpectis morborum ſignis medicinam adhibeto. Signa autem invaletudinis apum, ut quoque reliquorum animalium, à tribus ſumuntur, nempe à læſa actione, externo corporum affectu, & excrementis. Nam hilaritas amiſſa, triſtitia torpens, vertiginoſus inceſſus, frequens ante fores & otioſa ſtatio, ab opere languor, florum melliſq; faſtidium, vigiliæ ſomnive profundiores, murmura inſueta, malè valere apes argumento ſunt; uti etiam ſi horridulæ, non comptæ; aſperæ, non molles; ſcabræ, non nitidæ; pellucentes non ἰσοχροι videantur. Quinetiam ſi favi odore minùs grato inficiantur, ipſáque apium oleta liqueſcant, fœteant, vermibuſue ſcateant, cadaveraque indies ædibus exportant, nec alueos curant; certiſſimum invaletudinis morbique alicujus epidemici ſignum exhibet, quorum aliquam partem eleganter, ſed confuſè tetigit Virgilius 4. Georg. his verſibus.

Si verò (quoniam lapſus apibus quoque noſtros
Vita tulit) triſtì languebunt corpora morbo,
Illud non dubijs poteris cognoſcere ſignis,
Continuò eſt ægris alius color, horrida vultum
Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & triſtia funera ducunt.
Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent,
Aut intus clauſis cunctantur in ædibus omnes,
Ignavæq; fame, & contracto frigore pigræ.
Tum ſonus auditur gravior, tractimq; ſuſurrant,
Frigidus ut quando ſyluis immurmurat Auſter,
Vt mare ſollicitum ſtridet refluentibus undis,
Aëſtuat aut clauſis rapidus fornacibus ignis.

Atque ita perſpectis morbis apicularibus, & curatis, ad ſummam uſque vivent ætatem: quam Ariſtoteles, Theophraſtus, Plinius, Virgilius, Varro, Columella,

Columella, Cardanus, omnes denique authores, rarò ad novem annos, nunquam ſupra decem productam. Quamvis aliter Hanworthi in Duciſſæ Somerſetienſis exâmine magna cum voluptate ipſi vidimus, quòd ultra tres annorum decadas (adſunt in præcinctu digni, quibus credatur teſtes) eodem in loco commorantum fuerat, & quatuor penè quottannis novas acies emiſerat. Quæ me ſanè ratio inducit, ut apes eſſe credam naturâ longævas, & cum ſolo Alberto ſolus dubitem, an præ ſenio moriantur. Scio equidem illas morborum hoſtiumque impetu è medio tolli; ſed ſi omnia pro vita & ſalute neceſſaria ſemper adeſſent, contrariaque abeſſent, equidem diuturniſſimam vitam apibus concederem, ſi mortales illis vices non negarem. Solæ enim melle, immortali illo nectare, veſcuntur, eoque cælitus dimiſſo, & ex rore divino (omnium herbarum, arborum, plantarumque anima) collecto; de cujus natura, uſu, & præſtantia, ſubſequenti capite dicemus.

Cap. IIII.

De apum uſu.

Q Vùm cætera quæque in noſtrum uſum condidit Altiſſimus: tum *Vſus.* præſertim apes non ſolum ut nobis politicæ atque œconomicæ virtutis (de qua ante diximus) veluti magiſtræ præbeant exemplar, animumque inſtruant, ſed etiam ut divinam quandam doceant ſcientiam, & tanquam vates extraordinarij, ſucceſſus & eventus rerum præmonſtrent. Nam annis, 90. 98. 113. 208. ante Chriſtum, cum magna apum examina in foro publico & boario, privatis civium ædibus, ſacelloque Martis conſiderent, hoſtiles Romæ inſidiæ tendebantur, quibus fere capta reſpub: atque extincta. Severo imperante, apes in ſignis militaribus, & maxime in ſtativis Nigri, favos finxerunt. Varia deinceps bella inter Severianos & Nigrianos ancipites congreſſus fuerunt. Sed Severiani tandem rem obtinebant. Antonini item Pij ſtatuas in omni Hetruria poſitas examina apum repleverunt; & poſtea in caſtris Caſſij conſederunt: quid quantumque turbarum poſtea ſit ortum, Iulius Capitolinus recenſet. Quo item tempore ingens Romanorum numerus per inſidias Germanorum in Germania perijt. P. Fabio, & Q. Elio Coſſ. in caſtris Druſi examen, apum in tabernaculo Hoſtilij Rutili ita conſediſſe ſcribitur, ut funē prætendentem præfixamq; tentorio lanceam amplecteretur, M. Lepidio, Munutio Planco coſſ. Item in conſulatu L. Pauli & C. Metelli, apum aduolantia examina hoſtem imminentem, (ut non malè conjecerunt augures) præſignificarunt. Pompeius item belligerans contra Cæſarem, cum amicis invitatis aciem inſtrueret, Dyrrhachium egredienti apes occurrebant, ipſaque ſigna præ multitudine nimia obſcurabant. Philiſtus & Aelianus referunt, dum equum cæno inhærentem Dionyſius fruſtra pungeret, ibidemq; commorantē relinqueret: equum tandē ſuo marte liberatū, ſequutū veſtigia domini, examine apum jubæ inhærente: eoque oſtento tyrannidem in Galeotas a Dionyſio affectatam. In Helvetiorum hiſtorijs legitur anno 1385. quando Leopoldus Auſtriacus Sempachum cum exercitu proficiſci parabat, dum in itinere eſſet, convolaſſe ad oppidum apum examen, atque ibi in tilia conſediſſe: unde vulgus peregrini populi adventum rectè prædixit. Sic etiam Virgilius 7. Aeneid: adventum Aeneæ in Italiam deſcripturus loquitur:

——— Lauri
Hujus apes ſummum denſè (mirabile dictu)
Stridore ingenti liquidum trans æthera vectæ,

Obſedere

Obſedere apicem, & pedibus per mutua nexis,
Examen ſubitò ramo frondente pependit:
Continuò Vates; externum cernimus (inquit)
Adventare virum.

Id quod etiam Herodotus, Pauſanias, Dion Caſſius, Plutarchus, Iulius Cæſar, Iulius Capitolinus, alijque hiſtorici majore obſervatione quam ratione confirmarunt. Saon Acræphnienſis cùm Trophoni oraculum invenire nequiret, ab examine apum eò volantium perductum narrat Pauſanias in Bœoticis. Quinetiam nutricibus abſentibus Iovem Melitæum, Hieronem Syracuſanum, Platonem, Pindarum, Apium comatum, Zenophontem, & noviſſimè Ambroſium, melle in labia ab apibus inſtillato enutritos fuiſſe Plutarchus, Pauſanias, Aelianus, Alexander Alexandrinus, Theocritus, atque Textor authores ſunt: Zenophon item in œconomicis mellificinam virtutum officinam vocat, atque ad eam matresfamilias erudiendas mittit. Poetæ ſe libenter cum apibus conferunt, quæ naturam tantùm magiſtram ſequentes, artem non adhibent. Sic poëtas Plato affirmat arte nihil unquam egregium effecturos. Ideò Pindarus ſe gloriatur Bacchilide & Simonide ſuperiorem à natura non arte doctum. Apes niſi irritentur innocuæ ſunt, divexantibus verò aculeos, eoſque acerbiſſimos, infligunt. Idem poetarum ingenium eſt: unde iſta profluxerunt Archiloci:

Qui me commovit, meliùs non tangere: clamo;
Flebit, & inſignis toto cantabitur orbe.

Quocirca Plato in Minoe præcipit, ut qui quietis ſtudioſi ſunt, diligenter caveant, ne cum poëtis & apibus bellum gerant. Tot denique earum ſunt quas imitemur virtutes, ut Aegyptij, Chaldæi, Græci, varia ab ijs hieroglyphica acceperint; nam populum regi obedientem ſignificantes, apem frugi pinxerunt: regem erga populum benevolum oſtendentes, examen apum expreſſerunt. Cætera id genus emblemata, à Pierio petas, nec laboris te tui pœnitebit. Ruſtici item aëromantiam ab ipſis didicerunt. Nam ingruentis pluviæ & ventorum adventum præſentiunt, procellaſque & imbres prædicunt; quibus appetentibus, non longè evolant ab ædibus, ſed ſuo ſemet ſucco ſuſtentant. Quæ cùm ita ſint omnia, haud mirum Ariſtæum, Philiſtrium, Ariſtomachum, Solenſem, Menum Samnitem, & ſexcentos alios apum deſcriptores, miſſis civitatum delicijs, per duodeſexaginta annos ſylvas incoluiſſe, ut earum vitam & mores rectè diſcerent, & poſteritati in exemplum commendarent. Nec pœnituit ſanè Virgilium in earum hiſtoria εἶναι ὀψιμαθῆ, quam 4. Geörg. eleganter deſcripſit. Quid verò ipſarum corpora & opera in noſtris corporibus operantur, nunc operæ pretium eſt recenſere, ut nihil ineſſe apibus ſciamus, quod non nobis ſaluti & bono cedere queat. Primum igitur corpora ipſarum ſtatim ab alueis accepta, & contuſa, & cum vino diuretico vel œnogala epota, hydropem potenter curant, calculos comminuunt, Vrinæ fontes omnes aperiunt, iſchuriam ſanant. Apes item in melle mortuæ vomicas ſanant, oculiſque & auribus hebeſcentibus auxilio ſunt. Tormina item ventris contuſæ curant, atque appoſitæ & mel venenatum epotum, ipſæ deinceps epotæ expellunt; duriora in labijs ulcera emolliunt, carbunculum alligatæ ſanant, dyſenteriæ medentur, & mel ipſis imbutum cruditates ſtomachi, lentigines faciei emendat, ut ex Hollerio, Alexandro Bened. & præſertim Plinio videre eſt. Apes favis immortuas aridas tere (ſcribit Galenus in euporiſtis) miſce cum melle in quo ipſa fuerint demortuæ, inunge capitis partes pilis denudatas, & renaſci ipſos videbis. Plinius viciſſim multas apes comburere docet, & cum oleo miſcere cineres & inungere; ſed cavendum ait,

Vſus Medici.

ne

ne partes adjacentes attingantur; imo mel mortuis apibus reſectum in omnibus morbis ſalutare & panchreſtum eſſe affirmat: cinerem ipſarum cum oleo tritum, ad capillorum dealbationem, Erotis variè Cap. 61. de morb. mulieb. commendat. Vtiles præterea ſunt apes, quia varijs animalibus in cibum cedunt: nempe taxo, urſo, lacertis, ranis, ſerpentibus, meropi; hirundini, paro, upupæ, rubeculæ, araneis item & Veſpis, ut Bellonius animadvertit. Venari item eas cum voluptate homines ſolere, docet Palladius, earumque inveſtigandarum rationem narrat his verbis. Menſe Aprili, locis apricis ſi apes frequentes, ad paſtum vel aquam veniunt, certum eſt eas in propinquo mellificinam habere: ſi vero paucæ eò accedant, longius abeſſe ſignum eſt. Quum autem frequentes adſunt, hoc ingenio eorum examina invenies. Rubricâ liquidâ dorſa earum tangas, ibidemque maneas dum eâ notatæ fuerint reverſæ; quòd ſi citò fit propè habitant; ſin tardiùs, loco magis remoto ædes habent. Proximas deinde facile inveneris, ad longinque diſſitas hoc modo perduceris. Cannæ unum internodium cum ſuis recides articulis, & in latere aperies; ibi mel exiguum vel defrutum immittas, & juxta fontem ponas. Cum ad ipſum convenerint apes, atque (odore mellis illectæ) ingreſſæ fuerint, appoſito pollice foramen claudes, & unam tantum apem exire permittes, eam conſequere quantum quantum potes certiſſime: & cum ulterius non poteris, aliam liberes, ea deinceps è conſpectu devolante, aliam emitte, tandem his ducibus locum examinis facile inveſtigabis; qui ſi in ſpelunca fuerit, fumo ejicietur omnis familia, & cum exierint, æris tinnitu territæ in ramulo ſeſe uvæ modo ſuſpendent, unde admoto vaſculo recipientur. Si in arboris ramo nidificent, acutiſſimâ ferrâ ſupra infraque abſcindes, mundaque teſta rami pars illa cooperta, ad locum quem volueris deferatur, ac inter aluearia collocetur. Atque hac arte examina in ſylvis, cavernis, vel rupibus habitantia ſunt invenienda: mane autem aucupium incipere oportet, ne die demortuo prædam perdas. Nec ſolum venatione apes homines delectant: ſed etiam ſi quis eas per ſomnia invenerit (niſi Fabritius atque Artemidorus nos fallunt) ſi pauper fuerit, ditatur; ſi rex aut dives, facilem ſibi populum habebit, atque morigerum. Qui verò habuiſſe ſe apes ſomniat, non autem habere, defluentis fortunæ ſignum eſt, et infortunij iam propè imminentis. Tanti uſus ſunt apes: tam variè in ipſarum virtutibus luſit, vel potius operata eſt rerum omnium fictrix natura. At quorſum ille (inquies) aculeus, contra cujus venenum nulla remedia novit Plinius? Equidem fateor & res ipſa docet, apum nonnunquam aculeos venenatos eſſe; ſed rabidarum tantum, & vel nimia febre, vel ira, vel fame exæſtuantiū. Aliàs verò parum pungunt: ideoq; Dioſcorides ictus apum ſymptomata, ſicco pede præterijt; indignatum ratus ob unius apiculæ ſpiculū adeò conqueri? Poſteriores dolorem, ruborem, tumorem, comites obſervarunt; præſertim ſi aculeus etiamnum hæreat infixus, quo profundiùs vulnerante, mortem aliquando ſuperveniſſe ſcribit in Theriacis Nicander: Antiqui item (ut apum aculeos in bonum converti uſum probemus) ob ſtellionatus crimina hoc ſupplicio (author Suidas) ſontes affecerunt. Reum veſtibus diſpoliatum, atque toto corpore melle perlitum, Soli expoſuerunt, manibus & pedibus ligatis, ut ab apibus & muſcis creberrime punctus, & Solis radijs afflictus, dignam vita necem ſubiret. Verùm ſi ipſarum ictus vitare, ſanareque inſtituas; primùm mente ignaviam, impietatem, furtum, malitiam exigito; his enim vitijs fœdatos libenter impetunt. Tum ne ex veſtium colore ſanguineus videaris, vel per venerem immundus ſentiaris, oppidò caveas. Qui etiam arborei pici raſtrum geſtant, etiamſi examina perturbent, ab apibus non lædi, dicit Plinius. Nonnius, meliſſâ tritâ aculeos innoxios reddi, author eſt. Florentius dendromalaches ſucco, mal-

vam

vam maſculam appellant) vindemiatorem mellis illini jubet, ut ſecurus favos eximat. Sed cujuſvis malvæ ſuccus idem præſtat; & melius, ſi cum oleo teratur: nam & præſervat ab ictu, atque ictis remedio eſt. Verum eſto, illarum nobis aculeum morbos inferre: atqui illos apes melle demortuæ cito curant diligenter applicatę, & venenum doloremque omnem ejiciunt. Quid dicam? Nullum animal æquè commodum, nullum minùs ſumptuoſum Deus creavit. Curantur perexiguo ære, vivunt fere in omnibus locis, etiam ſylveſtribus & montanis: pauperes æque ac divites ipſarum cultu magnum vectigal colligunt: nec propterea vel ollam vel familiam augere neceſſum habent. Merula refert Varronem quinis millibus pondo mellis alvearia quotannis elocaſſe, & in Hiſpania è parva villa unicum jugerum non ſuperante, ex melle ibidem collecto dena millia ſeſtertia lucrari ſolitum. Habemus item ex earum officina, ceram, mityn, ſandaracham, propolim, favos, quibus nulla bene caret reſpub. ut virtutum exempla non repetam, quæ non minùs animæ ſalutaria, quàm hæc corpori vitæque rectius agendæ utilia videntur. Primum autem de Melle, ſucco illo immortali, nectareo, dulciſſimo, ſaluberrimo, & omnium operum effectuumq; principe, orationem inſtituemus.

Cap. V.

De mellis nomine, differentia, et uſu.

Mellis nomen principio unum fuit, Hebraice דבש, Debaſch dictum; verùm ab horrenda illa & confuſa πολυγλωττολογία, ab Arabiæ incolis Hel, Han; a Gallis miel, Hiſpanis Miel, Italis Mele, Belgis Honichzeem, Germanis Honig, Anglis Honny appellabatur. Græci μέλι dixerunt; ab inſigni labore apum & cura in eo conficiendo, ut annotavit Euſtachius: unde μελίτιον melitellum, a μέλι apud Porphyrium. Verùm quid illud tandem ſit, inter doctos diſputatur. Sunt qui ſalivam ſyderum, vel ſtellarum

Mellis definitio.

ſputum eſſe ſomniant, alij aëris purgamentum, vel cœli ſudorem vocant, ſed rectius meo judicio Mel apum Chylum vocaveris, ex materia dulci collectū, ſed in earum ventriculis conſummatum, vomituque vel expuitione in cellas ejectum. Ariſtoteles, Plinius, Avicenna, Seneca, apes mellis non opifices, ſed collectrices tantum ſtatuerunt: ſic enim ſcribunt. Apes mella ex rore aëris ſyderum quorundam ortu potiſſimum & arcus cœleſtis concubitu colligunt; ſiquidem favos faciunt non mel. Galenus item lib. 3. de Alim. fac. hæc verba habet. Memini (inquit) aliquando, æſtate ſuper arborum folia mel quam plurimum a nobis collectum fuiſſe, & tum agricolas velut ludentes ceciniſſe, *Iuppiter melle pluit.* Præceſſerat autem nox (ut per æſtatem) valde frigida, cujus vi dulces halitus & vapores diurno calore Solis ſublati concreverant. Apud nos verò id raro accidit: in monte autem Libano quottannis. Itaq; coria ſupra terram extendentes, & arbores excutientes, defluens mel aërium ollis excipiunt, & in fictilibus reponunt. Differt autem mel, ut cætera quælibet corpora, ſubſtantiâ & accidente. Reſpectu ſubſtantiæ ſive materię, aliud mel aërium eſt, aliud terreum. Quippe menſe Maio, Iunio & Iulio, ambroſia quædam

Mellis differentia.

cæleſtis (melleum rorem vocant, ego melliginem appello) in plantarum folia delabitur, guſtu ſuaviſſima, liquida, pura, & ipſum contra ſaccharum non ingrata. hanc collectam & imbibitam apes maturare concedo, mutare conſtanter nego, niſi forte depurationem roris, ſpeciei alterationem dicere velis. Gal. Lib. 3. de alim. facul: Mellis materiam, non ipſum rorem eſſe affirmat, ſed rori congenerem: quam apes collectam in cellas revomunt, ſed ſpeciem ſucci non mutant, ut etiam Avicenna docuit. Ros autem ille aërius ex quo

mel

mel aërium colligitur, duplex eſt, coagulatus ſive manna; & liquidus, unde mel optimum conficitur: præſertim ſi quâ primò decidit naturâ, eandem ſemper obtineat. Verum tam altè cadens, ipſoque lapſu inter cadendum ob aëris impuritatem ſordeſcens, & terræ halitu foliorumque & florum quibus inſidet ſucco infectus, plurimam cæleſtis naturæ vim amittit, licet nonnullam ſervet; totieſque in apum ventriculis, cellis, favis, mutatus, peregrinam aliquam qualitatem habet adjunctam. Eſt autem initio mel, veluti aqua dilutum; & primis diebus muſteum fervet, vigeſimo craſſeſcit, mox obducitur quaſi tenui membrana, quæ fervoris ipſius ſpumâ concreſcit. Mel terreum dicimus, quòd rore abeunte, ex terræ ipſius ſudore, & plantarum dulci parte exugitur, denſioris quidem ſubſtantiæ, & qualitatis cum ſubjecto convenientis. Hinc mel gramineum, fabaceum, ſparticum, apianum; ficulneum uvaceum, cedrinum, arundineum, violaceum, ericæum, liliaceum, leucoides, narciſſinum, ſerpillare, thymbricum, buxeum, taxites, abſinthites, helleboratum, venenatum, &c. dicitur: habitâ ſcilicet ad res, é quibus colligitur, ratione. Optimum autem reſpectu ſubſtantiæ mel dicitur, conſiſtentiæ pinguis & mediocris, quod ſpontè ex favis defluit, ([illegible] vocant) vel potius [illegible], & fæcibus non abundat; & breviſſimo tempore coquitur, minimumque inter ebulliendum ſpumæ evomit, ſibi ſemper ita adhærens, ut ſi attollatur digito homogeneum ac continuum, nullo modo interciſum, ad terram defluit: & denique quod promptè igne admoto flammam concipit. Hæc niſi omnia vel plurima adfuerint; vilis, adulterati, impurique mellis ſubſtantiam videris, non probi. Accidentia mellis, alia bona ſunt, alia viciſſim mala, utraque autem ſumuntur a tempore, loco & qualitate: Si tempus reſpicias; mel quo recentius, eo melius habetur, atque vernum, horæumque autumnali longe præfertur. Primum de floribus tantum ijſque tenerulis admodum colligitur (unde Anthinum dicitur:) ſecundum vero ab herbis item ipſis & adultis floribus, ἐαρῖον: ultimum é tribus peſſimum, poſt primos autumni imbres; arenoſum illud quidem & ſylveſtre ex erica duntaxat aut hedera (quæ tum ſolæ florent) collectum, ἐρικαῖον. quæ omnia (ut dixi) ex novitate laudem habent ampliſſimam, quoniam vetuſtate, ceu coctione quadam longâ amareſcunt: unde proverbium, Mulſum quod probè feceris, miſcendum eſſe novo Hymetto & Falerno vetulo. Pro ratione loci tam communis quàm proprij, varie item laudatur mel, atque etiam vituperatur. Si proprium locum, ſive vas ipſum in quo continetur, reſpicias; in fundo optimum invenitur, fœces enim ex aëre inter cadendum vel ex ſitu herbarum contractas, ad ſummum quaſi ſpumam projicit, atque in imo vaſe glutinoſius, ponderoſius, ſuavius & compactius ſentitur. Communem autem locum ſive regionem ſi videas ubi colligitur; pro illius item natura æſtimationem acquirit. Primas inter bona mellia, Atticum, Athenienſe, Hymeticum, præſertim in argentifodinis factum, omnium judicio hactenus obtinuit, tum ob apum ipſarum meliorem indolem, tum terræ thymo & optimarum plantarum copiâ affluentis, tum loci in quo favi texuntur bonitatem. Cycladico ſecundas Dioſcorides tribuit (quod plurimum urbanum eſt, & jucundum & æmulum Attico.) Hybſæo ſive, Siculo tertias. Mel Atticum Iohannes Bauhinus medicus doctiſſimus, & ſimplicium cognitione nulli ſecundus, Veronæ in pharmacopolio ſe vidiſſe teſtatur: quod repoſitum invenit in veſica elephanti valde craſſa, pondere librarum 21. longitudinis duorum cubitorum, latitudinis vero ſeſqui cubiti. Egó credo ex Africa allatum fuiſſe; nam quomodo veſica elephanti ex Atticis? Cardani judicio quod ex Cephalenia inſula in Ionio mari poſita advehitur, præſtantiſſimum omnium eſt, cui in Europæis proximum eſt Hiſpanicum, atque id non immerito: ros enim concoctior in calidioribus plerunque regionibus: & ubi purior aër eſt (in omni regione) virgineum mel, id eſt, pu-

Mel optimum.

Quibus in regionibus mel optimum inveniatur.

rum putum, & ignis omnino expers elaboratur. Mel etiam Tarentinum laudatur, ut Strabo refert. Circa Tagodaſt, Melelam, Heam, Haſeoram, Rhahonam Montem ferratum, Eehebdevonam, mel Africanum optimum confici Ioannes Leo author eſt. Ludovicus Cadomuſtus Sinegenſe, Andreas Corſalius Mombazenſe, Edoradus Barboſa, Aethiopieum, Thomas Lopius Cataienſe. Franciſcus Alueares Tigremahonenſe, Sebaſtiauus Baro Samogiticum, Enricus Lituanicū, Eraſmus Stella Boruſſiacum, Thevetus Americanū, alijs præponunt. Paulus Iovius Moſeoviticum fuſis laudibus proſequitur, ſed temerè, quandoquidem in toto Moſchoviæ Ducatu, nec apes nec mel eſſe, mercatores noſtri, & Sebaſtianus Baro, rerum ibidem viſarum geſtarumq; ſincerus ſcriptor, ſerio affirmant. Albertus Campenſis in Myſiæ tractu, quem Britum vocant, uti etiam in Hercinia ſylua, mel examuſſim optimum inveniri dicit, adeo ut Cecropeo atque Attico non cedat. Aelianus in nivoſa & glaciali Scythia vernaculum & laubabile mel gigni aſſeverat, atque venum ad Myſos (carè ubi venditur) exportari. Verum ſi regionis calor puritatem melli addit, & bonitatem, quomodo in Scythia & Samogithia optimum haberi poſſit? An quia flores ibidem nati & rorem excipientes meliores ſunt, eóque ipſum meliorem reddunt & puriorem? An propter Boreales ventos eò loci frequentiſſimos, qui aerem purgant. An quia ut homines, ſic apes illic vivunt robuſtiores, meliuſque propterea & diligentiùs mel in ventriculis repurgant atque elaborant? quod veriſimilius eſt; quum in tam frigida regione non viverent niſi valentulæ, nec ad id ætatis (vivunt enim ibi quam diutiſſimè) unquam accederent. Quod verò in humidis regionibus mel exquiſitum confici negat Cardanus: Hibernia illi litem intendat, atque Anglia vocet in jus; quæ fatali inſulis humiditati obnoxiæ, mel adeo purum putumque reddunt, ut nec venenati illi quidpiam admiſceatur, & diutiſſime maneat incorruptum. Vt taceam ſummam ejus albedinem, duritiem, dulcedinem, continuitatem, lentorem, gravitatem; aliaque bonitatis ejus maxima indicia. Sed πίθανα hujus modi ἐπιχειρήματα noſtræque terræ lenocinia mittamus: & Mellis, ob regionem in qua legitur infamiam explicemus. Per inſignem amaritudinem peſſimè audivit Colchicū, Corſicum deinde, & nonnullis locis Hungaricum atque Sardum. Nam in Sardinia Aſinthium, in Corſica Nerium, in Colchide taxus, in Hungaria omnes luxuriant. Mel item venenatum in Heraclea Ponti & ægolethri floribus vere aquoſo marceſcentibus: tunc enim noxium virus flores concipiunt, & mel illapſum citò inficiunt. Aliud ibidem genus pernicioſiſſimi mellis elaboratur, ab inſania quam gignit μαινόμενον vocatum; quod Plinius ex flore Rhododendri contrahi autumat, nullis ibi non ſyluis frequentiſſimo. Dioſcorides & Aëtius aconiti ibi luxuriantis copiæ venenum non malè inpingunt, quùm ijſdem remedijs occurritur ejus maleficio, quibus aconito. In Carina, Perſide, Mauritania, & Getulia Maſſæſulis contermina, vel ob terræ halitus, vel plantarum virulentos ſuccos, venenati quoque favi gignuntur; Sed livore & nigredine deprehenduntur. In Trapezunte Pontica ex buxi floribus mel colligi à Plinio accepimus, quod ut gravi odore ſanos malè afficit, ita etiam inſanos menti reſtituit. Naſcitur in Heptocometarum arboribus mellis contagioſi genus. Cujus virus exhauſtum ſtupidos facit, mentumq; exturbat. Hoc ab inimicis cum pacis implorandæ ſymbolo, ad tres Pompeij cohortes miſſo, largiuſque ab ijs epoto; de ſtatione mentis atque vitæ dejectæ (inquit Strabo.) Ovidius Corſici mellis tanquam maximè infamis mentionem facit ex cicutæ floribus collecti, cum ait

Quibus in regionibus pravum mel colligitur.

Quam puto de gelidæ collectam flore cicutæ.
Melle ſub infami Corſica miſit apis.

Atqui naturæ parum honorificum videatur, genuiſſe rem adeo ab omnibus expetitam, eiq; non rarò venenum admiſcuiſſe. Imo quidem non male iſtud, permiſit

permiſit,ut cautiorem minuſque avidum faceret hominem, & non ſolùm ad delectum faciendum, ſed etiam ad antidota quærenda excitaret. Propterea quoque roſas ſpina obſepſit; apibus aculeum tribuit, Salviam bufonis ſaliva infecit; melli,ſaccharo, & mannæ venenum aliquando (idque perlethale) aſperſit. Mellis venenati ſigna hæc ſunt, favos livore inficit, non denſatur, colore magis rutilo conſpicitur, acre ſentitur,& odore alieno: innoxio longè ponderoſius eſt, ſternutamenta protinùs ſumptum movet, Ventriſve profluvium largiſſimo ſudore concomitatum. Qui ipſum hauſerunt,ſupini proniq; humi ſeſe provolvunt,refrigeratiotionem quærentes. Heracleum eadem cum aconito movet ſymptomata, & eandem curationem ſortitur.Ex mellis venenati portione admodum exiguâ deguſtatâ, duos medicos in foro Romano obijſſe, memorat Galenus. Contra maniam ex melle, Dioſcorides rutam devoratam, & ſalſamenta, & mulſum cum ruta epotum commendat. Sed reſumpta, iterùm vomitione ſunt rejicienda. Quinctiam eadem huic morbo præſcribit, quæ contra aconitum & nerium: cui aſſentitur Plinius. Addit etiam unum ſingulare antidotum, ſcilicet Auratam piſcem in cibo exhibitam, quæ item ſinceri mellis faſtidium egregiè tollit. Guilielmus de Placentia cum ſyrupo violaceo, acetoſo ſimplici, & aqua tepida, continùo vomitum provocare docet, piſcibus ſalitis ante vomitum comeſtis. Poſteà exhibet Theriacham cum aceto calido. Chriſtophorus de Honeſtis vomitum ſuadet,& frigidam naribus ſubdere cum floribus violarum nenupharis & pſyllij.Bezoar vero ejus ſunt: grana cydoniorum trita & data cum aqua calida, ut ſanctus Ardoinus refert. Avicenna nihil effatu dignum præſcripſit, niſi quod ab alijs acceperat. Nam quod ſuum Aumeli attinet, prorſus quid ſibi velit non intelligo. Verùm quid ſi ego juvenis & Anglus, poſt tot patres conſcriptos certiſſimum hujus veneni antidotum eſſe apes ipſas âſſererem devoratas? Lenocinatur conjecturæ veriſimilitudo, & ratio nonnihil abblanditur. His enim niſi rerum domina natura inſignem contra mel venenatum dynamin dediſſet, (ſicuti contra ſerpentes Pſyllis,inter homines; ciconijs & pavonibus, inter alites) equidem ab ipſo collecto, devorato, & aliquandiu retento, imo concocto, male afficerentur, & toxico per totum corpus currente conficerentur. Terreſtrium apum mel licet non ſemper venenatum ſit, tamen ob nigredinem nimiumque lentorem non laudatur. Sæpe item ſerpentum,bufonum,rubetarumque halitibus obnoxium deprehenditur, & propterea cautè fugiendum. Nunc ad qualitates mellis veniamus; quarum aliæ primariæ ſunt, aliæ ex iiſdem ortæ,aliæ formales atque ſpecificæ,quas merito energeticas vocamus. Primæ craſeos reſpectu, mel calidum & ſiccum cenſetur in ſecundo gradu: quâ de cauſâ uti Hecticis, febrientibus, juvenibus, ictericis interdixit ipſum Galenus,ita frigidis in affectibus plurimũ laudavit,& humido ventriculo præditis, præſcripſit: quos modicè delinctum potenter nutrit, et bonũ unà colorẽ habitumq; conciliat.Si ſecundas qualitates deſideres(olfactiles,guſtatiles,viſibiles,tactiles)debet mel optimũ nullius herbæ, vel rei alterius eminentem qualitatem habere: & propterea mel thymum inſigniter redolens, rejicit Galenus. eſt tamen ex ſe ipſo ſuaviſſimi & fragrantiſſimi odoris, & ſpirituoſæ cujuſdam fragrantiæ (cujuſmodi in aëre ſublucano medio vere ſentitur) non expers. Si vero malè olet, ex cuſtodia mala computruit: ſi graviter, contagium contraxit é cicuta: ſi nares odore pungat,lætalis veneni ſublatitantis, vel acrimoniæ nimiæ argumentum eſt. Si omnino non oleat,ſub vappa vapulat: ſi thymum,tiliam,rorem marinum,buxum, abſinthium,&c.in eorum naturam degeneravit. Similiter quoque de guſtu ſtatuendum, qui vel ex herbis, ætate, locique colore aſcititius & medicatus ſentitur; vel naturalis: id eſt, magna quadam & vivida dulcedinè linguam feriens & replens,adeo ut ſabacre nonnullis videatur. Colorem optimi mellis

Mellis venenati ſigna,atque Antidota.

Mellis craſis.

quod attinet: in Tigremahonicâ & Tagodaſticâ regione, lacteus præcellit, in calidioribus locis albus atque diaphanus. Maximam autem partem, fuluus & ex auro pollens princeps habetur. Secundas tenet albus tranſlucens, cui ego non injuriâ cum Ariſtotele primas concederem. Quippe ſignum eſt puri mellis & ἀκοίνον, nullâ herbarum tinctura infecti. Ab eo rutilum laudatur niſi fuerit æſtivum, tunc enim collectum mel (veluti cera & butyrum) vel ob florum flaveſcentium copiam, vel aëris aduſtionem, ad intenſam & quaſi ſaturatam flavedinem, imò ad ruborem ferè accedit. Si vero Erycæum vel Anthinum rutilum videatur, quaſi noxium ab omnibus jure habetur, quia intempeſtivũ. Suſpecti & infames colores dicuntur, niger, fuſcus, ſpadiceus, & præſertim lividus, qui ſive in favis ſive in melle apparentes, nunc corruptionis, nunc veneni manifeſtarij indicia ſunt. Eſt item tactu mel optimum; pingue, lentum glutinoſum, grave αὐτόχυτον, clariſſimi terebinthini liquoris æmulum, ſui ubique ſimile, & vel nullis vel ſaltem pauciſſimis fæcibus impuratum: blandiſſimo calore liquefactum, & leviſſimo frigore quaſi in lapillos concretum. Energeticæ qualitates in uſu mellis apparent; qui ſanè multiplex videtur, ſive ad medicinam ſive ad culinam te vertas: Tam enim potenter nutrit, vitamque integram conſervat, & longæuam, ut Græci Cyrnæos μακροβιωτάτους πολυχρονιωτάτους. (Herodoti Athenæi, & Diodori Siculi teſtimonio) ex continuo ejus uſu putarent. Sanè Pollio interrogatus, quomodo in tantum ævum annos produxerat, reſpondiſſe fertur: quia intùs mulſo, extrà oleo à teneris uſus fuit. Præterea flores, fructus, ſingulàque ſimplicia, atque compoſita item medicamenta, ejus permixtione à putredine integra ſervantur; qua ſane facultate ita excellit, ut Babylonij etiam nobilium mortuorum cadavera eodem ſepelirent, ut Herodotus in Thalia teſtatur. Oenopolę item quidam nebulones cum fugitiuo vino & ferè exanimi vitam reddere inſtituunt, mel addunt: quo adulteratum vinum, purum videtur, & palato non parum arridet, etiam critico. Putredini non ſubjicitur. Servantur in eo fructus, omniaque corpora quàm diutiſſimè. Tactum tamen a ſuo inimico putreſcit, id eſt, à pane. Ideo qui mel vendunt, diligenter cavent, ne pueri tranſeuntes panem intingant; ita enim facilè corrumpitur; & in formicas vel ſimilia formicis animalcula tranſmutatur: ſi Paracelſo credimus, philoſopho quidem in rerum naturâ naturali quadam peritiâ inſigni. Mellis item admixtione placentularum pravitatem corrigit Galenus. Mel cum alijs quibuſdam mixtum, & nutrit, & bonum colorem exhibet. Per ſe ipſum autem attenuat, magis quàm reficit: nam & urinam & aluum plus juſtò expurgat. Hippocr. Si etiàm cucumeris ſemina, vel alterius Plantæ in melle aliquandiu maceraveris, & poſtea ſeveris, dulciores inde fructus certo proveniunt. Medicam quod attinet virtutem, calfacit, vulnera ulceráque optime detergit, attenuat, diſcutit quæ aliqua corporis parte coierunt; ut Galenus, Avicenna, Celſus & Plinius notarunt. Alopecias & fæda capitis ulcera perſanat. Plin. Ad generationem capillorum in Alopecia; vel febribus diuturnis, plurimùm valet, ſi per ſe crudum illinatur, vel cum favo nouiter extracto. Galenus. Potiſſimum autem oleum mellis diſtillatum id facit. Aqua ſtillaritia mellis cutem egregiè mundat, urinam provocat, febrium calores extinguit, obſtructiones viſcerum expedit, ſitim lenit: calx vero ſive ſal ejuſdem, uti omnium corroſiuorum, minime dolorificum eſt, ita etiam maxime energeticum & propterea in virgæ caruncula unicè a Chymicis & expertis aliquot chirurgis commendatur. Quot vero & quàm amplas virtutes Mellis, quinta illa (uti vocant) eſſentia contra omnium morborum vires obtinet, præclarè ab Iſaaco Belga Paracelſi anteceſſore ſcriptum eſt. Næ ſi crudum & agreſte mel Democrati, Pythagoræ, Pollioni, Baptiſtæ, Pythagoreis denique & Cyrnijs ſalutem cum vita longa attulerit:

Medica mellis virtutes.

attulerit: quanto illud magis præſtiterit depuratum, & in ſummum nutritionis gradum perductum? Epicurei verò, qui ſummam ſalutis & voluptatis rationem habebant, Ambroſiam continuò comederunt (ut Tzetzes refert) quæ ex decima mellis parte conſtabat. Ac ſi aſſiduo ejus uſu dolores arcerent, et a morbis immunes ſani viverent: Mirificè auribus exulceratis auxiliatur mel per ſe tepidè infuſum, præſertim ſi fætores ſimul adſint. Quinetiam ut in earum ſibilis, ſonitibus, inflammationibus, mel Atticum inſtilletur jubet Galenus; Mel, Butyrum & oleum roſaceum, ana tepidum, auriculæ dolenti infundit *Marcellus Empyricus*; Idem quoque mel cum infantis ſtercore ſubactum, in viſus hebetudine & albugine valde laudat. Oculorum epiphoras, tum in hominibus, tum in equis, hoc modo tollit Vigetius. Primùm infra oculum ſanguinem detrahit, & eum uſque ad ſanitatem melle optimo inungit. Cavendum tamen (ut non malè meminit Columella) ut quotieſcúnq; melle oculi unguntur, circumlinantur priùs pice liquida & oleo, ne a muſcis, apibus & veſpis infeſtentur. Audi etiam quæ ad claritatem viſus narrat & commendat Marcellus. Mel in quo apes fuerant demortuæ, nitidum & purum oculis inſtelletur: vel capitum apum cinis cum melle, oculos claros reddit: & ruſus; Mel Atticum cum primo infantis ſtercore & lacte nutricis commiſceto, eoque hebetes ex quacunque cauſâ oculos inungito. Sed priùs ægrum erectum ad ſcalam alligabis; quia tanta vis medicamenti eſt, ut eam aliàs patienter ferre nequeat. Cujus beneficium tam præſens, ut tertio die abſterſâ omni maculâ viſum acutiſſimum efficiat: Suffuſionem oculorum curat fel vulturis cum marrubij ſucco, (qui duplo pondere fel ſuperet) & mellis dupla. *Gal. in Euporiſt.* Alibi etiam, fellis teſtudinis marinæ partem unam, mellis quadruplo immiſcet, & illinit. Serenus vero iſtiuſmodi Oxydercicon præſcribit.

Hyblæi mellis ſucci cum felle caprino,
Subveniunt oculis dirâ caligine preſſis.

Infantibus butyrum cum melle exhibeto: nil enim utilius in dentitione & oris ulceribus. Galenus ſolo melle gingiuas eorum confricari jubet: ad dentium enim generationem, conſervationem, nitorem, abſterſionem mirè conducit. Ad dolorem item faucium, *Si Arabico melli jungas agreſte papaver*, ſanat ipſum: imo aliquando *Simplicibus Lymphis confunditur aereum mel*: & egregie, teſte Sereno atque Plinio, areſcenti in febribus linguæ, Cynanchæ, uvæ, cunctiſque gutturis, faucium & tonſillarum vitijs medetur. Ad ſpirandi difficultatem & ſputum promovendum, vel ſimplex, aut alijs immixtum optime (Hippocratis ſententiâ) conducit; & in auricularum pulmonum convulſione (qui morbus eſſe ſolet lethalis) frigidæ potus, & in qua favus mellis maceratus eſt, plurimũ conducit. Stomacho item non calido, non bilioſo, non amaro, nec nauſeanti, aut febrienti; vigorem, robur, alimentumque maximum conciliat, & eodem lac coagulari non ſinit: renes expurgat; cum aqua & butyro coctum, calculoſos juvat. *Avicenna.* Lienis dolorem ſedat, ſed demortuis apibus appoſitum: nam intus ſumptum, & lieni & hepati nocet, inquit Galenus. Crudum, aluum levat. Coctum cum apibus vel caſeo recenti, ipſam adeo ſiſtit; ut dyſenteriæ & cæliacæ paſſionis arcanum a Galeno, Celſo & Plinio habeatur. Hippocrates omnibus mollitorijs uteri medicamentis mel admiſcet: Mel cum reſina mixtum, teſtibus medetur frigidis, teſte Plinio: qui etiam corij bubuli cinerem cum melle, phagadænas & panos curare affirmat. Nitrum cum melle & lacte bubulo ulcera faciei ſanat; & mellis ſpuma cum oleo juglandium, aduſtionem cutis emendat: ſenibus maximè conducit, & ſtomacho refrigeratis: coctumque flatus diſcutit, & potenter movet urinas. Galenus. Hollerius mel inter diaphoretica recenſet, quia aperit, & poros

reddit meatus : Galenus inter diuretica ponere non dubitat. Acrimoniam dococtione vel aquæ admiſtione exuit, & propterea mel coctum ad ſinuoſorum ulcerum glutinationem fuit a Galeno præſcriptum. Sal cum farina & melle, luxati articuli dolorem tollit, tumorem diſcutit, & repoſitioni meliori viam præmunit : Poſſem hic recenſere Aetij & Aeginetæ Diamelleum emplaſtrum, Tapſimel Ardeni, & ſirupos omnes ex melle antiquitùs confectos : cui ſaccharum Neoterici vicarium, neſcio quo rationis momento ſurrogarunt. Nam ſanè ſi mel Atticum, vel aliud Attico bonitate æqui-parandum, in procinctu ſit, & debitâ præparatione non careat ; næ cito oculum effoderit, ſaccharo, terreſtri, arundineo, & nimium feculento ; melli, nec uſu, nec origine, nec ullo modo, cum cæleſti hac lachryma comparando. Sed hæc mittamus; & potuum ciborumque mellitorum genera enumeremus. Potus melliti ſex præſertim a veteribus recenſentur. Hydromeli, Oenomeli, Oxymeli, Apomeli, omphacomeli, Thalaſſomeli.

Hydromel μελίκρατον a Polluce et Nicandro vocatur, atq; etiam Heſychio: ejus Compoſitionem Galenus, Plinius, Aegineta & Dioſcorides tradiderunt his verbis. *Hydromel Galeni*. R. aquæ font. dulcis & depuratæ ℔. viij. mellis opt. ℔. j. coquantur igne lento vaſe terreo, & ſpumam innatantem ſæpe exime; coquito ad intentionem. Si mox bibendum ſit, aquoſius fiat : ſi reponendum, diutiùs coquatur, nam incraſſatur, ut julepus, diu quidem ſervatum, ſed in partes ægri remotas altius penetrat, & in bilem citiùs convertitur. Alias quoque varias facultates coctio ei acquirit, quia parum coctum inflat magis, aluumque ſubducit, & minus nutrit. Diutiùs coctum, inflationem diſſipat, magis alit, minus purgat. Aromatizatur pro libitu, croco, Zingibere, gallia moſcata, liguo aloes, &c. Fit etiam alio modo ex mellis lib. j. aquæ lib. octo, fermenti uncijs tribus. Omnia ligneo dolio tradantur ; relicto trium vel quatuor digitorum ſpacio vacuo, ut liberìus ferueat. Vbi vero deferbuerit, obturato vaſe & diligenter orbibus munitio, tertio poſt menſe fit potabile. *Hydromel Plinij*. R. imbris puri & per quinquennium ſervati lib. 12. coque ad tertias, cui adde tertiam mellis veteris partem, ac Syrio ardente per 40. dies Soli exponito, atque ita expoſitum decimo die obturato vas: hoc vocatur Hydromeli, vetuſtate ſaporem vini aſſequens, nuſquam laudatius, quàm in Phrigia compoſitum. Dabatur appetentibus vinum ægris, ſed jam a multis annis damnatum. *Hydromel Aeginetæ*. R. ſucci malorum cydoniorum contuſorum, lib. V. aquæ font. Sextar. χ. coque donec flaccida fiunt; ablata ab igne, refrigeſcant. Cola; ac expreſſa mala abjicito; huic aquæ mellis dimidium addito, coquito, deſpumato, donec pars octava fuerit conſumpta. Quidam é dulcibus malis pyriſve eodem modo conficiunt. *Hydromel Dioſcoridis*. Fit duabus aquæ pluviæ veteris ad unam mellis partem additis, & inſolatis: ſunt qui hydromeli appellant, quia é melle elutis aquâ favis confici ſolet. Sed meracius fieri non convenit ; quia eo modo præparatum ex abundante ceragine ægros lædit. Hydromel, ubi diutiùs fuerit repoſitum, mediâ ætate vino oligophoro, aut loræ, in reparandis viribus reſpondet. Quare in inflammationibus ſedandis ijs etiam præfertur. Aquæ mulſæ inveteratæ uſus damnatur in inflammatis & conſtrictis, ſed laboranti ſtomacho, aut cibum faſtidienti, aut ægro ſudoribus diffluenti, aut ſiticuloſo, aut febte ardente exoluto, convenit. Aëtius clyſterem é ſola aqua mulſa ad aluum movendum deſcribit, eodemque ſinuoſorum ulcerum ſaniem abſtergit. Galenus melicrato (in quo ſit decoctum aliquid hyſopi, vel origani, vel thymi, vel pulegij) ad preparandos craſſos humores in acuto morbo purgandos vtitur, & commendat : ſed in ſupinitate ſtomachi non laudat. Nuper alia Hydromelis compoſitio ab Anglis inventa eſt *(varij vocant)* pro navibus melius inſerviens, quàm quod-

vis

vis vinum. Ejus præparatio hujuſmodi eſt. R. βύνης, id eſt, hordei poſt debitam in aqua macerationem torrefacti, q. v. in aqu. font. q. ſ. coque diu ad maniſeſtum Bynes, ſive Maltæ, ſaporem. Hujus lib. j. cum mellis. 8. & aquæ lib. 20. ſimul cocta, potum tum guſtu ſuaviſſimum, tum uſu ſaluberrimum præſtat: optimè nutrit, ægrè corrumpitur, diutiſſimè ſervatur. *Hydromel Moſcoviticum.* R. decoctionis lupulatæ ſextar. 8. mellis deſpumati ſextar. vnum. Panis toſti & cerevisiæ flore illiti fruſtum vnum. Pone in vas ligneum probe coopertum, & juxta hypocauſtum colloca: ſpumam ortam quotidie bis auferto, ligneo cochleari perforato: poſt 10. dies recondatur in cella. Poſt quatuordecem bibatur: eodē modo conficiunt pro æſtate cum aqua ſimplici. hoc enim modo paratum hyeme bibunt, & quando inebriari ſe cupiunt. Illorum & Anglorum lingua, Mede vocatur.

Oenomeli. vinum melitites dicitur. Pollux μελίκρατον. Plautus mellinam vocat. alii Mulſum. Hoc Ariſtæus primus in Thraciam advexit, vini ac mellis mixti incredibili ſuavitate captus: imo mulſum ex melle Heracleotico factum & inveteratum, deſinit eſſe pernicioſum. *Plinius. Hanc potionem recentiores ita deſcribunt.* R. mellis opt. congium j. vini antiqui vi. ſalis cyathum vnum: inter feruendum ſubindè deſpumare oportet, tunc ſalem addere, ac aniſo condire, & helenij radicibus in ſacculo in vas ipſum demiſſis. *Aegyptij aliter conficiunt.* nempè ex paſſis & melle, quod ἀλικάδα nuncupant, quia guſtu eſt valde ſuavi. *Oenomeli conditum.* R. piperis eloti & reſiccati. ſcrup. viii. mellis Attici ſextar. vnum: vini veteris albi ſextar. v. miſce. Meminit ejus Celſus (ni fallor) & Cælius. Aurelianus in cura Iſchiadicorum. Genus eſt item mulſi quod Græci τὸ κύφεως appellant, quod & κύφι μέγα vocatur. ex. 36. rebus conſtans. *Gorreus.* Fortè idem quod Athenæus vocat μέλι κυκεῶν. Κυκεὼν enim potio eſt, ex vino, melle, & varijs herbis commixtis. quale Cambrorum noſtrorum Nectar Metheglin dictum. Hiberni cum melle, vino, & herbis quibuſdam œnomeli deſtillatum parant, quod *vskebache* vocant, genti crudis vel ſaltem ſemicoctis carnibus veſcenti haud ineptum. *Nectar.* Mulſum quod ex muſto fit, Græci Nectar vocant. Defruto decimam partem mellis addunt, ſed hoc genus ſtomacho eſt adverſum, & obnoxium inflationibus: datur alui ciendæ gratiâ: idem Hippocrates μελιηδέα καὶ μελίχρουν nominat, ut Galenus notat. Aliud, atque illud veriſſimum nectar, circa Olympum Lydiæ montem præparari Athenæus ſcribit: ex vino, favis & floribus maxime odoriferis. Alexandridam non potum Nectar, ſed cibum deorum exiſtimaſſe animaduerto. Dicit enim: *Nectar mandens edo, Iove miniſtrans Ambroſiam bibo* Homerus tamen, & major poëtarum pars Nectar pro potu habuerunt. *Oenomeli Dioſcoridis* ſic paratur. R. vini veteris ſextar. duos, mellis opt. ſextar. j. Aliqui ut celeriùs præberi poſſit, cum vino mel coquunt, & transfundunt. Alij utilitatis gratia ad ſextarios ſex muſti ferventis, vnum mellis adjiciunt; & ubi ferbuerit, vaſe recondunt; dulce enim permanet. Vſus vini *melitites hic eſt.* datur in longis febribus quæ ſtomachum cruditatibus collectis infirmarunt. Aluum leniter emollit. Vrinam ciet. Ventriculum expurgat; prodeſt morbo articulari, renum vitijs, imbecillo capiti, & muliebribus abſtemijs: odoratum ſiquidem eſt, et corpus alit. Vomitum provocat ex oleo propinatum, daturque utiliter ijs qui venena hauſerunt: uti etiam languidis, pulſu imbecillo, peripneumoniâ & tuſſi laborantibus, & ijs qui immodico ſudore exoluuntur. ſed tum Hydromelite dilui æquum eſt. Galenus melicratum etiam dilutum ijs præſcribit, quibus non ultrà primam ſeptimanam rigor producitur, idque forti admodum exiſtente naturâ. Sunt qui in febribus vinum hoc prorſus damnant: Sed hoc de quibusdum febris temporibus intelligendum. Interrogatus Romulus quidam Cæſaris hoſpes, ſupra centum

Vide nectar Enonymi in Antidot. Spec. Weckeri, fol. 192. & 195.

annos

annos natus, quanam ratione corporis illum animíque vigorem tamdiu retinuiſſet; foris oleo, intus mulſo (cum Pollione illo) reſpondit: ut magis demiremur mulſi uſum, qui multus antiquis ideò fuit, quoniam illis erat perſuaſum: omnem animi aſperitatem dulcibus ſuccis mitigari, ſpiritus leniri, meatus molliores reddi, atque per-flatiles, morumque etiam medicinam eſſe. *Plinius*

Oxymeli ſive acetum melitites ſic fit, ex *Plinij* ſententia. R. mellis lib. vi. aceti veteris heminas quinque, ſalis marini lib. j. aquæ pluviæ quam Galenus non probat, Sextar. v. Omnibus ferueſactis decies, mox Soli expoſitis atque inveteratis, oxymel confit. Verùm ultra annum non durat. Omnia iſta quemadmodum & vina factitia, a Themiſone ſummo authore damnantur. Galenus ſic parat. Melli optimo deſpumato tantum aceti vini addito, ut ægroti guſtui arrideat: coquantur ad bonam unionem: & quando uti voles, aquam pro arbitrio miſcebis: ſatis autem coctum eſt, cum ſpumam ampliùs non rejicit. Sunt qui has compoſitiones forte paulo aliter proponunt: & Dioſcorides a Meſue, Nicolaus ab utroque diſſentit. Apud Meſuem decem illius formas reperies. Apud Nicolaum, quantum vidi, ſeptendecim: alias ſimplices, alias vero è ſquilla, thymo, iride, & alijs herbis radicibúſque compoſitas.

Geſnerus item *Oxymel Helleboratum introduxit*, quod non parùm commendat in Græcâ ſuâ ad Adolphum Ottonidem epiſtola. πρὸς τὸ λεπτύνειν τοὺς χυμοὺς παχυτέρους τι καὶ γλισχροτέρους, καὶ τοῦ ἀπορρύπτειν ἱκανός: μάλιστα δὲ εἰς τὸ μετεωροποιεῖν, ὡς φασιν, τουτέστιν ἀπὸ λύπης εἰς εὐφρανίαν ἄγειν χρώμενος. Quas verò in melancholia, cachexia, hydrope, epilepſia, & febribus abigendis vires obtinet, paſſim in epiſtolarum ejus libro invenietis, ubi etiam oxymellis helleborati majoris & minoris deſcriptio vobis proponitur.

Apomeli Philagrij ex Aegineta. R. favorum melle repletorum alborum lib. j. aquæ font. lib. iij. & ſemis. confracto favo & expreſſo, aquam cum melle unitam coquito, donec ſpuma ipſius & quod velut ceroſum ſupernatat, paulatim ablatum fuerit, refrigeratum vaſe accipito. Leviter refrigerat, aſſerente Galeno, ideoque in Phlegmone & laſſitudine febrili multum conducit. Avicennæ ſyrupus de melle idem cum hoc videtur. Apud Nicolaum tres Apomelites ſpecies videris, apud Aetium, Oribaſium, Actuarium, adhuc plures. Variantur enim pro natura ægri & morbi; quæ nos ratio induxit, ut delibare eas magis vellemus quam pleniùs depromere. Bibitur tota æſtate refrigerij nomine; quo tempore (præſertim ubi aceſcerit) cuilibet exhiberi poteſt. Mediæ naturæ inter mulſum & oxymel habetur. Galenus. Confert etiam ad educendum ſputum, vrinam mouendam, aluum ſubducendam, & humores attenuandos. Aeginet. Ruelius

Omphacomeli (quod non rectè *Grapoldus mel acerbum* tranſtulit) fit ex ſucci uvæ immaturæ Sextarijs tribus, mellis ſextario uno, ſimul coctis, vel ad dies 40. inſolatis. Finito fervore, in vas probè coopertum ponatur, & uſui ſervetur. Eodem fere modo paratur Melomeli ex cydonijs, Rhodomeli ex roſis, mel mirtites, Rhoites, Rhodoſtacte, &c. quorum deſcriptiones & uſus ex Aëtio petere licebit.

Thalaſſomeli conſtat æquis partibus maris, mellis, & pluviæ defecatis, & in picato vaſe per Canis æſtum inſolatis. Sunt qui maris partibus duabus unam mellis adjiciunt, ac vaſe condunt. Vtrumque vim purgandi habet, ſed hoc multò imbecilliorem. *Gorraus.* Sapore & odore gratum eſt, clementer purgat, ſine omni ſtomachi vexatione. Plinius

Atque hactenus de potionibus mellitis.

Ciborum genera quæ ex melle & alijs mixtis in uſu apud Antiquos fuere, ante

ante oculos proponere, nimis mihi arduum eſſet, & lectoribus tædium afferret: Ideò illa recenſere non erit opus, & fortaſſis impoſſibile. Nam diverſæ & variæ gentes diverſimodè mel cum alijs miſcebant, nempe cum lacte, cibo, farina, tritico, caſeo, aut ſeſamo: unde χόνδρα, ἄλευρα, ἄμωτας, χόνδυλος, σησαμίδες, μελίπηκτα, bellaria, vel potius mellaria illa, & liba cum melle confecta, diverſis pro re natâ nominibus appellabantur. Athenæus. Hujusmodi quoq; πεμμὶ ἐνδυμενίας, Cereri quam immolabant: ut Nicandri ſcholiaſtes docet, atque ἄρτος ἀμοξίτης, quem panem dulciarium vocamus. Quinetiam & Soli & cælo, & cælorum reginæ placentas ex melle factas Gentes (teſte Scripturâ) offerebant: quâ de cauſâ, ne Deo Iſraelitæ ex melle adolerent juſſit Moſes; Levit. 2. fortè autem id Iudęis potius prohibitum, quia mel fermentandi vim habet. Confecerunt item cum adipe, caſeo recenti, oleo, & uvis paſſis: imò ad ſomnum conciliandum edulij genus ex melle & papavere gratiſſimum veteres compoſuerunt, quod Cocetum vocarunt; ut Feſtus refert. Denique deorum ille cibus habitus Ambroſia, ex melle dulcedinem illam & ſalubritatem inſignem (quâ immortalitatem afferre credebatur) contraxit; de qua fusè Athenæus atque Bellonius. Optima autem & ſaluberrima mellaria habent Indi, Barbari olim crediti; ſed revera ingenio, arte, prudentia cum Europęis facilè parandi, imò (quantùm video) anteferendi.

Verùm antequam in uſum trahatur mel, clarificatio eius neceſſariò requiritur: quæ ſic fit. R. mellis et aquæ fontanæ diſtillatæ, ana lib.ij. vel q.v. coquantur, continuò deſpumando, quod ſupernataverit, uſque ad aquæ conſumptionem, poſtea cum 12. ovorum albuminibus clarifica, *Abynzoar*: Si vero etiam, durum, purum, atque tenax reddideris, libræ hujus mellis clarificati, vini optimi lib. ſemis, admiſce: bulliant, deſpumando, ad duritiem, in phialam repone, quam colloca in aqua bulliente, & lympidum evadet, & quaſi ſaccharum Candiæ lapideſcet. Mel verò ſi peioris notæ fuerit, coctione fit melius. An vero adulteratum, vel purum ſit mel, ipſo accenſo cognoſces. Quod verò adulteratum non eſt, purè ardebit. Author Geoponicôn. Si vero Quintam mellis eſſentiam, oleum, ſalem, aquam, acetum ſuperare velis, Iſaacum Belgam, Euonymi theſaurum, alioſqne Chymicos conſulito. Neque enim tam ingens unquam iterabimus æquor, ſi in ipſo jam ampliùs portu hæreamus. Tantùm nunc illius primos inventores recenſebimus.

Mellis inventor, ut Macrobius & Cyrenenſes jactitant, Saturnus fuit. Cælius et Plinius tradunt Ariſtæum μελιτουργίαν omnium primum excogitaſſe, ſed Diodorus Siculus ſcribit, Curetes cretenſes mellis conficiendi rationem et uſum primum monſtraſſe. Quidam inventionem Theſſalis aſcribunt. Alii Meliſſo Græcorum regi antiquiſſimo aſſignant. Nonnulli Baccho, Ovidio teſte. *A Baccho mella reperta ferunt*. Et viciſſim. *Liber & inventi præmia mellis habent*. Græci fingunt Nympham nomine Meliſſam mellis uſum primum monſtraſſe, unde ab apibus ei nomen impoſitum. Quis invenit, vel quando, non multùm refert. Donum certè cæleſte eſt, & hominibus utiliſſimum, ſi eo rectè et cautè uterentur.

Cap. VI.

De cera, propoli, commoſi, piſſocera, erythace, earumq; natura & uſu.

CEra Hebraice דונג, *donagh*; Arabicè *mum, examacha, Zamache, aberan*; Græcè κήρινον, κηρὸς, & μάλθη; Germanicè *Wachs*; Anglice *Waxe*: *Brabantice Waſſ: Gallice cire: Italice Cera: Hiſpanice Ciera*. Eſt autem

vel

vel naturalis, vel artificialis. Simplex & naturalis cera eſt craſſior favorum pars, mel continens, eſtq; virginea & ſecundaria. Virginea eſt quam adoleſcentior apum populus (id eſt, primum examen alueari novo exceptum) é ſtirpium floribus confecerit. Sic enim (teſte Ariſtotele & Hollerio) ab apiarijs dicitur, quam ceu naturâ perfectiſſimam à primis & novis favis diligenter ſeparant. Secundariam licet non reſpuunt, tanti tamen neque honoris eſt neq; uſus. *Modus conficiendi ceram*, hujusmodi eſt: Perreptant flores primum primis pedibus, quos leviter affligunt, tum in medios ſeſe abſtergunt, et affricant: tandem vero tincturam florum aquâ vel ſaliva ſuâ laboratam et compactam in cruſcula poſteriorum pedum dextrè & celeriter deponunt, & magnitudine formaque lentis collectam, onuſtæ ad ptoprios lares ipſam deportant. Eſt autem illa materia pro florum natura varij coloris, nempe, flava, rubra, pallida, crocea, albicans, nigra: quæ ceræ illius πολυποικιλοχροίας, cauſa eſt. Ceras (inquit Plinius) ex omnium arboruw ſatorumque floribus confingunt, exceptâ rumice & chœnopode. Artificialis dicitur, ad cujus perfectionem ſcientia noſtra & manus adhibetur: illam variè varij Authores faciunt. Palladius Iunio menſe ceram naturalem eximit, quæ in vaſe æneo ferventi aqua plena, minutim conciſis favis, molliter, & deinde in alijs vaſculis ſive aqua reſoluta digeretur in formas. *Aliter Plinius*. Cera fit expreſſis favis, ſed ante purificatis aqua (ut mellis reliquiæ omnino auferantur) & triduo in tenebris (vel umbra) reſiccatis. Quarto die liqueſiant igne in novo fictili. Aqua ipſos tegente, & deinceps per ſportam colentur; rurſus in eadem ollâ coquitur cera & in eadem aqua, excipiturq; aliâ frigidâ, quoties vaſcula melle circumlita perſpexeris. *Columella* vero ſic: poſtquam expreſſæ favorum reliquiæ diligenter aquâ dulci perlotæ ſunt, in vas æneum conjiciuntur: adjectâ deinde aquâ ignibus liquantur, tum cera per ſtramenta vel juncos diffuſa, colatur, atque iterum ſimiliter de integro coquitur, & in quas quiſque velit formas, aquâ adjectâ, defunditur; eamque concretam facile eſt eximere, quoniam qui ſubeſt humor, formis inhærere ceram non patitur. Differt autem cera dupliciter, *Bonitate & uſu*. Optima cera ex optimis apibus colligitur, & ab optimis artificibus adeo elaboratur, ut candida, tenera, formoſa, homogenea, pura, ſubpinguis, odorata, ſine nervis, pelliculis, pilis, atq; omni retrimento appareat. Qualem Nonius Marcellus ex Varrone ceram tarentinam a Mileſijs apibus collectam deſcribit. Depravata eò magis eſt cera, quò magis ab his bonis notis receſſerit. Vſus ceræ eſt duplex, Medicus, non medicus. Medicinam quod attinet: in medio eſt quodam modo calfacientium, refrigerantium, humectantium, ſiccantium, emollientium; habet aliquid craſſarum item partium, & meatus obturantium ideò: non ſolum ſiccat, ſed per accidens humectare videtur perſpirationes prohibendo. Vnde & materia eſt aliorum pharmacorum. Ipſa autem per ſe, ex leviter concoquentium numero fuerit, quæ foris apponuntur; habet enim parum ex diſcuſſoria et calida facultate, cujus quàm multùm mel ipſum particeps exiſtit. Sorbitione dyſentericis medetur, milij magnitudine grana decem ceræ devorata, lac nutricibus in mammis coagulari non patiuntur. *Dioſcorid.* Aëtius trium ervi granorum magnitudine exhiberi jubet. Anonymus quidam contra capitis dolorem & malignos humores ex febre aliâve ortum, hoc remedium præſcribit. R. Ceræ virginæ, q. ſ. eam ad ignem emolli ita ut pro libitu diſtendi poſſit. Cum ea caput ægroti raſum, tanquam pileolo contegat, illiq; pileum canabinum ſuperinducat, ut non decidat. A triduo abjiciatur, vel tandiu retineat ejus uſum, donec ſenſerit dolorem abiiſſe. Cerâ cavo et dolenti denti impoſitâ, ſpecillum candens ſæpe adhibeto. *Archigenes*. Cera denudatis nervis & tendonibus applicata, carne

cos

tos veſtit & ſanat. *Aetius.* Ad dolorem juncturarum ex frigore. R. linteum cera liquidæ intinctum, & quàm calidiſſimè & arctiſſimè, æger ferre poteſt, noctu applicetur & ſanabitur. *Galenus.* Præterea fauces extrinſecè ungere prodeſt *Vrſino & tauri ſevo, cerisque remiſſis.* *Marcellus.* Crythas in palpebris ceræ albæ fomento diſcuties. *Gal. ex Archigene.* Oleum vero ceræ in podagroſis doloribus ſedandis, duris apoſtematibus emolliendis, vulneribus ulceribuſquecurandis ſingularem habere vim, nemo non veritatis hoſtis negabit. Miſcetur item, Galeno teſte, medicamento Aſclepiadis contra Ozenas ad certiſſimam Icteri curam. Heroina quædam has pilulas beatiſſimæ memoriæ Geſnero mirificè commendavit. R. vitellum ovi ad duritiem coctum, & ceræ pondere, tantundem, cum granis aliquot croci & ſyrupo abſinthij. Fiant pilulæ, mane & veperi ſumendæ. Valde ſitim excitant, ſed pauliſper ſine potu continuatæ morbum extirpant. Fit etiam è cera globus ad cohibendam matricem prolapſui obnoxiam, atque eâ medicamenta etiam involuta diutiùs ferunt ætatem. *Clodius Aſclepiadis* ſectator: Græci ſuccum Cyrenaicum cerâ involutum propinare ſolent ad facilem deglutitionem. *Cælius Aurel.* Eſt denique omnium emplaſtrorum, ceratorumque fundamentum et baſis: quamvis Myrepſus emplaſtrum unum ἄκηρον primus confecit. Nec ſolum vivos præſervat, ſed etiam mortuos conſervat a putredine: quâ de cauſâ, ut nunc apud noſtrates ditioris fortunæ viros, ita (ut Strabo refert) apud Perſas cadavera cerâ oblinire, mos fuit. Cereo item ſpecillo cavitates ulcerum optime explorantur. Pro medicamentorum uſu, optima eſt cera punica; proxima, quàm maxime fulua, odoríſque mellei, pura, natione Pontica. Plinius. Quod equidem miror inter venenata mella: Tertium laudis locum habet Cretica, ex propoli abundante. Vltima Corſica; quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putatur.

Non medici ceræ uſus ſequuntur: Rectè à principibus, divitibus & ægris ob odoris fragrantiam deſiderantur, ubi lucis copia negatur. Ceræ item uſus eſt non exiguus in oblinendis vaſorum, rimis, tentorijs, canabinis, in caſtris contra pluviarum impetum armandis, culcitris (ne plumæ exeant) obducendis, tibijs ex arundine factis conjungendis: Sicut Ovidius de antiquis illis cecinit paſtoribus hoc verſu. *Et bene cerat à modulantur arundine carmen.* Sed & præſtantiſſimi pictores, cerâ pingebant, ut Plinius aſſerit; eaq; naves condecorabant. Hæc pictura, licet nec ſole, nec ſale, nec ventis corrumpebatur, exolevit tamen quo neſciam modo, et unà cum Apelle, Protogene, Zeuxide diſparuit. Cerâ etiam veteres, ante chartam inventam, pugillares ſuas tabellas obducere ſolebant, ut Iuvenalis inſinuat.

Nonne licet medio ceras implere capaces,
Quadruvio? ——

Et Plinius Iunior epiſtolâ ad Tacitum, Ad retia ſedebam, erat in proximo non venabulum aut lancea, ſed ſtilus & pugillares. Meditabar aliqua annotabamque ut ſi manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Hinc illæ veterum loquendi formulæ profectæ: in prima, ſecunda, tertia, vel extrema cera. Romanos enim in tabulis ceratis teſtamenta ſcripſiſſe probat Suetonius in Cæſ. his verbis. Q. pedium ex quadrante hæredem inſtituit, reliquos in ima cera, id eſt, in ultima parte teſtamenti. Nec ſanè minimus ceræ ſigillaris uſus eſt, quâ literas & diplomata conſignamus. Hujus quatuor potiſſimum ſunt ſpecies, Punica, ſive alba, miniata ſive Inda, Nigra ſive Americana, lutea ſive Europæa. Punica fit hoc modo. Ventilatur ſub dio ſæpius cera fulua, deinde fervet in aqua marina, addito nitro. Inde ligulis hauriunt florem ceræ, transfunduntque in vas quod exiguum frigidæ habeat, rurſus tum marina decoquunt ſeparatim, dein vas ipſum refrigerant. Hoc ter reiterato, juncea crate ſub dio noctéq; ſiccant: hoc enim candorē facit, melle per ſolem attracto

& tincturâ flavâ evaporata;ſiccatam liquefaciunt,liquefactam protegunt tenui linteo,Soliq; exponunt; poſt inſolationē albiſſima evadit,etiamnum recocta. Alijs modis cera dealbatur, ſed hic medicamentis utiliſſimus. Plinius. Græcis authoribus non aliam eſſe video, quàm quæ a Plinio Punica vocatur. Aetius κηρȣ̃ Ποντικȣ̃ λευκοτάτȣ in unguento Martiato meminit;& Paulus λευκȣ̃ Ποντικȣ̃ habet. Nigra cera,vel eſt naturalis, qualis in Mollucis inſulis & Americæ plurimis locis ab apibus ipſis colligitur (uti in Theveto et Navigationum centurijs legimus) vel artificialis, addito chartarûm cinere. Miniata ſive Inda rubeſcit, Anchuſæ admixtione vel etiam cinnabrii. Eſt & alia cera rubræ ſpecies, dura, et ſublapidea, ſed fractu facilis, quâ conſignatas literas, mercatores clauſiſſimas eſſe autumant. Nebulonum tamen aliquot peritia ita reſignantur, & ſine noxa viciſſim occluduntur, ut ne veſtigium quidem fraudis ullum appareat; quam artem licet ſummus impoſtor Pennio, dum Lutetijs eſſet,oſtenderet,tamen ne illam malefico hoc ſeculo revelatet,pietas prohibuit. *Europæa* natura familiarem colorem imitatur: Flavum ſcilicet. Nunc autem rerum color & varietatis ita nos effaſcinavit,ut natiuis haud contenti coloribus, Punicam, Americanam, Indorumque imitemur ceram; imò his viridem, fuſcam, ſpadiceam, cæruleam adjiciamus, ex ære viridi, alijſque pigmentis, & pauca terebinthina conflatam.

Propolis Kur ſecundum Arabes expoſitores vocatur, à Græcis σμήνιον, σάμωλις, πρόπολις, ἄγγειος. Germanicè *Vorſtotz. neben Wachs, Wachs Winden, ſtop. Wachs.* Helvetice (ni fallor) *Bet, & Binnen troſt.* Angli *Hive-droſſe appellant.* Hiſpani *el vetun de las colmenas.* Scribonius illam pro cera virginea accipit; ſylvaticus pro fæce alvearium perperàm interpretatur. Andreas Bellunenſis ſorditiem parietum vocat, alioſque pro Bdellio eâ abuti affirmat, Quidam propolin ſtillare ab arboribus contendunt; alij primum favum eſſe concertant. Eſt autem revera craſſior quædam materia flaveſcens, odorata, ſtyracem referens, & in maſtiches modum ductilis, ceræ finitima, nondum tamen cera; quâ omnis frigori pluviæque aditus obſtruitur. Tertia ſcilicet illa eſt materia, nigra & acris odoris, Mitys ab Ariſtotele, Commoſis, a Plinio & Gaza dicitur. Secunda πισσόκηρος, quaſi materia ex pice atq; cerâ compoſita. Tertia Propolis, mediæ inter hæc duo ſtabilimenta atq; ceram naturæ, ad foramen alvearium denſſimè conſtructa, maximè autem æſtate. Itaque vocatur Propolis, quaſi ſuburbanam dixeris: quoniam apes præ ipſis foribus ante alveum ædificant. Propolis (inquit Cordus, ex Plinio fortaſſè) lachryma eſt reſinoſa, arborum gemmantium oculis innaſcens, quam collectam circa veſtibulum alveorum ſuſpendunt apes, ut hyeme rimas omnes contra frigoris injurias obturent. Hujus quatuor ſunt ſpecies. Prima è populo nigra tantum colligitur: quam Aegyrinam vocant, colore flavo aut fulvo: tractatu mollis eſt, & viſci inſtar ſequax, odorem habet ſuavem, jucundum, capiti gratum, ſomniferum, ſtyracis æmulum: ſapore populneis gemmis reſpondet. Secunda ex Betula collecta, betulam olet; colorem obtinet inter flavum cinereum & ſubviridem medium: tractatu item mollis eſt & ductilis. Tertiam ex Alpinæ populi lachryma apes conficiunt, ſed rarò, iiſque tantum locis, ubi nulla alia populus aut betula, præter Alpinam ſolùm abundat. Quarta, ſive mixta, ex his omnibus arboribus colligitur atque confunditur, adeò ut colorem, odorem, ſaporem, & conſiſtentiam mixtam conſecuta ſit. *Hæc fere Cordus.* Nunc Plinium audiamus. Propolis eſt ſubſtantia quædam inter mel & ceram media: (potius inter ceram & piſſoceron) atq; videtur eſſe gummi ab apibus collectum ad claudenda alveola. Denſam habet ſubſtantiam (inquit Rondoletius) & odorem fermenti: Odore adeò gravi conſtare dicit Plinius, ut eâ nonnulli pro galbano utantur. Sed mellatione verna ſeparari poteſt hæc pars quæ cellas claudit, de qua Politianus.

Lene

Lene ſuſurrat apis, plenoque ſaporibus alueo,
Candidæ multiſeræ ponunt Fundamina ceræ.

Ergo videtur quaſi ceræ fundamentum craſſius: [ſed iam deſitum eſt eâ uti, nec quis puram propolim invenerit. Nam apiarij pleriq; exemptis favis poſtquàm mel omne defluxit, quicquid eſt in favis unà confundunt, ſincerumque nihil ſupereſſe permittunt.] Nec cera illa, quam Avicenna, Mum nigrum vocat, aliud eſt quam ſordes quædam favorum, vel potiùs ſedimentum quoddam poſt excoctam ceram fundum aquæ petens, propolis modo; propolis nihilominus pura non eſt, ſed quiddam mixtum; Propolis natura eſt, ut oleo reſoluatur, veluti cera, ſed ponderoſior eſt et denſior, in qua liquefacta fundum petit, cera quando ſupernatat. Eligatur odoratiſſima, ſinceriſſima, cera nulla adulterata, quam fuſione in aquā facile ſejunges. Optima propolis dicitur, ſincera, odoratiſſima, ceræ expers. Efficacior eſt Cretica et paſſidica, cujus majorē partem a ſtyracis & ladani pinguedine colligunt apes. Colligunt proculdubio ex alijs plantis: nam propolim faciunt, ubi nec populus, nec betula, nec ulla antedictarū plantārum creſcit. *Vſus*. Magna ſinceræ propolis virtus eſt *Vſus.* in ſpiritus craſſos; & vitioſam materiam ex alto elicit. Hollerius. Ceroſæ naturæ eſt, ſed potentius evocat & educit. Dioſc. Celſus inter anaſtomica recenſet, eamque concoquere & pus movere in ulceribus affirmat. Calfacit (inquit Aetius) diſcutit, maturat, extergit, & attrahit. Exterſoria vis non valida, attractoria ſatis valens: tenuium eſt partium, calfacit ſecundo gradu completo, aut tertij initio. Hanc manibus præmollire oportet, antequam cum alijs medicamentis miſcetur, atque ita reliquis ab igne ablatis injectam coquere; nullam enim ſuper ignem cocturam bene fert. Evocat aculeos, et omnia corpori infixa extrahit. Aëtius. Varro propter multiplicem uſum, quem in emplaſtris exhibet, multo eam cariùs in ſacra via, ac mel ipſum venditam memorat. Ideo autem factum puto, cur propolin quidam ceram ſanctam vocarint, ut ſcribit Largus in ſtrumarum curatione. Spinas & ſimilia corpori infixa extrahunt coagulo (maxime leporino) cum thuris polline et propoli: Plinius: veteri tuſſi ſuffitu prodeſt, Guttam roſaceam ex aqua tollit, impetigines illita extirpat. Dioſcor. Ozænas emendat: Serapio. Plures ad medicinam uſus habet, quos Plin. lib. 11. Capit. 7. enumerat.

Erithacam Ariſtoteles ſandaracham vocat, alij Cerinthum, Smerion dicitur, lib. 2. de Plant. Ariſtoteli attributo. Doctiores, *Vernilaginem* vocant: quidam etiam ab anni tempeſtate, *Vernicem*. Hoc gluten (inquit Niphus) ruſtici Lombardi, *Carbinam* vocant; noſtri verò *Taram*. Eſt apum (dum operantur cibos) in favorum inanitatibus ſepoſita, amarulenti ſaporis: gignitur autem ex rore verno, & arborum ſucco, gummi modo. Africi flatu minor, Auſtri nigrior, Aquilonis melior & rubens, plurimùm in Græcis nucibus. Menecrates florem eſſe dicit, futuræ meſſis indicium. Plin. *Varro*, non *Vſus.* cibum eſſe vult, ſed gluten, quo favos extremos inter ſe compingunt apes. Mira illi vis eſt eliciendi examina. Quocirca examen, ubi volunt conſidere, ibi ramum erithace, vel aliam rem oblinunt, addito apiaſtro. Vergilius (ni fallor) Varronem ſecutus, gluten appellat.

Mitys, commoſis (κόμμιν Stephanus appellat) uti etiam πισσόκηρος, plagis et ſuppurationibus medentur. Ariſtotel. Quem vero in alucaribus uſum obtinent, ſatis antea eſt dictum.

Cap. VII.

De Fucis & Furibus.

FVcus, Græcè κηφὴν & θρῶναξ dicitur, *Illyricè* Czerv, Anglice, *a Drone*, *a* *Nomen.* *Dran*. Germanicè, *Traen*, Belgicè, *Belonder ſtrael*. Hiſpanicè *Zanganô*, Italicè *Ape che non fa mele*. Gallicè, *Bourdon & fullon*, Hunga-

rice, *Here*. Polonice, *Czezew*. Dictus autem Fucus ut nonnulli putant, quaſi fur, quod furtim mella devoret: quanquam veriſimilius eſt fucum dictum, quod apibus fucum fraudemque faciat, & prætextu calefaciendi alueos, illarum mellificia abſumat. Propterea fucum latinum a φαγεῖν Græco, nimia quadam audacia, nonnulli derivant; alij a fovendo derivant, quia incubando apum juvant fœturas.

Deſcriptio. Fucus quartum genus apum a multis ſtatuitur, ſed malè nonnullorum ſententia, quia neque ipſe mel colligit, neque ejus elaborationi inſervit. Ape vulgari ferè duplo major eſt, major item fure; magnitudine enim regem æquat, immo ſuperat. Hanc autem magnitudinem non naturæ dono, ſed ex vitæ inſtituto fuci conſequuntur. Nam cum apes fucis procreandis cellas deſtinant, minores ipſis confingunt: nec eas ſparſim per alueum, ſed extimis tantum & veluti ejectitijs caſtris. Vermiculi item fucorum, longè apum vermiculis (ex ducum apumque proſapia oriundis) minores ſunt primâ ipſâ fæturâ: grandiores tandem futuri ipſis apibus, tùm quia laboribus nihil ſuperfluitatum abſumunt, tùm quòd nocte dieque (ceu ad præſepe boves) ſeſe ingurgitant melleo liquore, id quod tandem in annonæ caritate atq; inopiâ haud impunè ferunt. Colore ſplendente nigricant magis quam apes, μεγέθει μὲν μεῖζον πάντων, ἄκεντρον δὲ καὶ νωθρόν. Ariſt. lib. 5. Cap 22. Inter apes naſcuntur & degunt, cumque foras ſe conferunt fuci, fuſim in ſublimi, quaſi cum impetu feruntur; atque ita ad tempus ſeſe exercentes, ad aluearia propria revertuntur, & melle avidè veſcuntur: Cur autem fuci magnitudine ducibus, & apes item aculeo cum ijs comparantur, Ariſtotelis rationem audiamus: Nonnihil (inquit) diſcriminis adeſſe voluit natura, niſi ſemper idem genus ex quovis naſci oportret, quod impoſſibile eſt: ita enim genus eorum aut duces aut fuci eſſent. Apes itaque viribus & pariendi facultate ſimiles ſunt ducibus, fuci verò duntaxat magnitudine: quibus ſi aculeum dederis, duces utiq; feceris. Lib. 3. De gener. anim. Cap. 10. A græcis κηφῆνες item dicuntur, quòd aculeum non exerant. Vnde Heſiod. ὅσσον ἀεργὸς, ζώει κηφήνεσσι κοθούροις εἴκελος ὁρμήν: aculeum ſane aut non habent, aut non ad vindictam eo utuntur. Plinius eos aculeis plane deſtitui ſcribit, & tanquam apes imperfectas appellat; ido Virgilius eos ignavum pecus vocavit.

Suidas κηφῆνας vocat παρὰ τὸ κενῶς τὴν ἑαυτῶν ἱέναι. Columella eos genus amplioris incrementi appellat; ſimillimum apum, atque inter gregalia animalcula non male collocat. Vapulant ſæpiſſimè in repub: apum, non ſolùm deſidiæ, gulæ, rapacitatis nomine; ſed quia ex aculei defectu eviratos ſeſe demonſtrant. Plinius lib. 11. Cap. 17. eorum naturam ita exprimit. Fuci ſunt ſine aculeo imperfectæ apes, noviſſiméque a feſſis & iam emeritis inchoatæ; ſerotinus fœtus, & quaſi ſervitia verarum apum. Sicut igitur emeriti ſenes ex provectioris ætatis fœminis imbecillos, ſteriles & ſæpe eunuchorum æmulos liberos progignunt: ita etiam haud mirum videatur, languidum impotenſq; hoc genus ab exhauſtis ſive ſenio ſive labore apibus produci; quod neque ad ſuæ ſpeciei propagationem, nec ad operas communes apum ſit. Quamobrem imperant ijs, primoſque in opera expellunt, & tardantes ſine clementiâ puniunt. Nam menſe Iunio, duo vel tres (è junioribus præſertim) apes unum fucum foràs extrahunt, alis verberant, aculeis pungunt, renitentem de ſcamno ejiciunt in terram, atque poſtea vitæ doloriſque ſaturum occidunt; id quod non ſine maxima admiratione & voluptate ſæpè conſpeximus. Aliquando fuci ante fores quaſi exules manent, nec audent intrare. Tres autem potiſſimùm ob cauſas fucos apes exterminant: vel quando ſupra modum fuci multiplicantur, vel quando non ſatis loci operarijs relinquitur, vel ſi mellis inopia opprimantur. Atq; ut adverſus fucos mortali uſque odio conflagrant, ita homines non lædunt fucos nudis manibus tollentes ac projicientes, imò

ne

ne in pugna quidem. Fuci ſeorſim gignuntur, ſi dux vivit (uti quidā affirmant:) Sed ſi rex obijt, in apum cellulis oriri ex ipſis apibus aſſerunt, & hos eſſe animoſiores, qua de cauſa κεντρωτὰ dicuntur θυμοὶ, quum corpus tamen obtineant expers aculei. Sic Ælianus, lib. 1. De animal. Hiſto. Cap. x. Fucus, qui inter apes naſcitur, de die in mellarias cellas abditus manet, nocte verò, cum apes dormire obſervaverit, eorum opera invadit, vaſtatque alueos. Hoc illæ cum intellexerunt, (plurimę enim apium dormiunt nempe defeſſæ, paucæ vero excubant) cum viderint furem, verberant eum modice & leniter, expelluntque alis, & in exilium projiciunt. Iſte verò non ob id corrigitur, ſuâ naturâ, piger & vorax, eſt duobus malis præditus, intra favos ſe abdit. Vt verò ad paſtionem apes profectæ ſunt, ille rurſus opus invadens, quod ſuum eſt facit, confercit ſe melle, & depopulatur theſauros dulces apium. Eæ é paſtione redeuntes, cum ei occurrerint, non amplius leniter eum verberant, neque tanquam eſſent in exilium eum eiecturæ, ſed aſpere aculeis invadentes percutiunt latronem, nec amplius mulctatur increpationibus, ſed voracitatis, & gulæ nimiæ pœnas vita perſolvit. Apiarij hæc dicunt, ac mihi perſuadent. Fucorum fætus, editur ſine duce; apum nunquam. Illorum enim genus ortum habet à regibus. Sunt qui fucorum fætus aliunde portari affirmant, ex cerinthi, oleæ, vel arundinis floribus. Sed hæc opinio infirma eſt, et cum nulla ratione conſentit. Ariſtoteles ex apibus longioribus ac porrectioribus copiam tum fucorum tum furum oriri affirmat, quod ſine dubio vel ab antiquis philoſophis, vel meliturgis ſui temporis acceperat. Ex putredine etiam eos naſci nonnulli referunt; ex mulis putreſcentibus Iſiodorus, ex aſinis Cardanus, ex equis Plutarchus atque Servius. Alij fucos ex apibus degeneratione quadam factos exiſtimant, poſteaquam aculeos perdiderunt, tunc enim fuci fiunt, nec mella colligere deprehenduntur, viribuſque veluti caſtratis, pariter & nocere & prodeſſe deſinunt. Quidam contrà, apes ex fucis originem ducere affirmant, quia longa nos experienria edocuit, eò majorem eſſe quotannis examinum numerum, quò major fucorum multitudo. Cæterùm illa mihi conficta magis videtur quàm vera ratio: non enim quia (ut in proſperis fit annis) multi fuci naſcuntur, plura propterea prodent examina: ſed contra, quia multitudo apum ex cæli clementia mellifluiq; roris ubertate creſcit, ex humoris ſuperflui abundantia, major perinde fucorum naſcitur proventus, vt recte philoſophus collegit. Vel ſi hoc illis donemus, Quo fuerit major fucorum multitudo, eo majorem quotannis fieri apum proventum: tamen haud exinde concludere debemus, debere apes fucis vitæ originem, ſed illis, ob ejuſdem conſervationē obęratas eſſe atque obnoxias, dum multi in incubationis tempore multum vigoris ſubminiſtrant apum fæturæ, plurimum (ut Plinij verbis utar, lib. 11. cap. 11.) ad vegetantem illum calorem conferente turbâ. Sunt qui fucos in mares & fœminas diuidunt, eaſque coitu propagare ſpeciem contendunt, quamvis (ut Athenæus ſcribit) fucorum coitus, ut & apum, nunquam adhuc a quoquam fuit conſpectus.

Ariſt. lib. 9. hiſt. cap. 40.

Generatio.

Verùm cum Veſpæ, Bombyliones, & reliqua favigena inſecta aliquando (licèt rarò) à nobis ipſis & Ariſtotele coire viſa ſint, equidem cur per nimiam apum & fucorum modeſtiam, qua ſcortationem veneremque publicam oderunt, Veneris uſum illis eripiamus, nullam cauſam agnoſco. Coeunt enim, ut pudica hominum gens, ſine arbitris; illamq; proſtibulorum in luce & oculis omnium turpiſſimè volitantium ἀναφανδὸν pudore ſuo inſito condemnant, Diximus in apum generatione, quoſdam apes mares, fucos fœminas feciſſe.

Verū cum (inſtante mellificio) eos tam acriter puniunt a lueis ejectos, et morte etiā afficiunt (qualem genitricibus inferre vim, reliquas offuſcaret apum virtutes) vix eos fœminas ſtatuerim. Quem igitur in aluearibus uſum obtinent?

Anne fucus plane ἀσυντελὴς, ἀτελὴς, ἄεργος, ἄκαρπος, ἀλειτούργητος, ἀσύμβολος, μηδὲν εἰς τὸ κοινὸν συμφέρων, ut é Græcis plurimi ſcripſerunt: Quin & Vergilius ſic cecinit, Lib. 4, Georg.

Immuniſq; ſedens aliena ad pabula fucus:

Vbi immunem Feſtus accipit, pro inerte, deſidioſo & inutili, qui munere omnino omni vacaret: niſi fortè improborum ritu illi rei det operam, ut vel alienis ſudoribus ſeſe alat, vel rempub: totam perturbet. Tales item mulieres facit Heſiodus, dum eas cum fucis parat, οἱ δ' ἐντόσθε μένοντες ἐπηρεφέας κατὰ σίμβλους ἀλλότριον κάματον σφετέρην εἰς γαστέρ' ἀμῶνται id eſt, uti ego interpretor.

Qui ſegnes reſident contectis ædibus, atque
Sudorem alterius propriam furantur in aluum.

Sed majoris fidei authores varios fucorum uſus proponunt. Nam ſi pauci fuerint inter apes, reddunt eas in opere magis diligentes, atque ſollicitas, non exemplo (vivunt enim perpetuo otioſæ) ſed quia ad continuandam in aduenas liberalitatem ſtudioſiùs in mellificina laborant. Præbent item ſigna maturi mellis: nam cum mel perfectum eſt, magnam eorum copiam interficiunt apes, ne nocturnis (ut ſolent) deprædationibus ipſum exhauriant, nam (ut recte Aelianus lib. 1. de animal. Cap. 10.) fucus totum diem in mellarijs ſeſe cellulis latet quietus; nocte vero cum apes ſomno ſepultas animadvertit, ipſarum opera invadit, vaſtatq; alucos. Verum (niſi Bartholomæus nobis imponit) nonuſque ἄπρακτοι verſantur: Sed regias manſiones extruunt, amplas, magnificas, in apice & meditullio favi ſpecioſo cooperculo inſignes. Sunt igitur otioſi (ut cum Ariſtotele dicamus) ſi mellificium aut rorilegium ſpectes; Sed ſi architecturam, opifices. Nam ſicut apes fingunt fucorum favos juxta regum aulas; ita fuci viciſſim regias ædes extruunt, quâ de cauſâ ab apibus, & ipſi & ipſorum (ſi qui fuerint) pulli aluntur. Loculi fucorum jam adultorum pro corporis ratione ampliores, favi autem minores: illi à ſemetipſis, hi vero ab apibus fabrefacti, quia æquum non fuit tantam operarijs vilibus & conductitijs cibi portionem, quantam filijs familias concedi. *Tzetzes* in Chil. 8. Hiſt. 227. elegantiſſima ſua poeſi, & alij quidam Græci, fucos item apum promos conſtituunt ἐμβρυοφόρους, blandiſſimumq; calorem ijs inſuper aſſignant, quo incubantes apum fætus fovere, et vegetare perhibentur. Sic item *Columella*: ad procreationem ſobolis apibus nonnihil fuci conducunt, inſidentes ſeminibus quibus apes figurantur. Itaq; ad fovendam & educandam novam prolem, familiariùs admittuntur: excluſis deinde pullis, extra tecta proturbantur. Et Plinius lib. 11. Cap. 11. Non in opere tantùm architectonico, ſed in fætu quoque adiuuant apes: multum ad calorem conferente turbâ, quæ quo major fuerit (niſi mel interim defecerit) eò major fiet examinum proventus. Deniq; niſi magno alicui uſui apibus eſſent futuri, nunquam omnipotens unis utroſq; ædibus clauſiſſet, & eadem veluti civitate donaſſet. Nec ſane in eos veluti reipub. hoſtes apes unquam irruerent, niſi ubi ſervili auctâ multitudine vim offerrent, vel annonæ caritas immineret; quâ ſane rerum tempeſtate, quis non meliùs eſſe dixerit architectos quàm agricolas, tolli? præſertim cum ſine his ob defectum alimenti in diſcrimen vitæ adducamur: illis autem ad tempus abſque vitæ jacturâ careamus, atq; ipſi (neceſſitate magiſtrâ) domos ſibi quiſq; ædificemus? Verùm ut certo numero utiles ſunt apibus, ita eos, nimio plures, haud immerito aluearĩu morbũ Plato appellat. 8. de repub. libro. (ubi elegantiſſimã inter Acolaſtũ et fucum comparationẽ videas) tùm quia mellificis apibus pabulum abſumunt, tùm quòd nimio calore ipſas ſuffocant. *Hunc morbum Geoponicõ author ſic curat.* Vaſorũ coopercula Veſpertino tẽpore intrinſecus aqua irrorato, & ſummo mane vaſis apertis fucos guttis operculorũ inſidentes invenies; melle enim repleti valde ſitiunt, & intolerabili aquæ deſiderio cruciantur:

Tenaci-

tenaciterque propterea operculo irrorato adhærent. Quare minimi negotij res eſt omnes ad internecionem redigere, vel maximam (ſi mavis) partem auferre. Si verò fœtus fucorum nondum pennatos una abſtuleris, & adempto capite ad reliquas apes projeceris, gratiſſimum ijs pabulum obtuleris. Quinetiam ſi fucum ademptis alis in aluearium rejeceris, cæteris (ſi Plinio fides) pennas abſtrahit, lib. 11. cap. 11. vel potius, cæterorum fucorũ intus relictorũ alas ipſæ apes comedent. Sic enim Ariſtotelis vèrba habent, ἐὰν κηφῆνα τὸ πτερὸν ἀφελὼν ἀφῇ τις, τῶν λοιπῶν αὐταὶ τὰ πτερὰ ἀποτρώγουσι. Neque enim veriſimile eſt apes ſibi mutuo alas adimere velle, neque fucos apibus tantam vel audere vel poſſe inferre vim: quare ut Plinius erravit αὐτὸς pro αὐταὶ legens, ita non parum hallucinantur, qui τῶν λοιπῶν ad apes referunt non ad fucos. Quid vero de fucis ſomnia portendunt, quam in arte Hieroglyphica materiam miniſtrant, id Apomaſaris ex Perſarum & Aegyptiorum ſcholis aperiat. Abundè nos noſtro inſtituto & voto ſatisfecerimus, ſi veros eorum uſus, veram naturam, generationẽ, degenerationẽ, deſcriptionẽ, nomen oſtenderimus. Hieroglyphica vero emblemata, morumq; præceptiones quod ſpectat, ingentem ipſorum ſylvam vel mediocre quoduis ingenium ex ipſorum vitæ inſtituto facere ſibi poteſt: neq; opus habebit ad abſtruſiores illos Aegypti ſacerdotes ſeſe cõferre.

Proprium furibus genus eſſe aliqui exiſtimavere inter apes grandiſſimis, ſed nigris, aluoque quam apis utilis ampliore, fucis minore; ita appellatis, quia furtim devorant mella. Fucorum præſentiam apes ferunt, eáque gaudent nonnunquam quaſi ſalutari. Fures autem cum naturâ inviſi ſint apibus, abſentibus illis irrepunt, theſauróſque mellis divaſtant atq; devorant. Imo quidem adeo ſeſe interim replent, ut præ repletione exire aut reſiſtere nequeuntes, facilè ab apibus reverſis & ſeverè corrig~~antur, & pro meritis~~ juſtè interficiantur. ~~Nec ſolum apum cibum~~ abliguriunt, ſed etiam in earum cellulis furtim pariunt; quo ſæpe evenit, ut non minor furum fucorumque proventus, ac legitimarum apum conſpiciatur. Hi autem neque mel colligunt, neque ædes erigunt, neque quicquam laboris mutui cum apibus ſuſcipiunt, quâ de cauſâ cuſtodes habent, qui diurno tẽpore defeſſas noctu obſervent, & à furibus tutas faciant & ſecuras; qui ſi furem viderint ingreſſum, aggrediuntur ac verberant, & pro foribus exanimem vel ſaltẽ ſemianimem relinquunt. Sæpe item fit, ut fur melle ſatiatus nequeat aufugere, ſed ante alueum volutetur, donec exeuntes vel redeuntes eum offenderint, ignominiáque & ludibrio notatum morte affecerint. Ariſtoteles nullum furi munus aſſignat: Verùm ego in hunc finem natum cogito, ut injurijs offerendis apum acuat animos, & ad vigilantiam juſtitiamque majorem ipſas excitet. Nec enim in Chriſtiana repub. alium furum uſum perſpicio; famæ, boniſque proximorum incredibili fraude inſidiantium.

Ariſt. lib. 9. hiſt. cap. 40. Plin. lib. 11. cap. 17.

Fur. Ariſtoteli φὼρ dicitur, φώριος, Heſychio: unde arbitror latinum manaſſe nomen.

Vſus.

Cap. VIII.
De Veſpis.

Nomen.

Veſpa dicitur
- Hebraicè *Tſirgna.*
- Chaldaicè *Deibrane.*
- Syriacè *Gnargnitha.*
- Arabicè *Zamber.*
- Anglicè *a Waſpe.*
- Germanice *eine Weſpe.*
- Belgicè *Harſel.*
- Italicè, *Veſpa, Vreſpa, Moſcone.*
- Gallicè *Gueſpe.*
- Hiſpanice *Veſpa & abilpa.*

Gothicè *Boolgetingh.*
Slavonicè *Wols.*
Illyricè *Oſa.*
Hungaricè *Daras.*
Latinis, *Veſpam dici.*

Calepinus notat, quia veſperi muſcas venatur in cibum.

A Græcis varia item nomina ſortiuntur Veſpæ, vulgò σφῆκες dicuntur: Euſtathius, σφῆκας, ἀπὸ τῆς διασφάγος deducit, quoniam medio ita diſſectas videamus, ut hiare appareant, quemodmodum in icone appoſitâ animadvertere licet. Nicandri ſcholiaſtæ λευκοσφῆκες, Suidæ ἀνθρῆνες & ἀνθρηδόνες Heſichio ἀνθρηνώδεις & πεμφρηδόνες. Gazæ (ſed καταχρηστικῶς) ἀνθρῆναι: Hæ enim potiùs Crabrones dici debent.

Deſcriptio.

Eſt autem Veſpa Inſectum volucre, gregale, annuloſum, oblongum, quatuor alis membraneis (quarum primæ majores) præditum, exangue, intus aculeatum, ſex pedibus donatum, colore luteo deaurato ſuper maculas nigras, triangulatim poſitas, corpore toto tranſverſim variegatum, unde fortè Pollioni ἀσχήμων dicebatur. Aculeum omnes gerere exiſtimo, (quicquid de Matricibus ſive fæminis ipſarum ἀκέντρους ſcribunt authores) quòd quùm Hami (occidentalis villa) circa annum 1587. veſpetum integrum offenderam, matricéſque ibidem omnes calidæ affuſione internecioni dederam, nullam tamen aculei vel prominentis vel reconditi expertē invenire potueram. Corpus Veſparum medio pectori tenuiſſimo quodam filo alligatur, ut veluti elumbes videantur atq; hiatulæ: unde Græcus ille Comicus in cinctura graciles puellas (quas elegātia Terentiana junceas appellat) σφηκώδεις dixit, quaſi veſpeas vel veſpiformes. Bombum quoque edunt, ut apes; ſed ſtridulum magis atque horriſonum præſertim quum irritantur; unde illud in indoctum doctis obſtreperum, factum a Theocrito in Hodæporis proverbium, σφὰξ βομβεῦν τέττιγος ἐναντίον: Si animi dotes deſcribi velis, Veſpa eſt politicum & gregale animal, Monarchiæ ſubditum, operoſum, φιλότεκνον, ἀλληλόφιλον, pugnacis admodum naturæ & ad iram proclivis. Politicæ vitæ ſignum eſt, quod ſolitariæ non vivunt, ſed civitatem ſibi ædificant ædibus conſpicuam, in qua ſtatis legibus obtemperant, tamque in opere quàm animo modum adhibent. Quare eas rectè Philoſophus, in civilis generis Inſectorum tribum accenſet. Lib. 1. Hiſtor. Cap. 1. Regno item non tyrannide reguntur (inquit Aelianus) quamvis naturâ pugnaces; argumento illo ductus, quòd Veſparum duces ſpiculo carent, vel potiùs habentes non extringunt ipſum aut feriunt. Et quamvis cæteris duplo majores durioréſque ſunt, manſuetudine tamen non carent, aut gratis moribus; quibus ſuum populum etiam aliquando rebellem retinent atque demulcent. Mutui vero amoris & ἀλληλοφιλίας teſtimonium nemo non exhibebit, quiſquis illarum uni juxta ædes proprias vim fecerit: nam illius bombo totum examen territum evolabit in concivis auxilium, & moleſtos advenas etiam armatos (ut Phaſelitas olim) fugabit: quos civitate veſparum multitudine & ferociâ ejectos, narrat Aelianus. Ἀφιλοτεκνίας atque ἀσοφίας vitium ab illarum ingenio remotiſſimum eſſe, tum multa probant, tum illud in primis, quòd pluſquam heroicâ animi audaciâ, proli inſidiantes adoriuntur, ipſumq; vel Neoptolemum, vel Hectorem, vel Achillem, vel Agamemnonem, omnium Græcorum ducem, non metuunt. Imò divinus ille vates Homerus, Iliados 13. quum generoſos ducum Græcorum animos exprimere vellet, σφήκεσσιν ἐοικότες, κραδίην καὶ θυμὸν ἔχοντας ipſos aſſimilat, quando pro chariſſima progenie laribuſque ſive nidis, certare habent

Ariſtoph. in Veſpis.

Animi & ingenij dotes.

habent neceſſum. Quin potrò filiorum in gratiam ædes ampliſſimas (et quaſi Mauſolea) orbiculari ambitu, tabulatas, ſuper alteras alteris aggeſtis extruunt. Hujusmodi fabrica mirificè conſtructa ad Pierium, cum Belluni eſſet, afferebatur ex cujuſdam ſylvæ ſolitudine: Septem erant concamerationum ordines, duorum digitorum intervallo alter alteri impoſiti, pilarum, columellarumque interſtitio disjuncti, ut cuique commodum ſit ſpatium exeundi redeundique in domos ſuas. Diameter orbium, ad quintum uſque, duodecim circiter digitorum: à quinto reliqui faſtigiatim coarctantur, ut ultimus ad quinos ſenóſue digitos porrigatur. Major orbis primum quidem tabulatum continebat, antiquæ arboris ramo appenſus, cruſtâ ſuperne ad omnes ventorum & pluviarum injurias ſatis munitus. Infrà, ſexangulares cellæ confertiſſimæ: medias verò concamerationes innumerabiles, veſparum multitudo compleverat, folliculo quodam tenuiſſimo pro tegumento uniuſcujuſque loculo ſuperinducto; quorum aliquot quum ſuſtuliſſet Pierius, animadvertit veſpas capitibus in imum adductis domos eas omnes compleviſſe. Quæ verò in inferioribus erant tabulatis Embryonum & Vermiculorum inſtar imperfecta, eo item regumento prætenui tanquam hyberna cochlea munita, in benigniorem verni temporis horam aſſervabantur. Quæ ſanè ædes licet gravis ſequeretur hyems, integræ manſerunt & incorruptæ. Tandem expectante Pierio, quid illis ſub vere vermiculis fieret, naturam nihil ulteriùs feciſſe animaduertit. Fabrica tamen apud eum remanſit, non ſine magna ſpectantium admiratione, tantum artis & ingenij, tantumque in tam operoſo ædificio perſeverantiæ beſtiolis his ineſſe obſtupeſcentium. *Hæc Pierius.* Tales item nos multas vidimus, diſpari omnes formâ; nunc lyram, nunc Charcheſium, nunc Pyrum, nunc fungum, nunc utrem ſive obbam repræſentantes. Materiam verò favorum, alij confuſam, congeſtitiam, corticeam, & arancoſam eſſe affirmant. Ego ſavè levem ſemper vidi, & quaſi chartaceam, aridam, tranſlucidam, gummoſam, et in tenuiſſimas laminas auri foliati inſtar redactam, vento facilè huc illuc agitatam, & plerumque à baſi ſurſum turbinatim creſcentem. Locum hujus ædificij quod attinet, diverſus cenſetur. Nam duce amiſſo, in foraminibus arborum vel parietum ſublimibus é luto nidos faciunt, & quorundam teſtimonio (licet ego nunquam repererim) in his ceras: Sed ſi ducem habeant, ſub terra nidificant, cellis ſexangularibus pro pedum numero atque apum more conſtructis. Favi ad modum fungi latioris, orbiculares formantur, è quorum centris exit quaſi brevis pediculus quo favus fixus terræ arborive adhæret, vel alteri fortaſſis favo annectitur. Vxoribus vero ſive Matricibus mariti ita indulgent, præſertim grauidis; ut nec laborare eas permittant, nec cibum quærete: ſed ipſi advolantes cuncta advehunt, & fæminas intra veſpetum quieſcere, veluti jubent. Quæ qui animadvertit, ſingula, Veſparum item operam, diligentiam, artem, ſudorem, laboremque, fateri neceſſum habet. Iracundiam verò atque ὀξυθυμίαν Veſparum non ſolum galli unguibus & calcaribus eorum nidos turbantes ſentiunt implacabilem; ſed etiam omnes irritatores: unde natum proverbium σφηκίαν ἐρεθίζειν: Cujusmodi etiam quid in Hippocratis tumulum ſcribebatur his verbis, καὶ πανεγείρας σφῆκας τὸν κοιμώμενον. Quinetiam Ariſtophanes in Veſpis, ſævam, moroſam, iracundam, pugnacem, gentem ubi uno verbo deſcribere voluit, δυσοργησομένους appellitat. Clemens quoque Alexandrinus *Stromatôn* 2. quando vitiorum hominibus inſidiantium acerbitatem declararet, οὗτοι γὰρ (inquit) οἱ ἀντιαγωνισταὶ παχεῖς καὶ ὀλυμπικοὶ, σφηκῶν ὡς ἔπος εἰπεῖν δριμύτεροι, καὶ μάλιστα ἡδοναί. Id eſt: *Iſti. n. obæſi adverſarij atque Olympici, veſpis (ut ita dicam) ſunt acerbiores, ac præcipuè voluptas.* Cui addamus Themiſtij orationem quandam, in voculas malevolorum multorum hoſtium currentis; ἠρέθισα (inquit) ἐν ἐμαυτῷ οἷον ἑσμόν τινα σφηκῶν κεχολωμένον.

μένον. Quod haud ſine vitæ diſcrimine fieri ſolere, antea a Mileſijs expertus fuerat Phrynichus, & Phaſelitæ ſatis malo item ſuo maximo didicerant. Imò quicunque generoſum hoc & audax animalculum (ut cum Nicandro loquar) in planitiem vocaverit, Cadmeam victoriam reportabit, quandoquidem non minus robore ac aculeis pugnant, & in pugna viribus pertinaciam inſuper ad-
Differentiæ. jungunt. Differunt autem ortu, genere, ſexu, æſtate, loco, cibo, & opera. Veſpas ex aſinorum cadaveribus putridis oriri Iſidorus teſtatur, quamvis forte minùs recte, Scarabeos quippe ex illis procreatos omnes ferunt: potiùs ex equi pugnacis animalis corpore mortuo progigni cum Plinio & Græcis dice-
Lib. 11. cap. 20. rem, apud quos celebre illud & vulgare habetur carmen ἵπποι μὲν σφηκῶν γένεσις, ταυροι δὲ μελισσῶν. Sane ipſarum non vulgaris velocitas atque ardens ad pugnam animus, vix eas ab alio animali (atque ab aſino, cervo, vel bove, multo minus) originem ſumpſiſſe argumento ſunt: quum nulli præterea animalium adeo indulſerit natura, ut pernicitate atque magnanimitate juxta excellerent. Et profecto ut alium illi Ariſtotelico proverbio ſenſum afferam, χαίρετ' ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων *Saluete Volucripedum filiæ equorum:* id ego muleribus in fermento poſitis, & rixabundis vxoribus cum opprobrio & ſale dictum putarim, Veſparum iracundiam morumque acerbitatem imitantibus. Aliæ ex putrido crocodili cadavere oriuntur, ſi Horo reliquiſque Aegyptijs credendum: quocirca equum vel crocodilum pingunt, dum Veſpam intelligunt. Nicander λυκοσπάδων item nomen veſpis attribuit in Theriac. quia ex luporum cadavere ortum aliquando ducunt. Bellenacenſis item Vincentius, ex annoſi cerui capite putrefacto, prodijſſe veſpas affirmat, nunc ex oculis, nunc é naribus evolantes. lib. 2. Hinc Cardanus collegiſſe videtur, ex quovis animali corrupto aliud provenire, quod ſane abſurdum eſſet, Nam & generatio hoc pacto infinita foret, & quotidiana experientia contrarium probat. Nam
Albertus lib. 15. tract. 1. beſtiolam, quam Tatinum Alberti voco, naturâ nihil producere, millies ſum expertus. Sunt item qui Veſpam ex terræ fructuumq; nonnullorum putredine gigni affirmant; ut Albertus & Arabum ſcholiaſtes. Plerumque autem per coitum oriuntur, mutuóſque maris atq; fœminæ complexus: id quod licet Athenæus pro fabula habet (lib. 8. dipnoſ.) tamen quum Philoſophus id viſum memorat, (ut lib. 1. de gen. anim. cap. 16. & 9. Hiſt. cap. 41. liquido conſtat) ejus in partes totus abeo, illiuſq; ſententiæ ambabus quod dicitur palmis lubens applaudo. Qualis verò à coitu Veſparum ſit ortus & quomodo abſoluitur, Ariſtotelem Pliniumque ejus interpretem audiamus. *Duces*
Ariſtot. 9. Hiſt. Cap. 41. *ubi locum ſibi ſub terra, ſaxorum rimis vel in tectis (ut ſæpiùs vidi) ſtramineis opportunum delegerunt, favos ineunte æſtate confingunt: & Veſpeta, ſive cellulas paruas (σφηκωνὰς vocant Græci) conſtituunt tetrapylas; id eſt, quaternis foriculis; in quibus vermes, non matrices naſcuntur: quæ cum increverint, rurſus altera ampliora effingunt, quorum item proles cum creverit, alia faciunt, ita ut ſeneſcente autumno, plurima ampliſſimaq; veſpeta condita habeantur, in quibus dux (quæ matrix vocata eſt) non inſuper Veſpas, ſed ſui ſexus matrices jam procreat, quæ quidem supernè per ſumma veſpeti, vermium ſpecie multò grandiorum gignuntur, in cellulis continuatis quatuor numero, aut paulo pluribus, alioqui increſcendi ratio ducibus, eadem quæ Veſpis. Fœturam modo apum inſtillant ad latus cellularum favi, & parietibus admovent. Non in omnibus cellis ſimul*
Lib. 11. cap. 21. *ineſt, & æquabilis fœtus, ſed inæqualis & barbarus* (inquit Plinius) *& in alijs jam grandiuſculis, ut vel queat volare. Alijs in nympha eſt, & membrana velatur (quaſi Aurelia) alijs adhuc in vermiculo. Excrementum vermiculis tantum, ut & in apum genere, & manet fœtus immobilis, cum in nympha eſt, & membranâ obtegitur; eodemque anni tempore, & die inæqualem videris: nam alius evolat, alius in Nympha hæret; alius ſe voluit, alius immobilis videtur,*

alius

alius in vermiculo: Autumno omnia iſta, non vere. Plenilunio maxime excreſcunt. Hic igitur advertendum, Veſpis deeſſe examina, eaſque per æſtatem regibus ſubjici, hyeme autem γυναικοκρατίαν prævalere. Deinde ſobolis renovatâ multitudine, ad mares redire imperium, breve illud quidem & caducum, ſed juſtiſſimis legibus adminiſtratum. Sed fætus tamen non partu provenire videtur (inquit Ariſtoteles) quia ſtatim auctior, quàm partus Veſpæ patiatur, exiſtit. Sterilis illa quidem tanti philoſophi & jejuna ratio. Quid ni. n. Natura tam citò rem a legitimo partu abſoluere & augere poſſit, quam in generatione ex putredine? Recordemur avium pullos; quam perexiguo tempore teſta ſemel excluſi plumeſcunt, incedunt, veſcuntur, augeſcunt, adoleſcunt; & tum Philoſophum vix probabili ratione uſum fuiſſe, facile videbimus. Matrices maximo numero oriuntur; ſi anno proximo veſparum & imbrium copia præceſſerat. *Ariſtot.* Vermiculi antequam in Nympham tranſeunt, oblongi ſunt, vermiculis in carne (ἰυλάς vocat Hippocrates) & in avellanis naſcentibus non diſsimiles, albicantes, inciſuris notabiles, extremo corpore craſſiore, Lineâ nigricante per dorſum tranſcurrente, ſine pedibus, non repentes, ſed huc illuc volutantes atque moventes. Depoſito fætu tenui quadam pellicula cellas obveſtiunt, quâ ubi ad perfectionem ducuntur perfractâ, egrediuntur in lucem, & à biduo volucres circumvolant. *Ariſtoteles* veſparum duo tantum genera facit, alterum ferum, alterum placidius. Ferum illud genus rarum eſt, naſcens in montibus & ſyluis, & pariens non ſub terra, ſed in quercu; grandius, porrectius, nigrius, varium etiam & longius, fortiúſque aculeatum, ita ut acerbius pungat quàm placidiores, aculeo. n. majore quàm ex portione ſui corporis ſpiculatur. Αντίζων juxta Ariſtotelis ſententiam, & cæſâ arbore, hyeme avolare conſpiciuntur. Exigit hyemem in latebra, & ſemper in materie arboribusue verſatur. Hanc ſpeciem ſemel tantùm in ſyluâ Eſſexienſi obſervavi magnâ cum vitæ iacturâ, dum forte ſimplicium colligendorum gratiâ cum Pennio profectus temerè errarem, et unico ſtipatus famulo eorum nidos curioſule nimis ſpectarem: quo veluti irritamento totum examen magno cum impetu evolavit, & niſi (magnâ Dei providentiâ) in manibus geniſtæ aliquot ramos (quibus inſecta comprehendere ſoliti fuimus) in tutelam & defenſionem noſtram portaſſemus, temeritatis pœnas dediſſemus, actumque de ſalute, imo de vitâ quidem fuiſſet; nam ad intima ſyluæ loca nos inſequebantur, nec diu nobis aduolare non deſiſtebant. Anno 1582. in ſummis Cartmeli montium jugis inter petras, duas Veſparum ſpecies inter ſe acerrimè pugnantes obſervavi, nihil inter ſe niſi magnitudine differentes. Majores viribus confidebant, factione & multitudine minores, ſex. n. é minuſculis contra unum majuſculum pugnabant, non aërio uſæ certamine, ſed in gramine pugnam ineuntes: Vnde colligo, majores minorum nidos melle fœtúve ſpoliare ſolitas, vel alias ijs injurias fortè offerre. Diu multumque inter ipſas certatum eſt, nec poſt dúas tréſue horas integras, etiam ſole ardentiſsimè micante, prælio finem fecerunt. Sunt enim ad vindictam paratiſsimæ, & in vindicta ſumenda tardiſsimæ: adeò audacter & furioſe hoſtem aggredientes, ut ipſis Mars haud dicere auſit neque æquiparare virtutes ſuas: tam miram audaciæ indolem tantillis beſtiolis inſtillavit Deus, tam animoſos ſpiritus natura inſevit. Duas item veſparum ſpecies ex Hungaria & agro Viennenſi acceperam, tali qualem vides figura, dorſis luteo atroque variè pictis, corniculis huic piloſis, illi glabris; vtraſque vulgo veſparum tertia ferè parte majores. Veſpæ Ichneumones nuncupatæ, cæteris ſunt minores: phalangia perimunt, occiſaque in parietinas ſecum advehunt, deinde luto illinunt, atq; ex ijs incubando ſuum procreant genus. Ariſtot. Ideo (inquit Niphus) dicuntur Ichneumo-

neumones,quoniam ἰσχνοί, ſive exiles et graciles videntur. Hanc Veſpam cum ſolitaria illa confunderem, in terreis muris & aggeribus congeſtis nidificante: quæ ante oſtium foraminis lutoſum porticum ædificat; Longitudo ejus fere duos digitos tranſverſos æquat, interius quaſi levigaro luto emplaſtratur. Pſeudoſpheca Veſpæ irem ſpecies videtur ſine aculeo: capur illi fuſcum, duo illi in fronte brevia & gracilia cornicula, oculi magni,nigri, prominentes,os oblongum, bifurcum,pectus craſſum, ac prominens, quibus tres utrinque pedes affixi;ſcapulæ,denſæ, gibboſæ; corpus procerum, gracile, articulatum,alæ fuſcæ duæ, pedes hirſuti, & colorem alarum aſſecuti. Sunt & veſpæ laertæ dictæ, quia mortiferam plagam, ut formicæ laertæ infligunt. Parnopes,Veſpæ genus,quæ uvas comedunt: noctuarum (ut Ariſtophanes memorat in avibus,)ſtridularumq; præda. *Aelianus.* Tam ferarum quam placidiorum Veſparum aliæ carent aculeo,(vel potiùs eo non utuntur) aliæ habent: minores imbecillioreſq; ſunt quæ carent, neq; ſe vindicant repugnantve. Contrà quæ aculeos habent, majores, robu-

Vſus. ſtæ, atque pugnaces.Has nonnulli mares appellant: fæminas vero eas, quæ carenr. Pleræque ex ijs quæ aculeum gerunt, amittere eum putantur hyeme

9.Hiſt.cap.41. inſtante. Sed nobis hactenus id videre non contigit, inquit Philoſophus.Si Veſpam ex pedibus ceperis, bombilareq; ſiveris, advolant quæ aculeo carenr, quod non faciunt quæ aculeatæ ſunt. Itaque argumento hoc utuntur quidam,ut alteræ mares ſint,alteræ fæminæ. Ferarum & mitiorum nonnullæ coire viſæ ſunt,muſcarum modo. Irem (ratione ſexus) utrunque Veſparum genus, in Matrices ſive duces dividitur, atque in operarias, illæ majores mitioreſque,hæ minores arque moroſiores. Aetas operariorum, ſive maſculorum, annum non complet; ſed omnes hyeme invaleſcente moriuntur: quod eâ re conſtat, quia prima hyeme ſtupeſcunt, brumâ autem nullæ appareant. Duces verò qui Matrices vocantur, totâ hyeme ſub terrâ latitantes viſuntur. Plerique.n. quùm per hyemem ararent aut foderent,Matrices viderunt; Operarias,nemo. Eſt autem Matrix latior,ponderoſior, craſſior,& major quam Veſpa mas, volatuq; haud plurimum valet. Præ pondere.n. corporis ſui volare longiùs nequit: quo fit,ut ſemper in Veſparijs ſedeant, ex materia glutinoſâ quadam per operarias allata, effingentes favos, & cellario

Ætas. munere fungentes. Senectutem in hoc genere longam nemo vidit, nam longiſſimæ vitæ Matrices bimatum non ſuperant. Veſpæ autem operariæ, *ideſt*, mares, una cum Autumno finiunt ætatem. Imo utrum Matrices, ſive duces anni ſuperioris,novellis jam procreatis ducibus intereant una cum Veſpis novellis, idque ſimili modo ſemper eveniat, an amplius etiam temporis poſſint vivere, multi dubium relinquunt. Feræ autem & ἄγριοι,ἡμερώτεροι vivaciores habentur: hæ ſiquidem juxta vias ſemper & ſemiras nidificantes (unde ἐνόδιοι dictæ Homero)varijs exponuntur injurijs,& vitæ brevirati majori ſubjiciuntur. Vitæ.a. puſillæ brevitas, vera ejuſdem tenacitate compenſatur. Nam ſi aluos ipſarum à capite, atque hoc à pectore, ſejunxeris, diu tamen poſtea ſemper erunt,aculeoque exerto tangentem non levius ferienr,quàm ſi adhuc individuæ totæq; in vivis eſſent. *Guillerinus.libro* de conchis,eas quotannis ſenectutem exuere audacter ſcribit; quæ tum ſane (niſi vigilans, quod

Victus. voluit ſomniavit) aliquando iu Veſpetis reperiretur.

Apollonio ὠμοβόροι, *Ariſtoteli* μηλοβόροι dicuntur: quamvis non ſolùm crudis

Lib.11.cap. 53. carnibus,maliſve maturis veſcuntur; Sed etiam pyris, prunis, uvis,floribus fructibuſque varijs, nec non ulmorum ſucco, ſaccharo, etiam melle, & ferè quicquid

ſertim gente ſerpentum carnem exedunt, quo alimento mortiferos ictus faciunt. Muſcas item venantur grandiores, apibuſque innocuis, & de Repub. humana, optime meritis non parcunt. Pro loci natura varia illis corporis animique forma contingit: nam triviales commercio hominum atque animalium aſſuefactæ, mitiores videntur; eremitæ atque ſolitariæ, aſperiores, imo illas ἰώδεις vocat Nicander, *id eſt*, pernicioſas. Sunt item Oviedo authore, in calidis regionibus magis exitiales, ut in India occidentali: ubi ut magnitudine & forma nonnihil a noſtris differunt, ita etiam veneno. Multo enim Anglicis, Gallicis, imo Hiſpanicis & Barbaricis lætaliores feruntur: quales item in frigidiſſimis nonnullis locis abundare meminit Olaus magnus Lib. 22. *Locus.*

Multiplex Veſparum uſus deprehenditur. Nam præterquam quod tinnunculis, apodibus, hirundinibus, noctuis, taxo, chamæleonti, in cibum cedunt; varie item homines exercent, phalangia (venenatiſſimum araneorum genus) interimunt, ſuiſque ipſæ plagis medentur. Pſeudoſphem, quam ſolitariam vocant, ſiniſtra apprehenſam atque annexam (præſertim quæ prima eo anno capitur) laudat, contra quartanam Plinius lib. 30. cap. 11. Veſparum vulgarium ſtillatitiæ aquæ, vel item decoctioni vires attribuit Mizaldus, locum cui alluitur in tumorem attollendi, ut eâ circa ventrem utentes hydrope laborare credas: quo modo ſcorta uterum ſeſe gerere amatorculis perſuadent, cautiſque hâc ratione & expertis obſtetricibus imponunt. Mizaldus. Memor. Cent. 7. unde calidiſſimum atque inflativum earum eſſe venenum, nemini ſit dubium. Vulpes item (animal verſutum) veſpis inſidiari dicitur, hoc modo: caudam in veſpetum inſerit tandiu, donec pilos veſpis plenos animadvertit, tum extractam caudam cum veſpis proximo lapidi arborive allidit, donec eas mortuas viderit; hoc ſæpius repetito, tandem favos invadit ac devorat. *Aelianus.* Homines autem alijs veſpas artibus venantur, atque enecant, Siquidem, dum Operariæ ulmos frequentant, quod plerunque ſolſtitio fit, ut gummoſam inde materiam aliquam colligant: matrices domi reſides, & fætui incubantes, ſulphuris, allij, cauliumve aut rei alterius fætidæ fumo ſuffocant, aut dirutis favis fame interimunt. Quùm verò à veſparum inſultu apes ſervare cupiant defenſas, ollam cum carnium particulis aliquot, juxta alueare collocant: Veſpas prædę ſpe ingreſſas cooperculo ſubitò appoſito perimunt, vel aquâ calida per foramen ſuperinfuſa in olla elixant. Alij ante nidos veſparum exiguam mænam appendunt, ac deſuper naſſam extendunt. Veſpæ vero naturali & mirâ ſympathiâ ad mænam illectæ, (nullus enim ipſis gratior eſt cibus) naſſis involutæ comprehenduntur, & calidæ affuſione interficiuntur. *Aelianus.* Quinetiam ſuper uvas, fructus, ſaccharum, mel, oleum leviter ſpiritu ex ore efflant, quâ ratione vel fugantur veſpæ, vel oleo guſtato moriuntur; quinetiã corroſiva cum melle miſcent (utpote ſublimatũ, vitriolum, auripigmentũ, &c.) Ut medicato melle ſumpto exedantur ſimul inteſtina, & ſic gula intemperans, juſtam voluptatis pœnam perferat. Prætereà cùm ex harum ictu dolor, perturbatio, tumor, rubedo, calor, ſudor, nauſea, & ſitis oriretur, & ſubinde etiam (quum toxicis herbis, vel ſerpentum carne aculeos venenatorum more infecerant) ἀντιψυχὰς medicorum filij, prophylacticen, & pharmaceuticen invenerunt, quibus ictus veſparum arcere atque commodè curare poſſint. *Præſeruantia.* Maluæ & altheæ vis contra veſparum punctiones mira eſt. Bellicoſo ſcilicet & damnifico animali, molliſſima plantarum opponitur, cujus ſuccus cum oleo illitus, vel iram veſparum mitigat, vel aculeum retundit. *Plinius.* Sic Avicenna; non appropinquabunt (inquit) veſpæ homini oleo atque maluâ perunctо, nam veluti reſponſio mollis frangit iram, atque ἥδυ μέγιστον ἐστὶν ὀργῆς φάρμακον λόγος (ut Græci ferunt) ita etiam in rebus *Præſervantia à Veſparum morſibus.* *Lib. 21. Cap. 179.*

phyſicis res duriſſimas molliſſimis retundi conſpicimus, veluti ferrum plumâ. adamantem ſanguine; aculeum veſparum, crabronum, apum, oleo & maluâ. Quid etiam erucâ mollius? quæ Aëtio teſte, cum oleo trita ac illita, à Veſparum quoque ictibus præſervat: idem facit bruchus, & meliſſa herba cum oleo trita, ſi Græcis credendum. Lapis garatides, ſi verus ſit, etiam ſi melle illitus fuerit, muſcas Veſpaſq; omnes profugat geſtatus, ut Sylvaticus ex Alberto imaginatur. Qualem virtutem Matthiolus ferro, in quo ſtrombi conchylij imago exſculpta fuerit, ſuperſtioſulè & nimis confidenter adſcribit. Symptomata veſparum ictus concomitantia hæc perhibentur; eadem patiuntur, quàm quæ ab apum ictibus accidere ſolent, nempe dolorem, rubedinem, apoſtema: ſed graviora multò & diutiùs perſeverantia mala, quibus inſuper, præſertim ſi à citrinis & majoribus in loco nervoſo & ſenſili percutiuntur, ſpaſmus, debilitas genuum, lypothymia accidit, & interdum mors.

Tetrab. 4, ſerm. 1. Cap. 11.

Veſparum ictus curatio.

Contra Veſparum ictus varia à medicis ponuntur: primum à nobis probata, tanquam verè ἀξιόπιστα dicemus & longâ experientia firmata. Veſpas ipſas facto a ſe vulneri, contuſas ac appoſitas, mirè conferre vidimus; à Gilberto Anglo, ad earum uſum perſuaſi. Eandem fortaſſe virtutem non ſolus ſcorpius, ſed maxima Inſectorum pars obtinet, ſi quis diligentius faceret periculum. Si vero à Veſpis venenatis quis feriatur (quod loci lividitate, delirio, atque animi deliquio, extremitatumque frigore palam fit) propinatis alexipharmacis, locus affectus cultello aperiatur, vel cauterio potius uratur: dilatatus deinde & apertus, fortiter ſugatur, & terræ raſurâ in qua veſpæ ipſæ nidificant, cum aceto ſubactâ, cataplaſmatis inſtar applicetur: emplaſtrum item ex ſalice & malua tavoque veſparum factum mirificè auxiliatur, veluti ex Halyabbattis conſilio ſumus experti. Angli boreales ex terra furnorum, & aceto, & capitibus muſcarum, præſtantiſſimum ad veſparum ictus emplaſtrum parant; aurum quoduis contra non carum. Succo citrulli fricetur locus & bibat ſeminis ſampſuchi drachmas jj. vel R. ſucci ſampſuci ℥ij. boli armen. ℥ij. cum ſucco aggreſtæ 9. 5. fiat emplaſtrum. *Aliud*: ungatur locus cum ſucco portulacæ, vel betæ, vel cum vino dulci & oleo roſaceo, aut ſanguine vaccino, item cum ſeminibus cucumeris ſylveſtris in vino tritis. *Hæc Galenus.* Confert hordeacea farina cum aceto. Lac ficulneum vulneri inſtillatum. Muria aut aqua maris, ſi eâ vulnus foveatur. In potu verò foliorum teneriorum Lauri ℥ij. cum vino auſtero exhibeantur, quæ etiam ſolâ illitione multum juvant. Altheæ item decoctum ex poſca bibatur, ſal cum adipe vitulino applicetur. Malua ex poſca primas obtinet. *Dioſcor. lib. 2. cap. 42.* Aetius cimoliam his adjungit, & lutum, ſtercus bubulum, ſeſamum; & reliqua fere omnia cum poſca præſcribit. Oleum laurinum venenum plagæ veſparum extrahit. Ibiſci folia contuſa & illita veſparum ictibus medentur. Rutæ vel meliſſophylli ſuccus acetabuli menſurâ ex vino bibitur: & folia commanducata, impoſitaque cum melle & ſale, vel cum aceto & pice decocta plurimùm valent. Syſimbrium ſylveſtre, libanotis, cum hordeacea farina & poſca, ſuccus foliorum hederæ, Chryſocome, noctuæ ſanguis, contra veſparum ictus præſtantiſſima ſunt. *Plinius lib. 31. cap. 9.* Galenus ſyſimbrium ejuſque ſemen potatum, & centauream inprimis multum laudat; ſi unà ſtercora boum vulneri emplaſtri loco fuerint appoſita, lib. de ſimplicibus ad Paternianũ, & libro de centaureâ ad Papiam. Germen palmæ ſylveſtris, endivia cum radice, ſerpillum, emplaſtri modo appoſita, valde veſparum plagis medentur. Bibitur item ſerpillum, drachmarum duarum pondere, cum oxymelite. Primum ſuctione extracto veneno, teneantur partes affectæ in aqua calida per horam, deinde ſubito in aceto & muria mergantur; ita ſtatim ſedatur dolor,

ſubſidet

ſubſidet tumor,& venenum corrigitur. Seminum ſampſuci ℨß. applicatâ, ſedat dolorem;aut pugilli tres coriandri ſicci, aut ſucci infrigidantes intùs aſſumpti. *Avicenna.* Solani folia, aut ſedi ſuperimpoſita juvant. Bolus item armen. cum aceto & camphora; nec non nuces cum modico aceto & caſtoreo tritæ: favus cum melle applicetur,& ſtatim membrum affectum quam primum ad ignem colloca,vel ſuppoſitis cineribus obliga, atque é veſtigio dolor ſedabitur. Quinetiam conducet,virente coriandro locum emplaſtrare, vel cineribus cum oleo mixtis.*Rhaſis.* Satureia, vel ſiſymbrium adhibitum, & ſemen ejus potum, Centaureæ item minoris ſuccus vino admixtus, valde proſunt: folia item baſilici fluviatilis,mercurialis,& mandragoræ,cum aceto. *Serapio.* Globulus nivis ano impoſitus omnem dolorem ſedat, præſertim ex ictu veſpæ procreatum. Vngatur locus cum aceto & camphora, vel aquâ nivis ſæpè fomentetur. R. opij, ſeminis hyoſcyami & camphoræ ana, partes æquales cum aqua roſarum vel ſucco ſalicis,incorpora,& loco applica,ſuperpoſito panno in vino madefecto. *Ardoynus.* R. ſucci ſiſymbrij aureos ij,cum ſucco acetoſ.citri:fiat potus.Succus quoque ſpinæ Arabicæ,& ſampſuci inſignem præſtat medelam. *Meſue.* Lens paluſtris ex aceto inuncta. *Aaron.* Frica bene locum cum folijs tenuioribus xylocaraſteris,*id eſt*,ſiliquæ Plinij, & ſtatim dolor ceſſabit. Succus lactucæ idem præſtat, vel taraxacon epotum, limus in fundo vaſis ubi aqua diu ſtetit, cum aceto inunctus, ictus item veſpæ perſanat.*Simeon.*Locum ad ſtuporem uſq; aqua nivis foveto. *Ioannitius.Terra* quævis recens, maximè autem cimolia, prodeſt: polium illitum,ut etiam lac caprinum,veſparum ictus curat. *Arnoldus.*Alcanna cum farina hordei & aceto ſuperalligata,nuces,frondes baſiliconis, blitum valdè conducunt:item, calidè applicato vulneri aranei ſolam cum cepa alba, ſale, & aceto,tritam,& ſanabit. *Conſtantinus.*Fricetur locus cum ſaluia & aceto,& poſtea poſcâ foveatur. *Guil.Placentinus.*Ferrum ponatur ſuper locum, aut plumbum in aceto maceratum. *Gordonius.*Cretam applica in pulverem redactam,atque intus bibat ſemen maluæ ex vino,aquâ & modico aceto coctum. *Varignana.Bezoar* ejus eſt coriandrum cum ſaccharo exhibitum. *Chriſtophorus Probus,vulgo de honeſtis dictus. Nonius.* Folia ex poſca trita,& meliſſophyllon cum oleo illitum plurimum commendat. *Nonius.*Aſparagus tritus cum melle ac illitus, muſcæ tritæ ac illitæ, thymbra, ſiſymbrium, momordicæ oleum inunctum, certiſſimo auxilio ſunt. *Matthiolus.* Fimum bubulum appoſitum non parum laudat.*Marcellus.* Hæc & multa alia exſcribere cujuis licet; naturæ medicorumque penu infinita remedia ſuppeditante, & ad manus quoquo te vertas, alexiteriorum ſylvam afferente. Apum denique & veſparum ictuum communis eſt medicina. Sed hic paulo fortiora remedia, illic imbecilliora conveniunt. Anno ante Chriſtum natum 190, Capuæ ingens Veſparum multitudo, teſte Iulio,in forum advolavit,& in Martis æde conſedit, quæ cum magna cura collectæ & ſolenniter crematæ eſſent, hoſtis tamen adventum & urbis incendium præſagiebant.

Cap. IX.

De Crabrone & Tenthredine.

Nomen.

Hebræis *Tſirdáh.*
Arabibus *Zabor Zambor.*
Germanis *ein Hornauß horlitz froiſen pfertzwuble.*
Barbantijs *Horſele.*
Gallis *freſtons,froiſons,foulons.*
Italis *Colaúroni Crabrone Scaraffon,Galanron.*
Hiſpanis *tabarros o moſcordos.*

Slavoniis

Slavonijs *Sierlzen.*
Illyricis *Irſſen.*
Anglis *Hornets, great Waſpes.*
Hungaris *Lo Daras.*

GRæci ἀνθρήνας, καὶ ἀνθρήνους appellant, quia ictu carbunculum excitant. Crabrones Latinis dicuntur, fortè a Crabra in agro Tuſculano poſita, (ubi perfrequentes ſunt) vel a Caballo genitore: juxta illud Ovidij 15. metamorphoſ. *Preſſus humo bellator equus, Crabronis origo eſt. Albertus* apem citrinam vocat. Cardanus eos ex mulis exanimatis oriri contendit. Plutarchus in vita Cleomedis ex equinis carnibus, ut apes ex ventre bubulo. Quum item magis melancholici & pervicaces ſint veſpis, quid ni cum Virgilio ex aſinis oriundos faciam? quos caballos non petere tantum impugna (ubi equæ ardentes pruriunt) ſed fugare item & vincere ſæpe vidimus. Ego ex duriore carnium equi parte productos cenſeo: Veſpas ex teneriore.

Deſcriptio.

. Crabrones veſpis vulgaribus duplò ſunt majores, formâ ad ipſas proximè accedentes, alas habent quatuor, internas externis duplo minores, humeris obſcurè fuſci & caſtaneo colore tinctis affixas, quibus velociſſimè volant. Sex pedes, ejuſdem cum pectore & humeris coloris, caput oblongum, croceum: oculi propenduli, σεληνοειδεῖς lunatuli, inter quos antennæ duæ oriuntur, falcis æmulæ, ejuſdem atque pedes coloris. Venter tenui quaſi filo humeris annectitur, Cujus anterior pars media, fuſco colore, & cingulo croceo notatur: poſterior tota crocea videtur, octo fuſcis punctulis notata, una cum triangulo parvo, inciſuris præterea quibuſdam in utraq; parte exiſtentibus, quibus ſe contrahere & extendere pro libitu poſſit. Iuxta ventrem maculas utrinque quatuor nigras habet, & in cauda aculeo longo rubuſto & maxime venenato armatur. Sonum ſive murmurantem ſtridorem, horridiorē inter evolandum ædunt, quàm Veſpæ. Feroces & iracundæ & quamvis gregales, ſemper tamen ſylveſtri ſunt ingenio, nec (plantarum agreſtium more) cicurationem admittunt: tantæ item malignitatis, ut ter novenis ictibus hominem, imo quidem equum interficiant, ſyrio præſertim orto, quo tempore ardentiorem obtinent naturam, hominesq́ue inbecillitas major ob ſpirituum largam exhalationem tenet. Haud mirum igitur, ſi in ſacroſancta ſcriptura ſæviſſimis & crudeliſſimis hoſtibus aſſimilantur, Exod. 23. 28. Sic etiam Ovidius 11. Metamorph. *Spicula crabronum ardentia. Virgilius* 4. *Georg. aſperrima* vocavit. Terentius in Phormione: Plautus in Amphytrione, proverbium illud *irritavi crabrones*, in mulieris ingenium dixerunt, cui ſi iratæ repugnes, magis provoces, neq; ſine tuo malo maximo diſcedas. Cum in genere apum careant aculeo, & fuci & reges, atq; etiam veſparũ nonnullæ inaculeatæ ſint; ut ante dixi; Crabrones ad unum omnes, tam majores arboricolæ, quã minores terricolæ, aculeo armãtur; nec deeſſe ipſi Duci videtur. Duces enim more apũ veſparumq́; crabrones habent, quicquid Plinius ſomniat l. 11. c. 21. qui proportione ad crabrones majores quàm veſparũ ad veſpas, vel apum ad apes ſunt. Degunt hi quoq; intùs ut veſparum duces: ſed duces non plures uno, (ne partiũ ſtudio diſtracti crudeliſſima inter ſe concitarẽt emphylia) in ſingulis eorum alvearijs oriuntur; verũ ut hoſtibus atq; prædonibus externis moleſtiſſimi & lætiferi videntur: ita pacem intùs alunt domeſticã, mutuæq; ſocietatis et ſobolis tuendæ ſtudio vel apibus ipſis præcellunt. Neq; enim de officiorũ & munerum

Ariſtot. lib. 9. hiſt. cap. 1.

Ariſt lib. 9. hiſt. cap 42.

Sedes & habitatio.

nerum dignitate rixantur, nec diverſis operis diſtrahuntur, nec tumultuantur ob ducū electionē, ſed cōmuni operâ, cōmuni item menſâ utuntur, & quodcunq; animalculum necaverint, partem ejus aliquam domum portatam ſocijs atque liberis impertiunt. Neque ſobolem quotannis (id quod apibus ἀσήγων vitio vertitur) ad alios ſibi lares quærendos foras exigunt, ſed novellā ſuam omnem proſapiam ſuo uſq; gremio & ſinu fotam retinent, majoreſq; uſu ferente ædes & contignationes plures ad illius conſervationē ſubſtruunt, et perficiunt. Regem vero (quem impenſè amant & colunt) talem obtinent, ut neq; carere neq; tamen uti imperio videatur. Magnitudine tantùm animi & corporis (ſicuti Heroes ſolent) præ reliquis eminet; eſt enim omnium dum contra externos hoſtes ſigna proferuntur, pugnaciſſimus, uti domi viciſſim erga ſubditos, facillimus atque mitiſſimus. Faciunt ſibi alueum ſub terra crabrones, terrâ egeſta formicarum more: examinis enim emiſſio, ut apum, nulla earum aut Veſparum fieri ſolet, ſed qui ſubindè oriantur novelli, ibidem manent, & alueum terrâ egeſtâ faciunt ampliorem: Amplificant majorem in modum favos, & jam ex valentiore quodam grege qualos tres aut quatuor favorum plenos excepimus. In cellis crabronū parum mellis, quantùm gutta è regione prolis paratur. Sed ſi qui crabrones ſuo alueo aberrarint, colligunt ſe in aliquam arborem, favoſque ibi conficiunt in ſublimi, qui vel ſæpè conſpicui apparent; in quibus unum procreant ducem: qui cum adoleverit, agmen abducit, & ſecum in alueo collocat. Crabrones ſylveſtres, inquit Plinius, in arborum cavernis degunt, hyeme ut cætera inſecta, conduntur, Vita bimatum non ſuperat. Ictus eorum haud temere ſine febre eſt, & carbunculum, tumorē, doloremq́, procreat inſignē. Favos autem ſine Anthrenia, majore quam vel apes vel Veſpæ artificio, nunc in arborum truncis, nunc ſub earum radicibus in terra ædificant: quos & pluribus tabulatis pro prolis copia adaugent, & lentâ quadam ſaliva & gommoſis folijs collecta eleganter poliunt. Neque cellularum oſcula ulla ſurſum ſpectant, ſed deorſum ſingula; fundus vero ſurſum ponitur, ne (quâ ſunt ſingulari mentis providentiâ) vel perpluantur ab imbribus, vel capite ſurſum locato procellarum ventorumque ferociæ exponantur. Sunt autem eorum nidi examuſſim fere omnes ſexangulares, quorum facies exterior candidis ferrugineiſq; ſegmentis diſtincta: materia vero mēbranacea, & betulacei corticis per æſtum in laminulas fatiſcentis peræmula. *Dum Petropoli Anglorum fuit Pennius*, in publico urbis vico crabonē paſſerem inſectantē vidit, quem tandem ſtimulo percuſſū è veſtigio exanimē terræ mandavit crabro, ac mortuæ ſanguine ſeſe explevit magna cum ſpectatorū omnium admiratione. De crabronū coitu nihil exploratū Ariſtoteles habuit, ut nec unde, nec quomodo fætū deponerēt. Sed cùm eodem modo fæturam in cellis ad latera certo emittant, ut Veſpæ & apes, eandem, ſimili ratione abſoluere videantur. Si verò coeant, noctu id faciunt, ut feles, vel locis aliquibus abditis, quibus Argum fallant: cibum crabrones non ex floribus colligunt, ſed carne magna ex parte vivunt: unde fit, ut verſari vel in ſtercore ſæpe ſoleant. Venantur etiam muſcas majuſculas, atque aves minutulas, quas ubi ceperint, accipitrum ritu, caput primum vulnerant, deinde abſcindunt, reliquum corpus geſtantes avolant. Hyeme verò plurimi moriuntur: quia non apum more cibos recondunt, ſed de die in diem vivunt. Ariſto. lib: 5. hiſt. Item ut Landius obſervat, juxta apum aluearia excubias agunt, earumque dorſis conſcenſis pro vehiculo aut curru utuntur, etenim dum miſellæ avolare contendunt, crudelem ſeſſorem vehunt, qui ubi ſuccum ab ape univerſum elicuit, ingratiſſimus aligerorum, alumnum interficit atq; exedit. Dulcia item quæcunque alimento ſunt crabronibus: quos brucho etiam minore veſci, proprijs ipſi oculis didicimus. *Indici verò crabrones* tam immenſæ perhibentur gulæ, ut (Oviedo teſte) in oleum, butyrum, cocos,

Lib. 11. Cap. 21.

embammata liquidaque omnia involent, ne linteaminibus quidem & mappis tabularijs parcentes, quas fœdâ alui eluvie viſcocoque ouorum partu turpiter conſpurcant. Verùm ut latrocinijs ex marte aliorum partis vivunt, ita viciſſim ipſis ultor non deeſt: Melis præcipuè qui plenilunio illorum antra ingreditur, totamq; familiam & ædes depopulatur. Nec ſolum huic polychreſto & pingui animali victum aliquem ſuppeditant, ſed ruſticis tempeſtates etiam prædicunt; nam ſi veſperi numerofiores circumvolitent quàm ſolebant, ſignum eſt caloris & ſerenitatis futuræ proximo die. Si verò luce crepera ſæpius intraverint nidos, quaſi ſeſe occulaturi; pluviam, ventos, vel tempora procelloſa, expecta. Vnde Avie nus: —— 9 ——

Vſus.

Sic & crabronum rauca agmina ſi volitare,
Fine ſub Autumni conſpexeris, æthere longo:
Iam veſpertinos primos cum commovet ortus
Virgilius, pelago dices inſtare procellam.

Remedia contra crabronum ictus.

Præterea quùm quæ veſparum ictus ſanant remedia, crabronum quoq; plagis medeantur: tamen ut Aggregator nos docuit, Zabor ſuæ plagæ Bezoar eſt, ſæpe cum poſca, oleo, vel boum fimo impoſitus. Laudantur item boli terræque omnes lutoſæ atq; limoſæ; quales caluo Sileno à crabronibus vulnerato, dum nidum eorum (apes fuiſſe ratus) concuteret mellis deſiderio, Bacchus applicuit; de quo elegantiſſime Ovidius cecinit 3. faſtorum.

Millia crabronum coëunt, et vertice nudo,
Spicula defigunt, oraque prima notant:
Ille cadit præceps, & calce feritur aſelli;
Inclamat ſocios, auxiliumque rogat.
Concurrunt Satyri, turgentiaque ora parentis,
Rident, percuſſo claudicat ille genu:
Ridet & ipſe Deus, limumq; inducere monſtrat,
Hic paret monitis, & linit ora luto.

Qui plura vult medicamenta contra crabronum ictus, integram eorum ſyluam in Veſparum hiſtoria reperiet: Communia enim videntur apud Authores, niſi quod hic majore menſura dari, & diutiùs ipſorum uſum continuari oportet. *Nunc ad Tenthredinem veniamus.*

In Alexiph.

Τενθρηδὼν, πενθρηδὼν, & τενθρήνη Ariſtotelis, an πεμφρηδὼν Nicandri dici debeat, videant Phyſici; ſoli mihi nomine & magnitudine differre apparent: Nam quod ſcholiaſtes Nicandri hanc, inſectum σφηκῶδες appellat, manum haud verterim, quum poëtica licentia veſpam, ſæpius apem croceam vocarit. Quid nominis apud alias gentes obtinuit planè ignoro, atque ipſam (ut verum fatear) beſtiolam. Tamen colore veſpam (ut ab authoribus deſcriptam inveni) magnitudine apem, operis communicatione ἀγκλαῖα quævis aligera inſecta repræſentat. Cupedioſa eſt, ad culinam & piſces aduolat. Quidam igitur τενθηδὼν pro τενθρηδὼν ſcribendum cenſent, ἀπὸ τῆς τενθείας, quod liguritione delectetur. Heſichius ἀγρίαν μέλισσαν vocat. Hermolaus Arthredonas, vel Anthredonas, potiùs vocari cenſet, non πενθρηδόνας, quemadmodum corruptè legi dicit apud Ariſtotelem: nidificat ſub terra ut veſpæ; tenthredinario πολυμερεῖ ἔυρει, multiplici, peramplo, & ſpecioſo utitur. Pennius nullo pacto Pemphredonem idem cum Tenthredone eſſe concedere voluit. Nam πεμφρηδὼν (ut ſcholiaſtes Nicandri deſcribit) ζῶον ἐστι παραπλήσιον μελίσσῃ, ἀλλὰ ἡ τενθρηδὼν σφήκει. Parum tamen ſui meminit ſcholiaſtes, qui etiam de Pemphredone ſic ſcripſerat, πεμφρηδὼν τῶν ἐντόμων τῶν σφηκωδῶν. ζῶον κεντρόφορον, μεῖζον μὲν μύρμηκος, μελίσσης δὲ ἔλασσον. ἐντίζεται δὲ, καὶ ποικίλην ἔχει ἐκ μέλανος τὴν ἐπιφάνειαν. τοῦτο κατὰ τὴν εἰρήνην νεμόμενον, δρέπεται ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ἄγκεσι θάμνων, εἶτα ὡς τὰς κοιλάδας καθίσταται δρῦς.

Hæc

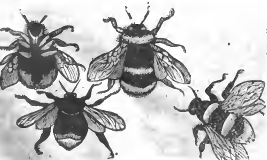
Hæc montes ſaltúſque amat, é floribus melleos ſuccos colligit, & in quercum veluti conclavia ad vitæ ſuſtentationem reponit. Sed mel non facit. Quare vix alio, niſi magnitudine diſſentiunt, ut *Parvula Pemphreda* à poëta meritò dicatur; utpote eâ potiſſimum notâ à Tenthredine degenerans. De formicis alatis, Capite de Formicis loquemur. Atque hactenus de inſectis aligeris gregatim viventibus dici ſufficiant, *reliquum dabit altior ætás*; nunc de aligeris ſolitarijs orationem inſtituemus.

Inter volatilia ſolitaria quædam ſunt *Favigena, ut Sirenes, Bombyx, Bombylius: non Favigena*, ut Muſca, *Culex, Papilio, Tinea, Cicindela volans.*

Ex eorum genere quæ favos ſibi extruunt aligerorum, eſt Siren uterque ita Euſtathio dictus ὅτι σημειώδη τινὰ φωνὴν ἔχει. vel forte ut monſtrum illud Neptunium ἀπὸ τῆς σειρᾶς: quod gratiſſimo ſuſurro & murmure aures quaſi catenâ retinet atque demulcet, nec malè ἀπὸ τοῦ σείειν· quia aërem pennis diverberat & concutit. Sirenum duæ ſunt ſpecies, alter minor, qui totus fuſcus; alter major, ex nigro varius. Hunc ad veſparum ſpeciem Pennius refert, atque ita in ſhedis deſcripſit. Totum corpus nigrum, excepto dorſo rubente a cinctura ad caudam fere, cujus extremitas nigra alas habet argenteas, quarum anteriores duplo fere majores ſunt: nidificant in muris, & ſcrobium marginibus ac macerijs; an vero aculeum habeant, neſcio.

Bombyx ἀπὸ τοῦ βομβεῖν dicitur, quia nunquam niſi per gyros & ambages volare conſpicitur: unde trochleam & trochum Græci βομβῖκα appellaverunt: eſt animal σφηκοειδής, colore nigro, aculeatum ut Veſpa, homines lætaliter pungens, ſtimulumque adeo fortiter infligens, ut in vulnere relinquat. Contra harum ictum pini lacrymam & tenthredonum mel pingue laudat Nicander. Hujus item animalis Parmenio meminit in Iambis, quæ vindemiæ tempore maturas uvas depopulatur. Aliud inter hæc genus eſt Bombycum in Aſſyria proveniens, magis quàm ſupradictæ: Nonnullæ earum nidos in acutum extruunt, é luto factos, vitri ſaliſue ſpecie, lapidi, aut alicui tali rei affixos, tam duros craſſoſque, ut ſpiculo perforari vix poſſint. Pariunt in ijs & vermiculos producunt candidos, membrana obuolutos nigra, ſeorſimque in membranâ, ceram in luto faciunt, multo pallidiorem & copioſiorem, quàm apes. *Ariſtot. & Plinius.* Qui ſane in Tenthredonum, Bombyliorum & Bembycum hiſtoria parciſſimi fuerunt, atque ideo obſcuri: vel quia illarum natura Græcorum vulgo ſatis innotuit, vel potius quia ipſimet illarum ſatis hiſtoriam nondum tenuerunt.

Bombylius, maximus favigenarum, utroque Syrene major eſt: nomen à murmure obtinuit, nam βομβυλιάζειν ſignificat, murmur edere; qua item de cauſa Germanis *Hummel vel Humlen*; Anglis *Humble Bee*, quaſi apem ſonoram dixeris, nomine nimirum ab imitatione ſoni derivato, unde etiam (ut doctiſſimus Turnebus notat) Bombyces, quæ longis tibijs in Bombi æmulationē imponuntur, originem appellationis duxerunt: has πορδωνακὰς αὐλοὺς vocat Pollux. Calamum quoque huic tibiarum generi idoneum Theophraſtus

Digitized by Google

ophraſtus βομβυλιὰν appellat. Paucis uſibus inſerviunt. Quare virum deſidem atque inutilem Græci βομβύλιον ἄνθρωπον dixerunt: eſt enim plane inutilis apis; in cujus tamen laudem Antiſocraticus quidam encomium magno ſtudio ad ingenij oſtentationem conſcripſit. Poculum Auguſtioris oris ἐν τῷ πίνειν βομβεῖν magno priſcis in pretio fuit, ut ſcilicet non liquore tantùm cerebrum, ſed & aures quoque tanto ſono inebriarentur. Sub ſaxis apud ipſam terram fætificant, bifores nidos ædificant, quandoque trifores: in quibus mellis cujuſdam pravi inchoatio reperitur; neque illud non magna (ut Albertus meminit atque Pennius vidit) quantitate; qui tantum aliquando invenit, quantum tribus complecti manibus vix potuit. Bombylij Anglorum non omnes, imo pauci, ſtimulo armantur, qui verò aculeati, graviſſimè pungunt: mel faciunt ſubdulce & ſubaquoſum. Ceras poſterioribus cruribus, ut apes, affigunt: coëunt aduerſis caudis, plantæ interim aut arbori adhæreſcentes diù in venere permanent, & inter coëundum alis applaudentes, ſtridulum edunt ſonum, veluti Hymenæum canerent.

Cap. X.

De Muſcis.

- Hebraicum *Zebub.*
- Arabicum *Dubene, Aldubel.*
- Illyricum *Muſcha.*
- Hiſpanicum, Italicum *Moſca.*
- Gallicum *Mouſche.*
- Germanicum *Flieg m'uck.*
- Flandricum *Vliegh mugge.*
- Anglicum, *Flye*, a volando vel fugiendo, nam utrumq; ſignificat.
- Scoticum *Flee.*
- Grecum μυῖα ἀπὸ τοῦ μύζειν. i. altum ſugo, muſſito, quia utrumque facit muſca.
- Latinum *Muſca.*

NOn quaſi à muſco orta ut quidam ineptulè ſomniant, ſed à muſculo, nam detractis alis, caput nervoſum, corpus molle, cauda tendinoſa apparet. Hinc *Muſcula* diminutiuum apud Boethium eleganter exclamantem, *Quid homine imbecillius, quem morſus muſcularum necat?*

Deſcriptio. Corporis verò animiq; muſcarum formam ex Luciano & alijs ita deſcribimus. Muſca eſt volucrum minimum, ut poſſit cum muſcellis, & culicibus comparari: tanto autem illis eſt major, quantum ipſa ab ape relinquitur. Pennata eſt, non eo modo quo ceteræ volucres, ſed ex pelliculis ſunt illi pennæ, quemadmodum locuſtis, & cicadis, & apibus, ſed tanto molliores, quanto Græcâ veſte tenuior atque mollior eſt Indica. Si quis muſcam diligenter inſpiciat quando in ſole alas expandit, varijs eam pictam coloribus, ut pavones, videbit. Eſt illi volatus non continuo pennarum remigio, ut veſpertilionibus; neque ſaltu ut locuſtis; neque cum ſtridore, ut Veſpis: verùm flexilis, ad quamcumque aeris partem ſe moveat. Adde quod non volat quietè, & cum ſilentio, ſed cum cantu & melodia; non item immite aut ſævum, quemadmodum culices & muſculæ; neque cum gravi fremitu apum aut veſparum, horribilem oſtentans ſonum & minacem, ſed tantò volat his ſuavius muſca,

muſca, quanto ſunt tuba & cymbalis tibiæ dulciores. Caput habet tenuiſſimum collo alligatum, verſatile, non compactum & affixum humeris, ut eſt locuſtarum. Oculi verò prominent, multum, (quaſi in cornu) lucentes. Pectus eſt benè compactum, ſunt illi ſex pedes innati, non ut Veſpis aſtricti valdè & complexi; quatuor ſolis incedit, duobus anterioribus pro manibus utitur: videres igitur ipſam gradientem quatuor, atque edulium aliquod tenentem ſublime manibus, more valde humano, atque ut nos. Aluus autem minuta & thoraci analoga, Zonas latas & ſquamas habens. Vlciſcitur non aculeo, ut apis & Veſpa, ſed ore & proboſcide, quam cum elephantis habet communem, depaſciturq́; & aſſumit, & inhærens continet concavo vaſe in ſummitate promuſcidis. Ex ipſa vero dens foras prominet, quo pungit: lac & ſanguinem bibit, quem non magno dolore, ſed titillante eorum quos pupugit exhaurit. Luce, ut veritas, plurimum gaudet, & in hac civiliter verſatur; imo adeo lucipeta eſt muſca, ut phalaniæ modo lucernam ejus gratia affectet, & cum vitæ jactura ſæpe aduolet; nocte vero quieſcit (ut probi ſolent) & ſilentium agit. In tenebris nihil operatur, neque dignum putat aliquid latens facere, neque quid turpe committere exiſtimat, quod in luce patratum ſit ipſi dedecori. Non paruam eſſe ejus intelligentiam queo dicere, cum inſidiatorem & hoſtem ſuum araneum effugiat: inſidiantem enim & obſervat & contra intuetur, declinans illius impetum ne capiatur irretita, & in beſtiolæ incidit caſſes. Fortitudinem & robur ejus non oportet dicere, ne videatur humano major. Sed poëtarum princeps Homerus cum quæreret quomodo laudaret Heroum optimum, non leoni pardóve aut apro comparat robur illius, ſed audaciæ vel fiduciæ potius muſcæ, quæ quanquam eſt (inquit) repulſa, non deſiſtit tamen, ſed eſt appetens morſus. Sic autem fortis eſt, quòd mordens vulnerat non hominis ſolum pellem, ſed & boum & equi: elephantem quoque mœrore afficit, in illius rugas ingreſſa, & pro magnitudine proboſcidis vulnus infert: Quum mordet, non ruſticitatis, vel cruoris cauſa id facit, ſed amoris & humanitatis: & propterea maxime ex pulchris aliquid decerpit. Quàm vero illud pulchrum eſt muſcas huc illuc adverſum volantes & inter ſe colludentes, & in filo propendulo neurobatas quodam modo repræſentantes videre? Quinetiam equorum purorum more, uno ſemper in loco excrementa ponunt, adeò ut ſuperius ædium tabulatum, opúſque teſtaceum magnis maculis inficiant, id quod nonnullæ ipſarum memoriæ argumentum eſt. Scribit etiam Tzetzes, muſcas eam ſui generis curam habere, ut defuncta cadavera ſepeliant. Aëlianus non minùs ipſas vituperat quàm laudat Lucianus: & in earum procacitatem invehitur, quòd proteruæ indentidem aſſiliunt quibus arcentur. Impudentiam vitio illis vertit, quòd publicè quaſi ſcortantur, neq; venereorum modum adhibent: neque enim (ut galli) cum inſederit mas, ſtatim reſidat; ſed vehitur a fæmina diu, fertque illa ſponſum; convolantque, nec aerium illum coitum volatu deſtruunt. Doctiſſimus Pennius duas muſcas coeuntes pixidi incluſit, & ſubſequenti die eas adhuc in venere hærentes deprehendit: quod ſane Ariſtoteli, Æliano & Nipho aſſerentibus, Muſcas in coitu diutiſſimè manere, fidem facit non levem. Indociles ſunt (inquit Plutarchus) mus & muſca, quæ licet quotidie hominum conſortio utuntur, nullâ tamen arte manſueſcunt, neque nobis tantillum officij, vel minimum grati animi ſignificationem compenſant: Vterque nimis naturâ ſuſpicax, & ſemper timens inſidiarum, prehenſari perhorret. Ocioſa item eſt, & remiſſa, veſcitur ijs tantum, quæ elaborantur ab alijs, & plena ubique eſt ei menſa. Nam ipſi & capræ mulgentur, & apis non minus muſcis laborat, quàm hominibus; atque huic coci obſonia, dulciarij tragemata, pharmacopolæ ſyrupos conficiunt, quos deguſtat antequam reges, deambulanſq́; per menſas, unà cum ipſis convivatur,

Muſcarum laudes.

Muſcarum vituperia.

tur,& ſimul veſcitur omnibus. Plautus eam nullius boni uſus eſſe exiſtimavit, cum in Curculione ſic diceret,

Item genus eſtis leonum inter homines, meo quidem animo,
Vt muſcæ, culices, pedeſq; puliceſq;,
Odio,& malo,& moleſtiæ,bono uſui eſtis nulli.

Probè igitur prævidit natura,ne hæc certis ædibus,ut probi ſolent,maneret, ſed erronem conſtituit, & non niſi fortuitum lectum vagamq; habitationem conceſſit. Impudentiâ tamen ſuperat mendicos atq; errones : quoniam illi negari ſibi cibum permittunt, hæc vero vagula repulſam non fert, ſed inutilem aluum paratiſſimis convivijs,etiam nolente hoſpite,exſatiat. Ariſtaphon in Pythagoriſta apud Athenæum,impudentiſſimum paraſitum introducit ſic loquentem : *Cœnis etiam non vocatus,ut muſca,aduolo.*

Simile item quid Socrates Theodatæ exprobrat apud Xenophontem. Improbitatem igitur cum impudentia junctam Aegyptios ſignificaturos, merito muſcam pinxiſſe tradit Orus. Vnde & Cicero (ni fallor) meminit ridiculè dictum de moleſtiſſimo et impudente juvene, *Abige muſcas puer.* Tam nefariæ beſtiolæ natura (uti æquum fuit) longam vitam negavit. Nam hyeme adventante, maximam partem omnes expirant: quæ vero in rimis, muris, foraminibus, hypocauſtis,frigus vitarunt, languidæ & infirmæ latitant, aliamque hyemem vix ferunt. Omnes ex immunditiâ naſcuntur, immundis lubentiſſimè adhærent, & loca immunda potiſſimum frequentant. Inquietæ ſunt, importunæ, audaces, infeſtæ,moleſtæ,tumultuoſæ, impudentes. Homerus Iliad.ſ.inter prælia deorum ac heroum de muſcæ improbitate eleganter cecinit, quæ ſemper,quaſi mures,comedit alienum cibum.

ἥτε καὶ ἐργομένη μαλά περ χρόος ἀνδρομέοιο
ἰσχανάα δακέειν. Id eſt,

Quæ quamvis de pelle viri ſit ſæpe repulſa,
Aſſultat morſura tamen.

Tam malam quoque illius naturæ vim eſſe Salomon putavit,ut unicam muſcam narthecium totum corrumpere περιμύζει affirmaret. Hebræi deniq; muſcam ſignificare Bahalzebub dæmoniorum coryphæum dixerunt, qui eadem diligentia utitur,& malefaciendo nunquam deſiſtit. Quâ forte de causâ exorciſtæ & malefici omnes familiarem ſuum genium muſcam faciunt, peſſimi animalis corpore ad res longè peſſimas utentes. Plura hic contra muſcam afferre poſſem, ſi Antilucianus dici vellem, quocum ſine labe certare Chriſtiani nequeunt, imò quem ceu impuriſſimum cadaver attingere vix debent. Quinetiã non minus mihi inglorium fuerit ex muſca nihil,quam Luciano elephantem facere ; utrumque ſcilicet cum fuerit τῦ χόνυ παρανάλωμα,& jactabundæ indolis oſtentum. Tamen ne tanquam aquilæ muſcis ſuperbi videamur, & vel minimum Dei opus negligere,*Generationem, differentias,& uſum* muſcarum diligenter notabimus. Generantur muſcæ dupliciter ; coitu é ſua ſpecie (qui æſtivo tempore & hyeme clementiori, ventoque meridionali fit) putredine ex aliena. Coëunt enim muſcæ, aliæq; diu,aliæ pauliſper opus expediunt:modus coeundi (aſſerente Ariſtotele) a plurimis inſectis alienus eſt. Nam mas,ubi fæminam conſcenderit,recipit fæminæ membrum ſeminis quærendi gratia exporrectum in corpus ſuum ; atque ibi receptum materiâ atq; vi prolificâ adimplet. Reverendus Pennius in agro Heidelbergenſi ſe duas muſcas in venere volantes deprehendiſſe vidit, quæ (ceu Mercurij & Veneris filius) mixtæ videbantur naturæ, & viciſſim conſcendebant. Aliquanto poſt coitum intervallo, vermiculos excludunt, ut Gallinæ ova :qui mirâ metamorphoſi in muſcas rurſus mutantur : Licet ex ijs nihil aliud oriri, Plinius præter experi-

Generatio.

experientiam temerę affirmat. Rectiſſimè Scaliger muſcas generare primùm inſecta diſſimilia ſibi, ſed potentiâ ſimiliâ, *id eſt.* Vermiculos albos, qui Muſciformes facti, oculos ad latera prominentes habent, quorum ſimilitudine ſtaphylomatis ſpecies quædam μυιοκέφαλος vocatur. Muſcæ item permultæ, ſi non plurimæ, ex fimo oriuntur; unde eas perfectas exire, ubi eas inchoatas latere, ſæpiùs conſpeximus. Sed in hac generatione obſervandum eſt, muſcas non immediatè ex fimo, ſed ex vermiculis fimi digeſti procreari, ut Philoſophus ſcribit his verbis, αἱ δὲ μυῖαι ἐκ τῶν σκωλήκων τῶν ἐν τῇ χωριζομένῃ κατὰ μέρος, &c. Quæ Gaza hoc modo vertit. *Muſcæ ex vermiculis fimi digeſti in partes gignuntur, quamobrem qui eo funguntur officio, reliquum fimi promiſcui diſcernere contendunt. Principium autem vermiculorum ipſorum exiguum eſt, quod primum rubeſcit, atque ex immobili quaſi hærens adhuc fibris moveri incipit, mox vermiculus immobilis redditur, qui cum poſtea motus eſt, rurſus immobilis fit; denique generat muſcam, flatus aut ſolis beneficio moventem.* Ariſtoteles hic, ut videtur, ex aliorum obſervatione, non ex propriâ experientiâ locutus eſt. Nam nec ulli per coitum qui generantur vermiculi, nec qui ex putredine naſcuntur, tot metamorphôſes ſentiunt, antequàm in muſcas tranſeunt. Solùm enim ad juſtam magnitudinem creſcunt, deinde quaſi in Nympham mutantur, ac immobiles jacent; tunc ex naturæ preſcripto ruptâ ſtato die Nymphâ, egreditur muſca: nec ſolum ex fimo, ſed alijs ſordibus humidis calore putreſcentibus, æſtivo præſertim tempore hoc modo muſcæ proveniunt, ut rectiſſime Grapaldus atque Lonicerus notarunt. Sed adhuc quærendum, an muſcæ immediatè ex putredine oriantur, non ex vermiculis: nam experientia teſtimonium facit muſcas quaſdam in folliculis ulmi, terebinthi, abſinthij, & aliarum fortè plantarum arborumque gigni, nullâ exiſtente prius vermiculatione. Qua de cauſâ Dæmonium illud hominis, hujuſque ætatis doctiſſimus mortalium Scaliger, de illarum ortu ſic ſcribit: *Fortaſſis non ex putrefactione, ſed ex principijs quibuſdam immutatis, ex gummi nempe quodam liquido oriri videntur, vel forte ex alia materia à Natura hunc in finem concocta.* An vero concoctio ſine putredine fieri poſſit, dubitandum. Singulæ corporis humani partes, ſua habent loca, per quæ excrementa expurgant, à latinis emunctuaria dicta. An vero animal, rei animalis vitæ nunquam participis, excrementum cenſeri poſſit, ſtatuant alij; nos enim hic occupat caligo, imo cæcitas. Tertium muſcarum generationis modum, Thomas Kniuettus Anglus, equeſtris ordinis & ſingularis doctrinæ vir, primus Penniadem docuit, eſtque hujuſmodi: Corruptum erucæ corpus, vel parum contuſum in aureliam imperfectam convertitur, tunc ex ea non papilio, ſed tria oblonga ova nigricantia eijciuntur, ex quibus muſcæ vulgares, vel aliæ ijs ſimiles oriuntur. Quandoq; verò aurelia ipſa corrupta, nec papilio, nec ova, ſed vermiculi albi per foramen (quandoq; unus, nonnunquam plures) egrediuntur, ex quibus poſtea muſcæ valde exiles. Quas pulcherrimas phyſicæ hiſtoriæ obſervationes, ut prædicto equiti aurato feratis acceptas, veritas jubet; nam ab eo nullus notavit. Petrus Martyr, Decad. 3. lib. 6. refert, ſe vidiſſe ſudoris guttas cadentes ex digitis laborantium, in muſcas converſas, quemadmodum in Dariena regione maricoſa, ob aëris contagionem & venenoſam qualitatem, guttas é laborantium manibus cadentes bufones procreare ſcribunt. Sed an immediatè id fiat, an mediante aliquo vermiculo ex quo poſtea muſca erumperet, non oſtendit. Anno ante Chriſti nativitatem 766. Rivallo rebus Britannicis præfecto; ſanguineus imber frequens & multus per triduum cœlo decidit, unde muſcæ fere innumeræ, atque adeo venenatæ, ut ſtimulis magnam hominum partem ad orcum agerent. *Hiſtoria Anglica.*

Naſcitur autem muſca plerumque non ſtatim talis, ſed vermis ab initio,

vel ex hominibus mortuis, vel ex alijs animalibus, deinde ſenſim & pedes effert, & producit alas, fitque ex reptili volucris, & concipit parvum vermem, qui muſca fit poſtea. Obtruncata vero capite muſca, plurimum vivit parte reliqua corporis; imo currit, ſalit, & reſpirare etiam videtur. Imo mortua atque ſubmerſa, ſolis calore, vel ſuperinfuſo cinere reviviſcit, & nova ei regeneratio quædam, atque ab integro alia fit vita, ut vere perſuaſum ſit omnibus Luciani diſcipulis quòd illarum quoq; immortalis ſit anima. Siquidem & digreſſa revertitur iterum, & agnoſcit & ſuſcitat corpus, muſcamque & bibere, & edere, & caput oculoſque detergere, proboſcidem emungere, crura pedeſque fricare, alas concutere & volare facit: & verificat Platonis ſententiam de animæ immortalitate, & de Hermotimo Clazomenio fabulam, quòd ſæpe cum reliquiſſet eum anima, per ſe ipſam ibat peregre, deinde reverſa implebat iterum corpus & ſuſcitabat Hermotimum. Sunt qui ſubmerſas muſcas in cineribus tepidis, vel tepida farina ponunt: & per quartam horæ partem inter manus halitu fovent, donec reviviſcant.

CAP. XI.

De Muſcarum differentijs.

Muſcarum differentiæ variæ ſunt, quà materiam videas, quà formam. Aliæ enim ex materia ipſis inſita oriuntur per coitum, ut diximus: aliæ ex aſcititia ſive externa; qualis eſt ea, quæ in fimo, pomis, quercu, fabis, napello, polenio, abſinthio, terebintho, lentiſco, ulmo, vite, in muſcæ formam convertitur. Reſpectu formæ: quædam bipennes, quadripennes; antennatæ, exantennatæ; breves, oblongæ; caudis globoſis, mucronatis; ſetoſis, non ſetoſis conſpiciuntur; denique colore, formâ, magnitudine, pro regionis & materiæ putreſcentis qualitate plurimum variant: quæ utinam tam ego vidiſſem ſingula, quam in ipſis pingendis vel Apellem ſudaturum noviſſem atque hæſurum. Brevitatis autem gratia, duas tantum muſcarum ſpecies conſtituam. Nam vel ſunt ἀλληλοφάγοι omnes, vel ἑτεροφάγοι. Muſca ἀλληλοφάγος lupus dicta, magna, nigra, & μακρόκνημος deſcribitur, *id eſt* pedo: atque muſcis potiſſimum veſcitur, quarum inopiâ alia item inſecta vorare perhibetur. Heterophagæ dicuntur, quæ rebus à ſua ſpecie diverſis aluntur. Hæ autem vel ex animalibus vivunt ζωοφάγοι: vel rebus ab animaliũ natura alienis, ut ἀζωοφάγοι. Prioris generis ſunt muſcæ κρεωφάγοι Carnivoræ, ἱπποβόσκοι equiſugæ, δαμαλιφάγοι bucularum eſores, ὠομύζων oviſuga, ὀφιοβόρος ſerpentivora, σκατοφάγος merdivora, βομβυλοφάγος bombylivora.

Muſca Lupus.

Muſca carnivora.

Carnivora muſca eſt ferè omnium, ſi corpus reſpicias, maxima, capite rubente, corpore punctulis ex fuſco albicantibus variegato: ventre craſſo, cæruleo, pellucido, alis duabus nigris, hirta pilis, carnes avidè appetit. Solitaria plerumque volat, rarius multæ ſimul conſpiciuntur, niſi fortè in Carnario, atque macello: ubi lanij laniſtas agunt, muſcario muſcas continuò cædentes aut abigentes, ne illarum vermibus (Hippocrates εὐλὰς vocat) obſonia ſcatentia pervileſcant. Proditum memoriæ eſt (Cælio Rhodigino narrante) apud Toletum in publico macello, unam muſcam albedine nivea notabilem per integrum annum comparuiſſe. Quam hujus generis fuiſſe non dubito affirmare, quum in macello tam diu fuerit

fuerit conſpecta. κυνόμυια, Muſca canum *Anglice A dogge Flye. German. Hundz Fliege, Hunds Mucken. Polon. Pſia mucha, ex Iſidori, Euthymij & Philonis ſententiâ Muſca eſt ſylveſtris*, catulorum auribus infeſta, quam, etſi frequenter excutiant, importune tamen revolat, ac diutiùs ubi inhæſerit, eroſione carnis ulcus excitat. De hac Homerus Iliad. ὦ τίπτ' αὖ κυνόμυια θεοὺς ἔριδι ξυνελαύνεις; Athenæus item eleganti cuidam ſcorto, ob ſingularem impudentiam mordacitatem atque moleſtiam, κυνομυίας nomen additum lib. quarto memorat. Eſt enim κυνόμυια (utor Philonis verbis) ἐντεμὼν λίαν δηκτικὸν ἀναιδὲς καὶ ἐπίβουλον. Videtur mihi in ſacris literis. (Nempe, Exod. 8. Pſal. 77. & 104.) inſectorum nocentium generale hoc eſſe nomen, ut ex Chaldaica paraphraſi apparet. Quod ſpeciatim aliquid ſignificet, nulli generi muſcarum magis conveniet, quàm nigris illis grandioribus, latioribus, compreſſioribus, vulgaribus, quæ impudenter involat jumentis, & non tantum ichorem, ut reliquæ, ſed ex alto ſanguinem maximo cum dolore eliciunt atque exugunt. Carent proboſcide, verùm illius loco geminos dentes, ut veſpæ habent, quos altè infigunt cuti; potiſſimum verò pendulas canum aures infeſtant apud Germanos (aſſerente Camerario) atque ſæpe excoriant. Has nobilis quidam Anglus ſe in Italia vidiſſe dixit, alis exceptis Ricino per omnia ſimiles: quem ita compreſſis alis repræſentant, ut utrunque doctiſſimus ille Barbarus confundat. Niphus illi, ut ſummam velocitatem, ita rotunditatem corporis aſſignat. Oviſuga ad κυνόμυιαν proxime accedit, dum volat horrendum quid ſtridet, & Aſilo graviùs & tardiùs volat. Duæ ſunt ejus ſpecies, ſolùm magnitudine diſtantes; major ſylvicola, minor verò ſepicola. — *Muſca canum.*

ἱπποβόσκοι, Germanis *Roſs Mucken*, ſunt muſcæ magnitudine vulgarium, corpore compreſſo, duro, plano, ac tenaci adeo ſubſtantia, ut inter digitos vix rumpi poſſint: nigricant magis quàm vulgares; nunquam rectà provolant, ſed lateratim, uti dicam, & quaſi per ſaltus, nec diu continuare volatum poſſunt, neque longè. Equos præcipuè apud Anglos vexant, eos circa aures, nares, teſtes, & emunctoria perpetim lancinantes; quorum ſudore juxta cutem ad radices pilorum diffluente vivunt. Angli ijs *a ſide flye* vel a *horſe flye* nomini impoſuerunt, ut & Græci πλανηγαςίτας vocant. Quidam è Græcis κυνοραιστὰς appellant, ac etiam in calidioribus regionibus eaſdem canibus quoque moleſtiam afferre maximam affirmant. Crotonis ſpeciem alatam ac volatilem dicunt: ſed hanc planè aliam ſpeciem eſſe arbitror, ac ſolis equis infenſam. Δαμαλληφάγον & βυφάγον ſive Bucular iam muſcam, Latini *Aſilum*, Græci μύωπα dixerunt a feriendo. Vnde non ſolum hoc inſectum ſed etiam aliud apes territans (de quo poſtea) atque tertiam piſcibus quibuſdam formidoloſam, *Oeſtri* nomen ceperunt. De noſtra hac muſca Vergil. 3. Georg. ſic cecinit; — *Muſca equina.* — *Muſca Bucularia Aſilus œſtrum.*

Eſt lucos Silari circa, ilicibuſq; virentem,
Plurimus alburnum volitans, cui nomen Aſilo
Romanum eſt. Oeſtron Graij vertere vocantes.
Aſper, acerba ſonans, quo tota exterrita ſylvis:
Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther,
Concuſſus, ſylvaque & ſicci ripa Tanagri, &c.

Calepinus, alijq; eum ſecuti lexicographi, præter nonnullos medicos, ipſumque adeo Plinium, Aſilum cum Tabano confundunt: ut pluſquàm conjectura ſit, eos Ariſtotelem oſcitantius legiſſe, vel mentem ejus aſſecutos non eſſe. Muſcarum ſpecies Aſilos Tabanóſque eſſe omnes fatentur: in ore item aculeum uterque habet, quo tergora quadrupedum penetrant & ſanguinem exugunt. — *Aſili & Tabani differentia.*

exugunt. Sc enim Philoſophus : οἱ μύωπες καὶ οἱ οἶστροι τὰ δέρματα διατρυπῶσι τῶν τετραπόδων καὶ ἰσχυρὰν γλῶτταν ἔχουσι, ἢ ἀντὶ κέντρου ταύτης ἔχουσιν. ἔστι γὰρ αἱμοβόρα ζῶα, &c. Differre eos tamen multis modis Ariſtoteles Aelianúſque diſertè monſtrant. Primum μύωπες multo ſunt frequentiores, præcipuè circa ſyluas & vias regias, ſepibus arboribuſque munitas, ut qui in equo iter faciunt, magnâ cum moleſtiâ experiuntur. Nam ſole exardeſcente, equos altiſſimè pungunt, & ſubinde numeroſiores tantam quantitatem ſanguinis aliquando eliciunt ; ut præ languore ſæpe deficiant vires, ruſticique muſcarijs, vel ramulis arcere ab equis Tabanos cogantur. Aſili vero multo rariores, & non niſi juxta aquas circumvolantes. Aſili porro (Ariſtotele teſte) ex latiuſculis quibuſdam beſtiolis fluvios occupantibus oriuntur : Tabani verò ex vermibus in lignis naſcentibus ; quod Soſtratus ſcripſit, & Pierius diligenter obſervavit. Quinetiam Aſili ſolos boves impetunt, juxta illud Heſichij : μύωψ μυῖα τις ἐρεθίζουσα τοὺς βοῦς καὶ τὸν ζῶον ἐλαύνουσα. οἶστρος δὲ ἡ μόνον βοῶν. Cui illud conſonat Orphei Verſu 47.

Νῦν δ' ἐπεὶ ἀστεροπῇσιν ἀπέπτατο δῖος οἶστρος
ἡμέτερον δόμας ἐκπρολιπὼν, εἰς ἱερὸν εὐρὺν, &c.

& Homerus Odyſſ.

Οἱ δ' ἐφέβοντο κατὰ μέγαρον, βόες ὣς ἀγελαῖαι,
Τὰς μέν τ' αἰόλος οἶστρος ἐφορμηθεὶς ἐδόνησεν
Ὥρῃ ἐν εἰαρινῇ, ὅτε τ' ἤματα μακρὰ πέλονται.

Vbi ſcholiaſtes ſic Oeſtrum definit, οἶστρος ἐστὶ ζῶον ὑπόχαλκον τὴν μορφὴν, ὅπερ ἐὰν εἰς τὰ ὦτα τῶν βοῶν εἰσέλθῃ, ἐξοιστρεῖν ἀναγκάζει τοὺς βόας : quem Callimachus propterea pro bubulcorum more, βοσσόον, *id eſt, concitatorem boum* vocavit. Myopes vero ſive Tabani, homines, equos, & ſerpentes præterea (ut Nicander cecinit) affligunt. Diverſam quoque eſſe horum formam philoſophus oſtendit, lib. 2. de part. his verbis. Linguæ Aſili & Tabani, eodem modo ſe habent, quo purpuræ : verum hi etiam homines, illi boves adoriuntur. Eſt autem Aſilus χλωροκεφαλὴς, & reliquo toto corpore ὑπόχαλκος ſive ſubæratus; proboſcidis magnitudine Tabanum ſuperans, bombi verò ſtridore ab ipſo victus. Durum, robuſtum, ac bene compactum aculeum anterius hærentem geſtat, quo tergora boum facile pertundit ; maximæ muſcæ ſimilis eſt, boveſque in aquis ventre tenus ſtare, vel ad ſyluas & umbras frigidiores, locaque διάσκια aufugere præ ſolo ſtridoris metu compellit. Nam dum in aquis ſtant, frigida per caudam hinc inde per totum corpus aſperſa Aſilos abigunt. Nicandri ſcholiaſtes, eos ex hirudinibus naſci author eſt. Ac ſi hirudines per latas illas beſtiolas (de quibus ſupra ex Ariſtotele) nobis intelligere par eſſet ; Nec ſanè præter naturam fuerit aut morem, ſanguiſugas matres ſanguivoram ſobolem procreare. Velociter volat, et quam citiſſimè; magno cum dolore ſanguinem exhaurit. Duas aſilorum rariores ſpecies Pennius deſcripſit, quarum unam ex Virginia Indorum Candidus, alteram ex Ruſſia Elmerus chirurgus diligens ad eum miſit. Virginienſis maximam muſcam capite ſubrubentem magnitudine æquat : & ad formam ejus proximè accedit, niſi quod caput nigrum, argenteam lineam à ſcapulis ad os pertractam, & oculos nigriores majoreſq; obtinet. Stimulus illi in ore longus & robuſtus, ſcapulæ ex fuſco nigricantes, & duas argenteas alas emittentes. Ad caudam ſex vel ſeptem habet inciſuras ſubalbidi coloris, reliquo copore ſubnigricante. Volatus celeritate neminem muſcarum metuit, plurimas vincit ; venter ex cinereo luteſcente, dilutè vireſcit. Moſcovitica illa Elmeri alas habuit argenteas, toto corpore longiores; oculos magnos oblongos, & maximam capitis partem replentes, roſtrum nigrum, duriuſculum, tripartitum, quo citiſſimè caligas triplici panno conſutas penetrat, & cutem ipſam carnemque cum dolore exugit. Quod Aſili generationem attinet, miror Philoſophi ſummi opinionis inconſtantiam. Nam ex latiuſculis beſtiolis in fluvijs natantibus(*quas Nicandri ſcholiaſtes non temere* βδέλλας *id eſt, hirudines eſſe affirmat)* & hiſto. 8. eas culicum proſapiã facit his verbis: γίνεται δὲ τῶν ζώων πρῶτον ζῶον τοῦ ὄχθου, ἔπειτα δὲ μεταβάλλει εἰς ἄλλην μορφὴν ἔξω, οἷον ἐπὶ τῶν ἐν

τοῖς

τῆς ποταμοῖς ἐμπίδων; γίνεται δὲ ἐξ αὐτῶν ὁ οἶστρος. Verum quo tandem modo id fiat equidem neſcio. Nam ex alatis animalibus, nullo modo diverſæ formæ alata generari poſſint, ut diligens naturæ obſervator facilè viderit. Atque de Aſilo oculario hactenus, quem Gothi *Heſtabryuiſ* vocarunt: Angli antem Innominem reliquerunt.

Alter Tabanus ſive Aſilus, naſcitur in extremis partibus favorum, amplioris magnitudinis quàm ſunt apes cæteræ; & quoniam exagitat, nec patitur examina conquieſcere (ut ne prædictus Oeſtrus armenta) οἶστρον Græci vocarunt. Caput huic muſcæ ſpadicei coloris eſt, linea alba à fronte uſque ad occiput intercurrente, ſcapulis et dorſo ſubfuſcis; reliquis omnibus à vulgarium muſcarum forma non differt: haud florum duntaxat ſucco, & melle veſcitur, ſed etiam animalium ſanguine, quem diu violentius exugit, acriter mordet. Eſt & alia muſca Tabanides, ſed corpore & capite magis virente. Scapulæ ex virore ſplendent, alas habet duas, extremis medijſque partibus albicantes, reliquæ ex fuſco nigricant. Semel tantum eam Hanworthi vidit Pennius anno 86. menſe Auguſto. Anno 82. duas ſpecies muſcarum culiciformes invenit in Anglia, quarum una corpus habuit craſſiuſculum, colore ex rubro flaveſcente, alas binas, caput oblongum, & ſine rubens. Alteri caput erat etiam longum; producta crura atque gracilia pernigri coloris, quorum poſteriora prioribus multo longiora, inter volandum extenſa ac pendula tenebat. Affirmavit pro certo ruſticus quidam, ex earum ovis (vidit.n. coeuntes,) erucas illas arborum foliorumque prædatrices originem habere.

Aſilus apiarius.

Muſca Tabanides.

Muſca culiciformis.

Tabanus.

Tabanus Græcis μύωψ dicitur, fortaſſis a ſtimulando nam & μύωψ calcar quo equi ſtimulantur ſignificat. Galli *Tabon*, Itali *Tabano*, Hiſpani *Tavano*, Germani *braem*, *Ku flyege*, *roſſ muck*, Brabantij *rochleghebrem*, Poloni *Kirowia muka vocarunt*; Anglis *Burrelflye*, *ſtowt and breeſe* dicitur: atque etiam ab adhærendo *Clegg & clingez*. Huic Calepinus quatuor alas audacius multo quam veriùs aſcribit. Rectiùs Ælianus & alij tantum duas, argento illitas. Totum corpus oblongum eſt, in tres præcipuas partes diuiſum, caput, ſcapulas & ventrem, quinque vel ſex inciſuris diſtinctum, totum corpus ex albo diluto nigricat, in ore proboſcidem gerit valentulam, longam, toroſam. Sex pedibus conſtat nigricantibus: reliquis maximam κυνόμυιαν repræſentat. Iulio & Auguſto menſibus præ æſtu nimio ſærociunt, atque boues, equos, vitulos miſerrimè habent, niſi muſcarijs arborumve aut plantarum ramulis tegantur: quos per ſudoris odorem conſequuntur, quia longè videre nequeunt, unde luſcioſorum morbum μυωπίζειν vocamus. Proveniunt (inquit Plinius) ex vermibus ligni putrefactis, quos Magi aliquot antequam pennæ excreſcunt, ſiniſtro brachio alligabant contra quartanas. Magna abundantiâ & vi ſanguinem exugunt, nam accepi ab amico fide digniſſimo, equum arbori in ſylua alligatum Tabanorum multitudine intra ſex horas fuiſſe occiſum; tantum quippe ſanguinis extraxerant, ut collapſis ſubitò ſpiritibus animam efflaret. Ex his (opinor) manifeſtum eſt Tabanos ab Aſilis diverſa eſſe animalcula, licet eos tam Græcorum quàm Latinorũ maxima natio confundit. Imo Geſnerus hoc ipſo hallucinatus eſt, lib. de quadrupedibus; & excepto unico Pierio, noſtroq; Pennio defuncto, nemo ipſos diſtinxit. Ardoinus hic merito taxandus, primò quod Aſilo et Tabano caudas ſtimuligeras, uti Veſpis aſcribit: deinde quod octo item pedes attribuit, quùm in rerum natura ultra ſex pedes habens nullus reperiatur. Denique in culicum claſſe eos recenſet, quando tamen nulli culices ſole effervescente mordeant, (ut Aſilus & Tabanus) ſed noctu ſint maxime moleſti.

Ui-

His proximè accedit alia muſca, bobus & jumentis interdiu ſole feruido infeſta, quam Pennius Curvicaudam ſive σκολιουρὶς jure appellat. Semper enim cruribus aut ventri jumenti inſidens, caudam verſus ipſam recuruam tenet & ſpiculum exertum quo ad percutiendum cauda ſit paratior. Hanc Angli *a Whame and a Burrell flye* propriè vocant, nec niſi in Anglia facile invenitur. Muſca hæc api fere ſimilis formâ & colore, ſed corpore eſt craſſiore. Non adhæret, nec ſanguinem ſugit, ſed ſolummodo ſtimulo in cauda pungit, atque ut equos affligat, per longiſſima itinera ipſos, volando perſequitur. Equi naturâ hanc muſcam timent, et ad ejus ſolum contactum quaſi horrent, cauda pedibuſque & labijs tam cruentum hoſtem abigere ſæpe conantes. Sunt qui putant hanc muſcam non aculeo pungere, ſed ſtercora pilis equi affigere caudâ, unde poſtea moleſtiſſimæ lendes gignuntur. Sed hoc experientia dixerit; nam ratio in re tam minimè probanda ſilet et obmuteſcit. Magno quidem impetu, ſed cæco, ad prædam Tabanus atque σκολιουρὶδες feruntur, quod quidem vim ijs adminiſtrare, ſuamque magis augere audaciam, & metum (qui ſemper ſecuritatis cuſtos eſt) excludere putatur. Præſertim autem Oeſtrus ſive Aſilus impetuoſè fertur: unde egregios poetas Oeſtro percitos & furibundos οἰστρηλατημένους vocat Plutarchus.

Raræ aliquot muſcarum ſpecies.

Prima eſt muſca papilioni minori æmula, alis quatuor argenteis, nigricantibus maculis corpus argenteæ lineæ tranſverſim ornant, cauda rubens ex fuſco, caput nigrum, ſcapulæ ejuſdem cum cauda coloris, antennæ tenues, nigræ, breves, pedes exigui, nigri; in ſepibus verſatur, præcipuè tempore matutino. *Secunda* parum a prima diverſa eſt, niſi quòd una cum corpore antennis pedibúſq; & cruribus fuſca ſit. *Tertia* eſt item τετράπτερος. Sunt autem longiores illi alæ, maculis nigris diſtinctæ; caput majuſculum, nigrum, punctulis luteis pauculis notatum, antennnæ tenues, duæ, nigræ: pedes ſex ſubalbicantes, pectori craſſiuſculo affixi: ſcapulæ luteſcentibus ex albo maculis variegatæ; dorſum quinque lineæ tranſverſim ornant luteæ, ac punctulus unicus inter duas lineas conſpicitur colore ſubluteo; in caudâ quinque vértebræ rubent, cujus extremitas bifurcata eſt *Quarta* eſt non valde diſſimilis, ſed alas habet argenteas, ſine maculis, antennas nigras longiores. Corpus ſeptem lineis tranſverſis albicantibus inſignitur. Vidimus etiam duas muſcas ſcorpiuros. *Prima*. Similes habet præcedenti, alas argenteas, ſed paulo minores, & in extremitate ipſarum tribus tranſverſis lineis nigris ſignatas, caput nigrum, pectus (ut & ſcapulæ pedéſque) albicat; reliquum corpus nigrum, cauda quinque quaſi juncturas habet, quarum tres dilutè rubent, duæ nigricant; extrema cauda bifurca, furcæ autem nigræ, & ſcorpionum modo ſurſum curvatæ. *Secunda* fere ſimilis, ſed extremitas caudæ craſſior; furcæ, obtuſæ, caput luteum, oblongum os, alæ ſingulæ, ſex maculis nigris ornatæ.

Eſt & alia muſca quadripennis corpore vireſcente, alis quatuor corpore longioribus, é liquido quaſi argento factis, quarum nervi vireſcunt; antennæ huic tenues & nigræ, oculi aurei, (unde jure Chryſopis dicitur) volatus languidus, odor teterrimus, quem ut Blattæ, cum vita amittit. Hortorum hoſpes vivit ſambuco inſidens. An ex eruca oriatur, papilionum more, an

verò

verò ex vermibus arborum, equidem ignoro. Doctiſſimus ille, atque humanitate clariſſimus Ioach. Camerarius, primus illam Pennio oſtendit. Sunt item variæ muſcæ a Græcis σηίχουροι, a nobis *pilicaudæ* ſive *Seticaudæ* dictæ. Habent enim in cauda aliæ unam, aliæ duas, aliæ tres quatuorue ſetas, de quibus ordine dicemus.

Henothrix ſive Vniſeta, eſt muſca caudata, toto corpore nigra, (medio dorſo ventreque rubeſcente excepto) alis duabus argenteis prædita, ſcapulis craſſis, antennulis duabus nigellis facta, pilum unicum longum é cauda emittens. Hanc depictam ad Pennium idem Ioachimus tranſmiſit, affirmans eam non niſi Ameo preſtantiori inſidere, reliquas herbas non attingere. Δισότριχες ſunt muſcæ duas in cauda ſetas pilóſue habentes. Quarum aliæ ſunt corpore faſtigiato, aliæ tuberoſo. Prioris generis duas vidimus alis quatuor argenteis ſine maculis, capitibus & ſcapulis nigricantibus, reliquo corpore fuſco, nigris lineis tranſverſis variato. Vtrique longæ & exiles antennæ, ſimileſque in cauda pili duo, ſed paulo longiores, Corpore tuberoſo. Bipiles quinque habemus. *Prima* Henotrichi per omnia fere ſimilis, niſi quod huic pluſquàm media corporis pars flaveſcit, duos in cauda pilos prælongos, quorum unus extenſus canis leporarij currentis caudam refert: alter intus convolutus lineam ſpiralem.

Secunda muſcarum longarum ſpecies eſt, quatuor habens alas argenteas, pedes longos mediocriter flaveſcentes, totum corpus nigrum, ſcapulas craſſas, antennas duas longas & tenues, ventrem verſus caudam protuberantem, é qua duæ breves ſetulæ ſurſum verſæ erumpunt; in ſepibus degit. *Tertiam* Carolus Cluſius Viennâ miſit: corpore ex fuſco nigricante, alis duabus largis ex argento cæruleis donatam, corpore præditam acuminato. Ex quo duæ ſetæ (ut Pennius notavit) vel plumæ potius excreſcunt, perdicei coloris, maculis nigris fuſciſque mixtim ornatæ. *Quarta* globoſo eſt corpore, quod unciam longitudine æquat; caput, ſcapulæ, ac pectus nigerrima: antennę breves, pectori craſſo ſex pedes affixi nigerrimi, quorum priores omnium breviſſimi, poſteriores longiſsimi. Inter volandum pedes ſimul conjunctos pendulos dimittit; alæ quatuor obſcuræ, argentei coloris; oculi nigriſplendentes; caudæ extremitas nigra, unde duæ ſetulæ pauxillæ longitudinis ſe monſtrant: à ſcapulis ad mediam uſque caudam colore eſt ferè ſubcroceo, cauda tenui quaſi filo longo ſcapulis conjungitur. Velociter currit, quaſi per ſaltus; in terra nidificat;

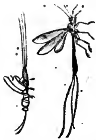

 muſcis

muſcis & erucis paruis famem extinguit. *Quinta* longè hac minor eſt, figura eadem, ſed alas verè argenteas monſtrat, totumque corpus ad caudam uſque fuſcam rubeſcit.

Tripilium muſcarum quinque duntaxat obſervavimus. Prima oblongo eſt corpore & nigro, cujus medium valdè ex nigro rubet: antennas habet duas, etiam nigras, alas argenteas, quarum ſupremam oram macula nigriuſcula adornat. Crura rubent, cauda tres crines longos emittit. Velociter volat. Altera ſimilis ſed minor, toto corpore nigra, priore multo longior, tenuior, atque exilior: alæ item argenteæ, antennæ priori ſimiles, ac cauda tres longos pilos protrudens; volatus celeritudine a prima longe ſuperatur. Eſt & muſca tripilis toto corpore albicans, niſi quod alæ quatuor maculis nigris diſtinctæ videantur, quarum exteriores majores, interiores vero breviores; has dum quieſcit ſemper erectas tenenet. Sex habet pedes; quatuor minores corpori affixos, duos anteriores majores, nigros, é collo fere oriundos; inter duos oculos nigros prominentes globoſos, duæ antennæ nigræ atq; breves exeunt. Corpus gracile, teres, longum, tranſverſum digitum: in cauda tres viſuntur ſetæ, corpus longitudine æquantes, quas volando in veri trianguli modum expandit. Maio & Iunio menſibus, ante et poſt pluvias potiſſimum apparet: circa fluvios, paucis comitibus ſtipata convolat, quibuſcum in itinere ſæpe colludit. Anterioribus pedibus utitur quandoque ad palpandum, ecquid in via impedimenti ſeſe objecerit; extendit enim illos corniculorum more. Talem anno 73. obſervavit Pennius. Sequitur quarta mirabilis ſtructuræ, alas habet duas argenteas, totum corpus nigricat, os forcipatum et aquilinum; in fronte duo cornicula brevia erumpunt: quatuor illi tantum ſunt pedes, ſub pectore duo, graciles & breves; paulò inferius reliqui robuſtiores. Ex oblonga cauda primùm duo breviſſimi pili exeunt, atque ſub his tertius multò longior: in extremo tuberoſus oritur. Semel tantùm ſe hanc muſcam circa *Hinningham*, olim Comitis Oxonienſis caſtrum vidiſſe memorat Pennius. Vltima toto corpore & caudâ nigra eſt. Corpus habet oblongum, alas duas corpore nonnihil breviores, pedes ex croceo flaveſcentes; caudam longitudine reliquum corpus æquantem; niſi ſemel in Cantio circa *Greenhive* viſa perhibetur a Pennio. Quadripilis muſca corpore Tripilem primam repræſentat, ſed magis verſus caudam protuberat: pedes item nigri, ut antennnæ; alæ item proceræ, quarum externæ, internis triplo majores, circa medium nigrâ maculâ diſtinctæ. Quatuor é cauda pilos emittit.

Huc etiam ſpectant muſcæ Mullei, Pavones, & Libellæ dictæ: quas Græci à piſcis cognominis ſimilitudine ζυγαίνας, Angli *adders boultes*, *dragon flies*, & *water butterflies* appellant: quaſi papiliones aquaticas dicas, quoniam in terris rariùs; juxtà aquas, fluvios & ſtagna crebriùs verſantur. Itali *Cevettoni*, *Hollandi Romdoubt* nominant: corporis formâ parum aut nihil diſcrepant, ſed

tantum

rantum coloribus. Corpora enim habent duas nonnullæ uncias oblonga, & teretia tubarum inſtar: quæ in tres præcipuè partes dividuntur, caput, pectus, & reliquum corpus, quod caudæ vicem ſupplet. Caput cum oculis magnis emiſſitijs, ejuſdē cum reliquo corpore coloris, collo eſt affixum breviſſimo; cui priores duo pedes adhærent, reliquis pectori annexis. Pedes item poſteriores longiſſimi ſunt, ut ſeſe melius erigant atque ſuſtentent. Omnibus bifurcæ caudæ, quibus averſis coëunt, ac in coitu diutiſſimè hærent. Maxima ruſticorum pars has muſcas ex majoris junci aquatici putreſcentibus vermibus oriri autumant: quod ut verum eſſe concederem, coitum tamen non tollit, & Vermium ex ſeipſis depoſitionem; ut hoc modo & medio æternùm creſcentes, ſobolem propagarent. Tardè admodum volant minores, majores celerrimè, æſtate concaleſcente ſolum conſpicuæ. Harum tres. tantum ſpecies notavimus, maximas, medioximas, & minimas. *Libellas maximas* Angli quidam *Briſes* appellant, Cujus generis octo rantum vidimus. Primam vireſcentem; maculæ item in collo ſummiſque lateribus ex fuſco virides ornabant, alæ argenteæ, veloces & motu impetum

pe-

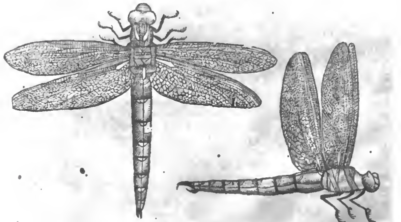

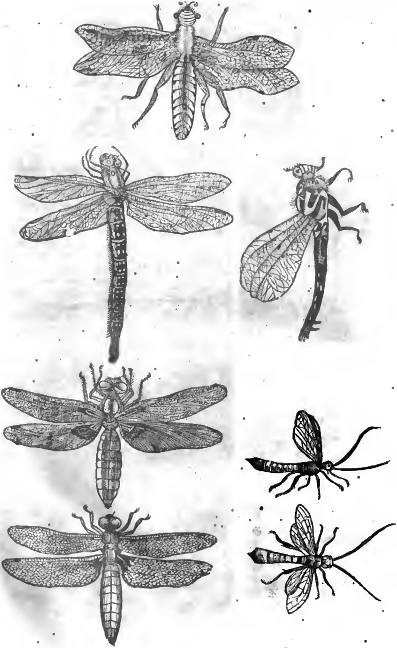

permagnum facientes. Septem illi nigræ lineæ tranſverſim in dorſo erant protractæ; muſcis exilioribus inter volandum veſcitur, hirundinum more. Secunda huic eſt ſimilis, ſed obſcuro magis colore. Tertia oculos margaritis ſimiles obtinet, alas item argenteas, quarum extremam fimbriam macula fuſca inficit; corpus luteo, nigroque colore varium, cauda bifurca nigra, duabus quaſi plumis ornata. Quarta luteo eſt colore, latera habens quaſi diviſa in ſex partes: juxta alarum argentearum exortum macula lata nigra conſpicitur; medio lineis luteis diſtincta: in caudæ extremitate quatuor vel quinque ſpinulæ apparent. Quinta corpore & capite cæſio, ore nigro, alis argenteis uná macula notatis: in cauda ultima tres ſpinulæ. tridentem referentes conſpiciuntur. Sextæ alæ adnaſcuntur argenteæ, medio ipſarum nigrâ maculâ inſignitæ: totum corpus nigrum, ſed rarius, item in dorſo atque ventre luteſcens: Pectus ſcapulæque ex nigro flavoque æquè mixtæ. Subter caudam duas ſpinulas recuruas trahit; in fine ejus quinque apparent, ſed admodum exiguæ. Septimæ caput, collum & ſcapulæ, fuſco ſunt colore; reliquum corpus rubet: in muſæo Pennij procreata fuit, ex vermiculo plane illi mihique ignoto. Octava adhuc brevior, oculis margaritis ſimilibus, toto corpore luteo, niſi ubi lineis tranſverſim ductis notatur. Cauda illi quaſi abſciſſa, in fine latiuſcula & obtuſa: argentearum alarum ſummitas nigra macula infuſcatur; inter ſegetes plerumque reperiuntur. *Libellæ mediæ* maximam naturæ elegantiam omni arte majorem commendant. Prima colore eſt elegantiſſimo.

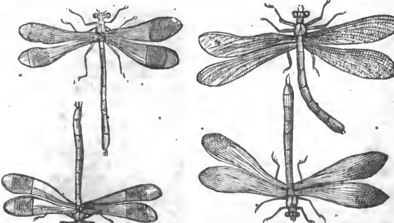
Maximæ Libellæ.

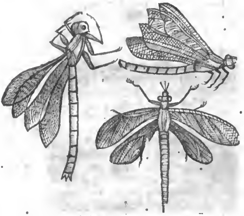

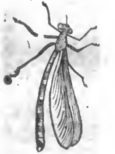
Corpore

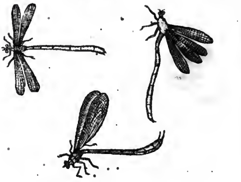
Media.

Minima.

Corpore cæruleo, alis violaceo colore ſaturato:interſcapulare ſpacium gemmis quatuor aureis, ceu in nigricante pala fixis ornatur.Secunda corpore capiteque cæſio apparet; alæ albeſcentes cæſijs item lineis in longum ductis ornantur,medio purpuraſcentes. Tertiæ corpus atque caput ſubuiride; alarum lineæ ſanguineis veluti ſtrijs notatæ,verſus extremitates obſcuram purpuram imitantes. Quarta ejuſdem ubique coloris videtur, fuſci nimirum fatiſcente viriditate commixti. Quintæ oculi cærulei in capite

Digitized by Google

capite vireſcenti:corpus totum viridi cæruleo mixtum, demptis alis argento nigrifacto accuratiſſimè laboratis, & medio obſcuratâ purpurâ obfuſcatis. Sexta viridi eſt omnino corpore; imo & alæ illi vireſcunt,ſed leviter. *Libellas minimas* quatuor vidimus. Prima corpore toto Cyaneo. Secunda rubro, alæ utrique pares, colore argenteo. Tertiæ corpus totum croceum colorem æmulatur. Sed cauda magis protuberat, & ſanguineâ maculâ alarum extremitates, uti & omnes fibræ, rubeſcunt. Quarta, quæ omnium minima, caudam longam habet exilem, caput magnum, oculos cæruleos prominentes, duabus antennulis præmunitos; corpus oblongum tenue; ſubtus virens, ſupra nigricans; in dorſo duas lineas virentes à capite ad alarum exortum protractas habet; caudam quinque juncturis colligatam, in cujus extremitate annulus ſubcæruleus. Ex harum numero una eſt, quæ quaſdam ex majoribus citiſſimè interficit. Corpore gracili & griſeo, alis item parilibus; nam ne. veſtigium quidem foraminis ullius apparet, per quod intrare poſſit. Pomo ipſo ac ſeminibus veſcitur. Hanc muſcam Guilielmus Bruerus vir doctiſſimus, et rerum naturalium indagator acerrimus,ad Pennium miſit. Reperiuntur item ſubindè in novellis fæniculi folijs muſcæ minutiſſimæ, & præ corporis exilitate vix aliquando ſpectabiles; celerrimè currunt & volant,ut meritò mirari liceat,quo pacto in tantillis corporibus pedes atque alæ à natura figi poſſint. Aquaticæ muſcæ Græcis ἕλειοι dictæ ſive lacuſtres; illæ ſunt quæ rebus aquis innatantibus cibantur, et ſuper aquas potiſſimum degunt ut Phryganides, Macedonica, Tigurina, Aeſchna,lutea, fuſca,&c. Phryganides ex Phryganio vermiculo (quem Angli *Cados Worme* appellant) in aquis degente, & menſe Auguſto ad ſuperficiem aquarum aſcendente exit; quaternis alis, colore fuſco, corpore oblongo, duas antennas breves habens, caudam verò bifurcatam, vel duas ſetas è cauda exeuntes. Varia hujus muſcæ eſt forma, quia phryganiorum ipſorum tanta varietas. Apud Macedonas circa fluvium Aſtræum, qui inter Berocam et Theſſalonicen medius fluit,volitat muſcarum genus, quæ non ubique reperiuntur, neç ad aliarum muſcarum ſimilitudinem quicquam accedunt,nec Apum Veſparumue aut crabronum faciem gerunt: harum tamen cujuſque aliquid referunt: nam magnitudine crabrones; colore veſpas; bombitatione apes, audaciâ, reliquas muſcas repræſentant, ἱππέρες indigenæ vocant; Equiſeles Latini; per ſummas aquas volitantes piſcibus in eſcam cedunt. Muſca aquatilis æſtiva major,frequens circa Tigurinum conſpicitur menſe Maio (vulgo *tes glaſſt* vocant) quam à generoſo nominatam accepimus, & a Tigurinis deſcribi optamus. *Aeſchna*,muſcæ ſunt aquaticæ colore cinereo, alis quatuor, ſex pedibus, juxta caudam multos quaſi exiguos pilos lanuginoſos habentes. Muſca aquatilis lutea,ex fuſco luteſcit,alas habet longas,in ſcapulis ſemper inter volandū erectas. Oculi illi magni prominentes,cauda longa articulata,cujus in extremitate duo pili longi exeunt;juxta flumina & paludes ſemper verſatur,rariùs alibi,præſertim à pluvijs. Fuſca alia eſt quatuor alis longis, longiſq; cruribus,corpore articulato; duas longas antennas in fronte gerit,parvū caput,oculos prominentes & nigricantes. Alæ fuſcæ, ſed dilutæ magis quam reliquum corpus. In ſyluis juxta paludes & ſtagnantes aquas ferè ſemper reperitur. Denique inter rariores muſcas,illam Cardani referam à ſemetipſo deſcriptam his verbis: Animal(inquit) habeo,ſcarabeo ſimile, quod non fœtet,molle,celerrimum omnium quæ noverim annuloſorum:colore eſt fuluo obſcuro,non nigro,ſex pedibus,duabus alis perbrevibus atque tenuibus, quæ caudam minime tegunt;caudam habet ejuſdem cum capite figuræ & formæ, ut bicipitem eſſe putares. Nam ut ſupina capitis parte os habet,duoq; ibi cornicula ſub mento brevia: Sic duo item alia in pronâ:toto animali longiora, totidem

toridem quoque habet in cauda, ſed his duobus, quæ in capite longiſſima ſunt, breviora; ex his tamen ſuperiora inferioribus longiora ſunt & craſſiora. Quam ſane beſtiolam non vulgarem, utinam cum Cardano vidiſſem, ut hic deſcriptioni iconem adjeciſſem. Muſca item alia eſt aquatica, quam Tipulam, Macropedium, Pedonem, & Gruinam a pedum longitudine appellant. Ideo Anglicè *Crane flye* dicitur. Hujus generis quatuor reperimus differentias. Prima ſpecies eſt tibijs longiſsimis araneo ſylveſtri ſimilis, corpore ferè ovali, cinereo albicante, alis argenteis, oculis nigerrimis prominentibus, antennulis duabus breviſsimis, cauda mucronata; volat ſubinde (ut ſtruthiocamelus) quaſi gradiendo: aliquando tamen in aere volat, ſed nec longè nec diu. Lucis adeo eſt appetens, ut lucernæ amore ſæpe conflagret: autumno in paſcuis & pratis frequens cernitur. Sed hæc de mare. Fæmina conformis videtur, ſed paulo nigrior, & caudæ mucronem quaſi demorſum obtinet. Has Angli *Shepherds* vocant; *id eſt*, Opiliones: quia ubi oves veſcuntur ibi ſæpius apparent. Secunda Tipula caput majus habet, oculos prominentiores, antennas quatuor exiles, corpus luteo nigroque colore jucundè varium, alas obſcuriores. Tertia fere ſimilis, ſed corpus totum luteum 6. vel. 7. maculæ nigræ magis adornant, habet item tam mas quam fæmina caudam trifurcatam. Quarta ſpecies rara & perelegans videtur, capite & maximè ore furcato, ſcapulis turgidis, brevioribus pedibus, corpore duplo cæteris craſsiore, dorſo nigricante, Ventre & lateribus croceis, cauda mucronata & nigra. In ſepibus verſatur æſtate, rariùs in campis reperitur. Coeunt dictæ Tipulæ averſis caudis, atq; ita volant; recurvantur tamen quandoque, velut in complexus.

Cap. XII.

De muſcarum uſu.

Minuta iſta animalcula, paſsim omnibus odioſa, non tamen omninò contemnenda ſunt, in varios ab Omnipotente uſus creata. Primùm enim ex illis præſagia tempeſtatum diſcere poſſumus; deinde nobis medicinæ ſunt ægrotantibus, varijſque tum avibus, tum piſcibus alimentum præbent. Dei quoque omnipotentiam oſtendunt, juſtitiam exequuntur, diligentiam

gentiam hominum,& prophylacticam illam ſapientiam acuunt atque adaugent. Quæ omnia ſuo quodque loco probabimus. *Præſagia quod attinet:* Muſcæ atrociùs quàm ſolebant mordentes, os & oculos hominum aliorumve animalium petentes,pluvias ſignificant: unde Politianus,

— — — — Sitienſq; cruoris

Muſca redit,ſummoſque proboſcide mordicat artus.

Forte quia pluviâ ingruente magis eſuriunt, ideoque ad levandam famem victum diligentius quærunt. Hoc præterea animadvertendum eſt, pluvia vel tempeſtate appropinquante,muſcas ex ſupremò aëre ad infimum deſcendere, & quaſi in ſuperficie terræ volare. Quinetiam ſi in aromatis frequentes appareant,pluviæ imminentis ſignum exhibent. Si verò ubique multæ fuerint & numeroſæ,atque ita diù duraverint (ex Alexandri Benedicti & Ioannis Damaſceni teſtimonio) peſtem prædicunt, quippe quòd totum ex parva putredine ortum,habuiſſe haud poterant. Variè item in Inſomnijs per muſcas ludit natura, ſi Apomaſaris apoteleſmatis fides habenda. Nam Indi,Perſæ & Aegytij,muſcas in ſomno apparentes hoſtilem nuntium vel morbum ſignificare docuerunt. Si Regi vel exercitus duci plurimæ muſcæ inter dormiendum, quocunque iſtæ loco affuiſſe videbantur, eodem in ſolicitudinem incidet,atq; mærorem ob cæſum militem, aciem deletam, & victoriam amiſſam. Si pauper vel plebeius idem ſomniaverit, in morbum incidet acutum:& fere lætalem. Si quis muſcas os nareſve ſuas ingredi putaverit per quietem, cum ærumna & dolore ruinam ab hoſtibus imminentem expectabit. Nec ſolum anni dierumve tempeſtates prædicunt, ſed medicam nobis ſyluam adaugent, & morbos curant. Nam Galenus è Sarano, Aſclepiade, Cleopatra, & alijs, medicamenta contra alopeciam exſcripſit: ijſdémque nunc ſolis nunc mixtis uſus eſt. Sic enim in libro Cleopatræ de ornatu ſcribitur: R.muſcarum capita,g.v. contere et affrica capiti alopeciâ laboranti, & certò ſanabitur. Aſclepiades plurima muſcarum capita recens avulſa nudis partibus affricuit in alopecia; præſertim exulcerata. Confert enim (inquit) muſcarum ſanguis partibus ex nitroſis medicamentis exulceratis, vel aliàs eroſis. Soranus cyathum unum integrarum muſcarum ad extremam ſiccitatem torrefactarum cum alcyonio,ſulphure vivo, felle ſuillo ac alijs, ad alopecias commiſcuit. Quidam ijs pilos urſinos,calami atque filicis radicem, & caſtanearum corticem adjungunt; eoque medicamento non ſolum alopeciam, ſed quodcunq; pilorum defluvium, & ex quacunque cauſâ,raritatem emendant, loco affecto prius ad ruborem uſque folijs ficulneis perfricato. Alij ſanguinem è capitibus muſcarum fluentem ſolum adhibent: quidam per decem dies cinerem earum applicant,cum chartæ vel nucum cineribus, ita ut tertia pars ſit muſcarum cinis. Alij lacte mulierum vel cum braſſica muſcarum cinerem ſubigunt, quidam cum melle tantum.

Plinius. Eodem modo Haly & Marcellus capita muſcarum comburunt; ac pro linimento miſcent cum melle. Braſſavolus, in lib. de morbo Gallico, ſanguine & cinere muſcarum utitur ad alopecias. Ad palpebras gignendas hujuſmodi medicamentum Plinius præſcribit. R. Muſcarum fimique murini cinerem æquis portionibus permixtum, ut efficiatur dimidium pondus denarii,additis duabus ſextis denarij è ſtibi, ut omnia oëſypo illinantur. Quidã ad vitiligines muſcas illini iubent cum radice lapathi:nec defuiſſe memorat Plinius,qui eandem ob cauſam unam & viginti muſcas rufas emortuas in potu darent,infirmioribus verò pauciores. Muſcas in varijs oculorum morbis non Haly tantum,Galenus, Plinius atque Archigenes, ſed neoterici etiam laudarunt,præſertim verò in ſuffuſione, lippitudine, diſtorſione, & crithis palpebrarum. Ex muſcis vulgaribus aquâ per balneum deſtillatâ, ſi oculi veſperi

intus

intus laventur: maculis & pterygijs qnatuor hebdomadarum ſpacio liberantur: Capilli ſi eâ ſæpius madefiant, in immenſum creſcunt. Vas autem autumno ſepeliendum, & materia ſub hyeme deſtillanda. **Hujus** duabus guttis in aures infuſis ſurditatem tolli narrat Geſnerus, medicamentumque iſtud Iudæo cuidam refert acceptum. Mutianus ter Conſul, quadam obſervatione viventem muſcam in linteolo albo collo ſubnectebat, quo remedio arceri lippitudinem affirmat Plinius. Muſcæ impari numero confricatæ, medici digiti furunculis mederi dicuntur. Muſcæ fabariæ cum aceto potæ hirudinem gutturi inhærentem eiiciunt. *Haly Abbas*. Napellaris muſca, non ſolum Napelli virus, ſed cujuſque item veneni retundit; aſſerente Avicenna, atque Iulio Scaligero aſſentiente, ex quo iſta Antidotus: R. ariſtol. rot. Mithridatij anna ℥ij. terræ ſigillatæ ℥ß. muſcas Napellicolas n. 18. ſucci citri. q. ſ. miſce. fiat opiatum: nam (inquit Scaliger) adverſus tarantulæ, vel cujuſcunque maleficæ beſtiæ morſum vel napelli virus nulla cum hac eſt comparanda Theriaca. Idem quoque docent Gainerius & Petrus Apponenſis. Imo cum nulla non fere muſca vomitum provocet (ut ex Arnoldo dicemus) cur non omnes alexiteriæ putentur; Cardanus muſcam Abſinthigenam æquè commendat. κολλῆσι δὲ ταῖς χερσὶ καὶ ὄμμασι διδασκαλία, ne ignota dum medicamenta affectamus, nota perdamus. Oleum de muſcis ſylvaticis in magno pretio fuiſſe memorat. Sed nec modum conficiendi, nec uſum docet. Muſca commanſa & deglutita vomitum violenter provocat. *Arnoldus*. Audivi quendam (inquit Geſnerus) ſolitum dare tres vel quatuor muſcas intra corpus, atque aluum inde optime ſolutam. R. florum geniſtæ, g. 5. ponantur in vaſe terreo cum butyro alternatim ſtrato, quibus vas impleatur, ac optime clauſum in fimo equino ſolem verſus per annum ſepeliatur: poſt annum muſcas invenies ad unguenti formam redactas, quæ omnem dolorem, in quacunque corporis parte fuerit facile ſedant, ut ab amico & authore fide digniſſimo accepimus. Nonus, muſcarum magnarum capite ablato, reliquo corpore digitis contrito, parvum abſceſſus tuberculum inungi jubet, & valetudinem promittit. Aegineta item pro murium ſtercore muſcas pari menſura ſubſtituit in ſuccedaneis. Fortius Poeta puellam Germanicam triennalem inediam muſcarum eſu toleraſſe autor eſt. Si jumentum urinam non reddit, vel ſi urina genitalia aduſſerit, muſca viva naturalibus inſerta opitulatur. *Columella*. Ad equi genitale prolapſum urinario meatui muſcam imponito. *Pelagome*. Nec modo hominum jumentorumque ſaluti auxilio ſunt, ſed etiam in multorum animalium cibum creatæ videntur. Nam araneorum quædam genera muſcas venantur, iiſdemque veſcuntur. Hirundines muſcis, & fere ſolis veſcuntur, adeò ut ſolum propter hirundines muſcæ factæ putentur: & ſanè abſque ijs eſſet, vix viverent hirundines; eaque ratio eſt cur ipſas ſerena tempeſtate, in ſublimi; pluvioſa vero in infima aeris parte venentur. Himantopodi quoq; avi, eas præcipuum pabulum præbere narrat Plinius Eſt & anatis ſpecies major, quæ Tigurinis *Muggent* vocatur (quaſi anatem muſcariam dixeris) magnitudine & figurâ domeſticam referens, quæ muſcas ſupra aquam volantes citò rapit, et pro cibo utitur. Chamæleon, quem multi ſolo aëre cibari falſò ſcripſerunt, muſcis veſcitur, quas linguâ ſex uncias longâ velociſſimè quaſi vibrando exerta ſubitò ferit, attrahitque & deglutit, ut ipſi proprijs oculis anno 1571. animadvertimus. Motacillæ (ni fallor) omnes muſcis vivunt, ſed præcipuè illa circa caudam albicans. Germanicè *todten uogel*, quidam meliùs muggenſticher appellant, *id eſt*, μυιοφάγον, ſive muſcivorum, ſolis enim muſcis veſcitur, ut Bellonius ſcribit. *Zygainæ* majores muſcis item veſcuntur, quas inter volandum hirundinum more capiunt, nunquam fruſtratæ, ut ſæpius magna cum voluptate conſpeximus. Carnivorarum muſcarum vermes, An-

oli

gli *Magots* vocant, & *gentles*, mirum in modum piſcibus arrident:his hamis affixis ad capturam rochæ,percæ,Cypriani;aliorumque piſcium(præcipuè ſi in melle ſerventur) piſcatores non fruſtra utuntur. Truttæ humipetâ muſca (Anglicè *the gaypath flye*)& muſca ſtercoraria imprimis alliciuntur, quare piſcatores ſingulas aut binas hamo affigere ſolent, & luſoria, vel potius fraudulenta lineæ retractione truttas avidiùs invitare,ut eſcâ affatim deglutitâ certius pendeant. Alij hamos his muſcis onerant quantum poſſunt,ac in fluminis fundo demergunt, præſertim ubi grandiores truttas verſari in compertis habent,quæ eſcam humi delatam lubentiùs appetunt, avidiùſque ad jacturam uſque animæ devorant; ut a Gulielmo Bruero accepimus.Muſca ex Phryganio orta idem facit(quam Angli *Cados flye* appellant) uti etiam quæ ſtercori humano ſolens inſidet. Verùm alia alio menſe grata eſt; id quod piſcatores noſtri optimè noverunt, qui in naturalium muſcarum penuriâ,artificioſas ſubſtituunt,ex lana,plumis vel filo ſerico varijs coloribus tincto affabre factas, quibus piſces fallant,atque prolectent. Videndum tamen ut à primo ſtatim morſu retrahas lineam,ne piſcis inſulſam eſcam reſpuens evadat. In Aſtræo fluvio ποικιλόχροι piſces natant,muſcis indigenis ſupra aquas volitantibus victitantes,quos cum piſcatores adeò ipſis gratos perſpexerant, capere illas muſcas & affigere hamis cœperunt. Verùm primo quoquo tactu colorem nativum perdunt,& pennæ decidunt,ut piſcaturæ inutiles prorſus reddantur. Quamobrem artificioſis muſcis ad illarum ſimilitudinem & colorem fabrefactis, (niſi nos Aelianus fallit) utuntur. Lanæ item purpureæ,& verſicolori, in muſcæ formam compactæ gallinaceas duas cerei coloris pennulas adjungunt, atque ita naturalem illam muſcam graphicè referunt. Ex quibus muſcificam iſtam ſcientiam antiquam eſſe & à priſcis uſque temporibus ductam ſtatuemus, utcunque audaculi jam quidam & arrogantes hamicolæ ſibi illam aſcribant. Nec miremur piſcatores & piſces muſcis adeo inſidiari, quum id operis Domitianus Imperator vel Cæſare haud indignum putarit, qui in cubiculo ferreo ſtilo muſcas parietibus adhærentes, ad unam omnes, (Suetonio teſte) transfixit;& ideo ſi quis interrogaſſet, *Quis eſt intus cum Cæſare.* Servi reſponderunt: *Ne muſca quidem.* Dei verò virtutem quàm validè animalcula iſta, parum ſane valida,demonſtrant? Contemplare enim vel minimum muſcilionem,& quomodo in tantillo corpore,pedes, alas, oculos, promuſcidem aliáque membra omni filo minora concinnè adaptauit altiſſimus ediſſere.De volatu,quam ſui nominis vel decuplo majorem metuit? Nonne omnes multis paraſangis curſu præit? Nonne altiùs promuſcide penetrat, & dolia vini integra exhaurit? Elephas,magnum illud monſtrum animalis, ſæpius à muſcis moleſtatur;atque illas leonem domare poſſe fabella elegantiſſima narrat Aeſopus. Tantum abeſt,ut earum ferre morſum equi poſſint, aut urſi, multoque minus oviculæ, catelli, aſini,niſi humana prúdentia ipſis in auxilium veniſſet, & ἡγεμονικὴ illa virtus prævaluiſſet. Hinc μυιοσόβης, ſive muſcarij,coriacei, ſtraminei,ſetoſi,inventio promanavit, Anglicè, *a flye flappe*: nec non illud flabellum orbiculare longo bacillo affixum,& ſelectiſſimis pavonum plumis contextum,de quo ita olim Propertius,

> *Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muſcas,*
> *Alitis eximiæ cauda ſuperba fuit.*

Indi ex boum, Germani ex vulpium caudis, quidam ex tenuibus ſalicum virgulis, alij aliter muſcaria conficiunt; quorum formam Aelianus,Vegetius, Ovidius, Grapaldus, accuratè ſcribunt. Quum item Elephanto cancellata cutis,pro cauda, pro juba, pro villo eſt (ut Plinij verbis utar) nec ſetarum ullum tegumentum,nec in cauda quidem præſidium videatur, abigendo muſcarum tædio illum lino vel ſerico totum veſtiunt, atque ita ſervant immunem.

Ne boves, jumenta vel alia animalia a muſcis petantur: ungantur oleo in ſartagine frixo, vel adipe leonina, & muſcæ ijs non inſidebunt. Origanum tritum ad lævorem & illitum idem præſtat; ſucco foliorum cucurbitæ, ſi pilos inunxeris: non parva rei admiratione à muſcarum viribus liberabuntur, hoc mihi ſæpe utili fuit. *Cardanus.* Baccæ lauri in pulverem tenuiſſimum redactæ, & cum oleo coctæ, eandem habent virtutem, ſi illinantur, uti etiam boum & equorum ſaliva. *Africanus.* Sæpe muſcæ jumentorũ vulnera & ulcera ingrediuntur, unde ex vermibus illarum ſcatentibus malignitas accedit. Primum igitur expurgatis ulceribus, confeſtim linimenta, ex pice, oleo veteri & axungia intus extraq, adhibet Columella, ſerumq; lactis cum cinere poſtea applicat: Fere per æſtatem ſic muſcis canum aures exulcerantur, ſæpe ut totas amittant. Quod ne fiat, oleo inungi debent. φθειροβόρος in Dryini præſertim ſerpentis ſquamis latibula habere dicitur Aetio, quæ tandẽ ipſos ſerpẽntes exanimes reddit: hæc pennis æreis donata χαλκημυια vocata ab Heſichio, ὅτι χαλκίζει τῇ χρόᾳ, cum cantharis veſcitur, & morſu calorem ſerpentibus ingentem parit, deinde ſitim inexplebilẽ & mortem. Horum paſtæ cadaveribus ſi poſtea hominem momorderint, lethale infligunt vulnus & inſanabile. Merdivoræ muſcæ plurimæ ſunt, alia eſt Creophago ſimilis ſed major, oculis obſcurè rubentibus, ſcapulis atratis, in quibus circulus oblongus pauxillum albicans; dorſum nigrum, ex lineis tranſverſim ductis ornatum. Alæ argenteæ, corpore longiores, circa ſtercus humanum plurimum verſantur; alias perrarò. Eſt et muſca viridis toto corpore, ſplendore nimio quaſi lanterna Punica pellucens, capite fuſco, àlis argenteis, in ſylvis frequens, circa ſtercora fere verſatur, vulgaribus muſcis magnitudine æqualis. An ſit *Giacucal* ſylvatici ignoro. Aliam κοπροφάγον deprehendimus, muſcà viridi minorem, corpore fuſco, capite rubro ſaturato, lineâ medium quaſi caput ſecante. Aliam item vidimus, corpore hirſuto, ſubflavo, oculis nigris prominentibus, ſcapulis et dorſo nigro pulcherrimè maculatis, caudâ ſublutea. Alia item eſt cui ſcapulæ dilutum rubent, ad croceum colorem parum accedentes. Duas habet Antennas cæteris longiores, alas argenteas, totum corpus tegentes, caput nigrum quadratum & exiguum; in ſtercore, potiſſimum equino, frequens aſſidet. Denique in ſterquilinijs (unde eas gigni probabile eſt) muſcæ quædam croceæ apparent, corpore reliquis magis oblongo ac gibboſo de quarum generatione ſupra diximus. Muſcam item raram, nec ubiq; obviam, murum ex aggeſto fimo & materia putreſcente factum depaſcentem vidi, omnino nigram, abſque alis quatuor argenteis fuiſſet. In ſcapulis etiam quatuor puncta alba, in reliquo corpore octo, *id eſt*, utrinque quatuor. Oculi albi, frons candido veluti aſteriſco notata, ex qua duæ antennæ nigræ & longæ emergant; habet item in ſupremo quoque femore album punctulum aſperſum. Hanc muſcam, etiamnum in pixide mortuam & conditam varietatis cauſâ cuſtodio. Bombylophagus, muſca eſt, montana, magna, nigerrima, corpore hirſuto, oculis oblongis, magnis, capite ſpadiceo, prædæ cauſa acrem Bombyliò pugnam init, & volatu ſuperans dorſum agilis conſcendit, eiq; tenaciter inhærens tam acriter mordet, ut hoſtem præcipitem in terram mittat, & melle qualicunq; abſorpto, victrix abeat. In ſummis Carmeli montibus, ſe hanc pugnã, donec acies ſtaret, conſpexiſſe memorat in ſchedis Pennius, ſed fortuna muſcis favente, Bombylios vita fuiſſe ejectos narrat. *Atq; de Zoophagis muſcis hactenus.* ἀζωοφάγοι dicuntur quæ rebus ab animalium natura diverſis victum quæritant, earumque aliæ tereſtres, aliæ vero aquaticæ. Terreſtrium aliæ humo ipſa veſcuntur, & ſudore ejus; aliæ plantis, herbis, ſuccis, & floribus ibidem exortis: illas Humiſugas (libet enim ὀνοματοποιεῖν) has vero Herbivoras appello. Humiſuga corpore eſt fuſco, in capite juxta os albicante macula reſplendens. Venter & pedes nigri: ſecus alarum exortum macula utrinque

albam

al bum gerit, dorſum griſeum. In ſcapulis ſecundum longitudinem quatuor lineas obſcuriùs albicantes obtinet, alas argenteas, & (ſi in aquam poſitæ fuerint) noctilucas. In ſemitis & talparum tumulis recens egeſtis invenitur, amat enim humum pedibus complanatam & lævigatam; unde ab Anglis vocatur *The gray path flye*: floribus rarò inſidet, ea præſertim tempeſtate quando talpæ terram evertunt, cujus ſe humore ſuſtentant. Herbivorarum variæ ſunt ſpecies; quarum tres apibus fere ſimiles, Luciano στρατιῶται dictæ, *id eſt* militares. Sunt enim aliis muſcis grandiores, animoſiores, magiſque athleticæ, aſpectu pulcherrimæ, alis argenteis duabus perinſignes. Harum maxima et primaria caput nigricans habet, dorſum medium inter duas lineas tranſverſas veluti decuſſatum, extrema cauda nigra. Aliàs corpore eſt luteo. Secunda non multum diſſimilis, capite nigricante, ſcapulas quatuor lineæ flavæ & tres nigræ ſecundum longitudinem ductæ ornant, reliquum corpus eodem fere modo & iiſdem coloribus eſt diſtinctum. Tertiæ atque minimæ harum ſcapulæ flavent hirſutæ, caput rubet, reliquum corpus quatuor lineis nigris totidemque flavis per tranſverſum actis diſtinguitur. Omnium corpora ſplendent, ac quaſi inania tranſlucent. In hortis verſantur, & floribus aſſidentes ſuccum eliciunt. Lucianus militares muſcas ita deſcribit: Naſcuntur inquit) & maximæ quædam muſcæ, quas militares multi appellant: nonnulli vero canes; ſonitu aſperrimæ et volatu velociſſimæ. Hæ et longiſſimæ vitæ ſunt, &. totâ hyeme incibatæ perdurant: contractæ præſertim & connexæ tectis & culminibus. In quibus & illud eſt admiratione digniſſimũ, quod utrumq́, & fæminarum & marium faciunt, ut Mercurij et Veneris filius, qui miſta natura fuit & duplici formâ. His forte ἀγρηνὶς eſt alia muſca apiaria dicta, cum ſplendore nigra, bipennis, cerilega, collectos florum ſuccos poſterioribus pedibus affigens apum more. Autumno apparet, rariſſim ealijs temporibus. An hæc Ariſtotelis ſirenis? ſanè alarum tantum numero diſſentit, quoniam illam τετράπτερον fecit, hæc vero duas tantum alas, à natura conſecuta eſt. Aliæ item ſunt muſcæ herbivoræ atq; florilegæ, licet non apiformes, ſed ψιλόπτεροι atque ἰσόπτεροι ipſamque hirundinem repræſentantes χελιδόνιον Struthiopterôn tres ſpecies vidimus. Prima tenera eſt & mollis, ſepes, binis alis, aluo oblongâ, à capite paulo ſupra oculos duas veluti ſtruthiorum pennas præmittens, ceu cornua, lanuginoſa mollitie ne ipſis quidem plumis cedentia: ſcapulis utitur gibboſis, reliquo corpore albo, nigris ſuis alis longiore. Secunda eſt, ejuſdem generis colore albicante, capite fuſco: aliàs parum differt. Tertia eſt omnino ſimilis, ſed antennas adeo molles, & plumoſas non habet; cauda albicat, corpore oblongo, quatuor albis lineis tranſverſis inſignitur, pedes longiuſculi, albo nigroq; colore diſtincti: dum gradus confert, caudam paulatim elevat, atq; alas binas tranſlucidas veluti jactabunda diverberat. Hæ tres ſpecies verno tempore, cum primis apparent, in hortis, ſepibus atque umbroſis locis, poſt atq; ante pluvias frequentes. Erinopteros tota alba eſt muſca vel potiùs argentea, exigua, & ubiq; plumoſa; adeò ut dum folijs inſidet, niſi penitùs intuearis plumam diceres: alæ illi quaſi diſſectæ, ſeparatis pennis avium ferè modo disjunctæ. Ab Edmundo Kniveto depictam accepit Pennius: deinde in ſepibus & liguſtrinis toparijs ſæpius vidit. Muſca χελιδὼν dicta, volatu poſt ſe omnes relinquit, lateribus caudâ, capite, fuſca & piloſa, oculos nigros habet propendulos, roſtrum vel potiùs naſum mucronatum, é cujus apice antennæ duæ erumpunt; ſcapulæ ſummæ, ut & dorſum, nigræ: alæ duæ argenteæ, quarum partes anteriores, pedum nigredini reſpondent. Quandoq; in uno loco reſidet, veluti immobilis, verum ubi propè acceſſeris incredibili celeritate oculos fallit, & ne hirundini quidem celeritatis palmam (unde dicta Hirundo) unquam concedit. Aliam muſcam florilegam à doctiſſimo Carolo Cluſio accepit Pennius, nigram, alis duabus argenteis præditâ, oculis albis conſpicuam, in dorſo ſeptem

H 2 maculas

maculas luteas habentem,in quorum medio punctus niger cernitur. Muſcæ item in fabis repertæ, varij coloris, ſed potiſſimùm ex purpura albeſcenres; quas ego ex Midis provenire conjicio. Hæ ſiquidem ubi defiverint (quod fit media æſtate) ſubitò harum muſcarum ingens numerus excreſcit, & in fabis triumphat. Napelli muſcam non vidi, verùm quæ in abſinthio ex granis illis nigris ſtipiti adhærentibus, milio longe minoribus proveniunt, nigredine Mauros ſuperant,parvitate tantum maximâ notabiles.

Ἐφήμερον, mirabilis muſca, ſive formam, ſive vitæ brevitatem ſpectemus. Nomina plura habet; ab Aeliano ἐφήμερος ab Heſichio, μονήμερος; ab alijs ἡμερόβιος vocatur: Latini Diariam appellant; quatuor alis, totidemque pedibus movetur; quippe quod non ſolum vitæ ſuæ breviſſimæ ratione proprium id meritò habeat (inquit Philoſophus) ſed etiam cum quadrupes ſit, volucre quoque eſt; una cum ſole oritur, adoleſcit, vigeſcit, langueſcit, moritur: plures verò non videt. Sub ſolſtitio æſtivo ex folliculis quibuſdā uvarū putreſcentium diaria iſta animalcula erumpunt. An vero folliculi iſti (vel qui ceu folliculi videntur) ſint chryſalides quædam ab erucis peculiaribus, vel vermibus potiùs in aqua degentibus provenientes, non proclivè eſt oſtendere; tacet enim illud Philoſophus, ex quo hæc tota fere hiſtoria petenda eſt. Plinius tenues membranas vocat. Ariſtoteles utriculos, eſſeque in Hippane fluvio apud Cymerium ponti Boſporum frequentes affirmant. Vitam agunt breviſſimam, atque optimam; quippe naturalem diem non ſuperant, & ſub veſpero, ut vitæ, ita miſerijs terminum imponunt. Suo interim ſucco animulam ſuſtentant, neque aëri neque terræ quid debent. Hinc natalium ματαιότης conjectari licet, imò admirari atque optare. Horum inſectorum Cicero, primo Tuſculan: meminit eaque (niſi me nomen fallit) Matthias Michoides libro ſecundo de Sarmatia Europæa deſcribit, in hæc verba: Scias (inquit) in fluvio Ruſſiæ & Lithuaniæ, præcipuè in Boriſthene & Boti, tempore æſtivo ephemeras muſcas multiplicari. Sunt enim vermes, & volucria alata, quaternis, interim ſenis alis, manè ſupra aquam currendo, circa meridiem juxta ripas volando ſeſe exercent: ſole verò occidente, quotquot eo die ſunt natæ, eodem obeunt. Quæ ſane deſcriptio ab Ariſtotelica hiſtoria multùm differt; primo quod ſub aurora vermis eſt repens: deinde inſtante & valeſcente meridie, ſolùm volat; præterea quod alijs ſex alas conceſſerit præter ſententiam Ariſtotelis. Iulius Scaliger in ſuis doctiſſimis contra Cardannm exotericis exercitationibus Ephemerum deſcribit hoc modo: Ad Sarcam & Bennacum Lacum frequentem vidimus veſperi muſcam ἐφήμερον dictam, mane nullam conſpeximus; capta, noctem tantùm vixit; quatuor oblongas gerit alas; pedes quot? neſcio: ſin ſex habet (non enim memini) de noſtro Ephemero actum eſt. Caput quale muſcæ; oculos grandiſſimos, promuſcidem in ſe convolutam: ventrioſum eſt caudam habet longiſſimam ſectiunculis coaggeſtatam atq, coaptatam, in extremo bifidam etiam in quibuſdā trifurcatā, colore ſubaureo in majoribus, ſubfuſco in minoribus illuſtrē. Taurini *Moniettā* vocant, quaſi monachellam. Adriatici ad Meranum & Tergeſte *Cuzotulum*; à noſtratibus, *Stiuola, id eſt*, Sagitella nominatur. Aelianus lib. 2. de animal. Cap. 4. alia inſecta ephemera nobis proponit, è fece vini aceſcentis vitam & originem trahentia: quæ aperto dolio ut in lucem ſuſcepta ſunt, eodem die vitam amittunt: nam ingredi quidem in vitam natura illis dedit, malis verò eidem annexis celerrimè liberavit, priuſquā vel propriam vel alienam calamitatē ſentiant. Niſi hic Bibiones intelligat Aelianus, quid per hæc inſecta velit, equidem neſcio: noſtri quippe vinitores alia circa dolia animalcula nunquā viderunt. Scaligeri vero Ephemerū ad μακρημέρους μυίας retuliſſē, niſi ipſe ad hanc claſſem relegaſſet. nec Pennij τριήμερον ſive triduanā muſcā, ob figuræ ſimilitudinē in medium proponere pigebit, ut varietate & raritate animi ſtudioſorū expleantur. Corpore

eſt

eſt oblongo,& papilionari: caput ei parvum, ſubluteum, oculi grandes, prominentes, nigri, promuſcis involuta, verbaſci lutei coloris, quo rorem à floribus ſugit: Cornicula duo nigra, longiuſcula, paulo ſupra oculos affixa: venter ac dorſum ſublividum, extrema cauda fere lutea. Pedes quatuor tantum, quorum poſteriores ſubluteí, priorum extemitates nigræ. Alas habet quot pedes, quarum exteriores lividæ, extremis fimbrijs ex fuſco ſubluteis, interiores ex fuſco flaveſcentes. Alæ externæ, cum ad corpus tegendum conjunguntur, adeo ſunt contiguæ, ut vix aut ne vix illarũ contactum videre queas. Tardivola eſt muſca, nec diu in volatu durat: triduo à prima luce expirat: inter maluas & vrticas vitam agit: hanc Petropoli Anglorum invenimus anno 82. teſteſq; rei veritatis habemus perhoneſtos ac omni exceptione majores, *hac Pennius*. In floribus, vel potius florum calicibus herbæ illius quæ *Ben album* à plurimis vocatur, latent muſcæ quædam florivoræ, exiguæ, neſcio an ibidẽ ortæ, an aliundè tranſvolantes. Videntur ob loci teporem & paſtum eò conſidere, ut ab eruditiſſimo ſuo amico Doctore Brouno Pennius ſe admonitũ fatetur. Bibionem item hac claſſe cenſere placuit, quia vino, id eſt, depurato uvæ ſucco (unde & orta eſt) nutritur. Illyricè *Vinis robale*. Germ. *Wein Worm*. Anglicè *Wine Flye* vocatur. Cardanus muſcilionem, Scaliger non male Volucellam atque vinulam appellat: nam & abvolat in cellis frequens, & præter vinum nihil appetit. Explora captam, & nullum ei roſtellum ineſſe credes: aiunt tamen dolia unciali robore confecta ab ijs ita pertundi, ut totum aliquando vinum effundatur. Forte has intellexit Grapaldus, dum ſic ſcriberet: *Muſcillæ, muſculæ, muſciones, in vinaceis per autumnum naſcentes, & muſtea pocula fœdantes, in menſa ad brumam meritò non proveniunt*. In occidentalis Angliæ urbis cujuſdam agro (*Tanton vocant*) in fructu mali arboris, quem *Velin* appellant, æſtate ad umbilicũ mortua, muſca reperitur viridis ac ſplendens: malo enim diſſecto muſca evolat: ex vermiculo quodam ibidem orto gigni videtur: Amygdalis amaris contuſis vel nucibus Græcis illinendæ ſunt: ubi jam ulcera ſunt facta, picem liquidam cũ ſuillâ adipe coctam affundi convenit. Quæ ricinos arcent & enecant maximâ ex parte cynomias abigunt. *Columella*: Prophylacticâ verò hominum ſapientium, muſcarum quoque auxit audacia: nã cum foris, domique eſſent moleſtæ, nihilq; tam ſervari clam poſſet à cocis quin adeſſent hæ ibi confeſtim & edulia corumperent; Melanthium, Sambucum, ebulum laurum, coriandrum, helleborum, bugloſſum, borraginem, ſalviam, betam, lyſimachiam, origanũ, baſiliconem, hyoſcyamum, ſtaphidem agriam, meliſſophyllum, rhododaphnen, piper, ſpondylium, zizania, aconitum in ædibus ſtraverunt, ſuffixerunt, coxerunt, rebuſq; muſcis placentibus immiſcuerunt. Quidam auripigmentum lacte, mulsâ vel ſapâ tritum & aſperſum objiciunt. Decoctum crocodili muſcas abigere ſcribit *Rhaſis*: qui etiã arſenici citrini ſuffitum cum olibano commendat. Dioſcorides calchanti ſuffitum laudat. Atramentum librarium ex diluto abſynthij temperatum, literas à muſculis tuetur. Plin. Semen hyoſcyami, veratrum nigrum, & argenti ſpuma cũ polenta trita & ſubacta, butyroq; aut adipe nidoroſo quaſi in offulas redacta ac melle parũ inuncta, muſciſq; expoſita eas occidunt. *Aetius*. Fel leporis cũ lacte mixtũ, vel cũ aqua coctum, & in ædibus aſperſum, omnes muſcas fugabit. *Anonymus*. odore vini cũ meliſſa diſtillati, muſcæ & vermes enecantur. *Lullus*. Si muſcas unum in locũ cogere velis, tritam rhododaphnem in foveam injice; ſuccus etiã ſpondilij aſperſus idem præſtat. *Aetius*. Caudâ lupi in ædibus ſepultâ, non intrabunt in eas muſcæ. *Rhaſis, Avicen, Albertus*. Axungia & reſina liquidior implicat, oleum ſuffocat, ærugo enecat muſcas. Caſiâ oleo intritâ ſi quid illeveris, à muſcis tutum erit. In noſtris regionibus (inquit Petrus Creſcentius) fungus reperitur, latus & craſſus, in ſuprema parte parum rubens, ibidemq; multas bullas vel tubercula

 emittens

emittens, quorum quædam rupta, quædam integra. Fungus muſcarum dicitur: quia cum lacte in pultem redactus muſcas perimit. Si quis Heracliten lapidem in manibus habuerit, etiamſi melle fuerit inunctus, muſcæ tamen ad illum non advolabunt: hac ratione probatur num ſit verus Heraclites, an vero non. *Aetius*. Regis Cambajæ filium veneno enutritum ſcripſerunt, qui ubi ex ephebis migraſſet, adeo venenoſus fuit totus, ut muſcæ primo ſuctu cutis turgidæ interirent. *Scaliger*. Si muſca in oculum involarit, alterum comprimi prodeſt. *Aphrodiſæus in Problem*. Si Tabanus vel Aſilus (muſcæ ſpecies) Camelos, ut fit in Arabia, afflixerint; cetorum & omnium piſcium adipe eas inunge, & ſtatim avolabunt. *Plinius*. Solion in Geoponicis lauri baccarum decoctum jumentis aſpergi jubet, & utroſque per naturalem quandam antipathiam ſubito abituros affirmat. Si verò ab Aſilo jumenta fuerint jam percuſſa, ceruſſa ex aqua obline. Tabani moriuntur (inquit Ponzettus) quando proponitur ijs oleum decoctionis ſcyncorum tritorum cum axungia porci, & farina fuliginis. Quinetiam noctu ad paſtum ducantur boves, ducentibus aſtris, interdiu ſeptis clauduntur, frondibus ſubſtratis, ut meliùs & molliùs conquieſcant. *Virgil*. Vel ad nemora condenſa ducantur, ubi propter viſus hebetudinem liberè non volitent, Plura contra muſcas Ruellius in Hippocratem, Apollonius & Brixtus. Nunc quomodo Dei quoq; juſtitiam exequuntur, paucis ſcribamus. Inſignem illum muſcarum exercitum nulla conticeſcet ætas, quo ſummus ille cœli terræq; Polemarchus Pharaonis olim atque Aegytiorum in Iſraëlitas furorem cum κυνομυίᾳ junctum correxit. Sed nihilominus ad ſanam mentem non redijt improbus hypocrita, ſed peccatorum cœno, ſine ſenſu omni volutatus, graviora deinde ſupplicia invitavit. Et ſuperbum illum nepotulum alato quadrupede in cœlos uſque volantem, inviſum à Iove œſtro diſiectum perhibent. Herculem itèm, quamvis fortiſſimum, à muſcis ferè devictum narrant Poetæ. Tempore Regis Rivalli, quo morum corruptela & noxa Britanniam infecerat, ſanguinei cælitus imbres defluxerunt, iiſque exareſcentibus é ſanguineo veluti ſeminio muſcas venenatas prodijſſe Annales memorant, unico ſolo morſu lethiferas. Nicolaus Albanepolitanus Anglus, ad Cathedram Romani pontificis electus, anno 1154. Hadriani Quarti nomen obtinuit, advolante in os ejus muſcâ, præcluſo ſpiritu diem obijt. *Vrſpergenſis*. Alij hauſtu aquæ, in qua muſca ſubmergebatur enecatum tradunt, atque hoc juſto Dei judicio dum fulmine Tarpeio Fredericum Cæſarem (cognomento Barbaroſſam, vel Aenobarbam) feriret, ac Italiæ contra eum Principes incenderet. *Nauclerus ex Ioanne Cremonenſi*. Refert item vetus ſcriptor muſcarum veluti colluviem Iuliani Apoſtatæ exercitum afflixiſſe, & Megarenſes à ſedibus per illos pulſos author eſt Grillus. Anno 1348, muſcæ numeroſiſſimæ de cœlo lapſæ incredibilem fætorem putredinemque in oriente concitarunt. Secuta peſtis populum ita penè omnem exhauſit, ut vix decimus hominum ſupereſſet. Anno domini 1091. muſcarum ignotarum maxima copia per multas regiones volitavit, atque herbas, arbores, jumenta, homines variè punivit. *Cranzius*. Anno 1143. Muſcæ vulgaribus æquales ſed corpore diductiore, infinito numero aërem ſic occuparunt, ut per multa miliaria Solis lucem eriperent, omniaque turbarent. *Vrſpergenſis*. Anno 1285. Carolo Gallorum Rege exercitum in Hiſpaniam ducente, ac cum Petro Aragonum Rege bellum gerente, exercitus grandium muſcarũ, varij coloris in Gallos impetum faciens, promuſcide non ſecus quàm gladijs eos occiderunt. Marineus Siculus lib. 11. de Hiſpa. reg. Anno 1578. circa medium Auguſtum in Brumbienſis templi faſtidio ingens quaſi examen muſcarum quotannis etiamnum conſidere atque maximo inter volandum fragore tecto minari, retulit Pennio Timotheus Brightus, medicus, doctrinæ, virtutiſque

virtutiſque nomine apud nos non incelebris. Huc quoque pertinet quod à Strabone lib Georgr. 3. memoriæ mandatum eſt: Romanis ſæpe peſtem ex multitudine muſcarum contingere ſolere, adeò ut quoſdam conſtituere cogerentur muſcarum aucupes, qui ſecundum menſuram prædæ mercedem acciperent. Quantam vero Africæ, Apuliæ, Hiſpaniæ, Italiæ, atque Indiæ occidentalis incolis moleſtiam exhibent, quàm gravia Carthaginenſibus, & Hiſpaniolæ civibus vulnera infligunt; præter Oviedum Angli dixerint, quotquot eo Equitum illum florem Franciſcum Draquum, Hiſpanicæ ſuperbiæ malleum comitati ſunt. Quæ vero de muſcis Appollonius, Fulgoſus & Plinius fabuloſa ſuperſtitioſaq; narrant, hoc loco eſſe arbitror indigna: & propterea muſcas Piſatides, Cyprias, Elidæas, Actiadas & cæteras paris figmenti tranſeo. Non abs re tamen fuerit, veterum Gentium inſaniam paucis perſtringere, ut ad Deum verè ἀπομυίον oculos tollamus. Herculem ferunt rem divinam obeuntem, quùm à muſcis propemodum interficeretur, Iovi ſacrificaſſe ἀπομυίῳ, eaſque protinus in Alphæum amnem eſſe delatas, unde Iupiter Muſcarius dicebatur, ſive abactor muſcarum. *Pauſanias.* Elei Myagrum & Myadem deos invocabant, ne muſcarum multitudo peſtem gigneret. *Plinius.* Refert item Cyrenaicos ſolitos fuiſſe Achorem, deum muſcarum venerari, ut ejus virtute ab earum moleſtiâ ſecuri viverent. Fortè rectiùs *Acaron* vel *Hhekron* pro *Achor* legiſſet Plinius, ſi Acarontis oppidi nomen audiviſſet, quo Bahhal-zebub, *id eſt*, Muſcarum dominus, inſigne illud idolum, colebatur. Urſpergenſis dicit Diabolum in ſpecie Muſcæ frequenter apparere, unde nonnulli genium (uti vocant) familiarem Muſcam vocant: forte item ad illud alluſit Plautus cum diceret,

Hic pol muſca eſt mi pater,
Sive profanum, ſive publicum, nil clam illum haberi potet,
Quin adſit hic ibi illicò, & rem omnem tenet.

Sed valeant iſti larvati & fecibus peruncti Dij, quos Græci τρυγοδαίμονας ideo vocarunt, quia forte pueris, indoctis, gentibus terrori ſint. Chriſtianos autem & verum rerum Creatorem fatentes, ne tantillum moveant. Alius item uſus muſcarum perhibetur. Nam apud quoſdam cautum memorat in Artaxerxe Plutarchus, ut quiſquis per audaciam legum placita riſui & cachinno haberet, diebus viginti in Archiuo vinctus cyphone perſeveraret, ut nudus melle & lacte delibutus muſcis apibuſque pabulo eſſet: elapſis deinde dictis diebus, muliebri indutus veſte, de monte præceps deturbabatur. Quo Plutarchi loco (pace interpretis dixerim) pro *vinctus cyphone*, *unctus cyphi* legiſſem; eſt enim thymiamatis compoſitio (ut idem Plutarchus ait, & Dioſcorides docet) ex melle, vino, & uua paſſa, alijſque rebus muſcarum genti gratiſſimis concinnata. Hujus ſupplicij quoque meminit Suidas in Epicuro. Erat etiam majoribus ſupplicij genus, quod ſcapharum ſupplicium appellabant. Læſæ enim legum majeſtatis convictus, intra duas ſcaphas claudebatur, capite, manibus, pedibuſque extra propendulis: pro potu mel cum lacte infundebatur; quibus item caput & facies fuit aſperſa; deinde ad ſolem converſus, muſcarum infeſtantium numerum allexit, atque ipſe interim intus earum vermibus ſcaturiens tardè computruit. Quæ quidem ſeveritatis exempla, ut veteres in noxios & improbos homines oſtenderunt, ita contrà Hiſpani, in Indijs, inſontes plurimos nudos pro gentis more melle inunctos ædibus arcent, & foris in muſcarum longè atrociſſimarũ pabulum exponunt. Sed hæc Nemeſis reſponderit, quæ facinoroſis à tergo imminet; imò ſingulis momentis adeſſe videtur. Ultimus denique muſcarum uſus (& is quidem non contemnendus) apparet, ut cum ipſarum nullæ hyemem tranſeant, imo quædam diecula non ſuperſint, fragilitatis noſtræ ſæpius recordemur, vitæque hujus caducæ incer-

titudinis;

titudinis, quæ licet conquiſitiſſimis epulis, molliſſimâ veſte, modis medijsq; præſtantiſſimis aliquandiu colitur; tamen cum ſpectatiſſimè floret, celerrimè marceſcat, & cum muſcis autumnum, nedum quidem hyemem, vix ferat; ἐπάμεροι ſumus Pindari iudicio, & umbræ ſomnium: & cum muſcis ipſis, imo pluſquam muſcæ ὠκύμοροι: illarum enim caduciſſima diem vivit, noſtri aliquot fætus vix quartam horulæ partem aliquandò attingunt. Abi igitur Tyranne quiſquis es; leges pro arbitrio condito; pios affligito, audaciam viribus adjicito; omnia turbato, ſcortis Genioque indulgeto: Tandem ἀπόμυιος ille Iupiter muſcas arcebit, et te exanimem redditum varijs poſt mortem pœnis exercebit.

Cap. XIII.

De Culicibus.

- Hebraicum.
- Arabicum, *heagi*.
- Italicum *zenzala, zinzala, ſanzara, ſanzala*.
- Germanicum, *mocke, m'u'ucke ſchnack, flinger, braem*.
- Flandricum *Meſien*.
- Polonicum *Komor, Welchikomor*.
- Moſcoviticum *Coomor*.
- Hiſpanicum *Moxquite & muſquito*, unde à nautis noſtratibus *muſchite* dicitur.
- Gallicum ſi minor ſit *moucheron*, ſi grandior, *bordella*.
- Anglicum, ſi major ſit *gnat*; ſi minor, *midges*.
- Latinum *Culex*, fortè ab aculeo, ut Iſodor. Vel à culeo quod & corium ſignificat. Verùm ſi ipſe ἐτυμοθήρας eſſe auderem, *Cuticem* legerem non *Culicem*: quia ipſam potiſſimum affectat. Vnde hyeroglyphicè amatorem ſignificar, quoniam ut Culex cutem maximè formoſam appetit, & ad ſanguinem uſque pertundit, ita & amatores: quod mihi Plautus innuere viſus eſt, dum Paraſitus (ni fallor) ſenem præter æratem amaſio datum, & ſcortilli labijs affixum ita corriperet, *Eho, tu nihili cane culex; vix teneor, quin quæ decent te dicam.*

GRæci generale, quo omnes culices comprehendant, nomen non habent; ut viciſſim Latini, quibus Græci abundant, particularium culicum nomenclaturis carent. E'Græcis vocabulis κώνωψ ampliſſimum videtur, unde Oetæi Herculem conopium venerati ſunt, quia culices ex eorum provincia fugaſſe credebatur. Idem Apollinis Culicarij nomen in Atticis fuiſſe, Alexander Alexandrinus teſtatur. Boeotij Parnopionem Apollinem coluerunt, quoniam culices abegit, *ia eſt*, in eorum idiomate πορνόπας. *Pauſanias*. Verùm cum contra omnes culicum ſpecies unicam herbam κωνίζα, ſive *culicariam* efferant Græci, κώνωψ generaliſſimum videri nomen merito debet. Monſtrat id etiam reticulare illud velum lectis prætenſum & à Græcis acceptum, quod illi κωνωπεῖον, atque Angli etiam hodie vix parum alludente nomine, *Canopy* vocant, ad quoſcunque culices illaqueandos aptiſſimum.

Culex muſcarum ſpecies videtur; ut illæ dulcia, ita hic contrà acida affectat. Verùm muſcæ coeunt; Culices non: illæ per diem moleſtiſſimæ ſunt, culices per noctem; illæ obmurmurant, hi altum & jucundum canunt. Alas

habet

ha bet duas, pro analogiâ magnas, ex gibboſis ſcapulis orientes, ſex illis crura valgia, vaccia, prælonga, è pectore prominente,& quadrato naſcentia,cùm ut melius ambulent; (Ariſtotele teſte) facilius ſeſe humo attollant: corpus oblongum, uti & proboſcidem obtinuit culex, muſcarum proboſcide triplo longiorem, cujus acuto mucrone pertundit cutem, tubi vero cavitate ſanguinem exugit, quo etiam pro ore & lingua utitur. *Plinius*, Sonum edit truculentum, & pro corporis ratione maximum; unde Homerus in Batrachomyomachia culices ſigni datores facit his verbis

καὶ τότε κώνωπες μεγάλας σάλπιγγας ἔχοντες
δεινὸν ἐσάλπιζον πολέμου κτύπον.

Ariſtophanes in Nubibus Socratem deridens, Chærephontem introducit quærentem: utrum putet culices per os an per podicem ſonum emittere. Tamen in Avibus ὀξυστόμας vocat; ubi ſcholia exponunt ὀξυφώνους, videtur ſane proboſcis à natura data ad ſanguinis per cutem ſuctionem & paſtum, non ad cantum (inquit Pennius.) Verum ne illi hac in parte aſſentiar, ſenſus prohibet: etenim adverſi culices acutiùs canunt, averſi gravius, id quod fieri ſane haud poſſit,ſi poſteriori parte ſonarent. Mirabilem culicum ſtructuram, haud quis ſine cauſa cum Plinio mirari poſſit. Nam in his tam parvis, atque tam nullis inſectulis, quæ ratio? quanta vis? quam inextricabilis perfectio? ubi tot natura ſenſus collocavit in culice? ubi viſum in eo prætendit? ubi guſtatum applicavit? ubi odoratum inſeruit? ubi truculentam illam & portione maximam vocem ingeneravit? quâ ſubtilitate pennas annexuit? pedum crura? diſpoſuit jejunam caveam quaſi alvum, quæ ſanguinis avidam & potiſſimùm humani ſitim accendit: telum verò profodiendo tergori quo ſpiculavit ingenio? atque ut in capaci cum cerni non poſſit exilitas, ita reciproca geminavit arte,ut fodiendo acuminatum pariter ſorbendoque fiſtuloſum eſſet. Mores illorum malè conciliati videntur & malè habiti, tum quod formoſiores lubentiùs vulnerant, tum quod dormientes, inſontes nihilq́; mali cogitantes: unde natum proverbium de homine inſigniter injuſto, κώνωπος δικαιότερος. Culex ſane improba beſtiola (utor Æliani verbis) dies noctesq́; homini tum morſu tum ſtrepitu inimica, præcipuè juxta aquas degenti, de quo ita Tertullianus contra Marcionem lib. primo; *ſuſtine ſi potes culicis tubam & lanceam: nam non ſolùm ſono arguto turbat, ſed lancea cutem incidit, imo venam.*

Culicum diſtinctio perplexa & obſcura, omnes quidem Philoſophos exercuit: qui præ dubio verborum apud authores ſenſu, res ipſas propemodum confuderunt. Nobis vero magnitudine potiſſimùm & malignitate differre videntur. Sunt enim majores, minores, medij, & minimi. Majores ἕλειοι dici debent, quia paluſtribus & maricoſis locis, verſantur, oriuntur, cibantur. Corpore ſunt oblongo, gracili, duabus alis prædito, quas non ſupra corpus expandunt, muſcarum modo, ſed rectà ſupra humeros, elimatas, politas, & quaſi comptas. Abundant nemoribus ad mare & paludes conſitis, non ſolum circa metam incognitam, Noruegiam, Ruſſiam, aliiſque frigidiſſimis regionibus (ut Olaus magnus notavit,) ſed in India occidentali, Hiſpaniola, Peru, nec non in Italia ad Eridanum, Padum, Adriam, Argentam: ubi multi maximiq́; viſuntur, morſu crudeles & venenati; triplices caligas, imo ocreas item perforantes, & nunc venenata, dura, livida, tubercula, nunc item veſicas dolorificas, nunc punctula pruritus plena linquentes, qualia Hippocrates in Epidemicis in Cyri fullonis phrænetici corpore annotavit. Quandoq́; verò terebrata vena ſanguinem adeo exugunt, ut poſtea ſaturi abierint αὐτομάτως effluat per guttas, quemamodum in equis à Tabani morſu videmus. Itali ſe veſtibus coriaceis contra muniunt; ſed vix aut ne vix quidem illorum ſtimulos quacunque ratione evitant. An hi ſint eæ ſtyges inevitabiles, quarum Theo-

phraſtus

phraſtus meminit lib. de cauſ. pl.ſ.cap.4.non eſt mihi in promptu dicere (in-
quit)Scaliger doctiſſimus:) neque tamen aliæ videntur,nam & illæ non gigun-
tur in loco diſſlabili,neq; tenui fruuntur aëre,ſed in paludibus veſcuntur atque
naſcuntur, ut ad Adriam, Argentam &, Padi fauces. Verum ſi ϖύγεις ſint, aptiſ-
ſimum ab odio nomen invenerunt. Qui autem in calidioribus regionibus ad
fluvios & paludes degunt, maligniori ſunt ingenio atque aculeo, ut Maſſarus
Geſnerum docuit, & noſtrates Angli in Hiſpaniolæ metropolis expugnatio-
ne ſub Draquo imperatore animadverterunt. Sunt alij his paulo minores, co-
lore, forma, compage, perſimiles, morſu & moribus mitiores, locos æſtate
umbroſos, hyeme etiam nivoſos colentes, juxta ſepes & arbuſta, mutuis
quaſi curſibus colludentes, & alius alium veluti a calce ad carceres provo-
cantes. Rariùs mordent, & mordendo ſanguinem non ſugunt, ſed potius ſe-
rum ſalſum ſudoris pabulum eliciunt, unde tuberculum tantùm, durum, pru-
ritus jucundi plenum excitant. Has duas ſpecies κώνωπας à Græcis præcipue
vocari puto, alias vero alijs nominibus fuiſſe donatas. Sunt adhuc in Anglia,
præſertim aquilonari, duæ aliæ tertiæ & quartæ magnitudinis culicum ſpe-
cies, præcedentibus multo minores, ſed quantitate inter ſemetipſas pluri-
mum diſtantes. Hi, tanquam periti milites, certa figura (pyramidali nimi-
rum) ſemper provolant, & quamvis infinitæ, figuræ tamen ſuæ acici fines
nemo tranſit. Surſum deorſum feruntur, nictu oculi, & dicto citius, in latera
aciem deducunt, totumque ſubito exercitum in cornua diſpertiunt; quæ ſive
muſcario, ſive pulvere, ſive aquâ affuſâ, ſive ſpiritu violento fregeris, coëunt
tamen confeſtim & antè digiti crepitum in pyramidalem ſeſe formam omnes
recolligunt. Facies oculoſq; itinerantium numeroſi infeſtant, & ſubinde
mordent: adeo multi ſunt & frequentes; ut ex quibus vermiculis oriantur
conjectura aſſequi nequeam. Ruſtici ex uligine putreſcente provenire eos,
forte non male autumant. Hi culiculi æſtivi menſe Maio frequentiores, va-
pore aqueo ali videntur: inteſtinum ſiquidem ijs tenuiſſimum, album, fere
inviſibile, ſpumeo albo tenuiſſimo, & nullius penè tenacitatis humore plenum
eſt: longiùs ab aqua quandoq; & circa ædificia agminatim volitant: homi-
num item capita circumfluunt juxta pontes, loca à flatibus libera amant, aë-
rem turbulentum, quantum poſſunt, evitant; nam a flatibus huc illuc agun-
tur. Hos Angli proprio nomine *Midges* appellant. Nunc ad alias culicum
ſpecies, prout à Græcis nominantur tranſeamus. Sunt autem præcipui, ἐμπὶς,
ψὴν, κνίψ: de quibus ordine dicemus. Ἐμπὶς εἶδος κώνωπος παραπλήσιον, μεῖζον δὲ τῇ
περιοχῇ, κατὰ δὲ τὸ μέσον λευκῷ περιεζωσμένον: unde apparet Empidem albo cingulo à
natura eſſe ornatam, & locis aquoſis natam. Sonum etiam argutum edit culi-
cum modo: quare Chærephon a Socrate in Ariſtophanis nubibus quærit,
An exiſtimet τὰς ἐμπίδας κατὰ τὸ στόμ᾽ ᾄδειν, ἢ κατὰ τοὐρροπύγιον? Heſichius βίτωνον quo-
que dicit ἐμπίδα, quia falſus Ariſtotelis authoritate, œſtros ex ipſis naſci pu-
tavit: quos antea ex hirundinibus procreari fuſè probavimus. καὶ δὲ ἐμπίδες γίνονται
ἐκ τῶν ἀσκαρίδων, αἱ δὲ ἀσκαρίδες γίνονται ἐν τῇ ἰλύϊ τῶν φρεάτων, &c. Ariſtotelis Hiſt.5.cap.
19. Quæ Theodorus Latina hoc modo fecit: Culices Muliones ex Aſcari-
dibus gignuntur, hoc eſt Tipulis. Tipulæ fere in puteis, & ubicunque aqua
ſe colligit, terrena ſubſidente concretione, oriuntur: fex enim primum putreſ-
cens, colorem *candicantem trahit*, mox nigricantem, ultimo cruentum: ta-
lis cum fuerit, minutiſſima quædam & rubra ſpecie algulæ prodeunt, quæ
ad tempus hærentia, ſuam ad originem moventur, deinde abſolvuntur, ita-
que feruntur per aquam Tipulæ vocatæ, tum à paucis diebus erigunt ſe ſuper
aquam duræ & immobiles, mox diſrupto putamine Empis emergit ac inſidit,
donec vel flatu vel ſole motus volare incipiat. *Hæc Gaza.* Nihilominus (ab-
ſit tanto viro injuria) eum variè hac interpretatione lapſum oſtendere nullius
negotij

negotij rem eſſe exiſtimo. Cur enim Empides Muliones vertit, qui non amplius uno die vivere feruntur, & ſolo melle veſcuntur? quod ſanè è locis maritimis aut maricoſis tam citò obtinere haud poſſent. Liceat enim mihi (ſalvo Plinij atque Pennij judicio) Muliones Melliones vocare; haud enim mulos curant, aut ſugunt, ſed mella, quorum item fragrantiam longè percipiunt: roſtrum habent pici arborei inſtar, longum & acutum, quo mella liguriunt, & crapulâ diſruptæ ſtatim expirant. Titubavit item *Gaza*, ut molliſſimè dicam, dum Aſcaridas Tipulas verteret. Nam Aſcarides (ſive in aquis, terra, aut inteſtinis naſcuntur) parvos ſignificare vermiculos nemo dubitat. Præterea Tipulæ in ſuperficie aquæ ſemper verſantur, rariùs aut nunquam fundum petunt. Denique cum ipſæmet Tipulæ ex Aſcaridibus proveniunt, quis ipſas eſſe Aſcaridas rectè putarit? ψὴν Culex ficarius dicitur, non quia ex vera ficu naſcitur, ſed ejus fructu alitur & ſuſtentatur. Naſcitur enim ex vermiculo Caprifici fructibus ingenito, quos ubi τελεσιουργεῖν nequeat natura, & ad fici dulcedinem perfectionemq; producere; animaligena quadam virtute, (ne quid fruſtra feciſſe videatur) ex granis ejus putreſcentibus culices producit? Imo non eſt Culex πάρεργον, aut acceſſorium operæ quæ parabatur (ut Scaliger doctiſſimè notavit;) vel ſi ſit, videtur ſanè, τὸ πάρεργον ἐργολαβία ἀξιώτερον τοῦ ἔργου. Propoſuit natura caprifici fructum perficiendum, rem vilem: non poteſt; vertit operam illam plebeiam ad operoſiorem functionem, quippe Culicem. De his Culicibus Plinius hæc verba habet: Caprificus (inquit) culices parit, hi fraudati alimento in matre, putri ejus tabe ad cognatam volant, morſuq; ficorum crebro, hoc eſt, avidiore paſtu, intus ſolem ſecum primo inducunt, cerealeſq; auras immittunt foribus apertis. Mox lacteum humorem, ſive infantiam pomi abſumunt; quod fit & ſponte: ideoq, ficetis caprificus præmittitur ad rationem venti, ut flatus culices evolantes in ficus ferat, qui ubi ingreſſi fuerint, turgent fici, & celerrimè matureſcentes altum tumeſcunt: unde mulierem paritudini proximam (imo & recens initam) ἐψωλισμένην Græci vocarunt. Comptos item & cincinnatos Pathicos caprificatos dici ſolere, Græcus ille Iambus teſtatur: ἰδεῖς κομήτας ὄντας ἐψηνιζομένους, ad Caprificationem alludere putat Turnebus Adrianum Imperatorem, dum Floro molli Poetæ pathicam fœditatem ſub nomine culicum rotundorum bilioſo ſatis joco exprobraret. Dixit enim Florus,

Ego, nolo Cæſar eſſe,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas:

Cui Cæſar

Ego nolo Florus eſſe,
Ambulare per Tabernas,
Latitare per popinas,
Culices pati rotundos.

Quum vero ex Caprifici fructu ad ficum demigrant, tanta feſtinatione, rupto cortice, evolant, ut magna ex parte pedem vel pennam poſt ſe relinquant. Ex granulis groſſorum gigni eos ex eo argumentum peti poteſt, quod granorũ illa expertia reperiantur. Κνίψ (à nonnullis σκνίψ) ἀπὸ τοῦ κνίζειν dictus (vellicat enim homines, & mordendo pruritum excitat,) culicellus eſt, Conopi ſimilis, qui licet fico inſidendo ψηνὶς videatur, γίνονται δὲ μάλιστα ἐν τῇ δρυΐ (utor Theophraſti verbis) καὶ δοκοῦσιν ἐκ τῆς γλυκύτητος ὑγρότητος τῆς ὑπὸ τὸν φλοιὸν συνισταμένης. Quem locum Plinius ſic quaſi interpretatur. Sunt & culicum genera aliquibus arboribus moleſta, ut glandibus, qui videntur ex humore dulci nati ſubdito corticibus. *Culices* item κνῖπας Theophraſtus vocat, quotquot ζωοποιὸς natura in ulmo, napo, rapis, polio, lentiſco, Terebintho, alijſq; arboribus, vel cum vel ſine putrefactione progignit. Hos vel ſimiles, ſed nonnihil majores, Curſius lib. 13. hortenſium juglandium non minimam eſſe peſtem affirmat, & a Lugdunenſibus *Bordellas* appellari. Galeni judicio τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀμπέλων διεσθίονται. Humor ulmi folijs aut potius veſicis prima germinatione incluſus, ſi aruerit,

rit in [illegible] mutatur. Alias in Autumno fert *Canchryes* vocatas, multas, minutas atque nigras. *Symphorianus.* Hortos præcipuè riguos incolunt & infeſtant, & plurimas ferè herbas tondent atque abradunt ex quercus pilula (malum vocant plebeij,) & gallæ foraminulentæ meditullio, ut Velarandus Inſulanus Pharmacopœus Lugdunenſis diligentiſſimus notavit, frequentes prodeunt, uti etiam ex herbis ſanè permultis, non tantum ratione putredinis, ſed potius ex principijs quibuſdam alteratis, & ſucceſſivis operis ad meliorem quandam naturam digeſtis. Origines in Exodum, his animaculis Deum tertiò Pharaonis pervicaciam correxiſſe author eſt: quæ (inquit) pennis per aëra ſuſpenduntur, ſed quaſi inviſibilia, atque ſtimulo tam ſubtiliter & cito cutem perforant, ut quam muſcam volitantem non videas, pungentem ſentias. Sic fere omnes reliqui antiqui interpretes Originē ſecuti [illegible] interpretantur. Vnicus Tremelius, (*Hebraicæ* linguæ & ſacri codicis interpres fideliſſimus) aliter ſentit, qui colluviem animalium interpretatur, ac ſi culices atque muſcæ omnimodæ venenatæ, & moleſtæ, veluti conjuratione facta, agminatim veniſſent, & per examina à Deo ad conterendam Aegyptij ſuperbiam immiſſæ fuiſſent. Trabis vel pyramidis inſtar in aëre ſublimes videntur; præcipuè veſperi juxta ſepes ſurſum deorſum, imminente calore ſub ſole, appetente pluviâ, ſub umbris volitantes. Forte eædem ſunt cum Anglis *midges*; & ab *Alberti ſchaggen*, Italorum *Zenzalis*. Barbarorum *Cinifes* non diſcrepant. Culicum genus quoddam eſt, quos Græcis [illegible]: Latini Herculeos vocant, ignavia & malitia fucos referunt, & non niſi ſui nominis & cognationis aliquem affligunt. Vbi enim alios culices ſanguine & humore plenos viderint, ob cibi prædam illos poſt pugnam interficiunt, quum ipſi inertes vivant, nec quicquam niſi cibum aliorum opera quæſitum venentur. Obſervarunt item Majores noſtri genus culicum aceſcentem naturam gignere è vini fæcibus: quos cum ego buccinantes nunquam audiverim, potius Vinulas Scaligeri muſciliones ſtatuerem Nec me movet Niphi ſententia, quod acida petunt, (Culicum more) dulcia aſpernantur: quum ipſe alibi eos ſucco ſtercoris bovini (quo quid dulcius) potiſſimum nutriri affirmet. Anglicani culices minùs ſeveri ſunt, & gravia ſymptomata non excitant; minutili verò illi crudeliores ſunt; attamen à morſu maculas tantùm prurientes, pulicum inſtar relinquunt. Culices Americani præſertim *Tetin* dictæ, adeo lancinant, ut graviùs etiam indutos acerbe vulnerent. Iucundum deinde videre eſt, quàm ridiculè ab ipſorum morſu Barbari ſrigutiunt, manibuſque crura, nates, humeros, latera, brachiaque, ceu auriga flagello equos, ſtridulè diverberant. Culices circa metam incognitam, ſed magna equitis noſtratis Frobiſeri operâ diligentiâque jam notam, & portum Nicolai, ac etiam varijs alijs in locis ſeptentrionalibus, miræ magnitudinis, & non pauci etiam viſuntur; ut nautæ, ac etiam Olaus magnus affirmant: Cauſam multitudinis perpetuitati caloris ob diei prolixitatem attribuit Cardanus; magnitudinis verò humori aqueo illi & pingui, qui gelu diuturno concreverat. Verùm cum in calidis Indiæ regionibus (Oviedo et experientia teſtibus) æque magni, multóque plures culicum ſpecies, & copiæ reperiantur; vix nobis, utcunque ſibimet ipſe, ſatisfacit Cardanus.

De culicum generatione variè diſputant myſtæ. Albertus aquoſos vapores illorum materiam eſſe affirmat. Ariſtoteles culices è culicibus generari negat, niſi mediante vermiculo, ut muſcæ. Verùm cum omnino non coeant, quo tandem pacto id fiat, equidem non video. Culices ex coſſis provenire primus docuit Pierius: è vermiculis autem in napo, liguſtro, lentiſco, terebintho, ficu, caprifico, alijſque arboribus veluti ſeminum ſparſis, & per non putreſcentem, ſed animantem naturam natis, culices prodire nemo non novit. Inſectum

longis

longis admodum pedibus,(inquit noſter Bruerus) quod culicem majorem ob formam ei ſimilimam merito dixeris, in lacuna valdè ſordida inveni, ex theca coriacea molli ſeſe proripiens. Videbatur mihi ex verme aliquo erucæ ſimili ibidem incluſo ortum duxiſſe: caſula enim talis intus fuit, in qualem ſe erucæ transformant. An culex, an οἶστρος dici debeat, dubitavit author. His (uti cunctis damnificis inſectis) brevem valdè vitam Deus noſter miſericors præſcripſit, ut ſcilicet æſtivi, hyemem; hyemales æſtatem non attingerent.

Varios tamen in uſus eos creavit Deus, ſive ipſum, ſive creaturas reliquas, ſive noſmet intueamur. Neque enim ſolos Mynutios, Mynſios, Aſtabaranos, Arrhetenſes, Guauicanos, juſto dei judicio per culices civatatibus pulſos, & in ſolitudines actos, ex Pauſania, Leone Afro, Aeliano, Indiciſque hiſtorijs legimus: ſed etiam Aegyptiorum Tyrannum, omnium quos orbis peperit teterrimum, illorum exercitu victum fuiſſe, ſacri teſtes (Iove omni antiquiores) commemorant. Horum minimum Papa excolare gutture non potuit, ſed vi ejus ſuffocatus miſerè perijt. Quanto cum impetu Iuliani Apoſtatæ exercitum adorti ſunt? Quàm eum terga vertere, & inanimem jacere coegerunt? Conſiderent ergo defectores à fide, & rem rectâ ſupputent viâ, deque creatoris viribus, potentiâ, gloriâ altiùs cogitent; cum in creaturæ abjectiſſimæ corpore non ferendum ſtimulum, & mucrone quovis acutiorem perpendant. *Uſus.* Neque ijs ſolum ad homines malignos & malos puniendos, ſed in humanam quoque ſalutem conſervationemque utitur. Nam circa Neroen Aſtaboras, tantam leonum copiam audaciamque narrat Strabo, ut niſi Culicibus maximis (totam regionem circumfluentibus) expellerentur, ne in munitis quidem urbibus tuti ab eorum inſultu viverent cives. Idem in nonnullis Meſopotamiæ locis uſu venire Ammianus Marcellinus commemorat, ubi leones à Culicibus icti ſalutariq; remedio fraudati, in fluvios ſeſe agunt præcipites, & à gurgitibus abſopti ſuffocantur. Aegyptijs item olim lætales (nunc auxiliares feruntur ab Herodoto) quod teneras & impennes axillas vulnerant, mortiferâque plagâ interimunt. Quinetiam abſque ijs fuiſſet, perijſſet forte veſpertilionum, ranarum paluſtrium, & hirundinum ripariarum ſpecies, quæ culicibus inſidiari ſoliſque veſci ſcribuntur. Quod vero Gaza κνιπολόγον (pici Martij ſpeciem dorſo cinereo) *Culicilegam* interpretatur, non conſentit cum eorum natura. Nam illa coſſis veſcitur, non culicibus, quos roſtro ex arboribus tabo marceſcentibus evellit. Fraudi illi fuit nominis amphibologia; quippe tam illi vermes quàm Culices Græcis κνῖπες dicuntur. Si qua autem avis fuerit, [illegible] proculdubio eſſe contenderem; quæ κωνωποθήρας Heſichio & Varino appellatur. Pſenes dicti culices, ficubus maturitatem conciliant, lacteum humorem abſumendo, Soliſque radios ſecum unà inſinuando: ideoque in ficetis caprifico aluntur, ut inde flatu evolantes, in ficus ferantur. Plin. Ex quibus Plinij verbis conſtat, Caprificationem nihil aliud eſſe, quàm rationem quandam perficiendi, ut culices è groſſis nati ad ficus advolent, humoreque earum lacteo abſumpto ad maturitatem perducant: id autem ſolet fieri duobus modis; aut enim circa ficeta ita ſolebant diſponi caprifici, ut ventorum flatu culices è groſſis prognati ad ficus ferrentur; aut groſſi aliunde petiti, & colligati in arborem injiciebantur, & propterea beſtiolam ſcarabeo ſimilem, quam Græci κέραμβον appellant, voce ſua culices abigentem, & deprehenſis veſcentem, ficitores arcere ſolent & enecare. Videntur etiam Culices eò nobis vatum vulgo pluris eſſe debere, quòd dierum tempeſtates nullâ quæſtus cauſâ prædicunt, idque certiùs multò & veriùs, quàm qui ex Apollinis tripode natos ſeſe jactitant, atque in Cumanæ nutricatu diu habitos. Nam ſi κνῖπες divergente ſole colluſerint in Aprico, calores præſagiunt; ſi in

umbra, pluvias tepidàs & mites; ſi vero una acriter prætereuntes pupugerint, frigidam tempeſtarem, & valde pluvioſam expecta. Quando è Galla vel pomo quercino circa feſtum Michaelis çulex eruperit, bellum hoſtile prænuntiat; ſi araneus, caritatem, ſi vermis, fertilitatem. *Mizald.* Si quis aquam in monte vel valle invenire cupiat, obſervet (inquit Paxanus in Geopon:) ſolem exorientem, & ubi culices (ὥσπερ δοκίδες) ſeſe trabis inſtar contorquentes viderit, ibi ſubeſſe aquam portendunt: Imo niſi nos ludos facit Apomaſaris, de culicibus inſomnia hoſtilem nuncium morbumve ſignificant: idque tanto gravius, quantò principaliores corporis partes magis appetere videbuntur. Anno Domini inter Sionis & Shenæ Anglorum monaſteria tanta in aere κωνωπομαχία viſa eſt, ac ſi meridiei nox plane illunis ſuperveniſſet. Duravit per horas quatuor pugna, donec acies ſteterunt: tandem magna utrinque ſtrage edita, tot culicum cadavera in ſepibus atque ſemitis conſpecta ſunt, ut ſcopis ſata agroſque verrere neceſſe haberent. Subſequutum Monachorum exilium. *Stow.* Sed hæc Oedipus curarit & Hortenſij Sphinges; ego ad certiora me confero. Magno quoque uſui ſunt nobis culices, quùm Thymallus piſcis (Aeliano authore) nullo alio cibo capitur aut ineſcatur. Verum ut aliquando utiles, ita plerunque moleſti eſſe ſolent: eamque ob cauſam divinior illa hominum pars ex naturæ, experientiæque adytis, remedia contra adhibuit. Quare ſuffitus facti ex malicorio, chamæleonte, lupinis, abſinthio, melanthio, pinu, coniza, helenio, cedro, raphano, cumino, ruta, canabe, fimo, galbano, caſtorio, cornu ceruino, unguibus caprarum, ſtercore elephantis, ſulphure & vitriolo ad culices fugandos. Præſcripſerunt item hujuſmodi compoſita medicamenta. R. rad. helen. ʒj. ammoniaci thymiam; ſtyracis. ana ℥ij. teſtarum uſtarum ʒij. his omnibus igni injectis, veſtes ſuffiantur, ut fumum excipiant. *Aliud.* R. cedrinam linguam in pulverem redactam, & cum atramento ſutorio ſuffito. *Aliud.* R. vini feces ſiccatas, & ceruſſam, ana, cum calchantho & bubulo ſtercore ſuffiantur. *Actius. Aliud.* R. atramenti ſctorij, ſeminis melanthij ſylveſtris, cumini ana part. æquales, cum ſtercore bubulo ſuffitum para: Vapore item aceti acerrimi & origani fugantur. *Aliud.* ſpongia aceto imbuta & in ædibus combuſta: Abſinthium item cum oleo raphanino inunctum præſervat a Culicibus. *Novus.* Muriam recentem, vel fuliginem in cubiculis aſpergere jubet Palladius. Ruta madida decocto conizæ, & in angulis ædium relicta, culices enecat. *Ruellius*, Si humentis canabis floridam corollam vel circulum circa lectum locaveris, nullum tibi negotium faceſcent culices. *Geopon.* author. Si te oleo vel thuris manna illeveris, illico aufugient. Hortis riguis arbores, plantaſque à culicibus infeſtas accenſo galbano liberari author eſt Plinius. Prodigioſum autem, ne dicam ſuperſtitioſum videtur illud Rhaſis remedium, neſcio ex quo Democrito præſtigiatore deſumptum; ait enim pilo equino in medijs foribus ſuſpenſo & alligato culices non ingredi. Cur item acetum Culices enecaret, quod natura uſque ſitiunt atque appetunt? niſi forte vapor illius rei eos perdat anhelitum auferens, (ut ſæpe fit,) cujus non ſubſtantia enutriens alere poſſit. Apollonius Tyaneus (ut Tzetzes chil. 2. ſcriptum reliquit) effecit, ne Antiochiam, & Byzantium civitates ullus culex vivus intraret. Cæterum cum non liquet rei modus, liqueſcet fides. Græci tentorium quoddam & velum retiforme excogitarunt, lineum, laneum bombycinum, ſericúmve; quo triclinijs lectiſque circumfuſo, culicum aditus vitabant. Noſtrates paluſtricolæ minoris ſumptus, ſed paris utilitatis conopeum primi omnium (quod legam) invenerunt, & *Fencanapy*, id eſt, paluſtre conopeum vocant, ſtercus nempe bovinum patulum, planum, ſemiaridum & duriuſculum, vel potius plura ſtercora filo ad imum lectum ſuſpendunt. Cujus odore illecti, atque ſucco, totam no-

ctem

ctem oppido repleti culices, homines mittunt illæſos, ſomnumque dulcem, magni laboris mercedem, non interpellant. Muſcario interdiu pavonino vel ex alijs rebus contexto abiguntur, niſi numeroſi fuerint & valde puſilli, tum enim inuitis flabellis in oculos, aures, nares, atque os ipſum involant, majoreſque animos ſumentes acerbius affligunt.

Cap. XIIII.

De Papilionibus.

Græcè, ψύχη, πίφος, φάλαγγες dicuntur.
item σητοδόκιδες, πυμφίδες, πυμφάλογες σκῶνες.
ſed generalius nomen eſt ψύχη.
Latinè *Papilio*, *Ardoynus campilonem vocat.*
Iſidorus *Auiculam.*
Italicè *Farfalla.*
Gallicè *Papillon*, *Papilion.*
Hiſpanicè *Mari poſa.*
Polonicè *Motil.*
Hungaricè *Lovoldek.*
Illyricè *Pupiela*, *meteyl*, *motyl.*
Germanicè *Piſnet*, *Mulk*, *Pfyſholter*, *Summer vuegel*, *zweifalter.*
Flandricè *Vleghebronſus*, *Boterſhyte.*
Brabanticè *Capelleken*, *Vlindere*, *pellerin*, *Boter vlieghe.*
Anglicè *Butterflie.*

EST autem Papilio inſectum volatile, quatuor alis, non duabus, (ut Conſtantinus Friburgenſis ſomniavit) ſex pedibus, oculis duobus prominentibus, totidemq; corniculis ignavis ante oculos enaſcentibus donatum: roſtrum habent papiliones bifurcum, ac intra furcas roſtellum longum abſconditur, quo rorem aliæ diurnum, aliæ nocturnum ſugunt. *Deſcriptio.* Coeunt averſis caudis, & quandoque reflexis, & in coitu non pauliſper hærent ſed diù. *Coitus.* Ova non vermiculos (ut Ariſtoteles credidit) tam ſupra quàm ſubtus, folijs affigunt & deponunt, magna, parva, flaua, cærulea, nigricantia, alba, viridia, quædam quoque milij ſeminibus minora, alia duplo majora, alia æqualia; pro colore nimirum cujuſque papilionis & magnitudine naturali. Hæc ova, loco tepido repoſita, vel radijs ſolaribus interdiu vegeta & fota, erucas excludunt ſibimetipſis principio concolores, ſed colorem poſtea mutant cum corporis augmento. Ex alijs ovis poſt quatriduum erucæ repunt, aliæ non ante decimum quartum diem excluduntur, quæ paulatim vires acquirunt ac volant, ſed languidiùs, imò nonnulla per hyemem ab injurijs frigoris ſervata integra perdurant, ut experientia in bombycibus ſatis confirmat. Poſt coitum omnes Papiliones non illicò moriuntur, ſed ſenſim tabeſcentes vivunt ad hyemem uſque, & quædam ad ſolſtitium hybernum. Tenuiorum brevia admodum ſunt fata, duriores diutiùs ſuperſunt: verno tempore apparent, ex erucarum aurelijs, Solis calore vegetantes, & aëris benignitate veluti obſtetricante excluſæ. Illarum adventus veris indicium plerumq; eſt: ſed nec vbique nec ſemper. Nam licet infirmæ ſunt nec, diu manent ſuperſtites: tamen dum hæc commentaremur (inquit Plinius) notatum eſt, proventum eorum ter repetito frigore extinctum, advenaſq; volucres ad 6. Kalend Februarij, ſpem veris attuliſſe, mox ſæviſſimâ hyeme conflictatas occidiſſe. Haud mirari igitur debemus, fatuos illos & Icarios Aſtrologos tam ſæpe nullà ratione nixos falſa canere, quùm & hìc natura inconſtans videatur noſq; ludat ſecundis cauſis addictiores quàm oportet, & Motoris illius primi immemores. In

Anglia papilionum novum exortum etiam Autumno bis memorat Pennius. Ego vero tametſi non negem gelu diuturno atque intenſo eas omnes occidere, attamen mediocre perferunt, & locis tepidis frigidiſſimo quidem tempore ſuperſunt. Quoties enim in ædibus per totam hyemem torpentes urſorumque & ſerpentum more obdormiſcentes in feneſtris, rimis & angulis, conſpiciuntur? ubi, niſi in aranearũ inſidias ſe forte conjecerint, vitam ad ver uſq; ſuſtentant. Omnes à ſua eruca colorẽ habere Ariſtoteles affirmat: verũ (ut hoc concedam) præter illos colores alios obtinent, ut in particularibus hiſtorijs apparebit. Florentibus maluis maxime abundant, ex cujus floribus proboſcide involuta rorem ſuccumq; dulcem exugunt, ad corporis refectionem, Liber de natura rerum de Papilionem coitu ortuque loquitur in hunc modum: *Papiliones poſt Auguſtum coeunt; à coitu ſtatim maſculus moritur: ex eorum ſtercore vermes proveniunt.* Cæterùm horridiora hæc omnia ſunt, quàm ut unitentur veritatem. Nam menſe Maio, Iulio, potiſſimum coeunt; neque à coitu ſtatim maſculus ullus moritur, niſi ex eo Papilionum genere unde ſericifices illæ erucæ (Bombyces dictæ) proveniunt. Denique quæ ſtercora putavit, ova ſunt; é quibus non vermes ſed multiplices eruculæ oriuntur, é quarum viciſſim capſulis papiliones. Species tot Papilionum videntur quot Erucarum: é quarum quæque aurelijs proficiſcuntur. Differunt autem hæ omnes, quod aliæ potiſſimum noctu volant, Phalænæ dictæ: aliæ verò interdiu, ἡμερινοὶ vel diurnæ nominatæ. φάλαινα Rhodium atque Cyprium eſt vocabulum. Sic enim illi (ut Nicandri ſcholiaſtes teſtatur) animalculum (περὶ τοὺς λύχνους ἀλλόμενον) ad lucernas advolans appellant. Turnebus ex Nicolao, & Lycophrone, σάλω, pro phalena accipi: à quibus quod candelas alarum motu atque impetu ſæpe extinguit, λυχνοσβέστης dicitur: a ſcabritie & furfure ceu polline quo diffluit, ψύχα vocatur: & quia lucis amore in ignem ſeſe earum aliquæ præcipitant, pyrauſtarum nomen obtinuerunt. Sunt qui Phalænam cicindelam interpretantur; ſed minùs rectè: cum cicindelæ lucernas neutiquam affectant, ſed nocte præſertim illuni omnes gaudent. *Germanicè ein Leight mucken, ein lieght flugen, Helveticè Flatterſchen dicitur. Italice Farfalla*, Paviglione & Poveia. *Angli Boreales* nec non occidentales, *Saule, id eſt, Pſychen, Animam*, appellant; quia (ut ſtultorum fuit vetus opinio) mortuorum animæ non niſi noctu volitant lumen quærentes. Nicander Phalænam his verbis deſcribit,

Columel'a lib 9.cap.11.
Iſiodorus lib. 12 cap.8.

Papilionum differentiæ.

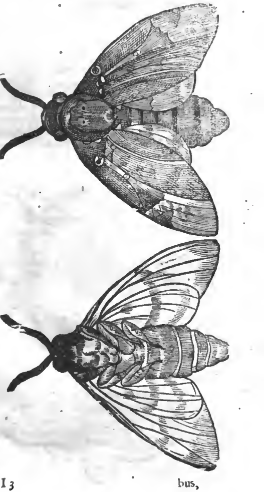
> Φαλαίνῃ ἐναλίγκια τὴν περὶ λύχνους,
> Ἀχρόνυχος δείπνοιο ἀμιλᾶσι πεφασιῶσαν:
> Στεγνὰ δ' οἱ πτερὰ, καὶ ἐκ ἔγχλυα, τοῖα κονίης,
> Ἢ καὶ ἀπὸ σπληδοῖο φαείνεται ὡς ἐπαυρῃ.

Quos verſus Hieremias Martius latinos fecit, hoc modo.

> *Nunc animo perpende tuo quas barbara Memphis,*
> *Beſtiolas nutrit, volitantis imagine vermis:*
> *Quem circum accenſas petulantem nocte lucernas,*
> *Seræ cœnæ abigunt; anguſtæ cujus & alæ*
> *Squalent, non viridi velut ipſa Conita colore,*
> *Sed quendam veluti cinerem, dum prenderis, edunt.*

Ex his igitur colligere poſſumus, Phalænam eſſe Papilionis ſpeciem noctivagam, luminis fruendi (unde nomen traxit) ſtudioſiſſimam, hirſuto corpore & alis veluti cinere aut pulvere quodam leviſſimo conſperſam; ſubter folia, vel obſcuro quodam in loco interdiu latitantem, noctu ad lucernas volantem, earumque deſiderio ſemet ipſam in cineres redigentem. Rarò vel nunquam niſi erectis in dorſum alis provolat, ut Diurnæ contrà, ſemper juxta latera expanſis. Antennas habent maxima ex parte vel hirtas & latiores, vel exiguas admodum & breves: Sed diurnæ longiores habent & in extremo tuberoſas. Phalænæ ex erucarum thecis terra obrutis; Diurnæ ex aurelijs pendulis;

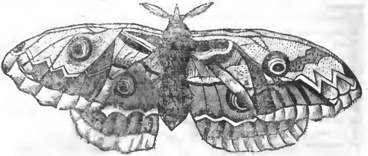
pendulis; vel arborum ramis affixis proveniunt. Illæ ſcabræ fere omnes ſunt, & pulverulentæ, noctivolæ, teneriuſculæ; hæ contrà planæ, læves, glabræ, nullo pulvere conſperſæ; interdiu volantes, duriuſculæ. Diurno illæ tempore volant rariſſimè ante appetentem veſperum, ne pulvis calore Solis, & ſiccitate arefactus, facile excutiatur, qui pluvias non admittere ſolebat: hæ vero noctu volare nequeunt, ne ipſas medullas ros madefaciat nocturnus, volatumque ſimul, & ſalutem multum impediat: quare pluvioſa tempeſtate & noctu ſub folijs latitant; neque unquam niſi ſudo cœlo ſerenoque evolant. Phalænæ non minus lumen amant ac lucem Papiliones: quare hæ aſtro diurno gaudent, ſole nimirum; illæ vero nocturnis aſtris, lunâ nempe & ſtellis, candelarumque lumine, ſtellarum naturam ſpendorem & tonum imitante. Phalænæ omnes ſunt vel admodum magnæ, vel exiguæ. Maximæ Phal næ venter arenoſi admodum coloris eſt, uti & interna alarum pars.

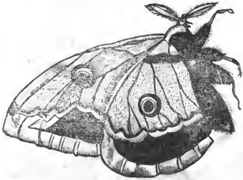

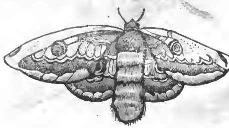
Oculi cærulei videntur; caput vero lividum; inter oculos antennæ duæ emergunt ſubfuſcæ, aquilinum referentes fucum, & nigris tranſverſim lineis funem contortum imitantes. Scapulis veluti pannus quidam adhæret arenoſus, ſurdus: aquo macula nigra decuſſatim tracta ſcapulas finit. Cæterum corpus, ſi dorſum ſpectes, cyaneum; ſi ventrem, arenoſi coloris eſt. Alæ duæ exteriores permagnæ, aquilinas colore æmulantur; maculis albiſque orbibus variè diſtinctæ; internæ multo ſunt minores, atque mellinæ, intus furuis ſtrijs, & maculis quibuſdam inſignes; crura habet lacertoſa & valida, furui ſingula coloris, & in extremo duobus nigris digitis forcipata. Volat magno cum ſtrepitu, & nocte exoculata, quemcunq; ſplendorem ex ligno putrido, ſquamis piſcium alijſue rebus ortum avidè conſequitur. Sicut magni Tyranni minorum gentium nobiles devorant & exhauriunt: ita hæ nocturnæ diurnas Papiliones ſub folijs latitantes alis diverberant atque occidunt.

Secunda primæ magnitudinis Phalæna, ut mole corporis nonnihil ſuperatur: ita primam colorum harmagoge, tono & elegantiâ longe vincit: acſi natura in hac ornanda, pigmentariam ſuam omnem officinam exhauſiſſet; atque illam primam, Regem Papilionum, *id eſt*, fortem, ſtrenuum, nigellum, lentiginoſum: hanc vero Reginam, mollem, tenellam, comptam, Vnioni-

bus,gemmiſque conſitam,opere plumato & Phrygio ſuperbientem feciſſet. Corpus lana quaſi anſerina, nonnihil lævigatum & hirtum, Martes,vel ſabellionis potius pellem mentitur; capite eſt parvo, oculis magnis prominentibus,antennis plumiformibus duabus,buxeum colorem referentibus. Alas habet quatuor magnas, ſingulas, multicolore oculo donatas; quorum pupilla nigra,iris πολύχροος, circulis & ſemicirculis mellinis, flammeis,albis,& nigris, pulcherrimè diſtincta. Externæ alæ ab exortu ad oras albicant,nigris quibuſdam venulis punctulíſque inſignes. Oram ipſam peniculamentum cum limbo ornat, exortu ſurdè fuſcum; ſiue ſubflavum. Internæ alæ fuſcæ videntur,uno quoque oculo ſuperioribus conformi præditæ, tribúſque inſtitis ornatæ: harum prima plana eſt, media opere dentato excurrens (ignei utraque coloris:) extima vero ſubalbida,& veluti à pellionibus aſſuta; cruribus incedit validis, hirſutis,lacertoſis,ejuſdem cum reliquo corpore coloris. Hanc Carolus Cluſius Viennâ miſit,tam eleganti forma notabilem, ut ſuſpicere potius admirariq́ue eam,quàm verbis aptis deſcribere facilius ſit.

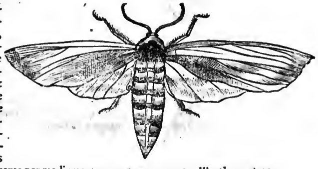

Tertia eſt corpore magno, hirſuto, nigricante; ſingulæ alæ uno oculo notantur, cujus pupilla nigra,circulus fuſcus, ſemicirculus albus. Varij quaſi panni in alis conſpiciuntur dilutè amethyſtini: fimbriæ vero alarũ extremæ primum cinerei, deinde aquilini coloris videntur. Caput valde breve & exiguum, unum utrinque oculum coracinum emittit; pupillâ albiſſimâ inſignem inter hos duæ antennæ valde breves,& exiles, fuſci coloris erumpunt. Ex piloſa eruca oritur, non glabra.

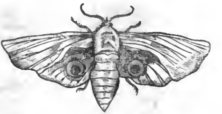
Quarta

Quarta caput habet magnum fuſci coloris, é quo duæ antennæ rectæ & ſubnigræ ſurgunt. Collum miniatâ maculâ ornatur, pectus hirſutum, quadratum, fuſcum, Scapularum pars anthracina, venter amethyſtinus, 5. vel 6. orbibus nigris dividitur. Pedes picei videntur, alæ leuiter fuſcæ, ſubnigris in longum venulis ſatis conſperſæ.

Quintæ caput albeſcit, oculi nigreſcunt, cornicula aliquantũ flaveſcunt, alæ exteriores longæ ex fuſco atque albo ſurdeſcunt, interiores leviter & quaſi obiter pictæ rubeſcunt. Scapulæ nigetrimæ conſpiciuntur, reliquũ verò corpus ſubroſceum, ſeptem nigris circulis lineâ albeſcente per medium totum ventrem currente alligatis ornatum.

Sextæ caput ſcapulæque hirſutæ, atq; exteriores alæ, ſanguineis venulis lineatæ ex fuſco albeſcunt: Capitis oculi propenduli, hyacinthini videntur, vel potiùs cyanei. Internæ alæ nonnihil incarnatæ, oculũ mediâ ſuâ parte repræſentant, pupillâ corvinâ, circulo Iacynthino lucentem; corpus carnem areſcentem & leviter infumatam refert, ſex quidem orbiculis ex nigro atratis notatum.

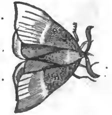

Septima alas habet exteriores albas, fuſcis quibuſdam maculis undulatim variegatis inſignes; collum miniata quaſi pellis circumcingit, ad totas deinde ſcapulas capucij inſtar decurrens: caput rubrum, oculi margaritei, antennæ flammeæ videntur. Alæ internæ rutilæ, tribus nigris maculis lentiginoſæ; pedes rubri, venterque totus concolor, inciſuris ſeptem pleniùs miniatis & tranſverſim ductis conſpicuus.

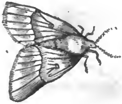

Octava tota fere Bætici coloris eſt, niſi quod omnium alarum extremitates buxeæ videantur, uti etiam media antennarum pars.

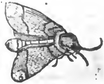
Nona

Nona illi fere eſt ſimilis, ſed extima alarum pars arenam nigriorem refert. Cornicula verò lata habet & repanda,ex fuſco albicantia:mediam externarum alarum partem candida rotunda macula adornat.

Decima parilem præ ſe fert magnitudinem, ex albo tota furveſcens,niſi quod media alarum extremarum pars puncto admodum albo, oculus vero pupillâ valde nigrâ conſpiciatur.

Vndecimæ caput tuberoſum, cornicula exilia,corpus atq; extima alarum pars lutum ſubactum æmulantur. Aliàs verò alæ totæ obſcuræ argenteæ fuiſſent.

Duodecima videtur ſubcinerea, alis nigris quibuſdam maculis infectis; oculos item habet nigerrimos,pupilla candida lucentes.

Decima tertia antennulas vix oſtendit exiguas; toto corpore flaveſcit,præter oculos (qui exigui & nigri) atque alas quæ albidæ videntur.

Decima quarta varij coloris videtur,cornicula tuberoſa nigra habet, uti & ocellos & pedes. Scapulæ albis quinque veluti plumis ornantur, quarum utramque mediam tres nigræ maculæ occupant. Alæ niveæ nigris luteis & cæruleis hic illic maculis pinguntur. Corpus illi nigrocæruleum,articulatum, & juxta latera albicans; caudam pro arbitrio exerit vel recondit, mucronatam,ſubluteam,articulatam:totum corpus pulvere quaſi conſperſum; aliàs enim corniculorum tuberantium gratiâ in papilionum claſſem veniſſet. Ova numeroſa ponit,ſublutea, ac inter excludendum caudam exilem exerit, ac deinde pro libitu recondit.

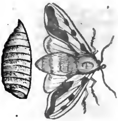
Decima

Decima quinta cornicula duo habet, nigra, exilia, caput atque ſcapulæ hirſutæ, fuſci coloris; collum miniato torque decoratur, femora rubeſcunt. Alæ extremæ ex fuſco & albo ſcutulatæ vel undantes potius. Intimæ verò exactè rubent, maculis piceis infectæ. Corpus leviter miniatum inſtitæ ſex nigræ orbiculatim circumeunt.

Decima ſexta mira admodum videtur: ſi ſupinam videris ubique, xerampelinam dixeris; ſi pronam ex viridi luteſcentem. Scapulas autem pronas quinque ruberrimæ lineæ deductæ ornant. Sicuti & ſeptem medio dorſo puncta affixa reliquum corpus. Alæ item xerampelinis tranſverſim maculis vel umbris potius viſuntur, quarum exortus à capite ad pectus uſque infimum, albeſcente linea terminatur.

Decima ſeptima. Hanc ſi compreſſis alis incedentem videris, fuſca videtur; ſi verò expanſis volitantem, alas interiores explicat coloris incarnati, ſed nigricante limbo juxta oras diſtinctas. Corniculis donatur oblongis, & involuta quaſi promuſcide; caneſcentes ſcapulas macula arenoſa rotunda inficit, latera item & corporis omnes articuli, ceu canis conſiti & fimbriati videntur.

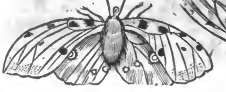

Decima octava. Cluſius miſit perpulchram: Antennæ illi albonigræ, caput piceum, naſus aduncus, oculi circulus candicans, collum coccineum, ſcapulæ hirſutæ nigro quaſi pallio veſtitæ Alæ exteriores nigris albiſque inſtitis interpolatæ, interiores rubræ, nigris hic illic maculis ornatæ. Corpus habet piceum, ſicut & pedes: ſed latera corporis ſeptem utrinque maculæ ornant ſanguineæ.

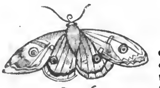
Huic etiam aliam miſit affinem, ſed antennis omnino coracinis, mediiſque ſcapulis inſtita candidiſſimâ, ceu margaritarum lineâ ornatam.

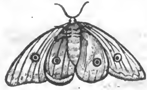
Iſtarum omnium corpora magna admodum apparent.

Nunc de mediæ molis Phalænis orationem inſtituemus. Quarum *Prima* ferè albeſcit tota, niſi quod alæ exteriores nigris nonnullis maculis & lentiginibus; interiores vero quaſi variolis & morbillis ruberrimis medio albeſcentibus fœdantur: oculos item nigerrimos; pedes, antennas, ſubluteas habet. Naſi loco capillus provenit hirſutus, veluti in ſpiram ſæpius involutus.

2. Corpus, totum hirſutum atque ſpadiceum, cujuſmodi alæ exteriores (abſque maculis limbis fimbriiſque albicantibus, & ocello luteo fuiſſet.) Antennas flavas nigra punctula adornant; internæ alæ calendularem colorem referunt, ſed ocellis quibuſdam & fimbrijs, uti exteriores nitent.

3. Alas habet quatuor albas; exteriores autem cæruleæ quædam venulæ affluentiùs ſparſæ infuſcant, duæque in medio, rotundæ, nigricantes, maculæ, adornant; linea circum alas ducta mellina videtur, qualis antennarum color; corpus, caputque nigricant; oculos habet albiſſimos, ſcapularumq; latera quatuor utrinque lineæ albiſſimæ obliquæ decorant.

4. Cor-

4. Cornua gerit repanda gruini coloris, corporis nigri latera caneſcunt. Alæ ſubluteæ nigris multis maculis ſerpentariam æmulantibus, inficiuntur, ſuperius latis, inferius orbicularibus: fimbria alarum Veſpertilionum more dentata & veluti ſpinoſa, nigerrima eſt tota, quam intùs ſex utrinque margaritæ poſitæ commendant.

5. Tota eſt anthracina, niſi quod maculæ ex albo rubeſcentes alarum faciem adornant.

6. Corpore & antennis nigerrima, oculos albos obtinuit. Alæ illi ſubtus coracinæ; extrà aureis villis, atque maculis conſpicuæ, quibus viciſſim lati clavi, nigri coloris, & argenteo quaſi filo transfixi, adhæreſcunt: extimas quoque alas, mæander quidam ornat nigerrimus, auro ſubtus fuſo, & quaſi ſtriatim acu picto.

7. Laticornis corpus nigrum caneſcens, neſcio an dedecori ſit magis quam decori. Alarum primordia, rubent; reliqua flaveſcit pars: utramque vero partem nigræ teſſeræ laminatim poſitæ inficiunt, quarum extremitas lineâ unâ aureâ ſplendeſcit.

8. Quatuor cornicula habet racemoſa, cinerea; duo autem prælonga, & extremitate latiora: corpus illi quale ſeptimæ alas ſubcinereas obtinet, nigro teſſerulatas, & circa extimam oram guttis ejuſdem coloris æqualiterpictas.

9. Caput

9. Caput, oculi, antennæ, corpus, interneq́; alæ, arenam illam auriferam repræſentant: ſcapulæ externæque alæ nigreſcunt, niſi quod inſtita quadam nigerrima lineis utrinque cinereis decorata ornantur.

10. Corpus habet luteum, nigris quibuſdam guttis à collo ad caudam uſque lateribus & dorſo inſignitum; oculi, antennæ, pedes nigerrimi; alæ exteriores cãdidæ, ſed limbis flavis, clavis anguſtis nigris, maculis quoque nigris diſtinctæ.

11. Alas ſi videris, niveam dixeris vel lacteam; niſi illam minimæ hic illic nigerrimæque maculæ inficerent vel ornarent potius: ſcapulæ item papposæ albicant: dorſum corpuſque luteum, & articulatum, octo nigra punctula commendant: oculi prominent magni, inter quos antennæ emergunr nigræ atque hirſutæ. Noctu in pratis & paſcuis volant.

12. Hæc alas habet adeo productas, ut volare commodè non poſſit; breviſſimas antennas gerit, oculos parvos nigerrimos; totum alioquin corpus albeſcit, luteſcentibus quibuſdam venulis, atque villulis rariùs conſperſum.

13. Corpus totum (oculis demptis nigerrimis) gruinum colorem ſubnigricantem æmulatur: antennas habet productiores, corpus hirſutum, alas corpori concolores, ſed juxta oras tono quodam vireſcenre & vitreo coruſcantes.

14. Pulchra quidem eſt hæc, quamvis rota propemodum arenoſa: cornua geſtat, pro mole corporis, valida, nigra, & taurorum more curvara; oculi nigri, & magni; caput breve, collum craſſum. Alas externas nigri quidam clavilli gratiores reddunt. Spinam veluti ſupremam, quinqne nigra ceu garyophyllorum capita trifurcata inſigniunt.

15. Alæ fere ſunr ſubcinereæ totæ: antennis ſola ex omnibus deſtituta eſt; oculos habet ſubnigros: dorſum ſubluteum & quinque fuſcis punctulis diſtinctum.

16. Ejuſdem

16. Ejuſdem penè coloris videtur, niſi quòd illius exteriores alæ macula pulla tranſverſim ducta ornabantur; hæc verò ubique unius coloris, (oculos nigellos dempſeris) conſpicitur: corpus habet longum, articulatum; alas quatuor longas, atque anguſtas; pedes ſex, quorum poſtremi prioribus duplo longiores ſunt: cornicula item habet exilia, ſed longè excreſcentia.

17. Hæc ex eruca bombycina originem ducit; tota albeſcens præter oculos nigricantes, & venulas quaſdam ſubluteas, rectà per alas, & tranſverſim per corporis articulos currentes: a nobis Bombycina Phalæna nominatur. De qua in Bombycum hiſtoria fuſiùs dicam.

Minimarum in claſſem unam primam faciemus mirabilem, quatuor tantum pedibus piceis incedentem; externas quoque alas cæruleas habet, internas luteas & externis (præter morem) minores: corpus item luteum adeo magnum eſt, ut ab alis tegi vix poſſit: cornicula punctis plena, atque oculi (dempta pupilla albida) nigreſcunt: caput atque promuſcis (longa, exilis, inuoluta) flaveſcunt.

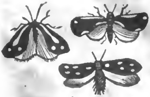

2. Ex cæruleo viridis videtur: corpus exiguum habet; pedes, & antennas nigricantes.

3. Scapulas atque alas habet porraceas, corpus ex ſubluto fuſcum apparet: alas extimas limbus ornat albis fuſciſq; maculis notatus: caput perpuſillum habet, pedes & antennas cineri ſimiles.

Quinetiam in ædibus parvæ aliquot Phalænæ argenteæ nigris maculis notatæ (Angli *Moths* vocant) ad lucernas advolant, quæ laneas & linteas veſtes depaſcunt, & ova deponunt, é quibus tineæ, & ex tineis viciſſim hæ Phalænæ oriuntur: feruntur autem primum ex roſarum folijs, alijſque herbis putreſcentibus originem cepiſſe.

Tres alias minores in paſcuis & pratis obſervavi. Quarum Prima alas externas nigras obtinet, ſingulas quinque maculis, quaſi ſanguine perfuſis notatas: alæ interiores totæ rubent, corpus fuſcum videtur; caput, antennæ, breviuſculę, & pedes nigricant.

2. Similis videtur, niſi quòd quatuor tantùm ſanguineas maculas in alis exterioribus habet, corporeq; conſtat graciliore.

3. Ferè parilis eſt formæ, abſque antennis eſſet multo longioribus, & ſanguineis maculis alio modo aſperſis, nam circa extremitatem alarum guttæ ſanguineæ duæ tantum apparent; ab exortu verò maculæ duæ longiùs tractæ conſpiciuntur.

Atque de nocturnis Papilionibus ſive Phalænis hactenus ſit dictum: Nunc ad ἡμερινὰς *ſive diurnas tranſeamus.*

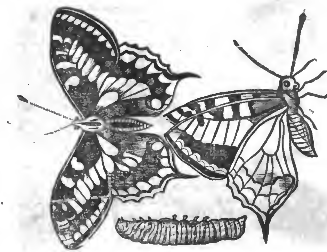

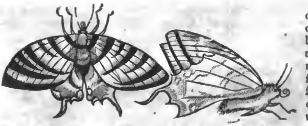
*Diurnæ Papiliones eo modo ſunt deſcribendæ, ut quiſq; fœcunditatem elegantiamq; naturæ hac in parte videre poſſit atque ſuſpicere. Neque enim minus luſit vel potius ſedulo operata eſt in earum varietate, coloribus, veſtibus, patagijs, orbiculis, globulis, clavis, meandris, teſſeris, lacinijſque ornandis, pingendis, conficiendis, atque in Phalænis fecerat.

Diurna Papilio Prima, omnium maxima, maximam partem flaveſcit, ijs locis partibuſq; exceptis, quæ hic attramento denigrantur. Quinetiam extremi illi internarum alarum globuli cœli colorem ſpirant: ut genuinis ſaphyris conſitum putares. Oculi chryſolythũ referunt, magnitudinem formamq; adeo ad normam exculptam hic exhibemus, ut plura de ijs attexere non ſit neceſſum.

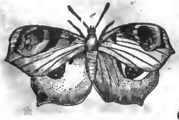
2. Præter

2. Præter magnitudinem parum differt à prima, oculos habet nihilominus nigerrimos atque porrectiores antennas: ubi album colorem vides, ibi melinum ſufficito, exceptis illis quaſi oculis majoribus juxta finem alarum interiorum poſitis, quorum pupillam flammeam, ſemicirculum vero xerampelinum reddere oportet.

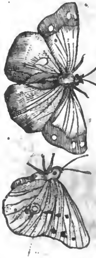

3. Non multùm colore abludit, niſi quod internarum alarum exphyſes, totaque ipſarum extima lacinia glaſtiva ſit; uti & tres illi ſpintheres, quos ſub concava illarũ parte vides depictos.

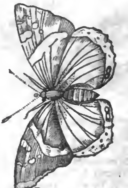

4. Omnium Regina dici poteſt; nam extremis alis, veluti adamantes quatuor in pala Hyacinthina radiantes, miras opulentias oſtendunt, imò fere adamanti & Hyacintho oculum effodiunt. Lucent enim pulcherrimè (ut Stellæ) Scintilláſque iricolores circumfundunt: his notis ita dignoſcitur, ut reliquum corpus deſcribere (licet varijs pictum coloribus) ſupervacaneum eſſet.

5. Caput,pedes,cornicula xerampelini coloris obtinet: oculos vero hyacinthinos;dorſum atrocæruleum videtur, venter ſubflavus; alæ juxta baſim luteo hilari, deinde triſtiori nitent:extimas verò partes rubiginoſas & inamæna fuſcedine nigreſcentes,tres luteolæ maculæ adornant:internis rubigine conſperſis duæ primæ luteæ,deinde tres ex luteo pallentes maculæ adhęrent. Si autem ſupinam faciem conſideres, alæ ſuperiores ex luteo in viridem langueſcunt,ſenis octoniſve maculis inſignes:internæ autem leuiter herbidæ & virentes, duabus quaſi lenticulis albis inficiuntur. Venter vultúſq; totus ſubflavus, ex aurelia prodit albicante;fuſcis ſpinulis notatâ.

6. Alæ ſuperiores extra nigreſcunt, per mediam partem limbo quodam obſoletius rubido currente; extremitates ipſarum panno, guttíſque niueis micant,obſcuris per ambitum crenulis aſperatæ; intùs autem limbus ille puriorem atque ſaturiorem exprimit colorem,& juxta radicem cæruleæ videntur. Inferiores alæ alteram intus, alteram foris faciem oſtendunt, foris fuſcæ ſunt totæ,excepto,ſpinoſâ inſtitâ,ſubrubente limbo perpuſillis nigris: quatuor punctulis, & opalis duobus polychrois ſimul poſitis notata, intus autem nihil tale monſtrant,ſed ex nigro purpureo ver miculato in xerampelinum triſtius languentes deſinunt;corpus illi nigrū, oculi,antennæ,pedes,concolores fuſci.

7. Corpore tota picea, in ſingulis dorſi tamen inciſuris punctulos duos gerit albiſſimos; alas ex flavo rubeſcentes maculæ nigræ, candidęque albæ adornant. Verùm munifica rerum parens natura extremam alarum oram potiſſimum decoravit,quæ nonnullis denticellis ſerratim æquo intervallo diſtantibus donatur,in quarum fimbria viginti clavi cærulei filo nigro transfixi mirificum edunt ſplendorem.

8. Ve-

8. •Veſte undulatâ et mixtâ peperit natura; ſed vegetis coloribus deſtitutam: conſtant enim alę ex nigro, minio, flavo & fuſco ſatiſcente, magiſque vellere mollicula quam ornatu ſplendida videtur.

9. Maximam ferè partem, cinerea conſpicitur; ſi vero internam interiorum alarum faciem intuearis, vix aliquid Indici galli alas ſignantiùs exprimit: nam pennas remiges, aliæ quaſi veſtitrices & ſquameæ tegunt; oculus coracinus eſt, cujuſmodi & tuberoſæ typhamque æmulantes antennæ.

10. Corpus piceum, ſcapulæ flava quadam lanugine (uti & totum caput) veſtitæ: antennæ item flaveſcunt, caput tenùs; quod macula ex ſanguineo atrata triſtius occurrit: externam omnium alarum fimbriam circinatam, plurimæ ovales margaritæ æquis diſtinctæ intervallis, gratiorem reddunt; intùs verò maculis nigerrimis, lentis effigiem imitantibus fœdantur. Verum ſicut foris minus ſpecioſa, ita interior internarum alarum pars, albo virore nitens, guttulis verò argenteis ſuperinductis reſplendet: & quæ extra ovales margaritæ videbantur, intùs argentum purum putum non mentiuntur.

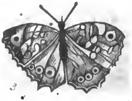
11. Specioſam radiantium in cærulo margaritarũ inſitam oſtentat; alæ ſuperiores ex flammeo flaveſcentes ignem referunt, ſex nigerrimis pannis infectę: internarum radix anthracina, deinde flavo in igneũ coruſcant: corpus fuſcis capillamentis hirſutum, quem colorem cornicula cum pedibus imitantur.

12. Eximiæ eſt pulcritudinis, alæ leviter cruentæ & maculis nigris tinctæ, radiolis micant auratis filatim ad laciniæ uſque ambitum diſperſis. Hæc vero xerampelina ſerratim deſinens, intus aureis lineis lunatim ductis ornatur. Corpus ex nigro purpuraſcit, oculi aurei videntur, pedes & cornicula nigricant.

13. Corpus & alæ nigredinem referunt; alis autem nigris, & ambitu pinnatis, primum capilli, deinde panni, ultimo clavi aurei medio atri inducuntur: oculi item exigui piceo in capite auro illiti; antennæ vero punctulis nigrocandidis excreſcunt, & in tuberculum nigerrimum finiunt.

14. Culturæ lenocinijs mirè arridet; corpus habet hirtum, ex albo nigricans, oculus niger, pupilla albicante: circa oculum glabrum circulum videas fere niveum, antennæ cum priore communes; extera majoris alæ facies ex flammeo aureis lineis productis dignoſcitur, quas nigri quatuor Limbi dentatim ducti inficiunt, circa finem vero tres numuli argentei fere triangulariter poſiti commendant. Interna autem facies pulcherrima videtur, varijs auratis ſquamulis & clavis loricatim & imbricatim poſitis inſignis. Extremam alarum partem aurea quoque linea adornat. Pavonem nonnihil alis refert, ejuſque ritu corpus glorioſū & elegans: pedem autem & tibias aliquantum nigricantes (ne forma ſuperbiā aleret) obtinuit. Promuſcis helicam refert lineam, veluti in labirynthos convoluta.

15. Hæc quoque proboſcidem habet capillarē, viminei inſtar viticelli ſeſe torquentem. Eſt cinerea intus, foriſque dilutè cæſia videtur: alas habet ſpiniformes, Veſpertilionum more crenatas, has extra fuſcæ aliquot lineæ interſecant, intus ſex clavi nigricantes multum commendant.

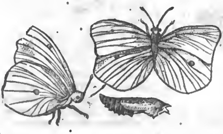
16. Alis ſuperioribus exteriùs obſcuriùs viteſcit, quas maculæ pannique albeſcentes flaventéſquė aliquot adornant: interiores exactė rubidæ, maculis decem ſcatent nigerrimis. Venter octo flavis ſquamis ſplendeſcit: dorſum ex rubro in flavum vergens caudæ hordeolum oſtendit quaſi vegetum. Hirtas ſcapulas citrina lunula deorſū ducta commendat; oculos rubentes pupilla acutiores reddit argentea.

Diurnæ Papiliones mediæ.

1. Oculi ſufflavi videntur, cornua obſoletè pulla, alæ reliquumq; totum corpus, ex pallido flaveſcunt, interiores alæ extrà unâ tantum maculâ ſaturiore luteâ notantur : intus autem caducæ herbidæ fuſca quadam variolâ inficiuntur, dorſum ex cærulo nigricat ; venter ſubflavet. Ex chryſalide oritur auro illita.

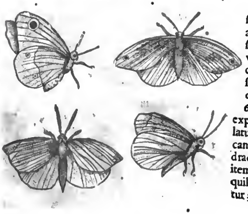
2. Minus grati coloris videtur : alæ interiores triſti in gruinum fatiſcunt cærulo, & quaſi in plumbeum deſinunt ; externas nigriores habet, fuſcis hic illic maculis notatas, tale item corpus videtur. Serratis alis ſummaq; ora crenatis, & veluti aculeatis horridiuſcula volitat, & quaſi ſuæ gentis præfica, nunquam niſi funerali habitu triſtiùs incedit.

3. Depinximus rigidulam, erectis alis ſeſe veluti tollentem; eſt etiam ſpinoſis crenis, ſed exterior ala ex pallidiore flavo tribus pannis nigris maculatur : internæ vero proxima à radice pars furueſcit, media palleſcit, ultima rectis tranſverſiſq; fibris cancellata ſubalbeſcit. Corpus fuſcum videtur, oculus picem refert, typhæ nigricant.

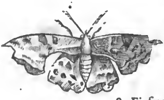
4. Duplici modo diſtinguitur. Nam quando paſſis alis ſe librat, corpus nigrum oſtentat, atq; fuſcas quatuor alas nigricante peniculo veluti liratas, & in rubiginoſum fulgentem deſinentes eidem affixas. Quum autem floribus inſidens alas attollit, prima ala luteola eleganti clypeo ornata conſpicitur, cujus centrum pallidum, umbo piceus, circulus exterior citrinus. Venter atque thorax, nec non totus vultus, albicant ; antennæ nigricantes in flavum divergunt.

5. Intus foriſque ſui ſimilis videtur : caput alæque pallorem mõſtrant : corpus liveſcit, veluti etiã antennæ oculi ex flãmeo rutilant; ſcapulæ pallenti quadã lanugine hiſpidæ.

6. Dum adverſas alas expandit, arenoſum æmulatur ſplendentem, nigricantibus maculis modo dracontij varium : corpus item ſi dorſum videas, aquilinæ nigredinis videtur ; venter nonnihil fuſcidior

cidior : oculus niger, albidâ vel potius candidatâ pupilla clarus ; antennæ coracinæ ; alæ averſæ ingrati bætici coloris, & obſoletioris muſtellini.

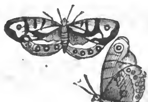
7. Crenulatæ alæ pyritēn imitantur, æreis micantes venulis, & fimbria maculiſq; nigris conſperſæ : corpus totum nigro colore ſplendeſcente, niſi quod antennas punctuli albi interſecant, & in picea fronte aureoli quodam modo oculi ſcintillant.

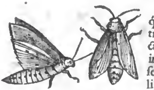
8. Ejuſmodi corpus obtinuit, ſed ex luteo rubeſcunt antennæ; alæ polymitæ conſpiciuntur, varijs plicis, liris, fimbrijs, limbiſq; multicoloribus inſignes: ſurdi illi autem omnes colores, atque hebetes videntur; vacui ſpendore omni & tono, ſolaq; mixtione, poſitione & numero amæni ; alicubi flammam fuliginoſam, alibi ingratum fuſcum, languentem rubidum præ ſeſe ferunt, rubinique ultimâ fimbria albis ſemicirculis incluſi, nihil vividi ſpirant.

9. Alæ exteriores ſordidis luteolis maculis affectæ atque infectæ, ultima ferè parte clypeolo nigro (quem mediū punctus ornat eburneus) ornantur. Internæ vero quatuor ejuſmodi geſtant clypeolos, ſed circulo inſuper flaveſcente auctos, quorum duo medij juſtæ magnitudinis, laterales puſilli admodum videntur. Corpus huic ex fuſco candicat, oculi prominentes nigricant. Si verò internam interioris alæ partem inſpicias, fuliginoſæ videntur, & è ſex pulcherrimis bracteolis affabrè collocatis elegantiam habent.

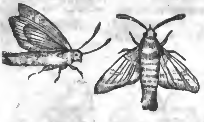

10. Caput intaminato floret candore. Lacteolas vero alas maculæ quædam fuſcæ & nigricantes ornant; dorſum lateraque ex flavo ſubrubentia, novem decemve nigræ labes ſub inciſuris poſitæ decorant.

11. Proportione, & fermè colore formaq; corporis niſum refert avicularum prædatricum. Alas habet ac reliquæ Papiliones arctiores ; caudam latam & quaſi plumoſam ; internæ alę non ut reliquum corpus aquilinæ, ſed ex luteo rubentes & ferè flammeę : naſus illi aquilarum more aduncus, venter veluti incanis ; antennæ validæ, magnæ, ejuſdem cum alis ſuperioribus coloris, oculi ſatis exerti, nigri, pupillâ niveſcente.

12. Forma

12. Forma eadem eſt, differt tantum colore; corpus cinereum refert, cauda nigreſcit, atque dorſũ nonnihil argentũ mentitur: productiores alæ fuſcæ, labeculis nigris polluuntur; interiores, ſubluteæ, ſurdæ videntur. Miræ velocitatis ſunt hæ ambæ papilionum ſpecies, & pernicitate riſum provocant.

13. Omnium velociſſima, ſcapulis flavomuſcidis apparet: alæ quidem lacteæ, in extremitatibus fuſcis quinque ſexve pennis notatæ. medium dorſum ſubflaveſcens macula ornat nigerrima, ex lateribus tubercula utrinque duo pappoſa prominent: uropygium nigrâ quadam lanugine circumſcribitur. de volatu hirundinem non metuit, atque omnes revera alites ſuperat.

Minimarum octo tantùm vidimus.

Primæ alæ internæ, vegeto nitidoq; coccino ſaturatæ, ſuave rubent; exteriores verò luculentam purpuram ex rubro nigroq, mixtam, & niveis quibuſdam nervulis obductam repræſentant; reliquum corpus nigreſcit, etiam racemoſæ antennæ. *Diurnæ Papiliones minimæ.*

2. Iuxta alarum baſim deargentata conſpicitur: quæ deinceps ex cærulo purpuraſcentes finiunt, ſuperiores interius clavi duo albonigri adornant; corpus fuſcis plenum punctulis, purpureolos pedes emittit utrinque tres: roſtrum habet aduncum: é capite quatuor antennulæ, præter duas longas, erumpunt.

3. Si volantem videris, alas purpurei exoleti coloris in cæruleum vivaceum abeuntes eſſe dixeris, varijs plicis donatas: intus autem anulis oculeis prædite, cæſiæ magis videntur atque æruginoſæ. Caput ex viridi cæruleum ſplendet; corpus fuſcis albiſque inſtitis ornatur, oculi nigerrimi, pupillæ albiſſimæ videntur.

4. Lætiore aſpectu prodit, alis oculatis, cyanum cœleſtem atque incomparabilem ſpirantibus. Fecit illam Dedala ferum artifex natura totam oculeam, adeo ut πανόπτην illum in Mythologo Arctoris filium, non pavonis caudæ inſertum, ſed in hujus alis habitantem haud inepte fingeres: quas quidem non minori ſuperbia adverſo ſole expandit, atque illa avis Iunonia, quam (præ cœleſti quo excellit colore) fere in ruborem dat.

5. Cor-

5. Corpus gruinum; alæ ſuperiores in caule albovirentes, medio luteæ cineritiæ;inferiores exortu atrovirente ſunt, reliquum albidæ: intus autem maculis inamæno virore pictis frequentiùs conſperſæ: oculi nigricant,veluti & capita antennarum.

6. Globoſis ſcapulis atque gibboſis planis cernitur: quæ cinerem atramento mixtum imitantur;corpus inciſuris plenum,ſubcinereum: alas item anguſtas, & gruini coloris extimas ſtillicidijs quibuſdam ſanguineis intenſè rutilantes habet: pedes,capitulum,antennæ,corpori concolores ſunt.

7. Ex ſiliquaſtro natam illi affinem dixeris,et præter molem corporis minorem, & majorem nigredinem, primarúmque alarum deargenturam, vix diſcrepat.

8. Alæ omnes languideæ luteæ, vel potius palleſcente flavo nitentes, punctulis quibuſdam fuſcis,& alijs annoſam æruginem referentibus inficiuntur ocelli huic nigerrimi; aliàs flaveſcit tota.

9. Alæ omnes conchis marinis ex albo fuſcis pictæ videntur : extremitatibus circinatæ, & in medio albis quibuſdam lineis crenulatim currentibus ornatæ.

10. Item conchatis & clavatis alis donata,ex albo & obſcuro rubente variè miſcetur: nobiſque inenarrabilem magis Dei potentiam, quàm narrabiles ſuo nomine colores oſtendit.

De uſu Papilionum.

Papilionum formas, apparatum, elegantiam, & opulentias qui veſtes intuetur; quomodo munificum illum Deum opulentiæ tantæ authorem non agnoſcit? Quid enim, formæ ſtudio & pulcritudinis admiratione ſuperbis? Breve tuum caducumque bonum tibi ſine invidia habeto: nulla tamen eſt papilio non æquè delectabilis & blanda; imo pro vitæ curriculo, ſtabiliorem omnes formam conſecutæ ſunt. Adeſt tibi incredibilis corporis agilitas & in curſu velocitas? eia, mi homo, cum omnes homines exceſſeris, papilionem non æquabis. At egregie veſtiris (inquies;) ac de Perſis texentibus, déque Sere, Tyrio, murice, & purpura tibi natante gloriaris? Certè ſi trabeam papilionis cujuſdam veſtem, ac ulterius murenulam, lineáſque margaritarum, fimbrias adamante, rubino, pyropo, opalo, ſmaragdo conſitas conſpiceres: ſi ſuturarum commiſſurarumque elaboratam ſynthèſin, & opus hic illic vermiculatum, polymitum, ocellatum, clavatum, altiùs perpenderes; næ conchatam caudam demitteres pavonum more & terram quæ te genuit reſpiciens, rectè ſaperes. Tibi fortè figlina domus, aut crudo fortè lapide conſtructa, lucis dedit principium: papiliones autem nonnullæ in aureolis natæ ædiculis, aureæ totæ videntur; & veſtis ortuſque elegantia & ſumptu Attalum ſuperant. Diſcas igitur mortalis, quiſquis es, Papilionem in eum a Deo opt. maximo uſum conditum fuiſſe, ut tuam tibi ſuperbiam conſpectu minuat, & vitæ brevitate (quæ illi non adeſt parva) caduci te tui ſtatus commonefaciat. Habeas Milonis vires, Herculis robur, & in acie militum fortiſſimorum gigantea fortitudine inſignium muniaris. At recorderis talem aciem a papilionibus turmatim per cœlũ volitantibus Anno 1104. turbatam fuiſſe, lucemque Soli quaſi interjecta nube ademptam. Tertio item Auguſti die; (narrãte Lycoſthene) 1543. quę herba ab illarum impetu immunis? omnem quippe rorem melleumq́, ſuccum abſorpſerant, gramenque ipſum arido ſtercore ubique torrefactum exuſſerant. Quinetiam 1553. (ut Sleidanus refert) paulo ante Mauricij Ducis Saxoniæ obitum, ingens papilionum multitudo per magnam Germaniæ partem volitabat, cruentiſq́; guttis herbas, frondes, tecta, veſtes & homines (quaſi ſanguinem pluiſſet) aſpergebat. Verùm fortaſſis puellarũ affectas gratiam, & Venerem ambis, deperiſq́; ejuſq; pullum te vocari cum primis expetis. O ſtulte? recorderis Phalænæ papilionis fatum: quæ candelæ lumine, cen Amaſij oculis allecta, quam concupivit flammam, hac interit: pyrauſtęq́; gaudens gaudium, de momentanea fluxaque voluptate ſtatim decidit. Tu item, magne Aſtrologe, qui Arietem Veris nuncium conſtituis: Papilionem potius venerare Veris pręvium, multoque tuo cornigero certiorem vatem. Vis item piſces ineſcare, & ad hamum allicere? audi ex Geopon. Tarentino morſulos nobiliſſimos: R. ſiluri viroſi ℥j. papilionum volantium, ſeminis aniſi, caſei caprini, ſanguinis porc. Galbani, ana ℥. ſſ. opopanacis ʒ. ij. ſingulis diligenter tritis, vinum ſincerum auſterum affundito, & trochiſcos in umbra ſiccatos uſui ſervato. Tinnunculi item atque omnes fere aves prædipetæ papilionum eſu tabe liberantur, & in habitum ſatis pinguem excreſcunt. Nicolaus item in pulveris cujuſdam compoſitione φάλης καταυμένης mentionem facit, quibus verbis papiliones lucernis advolantes intelligit Turnebus. Vrinas egregiè movent, uti omnia ferè inſecta, ſed minore cum periculo. Denique cum ſolo rore veſcuntur (cochlearum ritu) atque à rebus acribus urentibus fętidis, malignáve qualitate præditis abhorrent; nimia ſane vecordia occupavit medicorum familiam, qui cantharidem intus prębere auſi, quid papilio intus virium habuerit, nondum tentarint. Profectò non inſcitè Plinius: *Maxima*

pars

pars eorum quæ ſcimus ; minima eſt eorum quæ ignoramus. Deſpiciuntur enim in terra nonnulla animalcula, quorum ſi vires ſciviſſemus, ad aſtra uſque ſuprema extuliſſemus. Vos igitur Aſclepiadei, Papilionum virtutes intus extraque corpus indagate, quæ ſi inutiles fuiſſent, nunquam tantam in ijs tamque raram munificentiam Deus monſtraſſet. Verum quum non uſui ſolùm ſint nobis, ſed etiam impedimento ; (nam nimia quantitate intus ſumptæ veneno ſunt:) quo pacto caveri arcerique poſſint dicamus (niſi Ardoynus fingit.) Phalænas ſive noctivolas papiliones veſpertinò tempore lumen petetes, Antiquitas eo forte nomine inter mala pharmaca recenſuit, quo bufones, Veſpertiliones, bubones, ululas, culiceſque expunxit : die enim laborantia animalia fauſta habuerunt, nocturna vero è contra infęlicia atque ſacerrima. His abigendis jecur caprinũ laudat Plinius, ſed utendi modum non exprimit. Si verò Phalænę alueare ingreſſæ apum examen noctu perturbent ; fimum cum medulla bubula mixtum accende, nidoreque moleſtæ illæ perturbatrices ſtatim decident.

Columella. Palladius menſe Aprili (tunc enim plerunque nocet) vas æneum altum & anguſtum, inter aluearia collocat, in cujus fundo lucerna ponitur accenſa, illuc luminis ſtudio amoreque ingreſſæ, vel ſemiuſtulatæ remanent, vel fumo ob oris vaſis anguſtiam ſuffocantur. Ferunt eruum inter olera contra Papiliones multum valere : alij eos Nigellæ & cicutæ fumo profligant, ut Rhaſis, alij caudam equi avulſam in porta ſuſpendunt, Phalęnaſque eo pacto arceri lepidè ſomniant. Hęc habui quæ de Papilionum vario uſu dicerem ; quæ quidem animalcula licet nonnullis contemnendæ ſortis videantur, omnibus tamen magno uſu & admiratione longè lateque patent.

Cap. XV.
De Cicindela.

G*Raci* huic inſecto multa nomina attribuerunt : nam λαμπουρίς, πυγολαμπίς, κυσολαμπὶς, à clunium caudarumque fulgore dicitur. Suidæ, πυγολαμπις, Ariſtoteli βόστρυχος, Heſichio πυγολαμπὶς, vocatur : cui etiam λαμπηδὼν & σπινθὴς metaphoricè forte, à ſcintilla. Κάνθαρος quoque ab eodem nominatur mas, quia κολεόπτερος : fæminę ſiquidem hoc nomen non aptè attribuitur : φάλαινα à multis cicindela perperam vocatur, quandoquidem aliud eſt lumen appetere, aliud portare. μύκητας Ariſtophanis, Cicindelas quidam interpretantur, ut Camerarius annotavit, quàm rectè ipſi viderint. Latini *Cicindelam, Nocticulam, nitedulam, lucionem, luculam, luciolam, flãmidem, venerem, lucernutam, incendulam,* dixerunt: ut ex Cicerone, Plinio, Scoppa, Agricola, Varrone, Feſto, Plauto, Scaligero, Turnebo, Alberto & Sylvatico videre eſt. Arabicè *Allachatichi* dicuntur, quaſi volucres noctu lucentes. Gallis *Ver luiſant, mouche claire.* Germanis alicubi *Zinduczele,* alibi, *Liegth mugk,* quaſi muſca ſplendens, & *zindwurmle* marem intelligentibus. Nam quibuſdam Germaniæ locis mas Cicindela, id eſt volucris, non lucet ſed fæmina ; *Graſſwurm, gugle & feurcaefer* appellata. Circa Francofurtum ad Mænum *St. Iohanais Kaefer, & Sti. Iohannis Fliegen* ; a tempore videlicet quo pręcipuè apparet. Brabantice *Ein light oft nacht mugge.* Italis *Luciola, Lucio, Farfalla,* quamvis hoc nomen etiam alijs muſcis lucernas appetentibus concedunt. Vincentiæ *Biſtola, fuogola,* quaſi ſerpens ignitus. In agro Cremonenſi *Lucervola.* Lumbardis *Luiſerola.* Hiſpanis *Luziergana, & luciernega.* Polonis *Zknotnike, chrzaszczik, wnocy, ſzwiecacy.* Hungaris *eyel twndocklo, bogoratska vilantſo.* Anglis *Glowormc, ſhine-worme, glaſſworme,* quaſi ſplendeſcentem vermem vocares. Mares enim ſiue volucres Cicindelæ

hic,

hic, (uti & in Vaſconia)non lucent, ſed fæminæ ; quæ vermes ſunt. Contra vero in Italia atque agro Heidelbergenſi fæminæ omnes ἀλαμπτοι, mares luciferi videntur. Cauſam Philoſophis diſputandam relinquo.

Sunt autem Cicindalæ mares πτερωτοι, & fæminę ἄπτεροι idque vel Europęi. Europæus Cicindela maſculus, puſillum eſt animalculum, volucre, quatuor alis, quarum exteriores coriaceæ, interiores membraneæ, colore argenteo, *Deſcriptio.*

tranſlucidæ. Corpore eſt oblongo, parùm compreſſo & latiuſculo, quinque inciſuris prædito: ut pro libitu extendi & contrahi poſſit. Corpus extenſum, alis longius videtur; contractum brevius: Caput latum, fuſcum, compreſſum ad cuculli formam fabricatum. Cornicula duo é media fronte tanquam ex uno centro exeunt, juxta quæ anterius caput parum extuberat. Non procul ab antennarum exortu minutiſſimus utrinque globulus niger apparet, Gagatis ſplendore nitidus, qui oculorum vicem ſupplet. Caput collo corporique breviſſimo conjunctum eſt ; colore ex fuſco nigricante : pedes ſex pectori juxta caput affixi, quorum poſteriores & crura, juxtà ſubluteo ſunt colore, reliquæ pedum partes nigricant. Tardiùs & greſſu quaſi compoſito proreptat ; pectus parum extuberat ; Corpus juxta inciſuras albicat, juxta caudam duas habet maculas ; utrinque unam, ad lunæ creſcentis formam : ex quibus noctu ſplendor emicat pellucidus, Sulphuris accenſi æmulus, ut ſcintillas lucidiſſimas per aerem volare crederes : hic nunquam in Anglia apparet, vel ſaltem ſi hic degat, non tamen lucet. Cicindela Europęa fæmina, tardigradum eſt animalculum, alis carens, duos plerunque digitos tranſverſos longa, (licet in Vaſconia longè majores longioreſque, *lucitarbas* ibidem dictas vidit Ioſephus Scaliger:) erucæ magnitudine mediocris, cui ferè eſt ſimilis Caput illi parvum, compreſſum, durum, nigrum, oblongum, & os verſus acuminatum : é cujus extremitate duæ exeunt antennæ, breves nigræ. Sex habet pedes, parvos, nigros, tribus articulis diſtinctos, juxta caput, erucarum ferè modo. Corpus oblongum, craſſiuſculum, tæniæ inſtar compreſſum, duodecim inciſuris profundioribus præditum, præter collum quod pro arbitrio nunc exerit, nunc laceſſita retrahit & abſcondit; partes intermediæ nigricantium laminarum ſeſe in greſſu elevantium faciem obtinent. Per dorſum linea admodum exilis & parum candicans à capite ad caudam uſque decurrit. Latera ventris ex xerampelino ſuave rubent. Cauda atque venter juxta caudam albicant. Vropygium tamen ipſum nigrum eſt. Cujus beneficio & niſu ſeſe attollens arenatim repit, & furculis inde enatis ſeſe pendulam affigit, Sub hoc uropygio excrementum ab aluo reddit ſubuiſcidum & filoſum, mellis æmulum, quod caudæ furculis ad os reductum, denuo abſorbet, ſtaminaque exinde retrocedens fingere videtur lentoris prodiga, quæ ſecundò devorat, eorumque revomitione & reſorbitione ſeſe ſuſtentat. Partes albæ in tenebris mirabili ſplendore fulgent, & ſtellas quaſdam terreſtres repræſentant: adeò ut cum lucernis lunaque de lumine certare videantur. Hoc obſervatione dignum ; clariſſimum iſtum ſplendorem unà cum ſpiritu vitali prorſus euaneſcere, ubi ergo perpetua illa lux, de qua nonnulli putidi Paraphyſici tam ineptè impudenterque garriunt? In arvis ſæpiùs pennatas, quandoque verò intra opidorum mænia per plateas volitantes vidimus. Vincentiæ Italiæ, ut audio, ſunt corpore noſtris paulo grandiores, & toto corpore nigricantes ; aliàs nihil differunt. Gramine veſcuntur, in coitu diu hærent, ut Iulius Scaligerus,(noſtri temporis ſummus Philoſophus & cum optimis ex antiquorum numero merito comparandus)diligentiſſimè obſervavit : cujus verba ſubjicere non pigebit: Cicindelam (inquit) volantem cum ſuo mari in coitu deprehendi:mas contactus non abſtitit. In pixide pertuſa conditi fue-

re per totam noctem,poſtride adhuc hærebat mas. In meridie ſolutus obijt. Ab ea hora ſub verperum uſque ova multa fæmella, quæ intra horas viginti vivificata abierunt. Hanc hiſtoriam Guilel. Bruerus Anglus,vir doctiſſimus & amicus meus ſummus,cum veritate conjunctam eſſe αὐτοπτὴς affirmavit, cicindelas in coitu ſemel deprehendens. Diu in coitu morantur, ut multa inſecta poſtridie pariunt, id quod Philoſophus his verbis de inſectis loquens confirmat, lib. 1. De generatione cap. ultimo: Συνπλέκεται μὲν πολὺν χρόνον, διαλυθέντα δὲ τίκτει ταχέως. In coitu diu manent, ſolutæ vero citò pariunt. Vtinam Scaligerus animalcula ex ovis excluſa obſervaſſet. Nam ſic hiſtoria magis dilucida ac certa fuiſſet. Sed ex naturæ ordine facile eſt judicare. Nam quæ animalcula alia ex ijs prodirent, quam erucæ illæ non magnæ, nigræ, denſæ, hirſutæ, ex quibus Ariſtoteles hiſt. 5. 19. Cicindelas non volantes procreari ſcribit? Ex his ergo Cicindelæ impennes ortum habent, atq; ex cicindelis non ἀπτέροις immutatis pennatæ oriuntur βόστρυχοι dictæ. Hic igitur diligenter animadvertendum, aut Ariſtotelis codicem corruptũ eſſe, aut interpretes duos errores cõmiſiſſe. Primum vocabulum μελαινῶν (quod tamen multum ad hiſtoriæ claritatem facit) prorſus omiſerunt: deinde cirros (ut *Gaza* vertit) ex illis immutatis provenire aſſerunt, prorſus contra mentem philoſophi, modo codex Græcus non fuerit corruptus. Sic enim Græca ſonant: Ἐκ δὲ μελαινῶν τινῶν καὶ δασειῶν οὐ μεγάλων καμπῶν πρῶτον γίνονται πυγολαμπίδες, οὐκ αἱ πετόμεναι· αὗται δὲ πάλιν μεταβάλλουσι, καὶ γίνονται πτερωτὰ ζῷα, καὶ ἐξ αὐτῶν οἱ καλούμενοι βόστρυχοι. *Id eſt, ex nigris quibuſdam denſe hirſutis, nec ita magnis erucis oriuntur cicindelæ non volantes; ex quibus rurſus* (nempe in Chryſalidem) *mutatis cicindelæ volucres ortum habent; ex iſtis verò (id eſt* volucribus) *oriuntur* οἱ καλούμενοι βόστρυχοι. Hic triplicem generationem innuere philoſophum manifeſtum eſt. Prima eſt cicindelæ non volantis ex erucâ. Secundò ex non volantibus immutatis oriuntur pennatæ; ex pennatis verò βόστρυχοι. Quæ verò ſint Inſecta βόστρυχοι à Græcis dicta, mihi ſane adhuc eſt incompertum: à ſuperioribus tamen differre non dubito. Ephæſius Græcus author, Ariſtotelis interpres, ſcribit, τοὺς βοστρύχους à cicindelis generari, ac à ruſticis *Ciccas* aut *Platas* vocari; ut Niphus interpretatur; *id eſt, ricinos.* Ergo Epheſij opinione βόστρυχοι, *id eſt* ricini, ex cicindelis pennigeris immutatis originem ducunt. Sed de ricinis ſuo loco. Cælius lib 9. Antiquarum lectionum Cap. 4. *Cirrhum* (inquit) *dicerem vermiculum potiùs, qui colore eſt inter album nigrumq́; ex Dioſcoridis decreto.* Sed qualis ſit iſte vermiculus, nec ille, nec quiſquam alius nobis demonſtrat. Miror Cardanum Cicindelas é Crabronum genere ortas velle, ſplendorémque politæ cuti exteriori ad ſcripſiſſe: *Ex eruca* (inquit) *in crabrones, aut (quod veriſimilius eſt) é crabronibus in erucas tranſeunt: Quandoquidem eruca major eſt crabrone, minuſque lucet, velut ſenio confecta; tumque veriſimile eſt ova, non cum volat, parere.* Omnia hic confundit Cardanus. Nam ex crabronibus proveniunt cicindelæ, nec ex illis crabrones. Præterea non ob cutis politiem ſplendet, ut nimis præcipitanter affirmare videtur, neque ex alis, quæ maximè omnium partium ſunt politæ, ſplendorem emittunt. Quid verò per poſtrema verba ſibi velit, planè ignoro. Multo autem magis errarunt Baptiſta Porta atque Heſychius, quùm illorum ortum vel rori vel ſtuppis temerè aſcriberent. Apparent a medio Iunio ad medium ferè Septembrem; Quod Plinius his verbis explicat: Nam ante matura pabula, aut poſt diſceſſum conſpicuæ ſunt. *Et alibi*: Cicindelarum apparentia eſt hordei maturitatis, milij et pannici ſationis ſignum commune. Sed hoc intelligendum eſt de regione & loco ubi Plinius tunc temporis vitam egit. In omnibus regionibus non eſt idem tempus nec meſſis hordei, nec ſationis milij & pannici, quamvis Mantuanus in eundem ſenſum cecinit; *Iam cogitat hordea meſſor, Splendidulis cum nocte volant Lampyrides alis,* quamvis ſplendor; ut ante dixi, ex alis minimè proveniat.

veniat. Non ante crepuſculum veſpertinum conſpicuæ, ut eleganter Politianus cecinit.

Inde opus integrant, donec, ſub nocte coruſcent,
Flammigeræ parvæ ſtellanti luce volucres.

Has Plinius ſtellantes volatus appellat, ac etiam terreſtres ſtellas. Natura (inquit) vociferante & ruſticos in hæc verba alloquente, Cur cœlum intuens agricola? Cur ſydera quæris ruſtice? Iam te breviori ſomno feſſum premunt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas ſpargo peculiares ſtellas, eaſque veſperi & ab opere diſiungenti oſtendo; ac ne poſſis præterire miraculo ſollicito: Vides ne ut fulgor igni ſimilis alarum compreſſu tegatur, ſecumque lucem habet & noctem? Hæc Plinius. Hinc etiam apparet, quod non ſemper inter volandum fulgor appareat, quamvis utrinque a lateribus & clunibus exeat, tamen niſi hiantibus & elatis non emicat; nam compreſſis tota lux obſcuratur. Hanc cicindelam volantem Antonius Thyleſius Bonſentinus haud ineleganti carmine depinxit in hæc verba.

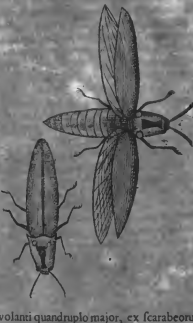
Tantula nocte volans, volucris micat aëre tantùm,
Ardenti ſimilis ſcintillæ, quam puer olim
Aequales inter metuebam tangere, ne me
Vreret; infirma eſt ætas cum neſcia rerum.
Quæ quoniam ſic nocte lucet, cognomen adepta eſt;
Aut incenſa nitet quoniam, velut ignea lampas,
Cauſa ſit una licet, nomen non eſt tamen unum.
Hæc modo ſumma petens, commotis emicat alis,
Rurſus & adductis fulvum decus aurea condit,
Ardentique procul fugiens levis igne coruſcat,
Et quocunque volat ſecum ſua lumina portat:
Lumina quæ tenebras arcent, quæ flamina temnunt.
Nunc velut obſequioſa videntibus advolat, atque
Fit magis atque propinqua magis, ſcintillat, & ante
Ora; minuta velut candentis fruſtula ferri,
Verbere quæ aſſiduo fornacibus excutiantur
Ex quo rapta Iovi Stygio Proſerpina; Namque
Vna fuit comitum · veterem mutata figuram
Quærit adhuc dominæ veſtigia, & omnia luſtrat.

Impennes, eodem modo quo pennatæ, noctu ſplendorem adeò clarum emittunt, ut ad illum literæ majuſculæ legi poſſint. Hoc etiam uno lunam ſuperant & ſtellas, quòd illarum ſplendorem nubes tenebræque auferant; harum verò fulgorem ne cimmeria quidem caligo diminuat, imo augeat. Atque hactenus de Cicindelis in Europa cognitis.

Inter Exeuropeos ille ab Hiſpaniolæ incolis *Cocuias* appellatus, primum locum occupare debet, quia lumen magis inſigne & quaſi facem majuſculam hominibus noctu præfert, Græcè κεφαλολαμπὶς vocabitur, quia lumen non ex cauda ſed capite emittit. Ex ſcarabeorum genere videtur, noſtrâ cicindelâ volante ſextuplo major: non unam duntaxat nucem avellanam adæquans (ut Maiolus habet,) ſed aliquando duas ſuperans, digitum minimum ferè craſſitudine æquat, duas uncias longa. Imo quidem (ut rectiſſimè Cardanus) nonnulli ipſarum cervinis ſcarabeis non ſunt minores. Caput habet oblongum corpori conjunctum, cujus anterior pars nigram ſuperiùs quaſi in medio maculam habet fere triangularem · breves antennas prætendit. Oculi valdè

 grandes

grandes juxta cornicula prominuli item & nigri, propè os locantur; reliquum caput coloris eſt ferè ſpadicei, exceptis duobus clavis prope collum aureis, è quibus radij item ſplendentes præſertim in volatu atque alis expanſis fulgogore inſigni exeunt. Pedes ſex nigri a pectore emergunt; Elytra, quibus alæ argenteæ teguntur, colore fere caſtanei videntur. Corpus duodecim inciſuris ornatur, ex cinereo parum nigricans. Hanc cicindelam una cum icone à Candido pictore peritiſſimo, qui diligentiſſime eam tam in Hiſpaniola quam in Virginia obſervavit, accepi. Fere quovis anni tempore in Hiſpaniola apparent, rariùs ſiquidem hyemem ſentiunt. In Navigationum Commentarijs hanc cicindelam hoc modo deſcriptam invenio: *Cocuio*, noſtrâ volanti quandruplo major, ex ſcarabeorum genere eſt: cujus oculi ſplendent ut candela, quorum ſplendore aer adeo illuſtratur; ut quivis in cubiculo, legere, ſcribere, ac alia neceſſaria peragere poſſit. Plures conjunctæ lucem multo clariorem oſtendunt, adeo ut facilè per noctem tenebricoſam integræ cohortes quocunque velint ſolo hoc, quod nec venti auferre, nec tenebræ obſcurare, nec nebulæ pluviæue extingere valeant lumine, iter ſuſcipere poſſint. Elatis alis, item clunes verſus magno ſplendore emicant. Incolæ alio lumine neq; in ædibus, neq; in foris ante Hiſpanorum adventũ utebantur. Hiſpani autem (quia hunc ſplendorẽ unà cum vita lucigeræ iſtius beſtiolæ paulatim perdunt) lampadum vel lucernarum lumine ad negotia neceſſaria intus obeunda jam utuntur. Si verò noctu foras eundum ſit, aut cum hoſte recens appulſo confligendum, hiſce tantum indicibus viam prætentant, atque dum unus miles quatuor geſtat Cocuios, inimicis variè imponunt. Quum enim nobilis ille Thomas Candiſius (Orbis totius menſor) atque Robertus Dudleius Eques, inclyti Roberti Comitis Leiceſtrenſis filius, Indorum littus primum conſcenderent, atque ea ipſa qua appulerant nocte in vicina ſylua infinitas quaſi lucernas faculaſue ardentes præter expectationem moventes conſpicerent: Hiſpanos cum ſclopetis & fomitibus ignitis ex improviſo haud longè abeſſe rati, ad naves celeres rediere. Plura inſecta hujus generis ibidem reperiuntur. Sed quia *Cocuio*, inter omnia principatum tenet, reliqua indeſcripta Oviedus reliquit. Indi faciem & pectus fricare ſolent cum paſta quadam ex iſto animalculo compoſita; ut tanquam ignitæ perſonæ alijs appareant. Hoc quomodo fieri poſſit, non video quandoquidem (ut priùs dixit author) cum vita lux euaneſcit, niſi fortè paululum temporis poſt mortem ſplendities duraverit; ſed diu perdurare non poſſe manifeſtum eſt.

Tanto cùm Indis uſui eſſent, ut neque à culicibus nocturnis (quos non minùs

nis avidè & caurè Cocuij domi aliti venantur, quàm hirundines muſcas) tuti dormirent,neque(ante Hiſpanorum adventum) nocturnas operas ſine hac naturæ ipſius lanternâ obire poſſent; varias capiendi ipſos rationes excogitarunt, quas partim ex Petro Martyre; partim ex alijs traditas,ijſq; ocularibus teſtibus, lectoribus aperiam. Quùm per luminis inopiam totis noctibus inertes jacere coguntur, Indi cum titione ignito foras exeunt,atque altis vocibus *Cucure cucuie* inclamitantes,aerem ſic verberant, ut vel luminis amore advolent,vel frigoris formidine perculſi concidant in terram,quos alij frondibus & linteis detinent, alij reticulis eam in rem factis operiunt, donec manibus capi ſeſe permiſerint.

Sunt & aliæ ibidem beſtiolæ volantes quæ noctu lucent, ſed noſtris multò majores,& lucem etiam majorem emittentes. Lucent enim adeò clarè, ut qui itinera inſtituunt,capitibus & pedibus, has cicindelas arte quadam pendulas vivas figant. Sic enim de longinquo oculis facilè percipiuntur,& ideo rei veritatem ignorantes attonitos reddunt. Mulieres non alia luce ad negotia ſua peragenda in ædibus noctu utuntur. Oviedus.

Sunt adhuc vermes alterius formæ qui nocte lucent, ut in navigationum commentarijs legimus. In inſula Hiſpaniola dicta duæ vermium ſpecies nocte lucem præbentes reperiuntur. Quidam medij digiti longitudinis, graciles, multipedes,noctu adeò claro coruſcantes fulgore,ut ad quinquaginta aut centum paſſus quivis undique facilè poſſit oculis omnia perluſtrare. Lux iſta clariſſima ſolum ex inciſuris,vel ſi mavis corporis juncturis, juxta pedes emicat. Alij ſunt prioribus ſimiles magnitudine, neque lucem minorem emittunt: ſed in hoc differunt, quod lux è capitibus exit. Hæc in navigationum hiſtorijs. An vero iſtæ cicindelæ ſint ex Iulorum genere (ut credo;) an noſtris ſimiles, non oſtendit. Sed ex pedum multitudine Iulos omnino eſſe arbitror: Nam author cum ſcolopendris conjungit. Valerius Cordus in Dioſcor: mentionem facit ſcolopendræ (ut ipſe interpretatur) cum tamen ſit Iuli ſpecies, quæ in locis udis pluvioſo tempore reſplendet. Talem etiam Bruerus noſter doctiſſimus in Angliæ Ericetis repperit, & vermem exſiccatum ad Pennium miſit; Sed ejus verba, ut quiſque clariùs intelligat, ſubſcribere non pigebit: Scolopendram noctilucam (cum tamen ut dixi ex Iulorum ſpecie ſit) æſtivis noctibus in Ericetis muſcoſis bis lucentem & igneam repperi: Lucet totum corpus,cicindela paulo obſcurius. *Hæc præterea adiungit:* Accidit mihi aliquando ſudanti, & domum noctu ingreſſo propriam, cum ſudariolo caput in tenebris extergerem, totum mox ſudariolum flammeum & ignitum mihi viſum fuiſſe. Quare aliquantiſper admirabundus, contueor novum quaſi miraculum; totus fulgor ad unum locum ſe colligere videbatur; tum complicato ſudariolo, lucernam mihi adferri juſſi; apertoque linteo talem ſcolopendram reperi,quæ capiti meo affricata,neſcio quid vaporis flammei per totum ſudariolum ſparſit. *Hactenus Bruerus*, Similem ſcolopendris vulgo dictis in hortis & ſub lapidibus ac vaſis terreis, in quibus utiliores plantas mulierculæ nutrire ſolent,fuiſſe affirmat. Vermes etiam piloſos (inquit Gaudentius Merula) per æſtatem & autumnum in foſſis herbidis & aquis carentibus, cum eſſem in foro Lebetiorum (qui hodie Burgus Iamzarius appellatur) per noctem ſplendidulos collegi. Eoſdem etiam vidi per lacunas circa *Viglevianum* (quod veteres *Vergeminum* appellabant) cùm captandæ auræ gratia cum Simone Puteo veſperi deambularem. Quales vero ſint iſti vermes piloſi,niſi ex Iulorum ſint genere,prorſus ignoro. Alius omnino eſt vermis, de quo in libro de natura rerum legimus: Stellæ figuræ vermis eſt (inquit) qui noctu ut ſtella lucet, nunquam niſi in magnis imbribus apparet, & ſerenitatem adeſſe ſignificat. Hujus tantus eſt rigor, ut ignem non minus ac glacies extinguat. Hujus etiam ſanie ſi caro hominis fuerit contracta, capilli defluunt; & quicquid ea

Lib.3. memor. Cap.61.

ſanie contactum fuerit, colorem in virorem mutat. Sed omnia hæc perperam agit; nam ſtellionem (quem hic vocat ſtellam) cum Salamandra ac Cicindelà confundit, ac ex his tribus hiſtoriam valdè confuſam ac imperfectiſſimam componit. Nec Guillermus de conchis, nec Vincentius, (qui ferè omnia ex Guillerino tranſcripſit) in ſuo obfuſcato & obſcuriſſimo ſpeculo hiſtoriam repetentes corrigunt. Sed iſta nihil ad Cicindelam, & quæ prætereа de Salamandra ſcribunt, alio loco caſtigantur. Atque hactenus de inſectis noctu lucentibus.

An ſplendor Cicindelâ mortuâ remaneat, quæri ſolet. Maſſarius, vir doctiſſimus, in nonum Plinij ſcribens manere affirmat; ſcribitque pueros cicindelas capientes, partes lucentes hinc inde capiti circumponere; quo ſi manus vel aliæ corporis partes illinantur, illæ quoque in tenebris ſplendent. Sed pace tanti viri dixerim, experientia contrariũ docet. Nam beſtiolam mortuam, quamvis non ſtatim, tamen poſt aliquot horulas pars illa albida ac in tenebris ſplendens, lucem omnem amittit: videtur enim cum vitali ſpiritu fulgor penitus evaneſcere, quod uſus ipſe clariſſime demonſtrat, & ego ſæpius expertus ſum. Hoc ipſis concedo: ſi multæ impennes (nam pennatæ niſi inter volandum non lucent) vitro claro ac lucido una cum gramine includerentur, ſic ut libero aëre frui poſſint, forte per dies aliquot duodecim lucem præberent, ſi gramen quotidie recens ijs apponatur, tamen illis languentibus lux paulatim remittitur; ac tandem morientibus (ut priùs dixi) prorſus abolетur. Ineptè ergo quidam ex his compoſitiones venditant, quibus lucem perennem conſervari poſſe credunt (inter quos eſt Cardanus) quaſi lunam de cœlo poſſint deducere. Quidam non ſolum docti ſed etiam indocti has compoſitiones ſcriptis etiam mandarunt, quo ſuam inſcitiam magis proderent. Hujus perpetuæ lucis Albertus mentionem facit, qui in ſuis ſcriptis magnum mendaciorum faſciculum, quaſi in unum corpus colligit. Sed hic vanas quaſdam compoſitiones illorum ſubjiciam, ut lectoribus cautioni ſint, & ſcriptorum vanitas ingenijque ipſorum levitas manifeſtetur. Quidam noctilucas quamplurimas accipiunt, conterunt, vitrea ampulla includunt, ac fimo equino per dies 15. ſepeliunt. Poſtea per alembicum diſtillant, aquam vitro claro ſervant. In hunc finem Gaudentius Merula, qui multa hinc inde ſine judicio coacervavit, hæc verba ſubjecit. Ex ijs (inquit) cicindelis putreſcentibus in vaſe aqua fit, ſive liquor potius, qui mirè eluceat in tenebris. Tam magnam lucem hunc liquorem ſive aquam exhibere aiunt, ut quilibet vel in profundiſſimis tenebris legere & ſcribere poſſit, & alia negotia neceſſaria pro libitu peragere. Alij ne nihil inventis addidiſſe viderentur (nam fœcunda ingenia, niſi quid novi pariant ægrotant) unà cum cicindelis, fel teſtudinis, muſtellæ, & canis marini, in fimo digerunt, ac tandem diſtillant. Hanc aquam alias omnes fulgore ſuperare affirmant. Alij cicindelas integras in fimo digerunt per novem dies. Alij per tres hebdomadas; tum vermibus abjectis pinguedinem colligunt, & ad uſum vitro claro reponunt. Alij adhuc ſtultiùs, lampyrides accipiunt, quibus (capitibus abjectis) addunt piſcium ſquamas, & lignum putre nocte lucens, ac fella canum marinorum & per alembicum diſtillant. Alij ſtellas & literas noctu lucentes audacter promittunt, ſi exempto per paracenteſin à cicindelis humore citrino charta illinantur, vel in forma ſtellarum humore illo pingantur. Alij cicindelas cum oleo lini terunt ſupra marmor, & quicquid hoc liquore pinxeris vel ſcripſeris, facilè in denſiſſimis tenebris legi poſſe ſibi perſuadent, ſed quâ fide viderint nepotes. Alij poſt novem dierum in fimo equino digeſtionem, humorem in fundo vitri inventum colligunt, ac cum eo ſcribunt vel pingunt, ac ita ſeſe voti compotes eſſe pro certo confidunt. Horum veſtigijs inſiſtens Io. Ardenus

Anglus,

Anglus, chirurgus non indoctus, ante trecentos annos talem perpetuæ lucis deſcriptionem in ſcripto reliquit: Cicindelarum magnum numerum colligit, ac vaſe vitreo bene obturato includit, digerit in fimo per 15. dies, tunc humorem in fundo vaſis repertum in phiala vitrea clara ponit: cui tantundem argenti vivi a fæcibus purgati addit, phialamque optime claudi ſuſpendique jubet, ubicunque volueris: & pro certo (ut ipſe affirmat) voti compos eris. Hoc veriſſimum eſſe quidam mihi retulerunt, quibus tamen ſine experientia & oculata (quod dicitur) fide fidem non adhibeo. Hæc & ejuſmodi multa inter legendum facile eſt invenire, quibus quantum aſſentimur, ex præcedentibus facile eſt colligere. Hinc igitur facillimè intelligere poſſumus, quàm ſtultè, quàm inaniter ſeſe venditat humana ſapientia, quove ferantur noſtra ingenia, niſi recta ratione experientiaque (ſcientiarum omnium magiſtra) nitantur, & opinionis ſalebras accuratè vitent.

Quàm admiranda ſint Dei opera, etiam in oculis noſtris, nullus neſcire poteſt, qui hanc parvam beſtiolam diligentiùs viderit, atq; ejus naturam lucemq; divinæ illius indicem perpenderit. Nam ſanè, quis caducæ hujus lucis ſpectator ad Chriſtum (perennem, veram, primamque mundi lucem) mentis quaſi oculos non dirigit; vel ſpiritum illum ſacroſanctum piorum corda cæciſſimis tenebris illuminantem, in memoriam non revocat? Hanc autem Cicindelarum lucem & lumen potius dum alij extrahere, alij imitari contenderent (verbi gratia, Albertus, Cardanus, Merula, Vitalis, Mizaldus,) miros ſeſe moros dederunt meâ quidem ſententiâ, ſtellaſque mentiendo, terreſtris Stellionatus crimen non effugerunt. Neque enim Salmonei vel Alladij eos fata revocarunt, qui Iovis fulgura imitati, triſti æmulationis eventu impietatis pœnas luerunt, cœleſtem ignem experti, quem non minus ſtultè quàm impiè vano ſtrepitu imitabantur. Ita etiam & illi & quidem hoc ætatis ſcioli, dum hoc lumen extrahere conantur, audaci cœpto numen violant, ſuumque iſtud opus (ut verbo dicam quod ſentio) dum poliunt, polluunt. Verum hos ad Ixionis rotam mittamus; divinamque potius majeſtatem, ſapientiam, lucem piè in hoc animalculo modeſteque intueamur. Nam qui in minimis creaturis Conditoris plenam majeſtatem ſcrutatur, ſubitò à gloria ipſius obruetur. Quantò autem in itinere nocturniſque peragendis negotijs uſui fuerint Americanis, antequam Hiſpani funalium lampadumque uſum docuerant, antea eſt dictum. Nobis verò Europæis illæ nocte iter ingreſſis, maximo (ſat memini) in Italia alijſque locis fuerunt oblectamento: non ſolum quia tenebras diſpulerunt ſplendoris radio, ſed quia terram illuſtrarunt cæleſti lumine, Solem Lunamque contra non vili. Neque ſolùm oculos paſcunt mentemque inſtruunt, ſed etiam varijs morbis medentur. Nam Cicindela fœmina intra mulæ matricem poſita, mulierem ſemper cum periculo prægnantem ſterilem reddit, inquit *Kiranides.* Cicindelæ ex vino potæ, tædium vel faſtidium potiùs veneris adferunt, Benedicto autore: id quod etiam Gilbertus Anglicus, Albertus, Nicolaus Florentinus & Rhaſis valde affirmant. Atque ideo merito quis lutulentum Mœchorum genus frequenti illarum potu caſtrari optaret; qui neque nuptâ abſtinent, neque puellâ neque pueris liberis, ſed haud dicendâ turpitudine ſeſe polluunt. Rhaſis in cura calculi Lampyrides valere ſcribit, ſi cum oleo conterantur, eoque locus pilis nudatus ungatur, non ſinit eas poſtea renaſci. *Bairus.* Si poſt aures apponantur contuſæ, humores ad oculos dentéſve dilabentes divertunt, atque evacuant. *Anonymus.* Inſulæ Soridaniæ incolæ ex vermium nocte lucentium numero ſufficiente & cerâ nigrâ recente commixtis maſſam faciunt, ac ſubter arenas calidiſſimas coquunt ad medietatis conſumptionem. Hujus maſſæ quantum nux avellana æquat, juvenes ſeneſque veneris ciendæ cupidiores, duas ante & poſt cibum horas

horas comedunt; atque ita non calorem ſolummodo partibus obſcænis, ſed vigorem quoque infundunt. *Thevetus.* Cæterùm hic non vulgò notas Cicindelas ſterilitatis (ut diximus) *effectrices*; ſed vermes illos igniferos in Iulorum genere habitos intellexit Thevetus, quos in potu acceptos (cantharidum ritu) venerem urinamque provocare ſcribit Merula. Quinetiam ad piſcium capturam hamis affigit eos Alexius, & ad eorum illectamentum variè commendat.

Weckerus vero ex lenta ipſarum in cucurbita vitrea decoctione, aquam effici memorat, eundem in finem non ineptam: Sed Alexij magis mihi placet opinio, cui experientia fidem fecit.

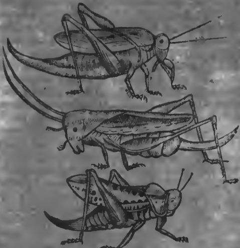
Cap. XVI.

De Locuſtis.

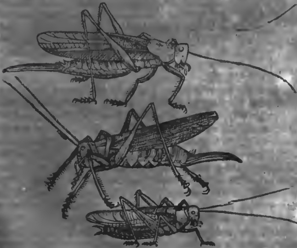
Locuſta appellata ab
- Arabibus *Gieat, Gierad, Gerad.*
- Illyricis *Kobilka, Bruck.*
- Sclavonibus *Knonick.*
- Gallis *Sauterelle, Sautereau, Languoſte.*
- Hiſpanis *Lagouſta, Gaſanhotc, Gaphantolcs.*
- Italis *Cavalerto, Soliotta, Saltello.*
- Germanis *Heuſchreck, Sprinckhæn, Sprinkell.*
- Belgis *Hupperlinck.*
- Anglis *Graſhopper*, quaſi Fœni ſultorem dixeris.
- Latinis *Locuſta*, ut quidam putant, a locis uſtis. Loca enim urunt quæcunque tetigerint, morſuque omnia erodunt.
- Hebreæis *Arbeth*, ארבה.
- Polonis *Konick, Szarancza.*
- Hungaris, *Saska.*
- Græcis ἀκρὶς, παρὰ τὸ ἄκρας τῶν σταχύων καὶ τῶν φυτῶν τέμνειν, inde diminutivum ἀκρίδιον. Locuſtula vel Locuſtella.

Onia omnes Locuſtas à numero pennarum *Tetrapleuridas* vocat: Alij *Cornopas*, *Parnopas*, & *Pornopas*: unde Hercules & Apollo Parnopij, quod locuſtas eorum agro abegerant, Athenienſibus dicti, ut *Pauſanias*, *Hermol. Cælius Rhodoginus*, *Lilius*, *Gyraldus*, *Camerſius*, *Strabo*, *Helichius*, *&c.* annotarunt. *Parnops* tamen (niſi Ariſtophanis interpres non ludit) eam tantum locuſtarum ſpeciem ſignificat, quæ ſe manui facile tractandam præbet. Antequam earum deſcriptionem differentiamque aggredior, nequeo non cum Marcello Virgilio admirari naturæ artem, quæ neſcio ubi ſeriùs luſit, vel ludibundiùs (uti dicam) laboravit. Quis enim tot primum in eodem corpore colores deſcripſerit? quis tam diverſas corporum formas, ingreſſus, ſaltus, volatus, dignè oſtenderit. Sunt enim quæ virides, quæ nigræ, quæ liventes, quæ aliqua parte hunc, aliqua illum oſtendunt colorem. Sunt quæ volantes tantum, latentem antea colorem proferunt. Sunt quæ ſimplicibus; quæ pluribus alis volant, quæ alis carentes ſaltant: quæ utroque hic motu privatæ ingrediuntur tantum. Sunt quæ longioribus, quæ brevioribus cruribus ſunt; & in his pluribus brevioribuſque & paucioribus longioribuſque internodijs. Sunt quæ canunt, quæ mutæ ſunt, ut Seriphiæ. Sunt quæ nihil homini in re ruſtica nocent, innocenteſque ſe à pueris capi permittunt. Sunt contra quæ peſtem & calamitatem ſatorum omnium totis regionibus afferant. Utque plura ſunt in natura genera, ſic etiam penè infinita

earum·

earum nomina fuerunt, quæ jam per Phyſicorum ignaviam uſu exciderunt. Sunt autem omnes Locuſtæ vel alatæ, vel non alatæ. Alatarum aliæ vulgares ſunt, aliæ rariores: vulgarium ſex majores vidimus, (omnes virides) atque minores multicolores. Prima majorum cucullo veluti herbaceo caput, collum, mediumque fere corpus contegit: alæ à collo ſubtus oriuntur, virentes, parvis paucisque nigris maculis inſignitæ, dorſo item virenti venter fuſcus ſubjicitur, caulis extremo nigricante; magnum illi os, & dentes validi latique, ad fruges abſumenda egregiè nati. Secunda huic ſimilis videtur, ſed epomis collo annectitur; naſus item & os ipſū magis rubeſcunt, punctaq; in alis habet majora. Tertiæ viridis omninò vultus; crura albicant, cauda nigricat, alas maculoſiores obtinet, & circa extremitates ex albo rubeſcentes.

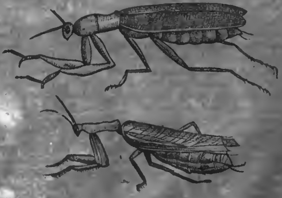
Hæ autem fęminę ſunt; à quibus tres itidem mares hoc diſcrepant, quòd vel extremâ caudâ, vel ſupra caudam, duos treſve geſtant aculeos, medioq; item caputio magis rubent. Prima minorum ſpecies, *Holtſſpecht*, Tigu-

Tigurinis dicta, corpore nigro, externis alis maculoſis, internis minio illitis conſpicitur; crura obſoletius fuſca, lineiſque nigerrimis ſuſque deque productis accurate picta. Secundæ antennæ oculi tibiæque ſuave rubent; crura lineis item nigris variegata, alæ lentiginoſæ; venter ſurdè rubens ex flavo, ſcitam nobis beſtiolam & pulchram exhibent. Tertia ex nigro cinerea videtur, antennas habens breviſſimas, atque alas præter morem corpore longiores. Quarta undique obſoletè viret, niſi quod caputium nigris duabus lineis ornatur, tibiæque poſtremæ vivida quadam rubedine reſplendent. Quinta nonnihil minor cæteris, ſed colorum ſitu, & varietate gratior. Corpus illi nec non facies & pedes xerampelini, alis virentibus geſtit, caputioque aureâ quadam inſtitâ per medium ductâ ſplendente. Omnibus iſtis minoribus alæ longitudine corpori æquales, vel longiores; nullum item caulem, nullum in cauda ſpiculum geſtant, pratiſque & in paſcuis (raro inter ſegetes) luxuriant; ut in Gallijs noſtraque patria Britannia ſæpe vidimus. Rariores tres tantummodo ſpecies vidimus, Italicam, Græcam, & Africanam. Illæ mantes dicuntur, vel quia ſuo adventu, (primæ enim omnium apparent) ver præſagiunt, ut Anacreon cecinit; vel famem prædicunt (ut Cælius & Scholiaſtes Theoc. annotarunt.) Vel quia anteriores pedes, veluti manus, ſupplices ſemper tenent atque elatas, vatum more; qui eo geſtu orationes ad Deos fundere ſolebant. Mantis Italicæ (Cujus hic iconem repræſento) mentionem facit Rondeletius, lib. de Piſcib. ferè in hæc verba: Pectus habet longum, tenue, cucullo tectum, caput ſimplex: oculos ſanguineos, ſatis magnos, antennas breves, pedes ſex, locuſtarum more, ſed anteriores multò craſſiores longioreſque cæteris, quos quia junctos plerúnque elevat (precantium ritu) à noſtratibus Preque Dieu dici ſolet: totum corpus macilentum eſt.

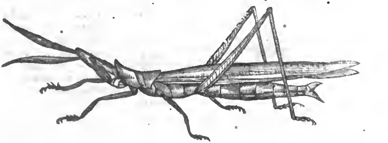

Tam divina cenſetur Beſtiola, ut puero interroganti de via, altero pede extento rectam monſtret, atque raò vel nunquam fallat. Cauda illi bifurca, ſetaceis duobus aculeis prædita: atque ut manuum elevatione vates refert, ita etiam & motus ſimilitudine; neque enim ludit ut alij, neque ſaltat, neque geſtit; ſed lentè obambulans modeſtiam retinet, & maturam quandam oſtendit gravitatem. Hanc quamvis in agro Monſpeſulano ſæpe ſe vidiſſe Pennius

nius affirmat; tamen Iconem cjus ab ornatiſſimo Antonio Saraceno Genevenſi medico miſſam fuiſſe, in ſchedis memorat. Alteram Mantis ſpeciem ἀνθηροχρώματον, Viennâ miſit Carolus Cluſius é Græcia allatam, quæ magnitudine & forma priori ſimilis, alium tamen colorem ex naturæ lociúe dono accepit, habet enim cornicula ſaturatè lutea, hyacinthinum ocellum; alas ex luteo fatiſcentes; corpus reliquum amethyſtinum, niſi quod tibiæ priores piloſioreſque ſuffragines albeſcerent, & recuruæ digitorum chelæ nigreſcerent. Africanám é Barbaria noſtris aliquot ſumptibus accerſivimus, gracilem, quinque uncias longam, cucullatam, capite pyramidali,(ut Macrocephalum putares) é cujus penè vertice duo cornicula latiuſcula, unciam

ferè longa ſe erigunt,galerumque illum Turcicum, biplumem, (quali Ianiſarij utuntur) ſuperbientem repræſentant: paulo infra ſummitatem ejus oculus utrinque emergit ſatis prominens, grandis, obſcurè rubens. Corpus illi oblongum,purpureo cruentum; cauda hyrundinia, biſurca; alæ quatuor ſubcinereæ maculis quibuſdam fuſcis ornatæ. Priores quatuor pedes tibiæque pergraciles; poſteriores robuſtæ, lacertoſæ,longæ, & ex maculis tranſverſim per femora ductis ſubnigræ. Atque hactenus de vulgaribus locuſtis aligeris,atque etiam rarioribus ſatis dictum ſit: niſi forte alias differentias adjicere neceſſarium mecum una exiſtimaueritis. Nam vulgarium facies torua, oblonga,rugoſa,velut ſquamis munita,quæ os fere contegunt: dentes illis ſuperna parte affixi, lati nigricantes, duriſſimi, quibus ariſtas facilè mandunt, maximoque cum ſtridore fortiter conterunt. Græca vero & Africana locuſta breviori apparet vultu, dentibuſque adeò eſt languidis, ut molliſſima tantùm gramina & ſummitates herbæ depaſcat. Vulgaribus antennæ longæ admodum; Manti vero perbreves: thorax illis durus, cartilaginoſus, validus; huic ferè nullus,inanis, languidus. Illis item aluus mollis, longa acuminata: his contra, durior, plena & toroſa. Vtriſque quatuor alæ membraneæ, quaſi ex nervorum filis contextæ; nam licet interna complicata duplex videtur, ubi tamen extenditur ſimplex apparet: Id quod Iodoco Willichio fraudi fuit,dum occulorum errore lapſus,ſex locuſtis alas imprudentiùs aſcriberet. Iucundum ſane fuerit in nonnullis utriuſque generis locuſtis animadvertere quorundan femora ſexangularia,affabre in ſuis areis levigata p'exuq; retiformi artificioſè picta. Vulgares locuſtæ oculos habent magnos & prominentes: unde ἀττελαβοφθαλμοῦ nomen Ebulo cuidam inditum ab Athenæo. lib. 10.cap.ult. Locuſtis viſum denegavit Nigidius multis verbis, uti refert Plinius lib. 11. cap. 37. tamen oculos habent claros & quaſi vitreos, cornea quamvis membrana vallatos. Natura mendacij Nigidium arguit, quæ oculum integrum viſus quoque participem eſſe voluit. Quod vero colores attinet,nullubi copioſius luſit rerum pictrix natura. Nam licet plerumque virides videntur apud nos, vidimus tamen variè item rubentes, flaveſcentes, phæniceas,

In ſuo de locuſtis dialogo.

Color.

phæniceas, purpuraſcentes, & ex Morochia albiſſimas, atque Arabiam deauratas parere ab Aeliano accepimus, 10. & 13. de Animal. De Locuſtarum coitu Valeriolæ, (qui diligenter earum naturam conſpexit) quàm Ariſtoteli ipſi ſubſcribam. Coeunt inquit (quod vidimus) mare fæminam ſuperveniente. Mas vero in concubitu duos illos aculeos dorſo ultimo eminentes per caudæ reflexionem in fæmellæ uterum immittit, arctiſſimè verò diutiſſimeque conjunguntur, ut vix avelli ſemel copulatæ queant, neque ſaltu aut motu, imo quidem vix manibus avulſæ diſcluduntur: Fæmina ſubagitata aluum intente movet, & ſe ima parte mari applicans illum diutius continet, modo vulvæ hiatu, modo ejuſdem coarctatione venerem ſibi parans jucundiorem. Nam dum hiat vulva, mas ſeſe penitius in imum uſque uterum inſinuat; dum vero contrahitur, blanda meatuum & uteri affrictione ſeſe delectat. Viſuntur enim meatus duo in fæminæ pudendo, interſtitio quodam disjuncti, & craſſiuſculo operimento contecti: quod externa ſui parte nigricat, durumque eſt & cartilagineum; intus autem leviter hirſutum, rugiſq; quibuſdam quaſi ſcabrũ videtur. Ad hujus operimenti fundum uterus albicans inſtar mulieb. ris pudendi cernitur. Pariunt autem fæminæ (Authore Ariſtotele) in terra fixo cauliculo illo qui caudæ adnaſcitur: ac univerſim, ac loco eodem, fœtum ſimul, non ſparſim deponunt; ita ut quaſi favus eſſe videatur. Hinc vermiculi ſpeciem ovi gerentes oriuntur, qui terrena quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur: quâ diſſecta, emergunt locuſtæ, ac evolant. At (pace tanti Philoſophi dixerim) ova ineunte Autumno revera pariunt, non oviformia: ſicuti & oculis et manibus comperimus. Tam mollis fœtura hæc eſt, ut ad tactum leviſſimum conteratur. Non ſummæ telluri partus committitur, ſed paulo altius; duratque hyeme ſub terra: Hic concoctione hyeme peracta, ſubſequenti anno, ultimo pene vere exeunt ex illo terreno amiculo parvæ locuſtæ nigricantes, ac ſine cruribus penniſque reptantes; deinde majores ſtatim efficiuntur. Pariunt exitu æſtatis, & ſtatim à partu moriuntur, pediculis circa collum naſcentibus (veluti ſcarabeis accidit) tempore partus, qui eas ſtrangulant. Tam frivola ratione morientes, ſerpentem cum libuit necant, ſingulæ, faucibus ejus apprehenſis mordicus. Vernis aquis intereunt ova; in ſiccò vere magnus proventus. Alij duplicem earum fœtum geminumque exitum tradunt (in quorum numero Willichius.) Vergiliarum exortu parere, deinde ad Canis ortum obire, & alias renaſci. Quidam Arcturi occaſu. Locis montanis aut tenuibus locuſtæ non fiunt, ſed planis rimoſiſque, nec in ſuperficie, ſed rimis & cavernis ova deponunt: cum ut melius concoquantur, tum ut ab imbribus & frigore melius conſerventur. Quod ex muli vel aſinorum cadavere per putrefactionem (ut Plutarchus in vita Cleonidis refert) oriantur, nequeo cum Philoſophis ſtatuere. Tum quia illis veſci Iudæis permittebatur; tum quod oculis nemo putridam illam & ignobilem locuſtarum generationem deprehendit.

Coitus, generatio.

Obitus illarum varij videntur. Mas enim a coitu (quo eum diutiſſimè hærere, humidumque radicale prolixiore venere, ſpirituſque unà omnes exigere veriſimile eſt) ſtatim expirat: Vti fæminæ omnes à partu; neſcio an doloris vehementia, an fœturæ numero, qui ſane maximus cum ſit, matris exhaurire & abſumere vires non nequit. Sæpe item gregatim ſublatæ vento, in maria aut ſtagna per [illegible] decidunt. Longinqua quoque maria ab ijs trajici feruntur, continuata plurium dierum profectione. Namque & grandiores cernuntur, & tanto volant pennarum ſtridore, ut aliæ eſſe alites credantur, ſolemque obumbrent: Italiam ex Africa magna ſæpe cohorte infeſtant, omnia morſu erodentes, & fores quoque tectorum. Nec ſolum morſu ſegetibus, paſcuis, pratis, hortis, pomarijſue nocent, ſed ſtercore item, nigro, urido, mordace, gravi, bilioſaq; imprimis atq; acri ſaliva, quam (Valleriola teſte) multã ex ore inter

Interitus ſive mors.

Damna ab ipſis illata.

Digitized by Google

inter rodendũ fundunt, tamen veneno carent, Parthíſque & Aethiopibus nonnullis victũ ſuppeditant, & in delicijs habentur. In India ternûm pedûm longitudinis eſſe traduntur, cruribus & femoribus ſerrarũ uſum præbẽtes cum aruerint. Locuſtæ ſuis gubernaculis vel pennis atterentes ſonant, (inquit Ariſtoteles;) Verũ Plinio ſtridor ille proficiſci ab occipitio videtur. Ego tribus id modis fieri exiſtimo, dentiũ ſtridore dum herbas rodunt, alarum converberatione dum illas vibrant, ſcapularum & colli durioris contritione dum ſe movent & ſaltant; veluti militibus accidit lorica & thorace armatis. *Nunc ad locuſtas ἀπτέρους orationem convertam.* Illæ autem potiſſimum ſunt Bruchus, Attelabus, atque Aſellus. Bruchus *ἀπὸ τοῦ βρύκειν, id eſt*, à mordendo & vorando dictus, impennis locuſta dici poteſt, herbas devorans. Bruchorum quatuor ſpecies *Sonus quomodo à locuſtis fit.*

exhibeo: Primam maris, tres reliquas fæminarum. Mas collare geſtat ſubcruentum, ſub quo duplex pendet cucullus leviter ex flavo virens; dorſum ad caudam uſque ſex porraceæ laminæ tranſverſim ad latera ductæ adornant. Ventris (qui ſatis magnus) caudæque tres illi parvi aculei ad recens natæ herbæ colorem accedunt flavoviridem, veluti etiam & femora, facies atque antennæ; ſed tibiæ rubidæ videntur. Prima fæminarum æruginoſa tota eſt, abſque linea eſſet xerampelina à caputio ad caulem per dorſum ducta: caret item aculeo in caule naſcente; videtur etiam plicis vel potius quaſi orbibus 10. viridibus circumcincta. Secunda ferè omnino ſpadicea atque fuſca: ventre tamen parùm flaveſcit, aculeumque geminum gerit principio caulis infixum. Tertiæ vultus, caput porcinum vel vitulum marinum refert: antennarũ loco barbellam quaſi juxta naſum utrinque ſitam obtinet; duo in ſuprema fronte tubercula, urſi veluti aures repræſentant, duoſque in caule habet aculeos, fuſci (ut totum corpus) coloris neque parùm acutos. Hos depinxit nobilis ille Eques Edmundus Knivet Anglus (ut genere, ita virtute & naturalium rerum indagatione inter paucos illuſtris) & ad Pennium in hujus operis amplificationem, quâ eſt ſingulari in doctos humanitate dono miſit. Bruchi Illyricè *Chrzaſt*, Polonicè *Knonick*, Germanice *Ranp*, Anglice *Feild Cricket* vocatur. Attelabus ſive ἀττέλαβος Heſychio parva quædam locuſta dicitur. Plinio vero è minimarum genere videtur. Hieronimus in tertium caput Naum Prophetæ, parvos locuſtarum fœtus *Attellabos* vocat: quos ſignificantiùs *comeſſores* interpretatus eſt Aquila. Parva locuſta dicitur inter locuſtam et Bruchum mediæ naturæ: tam modicis donata pennis, ut impennis habita, reptare potius quàm volare videatur. Hanc ob cauſam ubicunque oritur, omnia ibi quaſi in pollinem ſive rubiginem conterit atque abſumit. Alijs videtur ſpecies eſſe Bruchi, donec pennæ excreſcunt; poſtea vero in locuſtarum claſſem venire. Stephano ἀττέλαβος dicitur παρὰ τὸ ἄπτην; quoniam adeo minutis pennis conſpicitur, ut carere omnino alis judicetur. Attelabi (ut Ariſtoteles prodidit) in aruis ceſſantibus pariunt, quomodo & cicadæ. Pariunt autem, & quum pepererint moriuntur, uti reliquæ locuſtæ. Intereunt ova eorum aquis autumnalibus, cum nimis

mis

mis increverint, ac ſicco autumno largior proventus Attelaborum eſt, quoniam minus ova intereunt. Aſellus, ſive ὄνος Dioſcoridi dictus, à tarditate in motu nomen habet, ſine alis, craſſioribus cruribus, ſed unà brevibus præter aliarum morem (unde repere potius videtur quàm ſalire) ventre propendulo & magno, acſi ad fruges devorandas natus fuiſſet. Hæc forte locuſta in ſacris litteris ἀττάκης dicitur, à Nicandro μάσταξ atque πτωβάρης: quamvis (Clitarcho referente) Ambraciatarum dialecto omnes locuſtæ μάστακες dici poſſint, quia frumentum mandunt cum ſtridore. Franciſcus Stancarus tractatiunculam de ſeptem generibus locuſtarum ſcripſit, ſecundum Scripturas & Rabbinos: verum quatuor illas inter volucres mundas numeratas, quibus Iudæis veſci licebat, non deſcripſit. Erant autem Arbeth, Salaam, *Chargol & Chagab*; Quas Chaldæi *Gebah*, Raſchon, Chargola, Chorgeba, Græci vero ἀκρίδα, ἀττάκην, ὀφιόμαχον & ἀττέλαβον nominarunt. *Arbeth* eſt Locuſtæ ſpecies fæcundiſſima, à multiplicatione dicta, ut Kimhi, Munſterus, & Broughto obſervarunt. *Salaam* ἀττάκην 70. Interpretes verterunt. Hieronimus *Starabeum* non rectè vocat, eſt enim volucre animal quatuor prioribus pedibus gradiens, duobúſque poſterioribus alijs longioribus diſſiliens. Kimhi ſpeciem locuſtæ facit à Rabbinis Raſchon dictam. Abenezra *Salaam* eam dici exiſtimat, quod inſideat ſaxis: cui ſententiæ Himski etiam ſubſcribit. *Chargol* prædicti Interpretes ὀφιόμαχον vocarunt; pugnat enim cum ſerpente, ejuſque fauces præcludens animam eripit. τοῦτο δ᾽ (inquit Ariſt. Hiſtor. 9. Cap. 6.) τὴν ἀκρίδα ἀγωνίζεσθαι, ὁπόταν μάχηται τοῖς ὄφεσι, λαμβάνεσθαι τοῦ τραχήλου, &c. Nec Nipho opus erat Ophiomachum illum, Scolopendram interpretari vel aſpidem: quùm Philoſophus diſertè ἀκρίδα vocet, virique 70. doctiſſimi Locuſtam fecerint. Sanè utcunque cæcutienti Nipho impoſſibile videbatur, tam puſillum animal ſerpenti necem inferre, nobis tamen tot tantorumque virorum teſtimonijs niti conſultiùs fuerit (quibus locuſtarũ rerumq; fere omniũ natura fuit perſpecta) quàm tam frivoli cõmentatoris conjecturis. *Hagab* vel *Chagab* Attelabus dicitur; Hieronymus *Attacen* vocat. Inter locuſtas numeratas ultima cenſetur, & poſtremo loco, quaſi graviſſima futura, aſcribitur: hæc ſiquidem non delibat tantum fruges aut tondet, ſed caulem ipſum confringit atq; conterit. In terra frugũ fæcunda naſcitur ex ovis, quæ parens ibi depoſuit poſt quã fruges fuerant conſumptæ.

Bruchorum ſpecies. Ioëlis primo, Amos 4. Deuteronomij 28. & Pſalm. 78. quinque aliæ locuſtarum ſpecies recenſentur: Nempe Gazam a tondendo, Ielak à lambendo, Chaſil à perdendo, Thelatſal à rubigine quam infert frumentis, & Chenamal à manendo, quia ſtationem ſemel poſitam non deſerit. Rhodulphus Modius in Levit. & Ioelem Prophetam, varias Bruchorum ſpecies recenſet, alios fulvi, alios flavi, alios griſei coloris. Quinetiam ex vermiculo albicante in rore ſpumoſo (qui Maio menſe herbis inhæret) volucre quoddam & viride animalculum progignitur; forma locuſtam referens omnium minimam. Saltat & à ſaltu volat, ideoque locuſtellam dicere non timeo. Angli ſpumeam illam materiam *Wood-ſeare* vocant; quaſi diceres, ſilvarum tabem: Germani cuculi ſalivam eſſe autumant. Quà vero forma fuerit μυλαεῖς Suidæ, μυλακρὶς Cœlij, μαλακρεῖς Nicandri, βρύκαινα, ἄχνεος, πιτυαλὶς, ἄρπαξ, δολακοτρώξ Heſychij, πάρνοψ Ariſtophanis, μάσταξ Euſtathij, ἄλυγος & πιναλὶς Phavorini, Ludolochra Iſidori, equidem ignoro, atque illum Oedipum audirem, qui earum naturas & uſus enuclearet. Quod autem Marcellus affirmat eſſe locuſtas quæ duabus tantum alis utuntur, & Willichius nonnullis 6. tribuit; ſane vel illas deſcripſiſſe oportuiſſet, vel rem fide majorem tacuiſſe. Eò etiam turpiter eſt lapſus, quòd Regem ipſis aſſignat & Monarchiam. Fortè inter minorum turmas unam è majoribus invenit, & ex magnitudine præcellenti regem ſalutavit. Sed negat Salomon (Philoſophorum, imò quidem ſophorum facilè princeps)

ceps) eas Monarchiæ patientes eſſe, & populari tantum ſtatui formicarum more ſubjectas memorat. Quo modo Deus per hæc levia animalcula Parrhonis ſive Pharaonis Regis contumaciam atque *μεγαλαυχίαν* caſtigavit, ex decimo Exodi ſatis patet; & in Templis, imo quidem trivijs decantatum eſt. *Damna quæ inferuntur a locuſtis.* Anno ante Chriſtum natũ 170. paſcua ferè omnia veluti nubibus locuſtarum cooperta, & centum ab eo annis circa Capuam ingens earum vis totum agrum implevit. *Iulius Obſequens.* Anno poſt Chriſtũ 181. bello diu per Illyricum, Galliam Italiamque graſſante, & utcunq; poſtea ſedato, ne quid pravarum gentium pœnæ deeſſe videretur, Locuſtæ numero infinitæ & cæteris longè majores, herbam ubique omnem abſumpſerunt. Anno Domini 591. regnante apud Longobardos Agilulfo, maxima locuſtarum copia Tridentinum territorium graviter afflixit; quæ ex Africa vi ventorum delatæ perhibentur. Maxima tamen earum pars procellis dejectæ ſubmergebantur. Sed non minùs Italis damnoſæ atque lætales: nam fluctibus ad Cyrenis littora volutæ, peſtifero vapore odoréque ejuſmodi mortalibus luem intulerunt, ut hominum pecudumq; 800000. tabe perijſſe ſcribat Iulius. Venetijs item & in agro Brixiano ex frugum inopia (locuſtæ enim omnia vaſtarunt) tam miſeranda inſecuta fames, ut anno 1478. (quo hæc fiebant) ſupra 30000. hominum millia occubuerint. Annis item 593. 693. & 811. Locuſtæ ex Africa poſt ſiccitatem maximam volantes, plantas herbaſque & cortices arborum devorabant, unde fames ſecuta ingens, & qualem Naumachiæ author eleganter deſcribit his verſibus.

———— & mortis alumna
Concomitante fame, vacuis jejunia venis,
Et loculis peragunt, mendicisq; oſtia pulſant.
Non jus heſternum, non panis ſuppetit atri,
Perq; avidas fauces, jejunaq; viſcera ſævit,
Oraq; vana movet, dentemq; in dente fatigat

Dira fames; miſeris vix ſiccis oſſibus hæret
Hirta cutis, per quam ſpectari viſcera poſſint.
Ventris hiat pro ventre locus, pendere videtur
Pectus, & aſpicæ rigida modo crate teneri:
Labra incana ſitu, cava lumina, lurida ora
Infecit pallor, ſætent rubigine dentes

Neque Gallia ab illarum dentibus & ingluvie libera fuit, ſed annis à partu virgineo 455. 874. 1337. 1353. 1374. miſerè depopulata, cives ſuos inedia undique abſumptos, peſtéq; ſequente ablatos plurimos, imo tertiam aliquando virorum partem amiſit. Erant autem illæ plerumque ſenis alis, & ab oriente eò delatæ. Tandem verò in mare Britannicum ſublatæ ventorum vi, fluctibus obruebantur. Sed æſtu Oceani in littus rejectæ aërem infecerunt, peſtemque anteacta fame non minus ſævam intulerunt. *Otho Friſingenſis.* Quinetiam anno 1476, totam ferè Poloniam vaſtarunt. Anno 1536. in eam Sarmatiæ partem quam recentiores Podoliam vocant, ventorum impetu ex Ponto Euxino, innumerabilia locuſtarum agmina ferebantur: quæ militari ordine caſtra mutantes, omnem agrum in quo ſtationes diurnas nocturnáſve facerent, exederunt. Hæ inſuetæ magnitudinis primum alis carebant, deinde alis excreſcentibus pro arbitrio volabant, atque arbores ipſas, quid dicam? folijs & floribus? imò ferè corticibus denudabant. Poſtea per Germaniam errantes, ad Mediolanenſem uſque agrum iter cæperunt, eoque depaſto, in Poloniam & Sileſiam revertebantur. Tandem menſe Novembri (tam diu enim vixerant) ut frigoris vi tabefactæ maximum fætorem excitarunt, & niſi ſuibus apriſque ſylveſtribus pabulo fuiſſent, non minùs peſte graviſſimâ, quàm fame tam Germanos quàm Italos affeciſſent. Anno 1543. Locuſtæ Miſniæ & Marchiæ provincijs maximo damno fuerunt: quo tempore in Lucano agro tam frequentes convenerant, ut glomeratæ cubiti altitudinem excederent. *Iacobus Ekcelius.* Anno 1553. quantam locuſtarum agmina agris Arelatenſibus jacturam inferrent, cuique notum eſt. Dum item hæc ſcriberémus; accepimus Hiſpanos ingenti Locuſtarum numero ex Africa delatarum fuiſſe afflictos. Volabant enim cohortium inſtar per nubes, atque aërem denſa-

·bant. Populus vero illis conſpectis campanas pulſare, bombardis intonare, buccinis terrere, æneis naſis tinnire, arenas projicere, omnia denique tentare, quibus abigi poſſent. Sed eventus voto non reſpondit: tandemque inutili labori ſuperſedentes, præ fame & putredine paſſim intereunt: ut ipſi nobis nautæ & gubernatores (qui vix illam calamitatem effugerant) authores ſunt. Eutropius libro 4. mentionem facit grandiſſimarum locuſtarum, quæ non procul ab agro Romanorum maxima cum intuentium admiratione & ſtupore fuerant conſpectæ, inquilinis adeo formidabiles & voraces, ut illarum ſolo contuitu inhorreſcerent. Hinc igitur colligere debemus, hæc animalcula non minimū inter Deï copias & exercitus locum tenere; edita eſſe, quum peccata hominum puniret, legiſque ſuæ contemptum vindicaret. Cæterùm ut juſtitia ipſius admirabilis, ita in ſumma ſeveritate miſericordiam deeſſe non patitur. Nam cum varias gentes locuſtæ ad inopiam & famem adegerant, & quo veſcerentur non haberent, ſubitò illæ omnes occiderunt, & genti quam

Vſus. afflixerant cibo fuerunt. Etenim calidiorum regionum incolæ (quos potiſſimum frugibus ſpoliant) ut Æthiopes, Tagetenies, Parthi, Arabes, Lybij, Mellenſes, Zemenſes, Darienenſes, Atri, præterea qui Leptin incolunt, Azanughi, Senegenſes, & Mauritani aliquot, maximâ ex parte ijs veſcuntur, earumque ova in delicijs habent. Alij autem ſic parant: Primum in loco concavo & ſpacioſo fumum magnum excitant, quo inter volandum locuſtæ impeditæ cadere coguntur; tum captas ſale & ſole & etiam fumo exſiccant, ac in maſſulas formatas pro annuo alimento (quemadmodum nos piſces) ſervant: non illas tantum quæ longa habent crura, ſed etiam Attelabos, Aſellos, Aſiracos, omniaque fere locuſtarum genera: ut ex Dioſcoride, Strabone, Plinio, Solino, Agatharſide, Plutarcho, Auicenna, Poſidonio, Leone & Dionyſio Afris, Æliano, Diodoro Siculo, Aloyſio, Cadmuſto, Agricola, & navigationum centurijs legere poſſimus; unde ἀκριδοφάγοι. Verum utcunque illas in gratiſſimis cibis iſti haberent, Græci tamen inter viliora edulia numerabant. Si Ariſtophani, & Plutarcho in Sympoſ. credendum, ubi agricolarum menſæ columen, locuſtas appellat. Ioannem Baptiſtam ijs ſylveſtri melle commixtis vitam ſuſtentaſſe, D. Mattheus 3. capite recenſet: atque quatuor ip-

Levitic. 11. ſarum genera Deus munda eſſe voluit, populoque Iſraelitico ijs veſci permiſit. Qui plura cupit de locuſtarum in cibis uſu, venerandi Bezæ doctiſſimas annotationes in Matthęum legat. Veneno carent: Attamen qui ijs cibantur, non ſunt longævi & quadrageſimum annum rarò attingunt, imo juvenes frequenter pereunt, ut Diodorus Siculus. Agatharſis atque Strabo notarunt. Non nocent (inquit D. Ambroſius) locuſtæ vel hominibus vel frugibus per ſe, ſed illos alunt, & frugibus non veſcuntur niſi ſignum acceperint divinæ præceptionis. Eo vero dato enecant homines, depopulantur terras iræque cæleſtis ultionem exequuntur. Mantis (quod diximus) iter monſtrat erranti; Ophiomacus ſerpentes jugulat; omnes locuſtę ver indicant(quo quid nobis acceptius?) & ſi nimiâ multitudine famem præſagiant, ea ipſo nos ad pœnitentiam & preces ſuaviter invitant. Eâ inter ſeſe vivunt concordiâ ut Rege vel Imperatore opus non ſit: volitant enim (uti Salomon 30. Proverbiorum ſcribit) conjunctim ſine rege, & concordiam invicem obſervant; unde & illud de Eccleſia dictum: *Cuſtodes tui quaſi locuſtæ, & parvuli tui quaſi locuſtæ*

Vſus in medicina. *Locuſtarum: id eſt*, non numero ſolum permulti, ſed animorum conſenſu conſpirantes & confirmati. Quod vero medicos uſus attinet, neque ijs deſtituuntur locuſtæ. Nam ſuffitæ ſtranguriæ, præſertim mulierum, medentur. *Dioſcorid.* panis cum locuſtarum carne comeſus calculoſos adjuvat: unguium ſcabriciem tollunt Locuſtæ frixæ. Cruta locuſtarum cum ſevo hircino trita, lepras ſanant. *Plinius.* Mantes ſtrumis auxiliantur. Aſelli exiccati; & ex vino

poti,

poti, contra ſcorpij ictum maxime proſunt. Attelabi apum, veſparum, crabronumque ictus & ſanguiſugarum vulnera percurant. *Dioſcorid. Eupor.* 1. *& Plinius* 29. 4. Ad oculorum albuginem, caliginem & nebulam hanc compoſitionem præſcribit Arnoldus, Breviarij lib. 1. capite 16. Locuſtæ nec omnino virentes, nec omnino nigræ, filo trajiciantur, & pauco vino albo ſuffocentur: deinde eas in umbra exiccato: tunc accipe radices primulæ veris & fœniculi exiccatas ac pulueriſatas: ac cum locuſtarum puluere incorpores: tum pulueres in Linteo ligati cum vino prædicto ſerventur in vaſe æreo, de quo vino (linteo leviter prius expreſſo) guttulas duas vel tres oculis infundito. Qualitatem atque temperaturam ipſarum ſi videas, non ſalitæ parum calfaciunt, inflant, ſemen adaugent, venerem ſuſcitant. Salitæ vero pejoris ſucci videntur, ſitimque excitant, & ſanguinem adurunt. Hydropicis tamen & leucophlegmaticis non adverſantur. *Silvaticus:* Præterea ut alios earum uſus attingam: Locuſtæ pedibus aliſque ſpoliatæ, cibandis pavonum pullis utiles habentur. *Columella.* Ranas paluſtres piſceſque plurimos locuſtis veſci tam cuique eſt notum, ut Bellonij teſtimonio non egeat. Eſt etiam Seleucis ὄρνεον ἀκριδοφάγον, ut Heſychius meminit. Monedulæ etiam eas devorant, quo nomine apud Theſſalios, Illyricos, & Lemnios publici ærarij ſumptibus aluntur: neque enim locuſtas adventantes ſolum perdunt, ſed etiam ſobolem devorant, unde fruges integre ſervantur atque illæſæ. Alimento item ſunt cornicibus, graculis, gallinis, anſeribus, anatibus, alaudis, porcis etiam & ovibus, ut præter hiſtorias longamque experientiam Plutarchus lib. de Iſide & Oſiride reſtatur. Denique (ſi Apomaſari, Indorum, Perſarum, Ægyptiorumque diſciplina viro inſtructiſſimo, credendum,) ſomniare de locuſtarum adventu adventantis hoſtilis exercitus ſignum eſt, quantumq; illę nocere *Quo pacto interfici & arceri poſſunt.*
vel non nocere videbuntur, tantum quoq; & hoſtis. Nunc quomodo nimia illarum copia arceri poſſit per prophylacticam hominum prudentiam, dicere tempeſtivum erit, atq; ita huic capiti finem imponere. In Cyrenaica regione lege cautum fuiſſe memorat Plinius, ut ter quotannis locuſtas debellarent: primum ova atterendo, deinde fætus deſtruendo, poſtea adultas Locuſtas interficiendo: ſi qui officio deeſſent, defectorum pœnas luebant. Magneſij & Epheſij ordine militari in eos procedunt. Nec verò mirum eſt varias gentes ad tam diram aciem domandam rationes injiſſe, quum varijs Africæ & Mauritaniæ locis, adeo numeroſæ damnificæque ſuperent, ut incolas novos ſibi lares parere compellant. Ovorum confringendorum deſtruendorumque varios ex Plinio, Valeriola, & Peucero modos adnimadvertimus. Primo verno tempore torrenres in ovorum locis deriventur, ſic ut totam terræ ſuperficiem, vel maximam ejus partem abundè humectent. Hoc ſi per loci iniquitatem & ſitum fieri nequeat, terra multorum pedibus conculcetur, adeo ut nullus relinquatur locus, qui vel reliquis altior vel profundior ſit. Si pedibus nihil profeceris, trahâ, pectine, & cylindro ruſticorum uti oportet ponderoſiùs factis, ut conterere eas faciliùs, & terram rectiùs complanare poſſit. Curruum quoque militarium hic copia non obeſſet, frequenti enim & perpeti rotatione citiſſimè ova attererent: laudarem quoque aratri uſum, quo terra effoſſa ſubverteretur, & locuſtarum veluti nidi proſcinderentur. Sunt qui campanarum, tubarum, tympanorum, & bombardarum ſonitu illo Salmoneo atque terrifico adultiores locuſtas attonitas reddere conſulunt: quidam magnis à multitudine hominum clamoribus poſſe fugari autumant, ac ſi vel aëris fragore concuti poſſent, vel horrendos illos clamores (quod quidem abſurdè ſomniant) audirent. Alij in pratis foſſas profundiores faciunt, & crepitaculis quibuſdam aërem vibrantibus locuſtas meticuloſiores redittas ſenſim eò abigunt; in quas ubi ſeſe contulerint, ſubito vel terra obruuntur, vel ruderibus

injectis cooperiuntur atque exanimantur: alij garo ex locuſtis facto ita captas aſſerunt, quo ſtatim ſomno graviſſimo ſepultæ, poſteà ſponte intereunt. His artibus Valeriola locuſtas agrum Arelatenſem vexantes viginti dierum ſpacio interfectas fuiſſe author eſt. In Syria militari ordine eas expugnant: in Lemno inſula ſinguli milites certam locuſtarum menſuram magiſtratui per ſingulos dies afferre tenentur. Quædam gentes (ut dixi) monedulas alunt fiſco publico, ut uſu ferente locuſtas devorent. Præterea Seleucides aves vocantur, quarum adventum à Iove olim impetrarunt Caſſij montis incolæ, fruges eorum locuſtis vaſtantibus. Hæ quotannis veniunt ipſis auxilio; ſed unde advolant, vel quo tandem recedunt, nemini in compertis fuit. Statim quoque ab interemptis locuſtis montem relinquunt, domumque ſe recipiunt. Pulueris tormentarij ſulphuriſque ſuffitum neoterici multum commendant, & teterrimo odore locuſtas interficere exiſtimant. Si vero locuſtarum νέφος, ſive colluvies turmatim locum aliquem invaſerit, incolæ omnes ſub tectis deliteſcant, nam nemine in itinere conſpicuo, tranſibunt regionem illam; aliàs vero facilimè ibidem acquieſcunt. Sin priuſquam id perſpectum fuerit, influxerint; nihil ſegetis, herbarum vel eorum contingent, quæ lupinorum amaricantium & cucumerum ſylveſtrium injuria conditorum decocto fuerint conſperſa; confeſtim ſiquidem ab eorum tactu diſpereunt. Fortaſſe Centaurei minoris, abſinthij, vel juglandis decoctum idem præſtaret. Similiter ſicco pede tranſcurrere illas regiones creduntur, ubi Veſpertiliones in arboribus factæ ſint ſublimes. Præterea ſi locuſtas in foſſa (eâ quâ diximus ratione captas) concremaveris, fumus ille vicinas reliquas vel ſuffocabit, vel demittere alas compellet, ita ut vel in venatorum manus nullo negotio veniant, vel à ſole deinceps labefactæ ultro occidant. Si vites ab illarum injuria tueri velis, prope radicem tria ſinapeos grana ſerito, quæ deinceps germinantia odore acri bruchum locuſtamque omnem appropinquantem vita exigent: uti Geoponica Caſſij & Dionyſij Vticenſis (malè Conſtantino Cæſari aſcripta) nobis perſuadent. Ariſtoteles 4. Hiſto. 8. odore ſulphuris & cornu cervini, aut ſtyracis ſuffitu locuſtas abigi tradit. Palladius ex Democriti præceptis nec ſatis nec arboribus locuſtas damno futuras ſcribit, lib. 1. tit. 35. ſi fluviatiles vel marini cancri plurimi fictili vaſi cum aqua immiſſi tegantur & ſub dio ſtatuantur, ut decem diebus in Sole vaporentur: poſtea quæcunque illæſa volueris, illa aqua perfundito per quodque octiduum, donec ſata perfectè adoleuerint. Arnaldus fumo ſtercoris vaccini vel bovini, vel cornu ſiniſtri fumo, arceri locuſtas author eſt. Sed quare ſuperſtitioſulè dextrum excludit? nam ratio & natura, dextra ſiniſtris meliora eſſe voluerunt. Magi ſuis nugis & Epodis plurimum hac in re fidunt atque attribuunt, quos cum Plinius lib. 37. cap. 9. dementiæ inſignis & vanitatis infandæ redarguerit, non vos illis morabor. Peucerus lib. de divinationum generibus prodidit Romanos veri Dei cognitione nondum eruditos, quotieſcunque locuſtarum agmina conſpicerent, jejunijs, mœrore, ſacrificijs, omnibuſque modis ad placandas Deorum iras uſos fuiſſe, & Iovem Apotropæum paulo diligentiùs coluiſſe. Eudoxus ait, Galatas orientales ſimili tempeſtate continuis precibus Avium ad Deum accedere, eumque ſæpius rogare, ut agros ſuos locuſtis inundantes ſervare velit immunes. Quæ nos Chriſtianos monere debent veri Dei Orgijs initiatos, vero illo lumine inſtructos, certiſſimum locuſtarum nocentium abigendarum remedium eſſe Numinis invocationem, cum vera pœnitentia & pietate ſimulationis neſciâ conjunctam. Abſque quibus fuerit, næ vires, virtuteſque noſtri ingenij omnes concidunt, neque inſtrumenta contra ipſas omnia quicquam valebunt: valdè enim probo illam ſententiam: *Deo deſtituta remedia ſimilia ſunt hominum otioſorum: ipſo verò placato, & remedium animante, revera tum remedia dici debent.*

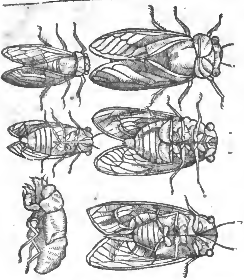
CAP. XVII.

De Cicadis & Gryllis.

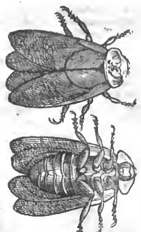
O*Mnium Inſectorum* quę ſonum ſtridulum emittunt, *Cicada* primum ſibi locum vendicat, & magno quidem jure. Nam ſonum & argutum & muſicum ſole exæſtuante edit, & rore vitam ſuſtentans ſatis arboribuſque non nocet. Apud Græcos pro regionum varietate diverſa ſortitur nomina. Paſſim & generaliter τέττιξ, Eleis σάβακος, Sidetis ζεγάρ, Cretenſibus (Bellonio teſtè) κέμφογγον. Suidæ popularibus ἰσι dicebatur, quia rorem exugendo vivit: varias item appellationes, ſexus, ætas, magnitudo, atque cantio illis attribuit. Nam fæmina non vocalis Æliano κερκώπη, quæ & καλαμαῖα Stephano ἀφωνίσκα. Euſtathius non cicadam ſed cicadæ ſimile animal credit. Sic etiam Athenæus lib. 4. ex Speuſippo: ἡ κερκώπη ζῷον ὅμοιον τέττιγι καὶ τρυγονίῳ, ſimile cicadæ aut parvo turturi. Sanè Lyæ verba illa ex Alexide in Thraſone Athenæi citata, (οὐδ' ἐγὼ ἡ πάντα ταῦθ' ὅσον ἐστι κερκώπων γύναι, ἡ κίτταν, ἡ ἀηδόν, ἡ τέττιγα, ἡ τρυγώ.) fidem faciunt ampliſſimâ, & vocalem fuiſſe Cercopam, & à Cicadarum gente alienam; niſi forte ut marem fæminamque turturem voluptatis gratiâ caveis includerent Græci, ita etiam maſculo Cicadæ cercopam fæminam adjunctam fuiſſe ſtatuemus; neque enim tantum cantus gratiâ eas cum picis atque philomelis alebant, ſed etiam ut mutuas maris fæminæque amplexus, amores, veneres conſpicerent. Adde etiam Cercopam Athenæum λαλίστεραν vocare; tantum abeſt, ut viro ſuo omnes canendi obſtrependique vices, præter fæminarum morem, attribuat. Dicitur ætate provectiore cicada τέττιξ, novitia vero & tenella κίκκος & κίλλος ut Heſychius notat. Parvæ cicadæ (quas Gaza Cicadaſtras, nos Cicadulas vocamus) a Græcis ταλαμίδαι atque κερυνῆται dicuntur; ut mirer hanc ſignificationem à Stephano prætermiſſam. καλαμαῖον ſubſtantivè poſitum, cicadam minimam ſignificat, authore Euſtathio. τεττιγόνια cicadaſtras item ſignificant, ut apud Cœlium legimus, Quamvis Euſtathius animalcula ea eſſe contendit cicadis ſimilia, atque alibi fęminas cicadarum vocat. Has Ælius Dyoniſius à τεττίζειν nuncupatas voluit: ἠχέται ſive vocales & obſtreperæ Cicadæ ſunt ἀχέται, ſive mares: dulciſoni illi quidem, & plectro quaſi Thebaico modulantes. Mutæ autem & agreſtiores cicadæ σιγάλφοι appellantur a ſilentio, atque ἀκάνθιαι. Arabicè *Gituöle* & *Cicuâle*, & *Velderetrich*, & *Robiche*. Sylvat. *Cicara* barbarorum nomen eſt, à Latino vel Hiſpanico corrupto. Italicè *Ligallo*, *Cicara*, & alicubi *Lazenzala*. Hiſpanice *Cignatregas* & *Cigarre*. In Germania atque Anglia Cicadas reperiri non audio: tamen ſi quæ ibi fuerint, utraque gens ipſas *Bowe Krickells* vel baulme *Krickets* appellant. Flandris *Feldtdreſin*. Wallenſibus (ni fallor) *Straffen*. Polonis *Konick Zyemnyco*, *Spiewa*, dicuntur. Aliquando cum Gryllo confunditur Cicada, ſed perperam niſi forte Gryllum cicadam eſſe dixerimus non alatam. Cicadam Latinos vocaſſe, autumant ſonorum ancupes, quaſi *cito cadentem*. Eſt enim illud Epitheton Cicadæ apud Philoſophorum principem ἐφήμερος τέττιξ, & revera breviſſimi fati videtur. Cicadarum aliæ vulgatiores ſunt, aliæ rariores. Vulgarium caput pronum, magnum videtur; & pentagonum imitatur lateribus inæqualibus finitum. Colore eſt viridi nigricante; utrinque tumulos duos obtinens ejuſdem coloris, ſed ovalis figuræ & margine quadam fuſcâ circumſeptas; fuſca item linea tumulos ſecat medios, mediumque caput ἰῶτα littera nigerrima rectâ dividit: oculos habet ex fuſco non multum viridantes; prominentes quidem, & magnas pro corporis ratione, ut mirer Nigidium (qui cicadis oculos negavit) eos non vidiſſe:

Viſu

Digitized by Google

cum humana parare licet, ſervi noſtri quũ ſint, virtutibus dominos antecellunt;& nobis morum magiſtræ eſſe poſſint. Etenim eam vitæ oſtendunt innocentiam, ut nullam creaturam lędant, nullâ abutantur: nos contrà rectum rerum uſum pervertimus, & ne à parentibus cædendis temperamus. Quis conviva jam perfert cicadarum paſtum? ſimplicem illum quidem, &frugalem, nulla artis ciborumque varietate, & curioſula mixtura inquinatum? Imo eouſque ſtultitię curioſitas fœda pervenit apud homines, ut niſi contrariæ miſceantur naturæ carnes, unáque fructus, folia, aromata, carnes, liquores, concoquantur, actum de gula cogitenr, puraſque & ſalubres illas menſas majorum faſtidio habeant. Hæ ſitim ſuam roſcidâ extinguunt aquâ; nos ſitim mixtis poculis ceu lenocinio quodã allicere potiùs, quàm lenire aut tollere laboramus. Illæ arbuſtis ad terram dejectæ (in quibus lubentius canunt,) nihilominus hilarem degunt ætatem, humilemq́; fortunam altis ad cœlum cantibus leviorem faciunt. Nos vero homunculi altiotibus locis depulſi, animum amittimus, & ad quamq́ue fortunæ rotam graviter timemus.

Cicada ab incaleſcente primum ſole ad veſperum inſpiratam concionem non intermittit, ſed φιλύμνη καὶ ἡδύφθογγος perſeverat; concionatorũm verò permulti, nec ſuaviter ſermones inſtituunt apud populum, & vix quater quotannis concionantur. Pudeat ſanè ipſos civiliùs educatos ἀγαθρόμον μῦσαν admonitricem habere, neque ſuum officium rectiùs exequi. Harum ſi ventrem ſcabas (ut poetæ laudati) acriùs cantant: illos quantum quantum verbis demulces vel præmio invitas, tamen (ut Argonautæ Martialis) neque remum adhibent, nec ad vela oculos manũmve conjiciunt. Quinetiam in cantu ſingulæ conveniunt; mutuámque rebus operam impendunt: Illi verò utinam non ferendis litibus, alendiſque controverſijs toti incumberent: utinam non de lana & lino, de figuris & formis, de decoro indecotè & turpiter concertarent. Verum

eſt

eſt illud Theocriti proverbium τέττιξ τέττιγι φίλος; ſed homo, qui homini Deus eſſe debet, idem ſe potiùs lupum præbet ac diabolum, ſuaque in viſcera ſæviens hominem exuit. Inter cicadas, mulieres ſilent; viri ferè venerem averſantur, nec niſi multis fæminarum blanditijs eò trahuntur: noſtræ autem mulieres verba viris præripiunt; viri verò mulieribus longè intemperantiùs ſe gerunt. Quid addam? ſolæ cicadæ inter inſecta ἀπαθεῖς videntur. nos vero animi perturbationes ita agunt præcipites, ut levi, imo nulla de cauſâ ira exæſtuemus, dolore contabeſcamus, invidiâ et Zelotypiâ conflagremus. Muſicam vero Cicadarum quod attinet: primas tenet inter ἔντομα tam dulcis apud veteres habita, ut eundem ſonum & cicadæ & citharæ τοῦ τερετίσματος nomine vocarent, teſte Polluce: unde fortè Lucretius cicadas *Teretes* dixit. Platonis eloquentiam cum Timon Sillographus commendaret, cum cantilenis cicadarum comparavit. Verba ejus apud Laërtium hæc ſunt; ἡδυεπὴς Πλάτων καὶ τέττιξιν ἰσόλαλος. Sole efferveſcente canere incipiunt, ea ſcilicet tempeſtate, qua alioquin meſſores ab opere deſiſterent, quare laborioſi cantores arbores conſcendunt, ibique operantium atque itinerantium aures cantu Appollineo demulcent. Nam ut muſica animo languenti, & fatigato cerebro quaſi quoddam ψυχαγώγιον exhibet; ſic ruſticis cicadarum cantus non affectatus, ſtridoris contentione ad laborem perferendum tanquam ἐργοδιώκτης quidam ſtimuli eſt loco, & meſſores ad fruges colligendas non modo invitat, ſed etiam detinet. De certamine inter Eunomum Locrenſem & Ariſtonem Rheginenſem citharædos, ac de victoria Eunomi ob cicadam advolantem ac citharæ inſidentem, fractęque chordæ vices ſupplentem, legatis Antigonum mirabilium narrationum lib. 1. & Strabonem lib. 6. Geograph. Cujus quoque certaminis Solinus meminit. Imo priſci per cicadam muſicam intelligunt; & ideo cicadam Eunomi citharæ inſidentem tanquam notam muſarũ hieroglyphicam pinxerunt: uti a Strabone, Phlegetonte, & Pauſania accepimus. Apud Athenienſes antiquitatis & nobilitatis ſymbolum fuit, eoque nomine aureas cicadas, (ut nunc aureum vellus Hiſpani) cincinnis intertextas gerebant, atque inde τεττιγοφόροι appellabantur. Dicit etiam Anthologij author lib. 3. veteres cicadam tanta in admiratione & amore habuiſſe, ut in Tęnero Laconicæ regionis promontorio monumentum illi ponerent, ac epicedium in laudem ejus perelegans exararent: Cui etiam Orus Apollo Hieroglyph 2. ſubſcribit. Nemini denique cicadarum cantus inſuavis videtur, niſi qui ab animo vel corpore ipſus ægrotat, & propterea ſanæ muſicæ ſanus eſſe arbiter non poteſt. Græci eô illas pretio habebant, ut caveis incluſas retinerent, & ad aures oblectandas foverent. Nunc pauca de ſono addam, & deinceps ad earum ortum interitumque orationem flectam. Sonum illum ſtridulum atque obſterperum alij aliter edi exiſtimant, Pierius eum in Promuſcide formari autumat; Proclus Diadochus alarum contritione fieri putat: Cujus hæc ſunt verba; ὁ τέττιξ ᾄδει ὑπὸ ταῖς πτέρυξι τρίβων ἑαυτὸν, καὶ ἦχον ἐκπέμπων. Id eſt, *Canit cicada frequenti alarum in ſemet ipſam applauſu, atque ſonum ita emittit*; veluti etiam ſentit Heſiodus. Verum eos ore non canere omnes vident, ut nec alarum attritu locuſtarum more, ſed membranulæ reverberatione ſub flabellis (ſic enim vocant operimenta illa duo poſt poſtrema crura ventri adhærentia) vel ut Ariſtoteles breviſſime ſcribit: ſonant alliſo ſpiritu ad membranam ſepto tranſverſo ſubditam: nam dum illa eo pacto diſtenditur atque remittitur, ſurſumque ac deorſum impellitur, ſonus erumpit ſtridulus non ſecus quam in puerorum arundineis fiſtulis pellicula tenui conſtantibus; qua depreſſa, intenta, vel vibrata, ſonitum fieri neceſſe eſt. Atque hæc ratio eſt, cur fæmellæ cicadæ non canunt; integræ nimirum & orbatæ illo ſpacio intercrurali, ubi maribus tenuis naſcens membrana ſtrepitum ſonumque emittit. Alij fæminas maribus multo frigidiores faciunt, atque id

in

Digitized by Google

in cauſa ponunt ſilentij. Verum cum eunuchi, ſenes, atque mulieres vetulæ præcipue (atque magis quàm Iuvenes calidiores) ſtridant, frigiditas in cauſa eſſe non poteſt. Adde etiam mulieres (ſi Hippocratis judicio ſteterimus) calore viros ſuperare; vel ſi aliter ſe habeant; tamen fæmellas cicadas maribus calidiores eſſe fateri oportet, quia ſub ſepto tranſverſo non ſunt dividuæ; mares autem in illo loco (niſi membranula illa de qua diximus obeſſet) omnino perflatiles videntur. Voluit ſanè natura per vocem cicadarum fœminis negatam, noſtras illud docere: ὅτι τὸ γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. Canere primum incipiunt ſub finem veris, ſole meridiem prætervecto, & fortaſſis in calidis regionibus citiùs, ubi arbuſta rariùs conſita, ibi & fæliciùs degunt, & lubentius concinunt. Sunt enim omnium animalium minus melancholicæ, & propterea non ſolum viridem hilaremque locum, ſed apricum etiam affectant. Imò non omnino inveniuntur ijs locis, quibus vel omnino arbores deſunt, vel nimiæ & umbroſæ conſpiciuntur. Hinc fit ut (Ariſtotele authore) apud Cyrenem nullis in campis cicadas inveneris, cum tamen circa oppidum frequentes audiantur. Loca item frigida vitant, imo ijs vivere non poſſunt. Oleas amant, quia ob raritatem ramorum foliorumque anguſtias minus ſunt umbroſæ. Loca non mutant, ut nec ciconiæ, vel ſaltem perraró; ſi verò mutaverint, perpetuùm ſilent: tantùm valet patriæ amor. In Mileſia regione (inquit Plinius) raró videntur. In Cephalenia inſula amnis currit, in cujus altera parte copioſæ ſunt, in altera plane nullæ: id quod ego vel nimiæ arborum copiæ, vel inopiæ; vel naturali cuidam ſoli antipathiæ ferrem acceptum: Quemadmodum Hybernia nullum animal nutrit vel generat venenatum. Regnum Neapolitanum iiſdem de cauſis averſantur; quamvis Maronis magia factum id fuiſſe meminit Niphus. Timæus ille Siculæ hiſtoriæ ſcriptor cicadas in Locrenſi agro ex citeriore parte fluvij Helicis λαλιστὰς memorat: ex altera vero parte Rheginis ſubdita ἀφώνους facit: non quia Herculis precibus ob ſomnum impeditum ſtupent, ut Solinus finxit: ſed quia domi lubentiùs gaudent & canunt, more Galli: unde fit, ut Locrenſes apud Rheginos non ſtridant, nec Rheginenſes viciſſim apud Locrenſes; diſtant tamen fluvij duntaxat interlapſu, quem lapidis uno jactu trajicere poſſis. Multum ſane ipſas (quæ una omnes in ſe charitates complectitur) movet patria: quum Iudæorum exemplo aliena terra, patriam loqui linquam recuſent, patriàque ejecti moriendi potiùs vias, quàm vivendi rationes cogitent atque ineant; uſque adeo brevis animæ prodigæ videntur, nataliſque ſoli ſtudioſæ. Hominum ita gaudent conſortio, ut niſi agros meſſorum, itinerantium ve conventu repletos viderint, ſubmiſſius canant & rariùs; vel potius tacitè tantum in ſinu ſibi applaudant. Si vero meſſores compotantes, congarrientes & concinentes (quod meridie plerumque fit) audiverint, tum veluti de lauro certantes vocem elevant, & maximo laterum conatu πολύφωνοι καὶ ὀξύφωνοι adſtrident. Quare non immeritò Paraſitus ille apud Athenæum τέττιξ dicebatur, quia natura abſtemius, garrulus adeo ferebatur inter prandium, & inter confabulantes vocaliſſimus eſſe contendebat. Lepidè cicadarum hiſtoriam in Phædrone Platonis narrat Socrates, ſtruens à meridie non dormiendum ne nos Cicadæ derideant: nam diligentiam ipſarum magno præmio affectam ferunt Poëtæ. Dicunt enim Cicadas ante Muſas homines fuiſſe, qui natis poſtea Muſis cantum monſtrarant; quoſdam vero ex ijs muſices & cantandi ſtudio adeò delectatos fuiſſe, ut cibi potuſque negligentes imprudenter interirent: quibus Muſæ in Cicadas tranſmutatis id (mercedis loco) donarunt, cibi potuſque vacuos (etiam ſole exæſtuante) vivere poſſe, neque ullo ſucco nec ſanguine indigere. Coëunt & generantur ex ejuſdem generis animalibus, ut Ariſtoteles tradidit: maſque inſerit in fæminam, quæ genitali reciſo recipit quod à mare injicitur: pariunt in arvis ceſſantibus, ter- *Coitus & generatio.*

ram

ram excavantes particulâ illâ caudæ cavâ aſperâ præacutâ, eodem modo quo Bruchi. Quapropter magna Cicadarum in agro Cyrenenſi copia eſt. Quinetiam in arundinibus, quibus vites eriguntur, nidum fæturæ excavant, & in caulibus ſquillæ herbæ interdum pariunt. Sed hic fætus facillimè in terram dilabitur. Hoc etiam notatu dignum, quod Hugo Solerius in Aëtium ſcribens affirmat. Cicadas in partu mori, diſciſſo in fætus exitu parentis ventre,(quod nonnulli maximo cum errore de vipera fabulantur:) id quod certè plurimum demiror. Nam ova alba excludunt, non vivum animal, niſi (ut in nitedulis) ob imbecilitatem id contingat: ex ovo creſcit primum vermiculus, deinde fit ex eo theca, aureliæ papilionum ſimilis; quæ Tettigometra dicitur (quo tempore eſu ſuaviſſimæ ſunt antequam cortex rumpatur,) poſtmodum circa ſolſtitia noctu exeunt cicadæ, ex matrice illa; nigræ protinus, duriuſculæ, & majuſculæ. Vbi verò eruperunt, Surculariæ ſurculis, frumentariæ frumentis inſidunt; & in exitu parum quiddam relinquunt humoris; nec multò poſt volant, & incipiunt canere. Quod igitur de matris ventre diſciſſo fingit Solerius, id ego de matricibus intelligi debere contenderem. Cicadas cum mulier quædam teneras aleret, cantus & voluptatis gratiâ: ſponte ſine maris opera gravidas invenit, ſi Ariſt. 1. de hiſt. anim. fides habenda: verùm cum fæminas omnes natura mutas dixerit, & ſpontanea hæc impregnatio veritatem ſuperet, vel fæminam verba Ariſtoteli dediſſe ſuſpicor, vel ipſum nobis. Alia eſt Cicadarum generatio, ut apud authores legimus. Nam lutum ſi non debito tempore effodiatur, Cicadas progignere teſtatur Paracelſus, atque ante eum Heſichius. Ob hanc cauſam Plato cicadas homines olim fuiſſe affirmat ex terra ortos, Muſarum verò beneficio in cicadas (μουσόληπτον γένος) verſos. Etiam nunc non alio cibi genere quàm rore vitam ſuſtentantes, & aſſiduo cantu ſeſe paſcentes vivunt. Hanc etiam ob cauſam Athenienſes ſunt τεττιγοφόροι vocati, quia crinibus aureas cicadas geſtabant pro ornamento, atque etiam nobilitatis atque antiquitatis ſymbolo; ut Thucydides in primo Singraphiæ teſtatur, atque Heraclides Ponticus de priſcis Athenienſibus. Hujus conſuetudinis argumentum præbuit Erythæus ex terra ut ferunt editus, qui Athenienſium rempub. primus gubernavit, eoſq; Platonis judicio αὐτόχθονας: deinde mos obtinuit, ut nemo niſi Atticus eſſet, & Aborigo diceretur, auream cicadam capillis annectere auderet. Huic opinioni Ariſtophanes, & ejus etiam Scholiaſtes aſſentiuntur. Iſidorus cuculi ſalivam cicadas gignere non recte affirmat, verùm Locuſtellas gignere manifeſtum eſt. Cicadas veterem pellem ſive ſenectutem per æſtatem exuere Lucretius lib. 4. teſtatur his verbis: *Cum veteres ponunt tunicas æſtate cicadæ:* eamque ob cauſam ab Heſichio γυμνότεροι τέττιξ vocatur: quibus quidem minimè fidem dediſſem, niſi hujus pellis ejectam iconem in procinctu habuiſſem. Ante coitum mares guſtu ſuaviores ſunt; poſt coitum vero fæminæ; quippe quæ ova candida & guſtu gratiſſima habeant. Parthi, ut Plinius ſcribit, & reliquæ ad orientem gentes, cicadis veſcuntur; non ſolum nutritionis gratiâ, verùm etiam ut venas aperiant, languentemque appetitum citius excitent: id quod Athæneus lib. 4. & Natalis de Comitibus diſertè affirmant. Hinc Ariſtophanes in Anagyro deos item Cicadis veſci ex Theocrito ſcripſit, ubi eos per iram appetitu caruiſſe ſomniaret. Vidi ego (inquit Ælianus lib. 12. cap. 6.) qui connexas cicadas ad cibum venderent hominibus; animalium ſcilicet voraciſſima jejuniſſima vendebant, ne quid exquiſitiſſimis ipſorum epulis deeſſet. Dioſcor. aſſatas cicadas mandendas præbuit & veſicæ doloribus prodeſſe ſcribit. Quidam (inquit Galenus) cicadis ſiccis ad colicos affectus utuntur; dant cum paribus numero piperis granis tres quinque aut ſeptem; tam videlicet remittente quàm etiam urgente paroxyſmo. Trallianus in calculo, exiccatas, contritas, aliis,

Vſus Medici.

ac pedibus prius abjectis, in balneo exhibere cum mulſo aut condito jubet. Ægineta etiam exiccatas nephriticis exhibet, atque in morbo renali compoſitionem diatettigon vocatam inſtituit: ſimilem omnino antidotum Myrepſus præſcripſit, ſed omnes pedes capitaque tanquam ſupervacanea membra rejecerunt. Luminaris author electuarium ex Nicolao tranſcripſit hujuſmodi. R. Cicadarum pedibus capiteque abſtractis unc. 2. milij ſolis, ſem. ſaxifrag. ana. unc. unam, piperis, galangæ, cinamomi, ana drach. 2. ligni aloes drach. ſemis, mellis, q. ſ. Nicolaus Cicadas alis, pedibus, capitibuſque abjectis, urit, terit, atque excipit melle attico, datque ad fabæ magnitudinem cum vini menſura. Aetius cicadas tres tritas ex vino exhibet. Quidam ad urinam provocandam pro cantharidibus cicadas ſubſtituunt, nec meo judicio ſine ratione; nam & ſecuriùs exhibentur, & citius tam hoc in morbo quàm in languida venere operantur. Antidotus ex cicadis καὶ τοῦ ζενοφύλλου ad renum calculum à Nono medico præſcribitur. Aretæus de vèſicæ remedijs hæc verba de cicadis habet: Vtiliſſimum veſicæ remedium cicadæ ſuo tempore pro cibo exhibitæ. 1. mares ante coitum, fæminæ poſt, ut ex Ariſt. patet: extra tempus verò aridæ & tritæ cum aqua & radicis nardi paxillo elixentur: in ijſdem quoque loco balnei ad veſicæ laxamentum æger deſideat. Nec deſunt in recentioribus qui cicadas oleo impoſitas Soli exponunt, & cum Scorpionum oleo commiſcent, ac pubem, interfæminium, teſticulos, aliaſque vicinas partes, ad dolores veſicæ inungunt. *Arnaldus* in Breviarij lib. 2 cap. 20. & 32. in Coli dolore & Ileo pulverem Cicadarum commendat, atque etiam ad calculum ejiciendum, Si mediæ cicadæ pulvis cum ſanguine hircino vel cum vino diuretico propinetur. Lanfrancus ad frangendum calculum cicadarum ſpodium ex aqua raphani vel cicerum decocto ſumptum magni facit. Quinetiam ſegnes torpenteſque jam ocio pueros ad venatum provocant. Cujus meminit Theocritus Idyllio primo his verbis,

αὐτὰρ ὅγ' ἀνθερίκοισι καλὰν πλέκει ἀκριδοθήραν
σχοίνῳ ἐφαρμόσδων.

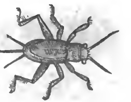
Neque ſolum gratę ſunt in cibo atq; in medicinis utiles hominibus, ſed aves paſcunt nonnullas atque ineſcant. Pueri enim Cretenſes (teſte Bellonio) hamum in Cicada ſepeliunt; eam filo alligatam in aërem projiciunt. Cicadæ gratiâ Merops advolat, & cum eſca hamum unà deglutit, quo conſpecto filum attrahunt pueri, atque ita aëriam piſcaturam non abſque lucro exercent. Cicadæ item in fine veris multiplicatæ annum morbiferum ſignificant, non quod ipſæ putredinem excitant, ſed quia illarum copia putridæ materię abundantiam planè demonſtrat. Sæpiùs enim illarum adventus cantuſque bonum rerum ſtatum portendit, uti Theocritus cecinit; καὶ τέττιγες ᾄδει λαλέοντι. Niphus anno cicadarum parco annonæ caritatem præſagit, rerumque omnium inopiam. Quod vero Io. Langius, (multæ lectionis doctrinæque philoſophus, & medicus unà celeberrimus) Cicadas lib. 2. Epiſt. inſtar Bruchi fruges & pabula per Germaniam exediſſe memorat, Idemque Stumfius in Helvetia factum, & Lycoſthenes lib. prodig. Græcaque Epigrammata affirmant: ſanè (niſi locuſtam pro cicada intelligerent,) merum mirum oſtendunt, & quod (ſalvâ virorum tantorum æſtimatione) credere nolimus, carent quippe dentibus & excrementum (ut diximus) non emittunt, ſed rore tantum veſcuntur & intumeſcunt. Præterea licet omnem perreptavi Helvetiam, eaque diligentia cicadam quæſivi, quâ acum ſolent, nullibi tamen eam vidi, ut nec in Anglia vel in Germania. Ideo tam ipſos, quàm Albertum Vincentium, & Guillerinum de Conchis, per Locuſtas vel Bruchos deceptos fuiſſe autumo, dum illos Cicadas eſſe vulgari quidem errore temerè crederent. Qui plura de ipſarum natura vel uſu cupiunt, conſulant Græcorum Latinorumque Epi-

grammatum authores, partim earum laudes, partim vituperia pro ſuo quemque marte & arte plurimis canentes. Ægyptij per Cicadam pictam hominem myſticum & ſacris initiatum notarunt. Novi Hieroglyphi eas nonnunquam muſicos, nonnunquam garrulos ſignificare frivolè contendunt. Vtcunque fuerit, rectè de ſemet ipſa Cicada cecinit meo judicio.

Sim licet inſecti genus exiguum atque minutum,
Magna tamen parvis gratia rebus ineſt.

Grylli nomen. Poſt Cicadam *Gryllus* proximum locum vendicat, tum quòd eam forma, demptis alis, nonnihil refert, tum quòd cantu proximè accedit. Calepinus Græce γρύλλον dictum affirmat, ſed authorem non citat, imo nequit. Alij a clamore arguto, & procellarum æmulo, ſic eum vocari putant (in quorum numero eſt Iſidorus) qui gryllismus dicitur. Ab Hadriano Iunio propter ſoni ſtridorem ἀχέτα dicitur. Sed minus recte; cum hanc Locuſtam eſſe majorem ex Ariſtotele probaverim. Freigius natural. quæſt. lib. ex Plinio Tryxalidem vocat. Verùm quum τρύξαλις ſit inſectum impenne, utcunque ſono conveniunt, formam tamen & ſpeciem Grylli non habet. Latinè item *Gryllus* dicitur. Gallice *un Gryllon*, *Crinon*. Arabice *Sarſir* (ſi Bellunenſi credimus.) Barbaris *Gerad*. Avicennæ *Algiedgied*. Polonis *Swierc*. Hungaris *Oſziferc g*. Germanis *ein grill*, *ein Heyme*. In agro Argentinenſi (à menſe quo cantillat) *Brachuogle*. Illyricè *Swiertz*, *Czwrczick*. Italicè & Hiſpanicè *Gryllo*. Anglis *Cricket*. Belgis *Crekel*, *Nachterekel*. Gryllus autem vel campeſtris eſt, vel domeſticus: utroſque Plinius ad Scarabeorum genera retulit minus propriè, quùm alas elytro tectas non habeant, ſed omninò membraneas; licet exteriores denſiores longè quàm quæ ſubtùs latent. Calepinus poſtremò natus, genus locuſtarum facit, parili errore. Niphus in Ariſt. hiſt. 5. 28. & 29. locuſtas terreſtres, & Bruchos, Gryllos vocat; ut etiam Albertus per imperitiam cicadas. Campeſtrium alij ſunt mares, alij fœminæ. Mas cicadæ magnitudinem propè attingit, ſed corpore paulo longiore, colore ſubnigricante; caput pro corporis ratione magnum; oculi grandes exerti, frons antennata, ſed articulis carent antennæ, & huc illuc tamen facilè, moventur. Sex item pedes obtinuit corpori concolores, & poſtremos longiſſimos ad ſaltum vegetiorem: antrorſum & retrorſum (quod ſingulis commune eſt Gryllis) incedit. Alæ quaſi leviter inſculptæ & incurvæ, totum pœnè corpus tegentes; cauda illi bifurca, moles corporis minor atque fœminæ. Hæc vero ventrioſior, inamænum quendam exprimit virorem: oculis herbaceis, antennis rubentibus, cauda tridentis æmula, & magnitudine corporis à mare diſſita. Per æſtatem in campis reperiuntur, ibique terram excavantes manent atque nidificant. Hyeme vero leniore latitant, ſæviore pereunt in cavernis, quos ſine cunicularorum arte fodiſſe videantur. Alarum attritu ſonum illum edunt perſtridulum, teſte Plinio: & ſane alis eorum avulſis attritiſque Iacobus noſter Garrettus Pharmacopœus diligentiſſimus eundem ſonum rectè imitando aſſecutus eſt: ut mirer doctiſſimum Scaligerum id cui neſcio folliculo & fiſtulæ in cava alui parte collocatis; Sabinum verò, dentium colliſioni acceptum tuliſſe: quod Plinius etiam non rectè

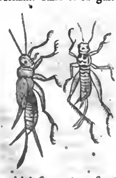

de

de locuſtis ſcripſit. Quùm leviter alas per ântri ſui anguſtias tam aruenſes quàm domeſticæ atterunt, parvum ſonum efficiunt; cùm vero pro foribus fortius has vibrant: vàlde argutum; nec omnino ſine alarum motu agitatione que ſtrident: has enim amputaveris, vel avulſeris, ſtridorem illum omnem perire citò videris. Sole incaleſcente (qùo plurimum gaudent,) ac etiam noctu, pro foribus cavernæ cantant. In paſcuis & pratis frequentiores, in umbroſis opaciſque locis illubentius manent, rariùs ad hyemem vivunt, ut Georg. Agricola ſcribit: magnam authotitatem illis perhibet Nigidius, majorem Magi, quoniam retrò ambulant, terramque terebrant & ſtridunt noctibus. Quo magis à nobis ſunt diſſiti, eo acutius ſtridunt; proximi verò ſilent, & præ dyſopia vel formidine ſe in antra citi recipiunt. Gryllus (inquit Albertus) lib. 4. cap. 7. exercit. 273. ſi medius dividatur vel capite plectatur, adhuc canit & vivit longum tempus. Quod ſane ſi verum ſit, actum planè erit de alui illa fiſtula, cui ſtridoris Gryllorum cauſam Scaliger tulit acceptum. Venantur eum pueri formica circumligata capillo in cavernam e,us conjecta, efflato priùs puluere ne ſe recondat, & ita formicæ complexu extrahitur. Plinius lib. 29. cap. ult. Sed citiùs & minore labore capitur, hoc modo; ramulo gracili & longo, vel ſtipula cavernæ inſerta, & per vices extracta, ante cavernæ veſtibulum illico erumpit; quaſi interrogatura, qui foribus facit injuriam? Vnde in eum natum proverbium, qui levi de cauſa ſeſe hoſtibus oſtentat, & inſidias ultro incurrit, *Stultior Gryllo*. Panico recenti, maturo frumento & pomis veſcuntur. Gryllus domeſticus à Græcis (ſi Alberto credendum) μαχοχάρ dicitur, cujus nominis ne veſtigium quidem reperio apud Græcos: fortè Barbarum pro Græco ſuppoſuit. Angli eos *Houſe-crikets*, Germani *Heimgrill* appellant.

Plinius de ſcarabeis ſcribens (inter quos Gryllos malè retulit) hæc verba ſubjungit: Alij prata crebris foraminibus effodiunt, alij nocturno ſtridore Lib. 11. cap. 28.
vocales aridam terram inter focos & furnos excavant. Sunt item domeſtici, mares & fœminæ. Mari totum ferè corpus fuſco colore eſt imbutum, dorſum ex fuſco varium magis nigricat, oblongo eſt corpore, & campeſtri longe minori; caput ei ferè orbiculare, oculis nigris præditum; & antennis in omnem partem mobilibus, forma & compage omnino eſt campeſtri: juxta mediorum pedum exortum, duæ lineæ tranſverſæ niuis inſtar albicantes dorſum adornant. Iulio & Auguſto menſibus volat, nec tamen longè nec diu; ſed

volatu undoſo, (pici Martij inſtar) nunc aſcendendo alis dilatatis, nunc complicatis viciſſim deſcendendo. Caudam habet bifurcatam. Fœmina major eſt & longiori aluo, alis 4. volat, quarum externæ breviores, internæ arctiores ſimul & longiores. Caudæ extremitas in tres quoque ſive ſetas, ſive ſpinas mavis, dividitur. Volant utriuſque ſexus, ſaltantque & celeriter ſatis currunt: ſpumam juris Zythique avide liguriunt, veſcuntúrque ſanie & liquore carnium. De hoc inſecto Albertus lib. 4. cap. 7. ſic ſcribit: Gryllus qui noctu cantat, non videtur os habere; (ut arvenſes) ſed invenitur in capite ejus longum membrum linguæ ſimile, & naſcitur ſuper exteriorem capitis ipſius partem, & pars illa non eſt fiſſa, ſicut finduntur ora animalium: nec invenitur aliqua ſuperfluitas in ventre ejus omnino, licet veſcitur humiditatibus carnium & brodiorum pingui, ad quæ ſive effuſa ſive reſervata, noctu accurrit. Imo licet panem quoque depaſcit, ſuperfluitatum tamen expers, &

nuir: verum ut vel tryxalides Bruchos eſſe cenſeam, vel olerum locuſtellas, vel cicadas, vel Gryllos, nequeo quidem induci: Non ſolum quia Athenæus, Plinius, alijque eo ipſo philoſophi ſibi non conſtant; verumetiam vel quòd forma vel natura longe diſcrepent. Et quare obſecro τρυξαλλὶς à τρύζω, *Id eſt*, ſtridor, non male non derivetur? quòd ſi verum ſit, ſanè Gryllis maxime conveniet, quas tum aliàs tum per ſtridorem à Blattis Peucerus merito diſtinguit: id quod Ioachimus noſter Camerarius (magni illius filius, & virtutum ex aſſe hæres) primus notavit. Plinius ex his viginti torreri jubet ac bibi è mulſa contra orthnopnæas atque hæmoptoicam paſſionem. Cinis illitus cum melle margines duros ulcerum complanar, & mulierum purgationes retentas præclarè adjuvat. Huc etiam Cicadam Rondoletij aquaticam referre viſum eſt, cujus caput pentangulum imitatur; oculi exerti atque globoſi, non magni, & nigri: antennæ ore extimo erumpunt perbreves; pedes utrinq; ternos habet, poſtremos longiſſimos: in dorſo vel alas, vel earũ rudimentũ gerit. Cauda illi bifurca, venter ſæpe veluti inciſus; corporis color ſubfuſcus vel potiùs ex albo nigricans. In aquis limoſis ſtagnantibuſque reperi, ſed naturam ejus nondum habeo perceptam: hoc à terreſtri differt cicada, tum quòd capite ſit magis exerto, & cervicis aliquid habere videatur; tum quod alas habeat inutiles ad volandum, licet ad ſui erectionem non ineptas. Hæc in folijs nymphea, potamogeti, aliarumque aquaticarum herbarum inſidens, jucundum quid (more Cicadarum terreſtrium) ſtridere dicitur: Sed à nobis hactenus non eſt audita.

Cap. XVIII.
De Blattis.

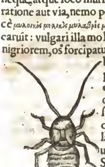
MVlti multa de Blattis blaterant, ſed pauci blattas propriè dictas rectè deſcribunt, imo ne vel minimam earum notam ferè oſtendunt: Sed hinc inde varia cortadentes, in acervum omnia conjiciunt atque confundunt. Niſi Plinius huic lucem aliquam hiſtoriæ attuliſſet, oppido periiſſent Blattæ, vel potius interijſſent. Primùm ergo quibus Inſectis Blattæ nomen ab authoribus attribuitur oſtendam; deinde veras ac propriè dictas Blattas deſcribam. Blattarum verò nomine comprehenduntur, tum vermes in auribus naſcentes, tum quæ alvearibus nocent Phalænæ. Verùm cum hæ lucipetæ, illæ lucifugæ ſint; cur pro Phalænis habeantur, equidem non video. Blatta etiam vermiculus eſt libros & veſtes erodens; ut Horatij ſermones innuunt his verbis: *Blattarum & tinearum epulæ; cui ſtragula veſtis.* Martialis tamen blattas à tineis diſtinguit, diverſaque eſſe animalia plane oſtendit. Capit[illegible]tiam à recentioribus pro vermiculo σὴρ dicto, é cujus tela ſericæ veſtes conficiuntur. Alij vermes grani in elice humili creſcentis blattas vocant, unde Blatteus color. Turnebo advers. lib. 18. cap. 17. & lib. 28. cap, 23. ubi hæc habet verba: Blatteus color vermiculatus eſt, *id eſt*, a vermiculis qui in cocci grano rubentes erumpunt, quorumq; cruore floridiſſimus elicitur color, non niger, ut quidam putant, ſed ex rubro purpureus: Cui liber de natura rerum, & Guillerinus de conchis aſſentiuntur. Lumbrici inteſtinorum blattę à quibuſdam vocantur. Cardanus alicubi vermes farinarios Blattas appellitat. Καράβους uti etiam σφονδυλίδας Gaza *Blattas* interpretatus eſt. Dicitur autem rectiſſime σίλφη; apud Polucem τίλφη legitur, uti etiam apud Lucianum, *Nomen.*

quando deridet indoctum libros multos ementem. Italis *Blatta & Tarma*. Hetruſcis *Piattola*; Germanis *Wibel*; *brottworme*, *brottkaefaer*, *Malkafaer*, *ſpringwibel*. Norimbergenſes quandam ſpeciem *Schavaben* jocoſè vocant, quia frigoris eſt impatiens, ut Gordus ſcribit. Illyricis *Swime*. Polonis, *Molulowy*. Hungaris *Moly*. Hiſpanis, *Rapa coua polilla*. Eſt autem Blatta Inſectum lucifugum, ſcarabeo ſimile, ſed elytro carens. Blattarum tres ſunt

ſpecies, Mollis, molendinaria, & Fætida. Freigius peſſimè diviſit Blattas, molles cum fætidis confundens, ac ὀσμώδεις tertiam ſpeciem conſtituens, Gazæ mala interpretatione ſeductus. Omnes ſenectutem exuere, tum Ariſtoteles Hiſt. 8. cap. 17. tum Plinius lib. 11. cap. 28. teſtantur. Mares omnes alati creduntur, fæminæ certo alis deſtituuntur; illi quoque minores: hæ magis ventrioſæ ſunt. Omnes (fætidâ exceptâ) celeri curſu valent & frigore pereunt. Mâs mollis, fæmina colore multò nigrior, caput parvum habet, unde duo exeunt cornicula prælonga, in quamcunque partem mobilia; pectus unà cum ſcapulis orbiculare, in corpore inciſuras ſeptem habet. Alæ adſunt corpori concolores, rariùs tamen volat, ſed earum auxilio (ſtruthiocameli inſtar) celeriùs currit: caudam habet bifurcam & forpiculatam; ſex pedes obtinet. Circa ora latrinarum, & in balneis lociſque ulginoſis plurimum degit. Gryllos campeſtres nonnihil referunt, ſed corpore ſunt compreſſiore, & cruribus longè gracilioribus. In Philippo navi quam nobiliſſimus ille alter Neptunus (Dracum equitem intelligo) aromatibus onuſtam vi cepit, ingens blattarum alatarum multitudo inveniebatur. Sed hæ noſtris paulò majores, molliores, & colore magis fuſco. A multis fide dignis accepi,

Blatta Petropolitana. Blattam mollem vulgari ſextuplo majorē in ſummo templo Petropoli noſtrâ captā fuiſſe, quæ morſu non cutem tantū eam venantiā vulnerabat, ſed & ſanguinem altius copioſiuſq; eliciebat: erat digiti majoris magnitudine, longitudineque, atque loco muris ſepto incluſa, evaſit tamen poſt triduum; ſed qua ratione aut via, nemo perſpexit. Molendinariam ſiue piſtrinariam vidi (Græcè μυλοικὸς μυλικὸς μυλαβρὶς μυλαρὶς & ἀρτοποιῶν dicitur) fæminam ni fallor, quia alis caruit: vulgari illa molli longiorem, craſſiorem, & cum majore ſplendore nigriorem, os forcipatum illi, parvum, quaſi ſub ventre poſitum; antennas ha-

bet primæ ſimiles, oculos item exiguos concavos, vel potiùs ocularum ſigna atque veſtigia. Pectore penè quadrangulari quatuor primi pedes affiguntur, poſteriores ventri: ſupra ſcapulas alarum quaſi rudimenta conſpiciuntur, alæ tamen dici non debent; corpus reliquum craſſiuſculum, variè orbiculis inciſum, quos ſi à latere intuearis ſerram referunt. Caudæ apex & furca utrinque una innaſcens, ad tridentis formam accedunt. Stabulantur iſtæ Blattæ in locis tepidioribus, piſtrinis & vaporarijs. Vix magna in fame lucem ferunt: vel ſi victus quærendi gratia in apricum procedere coguntur, celeri curſu ad tenebras recurrunt, vel puluere ſeſe tegentes, venatores fallunt. Tertium genus odore adeo inviſum, ut à Græcis σιλφὴ βδελυρὰ, ἢ βδελῦσα, à Latinis *Fætida Blatta* vocabatur: à Plinio deſcribitur acuta clune; quam notam niſi expreſſiſſet, fortaſſis in tenebris jacuiſſet ſemper hæc

ſpecies,

ſpecies, nec in oculos noſtros veniſſet. Sunt enim ſcarabei omnino (præſertim pilulares) ad eam faciem, quos cauda abſciſſa graphice repræſentat; nigerrimo colore ſplendet, tardigradum eſt animalculum, ſi quod aliud; corpus ita formatum delineatumque ut alatam jurares elytroque tectum; carent tamen omnes alis, nec ſane marem hoc in genere alatum (quicquid Plinius ſomniat) inveneris: gracilia habet crura & longiuſcula: profundis in cellis habitat, & latrinarum hoſpes: nocte lentiſſimo gradu proreptat; ſed ad ſignum lucis ſermoniſve leviſſimum, ad latebras redit: pudendum ſane animal, luciſque (non propter dyſopiam, ſed mali odoris maleque rei geſtæ conſcientiam) impatientiſſimum; ſordida ſiquidem amat hoſpitia, parieteſque perfodit alienas: teterrimoque odore non aſtantes ſolum, ſed univerſam quoque viciniam inficit atque offendit; os illi bifurcum, dorſum quaſi elytro tegitur, ſolitaria eſt, vix duas ſimul reperies. An vero hæc ex putri materia oriatur, vel mutua commiſtione maris & fœminæ generetur, ignoramus.

Francofurti ad Mœnum frequens videtur: Londini apud nos in cellis vinarijs, locisque tenebrarum plenis ſubinde reperitur: reliquæ ſpecies in piſtrinis frequentiores. Fœtidam ob tetrum odorem quidam cum Cimice confundunt, non rectè. Peru incolæ beſtiolas quaſdam alatas *Araneos* vocant, quas Serius Papiliones credit. Gryllorum magnitudine & gregatim noctu prodeunt, omnem ferè mollem ſuppellectilem ambedentes, lib. navig. Papiliones eſſe non dixerim, quia rodunt, non autem promuſcide exugunt; vel ergo Gryllos facerem, vel novum Blattarum genus, vel quid ab utroque mixtum & confuſum. Ex Epiſtola doctiſſimi cujuſdam viri ad Geſnerum miſſæ, alteram blattam fœtidam deſcribam. Eſt (inquit) inſectum quoddam volatile fœtidiſſimum in Hungaria, ſupra quam dici poteſt faſtidiendum. Cicadam fœtentem dicerem, niſi Gryllo eſſet ſimilius. Hyemis tempore lucem appetit, æſtate fugit: quum volat, dirum quid ſtrepit & horrendum, fœtore mox omnia replens. Quidam peſte per aërem ſæviente hoc animalculum ceu arcanum geſtant adorantque: imo nonnulli, id quod ſues ſine nauſea haud facerent, eam deglutiunt; uſque adeo peſtis metu tenentur, ipſamque arcere tentant. In muris generantur: ubi frequentiores inveniuntur, ibi vina generoſiſſima naſci ferunt, atque ego experientiâ didici. *Hucuſque Epiſtola.* Blattæ juniores omnes leviter albicant, ſed adultiores ex ſpadiceo nigricant. Fœtidæ vero de nigredine ne carbonem quidem metuunt. Authores item varij quatuor alias Blattarum ſpecies recenſent, nempe veneream in humanis pudendis genitam; Apiariam, veſtivoram; & quæ codices exedit, librariam: verum nulla harum præter apiariam cum Blattarum quadrat deſcriptione. Ea vero neque adeo fœtida, ut βλῆχα dicta: neq; tam mollis, ut quę antea deſcribebantur: Sed mediæ cujuſdam naturæ, & polline potiùs conſperſa quàm pinguedine inuncta. Reliquas ſuis in locis, ubi de pediculis tineiſque dicemus, adjuvante Deo fuſiùs comptiuſque dabimus ornatas. De colore blatteo magna opinionum varietas inter doctos videtur. Nam ſi hæc inſecta (de quibus egimus) veræ blattæ dici deberent, cur non potiùs nigrum ſpadiceumque colorem blatteum dicimus, quam muricatum illum atque purpureum? Certum eſt Blattæ Bizantinæ ſucco (eſt enim purpuræ ſpecies) purpureum colorem elici, perinde ac ex Cimicibus (Coccionili vocatis) vermiculatum; vel igitur omnes colores blattei rectè vocari poſſint, vel hic noſter noviſſimus non eſt Blatteus. Equidem miror Turnebi Thyleſijque pervicaciam, quod illum vermiculorum Blatteum eſſe contenderent, cum a nullo authore Blattæ dicantur, ſed potiùs propriè vermiculatus haberi debeat. Blatteus igitur color, re-

vera eſt purpuratus. Noſtræ vero Blattæ hujuſmodi nihil ſucci emittunt: ſed lucifugæ, ſordidæ, truces, fætidæ, furaces, nocturniſque deprædationibus infames vivunt, unde Servius *Pyratas noctu navigantes* Blattas dixit. Hæ licet beſtiolæ naturæ ipſi, hominibuſque & apibus exoſæ ſunt, varias illis tamen virtutes Deus indidit, & quàm Bizantinæ illæ præſtantiores. Nam ſi concham illius unguemve dempſeris, quid inter caput (papaver dictum) & collum totus venter continet, quàm florem illum tingendis expetitum veſtibus ſoliſq; oculis delectandis natum? Sane licet illum colorem Principes magnateſque Primarij nullo auro non emunt, & pretij magnitudine regium faciunt: ubi tamen contemptibilium harum blattarum vires audiveris, purpuram ſupra omnem caras dixeris. Etenim ad aurium dolores & ſurditatem mirificè proſunt hoc modo acceptæ: R. blattas alis abjectis xij. vini veteris & mellis ana ℥j. ſſ. malicorium unum, ſucci pomi, ſeſquicyathum. Coquantur in olla nova, donec malicorium flaccidum fiat. Tum ſimul terantur omnia: tritis adde unguenti Syriaci ℥j. picis liquidæ ℥j. ſſ. Succi è 4. cepis expreſſi; q. ſ. conterantur & ad uſum reponantur: decoctum lana ſuccidâ & tepida inſtilletur. Gal. ſec. loc. lib 3. Molles in oleo decoctæ verrucis efficaciter illini experientia teſtatur. Molendinarias capite detracto, attritas, lepras ſanare, Muſa & Python in exemplis reliquerunt. Fætidæ pinguitudinem, ſi caput avellatur, tritam una cum roſaceo auribus mirè prodeſſe ſcribit Galenus ex Archigene. Sed lanam quâ incluſerint, paulo poſt extrahendam: celerrime enim id pingue tranſite in animal, fierive vermiculum. Alij binas ternaſve in oleo decoctas efficaciſſimè auribus mederi ſcribunt, & tritas in linteolo imponi. Hujus item inteſtina trita cum oleo aut decocta, aurium dolores inſtillata mitigant, Dioſcoride authore. A prioribus duabus ſpeciebus capita detrahenda, antequàm in uſum medicum veniant, Plinius docet: à fætida pedes & pennas etiam detrahit, vel potius coriaceum illud dorſum penniforme, durius illud quidem & magis venenatum: alas enim non habet. Fætidæ præterea cum piſſelæo ſanare ulcera traduntur, aliàs inſanabilia; ſtrumas item & panos diebus 21. impoſitæ; ſanant quoque concuſſa, convulſa, cacoethea ulcera, ſcabiem furunculoſque detractis pedibus & pennis. Nos hæc auditu faſtidimus at hercule Diodorus (inquit Plinius) eos morbo regio orthopnoicis reſtitiſſe tradit, cum reſinâ & melle: humaniſſimi eorum cinerem crematarum reſervandum ad hos uſus in cornea pyxide cenſuere, aut tritas clyſteribus infundendas orthopnoicis aut rheumaticis. Infixa item corpori, illitas extrahere conſtat. Blattas dolores tollere narrat Cardanus; ſed quos dolores, vel quod blattæ genus, non memorat. Phryges & Lycaones Blattas illinunt his, quæ vulvâ ſtrangulantur. Plinius. Denique Caſtorei loco inſerviunt in Antiballomeno, atque eas pro Bupreſti ſubſtituit Galenus. Si verò Antiſilyphium, ſive contra blattas medicamentum velis; Cunilæ manipulum (quæ à Græcis maſcula, à noſtris cunilago dicitur,) projicias, atque omnes è tota domo Blattas convenire ad eam videres: ideoque Romæ Blattariam vocant. Hirundinibus adverſus blattas defenſionem Natura largita eſt. Nam cum Blattæ earum ovis pernicioſæ ſint, matres apij folia ante pullos projiciunt, quibus a nido arcentur. Quod ſane ſolius Æliani figmentum citò dixiſſem, niſi Zoroaſtes in Geoponicis idem aſſeveraret. Vpupæ amianto gramine nidos præmuniunt. Cornix verbenacam proſtruit ne accedant blattæ. Si quoque oleo ſpicæ inunguntur, blattæ ſtatim pereunt, veluti *Ioach. Camerarius* refert. Vt fugentur ab hortis blattæ, audiamus Diophanis conſilium: ventriculum vervecis recenter mactati, & ſuis adhuc fæcibus impleti diligenter tibi comparato, eumque ubi blattis ſcatet hortus, terra leviter obruito; peracto biduo, blattas eò omnes convenire videbis; quas vel aliò deportabis, vel ibidem altiſſimè

Vſus.

Lib. 2. cap. 36.

Lib. 30. cap. ult. quomodo fugantur.

altiſſimè ſepelies ne reſurgant. Si verò apes ab ipſis tutas ſervare velis, ſuffumigijs acribus arceto, vel noctu lucernas juxta ponito, vel alvearium fulcimina unguine illinito, ne facilis fiat aſcenſus.

Cap. XIX.

De Bupreſti & Cantharide.

Hyſici permulti Bupreſtis mentionem fecerunt, ſed adeo exilem, ut neque formam, nec mores, imo nec verum nomen tetigiſſe videantur. Nam Ardoinus Bupeſtrem vocat, Vegetius (veterinariæ lib. 3. cap. 15.) Vulpeſtrem atque Bulpeſtrem: etiam cap. 78. Buſtrepem corruptiſſimè legit. Apud Sylvaticum Barbariſmi (ſi quis alius) principem, Buſtaſaris, Bubliſtes, Bubeſtis item vocatur; uſque adeò ijs exoculatis temporibus linguæ Latinæ vitium fuit illatam, & Barbaries omni loco inundans omnia confuderat.

Dicitur autem reipſa { Græcè βούπρηστις· παρὰ τὸ πρήθειν τοὺς βοῦς, quia boves rumpit. Nicander in Alexipharmacis etymon ejus in hunc modum deducit, ἢ χύτη δαμάλης ἐριγάστορας, ἄλλοτε μόσχους πίμπρησι, ὁππότ' ἂν θρία νομαζόμεναι δατέονται. τοὔνεκα τὴν βούπρηστιν ἐπικλείουσι νομῆες, id eſt, ab incendendis bobus. Primum enim per ſummam acrimoniam pecorum inteſtina inflammans, deinde tumor ſequitur & febris, & tympanites ſpecies calidiſſimas; poſtea membranis ruptis crepunt mediæ. Dicitur alijs, item Heſychio, βουδάκη, καὶ βούβοσις Sed hæc rectiùs pro araneola illa ruberrima boves mordente ſumitur, in paſcuis oberrantes. (Angli *Blainc-worme.* Troings vocant) quæ devorata à pecude eadem parit ſymptomata. Latini Græcum nomen retinuerunt. Germanis dicitur *Gouch, Gach, Knoelſter, Gualſter, die grunen, Stinckhenden Wildenwentde: Renkaefer*, Hidelbergenſibus, à celeri curſu, atque alibi *ein Holtzbuck.* Italicè vocatur *Bupreſti.* Hiſpanicè *Arebenta buci*, ſi Matthiolo credimus; nos vero *Burncow* vel *Burſtcowe* Anglicè dicere, audaculè fortè ſed non malè, primi audebimus. }

In agro Heidelbergenſi veram Bupreſtem ſeſe inveniſſe ſcribit Pennius, atque deſcriptionem dedit hujuſmodi: Ex Cantharidum genere καὶ τὴν ἰδέαν καὶ δύναμιν (ſi Galeno, Æginetæ, Phavorino, Aëtio, Plinio, atque Avicennæ credendum ſit) videtur, ſed oblongiore copore; elytrum exterius ex viridi flaveſcit, vel potiùs aurum imitatur. Longiora item crura habet, & craſſiuſcula, oculi globoſi, prominentes; ex fronte juxta oculos duo cornua oblonga articulata; caput parvum, os patulum, durum, robuſtum, forcipatum, dentatum, quo crudeliter vulnerat & mordet: venter non rotundus, ſed in longum productus; acriter cum ſcarabeis & lacertis pugnam init, ventres ſemper petens, (utpote molliores partes) quos citiſſimè erodit, & ubi vim metuit aut dolos, è veſtigio quàm celerrimè recurrit, ſeque ſubducit. In guſtu (inquit Actuarius) quiddam graveolens repræſentat. Aëtius eam

nitroſi cum guſtus tum odoris facit. Cornarius, Lonicerus, & Cordus, fætoris magnitudine ſubducti, Cimicem ſylveſtrem Bupreſtem dicere non abſtinuerunt; ac propterea *Knolſter*, & *Quelſter* appellitant. Veſcitur quoque muſcis, erucis, lacertis, lumbricis, ac alijs itidem inſectis, dummodo ea pugnando ſuperarit, morticinia enim, vel aliorum operâ enecatas beſtiolas non tangit; ubi interfectorum ſeſe carne explevit, reliquam ſtragis partem ad cavernam trahit, eaque poſtquam fames redierit ventrem ſatiat. Alios hujus beſtiolæ crudeles mores, Petrus Turnerus & Guilielmus Bruerus dixerint, (Medici eruditione paucis, vitæ integritate nullis ſecundi) quia una cum Pennio in agro Heidelbergenſi Bupreſtis vitam & vitia obſervarant. Bupreſtam veram Bellonius, in deſcriptione montis Athos exprimit hoc modo: Beſtiola eſt (inquit) aligera, volans, longè fætidiſſima, Cantharidi ſimilis, ſed major, colore flavo vel luteo; tam exquiſiti veneni, ut boves eo loci ubi aliquandiu manſerit paſcentes, ob infectam contagio herbam moriantur. Inter Cichoraceas herbas (*ronces*) urticaſque & conizas ſæpius reperitur; ab incolis montis Athos Voupriſtis dicitur, *Hæc Bellonius*; unde rectè colligere quis poſſit, convenire utramque deſcriptionem de fœtore, magnitudine, naturâ; genere & colore tantùm paulum differre. Nos enim flavas non vidimus; niſi ex viridi (ut dicam) aureſcentes, flavas dixeris. Neque ſane extimis formis aut coloribus adeò pertinaciter inſiſtere æquum eſt, quin pro regionum diverſitate, utrumque (ut in hominibus fit) ſalvâ rei ſpecie alterari nonnihil poſſe confiteamur. Alteram quoque veram Bupreſtem vidimus, corpore paulo breviore, & circa ventrem latiore; caudâ magis acutâ, capite parvo, oculis prominentibus, ore hiatulo, & forcipito, elytrâ ſecundùm longitudinem ſtriatâ, colore ſaturatâ, gramineo ex auro ſplendente.
Hanc iconem videas in Aldrovando 488. Crura tantum ſex (Matthioli & Grevini icones, præter rei naturam ſuorumque oculorum fidem, octo exprimunt) pro corporis mole longiuſcula, (ſed tenuiora quàm in prima Bupreſti) & nigricantia; cornua item duplo minora & ſubtiliora; celeritate primum æquat, fœtore ſuperat, imo hoc ipſo cimicibus, atque ſylveſtribus palmam eripit. Muſcas & erucas venatur iis, veſcitur: tam non ferendæ violentiæ videtur, ut lætaliſſimum araneum interficiat. Raro in Italia reperiri Bupreſtes ſcripſit Plinius, nunc verò (quid ni enim Marcello Virgilio credamus) frequentiores, quàm agreſtis fortuna & res patitur. Eſſe autem eas venenatæ admodum naturæ, & tum pecudi & tum hominibus adverſiſſimæ, quos à tota ſubſtantia tollunt, Aëtio teſte; vel ex eo ſatis apparet,

quod earum Propinatores lege capiti teneri narrat in Pandectis Budæus, ita enim lex loquitur. *Qui Bupreſtem, vel pityocampen; tanti facinoris conſcij, aut mortiferi quid veneni ad necem accelerandam dederit; judicio capitali, & pœna Legis Corneliæ afficiator.* Vidimus quoque in agro Heidelbergenſi Bupreſtes duas Scaraboides, alteram ex auro vireſcentem, alteram ex flavo nigricantem: Illa priori à nobis deſcriptæ omnino ſimilis, ſed aliquantum major; alæ externæ auro ſaturato lineatim ducto illitæ, & pauxillo viridi adumbratæ, inter lineas umbones concavi aſſurgunt, eleganter ſculpti. Celeri curſu prævalet, communem Bupreſtium naturam vireſque obtinens. Quæ verò ex flava nigricat, eam ad me miſit ex agro Viennenſi Iacobus Quickelbergius Antuerpianus, qui nobis in hac hiſtoria

Digitized by Google

hiſtoria locupletanda maximo fuit auxilio. Colore excepto, et quod major nonnihil fuerat, quatuorque antennis prædita; noviſſimè deſcriptam per omnia repræſentabat.

Quamvis perniciosa hæc animaliâ, acrimonia erodunt, erodendo inflammant, atque inflammatione venenata inexplebilem ſitim, horrendumque tympanitem & membranas ipſas rumpentem inducunt; tamen & illas hominibus ſalutares fecit rerum parens natura, atque ars deinde in medicinam raptas præparavit, antequam in uſum trahuntur. Plinius & Aegineta eodem modo præparandas diſputant, quo Cantharidas. Dioſcorides ſuper cribrum ſuſpenſum ferventi cinere illas paulisper torret, & deinde reponit. Galenus aceto macerat. Hippocrates capita, alas pedéſque abjicere jubet. Erodunt, exulcerant, inflammant, inflant, & calorem ad partes eroſas potenter attrahunt. Dioſc. lib. 2. cap. 59. id circo non temere idoneis rebus immixta, ad lepras, carcinomata ferinoſque lichenas adhibentur. Pro Cantharide majore jure (meâ quidem ſententiâ) ſubſtitui poſſunt, quam (Pauli venia dixerim) Blattarum aliquæ; non ſolum quia facie ad eam proximè accedit, ſed etiam, ut Galenus loquitur, virtute. Cum ſevo hircino Bupreſtes, ſeptica vi, lichenas in facie tollere, Plinius aſſerit. Hippocrates in varijs vteri morbis ſanandis magnam ijs laudem attribuit. Sic enim libro de nat. mul. & lib. de morbis mul. & lib. de ſterilibus ſcriptum reliquit: *Ad uteri duritiem.* Succis & pinguedinibus emollientibus bupreſtem adiice & vtere. *ad menſes & ſecundinas pellendas.* Corpus bupreſtis unius (parvæ vel majoris) dimidium præparatum, cum duplo ficus pulpæ, commiſce & ſuppone: purgat enim uterum & inflat, & deſperatis menſibus, optimum eſt remedium. Aliquando ſolam Bupreſtem apponit (ſi ſatis magna ſit) aliquando mollius reddens peſſarium, decem accipit, atque illis olei acetabulum, vini, cumini, Aethiopici, ſeſeleos & aniſi, ana partes æquales admiſcet; fervefcentia deinde format in peſſum, & vtero adhibet. In vteri ſuffocatione, ceſſante paraxyſmo, corpore priùs purgato, medicamentum quoddam cum Bupreſte componit Hippocrates, & naturæ mulierum apponit. In uteri ſchirro utitur quoque Bupreſte, ſed cautè & cum diligenti conſideratione; apponit enim in glandis forma per diem, atq; ubi multum ægram mordendo vexat, glandem extrahi præſcribit. Quinetiam Bupreſtem, myrrham & elaterium cum melle componit, coquit, & ſubdit. Subdit quoque ad molem ejiciendam. lib. 1. Gal. κατὰ τόπ. capite primo, ex Archigene, Bupreſtium medicamentum deſcribit, cum aceto, ranunculo atque Ari radice; ad alopecias, lepras, elephantiaſin, &c. quorum ibidem curam facilè videris. Ceterùm ut utiles ejus virtutes hactenus recenſui, ita nunc, (ne hiſtoriæ leges tranſgrediar) non minùs horrenda illa ſymptomata aperiam, quæ venenatum hoc animal tum generi humano, tum belluino item infligit. Si quis Bupreſtem intus hauſerit, eadem ferè patitur quæ a Cantharide: corpus in tumorem attollitur, acſi tympanite laboraret, flatuum copia inter cutem & carnem valde multiplicata; quod ob humores veneno colliquatos, & vapores ſurſum elevatos, proculdubio accidit. Labra alieno colore tinguntur, nempe obſoleto violaceo. Ori non diſſimilis intrò ſapor oboritur viroſus. Ventriculus, aluus, inteſtina, extremè dolent, urina ſupprimitur; anxietas toto corpore, tota item mente perſentitur. Quorum ſymptomatum Nicander maximam partem deſcripſit his verbis: [Greek text illegible] &c: His auxiliatur aphronitrum, cum aqua vel felle bovino ſumptum. Confert item lac muliebre é mammis affatim & aſſiduè extractum, atque ejus penuriâ bubulum, & caprinum atque ovile. Vrina quoque muliebris, epota, ac vomitu reddita; ante autem vomitum dari non debent, quia ſic febrem exaſperarent. Dioſcor. Primum igitur vomitus ex paſſo multo vel oleo myrtino, vel

Vſui.

Signa Bupreſtis epoti.

Curatio.

larido lacteo, vel pingui carnis ſuillæ juſculo, vel oleo olivarum multo, vel ſapa provocandus. Muſtum largius epotum, peculiare contra bupreſtem remedium cenſetur. *Galenus & Ardoynus.* Nitrum ex aqua laudat Plinius, vel è laſere, aſſa dulce, Oenomelite, vel Benzoin diſſoluto in aqua tepida. Vel accipe nitri rubri ℥iiij. & ex aqua vel poſca tepida vomitum promoue. A vomitione ſæpius facta, ſtatim alvi quoque tentandæ ſunt evacuationes, deinde ficus aridæ exhibendæ (ut docet Gal.) vel earum decoctum ex vino veteri generoſo. Poſtremo ubi accidentia remiſerint, Thebaicarum ſimplex palmularum eſus præſcribitur, aut cum mulſo lacteúe muliebri tritæ exhibentur. Pyrorum omnia genera, oleum etiam melinum, Plurimum hac in re laudantur. Nicander pyra ſylveſtria (ſic enim ἀχράδας ſignificare puto, Dioſcoridis authoritate fretus) præcipuè commendat, & myrti baccas. Refrigerant enim & aſtringunt, & ideo Bupreſtis calidam naturam mitigant, & ventriculi imbecillitatem tollunt. Cavendum tamen ne corpore adhuc tumido comedantur, ne morbum retento intus veneno magis adaugeant. Quidam non ſive ratione 31. ex baccis ſolani veſicariæ, & amygdalis, lac amygdalatum extrahunt unà cum decocto lactucæ. viol. borrag. buglo. ſolani hortenſis, plantag. paſſul. & ſemin. infrigid. major. Aëtius ſcorpij radicem ex paſſo in potu exhibet. Cantharidum alas pedéſque contra bupreſtim multi loco antidoti commendant, verum aut antipathetica virtus illi opinioni fidem ſervat illæſam, ant mendacij ſuſpicione non caret. Si bos equuſue bupreſtem devoraverit, inflatur, concitatur rabie, ac paulo poſt crepans medius ſpiritum efflat; ut Aelianus. 6. de animal. cap. 35. & Herocles Græcus ſcriptor teſtatur his fere verbis: Ἐὰν βούπρηστιν συγκαταφάγῃ ἵππος σὺν τῷ χόρτῳ, πίμπραται αὐτῷ ἡ κοιλία καὶ ἀπόπατος γίνεται, τέταται δὲ ὅλος, καὶ τὰ ἐπιχειρήματα φέρει συχνότερον ἀναπνεῖ τε καταμικρόν, Idem pænè Vigetius. Si Bupreſtim bos vel equus in herba comederit, venter ſtatim inflatur, totus diſtenditur, cibum averſatur, ſtercora minutim & frequenter reddit, &c. His ita Abſyrtus mederi jubet, δεσμεύων ἀνάκλα τὴν κεφαλὴν, καὶ διέλε τὰς φλέβας ἐπάνω τῶν μυκτήρων, ἵνα τὸ αἷμα ἔξω ῥέοι διὰ τοῦ στόματος καὶ ἐγλυμάτιζε κράμβην ἕψας, καὶ μετὰ χόρτου, καὶ ἐλαίαν δίδου φαγεῖν. Pari ferè modo Vigetius. Statim (inquit) ſternendus eſt equus, & cogendus ad curſum; poſt ei vena aperienda in palato leviter, ut ſanguinem effluentem tranſglutiat, tum aſſiduè deambulet; ſit ei cibus Triticum paſſo infuſum cum porris; ex cornu vero bibat vinum tepefactum cum uva paſſa diligenter contritum. Quidam (authore Praxano) oleum in boum nares effundunt, lib. 17. cap. 17. Capris qui Bupreſte inflantur laridum dato, vel pingue ejus juſculum infundito. *Idem.*

Lib. 2. de Antid. in Alexi.

Signa pecudum læſorum eſu Bupreſtis.

Lib. 3. cap. 78. Cteniatr.

Κυνοπρήστις idem mihi videtur cum Bupreſte; eadem quippe infert canibus ſymptomata, quæ hæc bobus. Si vero aliud ſit animal, mihi incompertis non eſſe ingenue fateor.

Cap. XX.

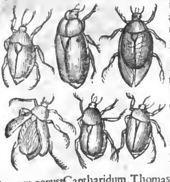
De Cantharide.

NEſcio quid in cauſa Pennio & Geſnero fuerat, cur Cantharidas decantatiſſimas & in officina medica neutiquam deſiderandas prætertierint. Verùm hanc mihi relictam provinciam lubens ſuſcipio, atque illarum hiſtoriam ſic bonis avibus incipio. Κανθαρὶς Græcè dicta, apud Latinos nomen non mutat.

Gallis *Cantaride*; Italis *Catarella*: Hiſpanis

ſpanis *Cubillo*: Germanis *grunt kefer goldkæfer.* Belgis *Spaenſche vlieghe:* Anglis *Cantarides or Spaniſh flye* vocatur, quaſi muſcam Hiſpanicam dixeris.

Cantharidum duo genera vidimus, alterum magnum, alterum verò exiguum. Majorum aliæ ſunt oblongo corpore craſſæ, ex tritico collectæ, ac Blattarum more pingues, variæ aureis Lineis, quas in pennis tranſverſas obtinent (atque hæ in medicina potiſſimæ habentur;) aliæ minutiores, macilentæ, latæ, piloſæ, inferiores dictæ, & ad medicos uſus inutiliores. Majorum quoque non omnes ex viridi radiantes videris, ſed alias item ex xerampelino; inexplicabilis omnes ſplendoris, & colore oculis gratiſſimo donatæ.

Parvum genus Cantharidum Thomas Decatæus primus mihi communicavit; formâ nonnihil & mole diſpares videntur; ſed virtute Cantharidea & ortu conſentiunt. Harum (ſcilicet minorum) prima corpore, & capite oblongo eſt et forcipato, oculis nigerrimis prominentibus, antennis longis atque nigris, alis circa medios lumbos extuberantibus, quæ duobus punctis argenteis, & maculis paucis albis notantur: in Cicutaria herba per æſtatem plerunque reperitur, pedes habet & crura, gracilia admodum atque longa, purpuraſcente minio ornata. Secunda ejuſdem cum prima coloris eſt, niſi quod antennæ oculique virides videntur. Caput huic exiguum, ſcapulæ globoſæ, atque gibboſæ. Tertiæ caput & ſcapulæ confunduntur, coloris æruginoſi, ſed ocelluli picem referunt nigerrimam: alas habet capiti concolores, ſed ſtriis quibuſdam aureis micantes: pedes item piceos & breves. Quarta tertiam æmulatur, ſed herbaceo potiùs colore eſt; quàm æruginoſo; aliàs præter magnitudinem (quippe omnium minima eſt) non differt. Tam majores quàm minores iſtæ Cantharides, non ex animalibus oriuntur, ſed ex putreſcente humido & ſicco. Τίκτεται γὰρ ἐν τοῖς τῶν πυρῶν λακίοις καὶ ταῖς ἀχέρδοις, καὶ ταῖς σύκαις περὶ τὸ τῶν κανθαρίδων φῦλον, ut Aelianus lib. 9. cap. 39. (Verbatim ex Ariſtotele) recenſet. Naſcuntur itē ex vermiculo in ſpongia dentis caninæ, atq; ex erucis fici, populi, pyri, fraxini, oliuæ, & roſæ: generantur enim in his omnibus vermes Cantharidum parentes, ſed in alba roſa minùs efficaces. Coëunt quidem Cantharides & generant. Verùm non ſui generis animal, ſed vermiculum tantum. Legumine veſcuntur & frumento, præſertim tritico, quo paſtæ, ad medicinam aptiſſimæ habentur. Olfactu picem liquidam referunt, guſtu cedrum, ut Nicander prodidit. Vis earum adurere corpus, & cruſtas obducere, vel (ut Dioſcoridi placet) erodere, exulcerareque, & calorem incitare; quâ de cauſâ admiſcentur medicamentis quæ lepras feraſque lichenas, & cancri naturam habentia ſanant. Ad ungues itaque pſorodeis cum ceratis aut emplaſtris idoneis impoſitæ, ita illos auferunt, ut toti cadant. Admiſcentur quoque ijs quæ clavos auferunt. Aliqui alopecias Cantharide trita illinunt cum pice liquida, nitro præparata cute. Cauſtica vis earum; cavendúmque ne exulcerent altè; poſtea ad ulcera illa facta, capita, fel, aut fimum murium cum elleboro & pipere illini jubent. Cantharides mixta calce, panos ſcalpelli vice eradicant: nonnulli paululum quiddam earum injicere ſolent in medicamenta, quæ urinam cient: Verum in ijs magna quæſtio, quoniam ipſæ venena ſunt potæ, veſicæ cum cruciatu perpetuo. Verum illitas prodeſſe non dubium eſt cum ſucco

tamigeæ uvæ, & ſebo ovis vel capræ. In medicamenta quæ urinam cieant, nonnulli præceptorum meorum ſolas alas cum pedibus injiciunt. Nos (inquit Galenus) totas Cantharidas injicere ſolemus, & aptiores eas judicamus, quæ inventæ in frumento, luteo tranſverſim in alis cingulo ornantur. Lib. 3. & Lib. 11: de ſimpl. fac. Menſes quoque potentiſſime eliciunt ſubditæ; & antidotis impoſitæ, hydropicis auxiliari creduntur: ut non ſolum Hippocrater & Dioſcorides, ſed Galenus, Avicenna, Rhaſis, Plinius, alijque optimæ notæ medici teſtantur. Nequeo hic ſatis laudare probatiſſimum ipſarum uſum, cum fermento, ſale, & gummi ammoniaco, ad catarrhi diverſiones, podagræ & Iſchiatici doloris amputationes; dum materiam altiùs centro impactam, ad ſuperficiem extrahunt atque abſumunt. Salamandræ item veneno conferunt, ut docet Plinius Lib. 29. Cap. 4. Conferunt item certis rebus & certa mixtione ad penis impotentiam ſive ἀτονίαν tollendam, veneremque plurimum promovent. Cæterùm ut debitâ mixtione & pondere exhibitæ ſaluti ſunt, ita non rectè propinatæ, applicatæve, graviſſima ſymptomata, & quandoque mortem inducunt. Dum Baſiliæ circa annum 1579. hærerem, ſponſus quidam (ænobarbus ille nempe in Pharmacopæo habitans Apothecarius) de peſſuli infirmitate timens, quo ſponſæ primâ nocte pudicitiam eſſet pulſurus: Archiatrum quendam celeberrimum conſuluit, ut medicamento rigeſcens prævaleſceret, deſtinatúmque iter citiùs conficeret. Verum appetente diluculo; perpetua penis diſtentio ſine veneris deſiderio inſequebatur, & cruenta poſtea urina cum veſicæ inflammatione acceſſit, ægerque (nihil diu proficientibus antidotis) penè elanguit. Idem quoque nobili cuidam Francofurtenſi accidiſſe memini, cui dum Chirurgus quidam indoctus hydropem per urinas cum Cantharide intus ſumpta evacuare tentaret, doloribus cruciatum perpetuis exanimavit. Habeo ego ſingulare quoddam contra penis languorem remedium, quo cum promiſcuè uterer, utcunque multis Nobilibus (qui veneris vulgo ſtudioſiores videntur) animos & vires adauxit abſque noxa; uni tamen inter cæteros ſic obfuit, ut à venere (cui nimium litarat) ſanguinem continuo mingeret, & lypothymia frequenti laboraret; Sane niſi lactis copia in procinctu fuiſſet, omnino interijſſet venereus pullus & meritas ſalacitatis cupidiniſque pœnas luiſſet. Atque hæc de medica ipſarum vi, nunc ad lætiferam illam & infamem veniamus. Inter venena maximè deleteria cenſentur, non ſolùm quia erodunt, atque inflammant, ſed ob vim quoque ſepticam, qua præpollent. Succus eorum in venas ſive à ſtomacho, ſivè a cute ingreſſus, ut venenum interimit. Vnde Ovidius cum hoſti male precaretur, lib. Triſt. ſic cecinit. *Cantharidum ſuccos dante parente bibas.* Cicero ad Pætum lib. 9. Epiſt. famil. *Cajus accuſante L. Craſſo, Cantharidas ſumpſiſſe dicitur:* Ac ſi eo pacto ſibi necem conſciſcere ſtatuiſſet. Gal. lib. 3. de ſimpl. fac. ita ſcripſit: Si vel minima quantitate & rebus mixta idoneis intus ſumantur, urinam potenter provocant, & aliquando rodunt veſicam. Ex quibus patet, quæcunque ex frigiditate interimunt, ſi exiguâ quantitate ſumantur, nutrire corpus poſſe; at quæ putrefaciendo (ut Cantharides) nequaquam, cum naturæ humanæ adverſentur. Coſſitem Equitem Romanum amicitiâ Neronis principis notum, cum in lichene correptus eſſet, vocatus ex Aegypto medicus ad hanc valetudinem ejus à Cæſare, cum Cantharidum potum daret, interemit. *Plinius.* Cantharides item (ut idem lib. 29. cap. 4. teſtatur) Catoni uticenſi objectæ ſunt, ceu venenum vendidiſſet in auctione regia, quòd eas ſeſterijs Lx. addixerat. Largiùs autem epotæ, vel diutiùs foras & altiùs applicatæ, ſymptomata hujuſmodi ſolent producere. Accidit punctura & dolor in viſceribus, qui etiam ab ore uſque ad pectinem extenditur, & renes & anchas, & hypochondria, & ulcerant veſicam ulceratione doloroſâ, penemque inflammant, & vicinas illi partes,

Signa & Curatio Cantharidum epotarum.

partes, apoſtemate vehementi: poſtea mingunt ſanguinem, & fruſtum deinde carnis. Quandoque diarrhæa ſequitur & dyſenteria, & ſyncope, & torpor, & mentis alienatio, & nauſea, & gravitas, & frequens mingendi aluiq; exonerandæ, ſed ferè irrita, cupiditas. Invenit eas ſumens in ore ſuo ſaporem picis: quæ omnia ſymptomata ex Dioſcoride, lib. 6. cap. 1. Gal. lib. de Ther. ad Piſ. cap. 4. & lib. 3. de temper. cap. 3. & ex Rhaſe tit. 8. cap. 17. collegimus. Hoc modo affectis atque infectis Dioſcorides lib. & cap. citatis, primùm continuum & frequentem vomitum imperat, deinde frequentem alui lotionem, per clyſteres ex nitrô factos; poſtea ad veſicæ conſervationem lac intus præbet & pſyllium. Clyſterum quoq; materiam aliam tum eſſe vult, atq; in Principio: nempe ex aqua hordei, althea, albumine ovi, muſcilagine, ſem. Lini, aquâ orizæ, decoctione fenugræci, hydromelite, juribus pinguibus, oleo amygdalino, & adipe anſeris, & vitellis ovorum. Intus item exhiberi jubet lac acetoſum vaccinum, hydromel, grana piceæ majora & minora, defrutum, pinguedinem anatis, decoctionem cum ſeminibus diureticis (nempe ſem. 4. infrig. major.) et decoctionem ficuum cum ſyr. violaceo. Oleum vero de Cydonijs veluti certiſſima hujus morbi Theriaca unice laudatur, veluti & oleum liliorum, & lutum Samium. Rhaſis, poſtquam clyſteres ex jure pingui infuſi fuerint, in virgam quoque oleum roſaceum injici vult, ægrumque in tina tepida balneari, tit. 8. cap. 17. Ipſarum Cantharidum venenum in qua parte ſit, non conſtat inter authores. Alij in capite & pedibus exiſtimant eſſe, alij negant. Convenit tamen pennas earum auxiliari in quacunque parte ſit venenum, quibus demptis lætale eſt: adeo ut hoc venenum ſuum in ſe contineat remedium. Plinius lib. 11. cap. 35. Portulacam Cantharidum antidotum eſſe, Lycus Neapolitanus tradidit: quod de ſylveſtri ocymo narrat Plin. lib. 20. cap. 13. Qui etiam acetum ſcylliticum, oleum oenanthinum, lac bubulum, & jus caprinum variè commendat, lib. 23. cap. 2. & 4. lib. 28. cap. 10. Atque de Cantharidum hiſtoria hæc dici ſufficiant; quam miror ab eruditiſſimo Geſnero, ipſoque imprimis Pennio fuiſſe omiſſam.

Cap. XXI.

De Scarabeis.

S*Carabeus* eſt inſectum κολεόπτερον, quaſi vagini-pennem dixeris, é rebus putridis, & ſtercore naſcens, eoque ſeſe potiſſimùm alens atque oblectans. Hunc Græci κάνθαρον, Tyrrheni Buſſar, Germani *Kaeſer*, Itali *Eſcaravajo, polotero*, Galli *eſcarbot*, Poloni *Krowka*, Illyrici *Krabak*. Angli *Beetle vel bugg*, Angli Boreales *Clock* vocanr. Occidentales vero *Starkenbeken*, Arabicè *Canaſis*, *& Canaſes* dicitur Avicennx. Cantharos omnes mares eſſe Græci ſinguli uno ore fatentur, unde facile erit Auſonij Epigrammatis ſenſum in Marcum emaſculatum intelligere, quem Rhodiginus reddit lib. 8. cap. 5. Antiq. lect. Propterea item Aegyptij Heroum ſuorum ſtatuis hoc animalculum appingi fecerunt, inſinuantes virilem ſolam virtutem, muliebri nullâ mollitie commixtam, viris verè fortibus atque illuſtribus competere, effæminatam verò eos & languidam dedecere. Canthari omnes ſenectutem exuunt, carentque aculeo. Quùm tanguntur metuunt, motuque ceſſant; & corpore indureſcunt. Perperam 4. alas ijs aſcripſit Albertus ſub vagina cruſtacea conditas; nam experientia vidit tantum duas, teneras illas quidem & valdè fragiles, quapropter ſuperveniente cruſtâ incluſas gerunt, tutelæ gratiâ, ne à duriuſculis corporibus offendantur; Nam eorum maxima pars, vel terram

Nomen. *Sexus.* *Deſcriptio.*

fodir, vel ligna putrida dentibus atterit, ibidemque domicilia & nidos fabricat; adeò ut, niſi optimè muniti eſſent, nunquam ab externis injuriis ſeſe ſartos tectos ſervarent. Dum volant, tanto ſtridore vel murmure & mugitu potiùs aërem replent; ut per eos Deorum cum hominibus fieri colloquia Laërtius ſcriberet. Roſas inter omnes plantas, non redamant; imò ceu ſui generis perniciem averſantur: earum quippe odore intereunt (ut in Geoponic. legimus;) Sicut fœtidis contra & κακόσμοις unicè lætantur.

Memini quendam cloacas expurgare ſolitum, cum in officinam cujuſdam aromatarij Antuerpienſis flecteret, ſtatim Lyporhymia correptum recidiſſe; quod eum quidam ex aſtantibus vidiſſet, in platea collecto fimo equino, illum ægri naribus adhibuit; atque ita fæculento odore homo fæcibus aſſuefactus ad ſe redijt, & convaluit. Haud mirum igitur τοὺς κανθάρους (poſt ſtercore natos eodemque paſtos meminimus) τεθνᾶν χρισθέντας μύρῳ τελευτᾶν λέγονται: ne recedam à Clementis Alexandrini verbis, 2. pedagog. Quod etiam Plutarchus alibi, nec non Ælianus affirmat. Fumum *Aldub* & maximè foliorum abhorrent, veluti *Pulſæmi*, *acegi*, ſtercoris vaccini, ac nigellæ ſeminis. *Rhaſis* 88. Hemerocallis Dioſcoridis à quibuſdam ἐντικάνθαρον vocatur, ob inſignem quâ Scarabeos necat virtutem. Verùm ut has plantas ſummopere vitant, ita umbram hederæ maximè affectant, eamque naturali quadam propenſione ſubire geſtiunt, ubi cum in acervum fuerint collecti, nullo ipſos negotio tollere procline fuerit, difficulter enim aufugiunt. Scarabeorum autem alij majores, ſunt alij minores. Majores ſunt vel cornuti, κερασφόροι, vel expertes cornuum, ἀκέρατοι. Cornutorum alij cervi cornua imitantur, ut πλατύκερως, alij capri, ut αἰγόκερως; alij tauri, ut βούκερως; alij arietis, ut κριόκερως; alij naricornes, ut ῥινόκερως; de quibus ordine dicemus. Πλατύκερως à Nigidio *Lucanus* dicitur, teſte Plinio. Alij taurum vocant; alij Cervum volantem. Heſichio, ἀκροβος, quia cornubus ſpinoſis obvia comprehendit. Comico & Euſtathio ἱπποκάνθαρος, quia omnium maximus. Cardano σκαραβέλαφος, Græco & Latino nomine conficto. Gaza κέραβον appellat. Italis *Ceretı* dicicitur, & vulgo *Potapeſo*.

Gallis *Cerf volant*. Anglis *Stag-flie*, vel *Flyng-flie*. Belgis *Vlieghende hert*. Illyricis *Gelin*. Polonis & Sclavonibus *Krowka*, *Wielka*. Inter gentem omnem cornigeram, ob corporis formam, proceritatem, & magnitudinem primas meretur, maximeque eſt notabilis. Colore ex obſcuro ſpadiceo nigricat, præcipuè circa elytra & pectus. Cornua illi duo integra, ſine articulis, ramoſa cervi inſtar, minimi digiti longitudinis in adultioribus, in minoribus minora ac breviora, vel (ut Plinius loquitur) prælonga cornua & mobilia obtinet, biſulcis dentata forcipibus, cum libuerit ad morſum vel compreſſionem coeuntia: ſtringit enim mirum in modum; atque cornubus utititur eum in finem, in quem chelis cancri atque aſtaci: oculi duri prominentes, albiduli, juxta quos utrinque antennas habet, unas in radice inter cornua & oculos racemoſas, quarum articulus rectum fere angulum facit; alteras verò media fronte erumpentes, rectas atque planas, in tuberculum leve deſinenes. Pedibus incedit ſex, prioribus reli-

quis longioribus at que maioribus. Hunc marem Lonicerus facit; ego (ſi qua generis inter Cantharos fuerit diſtinctio) fœminam dicere non vereor: tum quia reliquæ Cantharorum ſpecies minores ſunt (Mares enim inter inſecta, ut Ariſtoteles notat, fœminis longè minores;) tum quòd in coitu ſuſcipere eas à minore, experientia confirmat. Mas illi omnino ſimilis, ſed minor, tum corpore, tum cornubus: quæ licet utrinque non racemantur, acriùs tamen (compreſſa) pungunt digitum, quàm fœmina jam deſcripta. Tertius priori triplo vel quadruplo minor, colore piceo, cornua admodum parva & Biſulca, juxta quæ duæ antennæ plurimis articulis diſtinctæ oriuntur. Oculos habet prominulos, & pro corporis ratione magnos. Scapulæ utrinque in angulum acutum deſinunt. Veſcitur maximam partem ſucco tenaci atque pingui è quercu exudante, nec facilè extra querceta conſpicitur.

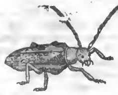

Quarta ſpecies rara admodum eſt, cui cornua exilia duo, ter intùs racemata, ex nigro candidula videntur, dorſum nigris albis, venter argenteis ceruleiſque maculis ſegmentatur: pedibus ſex graditur, qui non minus nigricant atque antennulæ. Capite præciſo, reliquæ corporis partes vivunt diù; caput verò (contra vulgarem inſectorum morem) reliquo toto corpore diutius. Hic lunæ ſacer eſſe dicitur; caputque illi & cornua cum Luna creſcère atque diminui tradunt mendaciſſimi aſtrologi. Cornua medicarum virium non ſunt expertia, *Laticornium uſus.* nam infantum morbis medentur, ex cervice ſuſpenſa, magna ſi fuerint, & valdè racemoſa, alligata amuleti naturam obtinent. Strumis appoſiti cōferunt & podagræ, præſertim ſi cum terra ab ipſis egeſta commiſceantur. Plinius. Si cornui Scarabei (quos Cervos vocant) in oleo decoquantur, atque eo brachialis arteria inungatur, tollit febres. Mizaldus. Parum ſapuit (ut hoc obiter notem) Guillerinus de conchis, qui *Librum de natura rerum* ſequutus toto cœlo arravit, dum Cervum iſtum volantem inter Cicadas poneret. Eſt etiam quando locuſtæ aſcribit, eſt quando Brucho, imo alibi cum Cicindela confundit; uſque omnia conjiciens, nil docet. Gigni cervos iſtos tantum ex vermibus putrido·ligno innatis Philoſophus memorat. Cæterùm quum experientia illorum quoque originem è ſtercore ducendam clamat, huic potiùs applaudo. αἰγόκερως, τραγόκερως, κεράμβυξ, κεράμβηλος (ſunt enim ſynonima) Latinis *Capricornus*. Germanis *Holtz back*. Anglis *Goat-chafer* dicitur; *Nomen.* *Deſcriptio.* magnitudine coloreque Platycerotem refert. Caput habet latiuſculum, oculos bovinos & grandes, tres ferè tranſverſos digitos lóngos: os illi forcipatum, hians, aduncis duobus dentibus duriſſimis horrendum; quibus dum ligna rodit, (experti ſcribimus) argutulum porcellorum grunnitum diſertè exprimit. Hoc forte in cauſa fuit, cur eas arbori alligatas, culices ficarios abigere tradidit Heſichius. Scapulæ ejus curioſulè a natura ſculptæ, manubrium ebeno factum & perpolitum, oculis objiciunt. Pedes ſex habet, tribus quoque geniculis diſtinctum; ſed imbecilles admodum & languidos, tantoque oneri ſuſtinendo longè impares. His ferunt auxilium cornua duo, ſupra oculos naſcentia, toto corpore longiora, novem decemue articulis flexibilia, non exactè teretia, ſed aſperitatem capri imitantia; quæ licet in quamcunque partem movere poſſit, tamen dum volat, directè ea tantum protendit, atque volatu feſſus pro pedibus utitur.

Conſcius quippe horum imbecillitatis, cornubus arboris ramulum circumplicat, atq; ita pendulus quieſcit, ut in agro Heidelbergenſi vidit noſter Brue-

 rus

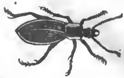
pite, collo, & alis, minutulis punctis nigris denſè conſperſis; corporis magnitudine ferè ſecundum æquat Cerambycem: rariùs conſpicitur; in ædibus vivit & lignis aridis. Sexto cineraſcenti caput valde exiguum, oculi albiduli, cornua longiuſcula, articulata, candeſcentibus maculis diſtincta: elytris, imo toto ferè corpore, varius eſt; in ædibus item verſatur, ſed an etiam in lignis habitet, ignoro. Septimum ex Ruſſia ab Edoardo Elmero allatum vidi, toto corpore infuſcatum, juncturas habuit in cornubus globoſas, ſeptem vel octo; facile ex forma cognoſcitur. Ab hoc octavus magnitudine & forma parum abludit, niſi quod capite, ſcapulis & alis ſubcæruleis præditus videtur.

Nonum miſit ad Pennium Ioachimus Camerarius (de literaria repub. optimè cum primis meritus) cui alæ pedeſque arenoſi erant coloris; caput cornua venterque ſubnigricabant: cornubus repandis videbatur, ex pluribus verticillis noduliſve compoſitis, quæ in utramvis partem nictu citiùs verſabat. In plantis (& potiſſimum Cithyſo) repitat. Hujus generis eſſe puto Scarabeum, quem Ioannes du Choul. (lib. de varia quercus hiſtoria, cap. 26.) ita deſcribit: *Degit in quercu animal de ſcarabeorum tribu (quantum conjectura ducimur) colore nigricante, proceris cruribus, geminos capite gerens aculeos, modice inflexos: quibus accerrimè ſtringit adverſantia. Hanc beſtiolam fabri lignarij quercus dolantes, in ipſis viſceribus vivam invenere. Ruſtici Lugdunenſes* Thurro *nominant. In laquearibus felicius diutiúſque vivit, ſeque hypocauſta colentibus levi cum ſtrepitu prodiens conſpiciendum ſubinde præbet.* Eundem vel illi ſimilem quendam piæ memoriæ Geſnerus Epiſt. Lib. 3. ab anu pleuritin paſſa dejectum fuiſſe teſtatur in hæc verba: Per aluum (inquit) à potione ex Oxymelite noſtro cum decocto fænugræci exhibita,

prodijt vetulæ pleuritide laboranti, ſcarabei genus nigrum, longis pedibus, longis item cornubus flexibilibus articulatiſque, rudi plenum pure, vivum; longitudine duorum articulorum erant digiti. Decimus totus ex nigro purpurans, os forcipatum habet. Vndecimus ubique atreſcit. Duodecimo cornua minus articulata, caput ſcapulæque cyaneæ, reliquum corpus totum ſpadicem videtur. Horum omnium in iconibus, utcunque cornua aliàs directa, aliàs curuata cernitis (explanationis gratiâ) tamen plerunque non

niſi

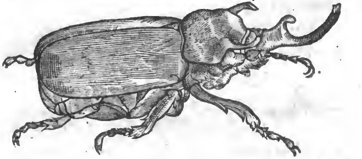
niſi (caprorum more) ad humeros reflexa gerunt, veluti primus Cerambyx: eoque nomine in eorum claſſem referendos eſſe æquum duximus. Atque hactenus de Cerambyce ſive Capricorno, ejuſque generibus: quorum non alium in medicina uſum didici, niſi quòd ſiniſtra manu capta quartanas abigunt. Plinius lib. 30. cap. 11. Fortè poſteri, quos meliori luto finxerit Apollo, alios ab ijs uſus deprompſerint, nec perſuaderi ſibi ſiverint,

Vſus. tam affabre pictum fictumque à Deo animal, raris admodum in medicina virtutibus poſſe deſtitui, quas rebus longè vilioribus (pro ſuâ erga homines beneficentiâ) impartit. Veſpertiliones hoc in primis habent delicijs, & culicibus præferunt, præſertim ſi vivos ceperint atque compreſſerint.

Βικερως vel ταυρόκερως potius, cornubus duobus ſemper Taurorum more rectis & directis cernitur; ex ſpadiceo circumquaque nigricat, & ferè ἀκέφαλος videtur: habet autem exiguum caput brevibus craſſiſque ſcapulis immerſum, mediâque fronte ſpinula exit (defenſionis gratiâ) peracuta.

Naſicornium quatuor ſpecies vidimus. Prima omnium maxima atque rariſſima apud Indos vivit, colore nigerrimo: naſum habet ad faciem roſtri navalis cornutum & extra curvum, circa cujus umbilicum aliud cornu intus reflexum é tuberculo naſcitur, quale etiam é ſcapulæ tumulo. Totum corpus, ab ultimis cornubus ad caudam, longitudinem quatuor unciarum continet, latitudo fere duarum eſt.

Cantharorum lege fæminam non habet, ſed ipſe ſuæ ſibi faber eſt formæ; fætum ſolo ſibi genitum producit, quod Ioch. Camerarius F. non inſcite expreſſit, cum ad Pennium hujus inſecti iconem é Ducis Saxoniæ rerum naturalium penu mitteret, his verſibus:

Me neque mas gignit, neque fœmina concipit, author
Ipſe mihi ſolus, ſeminiumq; mihi.

Moritur enim ſemel quotannis, ſuaque ipſe ex putrilagine Solis beneficio (Phænicis inſtar) renaſcitur, quæ (teſtante Monino)

Quando millenas æſtates, frigora mille
Vidit, & æterno labentia ſecula mundo;
Annis jam gravior, poſt longa tædia vitæ,
Optat ut oſſa rogo tepido rediviva quieſcant,
Inq; ſuo condi feretro cupit; & ſua longè
Corpora ſarcophago rediens potiora reſumat.

Secundam Naſicornium ſpeciem raram atq; pulcherrimam, Mercurio ſacram, Carolus Cluſius Viennæ depictam miſit; in cujus agro frequens eſt. Formam illi, qualem vides; abſque ventre ſaturatè rubro fuiſſet, totus videretur piceus: narium cornu illud recurvum adeo acutum eſt,ut(quod de præliaturo batro fertur) aciem illi rupis tenacis affrictione addi putares. Tertius naſicornis & quartus, pariformes penè videntur, niſi quod illi alæ longiores elytris excreſcunt, huic vero breviores apparent. Splendente atramento perfuſos diceres, uſque adeo undiquaque nigricant. Aries ſive κριοκέρως cornubus nodoſis hyacinthū æmulantibus, capite ex auro viridante, ſcapulis miniatis, purpureo ventre, elytris capiti concoloribus, pedibus,cruribuſque ſpadiceis incedit; alæ vero vagina incluſæ albicantem arundinis membranulam ſcitè exprimunt. Canthari majores ἀκέρατοι ſive excornes plurimi ſunt. Nempe pilularius, Melolonthes, Purpureus, Atratus, Arboreus atque Fullo. Pilularem alij Stercorarium vocant,atque fimarium,quia tum ex fimo & ſtercore naſcitur, tum in illis lubentiſſimè verſatur. Græcis κοπρίων dicitur atq; ἡλιοκάνθαρος: nec non (à forma illud) αἰλουρόμορφος, quaſi

feliformē appellaris. Germanicè *Roſskafer*, *Kaat*, *Oder miſtkafer*. Anglicè, *Dungbeetle*,*ſharnbugg*. Gallicè *fouïlle merde*, quaſi *fodi-merdam* dicere velimus. Pilulariū vocant Latini,quia è ſtercoribus pilulas voluit globoſas, quas poſterioribus pedibus retro volvendo format. Porphyrius hoc modo illius naturam pingit: Pilularij omnes fæminas non habent, genitura in cœlum emiſſa, pilulas magnas poſterioribus pedibus fingunt, & in contrarium agunt; ut ſol cœlum circuitumque octo & viginti dierum obſervat. *Penè idem Aelianus*. Cantharus nullus fæmina, Semen in globulum fimarium emittit, quem viginti atque octo dierum ſpatio volutat & calefacit, deinde fœtum procreat. Hoc dicere voluerunt. Scarabeum pilulariumè ſtercore pilulam ad cœli formam conficere,quam ab ortu ad occaſum tamdiu verſat, dum ad mundi figuram perduxerit:poſtea eandem in terra ſubter ſtercus (ubi nidificat) reponit, repoſitam permanere ſinit ad menſem lunarem; quo exacto pilulas ſigillatim ſingulas caverna ejicit, quibus in aqua diſſolutis, prodit ſcarabeus, vermis, impennis, qui à paucis diebus abſolutus, in volucrem mutatur. Hac de cauſâ hunc Ægyptij Apollini ſacrum fecerunt, & pro numine non parvo coluerunt, curioſa Apionis interpretatione,quâ collegit, ſolis operum ſimilitudinem huic animali collatam ad excuſandos gentis ſuæ ritus. Plin. & Plutarch.ſympoſ.4. Roſas veluti ſuæ familiæ peſtem, valde averſantur. Stercora verò (præcipuè vaccarum) & fimeta ſic diligunt, ut eorum odore quàm longiſſimè naribus hauſto, frequentes & citi advolent. Theoph. περὶ ὀσμῶν. Verùm greſſus eorum tardior, labor contrà continuus atque improbus;

amorque

amorque in prolem exuſcitandam ferè proprius. Sæpe enim pilulæ quas formarunt, præ loci ventorumve iniquitate relabuntur, & de ſummo loco ad imum ſeſe præcipitant; perpeti nihilominus cura (propagationis ſtudio) volucella vigilat, pilulamque ſiſyphiam ad foſſam varijs excidens conatibus, tandem reducit. Et ſane niſi quaſi cæleſtis animæ (*μεταὶ γὰρ Διὸς πάντα ἀγῶνα*) huic adeſſet, perpetuis coctus, imo decoctus laboribus deficeret, nec ad opus tam incertum tamque arduum unquam rediret. Solis calore excæcatos, mori eos tradunt nonnulli; plerunque autem non niſi à pediculis (quibus undique ſcatent) ſuffocantur. Hyemem vix aut ne vix quidem ſuſtinent. *Hederæ umbra inprimis* gaudent, veluti quàm maximè ſalutari. *Praxanus in Geopon.* Formam ejus ita graphicè cælatam, ſuiſque coloribus notam (totus enim nigreſcit) exhibemus, ut plura adjicere, ſalva patientiâ veſtrâ, non liceat. Ex fimo primum proveniunt Scarabei (inquit Ioan Langius) ut ex ligno putreſcente coſſi: deinde vero, ſemine in globulum effuſo, eodemque vivificato ſobolē propagant: nulli non ſatis noti, niſi ſicubi nulla omnino ſunt ſtercora; alibi enim paſſim ſe cuique præbent obvios. Varijs quidem uſibus inſerviunt hi ſcarabei, nam & animis noſtris proſunt, & corporis nonnullas tollunt infirmitates. Etenim cùm hoc animal (aut vix quidem animal, quippe cui ſenſus aliquot deſunt) ex infimo inſectorum genere nihil ſit niſi cruſtum, varijs tamen virtutibus nos vincit, & ad modeſtiam, temperantiam, laborem, magnanimitatem, juſtitiam, prudentiamque incitat atque impellit. Nam licet ædes habet ſtercoreas, tamen ijſdem vivit contentus, verſatur, oblectatur, deliciatur, nec lubentiùs in roſis potat prandetue, quàm in fimo caprino, quod amaricinum olere illi videtur. Vivit enim naturæ ſcripto, ejuſque leges tranſire ſcelus ducit. Præcipuum huic ſtudium, pilas quàm maximè poteſt ingentes componere, ſeu paſtillos, quas miro conamine volvit adverſus; quod ſi contingat ut adverſus molem aliquam onus protrudat, elapſis ſubinde pilis ac deorſum recurrentibus, putes te Aeolidem videre, recurrentem ſcopulum ad verticem montis ſemper voluentem; nec defatigatur, nec conquieſcit tamen (tantus operis ardor) donec in antrum ſuum devexerit. Nos vero homunculi pro dignitate aut viribus nil agimus, imo in ipſo arduæ virtutis veſtibulo deficimus, ſolemque & pulverem omnem, otioſi, malè conciliati, male habiti, malè item perditi ſubterfugimus. Magnanimitatem ejus quis non videt, ſi (quod Indorum Canthari facete perhibentur) vel cum aquila pugnare audeat? Imo opinor (utor Eraſmi verbis) futurum, ut aliquis Romanis ducibus impenſè favens, aquilæ vicem deploret, cui cum tam humili plebeioque hoſte res inciderit avi tam regali: quem vincere glorioſum non ſit, à quo vinci turpiſſimum; & cui abunde multum laudis contingat, quod cum aquila concertârit, etiamſi victus diſceſſerit. Apud poëtas enim puduit Ajacem Vlyſſis adverſarij tam imbellis, forteſque duces cum militibus confligere dedignantur. Rurſum alius magis etiam demirabitur, unde huic inſecto viliſſimo tantum animorum, tantum audaciæ, ut non ſit veritum cum ave multum pugnaciſſima bellum ſuſcipere: tum unde opes, vires, facultates, avocilia, ut tot jam annos bella ducere potuerit vere ἄσπονδα.

Eius ab animi virtutibus & exemplo.

Verùm ſi quis hunc explicet Silenum, & contemptum hoc animalculum propiùs ac veluti domi contempletur, tam multas in eo dotes haud vulgares animadvertet, ut omnibus diligenter penſitatis, propemodum Scarabeum ſe malit eſſe quam Aquilam. Ne vero mihi reclamet aut obturbet quiſpiam priùs atque rem cognoverit; Primùm in hoc Aquilæ præſtat, imò homini, quod ſenectam quotannis exuit, ac ſubinde repubeſcit. Iam hoc ipſum tanti eſt, ut exiſtimem humanos quoſcunque Joves, ubi perventum eſt ad inamabilem illam ſenectutem, qua ætas peculium & res abdicat, malle cum Scarabeis

rabeis σφαῖρ abjicere, quàm coronam ſeptemplicem accipere. Deinde in tantulo corpore, quantum animi robur? quàm heroica mentis vis? quantus ad invadendum impetus? ut nihil jam ſit ad ſcarabeum Homerica muſca. Iam vero nec ingenium vulgare, niſi quis temerè natum olim, vel ubique celebratum exiſtimet. Græcum illud proverbium, κανθάρου σοφώτερος: quo nimirum ſingularis quædam & incomparabilis tribui videtur ſapientia. Neque mea refert, ſi quis cavilletur; eum parum bene habitare in domicilio deformi: ſed potius illorum ἀμουσίαν juſte damno, qui deformes ipſi cum ſint & cænoſis moribus, ædes politè, ſpecioſè, ex amuſſim factas, Attalicis uſque ſumptibus ædificant, atque incolunt. Porro quod animantium excrementis ad ſuam commoditatem abutitur, ingenij laus eſt, non crimen. Quaſi vero non idem nos medici faceremus, quoties multorum animantium cruorem, carnem, urinam, imo oleta quidem & ſtercora ægris applicamus, & in potione nonnunquam exhibemus. Nec pudet Alchymiſtas, viros plane divinos, & non amplius, (ſi quod cuperent, caperent) mortales, ad quintam illam eſſentiam eliciendam uti fimo; nec agricolas (quo quidem hominum genere nullum fuit olim honoratius, nullum jam ſanctius) ſtercoribus arua ſaginare. Id quod quidem eas à pilulario primum didiciſſe, non abhorret à veri ſimilitudine. Cur enim fimo potiſſimùm ſemen includeret, niſi illi vegetantis illius caloris humoriſque (quo perficiuntur generationes) plurimum ineſſe Deus voluit? Hinc evenit ut fimi beneficio agros redderent prægnantiores, horridamque illam maciem, famem, ſterilitatem prudentiores villici abigerent. Sed Scarabeis iſtis Pilularijs (inquis) res tam putida bene olet. Stultum vero ſit naſum hominis in Scarabeo deſiderare: ſiquidem id homini peculiare, odore ſui fimi offendi: nec idem accidit in ullo cæterorum animalium. Felicior ergo nobis Scarabeus, non immundior. Quamquam homines quoque non tam res offendit, quam opinio: nam priſcis illis temporibus res ipſa perinde atque nobis, non viſa eſt abhominanda; quàm auſpicatiſſimo vocabulo, *Lætamen* appellarunt, nec dubitarunt Saturno deo *ſterculei* cognomen addere: nimirum honoris cauſa, ſi Macrobio credimus. Nam prodidit Plinius, Sterculo Fauni filio hinc non nomen ſolum, verum etiam immortalitatem contigiſſe in Italia. Porro in Græcia res eadem duobus regibus ſummam peperit gloriam: Augeæ qui excogitarit, Herculi qui divulgarit. Denique nunquam abolebitur regis ſenis memoria, quem Homerus (ut in Catone tradit Cicero) manibus ſuis lætificantem agros, nec alia re quam quâ delectatur Scarabeus, poſteritati conſecravit. Imperatorem. Romanum nihil offendebat lotij putor, cum emolumento conjunctus. Cur Pilularium igitur à tantis commoditatibus leve deterreat incommodum? ut jam demus incommodum eſſe, quod ſuis fovendis fætubus eſt commodiſſimum. Denique cum videmus, Scarabeum in ſtercore ſemper purum eſſe, ſemperque cruſtâ nitida; contrà homines in lupanari inquinatos atque pollutos: quæſo uter altero mundior? Equidem hinc etiam nomen inditum arbitror, ut κάνθαρος veluti καθαρὸς ſit appellatus. Quod ſi quis forte dotes has leves ac vulgares exiſtimet, illud certe nemo non magnificum fatebitur, & ingenti criſtâ dignum, quòd antiquitus inter ſacras imagines, & in vatum myſterijs cum primis habitus eſt Scarabeus, egregij bellatoris aptiſſimum ſymbolum. Siquidem (ut refert Plutarchus in commentario de Iſide & Oſiride) in Hieroglyphicis Ægyptiorum picturis, Regis ſimulacrum erat oculus, addito Sceptro: cum recta juſtaque rerum adminiſtratione conjuncta ſignificabatur. At Thebis (ait) imagines quædam reponebantur, quæ manibus carerent; eæ judices repræſentabant, quos oportet ab omni munerum corruptela maximè eſſe ſejunctos: atque inter has unam oculis quoque carentem, quæ judicij præſidem referebat, quod hunc oporteat

oporteat omni prorſus affectu vacare, tantùmque rem ipſam non perſonam reſpicere aut audire. Aderat non Corchorus inter olera (quod proverbio dicunt.) Sed inter ſacras imagines Scarabeus, ſigillo inſculptus. Et quid tandem per hoc novum ſymbolum innuebant nobis ſapientiſſimi Theologi? rem videlicet haud quaquam vulgarem; nempe belli ducem egregium & invictum. Nam hoc quoque Plutharchus indicat, ne quis ſic a me confictum exiſtimet: quemadmodum allegorias perſæpè comminiſci ſolent é vulgo nati Theologi. At dixerit imperitior aliquis, quid Scarabeo cum duce belli? Per multa ſanè congruunt. Principio vides ut totus armis luceat, nullaque pars corporis ſit non diligenter cruſtis ac laminis communita, ut non meliùs armatus videatur Mavors Homericus cum illum maxime ſua inſtruit panoplia. Adde nunc militarem aſſultum cum horrendo ac Panico bombo, cantúque vere militari. Quid enim inſuavius claſſicorum ſonitu! quid ἀμουσότερον tympanorum ſtrepitu? nam turbarum vocem, quâ nunc reges tantopere delectantur, olim Buſiridæ non ferebant, quod aſino rudenti videatur aſſimilis; at ei generi inter abhominata habebatur aſinus. Adde laboris in voluendis oneribus patientiam, invictum animi robur, ac vitæ contemptum. Ad hæc negant in Scarabeorum genere fæminam inveniri, ſed omnes eſſe mares. Quæſo quid magis congruere poteſt in fortem Imperatorem, qui nec ipſe fæminam in caſtris habere debet, nec alijs permittere. Quin & illud ad rem aptè quadrat, quòd in delicatis illis pilis de quibus dictum eſt, fætus ſuos edunt, fovent, alunt, educant: nec alius eſt locus naſcendi quam veſcendi. Verum hoc myſterij mihi non facilè ſit interpretari. Rectiùs exponent Imperatorij milites, qui norint quid ſit, ἐν ἀσπίδι ξενίζεσθαι, qui norint χαμευνίας; qui in obſidione nuda, duras hyemes, duriorem famem ſæpenumero pertulerunt; qui vitam ægram non jam herbarum radicibus, ſed fœdo victu produxerunt; qui menſes aliquot in navibus exegerunt. Si quis hujus vitæ ſordes perpendat, mundus erit Scarabeus: ſi quis miſeriam, eſt quod Scarabeo invideat. At hæc eſt Imperatorum ſors & conditio: ne quis forte contemnat. Sed illud obiter demirári libet, quid acciderit noſtris Pyrgopolinicis, ut in ſuis inſignibus, quibus totam nobilitatem ſitam eſſe putant, pardos malint, aut leones, aut canes, aut dracones, aut lupos, aut aliud animal (quod vel caſus objecit, aut ipſi ſibi adoptarunt) quum proprium ipſorum ſymbolum ſit Scarabeus, atque id quidem cùm accommodatiſſimum, tum vero à prima ipſa uſque antiquitate, unicâ nobilitatis parente, comprobatum dicatumque. Ad corporis formam quod attinet (abſit modo vulgaris, & judicium præoccupans imaginatio) non eſt quod contemni poſſit vel debeat pilularius. Etenim ſi verè proditum eſt à Philoſophis, ſphæricam figuram pulcherrimam eſſe, atque omnibus modis optimam; cur non et formoſus videatur Scarabeus hic qui ex Demiurgi ſententia, ad illus ſpeciem propius accedit, quam aquila, quam homo ipſe? Clem. Alexand. lib. 5. ſtromat: Facie vero licet catum, beſtiã nobis familiarẽ, & magis utilem quam gratam, repræſentat; tamen eo etiam nomine ab Aegyptijs colitur, atq; longè alijs inſectis præfertur. *Calcagninus*. Deniq; ſi equus in ſuo genere formoſus, eſt ſi canis in ſuo, quî minus in ſuo placeat Scarabeus? Niſi ommnes omnium formas noſtrâ metimur; ut quicquid ab hominis forma diſceſſerit, id continuo deforme iudicetur. Colorẽ ejus nemo ſanæ mentis calumniabitur, ut qui gemmas etiam nonnullas, adamantem nempe ipſum omnium gemmarum Principem, commendat. Deniq; non uſquequaq; contemnendum exiſtimabit Scarabeum, quiſquis ſecum reputarit, Magos ac Medicos maximis hominum malis ab hoc animante remedia petere. Siquidem non modo geſtantur in crumena, verumetiam de collo ſuſpenduntur, non nunquam & auro incluſa contra omnes infantium morbos. Quid quod in efficaciſſimis vixque credendis remedijs, (ni Plin. author eſſet) parem cum

antidotis

antidotis vim obtinebunt? Siquidem; Νηδικὸς Scarabeus Smaragdo gemmæ inſculptis, adverſus omnia veneficia præſentaneum adfert remedium, nec omnino minus efficax, quam Moly quod Vlyſſi quondã dedit Mercurius. Nec ſolum contra hæc valet, verumetiam haud vulgariter prodeſt; ſi quis quocunque modo regem adire paret; ut hujus modi annulus imprimis geſtandus ſit ijs, qui conſtituerunt à magnatibus beneficium aliquod non jejunum, aut provinciam præpinguem emendicare. Item capitis gravedinem avertit, non mediocre profectò malum, præſertim potatoribus. Proinde quis ipſum Scarabeum deſpiciat, cujus & imago lapillis inſculpta tantam habet vim? Admonet me gemmarum mentio, ut illud etiam adjiciam: Si quid Aquila ſibi placet cognomine gemma *Aetite*, ne hac laudis portione cedere Scarabeum: Nam huic quoque nomen debet *Cantharias* lapis; totam animantis ſpeciem mirè referens, ut non effigiem expreſſam, ſed vivum ac verum Scarabeum intra gemmam conditum dicas. Quinetiam immundum hoc ſordidumque (ſi velis) animal, oleo roſaceo cum terræ inteſtinis coctum, optimè doloribus aurium medetur. *Plinius*. Avicenna ſolos pilularios contuſos coqui jubet ſine vermibus. Quod etiam approbat author libri ad Piſonem, cap. 12. Silvaticus cap. 94. ex Avicenna ſic ſcribit: Scarabei pilularij conferunt matricis doloribus, provocant urinam & menſes, abortum faciunt; cum *Cordumeni*: valent ad hæmorrhoidas ſanandas; conferunt item rigori, venenis per animalia infuſis; & oleum (in quo franguntur) aurium tollit dolorem. Recentiores inter calculi remedia Scarabeos hos exiccatos celebrant præſertim Alexand. Benedic. Lanfrancus ad calculi curationem pulverem hujuſmodi conficit, haud ignobilem: Pilularios Scarabeos vel quoſcunque alios eodem modo combure, quo cicadas aut Scorpiones. R. Spodij illorum gran. 5. condiſi ʒj. ſtercoris columbini ℈j. ſſ. ſiccentur, & fiat pulvis. Doſis ℈j. cum aqua decoctionis raphani, tribulorum, vel cicerum nigrorum. Ad hæmorrhoidas hoc unguentum haud parum laudatur. R. ungt. populei ℥j. olei roſ. in quo diu bullierunt Scarabei viginti, totidemque aſelli ℥j. ſſ. croci grana 4. Incorporentur & fiat unguentum. Arnoldus de Villanova Breviarij lib. 1. cap. 25. contra ſpaſmum ſe ſingulare nactum fuiſſe à magiſtro ſuo unguentum memorat, é Scarabeis confectum hoc modo. R. piperis, euphorbij, pyrethri, ana, Scarabeorum ad reliquorum omnium pondus, pulveriſata omnia & commixta in Balneo cum ſucco flammulæ, q. ſ. macerentur & fiant ad modum unguenti, ex quo pulſatiles venæ brachiorum, pedum, temporum cum umbilico & ſpina inungantur. Quinetiam lib. 4. cap. 11. ad comatoſos & lethargicos ſuſcitandos (ubi nihil profuerunt cantharides & cauteria) Scarabeos pilularios vivos, duos vel tres ſub mediæ juglandis cortice concluſos circa occipitium bene raſum priùs & ſuper muſculos brachiorum anteriores (in unoquoque unum) & ſub plantas cujuſque pedis unum alligari jubet, quia mirabiliter excitat lethargicos. Imo Magiſter Iohannes de Florentia (inquit Arnoldus) hoc remedio, cæteris fruſtra omnibus tentatis, per ſeptem dies lethargicum detentum expergefecit, & poſtea cum cantharidibus veſicatorijs in occipitio poſitis ſanavit. Præſtant in hoc caſu pilularij: ſecunda ijs debentur qui ſub lapidibus, tertia ijs qui in Balneo reperiri ſolent. ὁ μὲν ἡλιοκάνθαρος δεσμευθεὶς τοὺς τεταρτίζοντας, inquit Ælianus. Plinius & Trallianus modum utendi monſtrant; nempe ſi vivus fuluoque linteolo incluſus appendatur collo, idque ſe multiplici experientiâ certum vidiſſe teſtantur. Tamen vix fidem habebunt magi, quum Chelonitidem gemmam aureis guttis inſignem, cũ Scarabeo in aquam ferventem miſſam, tempeſtates ciere inſipienter magis quàm verè narrant, & autumant, Plin. lib 37. cap. 10. Taceo Aquilam, Gallinaginem, aves lanios dictas Geſnero; in quarum nidis Scarabei ſpinis affixi (quod obſervavit noſter primum Bruerus) argumento ſint, quod huic quo-

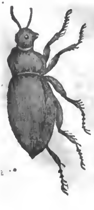
excep ris rubicundos: elytra fæminæ (quæ major eſt) caſtanei coloris videntur, grato atque illuſtri ſplendore micantia, alias mari ſimilis. Pectus utriuſque mucronatum prominet, quod in alijs ſcarabeis haud obſervavi. Marem fæminamque quaſi manu Apollinis pictos miſit ad Pennium P. Quickelbergius, Apothecarius Antuerpianus; ſed rerum naturalium ſtudio plurimis medicis anteponendus. Ariſtoteles 9. de reſpiratione, ſtridulum illi ſonum aſcribit, quod fortè argumentum præbuit nonnullis, cur hunc Scarabeum Arboreum eſſe dicerent. Generantur (inquit Philoſophus) ἐκ τῶν σκωλήκων τῶν ἐν τοῖς βολίτοις, καὶ τῶν ὀνίδων: *id eſt*, é vermibus fimi bovini, aut jumentorum. Alter Stephanus ex Thephraſto, γίνεται ἡ μηλολόνθη ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν μηλεῶν, ἢ ἀρχομένας αὐτῶν περιπλαμένη. Aliam ſpeciem hujus Scarabei Carolo Cluſio ferimus acceptam, cui

pedes nigricant, uti caput, ſcapulæque, ſed é cæruleo; Antennas habet figurâ, non tactu, corneas; (quare inter ἀκεράτους cenſemus) elytra ſtriata videntur: ſed in circumferentia nonnihil rubent. Alium non ignobilem Melolonthen Thileſius nobis proponit (atque ego vobis pictum exhibui) his verbis: Torus præter oculos viridis (hi enim impenſe nigricant;) venter ex auro parum rubeſcit, uti & cruſcula: medium dorſum luna elytris concolor adornat; quare non invenuſtè à Latinis, *Equus lunæ* vocatur. Hujus Ariſtotelem meminiſſe ſcribit Thileſius, ſed quo loco Philoſophus id facit, nondum aſſequor. Thileſius dum hunc inter pilulares recenſet (quare & ego attexui) hujuſmodi eum verſibus deſcribit.

Quas figula ipſas facit, fert que refert que pilas,
Pars nigra ut Aethiopum, manus uſta coloribus horret;
Regia pars viridi picta colore nitet.
Parva nitet cujus dorſo nota, magna minutis
Si conferre licet, Luna puſilla velut.
Dixit equum Lunæ hinc cognomine Brutia tellus:
Quod ſi bellator ſic nituiſſet equus,
Illo capta foret non una Semiramis; eſſent
Centauri & plures quàm genus eſt hominum.

Et profectò plerique pilulares tetro nigrore horrent; eſſe tamen non dubito, quin aliorum nigriore virore lucet cruſta, aliorum peramæno. Sunt item rutili, & ijdem prægrandes, qui terram fodiunt, ac illic nidos ponunt. Sunt qui parvo, ſunt qui metuendo bombo formidabilique ſtrepitu provolant, ut imprudentem non mediocriter ſtrepitu provolant, ut imprudentem non mediocriter territent. Sunt & alia formarum diſcrimina. Verùm id commune eſt omnibus; in ſtercore ortus, in eodem victus, vita atque deliciæ. *Alius Cantharus* purpureus Conſtantinopoli ad nos delatus fuit, qui (niſi oculi, venter, ac pedes picem referrent) totus eſſet purpureus ac violaceus. *Atratus* in lignis aridis habitans, hunc in modum formatur; ſeu lugubri indutus veſte totus nigreſcit, vel pulleſcit poti-

 us

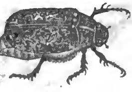
us: os forcipatum illi, ſcapulæ fere quadratæ, tibiæ atque antennæ breviuſculæ; raro volat, frequentiùs graditur, atque inter greſſum maleficorum ſervorum more obmurmurat. *Arboreus* vulgaris admodum & ubique obvius, præcipue Iulio & Auguſto menſibus, à ſole conſopito tum: enim magno murmure & mugitu cæcoque impetu, in hominum faciem involat, jumentaq; laceſſit. Arborum folia corrumpunt hi Scarabei, quæ inſita malitia dilacerant potiùs quam mandunt. Veſcuntur enim culicibus. Anglieos, *Dorrs*. Germani, *Baumkafer*, *Loubkaefer*: à Ioanne Agric. lib. De Subterr. anim. *Scukaefer*; à Gallis *Hanneton* nuncupatur. Vaginæ alarum puniceæ ſunt, & tenuiſſimo quaſi polline conſperſæ: aliàs leviter ſplendent; idem quoque tibiarum, pedum, ac caudæ ſpinoſæ color, reliquæ partes infuſcantur totæ, niſi quod oculorum circulus, antennulæque parvæ & ſupra caudæ ortum flaveſcunt, juncturæque ventris albeſcunt. In Normannia tertio quoq; anno multo frequentiores, atque ideo, *L'an des hannetons* ab illis vocatur. Proditum eſt in Anglorum annalibus, Anno Chr. 1574. Viceſimo quarto Februarij, tantam eorum multitudinem in Sabrinam fluvium delapſam, ut aquaticis molendinis rotas ſiſterent atque obruerent: & ſane niſi unà cum hominum induſtria, gallinæ, anates, caprimulgæ, tinnunculi, veſpertiliones, aliæque prædatrices aves, (quæ hos in primarijs habere cibis videntur) auxilio fuiſſent; ſuffocatæ abijs molendinæ etiamnum hodie obmutuiſſent.

Huic alter affinis creditur, colore totus ex fuſco albicante, glauco ventre & quodammodo caneſcente. Quem in medicinis uſum obtinet equidem me neſcire fateor. Aucupes vero cum anates venantur, ſcarabeis duob. tribuſve arboreis caudatim junctis hamum contegunt, filoque gladiolis aquaticis ſubdito (ne diſpaleſcant technæ) lapidem ponderoſū alligant. Statim anas præ cibi aviditate hamum devoraret, ejuſq; dentibus inhærens pœnas luit. His cucurbitæ incluſis, quomodo grues capiuntur, qui ſcire velit, Geſnerū legat de grue.

Scarabæus quem Plinius Fullonem vocat, rarior eſt, nec ubique obujus. In Anglia, quantum audiverim aut legerim, nuſpiam apparet. Gaza κάνθαρον ab Ariſtotele dictum, aliquando Fullonem tranſtulit; quum tamen ille ſemper Pilularem ſolum eo nomine notum voluit, atque reliquis Scarabeis proprias nomenclaturas contulit. Neque Fullo Scarabeus rubeus dici poteſt (ut Freigius conjicit) nec eſt animalculum cauda forcipata, quod Hadrianus Iunius nobis per Fullonem obtrudit; non eſt enim Forpicula ἐκ τῶν κολεοπτέρων genere, ut fuſiùs in hiſtoria ejus palam fiet: Sanè Scarabeus hic pulcher eſt, Arboreo major, ſed Cervo volante Fæmina nonnihil minor: caput illi adeſt fere corneum, antennulis duabus non invenuſtum; oculi pectuſque hirſutum ex albo flaveſcunt primulum, pedes anthracinos habet. Venter caudáque plumas referunt gruinas. Scapulæ atque elytra albis nigriſque macu-

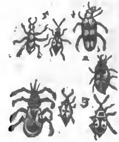

lis

lis tam pulchrè variegantur, ut veſtem Damaſcenam eſſe Phrygia manu intertextam facilè jurares. Hoc inſectum utrique lacerto alligatum, Magi contra quartanas ſingulare eſſe dicunt remedium; niſi non Plinio credendum lib. 30. cap. 11. Iconem Primum à Carolo Cluſio habuit Pennius: beſtiolam verò ipſam Quicquelbergius poſtea tranſmiſit.

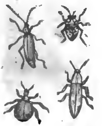
CAP. XXII.

De Scarabeis minoribus.

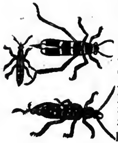

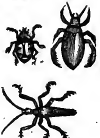

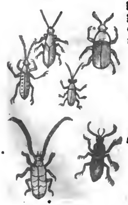
SCarabei omnes minores vel maculati ſunt corpore, vel immaculati: illos ἀλλόχροι hos verò μονόχροες Græci appellant. Maculæ aliorum ex nigro albicant: alij flaveſcunt, alij rubeſcunt. Albicantium è nigro ſeptem, Flaveſcentium tredecim, Rubeſcentium duodecim; quos hic ſua quemque claſſe donavimus.

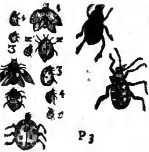

Immaculatorum color corporis idem deprehenditur: atque inter eos ſex nigricantes, duos ſpadiceos, globoſum unum ex cæruleo nigrum, alterum ex luteo vidimus. Quidam quoque nuperrimè à nobis deprehenſus eſt fuco puniceo; alter muricis ſucco inebriatus comparuit. Aureſcentes quinque habemus, parvulos illos quidem, ſed clarè micanteque auro undiq; ſuffuſos, quos etiam ne invidiſſe nepotibus videamur, ſculpi appingique curavimus. Quis verò ſingulorum uſus ſit, ubi generaliter de Scarabeis diximus, explicatum eſt

 CHAP

Cap. XXIII.

De Proſcarabeo & Scarabeo Aquatico.

P*Roſcarabeus* Latine, Paracelſo Meloe; Agricolæ pinguiculus; à melleo pinguique ſudore affatim extillante dicitur. Græci ἀνθοκάνθαρον & ἐλαιοκάνθαρον appellant. Germanis à menſe quo potiſſimum conſpicitur *Mayen Wurmlein & meyen Kafer* dicitur. Heidelbergenſes, *Schmalts voghel*, Ditmarienſes *Ever & Kadden* (ut Wierus lib. de morb. incognitis teſtatur) nomini impoſuerunt, Anglicè *Oile Beetle* ſive *Oile Clock* non ineptè vocari poſſit. Cur verò Proſcarabeus potius quàm Scarabeus contra Geſneri Pennijque inſtitutum dicitur, cùm multa afferre poſſim, tum illud imprimis, quòd ſexu diſtinguuntur & coeunt. Fœminæ magnitudinem hic vides, atque Maris majorem cernis, & aliam plerumque formam; huic enim os minime forcipatum, veluti Fœminæ; hæc item vel leviſſimo motu aut tactu, oleo (mellis liquidi inſtar) diffluit, mas ſemper quaſi exuccus deprehenditur. Coeunt, ut ſæpius in agro Heidelbergenſi vidimus, averſis caudis: fœmina inter venerem marem trahente (canum more) ita ut hic retro reptare cogatur. Corpus utrique molle, è cærulo obſoleto cum ſplendore nigricans: cujus ſcapulis alæ duæ, vel alarum potius primordia innaſcuntur, ſicut Struthiocamelo: non tam ad volatus quàm greſſus celeritatem juvandam. Circuli illi ventrem dorſumque circumcingentes, in junioribus viriduli, in adultioribus cærulei magis apparent. Contriti fragrantiam reddunt gratiſſimam ut Toxites in Onomaſticho ſuo affirmat.

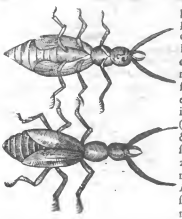

Folijs violarũ præcipuè veſcitur, deinde graminis tenelli. Raro extra menſem Maium conſpiciuntur; reliquum anni tempus latebras colunt, vel ſemine pilulis inluſo moriuntur. Heidelbergæ Francofurtiq; in agris, paſcuis, ſegete, ipſiſque adeo hortis & trivijs multos coſpeximus. Sed in Anglia adhuc vivos, ibidemq; natos non reperi. Solus Agricola eos quadrupedes fecit, quùm revera ſint omnes ſepedes: eo fortè errore vel caſu, quod in Proſcarabeum incideiit, cui antea duo pedes fuerant avulſi. Wieri Proſcarabeus, ſi ſupinum videris, ad humanam faciem (niſi hic ſenex luſerit) factus apparet; alas longiores obtinet quàm reliqui, orbibuſque ſive cingulis pluribus corpus ambientibus diſtinguitur. Aliàs à prædicto non differt Nobiliſſimus. Edmundus Knivettus Eques primam in Anglia Proſcarabei ſpeciem ſe vidiſſe aſſerit, ejuſque ad nos miſit iconem; ſed oleoſum illum humorem quo Germanicus abundat, nunquam invenire potuit. Omnibus item dimenſionibus ſuperatur, vel quòd cœlo, vel quòd ſolo utitur ad creſcendum ineptiore. Ioannes Wierus de illorum uſu ſic ſcribit: In Ditmaria verſus meridiem vermem maialem (ſic enim Proſcarabeum appellat,) filo circa collum appendunt, potiſſimum menſe Maio, quando liquor ille melleus (venenatus creditus) copioſiſſimè extillat: hunc

(vel

(vel aliquando duos aut tres) exiccatum & in pulverem contritum cum cerviſia propinant, ægrumque vel labore, vel multis in lecto ſtragulis, vel in furno (à panibus extractis) citò multumque ſudare compellunt. Deinde

gravia inſequuntur ſymptomata; nempe cordis dolor, virium omnium dejectio, totius corporis debilitas, quæ dimidium ferè diem non ſuperant. Hoc alternis, vel ſubalternis (ut res exigit) diebus iterant, uſque ad nonum. Hunc potum Anticantharinum ſive *Kadden tranck* appellant; quia ex Proſcarabeis componitur. Et ſanè in dolore illo capitis Epidemico (quem Placentinus in Chirurgiæ fine, & Berptalia capite de vapore, & forſitan Avicennna 4. Lib. 3. Fen. Tract. 2. Cap. 9. definiunt) ſingulare dicitur remedium. Saxones hunc morbum. *Fturen* ſive *Kadden* vocant. Paracelſus Lib. 3. Cap. 6. de morb. Tartareis, medicamento ex iſtis Meloibus & ſemine raphani compoſito curatum à ſe hydropem commemorat: ejus confectio hujus modi eſt: R. meloum ℨx. ſeminis raphani ℥j. reduc in liquorem: doſis ab ℥j. uſque ad tres, efflagitante neceſſitate. Vſus eſt etiam Oppodeltoch Meloum contra Syrones, lib. de vit. longa. Cap. 12. quod poſt alia medicamenta per duodeciem horarum ſpatium applicari voluit. Si colligantur ante Solis ortum & diſtillentur (inquit Agricola,) ad tumorem ſub oculis multum valent, ubi loci affecti ter quaterve quotidie loti fuerint. Pinguedo item illa oleoſa manuum fiſſuras ſanat, ut à ruſticis Heidelbergenſibus accepimus, qui eorum mirificas virtutes non ſemel tantum nobis inculcarunt. Vtinam potenter pellunt, ſed una ſanguinem; Venas nervóſque ac vulnera glutinant. Equorum ſcabiem contuſionéſque in dorſo, ſellarum iniquitate factas, percurant.

Caſparus Reglerus lib. de peſte, viginti Proſcarabeos colligere conſulit: non tamen manibus ſed duabus virgulis. Deinde ubi in ollam fictilem vel vitrum inditi fuerint, in oleo olivarum dulciſſimo. q. ſ. ſuffocentur, atque uſuij ſerventur. Hoc oleo inuncto, Bubones, carbunculos, exanthemata peſtilentialia, vulnúſque à cane rabido inflictum curari affirmat. Alio loco Saphiro bubonem circumſcribere jubet, locumque deinceps oleo Meloum vel juniperino perungere, quippe quo mirum in modum venenum extrahitur, atque pars affecta in naturalem temperiem citò redigitur. Marcellus Empiricus Scarabei cujuſdam piloſi meminit colore leonino, vero aliàs per omnia ſimilis præter hirſutiem. Culionem dici proprio nomine contendit; in ſepibus ſenioribus, foſſiſque & aggeribus derelictis invenitur. Hunc ad oculos ſcabros & palpebras ab humore ſalſo & acri diu perforatas, vel pedicellis exeſas mirabiliter valere ſcribit. Vtendi viam ſic docet: Primum folium caulis rore nocturno madidum primo mane colligito & ſic complicato, ut ros ad fundum folij omnis confluat. Tum ubi primoribus digitis & pollice piloſum hunc Scarabeum apprehenderis, confeſtim intra folium concludito, ut urinam (quam ſtatim à compreſſione reddit) cum rore ipſius commiſceat; aliàs enim excidet lotium, in quo totum ineſt arcanum.

Hoc

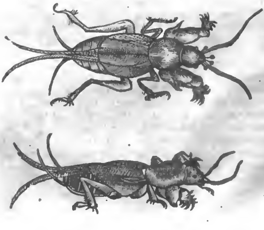
Hoc rore Scarabei lotio veluti imprægnato, ſi cum ſpecillo palpebras tetigeris, & loca ſcabra exeſaque perunxeris, miras & ſtupendas ejus dixeris virtûtes. Verum quis vel qualis iſte Scarabeus, plane ignoro: nec alios authores qui ejus mentionem ullam facerent, meminiſſe poſſim.

Scarabei aquatici jam ſibi locum aliquem dari contendunt; quos Græci ὑδροκάνθαρες, Germani *Waſſer kafers*, Angli, *Waterclocks* appellant. Horum omnium ventres ſpadice infecti, dorſaq; carbone notata, præter Anglicanum; in cujus icone ſi limbum ſcapulis totoque corpore ovali circumcurrentem leviter infuſcaveris, atque oculos argenteos feceris, non eſt quod ampliùs expetas ad illius deſcriptionē. Sex quibuſq; pedes obtinuit, poſteriores longitudine latitudineq; cæteros vincentes, quibus pro remis inter natandum utuntur. Seb elytris nigerrimis, membraneæ latent alæ argento tinctæ, quibus noctu aquis egreſſi, celeriter convolant per aerem, quem interdiu perrarò (fortè nunquam) diverberant. Omnium vero minimi ſunt illi, qui irrequieto motu huc illuc in aquæ ſuperficie multi nullo ordine tranſcurrunt & quaſi colludunt, & aqua turbata vel ſe fundo immergunt, vell in riparum foraminibus abſcondunt: Deinde vero mutis & tranquillis fluctibus iterum geſtiunt. Chriſtophorus Leuſtnerus ſe Scarabeum in loco quodam inveniſſe ſcripſit ad Geſnerum, vaginaria (ut ſolent) cruſtula, cui quaſi formicæ caput ſubluteum, atque alæ multæ erant affixæ; ventre inferiore pinnæ ſpargebantur, caudis aſtacorum ſimiles: quibus (ceu in aquis remiges) divagabantur. Cauda prominebat profuſa munitione exigua, ſed in longiſſimas ſetas diviſa. Ex aqua paluſtri in fontanam conjectus, paucis interiectis diebus vitâ exceſſit. Atque hactenus de Scarabeis: quos inter regiones ſolus Olynthius ager, inter plantas Hemerocallis non profert. unde ille à Plinio, Theopompo, & Antigono, *Cantharolethrus*: hæc à Dioſcoride *Anticantharos* appellatur.

Cap. XXIIII.
De Gryllotalpa.

Liceat hic quæſo nobis præ nominum inopia ὀνοματοποιεῖν.

Beſtiolam quam expreſſimus, Cordi Sphondylis, Dodonæi vera Bupreſtis eſt: perperàm uterque nominant & nullo jure. Sphondylis enim alas non habet, hoc Inſectum vides alatum. Bupreſtis Cantharidi ſimilis apud omnes dicitur; hoc vero animal nec figura, nec colore, nec magnitudine quicquam eò accedit; ut taceam elytrorum hic abſentiam, quibus Cantharides carere nemo ſanus contenderit. Gryllum dicimus, quia eundem cum Gryllo ſtridorem nocte appetente facit. Talpam, quia terram continuo fodit. Belgis *Weemol*, Anglis *fenkricket*, *evechurre*, atq; etiam *Churrworme*

Churrworme dicitur. Inſectum viſu horridum ac monſtroſum, quadruplo maximam ſuperans Cantharidem : præcipuè ætate ubi fuerit provectiore. Formam ob oculos videtis : ego colores addam. Fæmina leviùs, Mas ſaturatè fuſcus. Illi præter duas longas antennas fibulæ quatuor, quaſi è naribus labijſque propendent : oculos item habet majores, & alarum radix miniata macula ornatur. Mas vero fibulis illis nudus, earum loco ſetas duas fibulis duplo longiores obtinuit; concolor ſibi undique videtur, & ſine macula. Vtriuſque ungues coracini ſunt. Anterioribus pedibus robuſtis admodum, & varis tumulos perfodit uterque & cuniculos agit : medijs inſiſtit; ultimis quando opus eſt, ſaltat. Cauda illis bifurca; alæ corpore longiores, membraneæ : corpus inciſuris varijs inſignitum. Iuniores ferè toti nigricant, adultiores implumati videntur. Sub terra paluſtri & humida maximam ætatis partem vivit, noctu tamen egreditur. Tardigradum valdè eſt animal, volatuſque ejus ſaltum refert : unde in locuſtarum numerum à nonnullis ponitur. Sole occiduo primum prodit, Gryllorum more, ſuâque cantilenâ, ſonora quidem ſatis & ſupra mille paſſus ſtridente, ſibi applaudit; quam ubi audiunt agricolæ, oppido exhilarantur : acſi ejus adventu terram humore gravidam & calore Solis veluti maturatam ſcirent. Grana tritici, hordei & avenæ colligit, ac in cavernam aſportat, inde forte hyeme victurus. Quidam ſtercoribus eum equinis veſci affirmant. Dodoneus hanc beſtiolam boves morſu interimere author eſt; eo lapſus quòd Bupreſtim eſſe arbitraretur. Intus ne ſumptus noceat, equidem ignoro : Sæpius autem nudum nudis ſaluiſque manibus tractavit Pennius, nec ullum ad mordendum animum in eo perſpexit. Bruerus noſter idem Pennio ſignificavit, qui ruſticos ſuo ære conduxit, ut mores ejus ſæpiſſimè obſervarent, nobiſque exſcriberent.

Cap. XXV.

De Pyrigono.

P*Yrigonum* Aeliano dictum, alij Græci πυραλίδα, Hermolaus πύργονον, quidam πυραύστην vocant. Ariſtoteles lib. 5. Hiſt. Cap. 19. has beſtiolas proprio nomine non donat, ſed θηρία eſſe dicit τὰ ἐν τῷ πυρί : Quæ Gaza beſtiolas fornacum vertit. Strabo eas inter κωνῶπας recenſet, à Suida πυρίβια dicuntur, ut apud Laërtium legimus lib. 9. Solinus *Caryſtiam* lib. de mund. mir. Iulius Scaligerus *Ignigenam* vocat Latine, Gaza *Furnariam & beſtiolam fornacum* Ariſtotelis : quam muſcis grandioribus majorem facit atque aligeram : idem Plinius affirmat : lib. 11. cap. 36. Antigonus lib. ἱστορ. παραδόξ.) Pyrigonos non muſcis ſed muribus grandiores dicit, ex Ariſtotele; ubi eum fœdo lapſu μυῶν pro μυιῶν accepiſſe planum eſt : quod Xylander ejus interpres non animadvertit. Anglis *a Fyre-ſlye* vocatur. Forma nonnihil *Culicem* refert maximum, colore flammeo, ſplendente : radijs quibuſdam pyriticis illuminatus; in flamma ſalit, ambulat, volitat, & viuit, ut Ariſtoteles refert lib. 5. Hiſt. Cap. 19. Vix enim Aeliano lib. 2. Hiſt. Cap. 2. fidem habere poſſum, cum dicit Pyrigonum natali loco ubi paſtus gratiâ exceſſerit, & in aërem volarit, ſtatim vitam cum morte commutare : non enim credo in igne natum, extra ſuum elementum victum quærere; nec veriſimile eſt naturam benigniſſimam rerum omnium parentem, alicui animali talem victus quærendi rationem præſcripſiſſe, unde ſtatim vitam amitteret. Cauſa præterea (quam Aelianus alijs inveſtigandam committit) non eſt adeò difficilis diſquiſitionis, ut mihi videtur : nam in exceſſu genita, intemperato quomodo viverent?

Nomen.

Deſcriptio.

Siquidem

Siquidem quotidianâ experientiâ conſtat, piſces quoſdam ſtatim atque ex aqua in aërem ſublati fuerint, animâ efflare; multò minus in igne genita aërem ſuſtinebunt, quùm is tantum ab aëre differt, (& magis quidem) quantum aër ab aqua.

Generantur iſtæ volucres in Cypri inſulæ ærarijs fornacibus, ubi Chalcitis (ſive ærarius lapis) plurimis diebus crematur: fortaſſe fuliginoſi vapores dum lapis continuò uritur una cum flamma aſcendentes, hujus generationis materia & cauſa exiſtunt. Strabo. lib. 12. de vermibus in nive genitis loquens, hæc quæ ſequuntur ſubjungit: Τὴν δὲ γένεσιν τῶν θηρίων τοιαύτην εἰκάζουσιν, οἵαν τὴν τῶν κωνώπων ἐκ τῆς ἐν τοῖς μετάλλοις φλογὸς καὶ τοῦ πιτάλου: ubi interpretem male interpretis officio functum eſſe quivis facile animadvertet: Sic enim vertit: *Horum animalium generationem talem putant, ut culicum ex flammâ & bracteâ metallorum.* In flamma enim generantur, (ut Scaligerus inquit) non in maſſa, hoc eſt (ut ego interpretor) in igne condenſato: nihilque prohibet in ſicciſſimo elemento generari ſicciſſima animalia (nam ibi quoque permiſtio eſt,) ut in humidiſſimo humidiſſima; non enim purus ignis apud nos. Sed quid prohibet ex ſubjecta materia generari animalia? vel quæ ratio naturalis contradicit? *Reſpondent*, ignem omnia conſumere, omnia corrumpere. At qui ſecretioris Philoſophiæ penetralia vel à limine ſalutarunt, illud manifeſta demonſtratione & experientia falſum oſtendunt. Tantum enim abeſt, ut ignis noſter omnia conſumat, aut corrumpat, ut quædam etiam perficiat. Non corrumpit nec conſumit aurum, nec ſalis quadam genera, non çineres, non Amiantum lapidem, alumini ſciſſili ſimillimum; non alia, quæ nunc ob iſtos moroſos non recenſebo. Ignem igitur generationis facultatem habere, ſed in materia apta & convenienti, quid prohibebit? ne ſiccitas impedire poteſt, quo minus generatio fiat; quia fit à forma: ignis autem materia eſt, & formæ ad certa opera inſtrumentum. Præterea humiditas cum noſtro igne ſemper conjungitur; aliàs enim flammam non conciperet, nec arderet, niſi humido pingui foveretur; ſiquidem terra & aqua non carent, quæ in noſtro terreno igne generantur. *G. Agricola.* Si vero hoc non eſſet, quia ignis non putreſcit: ab igne tamen, tanquam à forma, in materia propria fieri generationem poſſe, non eſt cur dubitemus. Nam in metallis niſi eſſet humor, non fluerent; quid ergo naturam impediet, quo minùs ei formam det? Quærit Ariſtoteles: An in Sphæra ignis (ſcilicet ſub luna) generantur animalia? ac videtur dubitare, quæſtionemque in aliud tempus rejicit: ſed cum Pyrigonum in hoc noſtro igne generari affirmet, quare dubitarent aliqui, non video. Sunt tamen quidam doctiſſimi viri, ac noſtri temporis ſcriptores egregij (qui tamen plus ingenio, lectione, ac verbis, quàm rerum naturalium ſolidâ cognitione valere videntur) qui tam harum beſtiolarum generationem in igne, quàm totam hanc hiſtoriam (ut frivolam, fictam & philoſopho indignam) condemnant atque rejiciunt. Horum argumentis ut reſpondeam, lectores expectant.

Objiciunt Ariſtotelem apertis verbis affirmantem, Ignem nullum animal generare. Philoſophus ibi calorem ſeminis cum ignis calore comparat, affirmans calorem igneum non eſſe in ſemine: ſi enim eſſet (inquit) nihil produceret. Hoc tamen non impedit, quo minus animal in igne generetur, ſine ſemine: ſed ex alia materia apta & conveniente, ut poſtea videbimus. Præterea Philoſophus hic (quemadmodum & alibi) videtur, vel tantum de igne ſub Spera Lunæ loqui, ac illum ignem nullum animal producere; non de noſtro, ubi & miſtio eſt, nec ignis purus. Sed adhuc urgent: Noſter ignis eſt ſubſtantia λεπτομερεστάτη, in cuncta & objecta graſſatur, & depaſcit, & in ſuam ſubſtantiam convertit. Huic prius reſponſum eſt; ubi quædam in medium attulimus, quæ potius in igne perficiuntur, quæque ignis nullo modo conſumere poteſt,

nec

nec in ſuam ſubſtantiam convertere. Io. Langius, (homo multæ lectionis & Philoſophus doctiſſimus) & ab eo Cardanus, concedunt; quædam animalia in igne vivere poſſe, ſed non in eo generari. Hoc enim Philoſopho condonant. At quam abſurda ſit hæc condonatio, quis non videt? Quomodo enim in temperato genita in exceſſu viverent, non video. Nam quod de Salamandra dicunt, nihil eſt. Salamandra (ut rectè Dioſcor. obſervavit) non diu in igne vivit. Nam conſumpto illo humore, qui hinc inde ex luteis (ut arbitror) maculis dum in igne verſatur, manat (quod brevi fit) ſtatim in cineres redigitur; ut aliquoties in agro Heidelbergenſi unà cum noſtro Bruero expertus eſt Pennius. Eraſtus Medicus doctiſſimus de febribus putridis diſputans, totam hanc hiſtoriam ſubvertere his argumentis conatur. Primum quia Ariſtoteles hiſtoriam texit (inquit Eraſtus) quem ex auditu multa ſcribere in confeſſo eſt: fateor; ſed tunc addit *(ut aiunt)* vel aliud vocabulum ejuſdem ſignificationis: (ut rectè Niphus obſervavit;) quemadmodū de Salamandra loquens eodem loco, ὥς φασι, adjungit. Hoc Philoſopho in more poſitum obſervabimus, quando ex aliorum opinione vel relatione loquitur. Sed ſit ita: ex aliorum loquatur relatione; Decepti ſunt (inquit Eraſtus) qui ei narrarunt, ut in igne putarunt nata, quæ in ipſum forte inciderunt. At loci circumſtantiæ hoc non eſſe verum oſtendunt. Si in ignem incidiſſent aliunde, utique ſua confeſſione ab igne conſumerentur. Et niſi ibidem fuiſſent nata (ut antea dixi,) quomodo in tanto flammæ exceſſu viverent. Præterea obſervarunt ſpectatores, motum pedum, alarumque numerum, volatum, mortem præterea & mortis cauſam, *id eſt*, cum extra ignem paulo remotius volarent. Hæc & ſimilia, eos narratores non omnino decipi, ſed vera & indubitata narraſſe convincunt. Verum author nullus vel ante vel poſt Ariſtotelem hoc affirmat, niſi ex ipſo forte aliquis tranſcripſerit. Hoc tibi Eraſte ignotum eſt, omnium authorum libros non legiſti: maxima pars librorum perijt, ut ex Athenæo manifeſtè apparet; & hiſtoriæ teſtatur. Sed unde quæſo Plinio conſtabat, Pyrigonos quatuor pedes habere? Hoc ab Ariſtotele non didicit, nec in ejus ſcriptis quæ extant, tale quid reperitur. Igitur vel ab alijs didicit, vel Plinij tempore nota erat hiſtoria. Hoc ergo Plinius adjecit, ut hiſtoriam perficeret. Quin etiam ſi Ciceronem legiſſes 1. de nat. Deorum, beſtiolas in medio igne naſci pennatas, certò affirmantem vidiſſes. Neque Theologiæ tam te expertem antea putaſſem, ut Beati Auguſtini (lib. de Civit. Dei 21. cap. 2.) illa te laterent, quæ de Pyribijs notavit: Sunt, inquit, quæ medijs ignibus vivunt; atque nonnulli vermes in aquarum calidarum ſcaturigine reperiuntur, quarum fervorem nemo impune contrectat. Illi autem non ſolum innocuè ibi ſunt, ſed etiam extra eſſe non poſſunt. Et Vincentius hiſt. nat. lib. 20. cap. 68. Quibuſdam in aquis naturaliter ferventibus, haud aliter vivunt vermes nonnulli, quam in frigida piſces: imo extra eas aquas in frigidam migrantes moriuntur. Accedit & Solinus cap. 17. qui hujuſmodi volucres Caryſtias nuncupat, & in Creta impunè involare in fornaces ignitas tradit. Sed & Seneca (quæſt. nat. lib. 2.) affirmat animalia quædam ex igne generari; atque ideo hos item Pyrigonos; uti recens longa diſceptatione tradit Marſilius cognatus, variar. obſ. lib. 1. cap. 23. 24. Noli igitur ampliùs codtendere nullum poſt vel ante Ariſtotelem authorem hoc affirmare; quùm præter jam dictos viros pios & graves, alios item afferre poſſem, qui te vel aperti mendacij vel non obſcuræ levitatis certo arguerent. *At Theophraſtus, libro de igne, hujus non meminit.* Quid inde concludis Eraſte? Hiſtoriæ falſitatem? Egregiè. Forte non credidit, non tamen idcirco hiſtoria falſa. Attamen probabile eſt. Concedo. Multa probabilia, tamen falſa, ut experientia docet. Eraſtus multa probabilia contra Paracelſum ſcripſit, non tamen omnia vera, niſi vera ſint, quæ non intellexit.

intellexit. Conatus eſt ſanè multa confutare quæ ſcio illum nunquam intellexiſſe. Ad particularia jam non deſcendam. Sed ignis caliditas non eſt γόνιμος. Hoc tè latet Eraſte; ſed prius dixi, ſi in ſemine eſſet, quemadmodum Philoſophus intellexit. Eſt enim φθαρτικὴ ut Ariſtoteli placet. Reſpondi tamen priùs, ignem non omnia corrumpere. Reſtringenda igitur eſt iſta ignis ſterilitas, vel (ſi mavis) corruptio. Nec ſanè miraculoſè fieri puto, ſed naturæ vi; nec fabulam puto, ſed hiſtoriam cum natura conſentientem. Quod vero de Salamandra ſcribit, ἱστορίαν adjungit, ut ante dixi: non opus erat illud adjicere: Sed obſecro iſtos qui nihil credunt, niſi quæ oculis percipiunt: Num aliquis ex antiquis hanc hiſtoriam reprehendit, vel eam confutavit? De Græcis loquor. Imo ne Galenus quidem, qui alioquin eſt acerrimus Philoſophorum reprehenſor, anſamque hic dicto citiùs arripuiſſet, ſi tale aliquid cogitaſſet: veriſimile eſt igitur hiſtoriam veram eſſe, quia nullus ex veteribus illam caſtigavit. Sed jam ad Matthiolum veniamus, qui omnium infeliciſſimè hanc hiſtoriam oppugnavit. In margine ſiquidem vanas Philoſophi opiniones (ut ipſe ſibi perſuadet) inſectatur, cùm ipſe in nonnullis ipſa vanitate vanior inveniatur. Sed ad rem redeam. Naturæ (inquit) operibus repugnat. Satis eſt Mathiolo id dixiſſe; non tamen probare? Si vera (inquit) fuiſſet hiſtoria, nunquam eam reliquiſſet Galenus, qui diligenter omnia inveſtigavit; fornaces, metalla: & quid non? Reſpondebit Iulius Scaligerus, quamobrem proditum repeteret? Citiùs ille (ut erat tanti viri gloriæ infenſus obtrectator) id quod aliquot locis etiam ridiculum facit, ſi non reperiſſet, redargueret. Qui paucos ita dies fuerit, non rem omnem vidit; non erant, non ſemper ſunt in procinctu, non rogavit fornicarios. Sed ſi iſtis objicerem pullum fœminam equæ, recenter in lucem editam, lac abundanter, ex uberibus præbuiſſe, quid dicerent? hoc tamen nos ante ſexennium vidimus Londini, plurimique alij teſtes omni exceptione majores, qui proprijs manibus lactis magnam quantitatem ex pulli uberibus expreſſerunt. Sed forte reſpondebunt, *non credimus*: maneant ergo increduli, non multum refert. Multæ ſunt in mundo generationes, quarum cauſas impoſſibile eſt cuivis mortalium cognoſcere, & multo minus alijs oſtendere. Nec certè ſine magna cauſa, tam ut Dei infinitam potentiam admiremur, quàm ut noſtram cæcam ignorantiam agnoſcamus. Iſta enim & ejuſmodi multa, ob ſuam ſolummodo gloriam condidit Creator, tum ut noſtram umbratilem ſapientiam confundat, tum etiam ut diſcamus, in ejus ſolùmmodo ſapientia conquieſcere, dum cauſas rerum naturalium ſcrutando, ulterius progredi ſit omnino impoſſibile: hoc enim eſt ex Dei operibus, quod noſtram ſuperbiam retundit, noſtraque ingenia ad ſacram aſinorum anchoram, occultam ſcilicet proprietatem, ac totam ſubſtantiam recurrere cogit. Iſtiuſmodi enim opera ejus Majeſtatem & omnipotentiam, noſtram verò ignominiam, confuſionem, cæcitatem & tenebras manifeſtant. Quid igitur nobis faciendum? Scilicet ad illum recurramus, a quo omnis ſapientia, ſcientia & perfectio dimanat. Nam dum nos noſtro freti cerebro, Dei ſcrutamur Majeſtatem, à gloria ipſius (ut Paroimiographus Salomon ſcripſit) obruemur. Quid ergo reſtat? Quibus hæc impoſſibilia videntur, fruantur ſuis opinionibus, & alijs qui contra ſentiunt non obſtrepant.

Author Geoponicorum hanc beſtiolam (ni fallor) Salamandram vocat, non rectè. Hæc ſunt ejus verba, Σαλαμάνδρα ἐστὶ τὸ ἐλάχιστον ζῶον ἐκ τοῦ πυρὸς ἔχει τὴν γένεσιν, καὶ ἐν τῷ πυρὶ βιοῖ οὐ καιόμενον ὑπὸ τῆς φλογὸς, *id eſt*, Salamandra minimum animalculum ex igne habet generationem, & in igne vivens non comburitur à flamma. Ter hic ad mendacij ſcopulos impegit. Nam neque animalculum eſt minimum, ſed incerta magnitudine; neque generatur ab igne, nec in igne, nec

diu

diu in igne vivit; ut prius ex Dioſcoride dixi. Hæc adjicere volui, ne Iuniores Geoponica legentes cum Zoroaſte tam turpiter errarent. Quibus uſibus inſerviat, nequeo conſtanter dicere: tamen ex loci principiorumque ratione potenter exiccare mundificareque videtur. Eſt quoque tenuium admodum partium, corporiſque; vel remotiſſimus locos pervadit, & ſanè ſi Cicada aëre paſta tam adurentis ſit facultatis, quid de Pyrigono putabimus flammas potante atque veſcente? Mentibus vero noſtris hunc uſum præbent Pyrigoni: Primum admirandam Dei potentiam intellectui noſtro proponunt, qui maximum omnium elementorum ignem tam puſillæ, tam ſiccæ creaturæ ſubditum fecit: dignatum ab illis ſe vinci, dedignatum ab hominibus aut majoribus animalibus ſe, ne dicam, vinci, (utor Majoli verbis, in dier. Canic. Colloq. 5.) ſed nec attingi quidem.

Cap. XXVI.

De Tipula.

Sequitur Tipula leviſſima beſtiola, cujus hiſtoriam tam leviter Authores tractarunt, ut nihil ferè alicujus momenti aut ponderis ex illorum ſcriptis ad hanc hiſtoriam illuſtrandam eruere poſſimus: tamen quod poſſumus præſtabimus.

Ἀσκαρὶς Ariſtotelis, *Tipulam* Plautinam ſignificare (ut Gaza interpretatur) omnino pernego; non enim mihi perſuadeo, culices muliones ex iſtis provenire poſſe.

Latinè Tipula dicitur. Plautus, Feſtus, & Nonnius Marcellus Tipulam ſcribunt: alij Tipullam. Guillerinus de conchis, Tapulam legit. Albertus & Vincentius in Speculo Tappulam vocant: nullus eorum rectè; à Plauto Tipula dicitur. Græcè (ut in ſchedis Geſneri repperi) πτίλη, cujus vocabuli ne veſtigium quidem ullibi invenio, nec quid propriè ſignificat cognoſco. Germanis quibuſdam *Waſſer gems*, quaſi capra aquitalis, alijs *Waſſer ſpin*, quaſi araneus aquatilis. Belgis *Waſſer ſpinne*. Anglis *Water-ſpider*, ut Germanis & Belgis ob quandam ſimilitudinem. Hiſpanicè *Guſano que corre ſopra el aqua*; vermis ſupra aquas currens. Italicè *Capra di aqua*. Polonicè *Wood ny cicluch*. *Nomen.*

Tipula duplex eſt. Major & minor. Magnitudine ſolum differunt & fortaſſis ætate: majores in frigidioribus aquis frequentiores; minores paulo magis nigricant, & corpore ſunt compactiore.

Major ad cineream colorem magis declinat, corpore magis exporrecto. Quamvis varij varia ſcribant, nec certas notas quibus cognoſcatur oſtendant, neque in pedum numero conveniant; ſpero tamen nos adeo Tipulæ hiſtoriam clarè & perſpicuè explicaturos, ut nullus poſthac dubitandi locus relinquatur.

Tipula eſt beſtiola araneum ferè formâ referens, corpore oblongo & gracili, pedes quatuor habet pectori affixos: antennis juxtà os duo brachiola externa antennarum forte loco; quæ ſi pedibus annumeres, ſex habebit pedes. Quibus tamen inter currendum, (quantum obſervare potuimus) non utitur; reliquis pedibus ſunt duplo breviores, nec articulos vel juncturas ut reliqui pedes habent. Ideo Albertus & Alij Tipulæ tantum pedes quatuor concedunt. Feſtus vero ſex, brachiola unà cum pedibus annumerans. Alas habet quatuor languidas valde, quæ ad volatum fabrefactæ non videntur, ſed ad *Deſcriptio.*

putantque revera ſe in Lupos converſos, ut Agricolæ cuidam in Germania Anno 1541. accidiſſe ſcribit Wierus. Antiqui (inquit Wierus) Tipulam vocant muſcam in paluſtribus frequentem. Hujus & Manardum alibi in Epiſtolis mentionem feciſſe arbitramur: unde Chatrab non eſſe Tipulam planè mihi perſuadeo, ſed aliam beſtiolam ex Cantharorum aquaticorum ſpecie minimam, quæ fere ſemper irrequieto motu (ut in eorum hiſtoria diximus) huc illuc abſque ordine ſuper aquæ ſuperficiem movetur, ad leviſſimam fere aquæ turbationem vel agitationem, fundum petens: Limo ſubinde ſeſe abſcondit, ſed paulo poſt, pacatis fluctibus ad aquæ ſuperficiem iterum aſcendit. Rarò ſolitaria eſt hæc beſtiola, ſed multæ ſimul eodem in loco varie diſcurrendo colludunt. Solebam aliquando magna cum animi delectatione iſtos parvos nigerrimos cum ſplendore Scarabeolos ſe mutuo vellicantes & quaſi paleſtricam exercentes contemplari. Sed de his inter hydrocantharos pluribus egimus. De Gazæ item Tipulis inter vermes aquaticos conſiderabimus. *Aſcaris* vocabulum, quod Tipulam interpretantur, nihil ad noſtram hiſtoriam illuſtrandam facit.

Cap. XXVII.

De Forficula, ſive Auricularia.

ARnoldi Forficula, Latinis recentioribus Auricularia, Priſcis Mordella dicitur. Niphus Velliculam appellat, à vellicando. Gallis *Aureilliez*, vel *Perceaureille*. Germanis *Orenwurm*. Belgis *Orenmetel*. Anglis *Eare-wig*. Hadrianus Iunius, Fullonem eſſe exiſtimat, quum tamen à Scarabei forma multùm differt. An hæc Græcorum ὀροδάκνη? Sanè & ortus ratio, & morſus conſpirant; nam & hæc generatur in caulibus herbarum fiſtuloſis (utpote paſtinacæ ſylveſtris, Angelicæ, Ferulæ) & in Braſſica frequens conſpicitur. Boreales Angli[illegible]ſcæno nomine *Twitch-ballock* nominant, quaſi Scortimordium vocaveris, vel ὀχεοδήκτην; nam ubicunque rugoſam plicatamque cutem invenerit, vel ore mordendo, vel cauda bifurca ſtringendo, maximum dolorem excitat; quod ſemel nobis pueris accidit (inquit Pennius.) In duas auriculariæ ſpecies incidimus; utraque volucris erat, contra multorum opinionem. Nam ſi eas in loco aliquo tabuláve incluſas, ſcyrpo huc & illuc repuleris (quod illuſtriſſimus Knivettus Pennium docuit) expanſis continuo alis, quæ ſub elytris conduntur, avolat. Sed diligenter cavendũ, ne feſtuca aut Scyrpo duriùs prematur, aut vulneretur; tunc enim ſi velit maximè, avolare minimè poſſit. Vulgatior corpore ſpadiceo cernitur. Antennæ, pedes, caudaque forficularia, flaveſcunt. Alteri (quæ in Anglia rarior, & ſemel atque iterum duntaxat à nobis viſa) vulgatiore major eſt, corpore nigricantiore! collum, argenteus quidam torques adornat: extrema elytra ſubpuniceum referunt colorem; os forcipatum habet & flavum. In dorſo utrinque juxta latera quinque maculæ ſubflavæ oriuntur, caudæ furca brevis eſt & nigra, quâ verſus caput ſublatâ, per aërem irata provolat.

Nomen.

Differentia. & deſcriptio.

Reperiuntur ſæpe in braſſicis & ferulaceis arboribus, ulmique foliorum tuberculis. Ex vermibus in caulibus ortis generantur: pellem quotannis veterem exuunt, qua ſpoliatæ niveæ videntur. Sed cum ætate renaſcitur priſtinoque

ſtinoque

ſtinoque colore imbuitur. Anglicæ mulieres maximo eas odio habent ob garyophillati flores depaſtos, atque exeſos, inſidiaſque ſtruunt hoc modo: extimis areis bacillo in terram defixo ungulas bovinas, ſuillas, vel veteramenta cava ſupponunt, pannis vel ſtramine leviter infarcta: quæ dum per noctem (pluviæ vitandæ animo & tegumenti cauſa) Forficulæ intraverint, mane veteramentis ſubito ablatis atque excuſſis, magnus earum numerus excidit, atque ita pedibus contritæ diem obeunt. Arnoldus (Breviar. 1. capite 25.) eas in oleo communi vel flammulæ coqui conſulit: eoque
Vſus. convulſorum arterias, tam in temporibus quam carpo inungi, ut febris (convulſionis medela) inducatur. Ioſephus Michaelis Italus, Medicus non incelebris, magnum earum numerum colligere ſolet, ac in vitro arctiſſimè clauſo per balneum in puluerem tenuiſſimum redigere. Tunc urinæ leporis tantum pulueris admiſcet, ut in aurem infundi mane veſperique poſſit. Arcanum hoc eſſe in ſurditate pellenda ſæpius Pennio proteſtabatur. Alij puluerem cum oleo garyophill. miſcent, atque adhibent ut ſupra. Gallinago minor (*Snite* ab Anglis dicitur);& gallinæ, auricularijs veſcuntur: maximumque harum numerum in ventriculis earum reperiſſe me, ſat memini.

Cap. XXVIII.

De Scorpio Formica & Pediculis Alatis.

ARiſtoteles 4. de part. cap. 6. Scorpijs alas negavit. Moventur (inquit) Scorpij, non volatu ſed greſſu. Verum ſerior ab eo ætas
Lib.11.cap.25. etiam alatos vidit atque agnovit. Appollodorus (teſte Plinio) plane quibuſdam pennas adeſſe tradit, quod & Nicander prodidit. Pauſanias in Bœoticis de Serpentibus alatis loquens, hæc verba habet: Neque ad aſſentiendum proclivior quiſquam eſſe debet, neq; ſe omnino incredulum ad ea præbere, quæ rariùs offert natura: volucres ego ſerpentes nuſquam ſpectavi: ut reperiri tamen credam eò facilè adducor, quod homo Phryx Scorpium Locuſtarum modò alatum in Ioniam attulit. Paramenes quoque lib. De beſtijs venenatis in Ægypto, Scorpio alatas ac duplici ſpiculo in cauda armatos, non ſolum alienis, ſed ſuis ſemet oculis vidiſſe meminit. Cui Ælianus lib. 16. cap. 42. 43. ſuffragium affert. In India apud Praſios, pennatos καὶ ὑπερβάλλοντας μεγέθει prodidit Megaſtenes. In Africa item & pennati ſunt, & alij impennes; ſeptenis in cauda internodijs, inquit Strabo lib. 15. Geogr. & lib. 17. Sæpe Pſylly (inquit Plinius lib. 11. cap. 15.) hos in Italiam importare conati ſunt: ſed vivere intra Siculi cœli regionem non potuere. Viſuntur tamen aliquando in Italia, ſed innocui, multiſque alijs in locis; ut circa Pharum in Ægypto. Legimus etiam in Navigationum hiſtoria Iambolum Luſitanum, dum Palimbrotæ hæreret, (ea civitas eſt verſus Orientem ad Gangem ſita, & ab Hercule, Diodoro Siculo teſte, olim condita:) magnam ibi Scorpiorum alatorum vim eſſe conſpectam. La-
Nomen. tinis, *Nepales*, dici poſſit; quaſi *Nepa alata*. Sic enim Plautus Scorpium vocat in Caſſina, quum dicit. *Receſſim cedam ad parietem, imitabor nepam.* Sic viciſſim Cic. 5. de Finibus. *Nepas aculeis uti videas.* Varro etiam & Columella eo ſæpius verbo Scorpium appellant: quamvis Feſtus cancrum intelligit. Nonius id nomen ab Afris mutuatum ſcribit, à quibus primum dicti Scorpiones Nepæ, & in Latium portati. Magnitudinem atque formam vulgarem

garem hic vides; colore eſt admodum melleo, unde μελιχλωρ@ dicitur. Summæ caudæ nodus in hoc genere niger eſt; duplici præditus aculeo, quaſi non unus ſufficeret ad nocendum. Alas habet Locuſtæ Maſtaci ſimiles; obliquus huic inceſſus & cancrifoimis: hominibus præſertim adoleſcentibus & pueris, infeſtiſſimus eſt. Ælianus flammeum colorem ei attribuit, & Flammeum appellat. Hujus venenum calidum, calorem infert extremum; quod in Scorpijs impennibus ſecus accidit. Lacertas, aſpides, araneos & verticillos & omne ſerpentum genus enecat. Ælianus lib. 8. cap. 13. Hic Scorpius applicatus item ſuo vulneri medetur, ut cæteri: et ſi exuſti nidor ad alios Scorpios pervenerit, ædibus exigit. Generationem habet cum impennibus communem, de quibus ſecundo libro fuſè agemus.

Formica Latinis dicitur à ferendis micis, inquit Iſidorus. Græci μύρμηκας, μύρμηκα, μύρμον, βόρειγκα, ὅρμικα & φόρμιγγκα vocant; Heſichius atque Varinus. Hebraice *Nemelah* dicitur. Gallis *Fourmis*. Anglicè, *Ant*, *Emet*, *Piſſe-mire*. Hiſpanicè *Hormiga*. Italice *Formica*. Sclavonicè & Polonicè *Mrawenecz*. Illyricè, *Mrowka*. Belgicè *Micre*. Flandricè *Labnets*. Germanicè *Omays*, *Omnes*, *eims*. Eſt autem formicarum pars pennata, pars vero impennis. Pennatas (de quibus duntaxat agimus hoc in libro) Græcorum non nemo νύμφας, alius πτεροὺς appellat. Ariſtoteli ἱπτομύρμηκας & ἱππεῖς ſimpliciter lib. 1. De animalium partibus dicuntur. Equites Latinis, à ſumma (qua cæteras vincunt) celeritate. Sunt autem gradarijs & impennibus, corpore, lacertiſque majoribus, unde eas ni fallor, Plinius Herculanas dixit, inter nigrum furvumque me[illegible]: quatuor habent alas argento perlitas, externas majores & longiores toto corpore: internas autem duplo minores. De Indicis Equitibus quod ſcribam certi equidem nihil habeo. Fluctuant enim ipſi authores, & Recentiorum plurimi totam Indiam fere pedibus permenſi, auriferas illas atque carnivoras non invenerunt; de quibus Megaſthenes hæc prodidit: Apud Dardas (inquit) formicæ quædam alatæ reperiuntur vulpibus non minores: quas cum Auricleptæ carnibus ferinis veſci intelligant, fruſtulatim eas ſternunt ſecùs itinera, atque ita dum formicæ in cibos ſunt attentiores, quicquid auri interim eripuerint, illæſi auferunt. Oneſicritus ſcribit ſe pelles earum vidiſſe quaſi pantherinas. Liber *De natura rerum* inſcriptus, hamatis unguibus, alato corpore, roſtro adunco, ita alitem deſcribit, ut Gryphum non Formicam eſſe putares. Æthiopiam tales etiam alere legimus, apud Philoſtratum, qui formicas & in India Gryphos collocat; forma non omnino ſimiles, ſed fideles utroſque auri cuſtodes & effoſſores. Indicæ formicæ cornua Erythris in æde Herculis fixa miraculo fuere, ut Plin. teſtatur, vel mentitur potius. Qui plura de ijs ſomnia voluerit, Herodotum, Arrianum, *Tzetzem*, Strabonem, Ælianum, Pliniumque legat, qui mendacijs ultro citroque acceptis & creditis, tantam habuerunt fidem, ut etiam pro veris ponere non erubeſcerent. Sed Indicis omiſſis, de Europæis tantum agamus; quarum vitæ inſtitutum, pugnas, victorias, politiam, prudentiam, ſagacitatem, parſimoniam, technas, frugalitatem, induſtriam, oeconomiam, charitatem, fidem, civilitatem, fortitudinem, ἐλοπτίας hic ad hominum ruborem proponerem; niſi eadem in ſecundo libro, quando de Gradarijs agemus, quibuſcum naturam & Rempub. habent communem, repetere neceſſum eſſet. *Vſus medicus.* Formicis Herculanis tritis adjecto ſale & pipere, pſora, lepra & lentigo ſanatur. Plin. Oleum ex formicis alatis factum venerem ſtimulat ac auget. *Weckerus*. Denique quibuſcunque morbis aliæ formicæ proſunt (proſunt autem, uti leges, permultis) in ijs ſanandis æquas vel majores vires obtinent alatæ.

Modus conficiendi olei legitur in Rhaſi, & Barthol montag. lib 5. tract. 18. cap. 7.

Agatharcides author eſt, à maris rubri incolis non multum diſtare Acridophagos, ſive locuſtarum eſores: quæ quidem gens ſtaturæ alijs brevioris, aſpectu macilens, ac ſupra modum nigra. Sub æquinoctium vernum, quando apud Italos Africi & Zephyri ſpirant, ex loco quodam incognito, ineffabilis magnarum locuſtarum multitudo vnà cum illis ventis ad ipſos provehitur, quæ ab avibus volandi facultate parum, at corpore longè differunt. Ab hoc animalium genere toto tempore nutriuntur, ijs ſalitis atque alio modo paratis veſcentes. Venantur.a.ipſas, fumo ex aere in terram dejicientes atque hi agilitate quidem & velocitate pedum pollere dicuntur. Sed quum valdè ſiccum nutrimentum capiant, ultrà quadrageſimum annum vitam minimè producunt, imò vitâ ſanè miſeriorem mortem obeunt. Siquidem appropinquante ſenectute, eorum corporibus alata quadam pediculorum genera innaſcuntur, figurâ quidem caninis muſcis ſimilium, ſed alioquin minorum. Incipiunt à pectore ac ventre, brevique univerſam faciei cutem depaſcuntur. Atque horum alij ſcabioſorum inſtar afficiuntur, deinde ſemetipſos graviter dilacerant, tandemque morbo conſiſtente, nec non cum beſtiolarum exortu tenuibus effuſis humoribus, intolerabiles cruciatus ſubire miſeri coguntur: ſicque vel ob ſuccos, vel ob alimentum, vel ob aëris pravitatem intereunt. *Hieron. Mercurial. de morb. cut. Ex Diodoro Siculo. 4. antiq. libro.*

Cap. XXIX.

De Cimice Sylveſtri Alato.

QVum de hac Alatorum tabula manum tollere ſtatuerem, Cimices tres Sylveſtres ἐκ τῶν κολεοπτέρων genere ad nos delati ſunt, quos hic ſupinos & pronos repræſentamus. Primæ dorſum, collum, antennulæ, atque elytra porrum referunt; alæ elytris longiores ex viridi flaveſcunt, uti etiam oculi & pedes. Secundus undique infuſcatur. Tertio corpus nigro rubroque varium, antennæ pedeſque anthracini: Omnes aureo quodam fulgore hic illic micant: quod Pennius non notavit, & corpore valdè preſſo videntur & molli. In malvis ſæpius, in alijs plantis arboribuſque coniferis, uti etiam in ulmo & ſalice, quandóque reperiuntur inſidentes. Coeunt menſe Maio averſis caudis, & finem veneri per diem integrum vix faciunt. Mas minor, fæmina major & latior. Volant ſole exæſtuante ſatis celeriter, ſed nec diu nec longè: Apud nos (inquit Cardanus) inter herbas duo gignuntur animalia cimicibus ſimilia: unum odore, non forma; alterum forma, non odore. Neutrum tamen è Cimicum ſpecie eſt, quia utrunque volat. lib. de vari. rer. Verùm qui horum fætorem formamque corporis externam animadverterit, eos è Cimicum familia alarum cauſa non exiget: quamvis revera ſylveſtres, ſextuplo lactarium ſuperant. Iacobus Quickelbergius ex agro Vienenſi duas alias eorum ſpecies ad Pennium miſerat, aureo nigróque undulatas. Matthiolus Plinium neutiquam intelligens, negat

eos

eos viribus ullis valere. Plinius autem hortenſes Cimices in cinerem facτos & cum oleo roſaceo infuſos, contra dolores aurium variè commendat. Palladius eos cum amurca, felle bubulo, folijs hederæ & oleo inungit ad ſanguiſugarum virulentarum vulnera. Caput virgæ mittatur in oleum Camomillæ ſatis calidum, in quo bullierunt Cimices: deinde liniatur caput virgæ cùm ab ipſo oleo fuerit extractum, cum allio piſtato, et certò urinam reddet. Arnold. de villa nova lib. 2. Breviarij. Cap. de ſtranguria & dyſuria. An hi pro illis Cimicibus accipiendi, quos Germani *Knolſters & Qualſters* vocant? Atque de *Inſectis alatis* quæ novimus hactenus ſunt dicta: Vos Plateri, Camerarij, Cluſij, Quickelbergij, ſerique magis & ſerij Aſclepiadei (*Pectora queis luto meliori finxit Apollo*) ſi quæ hic deſiderantur habeatis, pro candore atque humanitate ſolita adjicite, illúdque Poetæ veteris recolite: Καὶ δός τι καὶ λάβε τι: ἀφθόνοι Μουσῶν θύραι. *Vſus Medicus.*

DE SECVNDI LIBRI DIVISIONE.

Præfatio.

DÆdaleo qualicunque remigio evadimus jam tandem ex Equitum Alatorum caſtris; ubi ſi dicerem quot me aculeis Minorum gentium Inſecta impetiverint, quàm ægrè cerebrum, dextram, oculos (dum ſingula accuratiùs ſecarem perpenderemque membra) affecerint, ſane vulnera recenſendo vel ipſe deficerem, vel quod abſolvere cum animo inſtitui meo, non efficerem. Quare quod ſtrenui bellatores ſolent, calente adhuc ignotoque vulnere perrumpamus aciem utramq; & melioribus auſis quantum per vires liceat ſuperemus. Tu magne Deus qui feliciſſima ingenia in hac minimarum creaturarum ſynopſi attonita & perplexa reddis, vires concede: ut qua tua benignitate Equitatum inſtruxi, eadem pedeſtres & impennes has copias ſic educam, ut tibi gloriam, reipub: literariæ fructum, mihi vero nihil aliud quæſiviſſe videar, niſi ut operibus his tuis te invenirem. Age igitur Canicula impudens, qui Deum divinamque neſcis virtutem: perfer, ſi potes, Phalangij aut Scorpij morſum; ſuſtine ſudorem ſcolopendræ: Erucam pineam deglutito: cum vermibus & lumbricis contendito: pediculos Herodes quantum quantum vales, feros negligito: Tandem ſenſeris ne leviſſimæ armaturæ peditem hic merere, qui non tuas corporis animíq; copias dicto citiùs imminuat, Deique agnitionem ex ore tuo ſatis uſque impuro, per miniſterium horum eliciat. Sic igitur aciem educo; ſic militem nomino.

Impenni

- *Impennia quæq; Inſecta ſunt.*
  - *vel terreſtria*
    - ἔμποδα *Pedatorum alia*
      - *Multis pedibus incedunt; ut Erucæ, ſphondili, Staphlini atque Iulorum gens.*
      - *Octonis, ut Scorpius & Araneus.*
      - *Senis, ut Anthreni, Cicindela & Meloe fœmina; vermes item lignarij, Arborei, Stirparij, Fructuarij, Eſcarij, Veſtiarij, Cubicularij, Humorarij.*
    - ἄποδα, *ut Oripa, lumbrici, terræ inteſtina.*
  - *vel Aquatica*
    - *Pedata quorum alia*
      - *Senis natant pedibus, ut ſquilla, Scorpius paluſtris: Notonectus.*
      - *Plurimis: ut Scolopendra Marina, & Squilla multipeda.*
    - *Expedata; ut Hirudo, vermis Setarius.*

CAPVT

CAPUT. I.

De Erucis earumque differentijs & nominatim De Seribus & Bombycibus.

IN prima acie Erucas, Aegypti quondam depopulatrices, collocare viſum eſt: tum quòd ſpecie diverſiſſimæ, tum quòd dignitate et uſu illarum nonnullæ excellentiſſimæ. Has ab erodendo Erucæ nomen habuiſſe, non ineptum eſt affirmare; erodunt enim folia, frondes, flores; & fructus etiam, quod in malo Perſico animadvertimus. Has Ovidius Tineas agreſtes vocavit. Nomen.

Quæque ſolènt canis frondes intexere filis,
Agreſtes Tineæ, res obſervata colonis,
Feraci mutant cum Papilione figuram.

Græci erucam κάμπην appellant, ab undoſo & arcuato greſſu, quo ſe rependo curvat atque attollit. Hebræis, *Ghazam*, quia detondet fructus terræ, ut dicit Kimhi Ioelis primo. Italis *Rugaverme* & *Brucho*. Sic enim Marcellus Virgilius in Dioſcoridem; Noſtra (inquit) ætas & gens totum Erucarum genus *Bruchi* nominanr. Hiſpanis *Oruga* Gallis *Chenille*, *Chattepeleuſe*. Angli communi nomine *Catterpillers* vocant, ſed Loreales piloſas erucas *Oubutts*; Meridionales *Palmerwormes* nominant. Polonicè dicitur Eruca, *Rup hauſenka*; Germanicè *Ein raup*; Belgicè *Rupe*; Illyricè *gaſienica*; ſilvatico *Certris & Cedebros*. Si omnes erucarum differentias attexere vellem, infinitus eſſem; Differentiæ. aliæ enim ad tactum rigidæ, aliæ molles; aliæ cornutæ: (idque vel in capite, vel in cauda;) aliæ excornes: quibuſdam plures pedes, quibuſdam pauciores, ultrà ſedecim nullis. Vndoſo motu & celeri plurimæ gaudent, aliæ tamen planè & lentè incedunt; quædam leberidem quotannis mutant, quædam non mutant; Quædam in Chryſalidas ſupra terram fixas transformantur, unde Papiliones diurni: quædam ſubter terram, unde phalænæ exeunt. Quarundam item aureliæ læves ſunt & æquabiles; aliarum hiſpidæ, rugoſæ, acuminatæ, aſperæ: quarundam (nempe duriorum) nudæ; aliarum (nempe teneriorum) muſco vel capillis ſericis obductæ. Plurimæ ex ovis Papilionum naſcuntur, & in aurelias abeunt; quædam in arborum folijs generantur ex ſemine proprio ibidem in tela per autumnum derelicto, vel rore aëréve illi incluſo & putreſcente, ut convolvuli. Præterea quædam folijs veſcuntur, quædam floribus: ſunt etiam quæ fructus comedunt. Nos vero ut geminas illarum differentias exprimamus; Omnes Erucas vel ἑτερογενεῖς dicimus ſive affines, à Papilionibus & Aurelijs ſatas: vel ὁμογενεῖς & conſanguineas *ex ſua tantum tribu profectas facimus*. ἑτερογενεῖς viciſſim, ſunt vel glabræ vel hirſutæ: uti etiam ὁμογενεῖς. Inter Glabras, primas Erucæ illi ſerici fili textrici dari oportet,

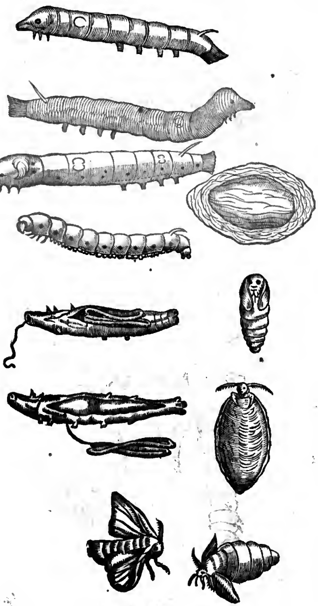
Qua

Edward : Monimus Bereſſh lib. 5.

Quæ Tinea ex volucri fit, ab hac tineaq; reſumit
Mox ſpeciem. Quæ bis vitales ſuſcipit auras,
Bis tetricas Acherontis aquas, amnemq; ſeverum
Aſpicit; & lætho mediam, vitaq; relinquit
Poſthumicam ſobolem, cana quæ tegmine mauri
Nere ſolet tenero bombycina carbaſa, clarum
Id ſtamen, tenuemque agilis deducere lanam.
Quam non ipſa ſibi, nobis ſed texit avaris,
Olim ſceptrigeri tantum diademate dignum
Vellus. At hæc diris ardens furialibus ætas,
Prodiga, ſetoſæ ſic fundit regia lanæ
Munera, ut e vilis Picellus fece popelli
Rabula, cauſicrepus, gens hiſpida Bambalionum,
Prorſus Orontæa radiet bombyce coruſcans.
Tritior haud Scythici populo ſtat cannabis uſus
Non ſatis id: neq; fila pudet textare metello,
Quod noſtra æterno præcordia concoquit igne.

Quibus verbis quamvis Seres nonnihil tangit depingitque divinus noſter & antiquis purior poëta, haud eos ita tamen deſcribit, ut Hiſtoriæ ſatisfactum putemus. Sunt enim Seres Erucæ glabræ, lacteæ fere, ocellis piceis, ore (ut vides) forcipato præditæ. Ex ovis Papilionis niveæ ortum ducunt, quæ ſenſim in vermiculos creſcentia, Seres Papilioni concolores proferunt: hoc enim (ne repetam) ſemel dici ſufficiat, eundem eſſe fere ſemper Papilionis cum eruca ſua colorem. Papilio ille Aureliam deferens quotquot ova poſuerit, vel femina (ſi velis) oviformia: tot fiunt deinceps Seres, quas ſi calore fotas morique folijs ſaturatas charè habueris, mercedem eſca & amore dignam, Sericum nempe vellus, repenſuræ ſunt, Maio primum naſcuntur; quo menſe, alijſque inſequentibus duobus, magnum foliorum vim devorant, atque inter edendum veluti ſugentes labiant. Quum jam alimenti copia adoleuerint, habitiores factæ telam ex ſe fingunt tenuiſſimam, aranei æmulam. Deinde frigorum impatientia, villis inhorreſcere, & adverſus hyemem tunicas ſibi inſtaurare denſas, pedum aſperitate radentes folorum lanuginem in vellera, hanc poſtea cogunt ſubiguntque unguium carminatione, mox trahunt inter ramos; tenuant ceu pectine. Denique apprehenſa hac tela corpus ſuum involuunt nido volubili. Tunc ab homine tolluntur, fictilibúſque vaſis & furfurum eſcâ nutriuntur; atque ita ſubnaſcuntur ſui generis plumæ, quibus veſtiti ad alia penſa dimittuntur. Quæ vero cæpta ſunt lanificia, humore lenteſcunt; mox in fila tenuantur junceo fuſo; hæc mulieres nonnullæ torquendo in filum deducunt, deinde texunt. Prima texiſſe in Co inſula Pamphila Latoi filia dicitur. Bombycas & in Co inſula naſci tradit Plin. lib. 11. Cap. 23. cupreſſi, terebinthi, fraxini; quercus florem imbribus decuſſum terræ halitu animante. Hoc licet primum fuit mulierum inventum opus, non puduit nihilominus has veſtes viros levitate uſurpare, propter onera æſtiva: in tantum à lorica gerenda diſceſſere mores, ut oneri ſint etiam veſtes. Quò folia, quibus veſcuntur, tenuia magis fuerint & mollia; eò filum Bombyces ſubtiliùs ducunt. Quare apud Seres Scythiæ populum, veſtimenta conficiuntur molliſſima, quæ ſerica nuncupantur, ut teſtatur Marcellinus lib. Hiſt. 23. In India item atque Aethiopia magnus eorum numerus & uſus; unde ad Hiſpanos & Italos ad ſummum mortalium luxum delatæ. Sane quoties myriadas aliquot Bombycum noctu diúque perpetim operantes & veluti ſudantes, vix ad tres uncias Sericæ veſtis conficiendas ſufficere videram, toties imortalium talium profuſionem et luxum damnaram, qui veſtimenta

R

menta Serica & holoſerica (regum olim inſignia) cœno polluunt; & non pluris ac penulam laciniatam aut laceram faciunt: Ac ſi puderet eos rei honoratæ quàm vilis eſſe obſervantiores, omnemque in profuſionem animum collocarent. *Nomen.* Græcis hæc Eruca σὴρ dicitur, & βόμβυξ: quod nomen ad Latinos uſu manavit. Itali *Bigatto*. Hiſpani *guaſano della ſeda*, Galli *ver à ſoye*, Germani *ein ſeyde Worm*; Angli *Silke worme* appellant. Apud quos eo amore & pretio Serica veſtis, ut lanam ſuam (Seres ipſos contra non vilem) regnique ampliſſimas & utiliſſimas merces deſpicatui habeant. Sed hanc illis malaciam ætas eripiet, ubi viderint ſuas in Italia pecunias ea tempeſtate coaceruari, cùm ijs vel ad proprios vel ad publicos uſus per-opus habuerint. Illud pulchrum & obſervatione dignum; caput Bombycis caudam Papilionis in metamorphoſi illa Aureliana conſtituere; caudam vero caput, quod in reliquis item Erucis omnibus in Aureliam verſis contingit.

CAP. II.

De reliquis glabris Erucis.

Virides 5. R*Eliquæ* omnes glabræ vel vireſcunt, vel flaveſcunt, vel rubeſcunt, vel infuſcatæ, vel variæ apparent. Viridium nobiliſſima eſt liguſtro inſidens Eruca, cui vultum ambiens circulus, pedeſque omnes, & recurvum in cauda cornu, ex rubro nigreſcunt; maculæ lateribus tranſverſim inductæ dimidio purpuraſcentes albicant: rubeſcunt punctula: cæterum vero corpus undique virens videtur.

Non multum ab ea differt Sambucina, niſi quod undique viret, tranſverſis illis maculis albiſſimis, & punctulis quibuſdam lacteis exceptis. Sambuco roſeâ in primis veſcitur.

Tertia ubiq; viridis in thecam ſeſe fuſcam appetente autumno vertit; olera comedit molliora, lactucas præſertim, unde lactucariam vocamus.

Quartæ

Quarta Meſpilaria minor eſt, undique vireſcens, in thecam cineream maculis nigerrimis conſperſam ſeſe recipiens.

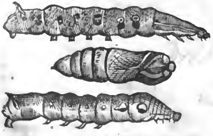
Quinta omnium minima, in arboribus (quercu præſertim). fila ducit, per quæ deſcendit in itinerantium capita, veſteſque & galeros illaqueat; notiſſimum æſtate animalculum, & ubique obvium: rudi telâ ſeſe implicat autumno ingruente, & rubro-viridi theca incluſa, moritur hyeme: decem duntaxat pedibus donatur, ut ſuperæ omnes.

Flaveſcentes dicimus, quæ maximam partem flavent. Tales hæ figuræ repræſentant; quibus ſervatur quicquid à nigro liberum: id ſi pallidiori flavo infeceris, Icones habes depictas. Vivunt mollioribus folijs, præſertim tiliæ. *Flavæ 3.*

Vinula ſequitur: elegans mehercules Eruca, & ſupra fidem ſpecioſa: in ſalice eam invenimus avidè paſcentem: labra atque os illi ſubflava, oculi anthracini, frons purpurea, pedes extremumque corpus herbacei: cauda bifurcata ex vinaceo nigricans. Corpus univerſum veluti craſſiore rubicundioreque vino intinctum; quod a collo per ſcapulas decuſſatim tranſiens ad caudam uſque linea albiſſima, mirificè adornat. *Vinulæ.*

Porcellus Eruca dictus, ex fuſco nigricat, major præſertim; in minore quos vides orbiculos, albicant: trifolij paluſtris folijs frequenter inſident, eaque mirâ celeritate devorant. *Fuſcæ. 2.*

Variæ tres potiſſimum conſpiciuntur. Primæ facies cærulea, oculi nigerrimi; corporis cuticula cæſia, nigris flaviſq; punctulis multum conſperſa: in aureliam convertitur ſpadiceam, alba membranula veſtitam, braſſicas amat & genus univerſum naporum. *Variæ 10.*

Secunda caput pedes caudamque nigerrima obtinuit, cancelli quadrati

 flavi

flavi ſunt: intus quæ pinguntur teſſellæ, ſtrijs nigris glauciſque alternatim in longum ductis diſtinguuntur. Feniculum amat, aniſumque atque cuminum.

Tertia ex albo viridis gibboſa in inceſſu graditur; eſt enim utrinq; ſepes duntaxat, ſicuti omnes ὕπεραι. In aureliam echinatam mutatur, colore fuſcam: oleas abſumit.

Quarta, dracontium depaſcens, viperam maculoſam refert: incedit ſemper capite erecto, & pectore potiſſimùm ſe ſiſtit; amat juncos, & fluvijs innaſcentes plantas pappiferas.

Quintæ deſcendentes coſtas ſi obſoleto minio infeceris, pauca in Icone habes quæ deſideres.

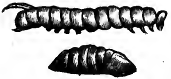
In ſexta quod album vides, ochra impleas: gaudet utraque populo nigra, eâque ſeſe ingurgitat.

Striæ in ſeptima ductæ ex flavo albeſcere debent: reliquum totum corpus fuſci coloris in aureliam ſpadiceam ſe vertit.

Octava, cinerea videtur, ex nigricante undulata: thecam facit nigropuniceam, é qua pulverulenta Phalena.

Nona, varia quidem, & meritò, cenſeri debet: inciſurarum orbes virent; cornu caudæ reflexum, cyaneum: ſub qua miniata macula ad ornatum facit. Media inciſurarum pars cinerem emulatur: aurelia demum includitur xerampelina; hanc in via publica invenimus: gaudet ranunculo pratenſi.

Decima glauconigra: quod enim hic album eſt, id glauco ſuperinducto beſtiam exprimet. In thecam ſpiralem tranſmutatur dilutè cærulam, ſpiris

ſpiris ſubrubentibus, quæ ad buccini conchæ formam proximè accedit.

In ſolano Sylveſtri (quam Itali *Belladonnam* vocant) glabra eruca provenit, crocei viridiſque coloris cornu in fronte gerit digiti longitudine; quam ſe ſæpius vidiſſe memorat Cardanus.

CAP. III.

De Erucis hirſutis atque piloſis.

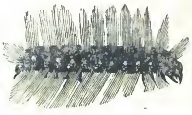
PIloſæ, omnium maxime maleficæ, vel denſiore ſunt pilo, vel rariore: quarum has vobis ſpecies exhibeo. Inter denſiùs piloſas, Ambulones, Corilarias, Pityocampen, Antennatas, Neuſtrias, Pyriperdas, Vrticarias, Braſſicarias, Sepiarias, Popliuoras, Cutiperdas, Calendulares, Mælenochlorum, &c. Rarioris pili ſunt Echini, Fænicular iæ, Rubicolæ, Meſoleucæ; de quibus ordine dicemus.

Pityocampes, id eſt, pineæ piceæve Erucæ, digitum minimum craſſitie æquant, tres digitos tranſverſos longæ. Vndecim inciſuris inter caput & caudam conſtant, ſedecimque (more reliquarum) pedes habent: nempe juxta caput utrinque tres, medio corpore utrinque quatuor, & ad caudam extremam utrinque unum. Priores vero ſunt adunci & exiles, quibus viam tentant; reliqui latiores, & multis crenulis ſerrati, ut folijs firmiter inſiſtant. Caput formicæ; reliquum corpus Erucis vulgaribus ſimile. Hirtæ ſunt pilis, villiſq; rectis undique obſeptæ: pili in lateribus natia lbicant; in dorſo fulgent, cujus pars media maculis veluti oculeis ornatur. Villis abraſis, cutis ſubeſt nigricans; pili valde exiles: pungunt tamen quàm urtica acrius, maximumque dolorem, ardorem, febrem, pruritum, inquietudinem adducunt: veneno ſcilicet ſubitò ſine ſenſu vulneris infuſo, & ad partes viſceribus proximas delato. Telas ſubtiles quales aranei texunt, prioribus pedibus fila ducentes ac diſponentes: has, veluti tentorium, nocte ingruente ſubeunt; tum ut frigoris, tum ut procellarum vitent incommoda: tentorij hujus tam tenax & ſubtilis materia eſt, ut nec ventos curet furentes, nec imbribus inundet. Amplitudo item tanta, ut vel millia plura erucarum facilè ferat. In ramulis Pini & Piceæ ſupremis nidificant, ubi non ſolitariæ (ut aliæ,) ſed gregales vivunt. Quacunq; iter fecerint, nentes fila ducunt telaria: primaque luce (faveat modo ſerenitas) catervatim minores majores comitantur, ac viduatis fronde arboribus (omnes enim abſumunt) ſtrenuè textrinam colunt. Solæ pini piceæque peſtes, ad alias coniferas arbores non accedunt. In Atho monte; nemoribus Tridentinis, atque tranſalpinis convallibus (ubi frondis nutritiæ copiâ) admodum abundant, ut Matthiolus teſtatur. Virulentiſſimæ profectò beſtiæ, ſive extra premantur manibus, ſive intus exhibeantur: tam certiſſimi veneni olim habebantur, ut Vlpianus legem Corneliam interpretans *de Sicarijs*, in eorum numerum & pœnam, Pityocampæ propinatorem vocaret: §. Alium. ff. ad leg. Corn. de ſic. Hauſtis Pityocampis dolor os & palatum graviter affligit; lingua, aluus, ventriculus ab erodente veneno valde inflammantur; etiam ingens dolor excruciat, licet initio pruritum quendam jucundum paſsi videntur: inſequitur æſtus, cibi faſtidium, & perpetua, ſed irrita vomendi dejiciendique cupiditas. Tandem niſi occurratur, adurunt corpus, & ventriculo cruſtas inducunt, Arſenici fere modo. *Dioſc. Aet. Plin. Celſus.* Gal. item 11. ſimpl. cap. 5. & Avic. ſos. Cap. 25. Hac de cauſa Aetius & Aegineta menſas ſub pino ſternere vel commorari, noxium dixerunt, ne forte cibi nidore, juſculorum vapore, vel clamore hominum Pityocampæ ſuis ſedibus motæ, in

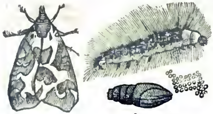
Signa Pityocampes hauſtæ & remedia.

eſcas decidant, vel ſemina ſaltem æquè læthifera demittant. Qui ab his læſi fuerint, ad Cantharidum antipharmaca reſpiciant: liberabuntur enim iiſdem remedijs: propriè tamen melinum oleum (quod è Cotoneis & oleo temperatur) ad vomitum uſque bis terve hauriendum eſt, et Dioſc. ex Aetij præſcripto. Generantur vel potius regenerantur (convolvulorum more) è ſemine Autumnali in tela certis veſiculis relicto, vel ex ipſis Volvocibus putrefactis, ut Scaligero ſentire viſum eſt. Nunc ad Ambulones venimus.

Ambulones dicimus, quibus incerta domus & eſca: unde ſuperſtitioſulè peregrinantium modo vagantur, & (ut mures) ſemper comedunt alienum cibum. Quare Angli etiam eos *Palmerwormes* appellant, ab erratica nimirum vita (nuſquam enim conſiſtunt:) quamvis ratione hirſutiei, *Bearewormes* dicuntur. Certis folijs aut floribus non aſtringi ſe ſinunt, ſed audacter percurrunt delibantque omnes plantas ac arbores, & pro arbitrio veſcuntur.

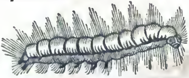
Primò, quas vides in latere maculas albas, tales revera eſſe debent: corpus univerſum nigreſcit, pili inferiores omnes ſubcroceſſere oportet; ſuperiores vero omnes in dorſo poſitos caneſcere; tribus ijs ordinibus exceptis, qui in collo juxta caput naſcuntur: ij enim eundem cum ventris pilis tenent colorem. Ex hujus aurelia exit, quem hic vides, papilio; cujus iconem coloreſque & naturam ſuperiori libro deſcripſimus.

Si ſecundi collum ventremque atque ibi naſcentes pilos flavos feceris, non eſt quod plura expectas. Theca ejus fuſca videtur; ova pallida; papilionem inde naſcentem ſuperiori libro expreſſimus.

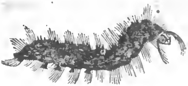

Tertius toto corpore piliſq; è fuſco flavus, niſi quod maculæ lateratim in unaquaq; inciſura obliquatæ lateſcunt, caputq; puniceum furcâ quadam niveâ ornatur.

Quarto venter atque inferiores pili infuſcantur, dorſum atque ſuperiores ex fuſco flavent. Linea in facie bifurca ſeri colorem vel lac dilutum refert.

Quinto

Quinto vultus ſpadiceus, ventris latera caneſcentia; corpus puſillis varium guttulis ſubluteis,atque hæc ſupra,piceis:pili quaſi radioli exeunt flavi, arguti illi quidem, & medio acuminatiùs creſcentes:multum vicinas herbas & ſegetem lædit.

Sextus colore eſt leucophæo, niſi inciſuræ nigris lacteiſque hic illic maculis eſſent infectæ. Setæ infra ſupraq; natæ, & tanquam ſerratim poſitæ, hiſpidæ valde ſunt & rigidæ, ſed à colore corporis non recedunt.

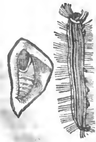

Septimum cute nigra,pilis autem nonnihil luteſcentibus donatum, Peniculum vocare ſoleo, quia utrinque ex fronte, atque etiam in vropygio peniculus erumpit mollis,colore coracino. Quas vero cuneiformes in dorſo eminentias conſpicis, radice lacteæ; cæterùm,nigellæ videntur.

Octavus murinum colorem exprimit, cujus in dorſo cunei ſeptimi illius reſpondent.

Nonus coloris peregrini & rari;ſingulæ enim inciſuræ varijs ab invicem coloribus, ſed mixtis invicem omnibus pinguntur; quas clavus quamque argenteus pulcrè adornat.

Decimus inter naturæ luxuriantis luſus, non minùs elegans quàm rarus; nigris, cæruleis, viridibus, atque luteis liris, & nervis ſcabris ſtriatus:quos guttulæ quædam aureæ mirè efferunt. *Pilos* admodum molliculos gerit,miræ gratiſſimæque viriditatis,thecam habet purpuream,membranulâ munitam.

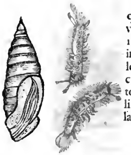

Vndecimi inciſuras albicantes, praſinas imaginare; velluſque & pilos medio virentes facito.

Corilaria

Corilaria undique cum virore pallet, tribus inter cuneolos maculis nigris exceptis, & cornu illo in ultimo dorſo, & quaſi ouropygio creſcente, quod roſaceum ruborem læte ſuſcipit. Corili præcipuè folijs inſidet, unde Corilariam dicimus. Duas illarum ſpecies vidimus; alteram ſaturatè; alteram pallidiùs viridem.

Multiplex naturæ venuſtas in his reſplendet: quibus licet faciem Aethiopis Mauriue tribuit, veſtem tamen conceſſit polymitam; vario opere, vero artificio fulgentem. In fronte pili veluti in cirros nexi nodoſos, antennas referunt; quales item in ultimo dorſo: cutis iridis æmula, orbiculis ſplendet murice inebriatis, quos veluti latos clavos coſtis affixit natura. Vellere enati pili fulgorem Solis repræſentant, oculóſque oculato die perſtringunt.

Neuſtrias é Normania duas accepimus. Majori vultus cæruleus, albis rubris caſijſque ſurculis corpus liratum; pili aureo ſplendore coloreq́; grari. Minor convolutus, echinum exprimit. Caput illi nigerrimum, corpus glaſtinis quibuſdam guttulis variè perfuſum; pili croceum fulgorem imitantur.

Hæc pyri germina corrumpit, capite atrato, corpore nigris rubentibus & lacteis quibuſdam liris ornato; medijs quaſi humetis, & ad finem ferè dorſi, tumuli ſive tubercula aſſurgunt livida, albis punctulis conſperſa. Ova, é quibus naſcitur, ſpadicea ſunt; qui eſt etiam aureliæ & pilorum color. Aliam vidimus congenerem, ſed duntaxat tumulo gibboſam.

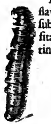

Meſoleucem dicimus, quia hanc à capite ad dimidiatum dorſum obſoletè luteam, deinde lilliaceam peperit natura. Venter luteocinereus clavis medio teſſerato fixis ornatur.

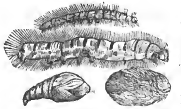

Vrticariæ pedes ſi ſatiſcente luteo leviter tetigeris, parum à naturali icon differet: rigidules & erectos pilos habet ſpiratim creſcentes. Levi tactu vulnerant; primumque blandum, ſed venenatum pruritum, de inde vix ferendum dolorem

rem ſuperinducunt. Haud deſunt qui eam Pityocampes malitiam malignitatémque vincere aſſeverant.

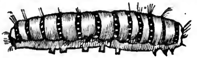

In braſſica, eruca oritur capite cyaneo, corpore flavis ſurculis duobus utrinque lineato: inter quos ſubcæſia quaſi area nigris quibuſdam ſeminibus conſita videtur: pili aureliæ (quæ cineraſcit) colorem obtinent.

Sepiarias hic binas offerimus. Majori croceſceret vultus, niſi quem naſi loco triangulum videtis lilliaſceret. Corpus albis flavis rubriſque & nigris (quas expreſſimus) maculis, nullo ordine locatis, variatur: pilis ſubluteis horret. Sepes populatur, & nudat frondibus: ubi tandem ſerici rudioris relicto glomo, in thecam ſpadiceam, quaſi in Sarcophagum, ſe recipit. Minori facies ſubcærulea, uti & totum corpus, abſque maculis quibuſdam nigris albicantibuſque eſſet: pilos cum prima concolores ſortita eſt.

Rarioris pili ſunt: Geranivora, Iacobæa, Antennula, Echinus, Rubicula, & Cornuta illa beſtiola, quam Germani Horneworm *appellant.*

Geranicolæ magnitudinem formamque ritè hic dedimus, & affabrè explicatam. Albas maculas cingulos nigros ornantes, ferrugineas facere oportet; ventrémq; pedeſque & album inter cingulos ſpatium porraceo viridi ornare. Camerarius ad Pennium hanc miſit, cum hac hypographe: *Eruca grandis, herbis tantum agreſtibus victitans, & potiſſimum Geranio paluſtri* [illegible] infeſta.

Antennulatæ corpus varium: à capite ad tertiam inciſuram creta illitam diceres; quinque alijs ſequentibus nigrocineream; tribus iterum poſtremis ceruſſatam: Antennulæ ex pilis veluti colligatis conſtant; quales item ultimo dorſo, criſtæ inſtar, ſe erigunt. Quatuor illi erecti in dorſo cirri, é pilis quoque fiunt dentatim ordine creſcentibus.

Iacobæa, ſive Senecionem majorem depaſcens eruca, capite pedibuſq; obſoletiùs purpurantibus, ventre pallidiuſculè virente; corpus habet inamæno viridi ſatiſcens, & nigris flavis flammeiſque maculis ornatum. Pilorum color ventri conſonans.

Echinorum

Echinorum duas animadverti ſpecies; unam é cæruleo virentem, alteram Meſoleucen.

Primus Echinorum teſſellato prodit corpore, ex nigro flavoque varius: ſpinæ luteæ videntur; ineunte autumno in aureliam cineritiam vertitur.

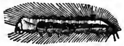
Secundus reverá Echinum præ ſe fert; dorſi dimidia pars, prior nempe, ex flavo nigricat; poſterior cum flavedine albeſcit; ſpinas gerit argutas valde & craſſas, colore cæſio.

Rubicolam nigrocineream liris utrinque tribus pallidè flaveſcentibus pinxit natura; pilos rariores gerit, planè nigros.

Eſt & ceraſtes cujus varia loca é luteo virent, pili medio dorſo nati caneſcunt; cornu vero crenatum rubeſcit.

Variæ item in verbaſco, lupulo, Scrophularia, Glycypicra, Solano, Alno, ulmo, ocymo & Tithymallo naſcuntur: imò quævis pæne herba peculiarem habet erucam vaſtatricem: quas, ne infinitus videar, quaſi ſatis notas pertranſeo. Erucam Geſneri fætidam nunquam contigit ut viderem, his ab eo verbis deſcriptam, ut in ſchedis habeo: Erucæ (inquit) cornutæ ſimillima eſt, ſed et cornis, & colore aliquantum diſcrepans. In muro repentem cepi exeunte Auguſto, Anno 1550. Gravem ſpirat odorem, ut plane venenatam crederes. Iracunda perrexit capite cum anterioribus duobus pedibus ſemper erecto; cæcam puto: digitum longa & craſſa, paucis ſparſim pilis per dorſum & latera horreſcens, dorſum nigricat. Ventris laterumque color ex flavo ſubrufus: internodijs quatuordecim totum corpus diſtinguitur. Singula internodia ſulcum inſuper quendam ceu rugam per dorſum

habent: caput illi nigrum, duriuſculum; os forcipatum denticulatumque vel ſerratum; his forcipibus, quicquid comprehendit, mordet: pedibus 16. graditur, ut maximâ partem omnis Erucarum natio. Proculdubio venenoſa eſt. Vergerus Pityocampen putavit, alij ſcolopendram:

dram: Sed pedum numerus non patitur ſcolopendram dici. Vix ferebam odorem, dum vivam deſcriberem: duo hypocauſta nimio & abhominabili fætore adeo infecit, ut manendo ferendoque non eſſem. Hæc Geſnerus.

CAP. IIII.

De ortu, generatione, alimento, & Metamorphoſi Erucarum.

CHare liber, noſtrûm teſtis benefide laborum,
Ne tua purpureo ſuffuderis ora rubore:
Agreſtes abacis tineas ſi expreſſero noſtris,
Vermiculóſque levem qui in Theccam vellera mutant.
Hi ſiquidem artificis prudenti pollice Dij
Finguntur; tenui qui non tenuatur opellâ,
Et qui vermiculis dextra miranda potentis
Signa ſua prodit, potius quàm corpore vaſti,
Moliſero Barrhi, tumido vel robore Ceti,
Squamatiſq; alijs, qui lata per æquora tentant,
Fulmineas ſine mente minas, & noſtra profundo,
Lintea quò mergant, largo mare gutture ructant.

Sic enim ordiri libet cum Poeta noſtro, qui divinam in Erucis potentiam ex ipſarum ortu perſpexit; quem dum varij authores variè exprimerent, neſcio quas nobis tenebras obtrudunt. Ariſt. 5. Hiſtor. 19. eas é virentibus herbarum folijs, braſſicæ nimirum aut raphani oriri tradit; ſemine ſcilicet milioformi, ſub autumno ibidem relicto; unde vermiculi naſcuntur. Ex his vermiculis trium dierum ſpatio erucæ fiunt; morituro vere; quæ auctæ ſatiſque alitæ motu ceſſant, ac ineunte autumno cum Chryſalide formam vitamque mutant. Plinius rorem calore Solis denſatum in folijs relinqui tradit; unde Erucarum genus ſpeciemque omnem deducit; cui ſuffragatur Arnoldus. Alij earum originem papilionibus ferunt acceptam; quæ ſimul ac aurelijs exiverint, ſupra vel ſubtus vicina folia, ova quædam (ſtercora vocant Barbari) excludunt, pro ratione ſui corporis majora vel minora: (horum aliquot teſtæ cæruleæ; aliorum flavæ, albæ, nigricantes, virides, rubentes;) quatuordecim fere dies fota Solis calore, rupto cortice Eruculas excludunt, parvulis lumbricis ſimiles, ſed coloratas; quæ primo ortu famelicæ, folijs floribuſque devorandis totæ incumbunt, præcipuè illarum arborum atque plantarum, quibus olim in ovo fuerant. Ego vero non unâ tantum ratione, ſed his ſingulis vijs & modis oriri eas contenderim. Nam licet Ariſtotelis doctrina inſulſior quibuſdam videatur, braſſicarium illum vermiculum in Erucam cedere: non abhorret tamen à ratione. Etenim natura ut ex ovo, ita ex verme parit animal perfectius; quaſi perficiens, non quaſi corrumpens. Nam tametſi vermis poſtea non eſt id quod prius erat (quod ad ſenſum apparet) at quantum quit percipi, & eſt hoc quod erat, & hoc amplius nunc exiſtit; neque enim vermis moritur, ut naſcatur eruca: quin corpori priſtino addit magnitudinem majorem, pedes, colores, alas. Ita manente vita, alias partes, alia officia adipiſcitur. Sic fœtus humanus (utor Scaligeri verbis) poſt certos primores dies ex homine potentiali, homo actualis fit; generationem enim intelligas; quo tempore anima nondum agit intellectiva, gerere proportionem talem ad futurum hominem, qualem vermis ad Erucam aut apem. Sic etiam Pennius Plinij opinionem deriſit, quum Erucas é rore natas ſcriberet. Verùm ex rore imperfectiora animalcula gigni omnes uno ore philoſophi faſſi ſunt.

ſunt. Nec ſanè temere. Nam ſol calefaciendo agit, ut ſit quaſi forma: humor patitur, quaſi materia. Solis quippe calor alius ab igne; animat enim, aut animas ſua conſervat ſimilitudine ἔχει δὲ ὁ δρόσος τῦ ἀέρος συμμετρίαν καὶ μαλακίαν, ubi mollitiei affectus a Theophraſto adducitur (lib. περὶ φυτῶν) ad genitalis aeris commendationem. Nihil item rore magis alimentoſum, quo ſolo quædam vivunt beſtiolæ: quod & divinus poeta dixit; *Quantum ros nocte reponit.* Quâ igitur ratione humor eſt, materia eſt, qua tenuis, ſubit; qua attractus à ſole & percoctus, ad generationem aptior; apparatus enim formæ vehit ſociam materiam, quibus coeuntibus progigni animal contingit. Neque ſolum roris proles eſt, ſed & papilionum filia; ut dictum eſt, atque ut ipſa experientia teſtatur: imò maxima Erucarum pars ijs debent proſapiam, præterque Braſſicariam & convolvulos, paucæ alias naſcuntur. Hi enim (ἶπες à Græcis dicti) ex rore vel humore in telis concluſo atque putreſcente fiunt; præcipuè flatu orientali aëriſque tepore corruptionem accelerante. Tunc enim tam immenſa illarum noſtris regionibus acies prorumpit, ut tot niſi ex putredine proveniſſe, neque vere dicere neque cogitare poſſis. Magni omnes helluones herbarum atque arborum: unde Philippus Paraſitus de ſe jactitat apud Athenæum in Pythagoriſta, ἀπόλαυσα θύμον καὶ χάρα τῆς κάμπη: *veſcens thymo olereq; Eruca ſum.* In hunc etiam ſenſum Martialis: *Erucam malè paſcit hortus unam.* Vbi devorandi tempus præterit, vagulæ huc illuc & jejunæ migrant, ſenſimque marceſcentes fame, aliæ intra, quædam ſupra terram locum idoneum quærunt, ubi ſeſe vel filo appenſæ in aureliam membrana tectam, vel in nudam thecam transforment: hoc media ſi æſtate contigerit, poſt 24. dies rupto cortice evolat ſtatim papilio: ſin adultiore autumno, per totam hyemem durat aurelia, nihilque ante calorem vernalem excludit. Nec tamen omnes Erucæ in aurelias convertuntur, ſed aliæ contractæ (volvoces nempe) putreſcunt, è quibus nonnunquam tria quaſi ova nigricantia excidunt, muſcarum vel Cantharidum matrices. Quando papiliones ſero coiverint, ova depromunt ad ver uſque proximum, (ſi diligens eorum cura habeatur,) vitalia; ut in Bombycibus uſu venit, quorum ova per uncias libraſque vendi apud Hiſpanos, haud nova res. Has erucarum tranſmutationes Theophraſtus recte diſtinxit his verbis. 2. περὶ φυτῶν, πρῶτον μὲν ἐκ κάμπης, χρυσαλλίς, εἶτ' ἐκ ταύτης ψύχη, ἐκ ψύχης δ' πάλιν κάμπη. An vero Chryſallis Aurelianæ animal ſit necne, ubi ad Apoda Inſecta ventum fuerit, diſputabitur.

CAP. V.

De Qualitate & uſu Erucarum earumq; Antipharmacis.

OMnes Erucæ uridam vim habent, cutique deglubendæ & veſicis excitandis aptam. Pityocampe longè eſt pernicioſiſſima, ſed malignæ ſingulæ, minus tamen depiles & glabræ. Cælij Secundi filia, Baſileæ degens (inquit Geſnerus) cum aliquot in horto braſſicarias Erucas devoraſſet, à largo vomitu ventre intumuit; qui tumor, jam multis annis moleſtus, curam adhuc non invenit. Guilielmus Turnerus Theologus ac medicus doctiſſimus, Petri noſtri ad Medicinæ ipſius medicinam nati fœlix pater, nobili cuidam Anglæ medicamentum Catharticum propinavit, cujus ope Erucam hirtam evomuit, quæ per incuriam devorata diu miſeram afflixerat ſævis doloribus. Meminiſſe tamen volumus (inquit Marcellus Virgilius) cognomines in mari beſtias, & erucas dictas, à veneno longè abeſſe; imò à maritimis incolis inter ultimæ menſæ fercula cenſeri. Contra

vero

vero maleficas & venenatas, ſuprà, tum in Cantharidum & Bupreſtis, tum in Pityocampes hiſtoria dictum eſt: parem enim curam poſtulant atque admittunt. Si hortos arboreſque ab ijs illæſos velis, quicquid telarum denudatis ramis adhæreſcere videris, per hyemem auferto; ſi enim ad ver permanſerint citius natas conſpexeris, quam remotas. Brevi quippe ſpatio omnia devorant, virentia, & floſculos abſumunt. Alij lacerti viridis, alij Tauri felle arbores illinunt, quod non ferri ab ipſis poſſe fama percrebuit. Ruſtici eas ſulphure pauco cum ſtramine ſub arbore accenſo ſuffocant. Terra ſubæſculi arboris radice effoſſa ſi in horto ſpargatur, erucas profugat Hildegardo authore. Columellæ contra eas remedium (ceu impudicum Democriti præſtigium) omitterem, niſi Plinius & reliqui ferè omnes ruſticam diſciplinam colentes eidem applauderent. Verba ſic habent:

At ſi nulla valet medicina repellere peſtem;
Dardaniæ veniant artes, nudataq; plantas
Fœmina, quæ juſtis tum demum operata juventæ
(Sed reſoluta ſinus, reſoluto mæſta capillo)
Legibus obſcænæ: vivat pudibunda cruore;
Ter circum areolas & ſeptem ducitur horti,
Quæ cum luſtravit gradiens (mirabile viſu)
Non aliter decuſſa pluit, quam ex arbore nimbus,
Vel teretes mali, vel tecta cortice glandes,
Volvitur ad terram diſtorto corpore campe.

Plantas vino irroratas non tangunt. Theoph. Fumo pſoræ herbæ illicò moriuntur. Aetius. Vnde apparet (inquit Silvius) ſcabioſam vulgo dictam, non eſſe pſoram. Orobi præſidio tuta eſt ab Erucis braſſica. Erucæ braſſicariæ contactu vermes in Dipſaco inventi cadunt. Plinius. Braſſicam dum tria tantum folia remittit, nitro, terra ſalſuginoſa, vel cinere aſpergito, & ſalledinis ratione erucas arcebit. Geopon. Palladius ea in re cinerem fici præfert. Si Cancri vel Paguri fluviatiles per decem dies Soli fuerint expoſiti & ſuſpenſi, Erucas ab oleribus fugabunt. *Cardanus* ex Palladio. Alij ſemina jam terræ committenda, leviter ſucco majoris vel Erucarum ſanie madefaciunt, ut ab Erucis ſint libera. Scilla in hortis ſata aut ſuſpenſa Erucarum generationem impedit. Alij mentam, alij eruum, alij abſynthium in hortorum ambitu ſerunt ut Erucas tollant: quidam non temerè caules & folia allij in hortis includunt, quo fumo undique diffuſo concidunt Erucæ. Pallad. apud quem plura antipharmaca legere cuique facile. Si vero equus eos devoraverit, tumores ſurgunt, areſcit induraturque cutis, oculique excavantur, inquit Herocles. Medicamentum vero præſcribit hujuſmodi: χρὴ οὖν ὄξυ λάβοντα δριμύτατον, καὶ νίτρου ἡμιμνον, καὶ χαλκάνθους τεταρτημόριον τρίψαντα συγχρίειν τὸ σῶμα, φυλασσόμενον μὴ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰσέλθῃ. Nunc earum in Medicina & repub: uſum dicemus. Erucarum tela & involucrum (Serici æmulum) epotum, muliebrem fluorem ſtatim ſiſtit. *Matth.* Vſta item & naribus indita hæmorrhagiam cohibet. Liguſtrum depaſcens eruca, non ſolum Cyprium piſcem mirè allicit hamo obducta, ſed etiam ejus fimus naribus inditus, Epilepticis ab utero mulieribus ſtatim ſuccurrit: ut ab obſtetrice quadam expertiſſima & fide digna accepimus.

Erucæ eſſulares ſive tithymallides ad purulentos uteros (Hippocratis ſententia) valde ſunt utiles, præcipuè ſi in ſole exiccentur, cum duplo vermium ſtercorariorum pondere, modico deinceps aniſo addito in tenuiſſimum pulverem redactæ, & cum vino albo fragrantiſſimo dilutæ exhibeantur: gravitate vero accedente in ventre cum torpore, aquam mulſam modicam ſuperbibat. Hippocrat. lib. de ſuperfæt. vulgares illas & gregarias erucas contra anginam in potu exhibet. Dioſc. lib. 1. cap. 90. Verùm niſi occulta proprietate pro-

ſint, propter manifeſtam damnandas, eo præſertim in morbo, cenſemus.

Erucam hirſutam exiccatam in pulverem, fluxum ventris ſiſtere, norunt Germani. Nicander ad ſomnum item conciliandum ijs utitur: ſic enim ſcribit.

εἰ δ' σύ γε τρίψας ὀλίγῳ ἐν βάμματι χεύαιν
κηπαίην θρέψασαν ἐπὶ χλωρηίδα ποίην &c:

Quæ Hieremias Martius ſic vertit:

Quod ſi rodentes olus & frondentia vermes
(Curva quibus virides depingunt terga colores)
In medio ſacra de Palladis arbore ſucco
Triveris, hincque tuum colleveris undique corpus,
Tuta dabis dulci ſecurus membra quieti.

Sunt in ſpinoſis hirtiſque herbis (quales in urtica vidimus) aſperæ & lanuginoſæ quædam erucæ, quas alligatas protinus mederi tradunt infantibus, quum ijs cibus faucium iſthmos non tranſeat. Eruca oleracea trita illitaque ſuper venenato ſerpentum morſu, confert. *Avic.* Si Braſſicaria eruca dentem vitioſum ſæpius fricaveris, intra paucos dies ultro excidet. *Idem.* Erucæ oleo mixtæ Serpentes fugant. Dioſc. Si ejuſmodi oleo manus, aliæve partes linantur; ne quis ab apibus, veſpis vel crabronibus lædatur efficiet. Aetius. Plinius ſuperſtitioſa multa ex magorum ſententia citat, de virtutibus erucarum; quæ cum Theologorum ſcholâ ejecta viderim, & tacita mente damnarim, nolo hic commemorare. Varijs item avibus noſtro uſui & victui neceſſarijs, cibo ſunt; nempe monedulis, ſturnis, pavonibus, gallinis, turdis; ut taceam trutam, rubeculam, tincam, Cyprium, Scorpium, Luciumque piſces, qui erucato hamo facilè falluntur; cujus fraudis modos ſi ſcire velis, Tarentinum in Geopon. conſulito. Quis item (ne animæ medicinam per erucas datam præteream) Dei miſericordias inter palantes Iſraelitas non cecinit, quum Erucarum quaſi diluvio inundantem Aegyptum viderent? Quomodo item Romanos duplex una æſtate nimbus erucarum anno 1570. expavefecit, cum nihil in eorum agro vireſcens ab illarum prædatrice gula liberum ſupereſſet? Sane licet hujus tam gravis pœnæ memoriam inſequentis anni fertilitas abſterſerit, multos tamen pœnitentia ductos de emendatione vitæ cogitaſſe, non eſt quod dubitemus. Faxit Deus ut aliorum vapulantes ſupplicijs, nos immunes ſervemus; ne quam leviſſimam creaturam eſſe putamus, eandem longè graviſſimam (poteſt id enim Deus) ſentiamus.

Prodigia.

CAP. VI.

De Sphondyle.

Nomen.

Σφονδύλη Græcis, Verticillus Gazæ dicitur. Plinius Græcum nomen non mutat, ſed Sphondylam appellat. Germanis *Engerle*, ut Georg. Agricola docet. Geſnerus *Twaer* etiam vocari memorat, quia Serratis pedibus in diverſum vadit. Angli Boreales *andever* appellant, Meridionales *Whurlworme*, id eſt, verticillum, ſive convolvulum. Vincentio, *Zuvarola* dicitur; quia cucurbitas infeſtat. Errat Plinius qui hanc ſerpentem fecit, cum inter inſecta, vitæ inſtitutum & ratio ipſam annumerat. Si hic Gazæ, Plinij, Theophraſti, Abſyrti, Phavorini, Ariſtophaniſque Scholiaſtes, & Eraſmi diſſidia, de natura & forma Spondylæ attexerem; videar revera quod dicitur λῆρον ληρεῖν. titionemque potius ad hoc ingeniorum incendium, quàm aquulam afferre. Quin potius ex illorum diſſenſionibus id colligo; Duas eſſe Sphondylarum ſpecies:

ſpecies: aliam nempe domeſticam, aliam ſylveſtrem. Sic enim Ariſtoteles & Abſyrtus. Σταφυλῖνος ἐστὶ ὅμοιος σφονδύλαις, ταῖς κατὰ οἰκίαν. Coeunt (inquit) Sphondylæ domeſticæ averſæ, etiam in noſtro conſpectu (ut Scarabei) mari superveniente fœminam, diuque in coitu hærent. Apage igitur Plinianas nugas, qui has ſerpentes eſſe voluit, qui nullo modo averſi coeunt. Heſychius & eum ſequutus Favorinus, hoc modo deſcribunt: Σφονδύλη· ὅμοιον γάρ φασι σιλφίῳ εἶναι, ὀσμὴν φαύλην ποιούμενον, οἱ τῆς ἀρετῆς ἀυξῆς. Ariſtophanes vero & ejus Scholiaſtes hoc modo: σφονδύλη σίλφη τίς ἐστὶ βδύλλη προσόμοια. Camerſius ex Ariſtophane, σφονδύλη σίλφη βδύλλῃ προσεοικυῖα, δυσώδης ὄντως. Ex quibus ſtatuo, Domeſticam illam Sphondylam, & Silphio ſimilem, graviter-olentem; quam ſi tetigeris fugitat, & præ metu male pedit. Sic enim Ariſtophanes ἐν εἰρήνῃ, ὡς ἡ σφονδύλη φεύγουσα πονηρότατον βδεῖ. Quo in verſu Eraſmum (per quem neſcio Atticiſmum) Sphondylen *Telem* interpretatum eſſe, Chil. adag. 3. cent. 7. nequeo ſatis mirari. Eſt autem exiguo corpore & ſubnigro (inquit Plinius) quæ & tacta dum vivit, & poſt mortem teterrimum odorem emittit. Hanc me nondum vidiſſe ingenuè fateor, ſive per cœli noſtri ſive per ſoli antipathiam fiat. De Sylveſtri Spondyle hæc apud Theophraſtum legimus, τῶν μὲν ἔξω θηρίων ἄλλο μὲν οὐδὲν ἅπτεται ῥίζης οὐδεμίας: ἡ δὲ σφονδύλη πασῶν. τοῦτο μὲν οὖν ἴδιον τῆς τοῦ ζώου φύσεως. Quæ verba Gaza reddidit latinè: E beſtiolis externis (*id eſt*, quæ non ipſis radicibus innaſcuntur, ſed extra eveniunt) nulla radicem aliquam tangit, excepta Sphondyla; quæ intactam nullam relinquit; eaque eſt propria hujus Inſecti natura. Georgius Agricola, philoſophus doctiſſimus, de Sphondylis rhizophagis ſic ſcribit: Sphondyle Vermis infra terram reperitur, circa radices convolutus (quod certè nunquam obſervare potuimus) ut Verticilli, (quem Græci σφονδύλον vocant,) ſpeciem præ ſe ferat, unde nomen invenit. Ei longitudo & Craſſitudo minimi digiti, caput rubrum, reliquum corpus album, niſi quod ſupernè nigricat, ubi cibo diſtente turget. Hæc hortorum peſtis cum nec careat pedibus (ſex enim habet) nec ſerpat, tamen fruticum cortices quibus radices obducuntur exedit, nec quicquã à radice cucumeris aſinini, chamæleontis nigri, centaurei, pancedani, ariſtolochiæ, vel vitis ſilveſtris temperat: quas aliud quodcunq; inſectum ne attingit quidem. Illud inſectum eſt procul dubio ille vermis, quem Malleolus ille in libro ſuo de ſpurciſſimis exorciſmis introducit his verbis: Vocatur (inquit) quidam vermis Germanicè Engar vel Ingar, ſub terra vivens, longitudine medij digiti, coloris albicantis, capite nigro, ſepes; qui gyrando, ſulcando, evertendoque terram, & corticem erodendo plantis ſterilitatem inducit.

Tertio ſuæ generationis anno inſtar formicarum volantium prorumpit, quæ parentum ſimiles arboribus inhærent, ac fructus abſumunt: tum vulgò vocantur *Lawbkaefer*. In diœceſi Moguntinenſi tanta illorum multitudo fuit, ut fruſtra excogitatis omnibus remedijs ſolo exorciſmo fugatæ (ſic enim ludit Malleolus) abjerint. De his item Cordus: Spondylæ ſubterraneæ ſunt vermes Inger vel Enger à Germanis, quaſi ἔγγειοι dicti.

Anno ſuum ortum ſequente ſemper in Scarabeos Maiales vertuntur: radicibus vim inferunt, & quaſlibet (etiam amaras, venenatas) tam fructicum quàm arbuſculorum radices erodunt, ita ut ſubito herbæ totæ, vel ſaltem folia flacceſcant. Quod cum olitores vident, terra circa radices effoſſa vermes extrahunt atque interimunt. Aprili, Maioque menſibus plurimum nobis nocent, Iulio & Auguſto reperiuntur multi apud nos locis mariſcoſis; ſed Vermes Maiales nulli, niſi in Devonia & Cornubia Angliaque occidentali. Hoc advertendum diligenter, haud ſecus Inſectis accidere, quàm plantis; ut ſcilicet

 colorem

colorem ſemper cum regione & terra mutent. Vidi enim & habeo penes me ſphondylam erucifórmem, colore ex cinereo albicante, capite nigricante; tacta veluti ſeſe in ſphæram colligit, & Verticillum fæminarum fuſo nentium ſcitè exprimit: unde nomen. Extra terram torpet, aëris impatiens. Vulnerata liquorem emittit dilutiùs atrum, quo tanquam encauſto literas ſcribere quis poſſit. Habeo & rubram ſphondylam intra terram ad duorum pedum profunditatem viventem: cui caput nigerrimum, os forcipatum, collum ex luteo rubeſcens, dorſum cocco infectum, ſex pedes anteriores miniatuli, venter reliquumque corpus omnino flavum; niſi lateri utrique juxta ventrem, octo rubeſcentia punctula, ornatus nomine addita fuiſſent. Medium digitum longitudine æquat, & vergente æſtate in muſcam tranſmutata abit. Vidimus quoque lucidam, corpore craſſiore, ſatis à medio dorſo ad caudam cæruleſcentem: à collo autem cæſij magis coloris videbatur, caput illi flaveſcens, ut & pedes: os forcipatum atque rubeculum. Dum juvenis eſt, toto candicat corpore: Livor ætatem ſequitur, incipitque à cauda. Mirum quo modo corpus in latum longumque undoſo quodam motu ſine loci permutatione agit, ac inter movendum colores ſæpius mutat. Nam dum in terra quieſcit, albicat tota; dum vero agitatur, quaſi per iracundiam, liveſcit. Omnino Coſſis majoribus ſimillimum Inſectum, quod ad corporis formam attinet; ſed illi ſeſe in verticillum agere & torquere nequeunt. Ex iſto vermi magnum muſcæ genus natum conſpeximus, quatuor alis donatum. Aliam denique habemus juxta cæpæ radices inventam, ejuſque fere cum livida magnitudinis, capite viridi, quatuordecim pedibus, cornuta, & ex albo viridante cauda: toto corpore viridi, albo, Xerampelino, coloribus mixtis notato: nos Cæpariam vocamus; quarum hic omnium Icones repræſentamus. Nunc inſuper Ioach. Camerarij de ſphondylis ſententiam addere placet, cujus mihi judicium ſemper integrum. Sphondyli (inquit) forte ſunt iſti vermes qui in terra inveniuntur, initio Veris, planè candidi, aut potius nonnihil lividi; qui autumno fiunt obſcurè virides; & pellucente è cute, pullo quodam ſucco colorantur: Caput ijs ſpadiceum, nigricans, & ſatis durum, ut facilè radices arrodere poſſit, Erucæ ſtatim conglobantur, & moriuntur, aliaſque reſumunt formas, muſcarum aut erucarum. Craſſitie ſunt digiti unius & longitudine ſeſquiunciali; pedes habet octo in medio corporis, quod caput ſpectat: noſtri vocant, *Erdtworme.* Guilandinus dicit Sphondylos eſſe vermes, ſic dictos, quod inſtar Verticilli radicibus herbarum circumvoluuntur. Alij etiam vermes, nigri, ſubrubentes, teſtaceoque cortice, multis pedibus inſtar ſcolopendræ prædití (cui etiam cognati videntur, niſi quod rotundiores, nec ita lati) reperiuntur in terra eruta prima æſtate, eo quo dixi modo, (ſi quis eos tetigerit) convoluti. *Engerlin* quoque

Vide Ioachimum Camerarium.

quoque vocant. Germani vermes ſubterraneos, flavos, nigro capite; juxta quod pedes tenues; in reliqua corporis parte nulli. Hi cum eruti fuerint, in globum ſe formant, atque Soli expoſiti ſtatim tabeſcunt. Vivunt enim tantum intra terram, & plantarum radices arrodunt. Omnes hi ſeſe conglobantes vermes, quis non inter Sphondylas cenſeret? *Hactenus Camerarius.* Niphus in Ariſtotelem, verticulum dicit eſſe aranei ſpeciem globoſam, in cujus medio corpore concavitas quædam conſpicitur verticilli formam referens. Sed hoc contra philoſophi mentem ſomniavit, & nos luſit. Sphondylarum in medicina quis uſus fuerit, nondum legimus aut ſcimus. Illud conſtat ex Philoſophorum principe, noctuas & nocticoraces eas venari; uti forte & Talpæ. Cordus venenatas ſentit. In Aethiopia Scorpij, quos Sibytas dicunt, Sphondylis item veſcuntur (Aeliano teſte:) à quibus ad Staphylinos tranſimus.

Cap. VII.
De Staphylino.

Σταφυλῖνον Gaza *paſtinacam* vertit *herbam*, oſcitante quadam incuriâ vel potius imperitiâ. Sed ut in Scholijs Nicandri apparet, neque antiquis medicis ſatis cognitus. Nam Scholiaſtes ſcribit ſtaphylinum Sphondylæ ſimilem beſtiolam: alij Cantharidi ſimilem affirmant. Hippocrates ſemel ejus meminit, ſed non deſcribit.

Ariſtoteles de Equorum morbis orationem inſtituens, irremediabile malum eſſe dicit, ἐὰν σταφυλῖνον πιεσχάνῃ. τοῦτο δ' ἐστὶν ἡλίκον σφονδύλη. Abſyrtus autem ſic ſcribit: ἐστὶν ὁ σταφυλῖνος ὅμοιος ταῖς σφονδύλαις, ταῖς κατ' οἰκίαν, μείζων δ' αὐτοῦ, γίνεται δ' ἐν τοῖς ἀγροῖς πανταχοῦ, καὶ πορεύεται ἐπηρκὼς τὴν οὐράν. Staphylinus (inquit) ſimilis eſt Sphondylis, quæ in ædibus verſantur, ſed maior; ubique in agris gignitur, & graditur elevata cauda. Vnde ſane verum Sraphylinum dignoſcere nullius negotij rem fore perſpicimus, ſi domeſtica nobis Sphondyla non eſſet ignota. Tamen ut meo officio & lectoribus fiat ſatis, duo Inſecta ſuis cum Iconibus depromam, quæ an Staphalini dici debeant, equidem neſcio; ſed non longè differre, pluſquam conjectura eſt: prima (ut videtis) tota cum ſplendore nigricat

Blattis non multum diſimilis; ſed corpore magis gracili ac longiore. Totum corpus duos digitos tranſverſos vel minus longum, cauda bifurca; quam dum aufugit, (fugit autem atq; currit valde velociter) quaſi in ſui defenſionem elevat, ac duos veluti aculeos candidiſſimos, breves, extrudit: verum nec pungere eum vidimus, nec ferire; minoreſq; & molliores aculei ſunt, quam ut penetrare poſſint. Hos dum per iram exerit, effundit cum ijs albam & craſſam quandam ſubſtantiam, ſed humido unguento molliorem. Vi-

vit maxima ex parte ſubter terram; ſæpius tamen inter ſegetes ſupra terram conſpicitur. An vero Sphondyle Ariſtotelis vel Abſyrti ſit ſimilis, ignoramus. Ruſtici Cantiani animal venenatum credunt, boveſque ejus veneno non ſecus quàm Bupreſtis inflari. Sane venenatam beſtiolā Staphylinum eſſe apparet, non ſolùm expertorum relatione, verum etiam ex Ariſtotelis & Nicandri authoritate. Secundū ſtaphylinum vermem forma mirabili, à Nobili viro Edmundo Knivet ſua ipſius manu graphicè pictum accepi, In Norfolcia Anglorum ſatis

frequentem. Caput illi parvum é puniceo fuſcum, ferè globoſum; os forcipatum atque exiguum. Proximè à capite tres utrinque pedes; quorum duo priores breves ſunt, (Erucarum more:) quatuor reliqui colore fere ſanguineo, quadruplo longiores. In medio corpore ſub ventre octo habet pedes obtuſos, veluti etiam Eruca. Cauda tuberoſa, & duabus ſetis bifurca. Venenatam utriúſque naturam ex eo didicimus, quòd equi duo, dum cum fæno eas devorarent, toto còrpore inflati interierunt. Quo in morbo Abſyrti remedia noſſe non erit inutile; ut ſimili deinceps in caſu habeamus in procinctu, quo equis mederi poſſimus.

Σαφυλῖνον βοσκόμενος ὁ ἵππος, ἅτε ἐνεχθέντα ἐν τῷ χόρτῳ, &c. *id eſt*, Staphylinum ſi equus ore prehenſum manderit, dum granum vel fænum depaſcit, ejicit eum illico, propter ſpiritus acrimoniam & cruores quaſi viperinos. Intumeſcit autem poſtea tumoribus maximis.

Primùm igitur tumores copioſe fomentato, ablue, & friça mari calido. Tum acceptis fecibus aceti, linum tenue conciſũ ipſis injice, quæ coquito cum aqua, & perunge totum: Vbi vero capit medicamentum, conſiſtat in recto calido, molliq́ue ſtabulo, pannis indutus, & ignis perpetuus proximè accendatur. Vnctio autem copioſa fiat & matutina; dehinc tertio die multum eluatur aqua calida, & ſudorem exicca; tum tectum fricato, fricatum nitro perungito. Neque timeas ſi labijs & oculis tumeſcat (ſolet enim ita contingere;) nam certò convaleſcet citiſſimè hoc pacto equus, & in priſtinam ſanitatem reſtituetur. An vero hi cum Cordi ſtaphylino vel Gallorum *Courtilles* conveniant, videant æqui rerum æſtimatores. Inveniuntur in hortis parvi digiti quandoque longitudine, tumuloſque elevant, more talparum, in quibus dormiunt. Thymum potiſſimum & ſambucum infeſtant; ſed non ita, quin alijs quibuſcunque herbis plantiſq́ue vim inferant. Si quid vero alij de Staphylino certius habuerint, per Philoſophiam & Phyſicam rogandi, ut hic ſuum quoque collocare talentum non graventur. Sic tandem Naturalis Inſectorum hiſtoria, ipſorum operâ locuples facta, non grates ſolum gratiſſimè ſed & fortem quoque cum fænore ampliſſimo benefica rependet.

CAP. VIII.
De Scolopendris & Iulis.

S*Colopendræ, Iuli, atque Aſelli* ultima hic acie poſiti; pedum numero Erucas Staphylinoſque & Sphondylas, imò omne inſectorum genus longè ſuperant, unde Multipedæ nomen maximo & veluti peculiari jure ijs competere videatur. Hæc Ariſtoteli σκολόπενδρα, Theophraſto
Nomin. σκολοπία, Dioſcoridi (à ſerpentum interitu) ὀφιοκτόνη, Varino & Heſichio ἀμφιδεσφάγανον, alijs σῆψ, nonnullis μυριόπους & πολύπους, vulgo Græcorum σκολοπήδρα dicitur. Latini item Scolopendram vocant, & ſepam, & porcum lutoſum, & Centipedam, millepedam, Multipedam; quæ tria ultima nomina Iulis item attribuunt. Hebraicè *Ghazam*, Arabicè *Alcamptia* & *alamula*, ut Sylvaticus teſtatur. Alberto *Almuga*, *altapua*; Polonicè *Stonogrobak gaſlanka*; Hungaricè *Zonos*, *hiragopap*, *matzkaia*. Germanicè *Ein naſſel.* Italicè *Centopede Vermi*. Gallicè *Chenille*, *millepied*; Anglicè *Scolopender* & *Manyfoot* appellatur. Tantum à Iulo differt (mea ſententia) quantum locuſta marina ab Aſtaco; pariformes enim ſunt, ſed hi ſemper minores, neque adeo morſu infeſti, nec venenati.

Maxima terreſtris Scolopendra, ea quam vides craſſitie & longitudine eſt, color totius corporis ex fuſco nigricante ſplendens. Singulis inciſuris pedunculus appendet luteus, *id eſt*, in ſingulis lateribus ſexaginta prorſum & retrorſum æqua facilitate promovet. Num et caput verſus ingreditur, & in caudam; ideoque à Nicandro & Rhodigino biceps dicitur. Partem inter caput & aluum non ſimplicem ſed multiplicem habet: quo fit, ut præciſum hoc genus vivere poſſit. Irritatus hic Scolopendra tam acriter mordet, ut Ludouicus Armarus (qui nobis eum é Libya dono dedit) quamvis chirothecis duplicique linteo munitus, vix eum manum petentem ferre potuerit; altè enim in linteum os forcipatum adegerat, diuque pendulus vix tandem excuti permiſit.

Horum alium ex nova Hiſpaniola allatum linea quædam flammea medium per dorſum ornat, atque æneus later pilorumque color commendat: habet enim capillares pedes, atque armatim ſe tollens celerrimè currit. Hoc ſumma admiratione dignum eſt, quum natura huic ânimalculo caput minimum dederit, memoriam tamen, vimque rationis æmulam, neque congio, nec urceo, ſed ampliſſima quâdam menſura tribuiſſe: cum enim innumeri adſint pedes quaſi remiges, & à capite veluti clavo alij permultum diſtant; novit tamen quiſque officium ſuum, & pro imperantis capitis mandato in hanc vel illam partem ſe conferunt.

Alius item ad nos ab Auguſtini promontorio ex India perlatus, corpore nonnihil atque pedibus major, qui ſeptuaginta liveſcentibus inciſuris, & bis totidem ſpadiceis pedibus conſtabat.

Plures Scolopendras reperiri non dubito, omnium ferè colorum, præter viridem: quamvis etiam Ardoynus de viridi mentionem facit. Inſita ſingulis proprietas (ex Theophraſti ſententiâ) ad Gladioli herbæ radices ſeſe conferre. Bubulas autem exuvias meretur Robertus Conſtantinus, eumque ſecutus Stephanus, nec non Ardoynus ipſe; qui Scolopendram primùm ſerpentem, deinde octipedem, tum in cauda cornigerum, ultimò tardigradum eſſe comminiſcuntur. Taxandi Rhodoginus, Albertus & Avicenna, quòd nullum Inſectum ſupra viginti pedes habere temerè affirmant, illique numero Scolopendram alligant. Quamvis etiam Nicandro biceps dicatur his verſibus:

——— καὶ ἀμφικαρὴς σκολόπενδρα
ἥτε καὶ ἀμφοτέρωθεν ὀπάζεται ἀνδράσι κῆρα,
νῆα δ' ὡς ἰκῶ ἔρχονται ὑποπλεκα θηρὶ κινεῖ:

Tamen pace tanti authoris dixerim, unicum illi, duntaxat caput, licet pari facilitate prorſum capite, retrorſumque ducente caudâ incedat: quod Nicandro alijſque impoſuiſſe minime dubito. Verùm (inquir) utraque item parte morſum infert. Quod ſanè æquè à veritate abhorret. Ore enim duntaxar forcipato mordet, cauda vero non aliter lædir, quam venenato contactu & virulenti cruoris exudatione.

Terreſtris Marinâ ſævior habetur, Oppiani judicio, & revera eſt. Cui opinioni Grevinum Pariſienſem nullâ authoritate fretum in lib. de venenis repugnare, maximè admiror.

Nequam hanc beſtiolam ac venenaram eſſe omnes hiſtoriæ teſtantur, ac eò magis quo ſunt hirſutiores. Rhytienſes horum multitudine ſua civitate ejectos apud Aelianum, atque Obterieres apud Plinium, ex Theophraſto legimus: unde quamvis nos Scolopendras ultimâ ſtatione locavimus, tamen eos in divina militia & ultione exequenda primos aliquando fuiſſe colligere poſſimus. Ruſtici ex Scolopendrarum exitu frequenti, ſerenitatem aëris præſagiunt: vbi verò ſe abſcondunt, pluvias prædicunr; Marcellus Virgilius in Dioſcor notavit. *In medicina hos uſus obtinent.* In oleo decocti capillos auferunt levi cum pruritu. Gal. 11. Simpl. & Aet. lib. 7. adverſantur cimicibus fætidiſſimis animalibus, atque eos ſuffitu necant, vivóſque devorant. Rurſus morſibus, interius ſumpti vel illiti medicinam afferunt Cimices, reciproca quadam & quaſi æmulante Antipathia, ut ex Plin. & Ardoyno lib. 6. de venenis, manifeſtum eſt. A morſu Scolopendræ terreſtris, locus undique liveſcit, putreſcit, intumeſcit, & vini rubri fecibus ſimilis videtur, ipſo primo morſu exulceratus. Aegineta. Aetius dolorem addit intolerabilem.

Dioſcorides totius etiam corporis pruritum. Omnes inſanabilem tradunt morbum, omniaque fere remedia reſpuentem. Symptomata habet, (inquit Anazarbæus) uti & præſervationem & curam, cum viperæ morſu communia lib. 6. Cap. 23. Contra hunc morbum alia intus ſumuntur, alia foris applicantur. *Inter interna*, Aegineta commendat trifolium aſphaltites cum vino hauſtum. Dioſcor. rutam ſylveſtrem, dracunculi radicem rritam, aſphodeli, radicem, ſemen & flores, ſerpyill ramos ac folia, calaminthani, feniculi & ariſtolochiæ radices, ex mero vel ex vino & oleo multum effert. Actuarius nepiram cum vino exhibet. Plinius ſalem ex aceto, vel potius ſpumam ſalis, quaſi utiliorem laudat. Plurimi etiam facit mentaſtrum, vel pulegium ſylveſtre, cum vino exhibita. Aetius abſinthium & mentham cum vino propinare jubet. *Externa* quod ſpectat, locum vulneratum primùm ſcarificaro, profundè incidito, ac venenum per cucurbitas extrahito. Tum ſucci centaurij minoris cum tertia parte vini dulcis ad mellis conſiſtentiam coctum imponito, & corium ſuperligato, per. 8. aut 14. dies; locum deinde cum ſpongiâ vino calido intinctâ foveto, & Scolopendræ morſum certo curabis. *Anonymus.* Plinius varia ad id medicamenta etiam præſcripſit; nempe aceti feces; ablutionem cum aceto factam; milij farinam cum pice liquida, butyrum cum melle; caprifici groſſos cum ervo & vino; læſi ipſius atque verucis urinam; ſalem combuſtum ex aceto & melle illitum; pulegium ſylveſtre cum ſale; ſalem cum pice cedria & melle; cuminum ſylveſtre cum oleo, atque omnia adianthi genera. Dioſcorides laudat allium, cum folijs ficus & cumino, & cum farina ervi & vino; calamenthæ item folia, & hordeum uſtum cum aceto; laudat item fomentum ex acida muria factum. Archigenes aqua Aluminatâ; Aegineta oleo multo calido locum foveri jubent. Nonus oleum rutaceum calidum præſcribit.

Quidam

Quidam intus atque extra ea plurimum efferunt, quæ ad Muris aranei morſum dari ſolent. Ariſtoteles Scolopendras liquidæ ſtyracis fumo elici, atque deludi ſcribit, cujus dum inhæret viſco, facile capitur.

De Iulis.

SEquitur Iulorum genus: quos ἰούλους Græci, mea quidem ſententiâ non à lanugine, ſed à nucum iuglandium atque avellanarum veluti caudis, quarum villi callo compactili infixi, Iulos hos repræſentant: unde & ipſi ἴουλοι nomen ſortiti. Ego latinè Iulum dici non neſcio, ſed Triremem quoque dicere auderem: Quandoquidem Lycophron Paridis triremes numeroſis utrinque ſcalmis celeres ἰουλόπεζας vocat. Eandem ſimilitudinem Nicander Scolopendris applicat, unde pariformes eſſe Iulum ac Scolopendram facile apparet. Hos Hiſpani, *Centopeas*, Itali *Cento gambi*: Angli (ex me forſan) *Gally worme* dictuti. Numenius Lumbricos terreſtres nigros Iulos item vocavit, Athenæo teſte lib. 7. *Nomen.*

——————————ἴουλοι
χθαλῶ τοὺς μέλανας γαιηφάγους ἔντερα γαίης:

Nihilominus niſi fuerint etiam multipedæ, in Iulorum numerum nomenque non venient. Sunt autem Iuli breves (ut dixi) Scolopendræ, pedum numero non Aſellum tantum atque Erucarum gentem, ſed omnia alia Inſecta vincentes. Iulorum alij glabri cernuntur, alij hirſuti. *Glabrum* unum vidi in lactuca capitata, parvi junci fluviatilis craſſitie, atque ea quam videtis magnitudine: caput illi nigerrimum, dorſum aurea tinctum flavedine. Venter ex cæſio argentatus, inciſuræ pedéſque capillares totidem ut oculos & memoriam facile fugerent. Secundus totus nigreſcebat, alba lineâ exceptâ, quæ à capite ad caudam uſq; rectà per dorſum ducitur. Tertius obſoletiùs flaveſcit; caput illi rubeſcit, uti & pedes; antennæ autem & naſcentes juxta caudam ſetæ liveſcunt. Quartum ſi corpore nigrius punicantem feceritis, pedibus autem & antennis levius, facile rem expedietis. Horum alios é muſco arborum corticibus innaſcente prodeuntes, alios ſub ollis trunciſque putridis latitantes cepimus. *In hirſutos* non plures incidi quàm duos. *Differentiæ.*

Primus hac figura & forma albicans, in muro repſit, pili breviſſimi innaſcentes nigri fuerunt. Secundus ventre ſublivido dorſóque inamæna flavedine maculato: eſt illi os punicatum, ocellus niger, pili caneſcentes. In arboribus effætis atque annoſis inter corticem & lignum latitat, atque etiàm inter ſaxa muſco villoſo ac denſo obducta. Omnes Iuli tactu ſe in gyrum colligunt & convoluunt. An ſint venenati equidem ignoro: ſed ſi fuerint, ſane perbeatum Pennium! qui varie ipſis nuda manu irritatis ac læſis, immorſus ſanuſque evaſit. Georgius Agricola ænei coloris Iulum (ſed is Scolopendram vocat:) his verbis recenſet; Scolopendra admodum exigua, in truncis arborum, aut in palis terræ infixis, (unde nomen invenit) gignitur & vivit; quibus amotis vel commotis egreditur, aliàs omnino latitura. Pennis caret, ſed plurimos habet pedes. Si quando repit, corporis partem mediam, veluti arcum intendit: ſi bacillo aliave re tangatur, ſe contrahit: color illi æneus; corpus tenue, nec latum, tres tranſverſos digitos longum; ad ſummum quatuor.

Alia item ſpecie, iiſdem ferè locis reperitur, corpore exili & terete, fili fere craſſitie, ſpadicei coloris dilutè: pedibus adeò numeroſis atque exiguis, ut

ut eos numero compleĉti ἐκ τῶν ἀδυνάτων ſit: quatuor digitos tranſverſos longa eſt: ſub ollis degit & aſſeribus putridis. Avicennæ Scolopendra (qui etiam Iulus) ſolummodo 44. pedes habet, palmam longus, tam exilis ac tenuis, aures ut intrare poſſit, lib. 4. Fen. 6. tract. 5. cap. 19. Hujus (inquit) aut nullum aut languidum venenum eſt, nec magnum dolorem excitat: qui floribus Aſphodeli, vel ſale cum aceto mixto ſtatim ſedatur. Iuli noſtrates (inquit Geſnerus) ſi in ædibus fuerint, ad Saccharum Thomæ, *id eſt*, puriſſimum (ceu ad optimum caſeum mures;) congregantur. Bruerus noſter (peritus ac induſtrius naturæ explorator) Scolopendras ſe hic in Anglia vidiſſe, & habere refert noctilucas, in ericetis muſcoſis toto corpore fulgentes. Cui licet, mentiendi neſcio, ultrò credam: eò tamen magis, quod Oviedus idem in nova Hiſpaniola per agros; & Cordus in Germania in cellis humidis obſervaſſe ſe ſcribunt. Mirum videtur quod Plutarchus refert, Beſtiolam aſperam multis pedibus celeriter ambulantem, multo cum ſemine ab Ephebo Athenis ejectam. lib. 8. Sympos. problem. 9. Iulus cellarius in
Uſus. puluerem crematus, mirifice urinam provocat. *Merula*. Iulorum liquor cum humore ex Aſellis expreſſo, ad albuginem oculorum tollendam divinum & efficax remedium. Arnold. Brev. 1. cap. 18. Atque hactenus de Iulis, de quorum natura Heſichij, Ariſtotelis, Nicandri, Lycophronis, & Ardoyni varias opiniones prætereo, quia variæ, non veræ.

CAP. IX.

De Aſellis.

Nomen. ARiſtotelis ὄνος, Medicis Græcis ὀνίσκος, Theophraſto ὀνίνος, Dioſcoridi κυβαρίς, Abſyrto ὄνισκος, Aſiaticis (Galeno teſte) κύαμος, à forma fabæ, cui ſimilis videtur dum ſe in globum contrahit. Vel quod (ſecundum doctiſſimum illum noſtrum Staffordium Minoritarum Wigornienſium ſub Ricard. reg. 2. præſidem) è fabarum folliculis culmiſque ſolent prodire atque oriri: Τύλον Plinius vocat, à callo cutiſque duritie. Alijs Ἴουλος; quamvis & pedum paucitate (ultra enim 14. non habet) & quod arcuare ſe nequit, longe alius à Scolopendra vel Iulo videatur. Valeant igitur Guillerini, Vincentij, Plinijque hac in parte inſomnia, Iulorumque ijs nomen liberè negemus. Ὄνος autem vocatur, non ab aſini forma aut tarditate, ſed quòd ad colorem ejus accedit, ut Pennius notavit. Eſt enim beſtiola multipes, coloris aſinini, naſcens in locis humectis. Dioſcorid. lib. 2. cap. 37. Galenus 3. de loc. affect. & 11. de ſimp. fac. cap. περὶ ὀνίσκων. Latini Aſellum, Cutionem, & Porcellionem vocant. Centipedem Plinius male dixit, quum 14. tantum pedes obtineat. Angli à forma *Sowes, id eſt*; Porculas: à loco ubi ſtabulantur, *Tylers-lowſe*, *id eſt*, Tegulares pediculos appellant: Vocantur item *Thurſe lowſe*, ſive Ioviales pediculi; à ſpiritu quodam non malefico, cui eos majores noſtri ſuperſtitioſè ferebant acceptos. Alijs item in locis *Chesbug* & *Cheſlip* dicuntur; ſed nominis rationem neſcio. Germanicè *Eſel*, *Eſelgen*, *Holtzwentle*, id eſt, arborum pediculus, quia inter corticem & truncum ſæpius invenitur: dicitur etiam *Sheſſlein* Georgio Agricolæ, & vulgò *Keller eſel*, quaſi aſinum cellarium dixeris. Saxonicè *Eſelchan*, à colore aſinino, ut Græci ὄνον, Italicè, Porcelletto. Gallicè *Cloporte*. Hiſpanicè, *Galmilha*. Arabicè *Harua Haura*, *Gauda ſchachalochada*, *Kiren*, *Orix*, Sylvatico authore. Brabanti *Piſſe de ſuege* appellant. Parvum quidem Inſectum eſt, digitum tranſverſum vix longum, ſemidigitum fere latum

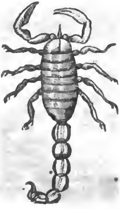
tum (de grandioribus loquor) colore livido nigricante; præcipuè ille qui in ſterquilinijs & terra reperitur; qui vero ſub tegulis & hydrijs, plane aſininum colorem refert; quatuordecim illi pedes, utrinque ſeptem; ſingulis pedibus unica eſt junctura, vix perceptibilis; duas habet breves antennas, ut viam tentet: tactus ſe in globum colligit; vel (ut Galenus loquitur) ad fabæ ſimilitudinem, unde κυάμος nomen indidit: latera circa pedes ſerræ modo dentata: ſub tegulis, vaſis aquarijs, in medulla arborum exeſa, inter corticem & caudicem putreſcentem naſcitur; uti etiam ſub petris, ex humido putreſcente nati. Deinde coeunt, & à coitu ova deponunt (unde vermis) candida, ſplendentia, margaritulis ſimilia, multa, & eodem loco coacervata, ut anno 1583. obſervavimus: tepido humore vivunt, in rimis parietum aut ædium latebris hyemem tranſigunt. Ex ovis primum vermes duriuſculi excluduntur, qui aliquantiſper ferè immobiles hærent & albicantes; tandem parentum more, liquorem atque rorem ſugunt. In calidis regionibus & ſiccis etiam reperiuntur; ſed ubi nocturno rore vaporeque reſarciunt, quicquid per diem humoris fuerat exhauſtum. Galenus hoc Aſellum pacto deſcribit, ὀνίσκος κατοικίδιος ζῶόν ἐστι πολύπουν ἐν τοῖς ὑδρηλοῖς ἀγγείοις, καὶ ἐν ταῖς κοπρίαις γινόμενον, κατὰ δὲ τὰς τῶν δακτύλων ἐπιψαύσεις σφαιρούμενον. *Deſcriptio.*

Ariſtoteli fuiſſe eum cognitum id probat, quod pediculum marinum huic ſimilimum dixerit, dempta cauda. Aſelli attenuant, aperiunt & diſcutiunt, ut Galenus ex Aclepiade nos docet. Ad oculum contemptiles videntur, ſed in oculorum remedijs præſtantes. Intus item (carent quippe omni veneno) magno ſunt uſui; nam ex vino contriti & poti, *Vrinæ difficultati auxiliantur, Dioſcorides*; cui medicamento hæc adjicit: ℞. aſellos (inquit) duos vel tres; coque eos in modico garo, ipſumque garum ex aqua cyathis duobus bibito. Plinius *ad calculum & Dyſuriam ijs utitur hoc modo*: ℞. ſtercoris murium & columbarum, ana ℥.ſſ. porcellionum ſive aſellorum tritorum duorum corpora contrita bibe, & ſedato dolore vel calculum vel arenulas plurimas excernes. Idem Marianum Barolitanum affirmare, ex Geſneri ſchedis accepimus. Galenus ex mulſo eos propinat, & a regio morbo hoc pacto multos liberavit. Aſclepiades hujuſmodi *ad dyſpnæam & aſthma* medicamento fæliciſſimè eſt uſus: ℞. Elaterij ob. dimidium, aſellos ex ſterquilinio petitos, ac diligentiſſime tritos n. 3. ex aquæ cyatho propina. Gal. κατὰ τόπ. Aſclepiades item antiquorum medicorum authoritate fretus, aſellos vivos & igne combuſtos & cum cochlearis menſum melle ſumptos plurimum commendat: *aſthma* enim à proprietate curant: cui ſententiæ Hollerij & Ioannis Agricolæ praxis fidem facit. Quidam torrent in patina ſextarium illorum in cinerem albiſſimum, deinde cum melle exhibent. *Suſpirioſis* medentur (inquit Plinius) ter ſepteni cum melle Attico triti, & pauca calida per arundinem hauſti, ſcilicet ne os & dentes nigreſcant. Ætius *ad idem* quinque vel ſex cum hydromelite exhibet; & præter opinionem *anhelosis*, *ſuſpirioſis*, *ſuffocatis*, etiam *elephantiaſi* Aſellos 21. cum melle optimo tritos, & ex aqua bibitos. *Paralyticis* mederi prodit Marcellus Empiricus cap. 35. In potu *Phthiſicis* conferre author eſt Plinius; qui etiam eos ad denarij pondus ex vini cyathis duobus in potu exhibitos, lumborum atquæ coxę doloribus prodeſſe affirmat: huic Alexius Pedemontanus aſcribit. Cælius Aurelianus hæc & ſimilia tamen ab Inſectis remedia improbat, rei potius inſuetudine, quàm vilitate aut incommodo eò mẽtis perductus. Experientia conſtat aſellos recentes multos bene contritos, ex vino, cerviſia, Ala vel liquore convenienti hauſtos, vel extrinſecus adhibitos, *Omnes fere oculorũ morbos ab adnatis vel innatis ortos (catarrhacta excepta)* curare poſſe: quod ſuperiori capite ex Arnoldi Breviario notavimus. In *Angina* cum melle lingendi ſunt, inquit Gal. κατὰ τόπ: & partes gutturis externæ *Vſus.*

ijſdem

ijſdem inungendæ, Aſelli cum roſaceo triti, & in malicorio calfacti, ac Auribus dolentibus infuſi medentur. *Dioſcorides*. Gal. lib. ſec. loc. & eupor. 2. tres. vel 4. in oleo coqui juſſit, atque expreſſum deinde oleum auribus *ſurdis*, *tinnientibus*, *dolentibus* infundi. Oleum aſellorum in propinquam *dente dolenti* aurem infuſum, dolorem à calida cauſa factum certo tollit. *Aetius*. 24. 27. Quidam cum unguento aliquo conveniente mixtum *auribus* inſtillant. Severus (inquit Galenus) *ulceratis auribus* cum fructu infudit. Faventinus *ad frigidos aurium dolores*, 21. Aſellos in oleo omphacino coctos præſcribit, quo loco circa aures ungendæ, & parum etiam inſtillare præcipit. Cardanus idem medicamentum experientiæ calculo ratum facit. *Ad ſtrumas* Plinius accipit reſinæ terebinthinæ quartam ad Aſellos ſterquilinarios partem: quo (inquit) medicamento parotides, Strumæ, atque omnes ejuſmodi tumores curantur. Eadem habet Marcellus Empiricus. Avicenna, 2. 2. capite 729. idem docet, & ex aliorum authoritate adjungit, Aſellos in potu ſumptos ſanare *Spaſmum* & *Alcuſez*, quod à nemine proditum meminimus. *Capiti dolenti* ſi oleum vel butyrum Aſellorum ſæpe adhibueris, dolorem tolles. Gal. Eupor. 2. 91. & Apſyrtus de quadrup. *Tonſillas fauciumq́ mala* triti percurant. *Dioſcor*. Vivus Aſellus paronychiæ appoſitus medetur. *Panos* item tollit cum reſinæ terebinthinæ 3. parte applicatus. *Plinius*, ℞. unguenti popul. ℥j. olei roſacei in quo decocti ſunt Aſelli ℥j. ß. croci grana iiij. miſce, fiat unguentum, *ad hæmorroidas dolentes atque tumentes*, nobiliſſimum. Alij (inquit Alex. Benedictus) porcelliones cum adipe aut butyro coquunt, deinde ovi luteum addunt, atque hoc, dolorem illum ſævum ſedant. *Duritias item* (Plinio narrante,) *Vlcerum & carcinomata, atque vulnerum verminationem* curant, terebinthinæ admixti. Nec vos autem nihil cælatum ſinam, ſubjicere illud placuit; ipſum Pennium aſthmate laborantem diu Aſellis vino maceratis uſum fuiſſe: ſed eum ſemper ſine fructu id faceret, meo tandem conſilio fumum ſulphuris per infundibulum bis terve hauſit, & à Symptomate illo tam diro plenè convaluit. ℞. olei violacei ℥iij. in quibus bulliant 4. Aſelli ad 3. partis conſumptionem. *Salſum humorem reprimit* extra inunctum. *Incertus*. Gallinæ item, lacerti aquarici, ranaque terreſtris, & Serpentes (ut Theophraſtus refert) Aſellis veſcuntur. Beſtiolam quandam Aſello ſimilimam per vomitum ejectam ſcribit Ambroſ. Paræus Chirurgus Pariſienſis; quale quid de muliere Solerius ſcripſit in ſecundum librum Ætij.

CAP. X.

De Scorpijs terreſtribus.

Σκόρπιος Græcis dicitur παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰόν: vel ut alij παρὰ τὸ σκολιῶς ἕρπειν. ῥὼξ item Scorpium ſignificat, vel Scorpij ſpeciem; de quo Nicander in Theriacis.

— αἰθαλόεις ῥὼξ

κέκληται μέλανι ἐναλίγκιος ...ἑρπετῶν. Κανθαρόλεθρος an Scorpij ſit ſpecies dubitari poteſt; brachia ſanè habet ſive chelas, & in cauda ſpiculum gerit. Latinè *Scorpius* & *Scorpio* à Plinio vocatur. Cicero, Plautus, Varro & Nonius *Nepam* appellant, quo nomine Columella ſæpe utitur. Hebraicè *Acrab* & *Cancrab*, quod pede calcantes pungit. Arabice, *Natarab*,

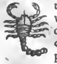

rab, *Achrab*, *Necharab*, *Hacharab*, *Acrob*, Rhaſis Conches; Pandactarius ſatocollon vocant. Hiſpanicè, *Eſcorpion vel alacram*. Italicè *Scorpione*, *Scurrificio*; Germanice, Anglicè, Gallicè, Brabantice, *Scorpion*. Sclavonicè *Niedwiadeck*. Illyricè *Iſtir*. Danicè *Wollckow*, in nova Hiſpaniola *Alacrani*.

Qui verò gibboſus caudam poſt ſe trahit convolutam, *Algararat* dicitur Sylvatico. Eſt autem Inſectum corpus oviforme obtinens, fuligine veluti obductum; é cujus imo cauda producitur globulis multis coagmentata, quorum ultimus cæteris uti longior videtur, ita ſolus præfixo vel ſimplici vel duplicato aculeo, & non nihil reflexo ad ipſius extremitatem, armatur. Pedes octo illi, atque chelis & forcipibus ſolidis furcata brachia. Caput, ut cæteris latens in pectoris ſummitate gerit, in quo tam exigui & pene nulli ocelli conſpiciuntur, ut ipſorum apud authores haud fiat mentio. Sunt autem omnes Scorpij vel caudati, vel excaudes. Caudatorum alij unico muniuntur aculeo; alij verò duplici, ſed ſpecie & natura non differunt. Scorpionum terreſtrium ſeptem à Nicandro ſpecies deſcribuntur. Primus albicat & minime eſt lætalis. Secundus ore eſt (inquit) rufeſcente: ex cujus ictu vehemens ardor, febricitatio, & ſitis intolerabilis: cui conſentit Ælianus. Tertius luridus & nigricans, cujus ictus inconſtantem efficit motum membrorum, cachinnumque Sardonicum & vanum inducit, qualis eſſe ſolet ſtultorum. Quartus eſt colore ad viride inclinante. Hic ſimul ac quempiam percuſſerit, frigus atque horror invadunt, adeò ut vel in calidiſſimo tempore grandine ſe obrui percuſſus exiſtimet. Plura habet hoc genus internodia, ſeptena ſcilicet aut novena; quod item in cauſa eſt, cur propter caudæ longitudinem profundiùs vulneret. Quintus livido pallidove colore eſt, amplo ventre diſtentoque; herba namque veſcitur & inexplebilis eſt. Non ſolum cauda percutit, ſed etiam mordet venenato dente. Ejus virus Nicander βύβρωστιν vocat, quoniam ab ipſo vulnerato homini bubo intumeſcit. Sextus cancro marino littorali ſimilis eſt, non tamen abſque cauda, ſed corpore grandiori & fere orbiculari, adeo ut cancrum referat caudatum. Matthiolus ſe hujus generis nigros, ferrugineos, virideſque vidiſſe dicit in comitatu Arcinonenſi, non longe à Sarcu flumine. Septimus ad Paguri formam accedit. Chelas quoque habet ut ille grandiores: gigniturque hoc genus ex paguris in ſicco, cavernam aliquam (piſcatorum inſidiantium vitandi conſilio) ingreſſis: quibus in locis ſi forte moriantur & putreſcant, oriuntur inde hujus generis Scorpiones, ut elegantiſſime de hac re Ovidius.

Concava littoreo ſi demas brachia cancro,
Cætera ſupponas terræ: de parte ſepulta
Scorpius exibit, caudâque minabitur uncâ.

Ælianus hunc flammeum vocat; nam pagurum coctione rubeſcentem æmulatur. Eſt & alia Scorpij ſpecies, quem Rhaſis dicimus & Arabum: Nicander enim & Græci illam nõ viderant: gibboſus admodum eſt, & omnium celerrime currens: cauda pro corporis puſilli ratione valdè magna: pallidus videtur, ſed aculeus admodum productus albeſcit. Rhaſis eum vocat *Iaráreti*, Albuchaſis *Grati*, Avicenna *Algeraratic* reperitur in regionibus Orientis, preſertim in Coz, & in Haſcari; ut notat Gordonius. Cæterorum Scorpionum ictus frigidum venenum infundere tradunt philoſophi: hunc unicum calidum remittere tradunt Arabes. Nos é Barbaria allatum vidimus,

& imaginem hic exhibemus. Omnium caudatorum aculeus cavus eſt, quo per vulnus venenum infundit, ut Ælianus refert, lib. 9. cap. 4. Cui item Plinius lib. 11. cap. 37. & Nicander in Theriacis ſubſcribunt. Quamvis Galenus noſter aliter ſentit, lib. 6. de loc. aff. cap. 5. ubi in hæc fere verba eos alloquitur, qui ſpecificam lædendi juvandive qualitatem humoribus vel vaporibus ferrent acceptam. Sed longe majorem admirationem meretur Scorpionis ictus, qui brevi admodum ſpatio ingentia adfert ſymptomata, & id quod injicitur dum ipſe pungit, aut perquam exiguum eſt, aut nihil omnino, nullo apparente foramine in ipſius aculeo: & ſane quum certis animalium piſcium plantarumque dentibus ſpinis atque aculeis ſolidiſſimum venenum vulneri ab ipſis illato videamus inferri, quid ad reconditas & forte nunquam viſas veſiculas, ſub aculei radice latitantes confugere opus habemus, quas feracia magis quam certa verique ſtudioſa ingenia excogitarunt? Octo ut dixi ſingulis pedes, præter primos chelates cancrorum more (quos ego lubentiùs brachia dicerem:) alij verò (ſi penitiùs introſpexeris) biſulci. Cauda ipſorum conſtat é ſex, ſeptem, & quandoque novem internodijs: in extrema cauda unus fiſtuloſus aculeus; aliquando (ſed rariùs) duo. Si alibi quàm in cauda aculeum habuiſſet (inquit Ariſtoteles lib. 4. hiſt.) quia gradiendo ſe movet, ad feriendum fuiſſet inutilis. Ælianus aculeum ejus exilem admodum & oculos ferè fugientem facit, é cujus inviſibili fiſtula (ſi qua talis fuerit) venenatus ſpiritus vel humor quidam liquidior, vulnere vix perceptili vel ſenſibili facto, inſtillat. Laterorſum incedit cancrorum more, caudam perpetuò movens ad feriendum promptam, ne opportunitatem elabi permittat: Mares ſæviores, graciliores, longiores, ventre, chelis, & ſpiculo maculatiores. Fæminæ contra (ut rectè Avicenna notat) majores, pinguiores, ventricoſiores, placabiliores. Mas item venenum habet infeſtius, Plinij judicio; fæmina mitius: omnes candidum, niſi nos ludos facit Apollodorus. Conſtat eos quibus ſeptem vel novem caudæ internodia, ſæviores eſſe: pluribus enim ſenæ ſunt: ferit obliquo ictu & inflexu. Venenumque omnibus medio die, ſumma item æſtate exaſperatur, cum incanduere Solis ardoribus: itemque cum ſitiunt inexplebiles potu. Peſtis ejus importuna videtur, & quæ gravi ſupplicio lenta per triduum morte conficit. Virginibus lætales ſemper ipſorum ictus, fæminis item maximam partem, omnibus: viris autem, mane quando exeunt cavis, priuſquam aliquo fortuito ictu egerunt venenum. Proprium Scorpionum, quod manus palmam glabraque non feriunt membra, nec niſi pilos tetigere. Scorpiones in totum nulli animalium nocere putat Plinius, quibus non ſit ſanguis. Quod falſum eſſe Doctor Wolphius Tigurinus, medicus doctiſſimus teſtatur: vidit enim (ut Pennio retulit) Viperam vaſe cum Scorpione concluſam, quæ ſe mutuis morſibus ictibúſve interemerunt. Imo confligere ipſos eſcæ cauſa cum viperis atque omni virulentorum inſectorum genere, narrat Ælian, lib. 8. cap. 13. Scorpium à vipera devorari certum eſt, inquit Geſnerus: imo inde gravior fit ejus morſus. Scorpionum item ictu ſerpentes mori Theophraſtus aſſerit, non homines: Galenus autem id dogmatis, experientiâ fretus, mendacij alligat atque convincit. Mirabilem Scorpionum fraudem Ælian. lib. 6. cap. 23. narranti Pennius fraudi vertit: verùm cum idem in Italia ipſe animadverterim, aſſeram authoris fidem, & caput redimam. Scimus enim quicquid eo loci artium homines habent, id omne ad fugiendos Scorpios depromere: quare ſoccis ſe muniunt; lectos in ſublimi ſuſpendunt, procul à pariete lecti Atlantes ſive fulcra in vaſis aquâ plenis collocant, aliaſque multas vias excogitant, quibus Scorpionibus fraudi vel exitio eſſe poſſint. Verùm tum illi tectum ædium conſcendunt; confractam (ſi qua talis fuerit) tegulam ſeponunt; per rimam unus é ducibus robuſtiſſimis (chelarum

Lib. 11. ca. 25.

Lib. 19. cap. 4.

larum virtute fretus) dependet, cauda item pendulâ; tunc alius per ejus dorſum veluti per ſcalam deſcendens, prioris caudam apprehendit; ſic tertius ſecundi caudam; quartus viciſſim tertij, &c. donec concatenati lectum attigerint. Tunc poſtremus deſcendit, dormientem ſpiculo vulnerat, & per catenam ſociorum recurrit, poſtea reliqui eodem ordine ſeſe ſubducunt (catenam veluti ſolventes,) donec ſeſe omnes alter per alterius dorſum ſurſum receperint. Hujus proprietatis meminit etiam *Clem. Alex.* 1. *Stromat.* Cæterùm neque omnibus in locis venenati ſunt, neque cunctos ex æquo vulnerant vel afficiunt. Nam neque in Sicilia vivunt; vel ſi vivant, non lædunt tamen: operamque propterea & oleum perdiderunt Pſylli, quum peregrino hoc malo (quæſtus cauſa) Italiam implere eſſent conati. Plin. lib. 11. cap. 25. Idem de Pharo Ariſtoteles memorat, lib. 8. hiſt. cap. 29. de Melita inſula, Diodorus lib. 4. cap. 3. de Tractu Norico Ioſephus Scaliger exerc. 189. 5. ubi licet nullum non movebis ſaxum ſub quo non offendas plurimos, tamen aut non omninò; aut nullo cum ſalutis periculo homines feriunt. Contra in Ægypto, Scythia, Africa, atque Albania, læthale infligunt vulnus, ut in Alexandri ab Alexandro, Plinij, Dioſcoridis, atq; Strabonis libris videre eſt. Anglia, Scotia, Hibernia, Vaſconia, Scorpiorum familiam ferre nequit; ut neque frigidiores illæ inſulæ Aquilonem magis ſpectantes. Licet enim diurni Solis calorem iniquiùs tolerant. Atque latitant propterea ſub ſaxis totum diem: noctu tamen haud minus caloris indigi videntur, cujus deſiderio non cubilia tantum ſed & lectos item affectant plumoſos, ſeque dormientibus ibidem applicant atque accumbunt: varia de Agro Tridentino, Sancti Vigilij precibus ab ictu Scorpionum lætali liberato affirmant, ſed penes lectorem fiat electio, utrum pro re geſta id an fabula velit agnoſcere. In Scythia contra fit, ubi ſi hominem vel ſuem, vel quamvis beſtiam aut alitem percuſſerint, certo interimunt. In Italia Cardanus raro naſci prædicat læthales. Sed Matthiolus ibidem, præſertim in Hetruria, à Scorpionum ictibus horrendam Symptomatum Syndromen recenſet, aliquando cum morte junctam; traditque Ælianus, lib. 8. cap. 13. non ſolum per ictus Scorpionum vitam periclitari in Æthiopia, ſed eorum item excrementa calcantes, exulcerari pedibus, atque ægre vix iterum convaleſcere: hos autem Scorpiones *Sibritas* nominat, aſpidibus, lacertis, Phalangijs, alijſque viroſi generis inſectulis veſcentes: unde illis tanta veneni vis & veluti graduatio (ut cum Paracelſo loquar) contingere videtur.

Ariſtoteles item quoſdam in Caria Scorpiones memorat valde φιλοξένους (circa Latmum Cariæ montem id fieri narrat Ælianus) qui Iovi hoſpitali ſacri, advenas & peregrinos non feriunt, vel feriendo non multum lædunt: indigenas vero ſi percuſſerint, ſtatim occidunt. Leo ubicunque Scorpium videt, ut vitæ hoſtem fugit, Phyſiologo teſte, cui fidem facit Ambroſius. Feruntà veſpis apibus & Crabronibus nunquam vulnerari; quem Scorpius percuſſit. Plinius. Generatio eorum duplex eſt; communis per coitum; rarior, (quo ad nos) per putrefactionem. Sunt qui eos non coitu producere contendunt, ſed nimio Solis calore procreari. Aelianus lib. 6. de ani. cap. 22. inter quos Galenus primum taxandus, qui lib. de fæt. form. non naturam ſed caſum, Scorpionum muſcarum araneorum vermium lumbricorumque facete videtur parentem, atque illorum ortum fortuitis cœli loci materiæ caloriſque conſtitutionibus aſcribit: verum coeunt procul dubio, vermiculoſque (quod vidimus) vivos, albos, ovorum ſpecie pariunt, & incubant: mox ut prolem perfecerunt, pelluntur ab ea ipſâ, ſicut & araneis, (Phalangijs præſertim) accidit, & interimuntur à ſuis liberis magno quidem numero. Fæcunda animalia Scorpiones; ſæpius enim undenos pariunt. Quidam & ab ipſis

Generatio.

Natura.

Victus.

ſis fœtum devorari arbitratur (nempe Antigonus) unum modo relinqui ſolertiſſimum; qui ipſe matris clunibus imponendo, tutus & à cauda & à morſu, loco fiat; hunc eſſe reliquorum ultorem, qui poſtremo genitores conficiat ſuperne. Vere & autumno, bis ſcilicet in anno, pariunt. Rarior per putrefactionem Scorpionum ortus varijs fit modis: nam ex paguris putridis naſcuntur, teſte Plinio, lib. 11. cap. 25. & ex Crocodili cadavere, aſſerente Antigono, lib. de mirab. hiſt. cong. 24. Extat enim ex Archelao Ægyptij cujuſdam ibidem Epigramma, in hæc verba:

εἰς ὑμᾶς κροκόδειλον ἀποφθίμενον διαλύει
σκόρπιοι, ἡ πάντα ζωοθετοῦσα φύσις. *id eſt,*
In vos diſſoluit morte, & redigit Crocodilum
Natura extinctum (Scorpioli) omniparens.

Lib. 20. ca. 12. Addit præterea Ariſtoteles, ex Siſymbrijs putreſcentibus Scorpios naſci. Ex ocymo item ortum habere, præter Plinium Kiramides author eſt. Dum Italus quidam Ocymi odore multum delectaretur, Scorpius illi in cerebro natus eſt, qui poſt vehementes longoſque cruciatus, tandem mortem intulit. *Hollerius*, lib. 1. cap. 1. praxeos. Idem de puella quadam Gallica audivit Geſnerus, ut ipſe ſuo Chirographo teſtatur. Doctor Bauchinus, in Anatomicis nulli ſecundus, Doctori Pennio retulit, ſe baſilicon ſive Ocymum in muro quodam Pariſienſi abſcondiſſe, & poſt certum tempus duos ibidem Scorpiôs inveniſſe. Non immerito igitur Chryſippus ocymum multis vituperavit. Non deſunt qui affirmant, ſi quo die quiſpiam a Scorpio vulneretur, eodem ocymum ederit, mortem eum effugere non poſſe. Tradunt alij, ſi manupulus Ocymi cum decem cancris marinis vel fluviatilibus teratur, & ſimul in loco Scorpijs obnoxio relinquatur, omnes Scorpios eò conventuros. Plin. lib. 20. cap. 12. Dioſcorides autem lib. 2. 135. & lib. 32. cap. 5. tradit Scorpiones à cancris interfici, ſi cum Ocymo admoveantur. Alb. Magn. lib. 19. anim. cap. 18. nec deſunt qui cum Avicenna ex putrefactis quibuſdam lignis generari illos autumant, & pro libitu componi.

Plurimum quoque ad ipſorum generationem & ortum locus facit. Siquidem in Hiſpaniola, Canarijs, Numidia, Scythia, Peſcara, Barbaria, Æthiopia, tanta Scorpionum copia, ut cives aliquando agros, ſolumque vertere neceſſe haberent. *Oviedus, Thevetus, Leo Afer, Plinius*. Regio circa lacum Arrhatam in India Orientali prope flumen Eſtamenum adeo ſcorpijs fœcunda & infecta, ut incolæ conſilij melioris inopes, ſedibus relictis, ſolitariam illam reliquerint. Ælianus, lib. 17. cap. 40. Quum quis bidui iter é Perſicis Suſis in Mediam fecerit, infinitæ ſcorpionum multitudini obujus fit. Quare Perſarum Rex equo eò iter facturus, triduo ante civibus imperat ſcorpios venari; plurimoſque capientibus maximam ſtatuit mercedem. Id ni fieret, per ſcorpionum copiam, nullo non ſub ſaxo latentium, tranſeundi venia & facultas non eſſet. Ælian, lib. 15. cap. 26. India Orientalis, Agatharſide teſte, nec non Africa, ſcorpios gignit permultos & magnos, qui etiam aculeis vulnerant, ut Europæi. Americani ſcorpij omnium minimi, ſed maxime virulenti, ſi Africanos dempſeris: quorum tam præſentaneum venenum, ut principe viſcere ſtatim petito, quàm citiſſimè perimat. Noricorum ſubalpinorum regione ſcatent admodum ſcorpij, ſed (ad naturæ admirationem) omnes innoxij, ut Scaliger affirmat. In Pharo item & Avanienſi territorio ſcorpij (quod antea diximus) non lædunt.

In quibuſdam Helvetiæ agris (ut circa *Rappiſwill*) Scorpij minimi reperiuntur, & innocui. *Geſn.* Sic etiam in quibuſdam Germaniæ regionibus. In nova Hiſpaniola magna Scorpionum vis. ſed parum venenati ictus eorum. Sequitur dolor, ſed nec gravis nec diuturnus; imò a Veſpæ punctura vel apibus

bus magis læduntur; niſi forte jejunus fuerit Scorpius, vel nuperimè vulneratus. *Manardus*. Scorpij autem ex inſula Ferrata (quæ eſt una è fortunatis) & Copto Aegyptiaca, maximum dolorem cum veneno læthali inferunt. In Caſtella Hiſpaniæ regione, ſæpius agricolæ dum terram aratro ſcindunt, Scorpios innumeros Formicarum more congregatos inveniunt, ubi per hyemem deliteſcunt. *Matthiolus*. Loca frigidiora Scorpijs carent ut Vaſconia, Anglia, Scotia, Hibernia, Dania, & maxima Germaniæ pars; vel ſi qui ibidem fuerint, veneno haud pollent. Mirum de Iſidis Sacerdotibus narrat Aelianus; quæ in Copto, urbe Aegyptiaca, ubi multi peſtilentiſſimique abundant, ſcorpios calcare & humi projicere tuto ſolent. Pſylli item gens Africa, a Scorpijs lædi, imo peti non poſſunt; quum enim ad venenatā aliquā beſtiam acceſſerint, ſtupet illico, & veluti incantata vel ſyderata, nō movet. Porci quoq; omnes non nigri (hi enim percuſſi omnino moriuntur) liberi ſunt ab eorum ictu. Deniq; *Victus.* Stellionem, Aſcalaboten, Cancrum, accipitrem, Scorpius alia ve venenata beſtiola non lædit, ut Gal. ad Piſonē, & Geſnerus noſter notarunt. Terrâ vivunt, & aliquibus in locis, herbas, lacertas, aſpidas, verticillos, blattaſque atq; omnem venenatam beſtiam comedunt. Aelia. *Vſus.* Qui vero eorū excrementa calcaverit, ulceribus ſcatebit. Gallinis, Ibidi, Viperiſque, magno eſui, uſuique ſunt, unde Viperam Ariſtot. *σκορπιομάχον* dixit. Nec tam illis cibo quam nobis remedio. Nam ſuo ipſorū vulneri appoſitos ſuccurrere cuiq; notiſſimum eſt. Scor- *Vſus medici.* pius itē tritus, *Stellionum veneno* reſiſtit. Pli. Quidam cum vino tritum bibunt, cauda abjecta; alij ſuper prunas poſito vulnus ſuffumigant, & deinde cinere ſcorpij aſpergunt. Nonnulli tritum cum ſale, lini ſemine & althea, vulneri alligant. *Ad calculum* pulvis Lanfranci, ℞. ſcorpios viginti vivos, claudantur in olla anguſti oris, & lentò igne ſpodium confice, quod ad calculum pellendum mirabile. Scorpius toſtus uſtuſve, ac cum pane devoratus, *veſicæ calculos* frangit. Author ad Piſonem. Scorpij tres nova olla incluſi, ac operculo optime lutato impoſiti, igne ex ſarmentis vitium in clibano redigantur in cineres, doſis ad gran. 6. cum ſyrupo 5. radicum, Renum calculos mirabiliter pellit. Sylvaticus. Recentiores ſcorpionum ſpodium inter calculi remedia celebrant, & eorum oleum in veſicam infuſum, ſupraque inunctum. Alex. Benedict. Aggregator, & Leonellus Faventinus ex Galeno (Eupor. 3.) tres exiguos ſcorpiones comburere docent, & eorum cineres é ſyrupo, vel decocto, vel condito appropriato exhibere *ad calculos atterendos*, & lib. 2. cum adipe miſtos toſtoſque dare ijs jubet, qui aliàs abhorrent ab eorum eſu, ut citra ſuſpitionem ſumatur. Medicamentum item illud Abolai, quod tam multum laudat Arnoldus, ex cinere ſcorpionum conſtat, ut in 2. Breviarij, cap. 16. videre eſt; uti etiam ſyrupus mirabilis Regis Francorum ad calculum, qui eodem libro & capite deſcribitur. Rondeletius (capite de calculo) in ſua Praxi ſcorpium frigidum eſſe aſſerit, & ideo ad *Calculum pellendum* oleo ejus compoſito non ſimplici, utendum. Compoſitum illud oleum Matthiolus docet, commentar, pag. 1407. 20. Sed ante eum Luminare Maius id confecerat, hoc modo; ℞. Ariſtolochiæ rot. rad. gentianæ, cyperi, cort. capparum, ana ℥j. olei amygd. amar. Kiſt. j. ſtent in Sole triginta diebus. Tum adde ſcorpiones xv. & arctiſſimè clauſo vaſe, iterum tandiu ac antea dictum eſt Soli exponas. Coletur deinde oleum & ſervetur uſui. *Alij hoc modo præparant*, ℞. ol. antiq. q. v. pone in eo Scorpiones quot nanciſci potes menſe Iulio (tum enim maxime venenati, & huic remedio aptiſſimi) atque adde dyctamni albi, fol. abſinthij, betonicæ, verbenæ, roris marini, ana, m. j. inſolentur per longū tempus, deinde per alembicum in balneo deſtillentur. S. Bernardi oleum vocatur: urinam potenter provocat. pectini inunctum valet *contra morſus quoſcunque* venenatos; vermes ad miraculum uſque expellit. *Braſſavolus*.

Ex oleo Scorpionum & linguis aſpidum fit medicamentum præſtantiſſimum *contra peſtem*, ut Crinitus reſtatur. 1. 7. Paratur nunc oleum (inquit Manardus) Scorpionum cum oleo antiquo, additis multis medicamentis ad venena laudatis; eſtque mirabile in peſte & venenis omnibus. Scivi enim hominem qui hoc ſolo munitus, ſæviſſimam quam vis peſtem nihili fecerat, nec ſolum ſemetipſum, ſed etiam famulos ad ægros inviſendos venientes, incolumes ſervarat. Novi item ſolâ inunctione permultos evaſiſſe, à ſæviſſimis hauſtis venenis. *Hæc Manardus*. Linimentum Scorpionum, *contra peſtem & venena universa*. Fumanellus quoque deſcribit lib. de cur. peſtis, cap. 12. Confert quoque Scorpius à Vipera percuſſis, inquit Gal. lib. 11. de ſimpl. Samonicus ad dolorem oculorum mitigandumm valde eos laudat, his verſibus;

Sed dolor immeritum lumen ſi forte laceſsit,
Lana madens oleo noctu connectitur apte,
Viventiſq́, nepa lumen geſtatur amicum;
Ex folio & caulis cineres, confractaque thura,
Et laticem Bacchi ſata cum lacte capellæ
Deſuper induces, atque una nocte probabis.

Si quis ſcorpiones attritos ex vino mulſo capiat Ictero affectus, quam primùm Galeni ſententiâ, curabitur. Kiranides ad quartanam quotidianam & tertianam pellendam, Scorpium in cotylam olei circa Lunæ diminutionem mitti, ac ſervari præcipit: atque hoc oleo totum corpus, qua articuli conſpiciuntur; quinetiam extremitates pedum manuumque; frontem item & caput, ante horam paroximi bene inungi. Quatuor poſtremos articulos caudæ ſcorpionis unà cum auricula panno nigro ſic involutos, ut nec ſcorpium dimiſſum, nec eum qui alligaverat, æger perſentiſcat, triduo. *Quartanam* tollere author eſt ex Magorum ſententia Plinius Secundus. *Sed hæc mittamus*, & ad Antiſcorpionia dicenda orationem flectamus. *Primum igitur de Prophylacticis*. Si locus heliotropij ſurculo circumſcribatur, negant Magi ſcorpionem egredi poſſe: herba vero impoſita, omnino mori affirmant. *Plinius*. Fumigatio facta cum ſulphure, galbano & ungula aſini, ſcorpiones fugat. *Rhaſis*. ℞. Styracis, arſenici, ſtercoris ovium, adipis Zirbi ovium, ana partes æquales; diſſolvantur cum vino, & fiat ſuffitus juxta ſcorpionum cavernas. Si raphanus inciſus cavernæ imponatur, non egrediuntur. Confert item ſcorpio uſtus, aſini jecur, ſandaracha, cum butyro vel adipe capriin ſuffumigijs. *Varignana, & Diophanes in Geopon. Rhaſis* radicem enulæ geſtatam laudat: Macer de ſemper-vivo ſic ſcribit,

Prophylactica contra ſcorpionum ictus.

Affirmant iſtam, qui ſecum geſſerit herbam,
Hunc non affectat letali Scorpius ictu.

Si quis manum herbâ, Paris dictâ, vel radicis ejus ſucco inunxerit, ſcorpium impunè teneat. *Flaminius*. Vvæ præſervant homines à ſcorpionis ictu, uti etiam nuces Ponticæ in zonis geſtatæ. Ætius. Fugat etiam eas, vel ictus nou lætales facit, Lapathi ſylveſtris ſemen, vel radix epota cum vino. *Dioſcorides*; qui etiam ex Afrorum relatione ocymum idem facere narrat. Delphinium herba ſubſtrata, uti & lychnis ſylveſtris, ignavos reddit & torpidos: *idem*. Imo aiunt (inquit) quandiu quis Attractylidem herbam manu retinuerit, tandiu vel à ſcorpione immunis erit, vel ſaltem ab ictu non dolebit. Semen acetoſæ ſylveſtris bibitum à ſcorpionibus præſervat. *Avicenna*. Genicularis herbæ ſubſtratu vim Scorpionum repelli, Iſidorus affirmat.

affirmat. Qui raphanum comedit, heliotropium gerit, vel ſtellionem aridum ſecum portat, eum Scorpij non vulnerant, ut ex Africæ incolis didicit Plinius. Dyptamus item ſuffitus, mentaſtrum ſubſtratum, oleum Scorpionum cavervarum foribus illitum, ne in cubiculum veniant, optimè faciunt. *Rhaſis.* Necant vero eos Impoſita; raphanus commanſus, Baſilicon latifolium juxta aquas naſcens, folia malvæ, aconitum, helleborus niger (albus contrà eos morituros vivificat, ſi Plinius meretur fidem;) telephium, rhodia radix, ocymum rubro flore, ſaliva jejuni & bilioſi hominis. *Rhaſis, Plinius, Avicenna, Democritus in Geopon.* Ad curam vero ictus atque vulneris, Guilielmus de Placentijs hoc generaliter præſcribit; *nempe*, ut Theriaca intus atque extra per 12. horas vel plures ſtatim detur. Deinde cauterio actuali adhibito, ſecandus locus affectus, & venenum cucurbitulis extrahendum. Galenus vincula ſuperius injicienda monet, & partes infectas abſcindendas. 5. de loc. aff. Cap. 3. Verùm cum illud ægris difficile, ne dicam crudele ſubſidium videatur; placuit é veteribus ea deſcribere, quæ huic vnlueri medentur. Primùm autem factum ab ijs vulnus ita dignoſces: Locus ſtatim rubet inflammatus, alternis vicibus (ut in febri intermittente accidit) frigeſcens; quandoque melius ſe habet æger, quandoque pejus. Plenus ſudore madet, pili eriguntur, totum corpus palleſcit, inguina intumeſcunt, flatus per aluum erumpunt, viſcoſis lachrimis & ſordibus oculi difluunt, junctura in dureſcunt, & ani procidentia laborat; ſpumat ore, convulſionibus opiſthonicis corripitur; etiam ſingultu, & quandoque largo vomitu. Labore ſubito fatigatur, horroris ſenſu vexatur & tremore; extremæ corporis partes frigeſcunt, dolor pungens totam cutem perturbat; nonnunquam ſibi grandine percuſſus videtur. Galenus enim (3. de loc. aff. Cap. 7.) percontatus à Scorpione percuſſum, quid ſentiret: videor (inquit) mihi grandine coopertus & infrigidatus. μυρμηκίαν, addit Aetius, ſive verucarum formicantium in ano eruptionem. Tandem lypothymia; ab hac ſyncope; deinde mors. Si infernis partibus vulnerantur, (ſcribit Aetius;) inguinum tumor ſequitur; ſi ſupernis, axillarum. Cognito jam & perſpecto vulnere, ac per ſectionem dilatato, generalique cura (quam recenſuimus) adhibita, ſpecialia deinde applicare convenit, quorum immenſa apud authores ſylva. Galenus inter exteriora hæc numerat; *Balſamum, abſynthium verum, vel ſuccum baccarum myrti nigri inunctum*; Sputum item jejuni hominis variè commendat, & veluti incantamentum adhibet. 10. lib. ſimpl. Intus vero exhibere jubet, *Balſamum verum cum lacte muliebri, ſaphirum lapidem tritum, aſſam fætidam, ſcordium, centaurium minus, rutam, caſtoreum.* Ex Caſſione Medico hoc laudat: ℞. *Aſſæ fætidæ, galbani, ana. p. æq. Confice cum decocto Scordij & Ariſtol. rot. Doſis avellanæ quantitas cum calida. Ex Andromacho iſtud commendat lib. de Theriac.* ℞. *Theriac.* ℥ij. *vini* ℥iiij. *miſce & propina.*

Doſcorid. externa.
Cyperus contuſus & impoſitus
Amomum ex Ocymo illitum
Lacteus ficus, vel ſalviæ ſuccus
inſtillatus. Scorpius ipſe tritus.

Delphinum.
Mullus piſcis diſſectus.
Smaridis piſcis caro.
Salita lacerta diſſecta.
Mu es domeſtici diſſecti.
} appoſita.

Souchus contuſus.
Intybus.
Hieracia.
Meliſſa.
Rubi flos.
Mori fructus.

Interna ex Dioſcoride.
Cardomonum.
Myrti ſuccus.
Lauri baccæ.
Fimus aſini vel equi.
Semen Lychindis.

Verbaſcus.

Curatio ictus Scorpiorum.

Verbaſcus.
Chamæpitys.
Scorpioides.
Heliotropium.
Calamentha
Trifolium.
Scordium.
Lotus ruſtica.
Ocymum cum polenta.
Farina triticea cum aceto & vino.
Sampſuchum cum aceto & ſale.
Lacer oleo dilutum.
Aqua marina.
Sulphur vivum cum reſina & Terebinthina.
Sal cum ſemine lini.
Galbanum ſplenij modo inductum.

{appoſita.

Oxylapathi ſemen.
Phalangium herba.
Abrotanum.
Aſphodeli ſemen & flores.
Rubi flos
Paſtinace ſemen.
Heliotropium.
Cupreſſi ramuli.
Ruta.
Origanum.
Oluſatrum.
Peucedani } ſuccus epotus.
Souchi
Decoctum Gentianæ rad.
Ariſtolochiæ cort.
Pulegij.
Scorpius toſtus devoratus.
Cancri fluviatiles crudi tritiq;, cum Lacte aſinino poti.
Vrina humana pota.

{ex vino pota.

Externa alia ex Avicenna.

Majorana cum aceto impoſita.
Radix colocynthidis contuſa.
Arundinis contuſa.
Cortex avellanæ Indicæ.
Caro arietum aduſta.
Mummiæ 4. gr. cum butyro ex lacte vaccino.
Decoctum ameos.
Furfur Emplaſtri modo.
Sapa.
Cortex thuris.
Bedeguar.
Spina alba.
Grana pini.
Dactyli.
Ficus.
Polium montanum.
Anacardus.
Cinis alkali.
Furfur tritici decoctum cum fimo columbino.
Sal urinæ.
Oleum abſinthij.
Decoctio urticæ, vel Chamæmeli.

Sed præcipuè valet Naptha alba calfacta & applicata. Ore item venenum exugere confert, niſi ſit antea ulceratū: atq; tum inflammantia applicare, qualia ſunt pyrethrū & Allium.

Interna ejuſdem.

Abſinthij ſuccus cum aceto.
Doronicum.
Cynamonum.
Myrrha.
Carthami ſylveſtris fol. & fruct.
Citri ſemen.
Mummia.
Galbanum.
Rad. colocynth. & Gentianæ.
Avellana indica comeſta eſt ejus Theriaca.
Scyllæ radix comeſta, mirabile contra Scorpionum ictus.
Bruchi toſti & devorati.
Cæparum & abſinthij ſuccus.
Centaurei minoris ſuccus.
Sapa item bibita valde prodeſt.

Antidota Anderam, aliàs Braz. regis Siciliæ.

℞. Caſtorei ℥j. Scordij ℥ij. caſti amari ʒj.ß. aſſæ fætidæ ℥iij.ß. confice cum melle. Doſis ʒiſſ. vel. ℥ij. cum vino.

Aliud Ejuſdem.

℞. Ariſtol. long. & rot. ana. aureum j. Cymini ℥iij. aſſæ fetidæ, carui, ſem. rutæ ana ℥ij. Caſtorei ℥iiij. cum melle confice. Doſis Drach. ij. cum decocto calido radicis Gentianæ vel Ariſtol.

&

& mero. Dabat etiam Drach. ij. aſſæ fætidæ & aliquando. Drach. iij. Laureolæ cum aceto.

Medicamentum Andro. Philoſophi Græci.

R. Semen rutæ, ſulphuris vini, ana aur. vj. Caſtorei aur. j. aſſæ fætidæ aureum cum ſemiſſe; Pyrethri ſtyracis liquidæ, ana aur. j. confice cum melle. Doſis ℥ſſ. cum aceto vel vino optimo.

Aliud optimum.

℞. ſem. rutæ. aur. j. Caſt. aur. ſemiſſem. Ariſtol. long. & rot. ana aur. ij. rad. Gent. aſſæ fæt. ana drach. 8. (alias aur. 8.) confice cum melle. Doſis Drach. j. ſſ. cum vino puro. *Electuarium Zenonis, ſive Diaruta.* ℞. aſſæ fæt. Coſti amari & dulcis, ana aur. v. Ariſtol. rot. agari. ana aur. ij. Caſtorej Cinamoni, Aloes, ana Drach. iij. rad. Ireos, Sarcocollæ, ana Drach. j. ſſ. Ariſtol. long. Gent. ana. Drach. vj. confice cum melle. Doſis Drach. iij.

Laudat item, Theriacam magnam, Andromachi, Theriac. Eſdræ. Mithridatium & theriac. diateſſeron. Cujus deſcriptio. ℞. Gent. baccarum lauri. Ariſtol. long. Myrrhæ ana part. æquales; confice cum melle deſpumato. Doſis aur. j. cum calida. *Aliud contra Scorpionum ictus.* R. ſem. rut. agreſtis, cymini Aethiopici, ſem. trifolij minianth. ana. cum aceto q. ſ. fiat confectio. Doſis aur. j. *Aliud.* R. alliorum, nucum, ana, part. j. fol. rutæ ſiccæ. aſſæ fæt. myrrh. ana partem ſemis confice cum lacte. Doſis Drach. iij. *Aliud.* R. Caſtor. piper. albi, myrrhæ, oppij, ana, conficiantur in trochiſcos. Doſis oboli iij. cum vini ℥iiij. *Aliud.* R. opopan. myrhhæ, galb. Caſtor. piper. albi, ana; conficiantur cum Styrace liquida & melle. *Aliud.* R. rad. colocynth. capparis, abſynth. ariſtol. long. cichorij ſylu. ana. Doſis pro pueris ſcrup. j. pro viris Drach. j. mirabilis in hoc morbo virtutis. *Aliud.* R. Kali virentis ſuccum cum butyro vaccino. Coque ad formam Elect. Doſis aur. ij. hoc maxime juvare affirmant. *Aliud.* R. opij, ſem. hyoſc. albi. Confice cum melle: & cum calidioribus parum attempera. *Plura ex Avicenna* qui velit, eum ad Can. 4. Fen. 6. Tract. 3. relegamus.

Externa Rhaſis.

Anacardi oleum calidum in *putamine ovi manens infricatum,* ligetur primùm vulnerata pars, deinde ſolvatur, & oleo jaſmineo inungatur. Tertio die aperiatur vena, ſed poſt cibum & ſomnum. Locus item Caſtoreo ungatur, vel melle Anacardino & allio, cum plumbo argento vivo ſuperinducto.

Sagapenum extra applicatum vulnus ſanat, & muſtelæ caro ſuperpoſita.

Lapide topazio confricatus locus ſanabitur.

Muſcâ confricatâ vulnus juvatur.

Aquâ é folijs raphani, & oleo ſinapis & Majoranæ vulnus curatur.

Butyrum coctum prodeſſe ſcribit Serapio.

Interna Rhaſis.

Sudor quovis modo eliciendus tam externis quam internis medicamentis.

R. nucum, alliorum mundatorum ana; piſtentur.

Doſis ℥j. & poſt horam merum bibant. alij his rutæ ſiccæ, myrrhæ, & aſſæ, ana addunt. Doſis ʒiij. cum vino puro.

Aliud. R. ſem. nigellæ partem. j. aſſæ part. 3. Doſis trochiſc. j. cum vini ℥j.

Aliud. Bibat vinum forte ad ebrietatem uſque & mane venam aperiat. *Aliud.* R. rad. colocynth. corticum rad. cappar. abſinthij, Ariſtol. long. ſeminis endyviæ, ana: fiat pulvis. Doſis Drach. j. pueris ſcrup. j.

Alia Theriaca contra Scorpionum ictus. R. ariſt. longæ, rad. Gent; baccar. lauri, rad. capp. colocynth. abſynth. cheled: vitis albæ ana, confice cum melle.

Aliud. R, myrrh. opopan. apij ana Drach. j. ſſ. viris albæ, Ariſtol. longæ, pyreth. ana. Drach. vj. ſem. rutæ, nigellæ, trifolij, ana Drach. iij. gummi arab.

arab. q. ſ. cum aceto fiant trochiſc. Doſis Drach.j.ad Drach.jſſ. *Aliud.* ℞. alliorum mundat. Drach.v. nucum. Drach.x. aſſæ Drach.j. incorporentur optime. Doſ. Drach.ij. *Aliud.* ℞. Gent. Ariſt. myrrh. coſti amari, rutæ, caſtorei, mentaſtri ſicci, pyrethri, piperis, ſem. nigellæ, aſſæ fætid. ana. confice cum melle: Doſis aureum j. cum vino. Confert etiam rad. eryngij pulvis cum calida, & cuſcutæ pulvis. Napelli item aur.j. cum aqua. Iua & polium cum aqua, valde proſunt. Si febris ſupervenerit, venam incide; ſtercus aſini ſiccum & cum vino bibitum, multum conducit. *hæc ex Rhaſi*

Externa ex Albucaſi.

Vngatur locus oleo de Ben. pluribus diebus, vel oleo Iaſmineo, cum quo teratur euphorbium & Caſtorium, vel caſtoreum, & allia terantur cum oleo veteri, & fiat emplaſtrum.

Rana ſciſſa & ſuperpoſita valde prodeſt. ℞. olei vet. ℔. j. ceræ ℥iiij. euphorbij ʒj. liquefiat in oleo, & eo inungatur locus.

Interna Albucaſis.

Bibat butyrum vaccinum calidum cum vino vel melle. Pentaphylli ſemen, & feces vini, Theriaca ſunt in hoc malo: uti & erucæ ſemen.

Hiera Anacardina contra Scorpionum ictus. ℞. Pyrethri ſem. nigellæ, coſti amari, piper. nigri, acori, ana ʒx. fol. rutæ, aſſæ fær. rad. Gent. Ariſtol. long. baccar. laur. caſtorei, caſſiæ lign. Sinapis, mellis Anacardini. ana drach.v. pulveres cum oleo nucum malaxentur; & cum ſucco radicis conficiantur. Doſſ. drach.j. quotidie, provocat ſudorem. Cerebrum Gallinæ potum valde confert.

Haly Abbas nova non adfert, ſed ſolum recipit quæ ab alijs ſunt perſcripta. De ſigillis quibuſdam (in Centiloquium Ptolomei) & incantationum formulis, tum ipſe, tum Kiranides mentionem facit; ſed quæ ab homine Chriſtiano credantur, imo quidem recenſeantur, indignis.

Ioannitius Emplaſtrum cum allio & butyro valde laudat. Vel ſi ungatur locus cum petroleo, aut ſucco porrorum puro.

Intus dari vult Cataputij majoris medullæ ſcrup. iiij. cum aqua tepida. *Rabbi Moyſes* hexagium unum præſcribit, thuris cum vino q. ſ. Exhibet etiam ſtercus columbinũ exiccatum, & ſubtiliſſime tritum, cum butyro & melle. Doſis: duo hexagia.

Guil. de Placentia majoranam ſiccam vel viridem intus cum urina humana propinandam & foris applicandam ſuadet.

Conſtantinus 4. Pantechni lib. foris ſtercus Gallinæ vel cor commendat; intus pimpinellam: cum pulvere Gent. Cinamomi, centaurei in vino ſumptam.

Averrhois lapidem Bezoar ſupra omnina extollit. Doſis quarta pars aurei.

Ariſtoteles περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων Locuſtæ ſpeciem σκορπιομάχον deſcribit, quæ ſtatim comeſta Scorpionum ictibus medetur.

Serapio radicem colocyn: maſculi tritam & vulneri appoſitam, dolorem tollere affirmat. Intus commendat Abſynthium, lactucæ ſemen cum allio, Mumiæ gr. ij. cum decocto tribuli marini, & foliorum Silphij.

Oribaſio probantur lilij radices & folia trita & impoſita, & emplaſtrum verbenæ, quod ita habet. ℞. Verbenæ ʒiij. reſinæ ℥vj. Ceræ, picis, ana ℥ij. ſſ. olei ʒ. ſſ. Fiat emplaſtrum.

Intus laudat cancrorum fluviatilium ſpodium cum lacte caprino vel agrimoniæ ſucci ʒij. cum hauſtu vini vel Dracontij radicem tritam cum vino.

Aetius Calamentham aquaticam laudat, & Nepetam, quam ita dictam putant nonnulli, quod Neparum, *id eſt*, Scorpionum ictibus medetur: cochlea hortulana (inquit) trita & impoſita extrahit venenum. Laudat item verbenam rectam & virentem, ſi cataplaſmatis forma applicetur. Nec non ovillum ſtercus cum vino impoſitum. Conficit quoque hujuſmodi emplaſtrum: ℞. rut. ſylveſt. cum aceto tritæ

drach.j.

drach.j. ceræ ℥j. reſinæ pini quadrantem, fiat ſ.a. emplaſtrum, quod contra Scorpionum vulnera mirabile eſt. *Intus*, Elephoboſcum præter opinionem auxiliari ſcribit, ſive viridis edatur, ſive ſicca cum vino bibatur. R. caſtorei ſucci cyreniaci, piperis, ana drach.iiij. Coſti amari, Spicæ Nardi, croci, ſucci centaurei minoris : ana drach.ij. mellis deſpumati.q.ſ.miſce. Doſis nucis Ponticæ magnitudo cum vino diluto, venenum Scorpionum è quavis parte pellit, ut *Aetius in ſemetipſo probavit*. *Aegineta* ſulphur vivum cum Cancro tritum ex vino propinat.

Nonus argenti ſpumam ictui ſtatim ſuperponi juſſit, atque ſulphur laudat, ſi ad pondus fabæ Aegyptiacæ cum octo piperis granis ex vino ſumatur.

Aratolius hoc laudat κύανον χοιρείαν καταπασσόμενον εἰς πληγὴν σκορπίου.

Sylvaticus ex Haly talpam, vel Soricem domeſticum majorem, ſuperpoſitum commendat : & ex Serapione, ſtannum tritum ac potum.

Orphæus Corallium potum laudat, & lapidem σκορπίου dictum, cum allij capite impoſitum.

Octavius, Aretæus, Horatinus, Zoroaſtres, Florentinus, Apuleius, Democritus, alijque Geoponicorum authores, pauca addunt veterum medicamentis præter aniles quaſdam Epodas, & ſigilla incantatoria, Deo hominibúſque inviſa. Tale quoddam figmentum narrat Plinius ; ſed qua ratione aut fide nemo dixerit. Si percuſſus (inquit) à Scorpio aſinum conſcenderit facie caudam reſpiciente, ſanabitur homo, & aſinus torquebitur.

Myrepſus iridem bene tritam cum vino ſufficiente vel aceto, ac deinde bibitam extollit.

Quintus Serenus ſic ſcribit & conſulit: *Sunt minimæ ſpecies ſed diræ vulnera peſtis, Quæ magis in tenui latitantes corpore fallunt. Scorpius, & gravis eſt araneus ; hæc mala ſemper Captant ſecuros multa jam nocte ſopores: Et documenta dabit magnus proſtratus Orion, Magna quod exiguis perimantur ſæpe venenis. Eſt cum vulnus atrox incuſſit Scorpius ardens, Continuò capitur tunc dignâ ſede retuſus, Vulneribúſque aptus fertur revocare venenum ; Aut calidis pelagi lymphis loca læſa foventur : Sive meri potu diſſolvitur improba peſtis.*

Plinius inter exteriora hæc adjicit: Sinapi tritum, corcorum herbam, Camelæontis radices, Algã, cæpas ſylveſtres, leporis coagulum, fel teſtudinum, fimi gallinarum cinerem, tuſſilaginem, & verbaſci folia. *Intus autem* plurimi facit, corpus optime purgare ; cucumis agreſtis ſemine & elaterio, deinde ſuccum lactucæ propinare, & folia toſta ac thyrſos ex aceto bibere.

Ami cum ſemine lini.	ex vino pota.	Hyacinthi ſemen.
Cuminum ſylveſtre.		cum abrotano.
Cunilæ tertium genus.		Semina trifolij & erucæ.
Semen feniculi.		Agarici oboli quatuor.
Radix cyperi.		Vetonicæ et plãtaginis ſuccus
Crocus major.		Ranæ fluvialis ſpodium.
Naſturtium.		Camæpytis.
Chryſocome.		Nodia herba.
Cauliculi groſſi.		Paliuri ſemen.
Lauri baccæ.		Lychnis flammea.

Arnoldus Villanovanus hæc habet : Herba trinitatis vulnera Scorpionum curat, & Scorpios ipſos occidit. Bibat æger cochlear unum ſucci radicis Ebuli cum vino, & eſt infallibile remedium. ℞. rad. cappar. colocynth. abſinth. ariſtol. long. Gentianæ ; baccarum lauri, Ben. citrini, vitis albæ, ana : confice cum melle. Doſis nucis quantitas cum vino. *Aliud*, R. Sem. rutæ agreſt.

agreſt. cumini, alliorum, nucum & avellanarum, ana, ʒj. fol. rutæ ſicc. gran. j. ſſ. myrrhæ, thuris, ana, gr. j. piper. albi, oppij ʒiij. opopanacis, galbani, ana ʒ. ſſ. confice cum melle. Doſis, fabæ quantitas ex vino. *Ioannes Ardenus Anglus* (Chirurgis omnium Britannorum longe ſuis temporibus peritiſſimus,) poſt longam hic & in Gallis praxim, nihil magis à Scorpio vulneratis ſalutare vidiſſe ſeſe affirmat, quàm ſi tres quatuorve ſanguinis guttæ extrahuntur juxta vulnus, eodemque vulnus ſanguine ſtatim linatur. Celſus tale quid feciſſe illos medicos inſinuat, qui ſanguinem é percuſſorum brachijs extractum ſervare ſoliti ſunt. *Atque hæc de medicamentis contra Scorpionum ictus ſufficiant*; Si quis a Rhaſis (Scorpione illo, quem gibboſum diximus,) morſus fuerit, à primo die parvus dolor ſentitur; ſed ſequenti, anguſtia, gravitas, triſtitiæ occupant: color corporis in horas fere ſingulas varius, & ex viridi, flavo, albo, rubidoque alterans: unde appareat omnes humores eſſe infectos; locus ex dolore & humoris confluxu ardet. Sequitur ſyncope, & cordis tremor; acuta febris, & linguæ tumor, ob humores in cerebro putreſcentes colliquatos, & ad radices muſculoſque linguæ diffluentes. Quandoque & urina ſanguinea ob materiæ venenoſæ acrimoniam, biliſque porracea per vomitum ejecta; inteſtina etiam dolore acuto & vehementi torquentur. Nervis omnia fere accidunt ſymptomata, quæ malè ipſos afficere poſſunt. *Hos Rhaſis hoc modo curari jubet*. Primum à ſectione loci facta & cucurbitulis adhibitis, forti cauterio actuali inuratur; tum vulnus ungatur ſucco endyviæ ſylveſtris, vel cum oleo roſaceo, aqua hordei, ſucco pomorum, & cum omnibus rebus frigidis. Si alvus non ſit lenita, leniente clyſtere aliquo, & ſucco blitæ, nitro, & oleo violaceo ſolvatur; & hanc Theriacam capiat. R. opopan; myrrhæ, galbani, caſtorei, piperis albi, ana: confice cum ſtyrace liquida & melle. Doſis jujubæ quantitas; lapide molari calfacto, & cum aceto irrorato membrum affectum ſuffumigetur. Foveatur item aqua lactucæ ſylu. *Theriaca exercitualis*. R. cortic. rad. cappar. rad. colocynth, abſynth. ariſtol. rot. hepaticæ, taraxacon, ſylu. ſiccæ, ana, fiat pulvis. Doſis drach. ij. Poma acetoſa item comedenda. *Pro ventris dolore*. Bibant oleum roſaceum cum aqua hordei, citrullos, cucurbitam, & lac acetoſum etiam exhibent. *Pro cordis tremore*, Accipiant ſuccum Endyviæ, vel ſyrupum acetoſæ, vel ſyrupum de pomis cum trochiſcis de Camphora, vel lac acetoſum eodem modo. *Si vulnus dolore acri crucietur*, Vicina loca cum bolo & aceto emplaſtrentur; ad defenſionem, & medicinam acutam mordentemque ex Euphorbio, vel caſtorio ſuperponito; Radix polij hauſta cum aqua, & caro arietis combuſta confert. *Theriaca Haſcarina, in Haſcari Provincia primum inventa*. R. fol. roſ. rub. drach. iiij. ſpod. drach. ij. ſantal. citrin. drach. ij. ſſ. croci drach. j. glycyrriſæ drach. ij. ſem. citrulli, melonis, cucum. cucurb. gummi tragac. ſpicæ, ana, drach. j. ligni aloes, cardamomi, amyli, caphuræ, ana drach. j. ſacchari albiſſimi, mannæ, ana drach. iij. cum muſcilagine Pſyllij, & aqua roſ. q. ſ. confice. Gens Haſcarina ægrorum ſanguinem ſolebant extrahere, (inquit Haly Abbas) fere ad animi deliquium: deinde lac dulce propinabant, & aquam è pomis acidioribus deſtillatam; lac acetoſum item exhibebant magna quantitate: hæc Arabes de peſtilentiſſimo hoc genere Scorpionum: *Nicandro* omnibuſque Græcis ignoto, & in Haſcari regione nimis familiari. *Nunc de Araneis dicemus*.

CAP. XI.

CAP. XI.

De Araneorum nomine differentijſq;.

ARaneus, ſive aranea, Græcis ἀράχνης, ἢ ἀράχνη, παρὰ τὸ ἀραιὰ ἴχνη ἔχειν: ἢ, παρὰ τὸ εἰς τὸν ἀέρα αἴρειν τὰ ἴχνη. Quidam dictum putavit παρὰ τὸ ἀραιὸν ὑφαίνειν: quaſi laxa, rara, aut ſpongioſa texens. Alij μυοχάντην ſive muſcatricem; Kiramides ὑφάντωρ; Heſichius σιβλών vocat. Hebræi *Acabitha, acbar*; *acabiſh, Semamith:* Arabicè *Sibth & phthit*; *Aldebahi, & Aldebani* Bellunenſis vocat. Germanicè *Spinn & banker*. Anglicè *Attercop, ſpider, ſpinner*. Brabanticè *Spinn:* & Gallicè *Araigne*. Italicè *Ragno*; *ragna*. Hiſpanicè *Arana*, vel *Tarranna*. Illyricè *Spawanck*. Polonicè *Paiack*. Barbaricè *Koatan*, *Kerſenati*. Iſiodorus lib. 12. Araneam dici affirmat, quaſi ab aëre nutritam & natam; duplici quidem errore. Nam ſi aëre viverent, quare tam ſollicite muſcis capiendis caſſes conficiunt atque tendunt? Si vero exinde naſcerentur, quare coeunt? cur vermiculos atque ova excludunt? Verùm arrogantiori Etymologo veniam dabimus, cui familiaris ludendi in nominibus conſuetudo ferè pro lege eſt. Plura autem horum ſunt genera; omnibus internodia terna in cruribus; Nomen.

Eſtque caput minimum, toto quoque corpore parvum eſt,
In latere exiles digiti pro cruribus hærent;
Cætera venter habet, de quo tamen illa remittit
Stamina.

Sunt autem omnes aranei, vel innoxij morſus, vel venenati. Innoxiorum, alij Cicures & domeſtici, omnium maximi; alij verò ſubdiales, qui à rapacitate venatorum & lupi nomen invenere: horum minimi non texunt; qui verò major eſt, aſperam parvamque telam apud terram aut ſepes orditur. Cavernarum exigua veſtibula prætendens, & primordijs telarum intus poſitis obſervat, dum aliquid in tela offendens commoverit; mox accurrit ut capiat. Noxij ſive Phalangia dicti aranei, morſu ita infeſti ſunt venenato, ut attactum locum ſtatim in tumorem adigant. Hæc in duo diſtinguuntur genera: Sunt enim alij minores, alij majores. Varij minores, procaces, cacuminati, ſalaceſque & aſſultim incedentes; quos ψύλλας ſive pulices, & Pithecos ſimioſve nuncupatos lego. Oribates alij dicuntur, quod in arboribus præſertim montanis reperiuntur. Hypodromi etiam, quoniam ſub folijs degunt. *Geſnerus*. Animal eſt piloſum; in arboribus majoribus naſcitur. Venter ei leniter inciſus, ut ſectio notata filo videri poſſit. Ælianus. Differentia.

CAP. XII.

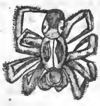
De Araneis noxijs ſive Phalangijs.

PHalangium eſt Italiæ ignotum (inquit Plinius;) plurimorum generum. Vnum prægrandi ſimile formicæ, ſed multo majus; rufo capite, reliquâ corporis parte nigrâ; albis intercurſantibus reſperſum guttis. Aetij Formicarius corpore fulginoſo deſcribitur, cervice cinerea, dorſo veluti aſtris inſigni: ἀγρώστην Nicandri, λύκον vocat Aetius: Latini venatorem dicunt; imbellam plagam infert & doloris expertem, ſed nonnihil unà venenatam. Inter Araneorum telas invenitur, ubi (venatorum more) muſcas, culices, apes, aſilos, tabanos, imo quidem veſpas; & (niſi Lonicero diffidis) æſtros, & quicquid caſſes capiant teneantque, deprædatur. Idem hoc Phalangiorum deſcriptio & differentia.

hoc eſſe cum Ariſtotelis pulice nemo ſanæ mentis inficias iverit; corpus illi latum, volubile, rotundum; quæ circa collum partes ſunt, inciſuram habent. Et circa os eminentiæ tres enaſcuntur. Aliud quoque Phalangium, Nicandro ῥώξ, Aetio ῥάγιον, Æliano ῥὼξ dictum (ab acini uvæ nigræ ſimilitudine) figura rotundâ, colore nigro, ſplendente corpore & globoſo, pedibus breviſſimis tanquam imperfectis; inceſſu tamen velociſſimo: os autem habet, ſed dentatum, ſub aluo natum; accumulatis pedibus movetur. An ſit mordax illud Ariſtotelis, penes lectorem eſto judicium: Sane haud multum abludit, ut Grevinus rectè conjecerat. In hujus deſcriptione Aetius, Ælianus, Plinius, fere cum Nicandro conſentiunt: male tamen Ælianus πόδας μακρὰς pro μικρὰς poſuit, & Lybicum duntaxat animalculum eſſe aſſeveravit. Idem eſſet ἀστέριον, niſi ſtellulis, & virgulis qubuſdam niveis, pinguibus illis & lucidis, diſtingueretur. Hujus poſt Nicandrum ſolus Plinius mentionem fecit; acſi Ariſtoteli, Galeno, Aetio, Æliano, Avicennæ fuiſſet ignotum. Pejor iſtis omnibus Cyaneus, ſive cæruleus κυάνεος, ut Nicandri verbis utar; ſublimibus utrinq; & longiſſimis pedibus incedens. Scholiaſtes addit λαχνὸς καὶ μετήωρος, *id eſt*, lanuginoſum & ſublime, non ſublime lanuginoſum, ut Lonicerus vertit; lanugine nigra hirſutus inquit Plinius, quamvis ego vix inducor ut credam phalangium cæruleum nigra eſſe lanugine villoſum. Ἀγρώστης Nicander vocat illud Phalangium, quod alij σφηκίον dicunt: à crabrone rubicundo penna tantum differens, & vehementer ruſeſcens. Cæruleo longè pejus habetur, quamvis ipſum ſolo tactu venenum ingerit, & ſpeculum cryſtallinum levi tranſcurſu (Scaligero teſte) confregit. Tetragnathij duo genera habentur; Pejor cui caput medium linea una alba, & tranſverſa altera diſtinguit. Mitior, ſive cinereus, poſteriore parte candicans, eodem colore, ac qui telas muſcis in parietibus latiſſimè pandit. *Plin. & Hermolaus.* Vti vero Aetius tradit, Tetragnathus Phalangij ſpecies eſt, corpore latiore & ſubalbulo, pedibus ſcabris: duo illi in capite prominent rubercula; alterum rectum, alterum latum; ut videatur quidem ora habere duo, & maxillas quatuor. Circa fluvium Arrhatam in India magnus illorum & quandoque civibus exitialis numerus; ut Ælianus narrat. Inveniuntur meſſis tempore in leguminibus (cum manibus colliguntur) Phalangia quædam parva κανθαρίδι ἐοικότα, ſpecie cantharidi ſimilia, colore flammeo ruberrimo quales *Twyngs* Anglorum noſtrorum eſſe, quorum eſu pereunt ſæpenumero jumenta, meritò contendam. Naſcitur item Phalangium in eruo, & in Perſica arbore, cui nomen κρανοκολάπτης Nicandro & Aetio, κεφαλοκρούστης Dioſcoridi; quia prætereuntium capita audaculus ferit, cum vel per filum deſcendit, vel abſque filo ſeſe præcipitat. Animalculum eſt Phalænæ Papilionis ſpecie: capite ſemper nutabundo horribilis incedit, & ventre gravi; corpore oblongus eſt, & colore viridante; aculeum in ſummo collo geſtat, quod ſi in quem inciderit, ferit eas maxime quæ circa caput ſunt partes, Aetio authore; ἐν τοῖς φύλλοις τῆς πυρσειδὴς γίνεται, καὶ τὰ πτερὰ ἔχει ὅμοια ταῖς ἐν ταῖς λύχναις ψύχαις, unde Scholiaſtes inſinuare nobis videtur, eſſe hoc genus Phalangij alatum, quod nemo hactenus animadvertit. Ponſetus & Ardoynus, Cranocalapten, Tarantulam eſſe arbitrantur, à Rabbi Moſe decepti: hunc erroreum ſecutus eſt Gilbertus Anglicus, cap. de Tarantula. Sclerocephalus, formâ à priore parum differt: caput habet ſaxi duritie, & totius corporis lineamenta illis animalculis quæ lucernas circumvolitant ſimilia. Scolecion longiuſculum eſt, & maculis quibuſdam, præſertim circa caput, variegatum. Eſt & quoddam genus Phalangij, Plinio *Lanuginoſus* dictus, grandiſſimo capite: quo diſſecto, inveniri dicuntur duo vermiculi, qui mulieribus corvina pelle ante ſobolis ortum adalligati, præſtant ne concipiant; eſtque hæc vis eorum annua, ut Cæcilius

in

in Commentarijs reliquit. Vltimum appulum vocamus, vulgo Tarentulæ nomine, non incelebrem, à Tarentino agro in Appulia (ubi frequentiores vivunt)cognominatam. Ejus hic Iconem à mercatore quodam Italo piæ memoriæ Pennio datam exhibemus, ubi ſi albicantia loca, fuſcedine leviore; adumbrata verò, ſaturiore inſeceritis: ecce vobis lentiginoſum & verum Tarantulam, à nemine (quod ſciam) hactenus verè deſcriptum. Ferdinandus Ponſettus ſepedem duntaxat comminiſcitur, & Ardoynus idem ſentit, caudamque extenſam præterea affingit. Rhaſis, *Tarantulam*, *Syptam*; Albucaſis Alſari; Rabbi Moſes, *Aggonſarpa*; Avicenna, *Sebigi*; Gilbertus Anglus *Taranta*, Ardoynum ſecutus; qui duo Tarantularum genera conſtituit, alterum fuſcum, quale dedimus; alterum croceum, clarumque, quale Ægyptus parit.

Phalangium Italiæ ignotum, ex Plinio diximus; at nunc in ora meridionali penè tota reperiuntur, magno cum meſſorum venatorumque incommodo, ut diurna experientia liquidum fecit. Valde hallucinatus Ponſettus, qui 3. lib. cap. 15. de Scorpione, Phalangiam muſcam venenatam appellarat. Dirum eſt animal (inquit Alex. ab Alexandro) tactu peſtilens; æſtate ſole exæſtuante morſus eorum venenatus, alio tempore non item. In frigidiſſimis regionibus multi aranei, nulla autem phalangia; vel ſi quæ fuerint, veneni atque malignitatis omnis exortia. In ſulcorum rimis æſtu dehiſcentibus latitant Tarantulæ, ac imprudentes meſſores vel venatores dentibus laceſcunt ac pungunt. Quam ob cauſam indigenæ pedibus manibuſque ſe muniunt, quoties ad meſſem vel aucupium proficiſcuntur. Telam quaſi naſſam texit magno ſilentio, & quodcunque è minutis quibuſcunque beſtiolis inſcare poteſt, illud in cœnam parat & deſtinat. Singula phalangia in reti (quod craſſum conſecerint) pariunt, atque incubant magno numero; cumque ipſa proles increverit, matrem amplexa interficit & ejicit ſæpe etiam & patrem, ſi ceperit: adjuvat enim fœminam incubatu, pariunt autem & trecentos. Bellonius. lib. ſing. obſ. cap. 68. in ſabuloſis locis phalangia parva per equorum tibias aſcendentia obſervavit (quæ forte Germanorum *Stein ſpinnen*) quorum frequenti morſu ſubitò langueſcebant, & continuò titubantes intabeſcebant. Baſilius decem phalangiorum genera eſſe dicit, ſed non deſcribit. Avicenna (ex quo neſcio Galeni libro) in Ægyptiacum, Nigrum, Rutilum, Rachen, Album, Citrinum, uveum, Formicarium, Cantharadeum, Veſparium & Orobaten, Phanlangia dividit. Sed tam ineptè (ne quid gravius dicam) tam ipſe, quàm univerſa Arabum familia illa deſcribit, ut nihil de re tanta tam enormiter videris confuſum. Denique ut omnes (quas vidimus legimuſve) phalangiorum ſpecies addamus, placuit etiam Cretenſe adjicere, cujus hic imaginem accuratè ſculptam habetis. Eſt autem ex colore fuſco cineraſcente, corpore glabro, tibijs hirſutis, juxta os duobus quaſi uncatis ſtimulis munitum, quibus mordet & pungit. Vivit Araneorum more ex muſcis & papilionibus, quibus illaqueandis telas conficit. Ova ponit fovetque ſub pectore, unde Paraphalangia excluduntur, quæ ſub ventre hærent materno, donec adultiora facta matrem occidunt. Foramen excavant pro

corporis magnitudine aptum; nam ut non ubique unius coloris, ita nec ejuſdem magnitudinis. Habitant in caverna duos pedes profunda, quam extra ſtamine operiunt, ne pulvere repleatur. Aranei hi omnes venenoſi ex inſita natura venenum obtinent; non enim illud ex herbis ſugunt (ut ſimilitudinum corraſores nonnulli autumant;) quas ne guſtant quidem, nec é cibi malignitate. Veſcuntur enim potiſſimum muſcis, culicibus, apibuſque, nihilque cacochymiæ ex eorum corporibus exugunt.

Signa morſus Phalangiorum. Formicarij morſum gravia inſequuntur ſymptomata: nam vulneri tumorem infert ingentem, genua labefactat, cordis tremorem excitat, virium dejectionem inducit, quandoque & mortem. Nicander ægros adeò profundè dormire author eſt, ut in ſempiternum παυσίκοιτ demum incidant; patiuntur enim ea quæ ab Aſpide; quam Cleopatram pectori adhibuiſſe referunt hiſtoriæ, ut ſine dolore é Pompeij manibus evaderet. Agroſtis imbellem plagam infert, & doloris fere expertem, nec ullo modo lætalem, niſi plane neglectui habeatur. Rhagij valde exiguum eſt vulnus, & oculos fallens; ab eo inflicto oculorum inferiores partes, uti & genarum, rubeſcunt. Lumbos deinde horror languorque, & genua imbecillitas corripit; totum corpus caloris expers inhorreſcit, & veneni malignitate nervi convelluntur. Partes generationi inſervientes adeo ſunt enervatæ, ut ſemen retinere haud poſſint; urinam emittunt, ſimilem araneis textis; dolorem ſentiunt qualem à Scorpione. Aſterij ab Ictu, enervati atque elumbes videntur, genua concidunt, ſopor hominem corripit pariter ac horror. Pejor hiſce omnibus cæruleus, caliginem concitans, & vomitus araneoſos; deinde lypothmiam, genuum imbecillitatem, coma & mortem. *Dyſderi ſive Veſpiforme Phalangium* eadem cum Cæruleo, ſed mitiora infert ſymptomata, & lento quodam veneno tabem inducit. A Tetragnathijs locus percuſſus ſubalbicans eſt, vehemenſque in eo & continuus dolor. membrum verò ipſum ad articulos uſque gracileſcit. Corpus denique totum ex alimento nullum ſentit commodum, & poſt adeptam quoque ſanitatem immodicæ infeſtant hominem vigiliæ. *Aetius.* Nicander Cinereum Tetraganthum morſu venenum infundere diſertè negat. Cantharideum ſive leguminare puſtulas excitat, quas Græci φλυκτῖνας vocant, mens perturbatur, oculi diſtorquentur, lingua balbutiens & vacillans incondita profert, cor furore quaſi exagitatum oberrat. Erueſtris eadem producit mala, & equos devotantes, jumentaque ſiti exardeſcere, mediaque crepere cauſatur. Cranocalaptes ſi quem percuſſerit (inquit Plinius) non longo poſt tempore mors ſequitur. Aetius & Nicander contra affirmant, ipſius vulnus nullo fere negotio perſanari. Sequitur capitis dolor, frigus, vertigo, corporis inquietudo, jactatio, ac ventriculi pungentes dolores: ſed idoneis medicamentis (Nicandro affirmante) ſingula ſedantur. Huic Sclerocephalus, ut formâ, ſic viribus ſimilis, eademque efficit; veluti etiam ſolecium. Lanuginoſum ſterilitatem arcere, vel geſtatum, diximus; an ſit vero vehementer virulentum, nullus, quod ſciam, determinavit. Lentiginoſis ſive Appulus phalangius, pro vulnerati complexione & præſenti diſpoſitione varia contrariaque patit ſymptomata. Nam rident alij, alij flent, quidam blaterant, alij omnino ſilent; hic dormit, ille perpetes agens vigilias diſcurrit: hunc gaudium, alacritudo, motus; illum triſtitia, deſidia, torpor afficit. Sunt qui reges ſe eſſe arbitrantur, & cunctis imperant: ſunt qui captivitatis imaginatione contriſtantur, & in nervo jacere ſe fingunt. Denique ut non una hominum ebrietas, ita nec horum inſania: ſed nonnulli pavidi, taciturni, tremuli; nonnulli audaciores, clamoſi, conſtantes fiunt. Hoc ſolum omnibus commune, muſicis inſtrumentis delectari, eorumque ſono ad geſticulationem, choreas, tripudia, animum corpuſque ducere. Imo cum præ morbi mora & vehemen-

vehementia jam morti proximi videntur, Muſica tamen audita animos recolligunt, majoreque indies cum alacritate choreas agunt. Quibus noctu atque interdiu continuatis, tandem agitatis ſatis ſpiritibus & veneno per inſenſilem tranſpirationem evaporato, convaleſcunt. Si vero quacunque de cauſa Tibicines muſicam intermiſerint, priuſquam mali fomes fuerit exhauſtus; in eoſdem recidunt ægri affectus, quibus primùm opprimebantur. Hoc inter alia mirari poſſumus, omnes Tarantulatos (Italia peperit, & jam uſus trivit hoc verbum;) tam recte ſaltare, acſi choreas noſſent; tam eleganter canere, acſi ſymphoniis aſſueviſſent. Cardanus præter fidem & experientiam eos muſicâ ſanitati reſtitui poſſe negat; tamen & nos id ipſum Baſileæ accidiſſe, à Felice Platero & Theodoro Zuingero præceptoribus noſtris chariſſimis clariſſimiſque accepimus: & in Matthiolo, Bellunenſi, Ponſetto, atque Paracelſo legimus. Et ſanè ſi ſuave tibiarum melos equis lymphatis, & coxendicum dolori auxilio fuerit (ut Aſclepiades ſcriptum reliquit:) Quidni etiam Tarantula percuſſis opem ferat? Sunt qui neſcio quem minorum gentium Divulum huic morbo præficiunt: Vitum nomine, canendi olim peritia non incelebrem, quo invocato & tibiarum modulamine placato, Muſices Patrono per ſuperſtitionem id imputant, quod muſicæ & motui debuiſſent. Cretenſe Phalangium non diſſimilia mala inferre, author eſt Bellonius: dolorque & vulnus ejus muſicâ item curatur. Hæc duo phalangia cum veteribus eſſent ignota, haud mirum ſi nec ipſa deſcripſerint, nec eorum morſus remedijs perſanandi viam monſtrarint. Dioſcorides de communibus phalangiorum morſibus, ſic ſcribit: Symptomata quæ eorum morſum comitantur, plerunque hujuſmodi ſunt: locus vulneratus rubet, nec intumeſcit, nec caleſcit; parum autem humeſcit; quo frigeſcente totum intremiſcit corpus, poplites & inguina diſtenduntur, in lumbis fit collectio, ad urinam reddendam ſæpius urgentur, ac in excrementis alui ejiciendis maximo cum labore & dolore ſudant: undiq; frigido ſudore diffluunt, ab oculis caligantibus lacrymæ deſtillant.

Aetius hæc addit: Vigilijs detinentur, aliquoties virga erigitur, caput prurit, quandoq; oculi & ſuræ cavi fiunt. Venter inæqualiter flatibus diſtenditur, totum corpus intumeſcit, præcipuè facies; gingivæ, lingua, tonſillæ, ineptiùs & oſcitanter verba proferunt; aliquando dyſuriâ laborant, pudendis dolent, urinam aquoſam & veluti telis plenam emittunt. Pars affecta pungitur, intumeſcit (quod Dioſcorides antea negavit,) & modicè ruber. Hæc Ætius; à quo Paulus, Actuarius, Ardoynus & alij parum diſcrepant. Gal. lib. 3. loc. aff. Cap. 7. hæc habet. Morſus, inquit, Phalangiorum ob vulneris exiguitatem vix conſpicitur: ſolummodo cutem primùm afficit, unde ab ejus ſuperficie per villorum continuitatem in cerebrum totumq; corpus defertur: cutis enim é membranis, hæ à nervis & cerebro. Hoc manifeſtum eſt, quia vinculis ſtatim injectis partibus remotioribus, ab infectione veneni in vicinia exiſtentis integræ ſervantur. In Zacyntho quos Phalangium momorderit aliter afficiuntur, & graviùs atque alijs in locis. Corpus obtorpeſcit, debilitatur, tremit, valdeq; frigeſcit: ſequitur vomitus cum ſpaſmo, ac virgæ inflatio; aures acerbiſſimo dolore affliguntur & pedum volæ. Balneis ad ſalutem recuperandam utuntur: in quas ſi poſtea ſanus ſeſe ultro immerſerit, vel fortuito per inſidias eò ductus fuerit, per calidam veneni diffluentis contagionem ſuſcipit, & eadem quæ curatus mala toto corpore perſentit. Simile quid ſcribit Dioſc. Cap. de Trifolio aſphaltite in hæc verba: Totius, inquit, plantæ decoctum fotu dolores eorum finir, quos Serpentes percuſſerint. Eodem balneo quiſquis ſe ulceroſus laverit, perinde afficitur, atque ille à Serpente morſus. Galenus miraculo id fieri credit, lib. de Theriaca ad Piſonem, ſi modo illum ſcripſerit Galenus. Verùm magis miraculoſè Aelianus, ubi id ſanis contingere affirmat, nulla facta ulceris mentione

Hic eſt ſenſus verborum Galeni, non ipſiſſima verba.

Curatio. tione. Atque hæc de Symptomatis. *Nunc ad curam*: Curatio alia particularis, alia generalis. Particulares paucæ à Medicis recenſentur, quia Generalis plerunque efficax.

Plinius tamen contra Formicarij Phalangij morſum, quod rufo eſt capite, in remedio ponit; Si quis ejuſdem generis alterum vulnerato oſtendat. Et ad hoc ſervantur, cum mortui inveniuntur. Valde item conducit catulus muſtelæ, cujus ventriculus fartus fuerit coriandro, inveteratuſque, ac in vino potus. Veſparij Phalangij venenum veſpa (Ichneumon dictus) contuſus & applicatus retundit (inquit Bellonius) non ſecus atque vivus vivum perimit. Etenim Ichneumon, authore Ariſtotele, animalculum phalangijs infeſtum. Ingreditur ſæpe eorum cavernas & viciſſim egreditur, operam perdens. Magni enim laboris res eſt tam puſillo animali, hoſtem ſeſe majorem vi extrahere: ſi vero foris deprædantem hoſtem invenerit, non aliter phalangium ſecum trahit & rapit, ac formica granum: & quo pertinacius ipſum ſe retrahit, eo protrahit veſpa ardentius, nulliſque parcens laboribus, omnes corporis atque mentis nervulos intendit: quandoque nimio labore feſſus, evolat paulisper & reſpirat, recollectoque deinceps anhelitu quærit ſuum phalangium, & ſpiculo, crebro crebrius perfoſſum, tandem enecat; enecatum in proprium hoſpitium ſublimem rapit, atque ubi incubando genus revovat. Tarantula quos percuſſerit, motus violentior & incontinuus adjuvat, ubi à cæteris Phalangijs ictis hominibus quietem contra imperat Celſus & parcum motum. Eſt autem vera ipſorum Antidotus, Muſica & cantilena. Chriſtophorus de honeſtis ſtatim dare jubet Theriacam Andromachi. Exhibet item butyrum cum melle, & radicem croci cum vino. Ejus Bezoar (inquit) ſunt viridia lentiſci grana. Ponſettus lib. de venen. Decem grana lentiſci cum lacte danda conſulit, vel ſucci fol. mori. ℥j.ß. In augmento curat cum agarico aut viti alba, poſt multum ſudorem, refocillandi frigidis & humidis, qualis eſt papaveris aqua. Merula eos curari dicit ſono, ſaltu, cantu & coloribus. De tribus equidem primis non contenderim; ſed quomodo coloribus curari poſſint, haud ſatis video; præſertim cum vulneratorum oculi vel non videant, vel obſcurè hallucinentur. Ait etiam, inquilinos civeſque proprios ab ijs lædi, peregrinos autem ſalvos & liberos; quod nemo non maximæ vel leviſſimæ potius fidei crediderit. Generalem curam ita Dioſcorid. inſtituit. Primum ſcarificatio iteranda, & cucurbitulæ ſæpius cum forti admodum igne affigendæ. Abſyrtus conſulit locum affectum ſuffumigare, teſtis ovorum gallinæ primum in aceto maceratis, & tum cum cornu cervi vel galbano accenſis.

Deinde ſcarificationem adhibendam, & ſanguinem vel ſuctione, vel cucurbitis eliciendum, vel (quod tutius fiet) cauterio actuali comburendum locum affectum, niſi nervoſus fuerit; tum enim cauterio vicinas partes potius inurendum; Tum ſudor provocandus ſtragulis, vel lentâ magis & longâ deambulatione. Denique curam ut perficias tentare oportet, tum internis tum externis medicamentis, qualia hic ob oculos proponimus, & laudatiſſima melioriſque notæ ſingula aſteriſco notamus.

Medicamenta interna; Ex Dioſcoride.

℞. ſem. abrotani, aniſi, cumini, anethi, ariſtol. rot. ciceris ſyl. fructus cedri, plantag. trifolij, minianthes ſemen, ana. terantur ſigillatim. Doſis ſingulorum ʒij. ex vino. ſi vero plura conjungas, potes ʒiij. vel quatuor initus cum vino præbere. Conducit item myricæ fructus ʒj. cum vino. Chamæpit. & viridium nucum Cupreſſi decoctum, vino adjecto. Sunt qui Cancrorum fluviatilium ſuccum laudant cum * lacte aſinino ac ſemine apij; ac ſtatim ab omnibus doloribus liberare promittunt. Lixivium quoque ficulneum

neum contra omnium Phalangiorum morſus bibitur. Confert item Terebinthinæ fructum, baccas lauri, Meliſſophylli folia, daucorum omnium & coriſemen, ſuccum baccarum myrti, hederæ, mori, caulis, & foliorum aparines, cum vino vel aceto bibere. Anagyridis foliorum ℨj. cum vino hauſta.

Decoct. rad. aſparagi, ſuccus ſempervivi, ſuccus aparines cum vino. Laudat quoque cochleam tritam crudam & cum lacte aſini bibitam. Folia * item meliſſæ cum nitro, & maluam cum radicibus coctam, & frequenter hauſtam. Phalangij herbæ folia flores ſemenque, & ſemen nigellæ: decoctum aſparagij myrrhis, morique ſuccum.

Ex Galeno.

℞. Ariſtol. opij. ana aur. iiij. rad. pyrethri aur. iij. fiant trochiſci ad fabæ quantitatem. doſis trochiſci duo, cum vini puri ℥iij. Cinis ungulæ arietis cum melle & vino potus. *Diophantis remedia ad phalangiorum morſum.* ℞. Ariſtol. ʒiiij. pyrethri tantundem, piperis: ʒij. opij ʒj. fiant paſtilli ad fabæ molem, ſumantur duo, cum vini meracioris cyathis duobus.

Aliud præſtantius ℞. ſem. rutæ ſylu. ſem. erucæ, pyrethri, ſtyracis, ſulphuris vivi, ana ʒvj. caſtorei ʒij. miſce. fiant trochiſci, ut ſupra, cum ſanguine teſtudinis. Doſis oboli iij. ex vino. *Aliud.* ℞. myrrhæ, caſtorij, ſtyr. ana ʒj. opij. drach. ij. galbani drach. iij. ſem. apij. aniſi; ana acetab. j. piperis gr. xxx. conſice cum vino. *Aliud.* myrrhæ drach. v. nardi ſyriacę drac. vj. floris junci rotundi drach. ijß. Caſiæ drach. iiij. Cinamom. drach. iij. piper. albi drach. j. ſſ. thuris. drach. j. & obulus. coſti, drach. j. Attico melle confice. doſ. nucis avellanæ quantitas cum mulſo vel aqua. *Appollodori* * *remedia.* R. Cumini ſylu. acetab. j. ſanguinis teſtudinis marinæ drach. iiij. coaguli hinnuli, vel leporis drach. iij. ſanguinis hædi drach. iiij. conficiantur cum vino optimo, ac reponantur. Doſis olivæ quantitas, ex optimi vini cyatho dimidio. *Aliud.* R. ſem. trifolij butuminoſi, Ariſtol. rot. ſem. rutæ ſylu. ſem. erui in ſole exiccati ana drach. vj. vino excipiantur, & fiant paſtilli quatuor drachmarum pondere. Doſis paſtillus unus. Gal. 2. de antid. ubi plurima ex authoribus congeſſit.

Ax Aetio & Aegineta.

R. Sulph. vivi, galbani ana, drach. iiij. amygd. amar. excortic. ſucci cyren. drach. ij. vel laſeris drach. iiij. in vino diluantur, & melle excepta bibantur: foris item hoc pacto imponantur.

Aliud. R. Ameos. drach. ij. irid. drach. j. aut. hyperici, aut trifol. bitum. bibe ex vino. *Vel.* R. aniſi, dauci, cumini, melanthij, piperis, agaric. ana drach. j. bibant. *Vel*, R. cupreſſi folia, aut nuces tritas, cum vino, & olei hemina una, detur bibendum.

In hunc etiam finem præſcribit baccas lauri, ſcorpiodem herbam, ſerpillum, ſilphium, calamentham, chamæpitym per ſe, & cum ruta ac pipere. *Aliud.* Menthæ faſciculus ex poſca recentiore coquatur, ac cyathos duos bibat. chamædryos item, chamępityos, ſpinæ albæ & pulegij decocta proſunt. Lixivium quoque & ſuccus hederæ cum aceto.

Aſclepiades his uſus erat. R. ſem. ſphondylij ſicci, calamenthæ ana, terantur, & ex vini cyathis duobus ſæpius in die bibantur. *Aliud.* R. ſucci cyren. ſem. dauci, mentæ ſiccæ, ſpicæ nardi, ana: confice cum aceto. Doſis drach. j. cum poſca meraca ad cyathos quatuor: hoc accepto, ſtatim in balneum calidum ducatur. Succo cyreniaco deficiente, duplum puri laſeris ſubſtituito.

Aliud Præſtantius. R. cenchryos, * ſem. rutæ ſylu. piperis, myrrhæ, ſtaphidis ſylu: ana Drach. j. ſſ. rad. cyperi, Drach. fiat confectio. Doſis. Drach. j. cum vini cyathis quatuor, & cyatho uno mellis. Allij quoq; eſus confert, uti balneum & vinum, & quæ viperarum morſibus medentur. Eadem Paulus repetit, & cuminum

Thebacium, vel ſemen viticis, aut folia populi albæ in potu valde efficit.

Ex Nicandro. Reſina terebinthi, pinus, vel piceæ, devorata vel pota, valde conducit; quod Geſnerus & Bellonius, ſe experimento verum didiciſſe conteſtantur.

Ex Avicenna. Myrtus, myrti fructus, doronicum, maſtix, aſſa fœtida, cuſcuta ejuſque radix, avellana Indica, (quæ eſt hujus mali Theriaca) bdellium album, cum vino pota. R. rad. ariſtol. iridis, ſpicæ Celticæ, pyreth. dauc. helleb. nigri, cumini. rad. aſphodeli. fol. ſiligæ ceratiæ, fol. dactyli, ſummitatum granatorum, coaguli lep. cinamomi, ſucci cancrorum fluviatilium, ſtyracis, opij, carpobalſami ana ℥j. omnibus tritis, fiant trochiſci ponderis aur. qui eſt eorum doſis. Accipiat item in vino decoctionem ſem. trifolij bituminoſi, nucis cupreſſi, & ſem. apij. Præterea bibat grana pini, cumin. Aethiop. fol. & cort. platani, ſemen oxytriphylli, ciceres nigros & ſylveſtres, ſem. nigellæ, abrotani, anethi, Ariſtolochiam, tamariſci fructum; nam hæc omnia plurimum conferunt. Succus quoque lactucæ ſylveſtris & ſempervivi perutilis.

Decoctum nucum cupreſſi præcipue cum cinamomo, & jus cancrorum, anſeris: & decoctum rad. aſparagi cum vino & aqua.

Aliud. R. Ariſtol. cumin. ana. drach. iij. cum aqua calida: *Theriaca experta.* R. ſem. nigellæ drach. x. Dauci, cummini. ana drach. v. rad. & nuc. cupreſſi, ana drach. iij. ſpicæ nardi, baccarum Lauri. ariſtol. rot. carpobalſ. cinamomi, gentianæ, ſem. oxytriphylli, & apij ana drach. ij. fiat confectio cum melle. Doſis nucis quantitas cum vino antiquo. *Confectio ex Aſſa.* R. aſſæ fæt. myrrh. fol. rutæ ana, confice cum melle. Doſis drach. j. vel drach. ij. cum vino. *Ex abſyrto, Lullo, Albucaſi, Rhaſi, Ponſetto.* R. piperis albi grana. xxx. cum hauſtu vini veteris: ſæpe ſumat. Datur etiam Thymum in vino. *Abſyrtus.* Superbibat cochlear vini cum meliſſa deſtillati. *Lullus.* R. rutæ ſiccæ, coſti, mentaſtri, pyrethri, cardumeni ana: aſſa fæt. quartam partem, mellis, q. ſ. miſce & confice. Doſis ad avellanæ magnitudinem in potu. *Albucaſis.* Gallinæ cerebrum cum pauco pipere ex vino dulci, vel poſca epotum. Decoctum nucum cupreſſi cum vino. *Theriaca contra Phalangiorum Morſus.* R. tartari drach. vj. ſulphuris citrini drach. viij. ſem. rut. drach. iij. caſtorei, ſem. erucæ, ana drach. ij. cum ſanguine teſtudinis mar. fiat opiata. Doſis drach. ij. cum vino. *Alia.* R. pyreth. Ariſt. rot. ana partem j. piperis albi partem ſemiſſem. marrubij partes quatuor: confice cum melle. Doſis. drach. j. *Alia.* rad. cappar. ariſtol. longæ, baccarum lauri, rad. gentianæ, ana bibat cum vino. vel diaſſa bibatur cum mero forti, & cumino, & viticis ſemine. *Alia.* R. ſem. nigellæ, drach. x. dauci, cumini. ana, drach. v. ſem. rutæ ſylu: nucum cupreſſi, ana drach. iij. ſpicæ Indicæ. baccarum lauri, ariſt. rotundæ, carpobalſ. cinamomi. rad. gentianæ, ſem. trifolij bituminoſi. ſem. apij. ana drac. ij. fiat confectio cum melle. Doſis nucis quantitas cum vino veteri. Rhaſis.

Ex Plinio, Celſo, Scaligero.

Propinare confert a Phalangio percuſſis, formicas quinque, vel ſem. nigellæ Romanæ. drach. j. vel mora rubicum hypociſtide & melle. Helioſelino item & rutæ ſylu. radici peculiaris & efficax contra Phalangium vis eſt. valent item ſanguis teſtudinis terreſtris, origani ſuccus, Polymoniæ radix, verbenaca, pentaphyllum, ſativorum bulborũ ſemen, ſempervivi genera omnia, cupreſſi radix, heliotropium tricoccum, ſuccus rad. hederæ, ex mero aut poſca, Caſtorei item drach. ij. ex mulio ut evomat, vel ex rutæ ſucco, ut retineat. ita etiam & ſeminum viticis drach. ij. Apollodorus, Democratis ſectator, herbam quandam Crociden nominat, cujus tactu phalangia moriuntur & ipſorum

hebeſcit virus. Holoſchæni folia radici proxima, cõmanducata proſunt. *Plinius*. R. myrrhæ, uvæ tamineæ ana.ex paſſi hæmina bibantur. Item radiculæ ſemen, aut lolij radix ex vino bibenda. * *Celſus*. Præcipua autem Antidotus, inter multa alia certiſſima remedia, Scaligero debetur, noſtri orbis & ſeculi ornamento; cujus hæc forma eſt: ℞. * Ariſtol. veræ & rotundæ, Mithridatij ana ℥ij. terræ ſigillatæ ℥.ſſ. muſcas in Napelli floribus victitantes duo deviginti; ſucci citri q.ſ. miſce. Nam (inquit) contra hoc maleficium, vel contra quemvis alium ſerpentum morſum, Ars tam efficacem Theriacam nondum habuit. *Scaliger*. Succus Pomorum porus & endivia, ſunt Bezoar contra ictum Phalangij. *Petrus de Albano*. *Exteriora Laudatiſſima hæc habentur*. Aranei quinq; oleo putrefacti & impoſiti * Cineres ex fimo jumentorũ ex aceto illiti, vel poſca. R. aceti ſextarios. iij. ſulphuris ſextantẽ. miſce. foveatur locus cũ ſpongia, vel à balneo, dolore nonnihil ſedato, locum mari multo foveto. Putant Achatem gemmam omnium Phalangiorum morſus ſanare, eoque nomine ex India allata carè venditur. Plin. Cinis ficulneus, addito ſale & vino, rad. ſylu. panacis trita. Ariſtolochia & farina hordei cum aceto ſubacta, aqua cum melle & ſale fotu adhibita. Meliſſæ decoctum vel folia ejus in pultem redacta & appoſita. Balneis calidis continue utendum eſt. *Plinius*. Linguæ venas incidito, & loca tumefacta ſale & aceto multo perfricato. Deinde diligenter & cautè ſudorem elicito. *Vigetius*. Panacis Chironiæ radicem valde commendant practici. *Theophraſtus*. Vulnus oleo irrigetur, allia contuſa vel bulbum, aut polygonum, vel hordeaceam farinam cum lauri folijs, & vino, vel cum vini fece, vel rutā ſylu. ex aceto ad modum cataplaſmatis apponito. *Nonus*. R. Sulphuris vivi, galbani, ana, denar. iiij. liquoris lybici (an, euphorbij;) nucum avellanarum excorticatarũ ana ℥ij. vino diſſolvantur, & cum vino fiat cataplaſma; intus etiam magno eſt auxilio. Muſcæ contritæ & ſuper locum affectum poſitæ. Mullus quoque venenoſi aranei morſibus medetur, ſi crudus diſſecetur & applicetur. *Galenus*. Totum corpus cerato liquidiſſimo inungatur. Locus affectus oleo (in quo Trifolium bituminoſum maduerat) vel calido aceto cum ſpongijs, diu & ſæpe foveatur, tum ex ſequentibus cataplaſmata fiant; nempe bulbo, ſanguinaria, polygonato, porro, furfuribus aceto incoctis, hordeacea farina, & folijs lauri cum vino & melle coctis, fiant item ex ruta, caprino ſtercore cum vino, cypero, ſampſucho, & ruta ſylveſtri cum aceto. *Aſclepiadis emplaſtrum*. R. ſem. rutæ ſylu. ſem erucæ, ſtaphidis agriæ, cenchryos, viticis, pomorum nucum, aut foliorum cupreſſi, ana. terantur omnia cum aceto, & cum melle fiat emplaſtrum. *Aetius*. Decoctum lupinorum ſupra locum affectum ponatur, eſchara prius ſublata; tum adipem anſerinum cum coagulo caprino, ruta ſylveſtri, & oleo, ſub dio ſole calente, vel ad ignem inungito, vel ex hordei pulte, & lupinorum jure fiat Cataplaſma. *Oribaſius*. Avellana Indica illita ſanat Phalangiorum morſus. Oleum Abſynthij, & lac ficuum inunctum valde prodeſt. *Avicenna*. Ex cinere calido, ficubus, & ſale cum vino fiat emplaſtrum. Confert item tinam ſepelire in arena vel cinere calido, & ibi ex antidotis ſudare. *Rhaſis*. Stercus Caprillum cũ pultibus diſſolvi debet, & loco affecto applicari *Kiranides*. Apponatur ſæpe ferrum frigidum. *Petrus de Albano*. Foveatur locus cum ſucco Plantaginis aſſiduè. *Hildegardis*. Oleum Balſami artificiale mire confert. *Evonymus*. Fotus ex tibijs & caulibus * Imperatoriæ continuatus; vel verbenam ex vino bibat, contuſam quoque foris applicet. *Turneiſer*. Rutam cum allio & oleo tritam impone. *Celſus*. Varia denique hujuſmodi remedia apud Plinium & Dioſcoridem invenies ordine

ordine ita digeſta, ut noſtrum hic potius ſilentium, quam curioſam & inutilem repetitionem expoſtulare videatur: *atque hac hactenus:*

Nunc imus ad illam
Artificem, mens noſtra cui eſt conformis, Arachnem,
Qua medio tenera reſidens in ſtamine tela
Qua ferit Eurus atrox, trepidat volitantibus auris,
Tangitur ut reſono vagus illi byſſus ab aſtro.

CAP. XIII.

De Araneo Cicure ſive domeſtico.

INter *Inſecta* ipſa etſi multa inveniri poſſint, (ut rectiſſimè Plinius atque Cælius Curio ſecundus, ex quibus horum plurima deſumimus) quæ exercere magna ingenia poſſint; Araneorum tamen naturam, vel præcipuâ admiratione dignam, eruditâque operâ conſpicuam quiſquis ſani luminis dijudicat. Ariſtoteles, naturæ maximus indagator, Animal hoc lautiſſimum & ſapientiſſimum dixit. Salomon vero ipſe, cujus ſapientia toti orbi miraculo fuit, inter quatuor illa minutiſſima animalia, quæ prudentiâ ipſos vincunt Philoſophos, Araneam connumerat, habitantem (uti refert) in Regum aulis, telaſque inimitabiles texentem. Hanc puellam quandam Lydiam olim fuiſſe Poëtæ fingunt, à Minerva omni acupingendi texendique artificio inſtructam; quibus dotibus illa (mulier enim fuit) ſuperbiens, negabat ſe a Pallade doctam, ac eò proceſſit arrogantiæ, ut magiſtram Deam de textrina non metuens in certamen laceſſeret. Quare indignata Pallas venit, puellaque acriter objurgarâ, opus miris imaginibus intertextum ac varium radio perfregit. Quod virgo ægerrimè ferens laqueo vitam finire decreverat. Sed Dea illius vices miſerata, non ſtatim eam mori voluit, verùm tenuiſſimo funiculo pendentem in Araneam transformavit.

Atque ita vive quidem, pende tamen, improba, dixit,
Lexque eadem pœna, ne ſis ſecura futuri,
Dicta tuo generi, ſeriſq́; nepotibus eſto.

Verum enimvero qui, ſeu fabulam, ſeu hiſtoriam hanc interpretati ſunt; aiunt, Arachnem linum nendi, ſuendi, texendique artificium inveniſſe, ſumpto ab araneis argumento & exemplari. Quod minime cuiquam abſurdum videri debeat, quum Plaſticam & Ocularium hirundines; Architecturam aquilæ; Phlebotomiam Hippopotamus; Enematicam Ibis; Antidotariam capræ, teſtudines, muſtelæ, ciconiæ docuerint. Hanc igitur ut verè laudem; Primùm corporis, tum fortunæ, animi deinde divitias vobis aperiam. Si materiam ſpectes, levis eſt, aëris igniſque (nobiliſſimorum ſcilicet & maximè energeticorum elementorum;) multum; terreſtris verò gravitatis & fecis parum particeps. Si figuram deſideres; vel omnino ſphæricam habent atque cæleſtem, vel ſaltem huic proximam ovalem. Subſtantia item ejus tenuis, pellucida, ſubtilis; imo quamvis nonnunquam prædæ ubertate, veluti ſagina facta ad juglandis (imo, niſi errat Cardanus, ad paſſeris) magnitudinem excreſcit; tamen ſi in tela pendulam adverſo lumine conſpexeris, inſtar chryſolithi pellucet tota, radioſque oculo gratiſſimos reflectit. Color huic, qualem Ovidius amantibus aſcribit, pallidus; & quum diffuſis undique pedibus ſublimis hæret, ſtellæ pictæ effigiem graphicè exprimit. Ac ſi natura inſtituiſſet

Laudes Aranei domeſtici a corpore ſumptæ

tuiſſet non cæli tantum, ſed & ſyderum ibi viventium imaginem huic conferre: cutis illi adeo mollis, lævis, polita, tenuiſque eſt, ut malacas puellas, & formæ obſervantiſſimâ Scortula facile ſuperet; tantæque perſpicuitatis, ut ſpeculorum more, intuentium imagines repræſentet. Digitos habet, quales formoſę virgines diſcupiunt, longos, teretes, graciles, ſubtiliſſimi tactus, quo & neminem non temnit, & omnibus creaturis antecellit. Pedes habet neq; innumeros, ut ſcolopendrę; neq; nullos, ut infima inſecta; neque ſex tantum, ut impennium vulgus, ſed octo, quem numerũ perfectiſſimo proximũ eſſe nemo ignorat. Hi etiam proportione conſtant ſeſquitertia illa mirabili & veneranda, ita ut licet poſteriora primis ſemper breviora ſint, tamen inter ſe mutuam qualitatem non amittunt. Viſum illis negatum multi ſtatuerunt philoſophi, ipſi cæci. Nam exoculatæ ſi eſſent, quo modo loca venationi aptiora eligerent, quo ductore filum filo, ſuo quoq; ordine annecterent, aut diſruptas caſu telas cognoſcerẽt, & reſarcirent. Quum etiam Cicuratę & familiares ad porrectam a latere ſtaminis muſcã longè accedunt, audacius appetunt, & veluti de manu in manum (quod ſæpè vidimus) accipiunt: ſane cæcutiunt illi ſummo meridie, qui videre ipſas non vident neque intelligunt. Nihil in iſto araneo noxij eſt, nihil venenati; morſus quamvis infert inanes, & titillationi quàm dolori propiores. Imo quidem ipſarum corpora, cadavera, ova & excrementa, ad profligandos nonnullos morbos prodeſſe, quando de earum uſu dixerimus, ſatis conſtabit. Neſcio ſane cur Pennio horrorem pararet, dum de illarum eſu cogitaret: quum & Nobilem Anglam, & Rhaerum medicum cognoſceret, id ipſum omni ſine noxa ſæpius feciſſe. Sunt igitur Araneæ a veneni labe immunes, ſalutares quidem. Quod vero nonnullis horrendum animal & ipſo aſpectu fugiendum videtur, id ego non formæ vitio, ſed illorum melancholiæ, malaciæ & acraſiæ ferrem acceptum. Haud enim minor in illis naturæ elegantia & bonitas, quàm in papilione & muſca apparet; morbuſque mentis non levis eſt, faſtidire tam bellum opus, & filatricis tam ſolertis præſentia inhorreſcere. Denique mirabili corpori mirabilem cutis diſpoſitionem naturamque attribuit Deus. Nam non ſemel duntaxat anni (viperarum more) ſed menſis cujuſque curriculo (ſi bene paſta fuerit) hanc mutat, aliamque ſubinde novam atque una politiorem induit. Tantæ item temperaturæ per ἰσονυχρασίαν, vitæque frugalitatem perhibetur, ut ſalubri in loco prædæque omnis non inopi immortalis vivat. Inter fortunæ vel fati potius bona, illud præſtantiſſimum eſſe duco; quod materiem telarum ventre inhauſtam gerunt; Cujus tanta ijs ſuppetit vis, ut innumera ſtamina producere texereque, & captas vel centum muſcas quaſi latioribus faſcijs implicare poſſint. Quinetiam quamvis nec horreo congeſtum cibum habeant ut formicæ; nec appoſitum vel conſitum, ut apes; ſed fortuitã tantum prædã & venatione victitent: tamen advolante per Dei providentiam præda inediam ſublevant, & aliquando opimis ex hoſtico ferculis pingues fiunt. Ad hæc non minimam bonæ fortunæ partem Araneæ tum datam crederem, quum aulicæ moleſtiæ ſatura, ædes cum podagra commutaret. Audiſtis enim jam antea Solomonem illi locum in aula olim tribuiſſe, ut ſuis aulicis, laboris, ingenij, ſapientiæ, parſimoniæ & virtutis eſſet exemplar. Ibi telas exorſa, textrinæ manibus pedibuſque incubuit, aucupio vacavit, nullas inſidias, nullos tum formidans inſultus; & (ut dicam breviter) ſapientiſſimum animal ſapientiſſimi regis larga dominabatur in aulâ. Poſtea mali inſecuti principes, male conciliati, feriati, perditi, dictu difficile eſt, quam duriter eam acceperint, atque illicò ſcopis & ſudibus, tanquam nocturnum furem, expelli, peſſundari, occidique mandarent. Adfuere protinus furiæ quædam converrentes, & quicquid erudita operatione texebat lacerantes, adeo ut vix oculatas trigodæmonum ſcopas poſſit effugere.

Laudes Aranei domeſtici a bonis Fortunæ.

fugere. Miſera planè, quæ in tanta rerum affluentia, ſola egebat; & in tam ſpacioſis ædibus, ne angulum quidem unum inveniebat. Regis item exemplo ducti nobiles & divites, virtutis laboriſque magiſtram foras exigunt, & ne telam quidem (magnæ ſapientiæ indicem & anathema,) ſupereſſe permittunt. Hæc cum olim proficiſceretur (ut non male fingit Apologus;) fortè ſe illi Podagra comitem adjunxit, tametſi paſſibus ambiguis admodum ægrè illam ſequeretur. Iam unius diei itinere confecto, appetente veſpero, conſilium fuit diverſum hoſpitem experiri. Ac Aranea oppidum ingreſſa, opulenti cujuſdã civis domum nacta eſt, apud quem dum telas cœperat tapætaque prępandere, (Regis mali exemplo) peſſimis modis habitam pellunt, & illã nocte errantẽ pluvijs exponunt. Podagra vero pedibus capta, cum nequiret ultra progredi, in primas ſe ejus oppidi caſas dedit, ubi vix tandẽ pauperis cujuſpiam tuguriolum impetravit, quum ibi decubuiſſet, nihil non miſeriarum experiebatur; Apponi cænaturienti vel ſtomachanti potius ater panis, cum oluſculo vix ſale condito, & è proximo ſtagno, aquula ſamiolo poterio peti, unde ſitim extingueret. Sic igitur excepta, ſibi poſcit lectum inſterni; Torus illi palearis, vel fortè roboreus datur, in quo ſuſpirans & gemens membra componit. Sed ô quam male membris mollibus & ἀθίκτοις (utor Hippocratis verbo:) cum tam duris culcitris puluinaribuſque convenit? Primo igitur ſole, convenere iterum aranea pariter & Podagra. Et prior illa, magnopere de diuitis civis incivilitate conqueſta eſt. Podagra contra, de hoſpitis ſui tenuitate aſperoque victu: commonſtrans lividas vibices, quas lignea ſcuticoſaque fulcra tenellæ cuticulæ impreſſerant. Qua de re poſteaquam aliquandiu deliberatum inter eas fuit, in hanc pedibus ſententiam venerunt, ut ſequenti ſubinde nocte hoſpitem mutarent, videlicet, ut Aranea deinceps pauperum tabernas & tuguria; Podagra vero divitium aulas, Regumque turres incolerent. Itaque podagra promiſſi nequaquam immemor, pedetentim tacitiſque veſtigijs pecunioſi cujuſdam domum ingreſſa, ad obeſuli heri pedes procubuit. Quam ubi conſpexit hoſpes humaniſſimus, qua lenitate, quibus nominibus, quantis prothymijs viſcerationibuſque excepit? Subſternuntur olorinæ culcitræ; puluinis tora libuſque mileſijs cubilium fulcra replentur; fervet culina, omnia ſunt in parato officia. Iam dapibus menſas onerant, & pocula ponunt. Huc capi præpingues atque altiles; Phaſiani, perdices, pavones, coturnices, turtures, ficedulæ atque aves illæ binis cordibus ſuperbientes convolant. Rhombos, Scaros, ſiluroſque prætereo. Lucrina item conchylia, Abydena oſtrea, & quicquid mare ſuperum inferúmve lauti emittit. Hic vinum, candidum, nigrum, rubellum, purpureum, dulce, tenerum, auſterum, Cecubum, Falernum, Chium, plenis crateris infunditur. Taceo menſas ſecundas à Tarentinis allatas, & exquiſitiſſimis bellarijs in roſa violiſque & Hyacintho inſtructas. Denique nihil deliciarum, cupediarum, lenocinij, ac voluptatum non exhauritur, ut Diva Podagra (eſt enim Bacchi veneriſque filia) cúm ſororibus ſuis Chiragra atque Gonagra, ſuavibus modis & molliter acquieſcat. At Aranea, fato item benigno ducta, pauperis ædiculas jam regijs vicarias ſubit ——— *atque ibi miro*

Dogmate, quidve marem deceat, deceatq́; maritam
Addocet, atque ſuo ſeſe ſudore ſaginat.

Verum opponit aliquis, Nihil hic bonæ Fortunæ conſpici, quam propter laudem Araneæ vices in hac hoſpitis hoſpitijque commutatione. Imo quidem permultum, non ſolum quia tutiùs & quietiùs vitam tranſigit; verum quia de ſpecula non amplius adulteria, epulationes, compotationes, profuſiones, ludos, choreas, aleationes, teſſerationes; vanitates denique & turpitudines illas in pauperum caſulis proſpicit, quarum ſeſe, dum in aulis cænaculiſque

maculiſque divitum viveret, conſciam cognovit. Qui ſane cum primùm araneam (laboris atque frugalitatis magiſtram) eliminaſſent, illicò, ſola Podagra? imo quidem omnis Luxuria, ſupparaſitatio, diſſimulatio, ſuperbia in eorum aulas, vel potius in aures oculos menteſque intimas irrepſit, atque eos omni ſcelere ſceleratorum conſortio coinquinavit. Næ, quantum præſtaret regibus, pio, frugali, ſapienti, & innoxio animalculo auram concedere: quàm his aurem & aurum; qui peſſimis conſilijs atque exemplis rectiſſima quæque ingenia citò pervertunt. Ex animi Araneorum dotibus, neſcio an prudentiam, juſtitiam, fortitudinem, temperantiam, φιλανθρωπίαν, φιλοπονίαν, φιλοπονίαν, αὐτάρκειαν, ſolertiam, munditiem, aliaſque ejus virtutes; an artem vero ipſam mirabilem, peritiamque texendi laudem. Prudentiæ exemplar in eo apparet, quod incremento amnium ædibus minaturo, telas ſuas altiùs attollunt; quod ſereno, quando volitant muſcæ, non texunt, ut aucupio vacent; ruinis quoque imminentibus, cum telis primi cadunt, & ad alios ſe lares ſedemque certiorem conferunt: ad moleſtæ rei contactum crura contrahit, caputque in centro (uti viperæ ſolent) abſcondit, tum ut minus doloris perſentiſcat, tum ut corpore læſo (cui facile medetur) capitis tamen, totius gubernatoris, ſaluti ſit proſpectum. Quis hoc illis indicavit? an Caldæus aliquis ex ſitu poſituque ſyderum prædixit; non certè: ſed prudentia quædam divina in Araneum diffuſa; & ut verè ille vates cecinit,

Laudes Aranei domeſtici ab animi dotibus.

Spiritus intus alit, totoſq; infuſa per artus
Mens agitat molem.

Quinetiam quam primùm hoſtem in caſſes incidentem viderint, non ſtatim eum pungunt aut mordent hoſtili modo, ſed baſijs quibuſdam & titillationibus demulcent, donec viſcida tela è podice poſtremis pedibus educta eum perleverint, & quaſi faſcijs perplexo impeditoque, avolandi, reſiſtendi, movendique omnem copiam ademerint. Eo tum filo retiappenſo, ad centrum ſe conferunt; obſervaturi an nova ſe objiciat præda. Sic aliquando decem, imo viginti muſcas, filo ſublimes factas animadvertes, quas ſigillatim ſingulas rupto filo quo pendebant, & poſtremarum tibiarum alteri annexas, ad centrum ſui operis perducunt; depaſcuntque. Veſcitur autem ſolo ſucco muſcarum, reliquumque cadaver exangue & exuccum redditum, ceu inutile ſtaminis pondus demittit. Præterea quia fæmina major aliquanto quam mas eſt, idcirco ſubter pendens obſervat, ne beſtiolæ ſibi caveant, ſed incautæ in plagæ ſuperiorem partem incurrant, ineptior enim propter corporis magnitudinem eſt ad venatica munia obeunda. Mas vero (utpote agilior) quaſi aliud ſimulans, ſupernè incubat, aut in quodam exiguo ſuæ telæ ſpecu omnia videns, atque à nemine viſus deliteſcit. Cumque captura incidit, quàm vigilans & attentus ad curſum? elabi enim prædam non finit, ſed à ſuprema plaga ad infimam dicto ocyùs diſcurrit; ubi etiam ſaturatus abundè fuerit, reliquos reponit hoſtes, ac alio tempore devorandos filo ſuſpendet. Quum item per ætatem, telæ viſcoſitatem ſuam tenacem amiſerint; aut retexit eas Araneus, aut novo quodam glutine confirmat. Finito opere, aut ſe in centro continet, aut ſuperiùs invigilans filum à centro deductum quaſi manibus retinet, per quod ei acceſſus ad retia & receſſus, , ſimulque (ſi quid prædæ irretiatur) ex telæ motitatione perſentiſcit. Sed ut certior fiat priuſquam deſcendit, filum aliquoties retrahit, ut ex motu & pondere rem videat. Tum primum ad centrum properat; quod irretitæ beſtiolæ aut ſentientes aut divinantes, quieſcunt, ne ſe motu prodant, atque amplius involuantur. Cæterum araneas non fallunt, qui oculis pedibuſque indicibus prædam ſentiunt, & concitatis gradibus numerò accurrunt. Verùm (Deus bone) quæ, quanta inter Araneos Juſtitia atque æquitas conſpicitur? Nemo inter eos alterius conjugem eripit,

nemo alterius ſubit telam: quiſque ſuo victitat labore atque peculio, vicinámque ſepem confringere nefas ducunt:

> *Non ita mortales, quos (proh dolor) urget habendi*
> *Tantus amor; domibus domus, arvis additur arvum,*
> *Monticulus monti; maribus mare; ſique poteſſint*
> *Addiderint mundum mundo, ſuaque omnia dixint.*

Adhæc, non probis animalculis inſidias collocant & retia; ſed crabronibus, Aſilis, tabanis, Veſpis, fucis, æſtris, culicibus & muſcis; quæ nobis tanquam lenones, fures, paraſiti (ut Comicus loquitur) multa pariunt incommoda, bono verò uſui ſunt nulli. Audet etiam (quâ eſt ſingulari fortitudine roboreque præditus) vel lacertorum catulos venari, quos primùm plaga reluctantes celeriter involuit: mox labra vtraque diro morſu corripiens, adeo tenaciter ſtringit, ut eos efflare animam cogat, ac demum velut alter Cacus, in latibula exanimes retrorſum ductos deportat. Quod ſi forte in tanto certamine retia rupta aut implicata conſpicatur; illico reficit, explicat, & ad priſtinam polituram ingenioſiſſimè ſarcit. Quid quod Araneo atrox ſempiternaque ſimultas cum Serpentibus eſt? Nam ſi quando ille umbras, & frigora captans ſub arborem Araneis plenam inciderit, filo ſe ſuo aliquis eorum in caput ſerpentis librat, tantaque vi roſtro eius cerebrum arietat, ut ſtridens ſubinde ac vertigine rotata ſibilans, nec filum quidem ſuperne imminentis rumpere, adeo nec fugere miſerrimus queat. Neque tanti ſpectaculi finis eſt, donec ariete crebro noſter athleta illius animam Plutoni muneri tranſmiſerit. Sileant hic amphitheatrales Romanorum pugnæ, & Elephantum ſæua certamina; quando Araneolus cum atro luridoque ſerpente audet in arenam deſcendere: neque deſcendere ſolum, ſed etiam de hoſte triumphum & opima ſpolia reportare. Quis in tam exiguo, & pæne nullo corpuſculo, quod nec oſſa, nec neruos, nec carnem, imo vix cutem habet, tantam non miratur vim, tantum pondus, tam acres duroſque morſus, & incredibilem ſanè fortitudinem, non à corpore, ſed animo, vel Deo ipſo potius profectam? Eadem ratione cum bufonibus & rubetis pugnam committunt, & ſingulari certamine hoſtem perimunt. Quod non ſolum Plinius & Phyſiologus Albertus memorant, ſed Eraſmus etiam in Dialogo amicitiæ monachum quendam, à cuius dum dormiret ore, bufo pendebat, hoc pacto liberatum recenſet. Imo in palæſtram perſæpe cum crabone deſcendunt aligero, ſpiculigero, duro, & ferè corneæ fibræ colluctatore, qui licet ingenti vi eorum telas, ut diuites auro leges perrumpit, tandem tamen tenaciori collâ implicitus, violatarum ædium pœnas dependit, & monomachia victus Araneo ſubjacet. Nolo temperantiam omittere, hominibus olim propriam, nunc vero Araneis quodammodo peculiarem. Quis nunc (ſi per ætatem liceat,) vnis ſeſe ſatiat amoribus, & in vagos concubitus animum corpuſque totum non tradit? Verum aranei ſimul atque adoleuerint, matrimonia contrahunt, nunquam niſi morte interitura. Porro ſicuti riualium impatientiſſimi, mæchos in tuguria ſua auſos irrepere, primum morſibus, deinde exilio, nec rarò nece affectos iuſtè puniunt: ita nec ipſorum aliquis alterius coniugi vim facere, vel pudicitiam pellicere attentat. Tanti eſt inter eos cupiditatum cohibitio, conjugij fides, tanta probitáſque, & quaſi turturalis amor. Præterea ſi œconomiam ſpectes, quid araneis frugalius, laborioſius, vel mundius mundus oſtentet? nam ne minimum filum diſperdi, vel fruſtra poni permittunt, vicarijſque operis ſeſe ſubleuant. Nam cum fæmina texit, Mas venatur; ſi alterutri ægrotant, vnus ambo explet officia, ut paria fiant merita. Sic venatur etiam mulier interdum, & vir texit, ſi quando alter alterius indiget opera; nec tam expertes τῆς ἀλληλοφιλίας eos arbitremur, vt in tanto amore conjugij vicarias nolint pro neceſſitate ſubire operas, & benevolentiam mutuis

ſubinde

ſubinde officijs tueri. Coniux domi iam & nendi & texendi rationem à parentibus edocta (veluti apud nos etiam fieri conſueuit,) telas orditur, tantique operis materiæ vterus eius ſufficit: ſiue ita corrupta ſtato tempore alui natura (ut Democrito placet;) ſiue eſt intus quædam lanigera fertilitas, ut in Bombycibus. Ariſtoteles tamen materiem foris eſſe vult, veluti corticem, eamque nendo texendoque explicari: ſeu more eorum quæ ſuis villis iaculantur, ut hiſtrices. Vtcunque fuerit, ne tantilli fili iacturam faciunt, ſed prouidentiâ Duce quæque attentant. φιλοτεχνίαν ipſorum ſolus is recte dixerit, qui ipſe prolis fouendæ atque educandæ viam tenuit. Etenim mutua incubatione oua conſeruant, caloremque eorum ſuſcitant & augent, & quamvis fœtus trecentos ſæpe pariunt, omnes tamen ad laborem, parſimoniam, diſciplinam, textrinam æquè aſſuefaciunt, parilíque amore & animo complectuntur. Munditiem illarum ſæpe admiratus ſum, quum vel macilentos & morbidos ad imam telam è ſpecu deſcendere, atque aluum exonerare viderem, ne forte excrementorum ſordibus ædes, vel textrina & tela inquinarentur. Atque hæc de ciuilibus domeſticiſque virtutibus dici ſufficiat. Nunc ad artem illam telariam veniamus, Palladi inventrici adeo infeſtam; ſuperauit enim ea diſcipula magiſtram ſuam, & ſubtilitate operis anteiuit. Primum autem materiam illam lentam ſequacem & glutinoſam conſideremus, quæ nec ſiccitate, nec humore tenacitatem amittit. Hanc ex vtero duci ex Plinio diximus; tamen quum & mares etiam texunt, ex podice potius proferri cum Bruero noſtro chariſſimo, jure contenderim. Inexhauſta item cum ſit, infinitam hic Dei atque inexhauſtam potentiam veneremur; nam corporeis illud aut phyſicis cauſis aſcribere, dementiæ proximum videtur. Qui vero aranei artificioſiſſimi creduntur, veluti Autumnales & Holci, filum ducunt omni pilo, vel byſſo potius longè exilius, tenuius, levius, atque eâ (teſte Æliano) ſubtilitate, vt tota tela complicata vix vnum filum linteum, quamvis tenuiſſimum adæquet. Hos tam mares quam fœminas Edoardus Monimius eleganter deſcripſit, Heptam lib. 7. his verbis:

———Ille domum venatu paſcit, at iſta
Mæonio graciles orditur tegmine telas.
Stanniparus venter, vomifilus, lanifer, ipſi
Palladiam cumulatque colum, calathoſque miniſtrat.
Ipſius eſt fuſum pondus; quod fila trahendo
Nectit & intorquet parili ſub tegmine ducta
Illa ſuam à medijs orditur Dædala telam,
Et gracili tenues intendit ſtamine tractus.
Tela iugo iuncta eſt, ſtamen cecernit arundo,
Inſeritur medium radijs ſubtegmen acutis,
Atque oram à centro pannum ſibi ſtaminat illum.
Peruia tela patet gemina de parte, feroci
Ne concuſſa Euro frangantur ſtamina, quóque
Muſca volax tenui ſtretur ſinuamine caſsis,
Retticuli primam vix muſcula contigit oram.
Mas abit in tela centrum, ut diſcrimine paruo
Vinciat ipſe ſuo peregrinam caſſe volucrem.

Horum reticulorum tanta varietas, vt eorum artifex mille operum Dea non male dicatur. Nam quædam laxiora, quædam denſiora; alia triangularia, alia quadrata, quædam Rhomboidea, pro loci venationíſque commoditate. Orbiculare vero illud inter duas arbores, vel arundines, & ſæpe in feneſtris varijs antennis funiculíſque appenſum, Deus bone; quantam rationem, judicium, artem, quàm mirabilem ſapientiam pulchritudinemque oſtendit? Sane non

male

male hinc Euclides figuras: piſcatores reticularia, didicerunt; unde enim aliàs tam peritæ, tam induſtriæ magiſtræ peterent exemplar? Tam moderato unguine, tam tereti opere, tam æquali ſtamine rem abſoluit, ita fuſi ponderiſque loco ſe librat, ut conferri cum Minerva poſſe, niſi me exemplum terreret, facile dicerem. Sed & operis firmitas etiam mira videtur, quum rerum infirmiſſima apparens, crabones teneat, venti perferat furores, pulvereque injecto diſtenditur potius quam frangitur aut violatur. Reticulariæ ſuæ modus hic eſt. Primum quinque ſemidiametris ad circumambientia loca pro ſuo inſtituto aptiſſima circumductis, deinde nullo circino, ſed fatali pedum ſcientia 44. circulos, a centro ad ſuperficiem certis ſemper partibus ab invicem diſtantiores filo poſito delineat. Quin porro illud nobis ſcitu jucundum, ut & viſu doctiſſimo Turnero & Bruero mirabile videbatur, Araneos iſtos quando filum rectâ lineâ à ſumma trabe ad terram figere cupiunt, lapillum pedibus complecti, ſeque tum ſenſim per triplicatum filum demittere, ut terreſtris angulus trabali examuſſim reſpondeat. Sed illud ante omnia ſuſpicionem meretur, quomodo primum filum in citeriore parte amniculi, ſecundum in vlteriore ligant, cum nec eis volandi, nec natandi ſcientiam docuit natura; an vero ſaltu eum trajiciunt, equidem dubito. Secundas in textrina occupant & merentur domeſtici in contignationibus tectorum ædificantes; alijque agreſtes, qui in herba latam, ſpiſſam, planamque telam, & revera telam concinnant, veli linteique inſtar expanſam. Horum in opere ſi tramas, foraginem, inſile, radium, pectinem, ſubtegmen, ſtamen atque veſcas propius inſpexeris; ſanè aut nihil, aut Deum ibi planiſſimè videris inſenſibiliter (tamen re ipſa) hæc omnia adminiſtrantem. Et profecto hoc ipſo Ægyptios, Lydos, Penelopen, Tanaquillida, Ameſtrim, Claudianam Romanam, Sabinam, Iuliam, & reginas Macedonum textrinæ peritiſſimas longè ſuperant, quòd (præter vulgarem rationem & artem) nullis filis per tranſverſum actis ex arctiſſima quadam villorum in longum continuitate ſolidam tenacemque telam componunt. Confectum jam opus ſaliva quadam viſcidâ & glutinoſâ obducunt, cujus ſolo contactu inviſcata præda, cæcitatis imprudentiæque pœnas perſoluit. Color telæ aërius atque pellucidus, vel potius nullus; id quod imponit incautis muſcis, & vel oculatis fraudi ſit. Nam ſi quem manifeſtum colorem repræſentaret, præcauto opus eſſe exiſtimantes, longiùs vitarent. Ignobiliores aranei (deſides nimirum, obeſuli & ſpeluncarij,) telam rudem admodum conficiunt, & longè craſſioris fili, quam cavernis tantum muralibus præpandunt. His corpus ponderoſius, pedes breviores, carminationique & ſtamini ineptiores, prædam apprehendunt potius caſu, quam quærunt, quoniam foramen extra magnum, peropportunum muſcis latibulum videtur. Verum primo limine implicati ab Araneo arripiuntur, & quo morituri ſolent, in carnificinam intus deportantur: altè enim in muris excubant, tum ut aves ſibi inſidiantes (paſſeres, erythacos, Philomelas, troglodytas) fallant, tum ut muſcis nihil ineſſe mali arbitrantibus citius imponant. *Atque de Araneis innoxijs eorumq; telis generaliter hæc dicta ſint. Iam de illarum ſpeciebus à nobis obſervatis pauca adjiciemus.*

CAP. XIIII.

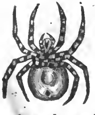
De certis quibuſdam Araneorum ſpeciebus ab authoribus obſervatis.

A*Raneos* ita diviſos à nobis eſſe meminiſtis, ut Alij noxij *Phalangia* dicti eſſent, alij vero innoxij. Phalangiorum pauci (forte nulli,) textrinam exercent; Alij vero omnes vel retibus, vel telis conficiundis operam navant. Retiarij alij domeſtici, alij agreſtes; veluti

luti etiam telarij. *Inter Retiarios unum* vidimus omnium maximum: Cujus hic iconem. Autumno inter roſarum ramulos rete artificioſiſſimum expandit, & tranſcurrentem alium araneum, vel culices & muſcas advolantes mira dexteritate attracto fune illaqueat, atque ita ſuſpenſas in futuram famem relinquit. Corpus illi ſpumeum, & ovali pene figura; caput ſub ventre exiguum atque forcipatum; dorſum varijs maculis candicantibus ornatum. Eſt ex Autumnalium Holcorum genere, brevique temporis ſpacio, a piſi magnitudine ad eam quam videtis craſſitiem increſcit. *Inter Telarios quoſdam vidimus ſubtilem telam texentes, alios mediocrem; quoſdam vilem, craſſam, rudem atque deformem. Subtiliores artifices* ſunt domeſtici, quorum hic unum fuſcicoloris, depictæ magnitudinis, & inter oculos ſolemque poſitum, nonnullæ (uti dicam) pelluciditatis. Hic ille eſt cujus Encomium Cælius Secundus Curio; Cujus naturam Plinius curioſulè deſcripſit; qui Hebam, Penelopen, Ægyptios, Lydos, Macedones, alioſque telariæ deditos erudivit. Mediocrem telam & fortem texit hic Araneus ſylveſtris in ſepibus linteamen expandens cum ſago, ubi habitat obſervans prædam. Craſſior eſt ejus tela, ne pluvijs perpluat, & ut ventorum vires meliùs ſuſtineat: corpus fuſcum obtinet, ſed pedes veluti polymitos nigris albiſque maculis ſeriatim varios. Os illi forcipatum acetabulis munitum, ſupra quod in capite duo parva albicantia puncta cernuntur, neſcio an oculorum officio defungentia; totum corpus leniter hirſutum. Longè latéque telam expandit, ut prædam plurimam (cui rei deditiſſimus videtur) capere queat. *Vilem atque incomptam telam* ducit, & quaſi in faſciculum colligit hic campeſtris, quem in agro Colceſtrienſi primum obſervavit Pennius inter Origanum ſylveſtrem muſcis inſidiantem, nec aliàs conſpexit unquam. Pedes habet proxime deſcripto ſimiles: corpus globi æmulum; dorſum quidecim albis maculis notatum; anum quoque habet quadrangularem & nigrum. Huc etiam tres luporum ſpecies referimus, in murorum rimis, macerijs, lapidumque ruderibus victitantes. Sordidam telam & parvam in cavernis texunt, extra ſpeluncam interdiu ſpe prædæ longiùs vagantur; quam magno impetu adorti, in antrum trahunt. Maximus fuſco eſt colore; caput illi quaſi ovale, corpus globoſæ fere rotunditatis, utrumque latus duæ parvæ ac breves lineæ albæ exornant,

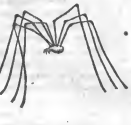

 circa

circa medium dorſum colore eſt magis albicante: pedes habet ex nigris fuſciſque maculis pulchre varios. Medius minor eſt, tinctura griſea. Spinam albæ tres quaſi margaritæ illuſtrant, quarum quæ collo proxima, major & longior. Tertius nigrior videtur, dorſo crucem gerens tranſverſam, rectangularem albiſſimam, ideoque à quibuſdam, *Sanctus* vocatur. E luporum hos eſſe genere conjicio, quia currunt cum ſaltu quodam, & voracitatem miram produnt, nihil enim in craſtinam reponunt, ſed omnes uno die prædas abſumunt. Cinereum hujus generis vidit Geſnerus. Sunt præterea aranei longipedes, inordinatæ rudiſſimæque telæ artifices. Campeſtrem corpore ferè globoſo & fuſco, graminicolam, oviſequum, Angli *Shepherd* ſive opilionem nominant, vel quia ovium conſortio gaudet; vel quòd agros illis refertos, paſtores noxa & veneno carere (eſt enim & ipſe tam intus quam extra ſumptus, animal innoxium:) exiſtimarunt. Sunt adhuc plures Araneorum ſpecies. Eſt enim Araneus quidam niger breviuſculis pedibus, ovum ſub ventre niveum ſecum portans, & celeriter currens; rupto ovo araneoli multi egrediuntur, qui cum matre ad paſtum omnes unà procedunt; veſperi verò parentis dorſo conſcenſo requieſcunt. Hunc verrucis aſperum credidit Pennius, donec ſtipulæ contactu araneolorum deſcenſum plane viderat. In putridis quoque & cavis arboribus Aranei nigerrimi, magno corpore, pedibus breviſſimis, cum Aſellis & Iulis habitantes. Vidimus item (inquit Geſnerus) totos albos, compreſſo & latiuſculo corpore, in flore Oreoſelini, in roſis atque in gramine, pedes illis tenuiſſimis longiſſimi, os maculâ, latus verò utrunque rubicundâ lineâ notatur. Venenatum credit, quia cercopithecum ejus eſu pene exanimem vidit, & vix oleo infuſo liberatum.

Novimus quoque oblongo corpore araneos & acuta cauda, ex atro ruffeſcentes, veluti etiam virides. Sunt & rubri duum generum. Unum majus in terræ cavernis tantum habitans, pectore miniato, pedibus ex rubro flaveſcentibus, cauda atque ventre ex fuſco colore ad flavum nonnihil tendentibus. Aliud genus valde minutum, Reduvio ovili minus, intenſè (veluti ex Cocco) rubens. Sex tantum pedes habet, ut monſtrum Aranei referat: caput illi araneis ſimile, ſed parvum valde. Intra terram habitat, rudiſſimam telam operans & indigeſtam; quandoque foris oberrat, & in præda captanda magnam agilitatem monſtrat.

Plura Araneorum eſſe genera facilè concedimus, plurium item colorem; neque enim noſtra fert omnia tellus, neque ipſe Actorides, quamvis [illegible] dictus, vidit ſingula. Cætera gratior forte poſteritas & meliorenum eraverit. Nos interim de Araneis ſi non ad voluptatem, ſane ad voluntatem diximus; neque enim plura voluimus, qui in his etiam ſcribendis ſtrenuè ſudavimus. Illud tantum notabimus, Omnes Retiarios, Telarioſque araneos, cum ætate peritiam acquirere majorem; lanis incluſos Tinearum generationem augere, & ſenectutem quotannis ſæpius exuere,

Quanto

Quanto etiam latiores & ſtrigoſiores, tanto ingenioſiores in vitæ muneribus reperiuntur.

CAP. XV.

De Generatione, Coitu, & uſu Araneorum.

GEnerari Araneos aliquot ex feminibus aëriis ſitu & corruptione putrefactis, ex eo conſtat, quòd noviſſimæ ædes primo fere quo dealbantur die, eorum corporibus teliſque ſcatent. Propagatio autem plerunque coitu fit, cujus deſiderium & actio fere totum Ver durat. Tum retis mutua ac repetita attractiuncula venerem quaſi accendunt; continuo inter trahendum propiùs accedunt; tum deniq; averſis clunibus copulantur, quia ille coeundi modus (ob globoſam corporis formam) maxime erat conveniens. Eodem modo Phalangia, (quotquot texunt) venerem abſolvunt, & generantur ex ejuſdem generis animalibus, ut Ariſtoteles teſtatur. Ipſa autem non Vere, ſed appropinquante hyeme coeunt, quo tempore velocioris motus, certiſſimæ noxæ, magiſque venenati morſus videntur. Quædam à coitu unicum ovum pariunt portantque ſub ventre, colore niveo, & per vices incubant, mare ſubinde fœminam juvante. Aliæ multa minutaque ova ponunt, ſemini papaveris ſimilia: é quibus excluſi triceni aliquando araneoli, poſt vanos quoſdam in tela luſus, tandem cum matre prodeunt, veſpereque exorto telam repetunt: donec quiſque propriam telam texere didicit, qua tutius atque jucundius vitam peragat. Saltando fœtus excludunt, ovis per triduum incubant, menſeque lunati prolem perficiunt. Domeſtici tenuiori tela ova deponunt, craſſiori ſylveſtres, quia magis imbrium ventorumque injurijs opponuntur. Generationi plurimum confert locus. Nam ut in regione Arrhatenſi & in Creta inſula abundant phalangiorum genera, ita illa Hibernia non vidit, Anglia non diu ſuſtentavit, turris Gratianopolitana non pertulit. Quamvis enim Aranei noſtri permulti intus devorati noceant, morſus tamen eorum veneni expers, & nemini, uti omnium contra Phalangiorum, lætalis. Innoxij morſus Araneos ubi non videris? Scandunt Regum aulas, ut virtutem addiſcant. Divitum cubiculis inſunt, ut officij admoneant; pauperum tabernas incolunt, ut patientiam, tolerantiam, laborem ijs commendent. Si pomærium ingrediaris, veſtiunt unamquamque arborem. Si hortum, in roſis latitant: ſi agrum, in ſepibus operantur. Domi foriſque eos inveneris, nequa abeſſe virtutis diligentiæque exemplar conqueri cum cauſa poſſis. *Araneam* licet Minerva petulantem, Martialis vagam, Claudianus audacem, Politianus pendulam, Iuvenalis aridam, Propertius putridam, Virgilius levem, Plautus inutilem autumant atque appellant: Tamen varijs eam uſibus creatam eſſe liquido manifeſtum fiet. Quare adorata numinis majeſtate, quæ tantas tam puſillo corpori virtutes indidit, ad commoditates dicendas veniamus. Araneus muſcarius linteolo involutus, ac ſiniſtro brachio appenſus, ad quotidianam arcendam bene facit, inquit Trallianus. Magis autem, ſi multi cum oleo laurino ad linimenti conſiſtentiam fuerint cocti; quo loci pulſatiles in utroque carpo, & cubito & temporibus, quando ante paroxyſmum inuncti fuerint, remittit febris & poſtea perraro redit. *Kiramides.* Araneus cum ſplenio ſubactus, ac linteo extenſus, temporibuſque applicatus, *Tertianæ* febris acceſſiones curat. *Dioſcorides.* Araneus lycos dictus, in calamo pectori alligatus, idem præſtat, *authore Plinio.* Araneus ille domeſticus, qui denſam gracilem ac candidam telam texit, aluta vel nucis putamine incluſus, ac Lacerto vel collo appenſus, *Quartanæ* paroxyſmos

Generatio. *Coitus.* *Uſus.*

roxyſmos avertere creditur. *Dioſcorid.* Quod per experientiam verum fuiſſe, ſcripſit Pennius. Tres Aranei viventes, oleo injecti, ſtatim ſuper ignem ferveant, oleum illud tepide *auri dolenti* inſtillatum valde conducit; vel ſuccum araneorum cum roſarum ſucco exprime, & cum lana infunde. *Marcellus Emp.* Plinius eas aceto, vel oleo roſaceo macerari atque conteri, deinde in aurem mitti conſulit, cum croco, & doloris ſedationem certo recipit: idem quoque Dioſcorides affirmat. Soſtratus lib. περὶ ζώων ſcribit, Crancocalapten (Aranei ſpeciem) in oleo ſuffocatum, contra venena præſentaneo eſſe auxilio, uti Scholiaſtes Nicandri meminit. Sunt qui Araneum ſiniſtra manu captum, & tritum cum roſaceo, in aurem illius regionis infundunt, quâ *dens dolet*, & prodeſſe aſſerit *Plinius. Suis ipſorum morſibus impoſiti*, imo intus quidem ſumpti auxilio ſunt. Quid referam albugines oculorum, infeſtiſſimum morbum? At is quam parvo negotio, noſtri Aranei opere diluitur, ſi quis modo longiſſimos tenuiſſimoſque pedes (præſertim ejus generis araneorum qui candidiores ſunt) cum oleo conterat, eoque medicamine affectos oculos inungat. *Plinius. Oculorum* quoque fluorem (Græci ῥεῦμα dicunt) Aranei domeſtici ſanies & urina reprimit, cum roſaceo vel croci drachma inſtillata, aut per ſe lana appoſita: quo noſcatis nihil in eo tam ſordidum, quod non ſecum aliquam ferat utilitatem. Ad *uteri ſuffocationem* Aëtius ceratam ex Araneis umbilico applicavit, & plurimum contuliſſe ſcripto prodidit. *Lienis dolorem tumoremq́;* Araneis cedere, Plinius memorat; rationem non monſtrat. Ait etiam, ſi quis Araneum cum filo deſcendentem ceperit, manuque cava contritum umbilico appoſuerit, *provocari alvum:* ſi vero aſcendentem ita adhibuerit, *cohiberi.* Scribit etiam Araneum ægro neſciente impoſitum, tertioque die ſolutum, *furunculos* curare. Dempto capite pedibuſque, infricatus condylomata perſanat. *Idem.* Suffitu Araneorum decidunt omnes pediculi, nec alij poſtea naſcuntur. Adeps anſerinus cum roſaceo & araneo mammis inunctus, eas à lactis coagulatione poſt partum cuſtodit. *Anonymus.* Imo (nodoſum illud divitum flagellum, atque medicorum ludibrium) *Podagra*, quam nulla ratione poſſe curari docti pleriq́ue ſtatuunt; ſola præſentia Aranei levamen ſentit & curationem, ſi luna ſoleque unà exoculatis (id eſt, illâ, quâ non lucent hora) acceptus, pedibuſque poſterioribus multatus & cervina pelle incluſus, pedi alligetur dolenti, atq; ibi aliquandiu manere permittatur. Quinetiam tutos fere (quod pauciſſimis pharmacis uſu venit) à podagra chiragraque eos videmus, quorum ædes frequens Araneus colit, ſuiſque auleis & periſtromatis exornat; ô rarum naturæ miraculum! ô miram contemptibilis beſtialæ virtutem! ô perbeatos divites ſi tam præſenti quidem bono uti fruique ſcirent! Antoninus Pius dicere ſolitus eſt, Sophiſticas argutias ſimiles eſſe araneorum telis, vt quæ plurimum artificij atque ingenij, ſed vtilitatis minimum haberent. Quoties autem per recens vulnus totus humani corporis cruor miſerè fluxit? quem tamen, denſiore paulo Aranei texto ſtrictè alligato, inhibere in promptu fuiſſet, ſiquidem attentiores aliquantò eſſemus ad noſtratia domeſticaque remedia. Sed peregrinis & é longinquo petitis inhiamus, tanquam aut meliora ſint, quæ ex vltima vſque India magno negotio advehimus; aut ſalubriora, quæ magna ſecum pretia ferunt. Sane niſi libido nos inſana, veluti æſtro percitos, per omnes terræ mariſque tractus agitaret, ad ſanguinem ſiſtendum, ulcera curanda, ſaniem prohibendam, inflammationem arcendam, vulnera conglutinanda, pluris unam Aranei telam, quam Sarcocollam, Sandaracam, Bolum ex Armenia petitum, terram ſigillo nobilem, ſamiam Argillam, Lemni denique lutum faceremus. Aſtringit enim, refrigerat, ſiccat, glutinat, & nihil putridum diu ſubeſſe permittit. Quâ de cauſâ omnem é naribus *Hæmorrhagiam*, (uti etiam *hæmorrhoidas* & ſanguinis ex

dyſenteria,

dyſenteria, menſtruis, & venarum ubicunque anaſtomoſi nimiam euacuationem) citiſſimè ſanat, ſiue ſola cum vino intùs foriſque detur, ſiue cum lapide hæmatite, croco Martis, alijſque id genus commiſceatur. Ingreditur item tela Araneorum unguentum *contra Serpigines*; *& ani condylomatis* alligata, ſine dolore illa abſumit. *Marc. Emp. Epiphoras* item curat teſte Plinio, &cum oleo impoſita *articulorum vulnera* conſolidat. Quidam cinere telarumq; cum polenta & vino albo uti malint. *Verrucas* noſtri chirurgi curant hoc modo: Telam aranei rudiorem in pilæ formam convoluunt, ac verrucæ impoſitam accendunt, ibidemq́, in cineres redigunt: quo pacto radicitus, imo eradicitus tollitur verruca, neque poſtea unquam renaſcitur. Marcellus Empiricus telas araneorum in cupreſſo repertas *podagrico* cuidam medicamento inſerit, ad dolorem leniendum. *Ad perforati dentis dolorem*, Gal.5. κατ. τοπ. ex Archigene, oua araneorum oleo Nardino diluta, dentique impoſita, valde commendat. Oua item ad tertianam abigendam propinat Kiramides. Vnde cum Galeno ad Piſonem concludimus; Ex aranei textrina intelligi ſatis poſſe, Nihil tam ſordidum naturam peperiſſe, quin ſuos eoſque perneceſſarios uſus habeat, modò diligentiam maiorem medici oſtenderent, communémque ἀτραπιτὸν ſyluam ingredi non faſtidirent. Nunc ad reliqua me conferam, ne dum tantus in Aranei hiſtoria videor, texiſſe reuera videar (quod dicitur) ἱστὸν ἀράχνης. Illud tantum adiungam, Cercopithecos Simios, ſtelliones, lacertas, Veſpas, ichneumones, hirundines, paſſeres, paros, troglodyten, Araneis veſci. Luſciniam vero, Oſcinum facile principem, illorum eſu à quibuſcunque morbis liberari. Regnante Alexandro meretrix puella in Alexandria longè blandiſſima perhibetur, quæ à juuentute uſque araneis nutriebatur; eamque ob cauſam rex admonitus, ut accuratè ab ejus amplexú caveret, ne veneno inficeretur per ſudores vaporante. Albertus item meminit Colonienſis cuiuſdam nobilis virginis, araneis à teneris uſque annis cibatæ. Imo & nos Angli Heroinam etiamnum viuentem habemus, quæ (ut ſupra dictum eſt,) ab eorum eſu non abſtinet. Nequeo non hiſtoriam repetere à viro fide digniſſimo, Bruero noſtro chariſſimo, olim relatam. Venereus quidam nepotulus, profligatis rebus, & inter commeſſationes luſtraque perditis, quidvis pecuniæ cauſâ etiam cum capitis periculo auſurus; ubi diuitem quandam matronam Londinenſem tympanite deploratiſſimo affectam, ac à medicis pro deſperata habitam audiuiſſet, perſonam ac officium medici mentitus, ſe illum, imo omnem curaturum eſſe morbum multis recepit. Sed ut moris eſt, mediam mercedis partem ſtatim numerandam, reliquam ſyngrapha ſpondendam, & in fine morbi ſoluendam procurauit. Tum, veluti deſperatæ, Araneum illi propinauit, ſalutem certam promittens à triduo, atque ita citiſſimis quadrigis ex urbe euolat, ne rumore de ægrotantis morte (quam in limine poſitam conjecerat) interim oborto, cædis alligaretur. At fæmina paulo poſt vi veneni morbo liberatur: & medicus ignarus, tanti author facinoris, haud cognoſcitur. Poſt aliquot menſes redijt hic bonus vir, ſecurus rerum omnium quæ contigerant, atque clam de mulieris illius ſtatu ſciſcitatus, convaluiſſe didicit. Tum vero palam ſe oſtentare, rogare quomodo ſuſtentatum ſit, excuſare abſentiam per amici ſummi valetudinem, & quòd nihil mali ex tam ſalubri medicina contingere potuiſſet, certo ſciret; confidenter item reliquum mercedis petere, & non illubenter auferre. Næ præſenti hac in morum & temporum corruptela, quanti jam fuerit hic medicaſter, qua fortuita bona artis eſſe putantur; & temeraria unius morbi curatio, vel cum vitæ periculo inſtituta, medicos tum creat ex fece agyrtarum, tum laude item & lauro dignos judicat? Sed hæc Nemeſis melior caſtiget: nos ad formicas venimus.

CAP. XVI.

Formicarum Encomium, in quo differentiæ, Natura, ingenium, earumque uſus deſcribitur.

Laudes à corpore petitæ.

EXorſurus Formicæ laudes, neſcio an à corpore an ab animo principium ducam; cùm vtroque non ſolum multis Inſectis, ſed etiam quibuſdam hominibus Formicæ ſunt præferendæ. Neq; enim vnoculi Coclitum proſapiam referunt, neque limulis aut truculentis oculis conſpiciunt, neque collatitio ventre incedunt, ut Comici Ballio, neque inſigniti, vari, valgi, compernes, ventrioſi, bucculenti, panſo o.e, macilentis malis, inculta fronte, vel effæto utero incedunt, ut Nobiles & Heroinæ permultæ, quibus libido perijt; ſed & formæ dignitas mentis bonitatem conſequitur, naturaque illis (pro ſuo loco & ordine) conſtantem & abſolutam quandam perfectionem attribuit. Cardanus viſum ijs primus eripere voluit, ob corporis parvitatem; parum memor multa eſſe muſcarum & culicum genera formicis minora, quæ tamen & oculos & viſum obtinuerunt. Sed ſi oculis capiuntur, quid lux ijs prodeſſet non video, & cæca nocte æquè atque interdiu elaborarent. Fateor equidem antennas ipſis loco baculi inſervire ad viam tentandam, non quia cujuſmodi ſit via, non perſpiciunt, ſed quod mollitiem, duritiemque objectorum ijs tantum medijs explorant. Caput habent exiguum, ſed cæliforme rotundum, cerebroſum, oculatum, ore item dentato, gutture non elingui & palato præditum. Pectus illis quadratum, coſtis munitum; pulmonibus, vel vicarijs follibus donatum; quibus illa firmitudo & laxitas, ut nullis laboribus anheloſi ſpiritum ſemper ducant liberrimum. Ventri ſtomachus ineſt ad digerenda venena (ſerpentibus & bufonibus ſæpe veſcuntur) non imbellis, atque uterum grandis calor & fertilitas quædam grata commendat. Quid ego hic pedum celeritatem agilitatemque memorem, & æqualem inceſſum? quibus non ſolum equos gradarios vincunt (pro corporis analogia) ſed etiam citiſſimis quadrigis præferendæ ſunt. Colore per loci & generis differentiam variant. Nam & rubros habent Magni incolæ, & Budemelitæ albos agnoſcunt. Europæi potiſſimum nigros viderunt & aureos, atque ex flavo nonnihil erubeſcentes. Hic vero breviculi, ſtrigoſiores, tenui collo, graciles, & infirmi corporis videntur: tamen & hi onus triplo corpore majus & ponderoſius portant, atque etiam Indiani non contemnendæ molis, magna carnium fruſta auferunt atque abſumunt.

Laudes ab animo deſumptæ.

Corpora vidiſti; mores quos ante gerebant
Nunc audi: parcum genus eſt, patienſq; laboris } Virg. 4. Æneid.
Quæſitique tenax, & quod quæſita reſervet.

Sane quoties Caij Iulij Cæſaris profuſionem, Caligulæ luxum, Neronis prodigalitatẽ, nepotinas Apicij helluationes, & Heliogabali ſumptus tepeto magnificos; toties Formicæ genium ingeniumq; maximè laudo, atque hominum prudentiæ facilè præfero. Vixerunt illi (ſat ſcio) ſuavibus modis, atque uncta è patribus patrimonia, opulentas hæreditates obtinuerunt. Tamen commenti novum balnearum uſum, periculoſiſſima genera ciborũ, exquiſitiſſima convivia, liburnicas de Cedro factas, gemmatas puppes, margaritarum potionem; unius anni curriculo tantum decoxerant, quantum toto vitæ decurſu, ſpolijs tributiſq; domi foriſve habitis, extorſerãt. Habuit Licinius Craſſus olim multa; quem ad incitas redactum, & occurrentium cachinnis exceptum, populus per ludibrium *divitem* vocarit. Atqui (proh deos!) inquit Comicus, Quàm miſerum, iſthoc eſt verbũ, Habuiſſe tam olim multa, habere jam nihil? Quàm

nobis

nobis Formicam imitari præſtaret, quæ collectas Autumno fruges hibernis commeſſationibus non prodigit, ſed in futuros uſus diurnumque alimentum providè conſervat. Hinc fit, ut non arida unquam pauperie excrucietur, nec adverſæ fortunæ undis jactetur, nec ære alieno obnoxia implicetur, nec ab alio animali, vel operam, vel vitæ ſalutiſve præſidia mutuetur. Et, ſi frugalitas à frugibus, quod Etymologi ſtatuunt, dicta fuerit, (Majores nempe noſtri, veteris ſobrietatis magiſtri, alias epulas haud norant:) ſane illam a protoplaſtis illis parentibus, in Formicas migraſſe veriſimile eſt, quæ illis ſolis vitam ſuſtentant ſiccam, & conquiſitam ferculorum multitudinem effugiunt. Ex his igitur Myrmedonas, optimam (quà temperantiam, quà diligentiam atque laborem ſpectes;) Græcorum gentem naſci non male finxit poëta. Vnde enim illis tanta rerum opumque affluentia, niſi formicina quadam prudentiâ parta ſervaſſent, in paupertatis evitationem repoſuiſſent? Atque ſicut in retinendo parſimonia, ita in acquirendo ſedulitas, induſtria, ſagacitas & diligentia ipſarum mirabilis ſpectatur. Primùm autem vitæ, deinde prolis, ultimo victus commodam ineunt rationem. Ante omnia ædes ſibi parant, ut Aureo illo ſeculo, non tegula deliciari, ſed viridante ceſpite tectas, & non cocto latere, ſed terreo quodam muro circumcinctas. Pyramides & foſſas Ægyptias, Creticumque laberinthum hiſtoriæ plurimum celebrant. Sed foſſarum quas Formicæ fodiunt elegantiam, figuram, dignitatem, flexiones, diverticula, anfractus, nemo ſatis videat aut laudet. Etenim hæ ineffabili prudentia ac artem omnem vincente, ſubterranea ædificia tortuoſiſſime conſtruunt, ut viam ſolum inviam inſidias ſibi ſtruentibus aperiant. Primum terram teneris unguiculis ligonum vice excavant, ac pro cavernis poſterioribus pedibus bipalliorum loco ejiciunt. Hinc regeſtum exaggerant, ac tanquam muros vel propugnacula circumvallant. Deinde paleis, ſtramine, frondibus, corticum & ramulorum fragmentis opus tegunt, novaque materia accumulata turrim erigunt de longinquo eminentem, (*Myrmeciam* dictam) jacto fundamento longe excelſiorem, & declivem; tum ne pluvijs ſtagnantibus ædes concidant, tum ut aëre item perflatæ ſalubrius degant. Figuram ædificij divinum hoc animalculum à cœlo petijt, vel quia multitudo ſuæ gentis capaciſſimam poſceret, vel præſtantia optimam expoſtularet: Introitus non rectus, ſed varijs meandris valde perplexus atque ambiguus. Cavernas in hac ſua arce triplici ordine diſtinguunt, ſed aditu tam inacceſſo, ut vel Argum ipſum totoculum ſæpè eludat. Prima camera ſatis larga, quaſi baſilica videtur, ubi omnium una Panegyris & conventus, à nobis *Panmyrmecium* vocata: ſub hac profeminis Gynecæum Dędalea manu & opere fornicato, quo qvis in tuto poſitis fætus pariant, fabricatur, ne poſteritatis videatur neglecta cura. Tertiæ ædes intimæ & tutiſſimæ ab imbribus pro granorum acervis extruuntur, ut ibi quaſi in horreo ventris theſaurum condant, & ab Hyberno frigore omnia pervadente præmuniant; radices & extimas monticuli oras Cœmiterio aſſignant, eoque vita defunctos cum honore & pompa ſepeliunt. Atque hæc ædificij ratio; ſimplex illa quidem & in terræ cavernis poſita; qualis illa ſapientum priſcorum, antequam ſuperba, & cœlo minitantia tecta inſana Nini ambitio excogitaverat. Ab ejus obitu, Reges memorem aut Principes? imo ex imi ſubſellij civibus quidam ſuperſunt, qui immani ſumptu, non formicinum cumulum; ſed Mauſeolum, vel cadaveris ſui ergaſtulum ædificant, omnique opera & arte poliendum curant. Digni ſane qui ab ipſis formicis vivi pereant, ut prudentis animalis morſu intereuntes, dignas ſtultitiæ luant pœnas. Neque ædiculas vel turres erigunt, ut otioſis latibula, male feriatis aſylum ſubminiſtrent: ſed quiſque (imperante tamen nemine) honeſtam ſibi capit provinciam, & in Democratiæ ſuæ publicam utilitatem mutuas vica-

riaſque

riaſque operas impendit. Hi enim, veluti in fodinis metallicis, ſeſe cuniculis agendis ſtrenuè exercent; illi ædibus reparandis, ornandis, everrendiſque vigilant: alij mortuos, magna comitante caterva, & ferali ſolennitate in Propylis ſepulchro claudunt; alij contra ægrotantibus præſtant auxilium, atque ex theſauro granum quoddam medicamentoſum, (ſunt enim ibidem penè omnium herbarum grana) apportant atque præparant. Nec deſunt illis Frumentarij, ſpicilegi, promi condi, œconomi, fabri, architecti, fornicarij, cunicularij; vel potius ea eſt ſingulorum virtus & ſcientia, ut quiſque quid ubique factu opus ſit rectè teneat, & reipub. juvandæ comiter incumbat. In communi autem opere qui labor, quanta ſedulitas apparet? Si Myrmeciam ſubitò extruere in animo ſit, vel ſaltem (ob veterum ruinam per injurias talparum ſuffodientium factam) novas quam citiſſimè ædes ponere neceſſe habuerint: veluti facto examine omnes prodeunt, atque è dirutarum rudere, in vicinia alias ædificant. Primum autem ova granaque diſperſa colligunt, & ſuo quoque loco recondunt, poſtea cumulum reparant, cui addito tecto, farta tectaque ſingula præſervant. Feſto & læto ſole in ſegetum ſtrage quando pabulatum proficiſcuntur, Majores natu (tanquam duces) præcedunt, reliqui ſequuntur. Illi ſummam ſtipulam ſcandentes ſpicas demordent: quarum ruinæ juniores inhiant, ac (delapſis glumis) vaginis granum eximunt, exemptum deinde domum portant, ac eroſa ligula (ut germinandi facultatem eripiant) ſi neceſſitas jubet, pro foribus inſolant; factaque ventilatione iterum reponunt. Peracto Spicilegio, triturantium areas frequentant, atque inde non clam ſurreptis, ſed palam arreptis vitæ ſubſidijs, theſaurum penuarium locupletant; quem ipſorum laborem Virgilius ſcite luſerat his verſibus:

Ac veluti ingentem Formicæ farris acervum
Quum populant, hyemis memores, tectoque reponunt:
It nigrum campis agmen, prædamq; per herbas
Convectant calle anguſto. Pars grandia trudunt
Obnixæ frumenta humeris, pars agmina cogunt,
Caſtigantq; moras: opere omnis ſemita fervet.

Quare non immeritò mortalis prudentiæ Princeps, pigros illos & glirinos homunculos (qui ut mures ſemper victitant aliena quadra, & oſtiatim vaguli ſtipem rogitant,) ad Formicam in diſciplinam relegavit; ut ejus exemplo occaſionem premant, paupertatem exuat, laboremque (omnium bonorum propolam) plurimi faciant. Huc tendit illud Gallici poetæ,

O piger, à lenta quiſquis laqueare vacuna,
Formicæ munimen adi; quæ provida mater
Occonomuſq; premat ne ſe penuria rerum,
Menſe uno glomerat, quod toti ſit ſatis anno.

Hæc illarum diligentia in colligendo, ſollicitudo in præſervando, prudentia in recondendo, œconomiæ diſciplinâ in diſtribuendo alimento. Videamus quoque modeſtiam in itinere, quæ non omittenda mihi videtur. Nam licet anguſtam terunt viam, tamen nullæ ibidem rixæ, luctæ, vel concertationes, murmurilla, digladiationes aut cædes de via audiuntur, (ſicut inter ſuperbos uſuvenit:) Sed minor majori, inanis onerato cedit, & devitare quiſque potius injuriam per modeſtiam, quam petulanter inferre paratus eſt. Si quis conferat onera cum corporibus earum, fateatur nullis pro portione vires eſſe majores; gerunt ea morſu. Majora averſæ poſtremis pedibus moliuntur, humeris obnixæ. In ijs reipub. ratio, memoria, cura; Semina arroſa condunt, ne rurſus in fruges exeant è terra; Situi obnoxia, & imbre madefacta, foris proferunt, ſoli exponunt, abſtergunt, torrent, & deinceps horreo recondunt

dunt. Majora ad introitum dividunt. Operantur & noctu plenâ Lunâ (probi ut meſſores ſolent) eædemque interlunio ceſſant. Iam in opere qui labor? quæ ſedulitas? Et quoniam ex diverſo convehunt altera alterius ignara, certi dies (authore Plinio) ad recognitionem mutuam nundinis dantur. Quæ tunc earum concurſatio? quàm civilis cõverſatio? quàm officioſa ſalutatio? quàm diligens cum obvijs quędam collocutio atq; percontatio? Silices itinere earum attritos videmus, & in marmore ſemitam excavatam; ne quis dubitet, qualibet in re quid poſſit quantulacunq; aſſiduitas. Nam eâdem fere omnes ſemitâ viam capeſcunt; quia ſi onus vires portantis ſuperet, obviàm venientes impeditam adjuvant, humeros manuſq; præbent auxiliares; ſi levius, paucæ; ſi ponderoſius, multę accurrunt, & vel retrahendo, vel trudendo, vel onus (ſi majus fuerit) arrodendo dividendoq; opus promovent; eoque pacto magnam ſtipularum quiſquiliarumq; molem domum reducunt. Si quis vero laborem formicarum impediret, (quod obvij nonnunquam ſerpentes atque rubetæ faciunt.)

——— quærunt per vulnera lauros,
Corda vomunt, pulchrumq; mori ſuccurrit in armis.

Tunc enim (veluti Syncretiſmo facto) conſpirant & lentis ſævisque morſibus hoſtem perimunt: Parum ſe de repub. meritum putat, quiſquis communis hoſtis corpori dentem non infixit, eoque nomine concertant. Meſſis tempeſtate ubi hoc accidit, in exanime corpus non ſæviunt, ſed ſtatim à proſtrato hoſte, ad penſum recurrunt, & ſepoſita in caſtris ante prælium grana recolligunt: neque enim ſpolijs inhærere prudens conſilium eſt, ubi gravius avocat negotium, & cum cadavere certare inglorium ducunt. Veſcuntur potiſſimum tritici, ſiliginis, zeæ, & mazæ granis, & (qui eſt ipſarum delectus) ſolidioribus. Cupreſſi nucleis valde delectantur, floribuſque herbarum teneris & rubicantibus. Scorpios, *Geraret* dictos comedunt *Rhaſi teſte*, ſerpentumque & ranarum cadavere famem ſublevant. Alioquin à putridis & venenatis abhorrent, frugeſque menſtruo ſanguine pollutas ne guſtant, ne tangunt quidem. Nonne item hominibus equos, lupos, ſerpentes, olera, cadavera arctiſſimis in obſidionibus fames ingeſſit? Munditiem illarum id ſatis comprobat, quod in granorum glumis ſeu folliculis mortuos efferunt, ut Romani olim in urnis, nunc in feretro, defunctos ſepeliêrunt: ædes enim geſtiunt puras colere, eumque in finem alui onus (urinæ ſimile) non intus ponunt: atque ubi per cœnum facto itinere maculoſæ redeunt, in ipſo ædium veſtibulo ad aſperum ſeſe corticem elimant. Fœtuum illa illis cura & amor, ut ſemper in ulnis ova geſtent, quamdiu and nimiam amplitudinem labores impedientem non excreverunt; deinde alto ſinu deponunt; ut Pico Martio, Vrſo, Luſciniæ, alijſque eorum prædonibus imponant. Quum vero excluſis ovis Formiculæ exierint, illicò ad laborem eas inſtruunt & diligentiam, operæque impatientibus cibum denegant. Hinc videas cuique quandam dari provinciam: fortiores ungulis, ore, roſtellis, terram egerere; egeſtam accumulare; cumulatam leviter (ut ſpongioſa fiat) ſtipulis inſpargere: Sapientiores ædificant; minores in cuniculis verſantur; peritiores mæandros, labyrinthos, concamerataque cubilia efformant. Si quem otio languentem viderint, non ſolum fame maceratum ædibus ceu ſpurium exigunt: ſed etiam pro foribus ductum factâ omnium ordinum coronâ, capite mulctant, ut filiolis documento eſſe poſſit, ne pigritiæ in poſterum & mollitiei nimiæ animum appellant. Coitum diebus labori & quærendis frugibus convenientibus omittunt, hyemeque potiſſimum, (quando nec ſeritur, nec metitur) propagationi ſtudent. Intùs autem plerunque veneri dare operam modeſtia illas induxit, ut apum genus; quo tempore fœminas charè habent, ſuiſque complexibus gravidas factas perdiligunt. Vltra omnia id curant (ô mirabilem ſtorgen!) ne quid

proli ad corporis alimoniam, vel ad mentis doctrinam deſit. De Formicarum fortitudine Solus ambigere is poteſt, qui nec vidit ipſarum pugnas, nec natam de ijs famam accepit. Neque enim bilis tantum his ineſt (ut adagium loquitur;) ſed etiam pugnandi inſtitutum, quo vel cum hoſte externo manus conſerunt, vel civilibus bellis per famem ortis invicem confligunt. Etenim licet pleno horreo, nunquam litigant formicæ, atque Democratiam ſuam habent cum ſatietate rerum incolumem: tamen (quod in Monarchijs etiam optimè inſtitutis accidiſſe legimus) in annonæ caritate vel defectu potius, de victu & vitâ pugnas ineunt acerrimas, minoreſque majores (quaſi grandiores reipub. gurgites) oppugnant. Neceſſitatis quippe eſt dare non accipere leges, tumque imprimis venter moleſtus cliens, quando vacuis & ſingultantibus inteſtinis ſemet ipſe exedit. Lyſimacho pauci juſtiores reges numerantur, neque Athenienſibus ſubditi meliores; utriſque tamen fames multa ſuaſit perperam, atque illum puſillanimitatis, hos defectionis crimine inuſſit. Laudandum igitur hoc Formicarum bellum non pro Corona murali, vallari, aurea, vel graminea (quæ antiquiſſima perhibetur) habitum: ſed inteſtina neceſſitate & naturâ duce expreſſum, quandoquidem ne ipſe quidem Solon ſitim perferre; nec Salomon famem vincere valebat. Suffodiunt enim iſtæ omnes parietes, nullis teneri ſe vinculis patiuntur, ſolæque leges & limites non agnoſcunt. Hujus pugnæ miram hiſtoriam refert Æneas Silvius lib. de Europa, cap. 50. in hæc verba: In agro Bononienſi pyrum aridam paſtus gratia ex minoribus formicis famelicis complures aſcendunt, ſupervenere majores non parvo numero, quæ illas erepto faucibus bolo partim occiderant, partim dejecerant. Dejectæ ad ſuam revertentes Myrmeciam ſive acropolim, in itinere cum obvijs (quaſi habito colloquio) injurias memorant, omnemque ſociorum vim & numerum caſtris educunt. Poſt duas fere horas tot Minorum centuriæ, tantæ acies exortæ ſunt; ut totus ager nigro agmine atratus videretur, acceſſere ſtipatæ omnes, & arboris undique ſtipitem circundantes, paulatim aſcendere ceperunt. Majores, ubi hoſtes adeſſe animadverterent, conglobatæ ſuperne pugnam expectaverunt, poſtquam ſimul commiſſo prælio acies convenerant, Majores é minoribus permultas morſu rabido interemerunt, omneſque primo impetu aſcendentes miſerrimâ ſtrage confectas disjecerunt, ut mortuarum cumulus ad pyri radices non parvus in terra ſuccreverit. Reliqua minorum pars mediaque acies, non animos propterea ponere, aut loco cedere voluerunt; ſed concenturiatis ſpiritibus ultionem tentant, pertinaciuſque inſtantes, atq; aciem acie prementes, majori quam antea numero arborem conſcenderunt, hoſteſque à tergo, à latere, & a fronte undique pungentes, manus herbamque dare vi coegerunt. Magnæ majoribus vires ad victoriam valuiſſent, niſi minorum prævaluiſſet numerus, unamque viginti ſimul eſſent adortæ. Hæc acta ſunt Eugenio 4. Pontificis cathedram occupante, ſpectante Nicolao Piſtorienſe juris conſultiſſimo viro, omnemque pugnam bona & ſincera fide narrante. Tale quid Olaus Magnus recenſet Vpſaliæ & Holmiæ contigiſſe, antequam barbarus & immanis ille Tyrannus Chriſtiernus Secundus à Sueciæ incolis é Gothorum Suevorumque regionibus fuit expulſus. Quo in prælio illud non omittendum; Minores poſt adeptam victoriam ſuorum cadavera inhumaſſe, relictis hoſtibus & ad corvos paroſque expoſitis. Martis item in aream Campanile elegerant altiſſimum, acſi Tyrannorum prodigium ejuſque Satellites, ad ſui fati ἀποκάλυψιν pœnæque imminentis contemplationem, clara voce vocarent atque attraherent. Elephantos atque Vrſos lædunt, ſed non niſi ab illis prius læſæ; Serpentes & Dracones in rabiem agunt & affligunt, ſed vel quia laborantibus iter impediunt viamque obſtruunt, vel quod cavernis turribuſque

ſuis

ſuis venenatum halitum inſpirant. Cicadas gliresque ſummo proſequuntur odio: illas quia cantando æſtatem conterunt, hos quia dormiendo hyemem perdunt; pariter enim & male occupatos & deſides reſpub. bene conſtituta punit, otioſoſque civitate ejicere ſolent Spartani. Longam vivunt ætatem, imò mortalitatem vix guſtarent, niſi ab avibus immaturæ abriperentur, pluvijſque & inundationibus aquarum ſuffocarentur. Sanæ degunt plerunque, quoniam illa tria Platonis ſaluberrima ſtrictiſſimè obſervant, ἄσκησιν πόνου, ἀκορεσιν τροφῆς, καὶ τῆς γονῆς συντήρησιν. Quid enim illis in labore alacrius, in alimento temperantius, in venere moderatius unquam peperit natura? Multa illis etiam domeſticæ diſciplinæ, juſtitiæ, amicitiæ aliarum que virtutum inſunt ſemina: quæ ſi vel natura vel arte nobis inſigerentur, non alieno amplius ſudore viveremus homunculi, ventriſque fieri mancipia recuſaremus. Habent item quendam futurorum ſenſum: nam imminente fame mirum in modum ſunt laborioſæ, noctu diuque operam continuantes, theſaurumque ingentem undique condentes, unde Iuvenalis Satyr. 6.

——— ——— frigusq; famemq;
Formicâ tandem doctus depelle magiſtrâ.

Quùm igitur (ut omnia paucis perſtringam) tantæ pietatis, prudentiæ, juſtitiæ, fortitudinis, temperantiæ, modeſtiæ, charitatis, amicitiæ, frugalitatis, perſeverantiæ, induſtriæ, artiſque nomine præcellant; haud mirum ſi Plato in Phædone ſtatuerit: Qui virtutem civilemque vitam conſuetudine propriave diligentiâ coluerunt abſque philoſophiæ adminiculo, eos à Formicis animas ſumpſiſſe, atque in eaſdem mortuos reverti. Huc accedit, ut antea retuli, Myrmidonum fabula: qui olim Æginetæ cum eſſent, diligenti agriculturâ, perpetuâ foſſurâ, improbo labore, & continuâ parſimonia cum virtute juncta, ad eas opes pervenerant, ut humanam ſortem & indolem ſuperantes, Theognis è Formicis ortos, vel in Formicas verſos fingere neceſſum habuit; unde (ut Strabo refert) Myrmidones ſunt dicti. Græci aliter alij rem narrant. Iovem ſcilicet in Formicam mutatum; Eurymeduſam Gratiarum matrem violaſſe; acſi non aliter optimam mulierem quam optimi animalis figura ſpecieque falleret. Hinc poſtea Iupiter Formicarius, & Formicarum rex dictus. Ea enim virtute ac juſtitiâ prædita Formicarum gens, ut nec rege opus ſit aliquo, dum ſuos quiſque regit affectus; vel ſaltem illo tantum ſupremo, quem invocant omnes Iovam; qui & Formicinæ, & humanæ omnis virtutis, unicus fons & author meritò cenſetur. Etenim inter homines qui rectiùs Formicas regat nemo eſt; imo qui docere ipſas deberemus (ut inquit Hyeronymus) diſcere ab ipſis varia poſſimus & corpori & animæ ſalutaria. Nam cum contra induſtriam & ingenium ſuum abſconduntur, propiùs abeſſe pluvias certo novimus; & cum circumquaque concurſantes ovaque progerentes cernimus, tempeſtatum ventorumque violentiam præcaverimus. Solent item ruſticâ prudentiâ nobiles, frumentum omni foro præmercari, famis futuræ præcognitione, quoties formicas, veluti conduplicatis paſſibus inſolentiùs currere, graniſque reponendis ſudare animadvertunt. Rectiùs quippe & certiùs naturali quadam magiâ tempeſtates præmonſtrant, quam Divinaculi noſtri Planetarij, à pijs vereque doctis omnibus deriſi atque exploſi. Nam ut Ennium loquentem audiatis,

Hi quum ſibi ſemitam non ſapiunt, alteri monſtrant viam:
Quibus divitias pollicentur, ab his drachmam ipſi petunt.

Neque minus eleganter Accius Poëta, in ſcribendis tragædijs ſummus, ut in Atticis legitur;

Nihil (inquit) credo Auguribus, qui aures verbis divitant
Alienas, ſuas ut auro locupletent domos.

 Melius

merem? Para tu interim aures, & æquus audias, quæ de Formicarum viribus produnt Majores. Haud enim ſolis Serpentibus, Draconibus, Vrſis, Gryllis, Soricibus, Gliribus, Chamæleonti, Vpupæ, Pico, Martio, Alaudæ, Philomelæ, Phaſiano, Motacillæ, vel Gallinis, nunc ad famem levandam cibo, nunc ad ſatietatem vomitione liberandam medicamento ſunt, ut ex Plinio, Solino, Plutarcho, Palladio, Euſtathio, Bellonio, Alberto, atque ipſa experientiâ, ſatis liquet. Verum & Mangi regionis incolas formicis rubris cum pipere conditis veſci, eaſque in maximis delicijs ponere, Nicolaus Venetus teſtatur. Conferunt item ad Gryllos, & piſces nonnullos ineſcandos, Rocam præſertim. Medicinam quod attinet, paucos morbos videre eſt, quibus non hæ Deorum manus aliquam ſalutem. Torrette *Febris*, & veluti in Perilli machina vivus ureris? Audi mirabilem aquam, & ad illud extinguendum incendium (ut Geſnero ab amico relatum eſt) percelebrem. ℞. aq. font. li. j. mellis cochlearia iij. in cantharo conquaſſata collocentur in Myrmecia, ſic ut facile incidant formicæ: cum tot incidiſſe conſpexeris, ut aqua incraſſetur, cantharum concutito, ac (modo quo aquam roſaceam ſoles) deſtillato. Doſis cochlearis dimidium, vel plus, pro ægri viribus; provocabit vomitum egregiè & per urinas etiam materiem morbi evacuabit. Plinius *Quotidianam, Tertiam, Quartanam atque omnem intermittentem febrem* curari ex Magorum doctrina author eſt, ſi æger omnium unguium præſegmina pro Formicarum ædibus projici curet; & ſi primam ea trahentem apprehenderit, colloq; ſubnexam geſtaverit. *Aurium te dolor* vexat? Eia, vitrum ovis Formicarum ipſiſque cum formicis repleto, optimeque in furno clauſum cum pane coquito, donec panis calorem contraxerit. Tunc aquam invenies, ad dolorem aurium tollendum quotidiana infuſione, certè vtilem. *Oculo pannus præpoſitus* viſum impedit? è formicis rubris ſuccum exprime, oculis infunde: corrodit enim ipſos cum aliquantulo dolore, & penitùs extirpat. *Eroti: Trotula: Theophraſtus.* Ova Formicarum trita & auribus impoſita, quemvis obtuſum auditum citò ſanant, Authore Marcello. Quidam conterunt, & aquoſam ſubſtantiam exprimunt, ac inſtillant. Alij vitreo vaſe in oleo macerant, idque in igne concoctum auribus infundunt. *Vſus medicus.*

Si retenta urina Hydropem peperit, viginti formicas cum totidem earum ovis ex vino albo bibas, & ſalutem invenies. Ad urinam quoque interceptam, ova illarum diſtillata plurimum conferunt. *Leo: Faventinus.* Formæ curans puella, certum cupis experimentum, *quo ſuperciliorum arcus* denigres? ova Formicarum cum muſcis trita id præſtant, voti que te comporem efficient. Sunt item, quibus per ætatem vel morbum (utor Poetæ verbis) vapulat peculium, & libertatem penis amiſerunt, ut mariti officio ſi velint, haud poſſint fungi. His authores quidam oleum Seſaminum cum formicis contritis mixtum, & inſolatum, commendant; ſi virga & teſticuli eo fuerint inuncti: huic oleo addunt nonnulli Euphorbij ſcrup. j. piperis, ſem. rutæ, ana ℥j. Sinapeos ʒ ſſ. ac iterum Soli exponunt. *Rhaſis.* Arnoldus Formicas nigras hoc in caſu laudat oleo Sambucino maceratas. Nicolaus cum radicibus ſatyrij miſcet, & aquam inde deſtillatam jejuno alij propinant. Geſnerus in Evonymo Aquam eò conferentem deſcribit. Accipe (inquit) ollam melle intus obductam, & ad medias Formicis plenam: tunc adjice piperis longi, nucis moſchatæ, cardamomi, pyrethri, ana p. j. butyri. q. ſ. per 14. dies macerentur fimo equino, tum in balneo deſtillentur, & jejuno parum quotidie bibendum exhibe. Oleo formicarum alij (inquit Merula) Symphytum addunt: alij Boracem, vel radicem imperatoriæ, cum vino laudant, quando impotens dormitum vadit; atque hoc pacto viris *ἐντασιν*, mulieribus ſterilitatem tolli affirmant. Verùm equidem miror Formicarum hac in parte poten-

 tiam,

tiam, quum 4. tantum in potu ſumptas, omnem veneris ac coeundi potentiam auferre tradat Brunfelſius. Idem tamen contendit, Formicas unà cum ſale communi, & ovis, ac veteri axungia, panno interpoſito, applicatas, *Iſchiadicum dolorem* ſanare. *Impetigini* cum modico ſale appoſitæ, præſentaneo ſunt remedio, inquit Marcellus. Quinetiam contra pruritum & Scabiem è papulis, ut Serenus ait;

Proderit ex oleo pulvis, quem congerit alte
Dulcibus è latebris patiens Formica laboris.

Ova quoque Formicarum inter *Pſylotra* numerat Arnoldus, atque aquam ex his deſtillatam ad *Noli me tangere & Phagedenas omnes* commendat. *Flatus* item potenter diſſipant cum vino ſumptæ, ex Alberti ſententia. *Clavos* enumera, totidemque Formicas accipe, ac linteo raro unà cum cochlea deligato; ac in cineres redacta omnia cum aceto miſce. Clavos deinde illinito, & curationem accipito. Capite Formicæ parvæ ablato, reliquum corpus digitis conterito, ac eo abſceſſus cujuſcunque tumorem inungito; ſtatimque detumeſcere incipiet. *Nonus.* Deus item, ne quid omiſiſſe videar, Solipugarum morſibus (quod eſt genus Formicæ venenatum) Cynamolgos (mollem deſidemque Æthiopiæ populum) à ſedibus fugavit atque delevit. *Plinius.* Has alij *Solifugas* dicendas putant, Cicero *Solpugas* appellat. Pauca ab Authoribus in Formicarum laudes ex Anthologio, Apthonio, Natalis Comitis μυρμηκομυομαχίᾳ, & Moſcheæ faceto ejuſdem hypotheſeôs libro dicenda habeo; earumque naturas & elimatam vitam Aratus, Herodotus, Strabo, Ariſtophanes, Rhaſis, Aggregator, Beroldus, Ryffius, Zetzes, Arnobius, obiter tranſcurrunt; verùm cum parum reliquis addant, nollem diutius μυρμηκίζειν; ne dum elegans viderer, curioſulus eſſem, & ſingula minutiſſimè rimando, rimas agerem. Faxit Deus, qui nos ad Formiculam otio crapulæque deditos in diſciplinam miſit, ipſo ductore illuc eamus, ipſo doctore officium perdiſcamus. Puſillum ſanè eſt animal, & contemnendæ propemodum magnitudinis: ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα. *Dixi.*

CAP. XVII.

De Cicindela, & Meloe fæmina, atque Anthreno, & Aſello arvenſe.

MAgna factionis & generis Nobiles cum plebijs conjugio copulari plerunque moleſtè ferunt. Tamen Iovem muliebres non dedignatum amplexus Poëtæ cantant: Cicindelamque & Proſcarabeum, ſive Meloen (quamvis Aligeri ſunt ordinis) cum Depennibus rem habere non pudet. Et profectò cum in his fæminis, eadem naturæ dignitas & vis adſit, quæ in maſculis conſpicitur, neſcio equidem cur eos ſuæ ſortis uxorumque diſtædeat, quum (demptis alis) animi & corporis item dotibus conſpirent. Harum nomen, formam, figuram, mores, virtutes, uſus, libro primo (quo de viris ipſarum aligeris multa diſputabantur) abundè diximus; & quamvis Impennibus hic debetur tractatus, noluì tamen artis nomine fæminas à viris ſejungere, quas (à primo uſque fæculo) naturalis conjunxit amor.

Anthreni Iconem vobis offero, quem Græci etiam ἀνθρῆνον ἀνθρηδὼν vocarunt. Alij Crabronem eſſe reptilem conjiciunt. Alij ſpeciem illam Phalangij, quæ à Plinio

à Plinio pennis tantùm differre à Crabrone dicitur. Roſtrum illi aduncum & forcipatum, vultuſque erectus. Noctuam illam cornutam (qualem in Belgio vidimus) plenè exprimit; oculos habet piceos, pectus hirſutum valde & fulvidum; pedes ortu flavi, deinde fuſci: octo inciſuris ex rubro flaveſcentibus conſtat reliquum corpus, quas maculæ in dorſo coracinæ valde ornant. A ſummo roſtro, antennæ ſiue cornua emergunt flava, hirſuta, flexibilia, tamen tactu nonnihil dura. Morſum ore infert ægrè curabilem; non ita tamen lætalem, ut Phalangium videatur; nec ita lenem quin Crabronis ſuperet κακοηθείᾳ. Si plura poſthac de hujus beſtiolæ natura, moribus, & uſu exploratа habuero.; lubentiſſimè faciam, ut pariter mecum ſciatis. Abſit enim à me voluntas cælandi aliquid, quod reipub. literariæ in rem ſiet.

Ob ſimilitudinem quam cum Aſellis habet hoc Inſectum, Aſellum arvenſem appellamus: repetitur enim arvorum inter ſegetes, pedum duntaxat numero (quippe ſex tantum parvos & nigricantes habet) à reliquis diſcrepans; collum illi breviſſimum, corpus latiuſculum, compreſſum; cauda aliquantum mucronata. Iulio menſe agro Colceſtrienſi eum Pennius vidit, aliàs nunquam reperit. Quem in medicina uſum obtinuit nobis adhuc inexploratum eſt.

CAP. XVIII.

De Vermibus mineralibus hexapodis.

IN *Pennij* de Vermium natura Schedis, opinionem ejus aliquandiu mirabar, quum lapidum Vermes commemoraret, ſeque eos in carioſis ætate lapidibus vidiſſe, parvulos ſepedes, aſſereret. Etenim ab omnibus Philoſophis acceperam; admodum amara, ſalſa, acria, acetoſa, oleoſa, calida, frigida, ſolida, duraque; quamvis corruptionem tandem admittunt, Vermes tamen non gignere, atque propterea à Theophraſto, ἄζωα vocantur; non quod vita, ſed quod animalibus carent. Cœpi ego attentiùs rem cogitare, juſtaque & fallendi neſciâ ſtaterâ omnium ſententias expendere; tandem Majores noſtros & hic & illic turpiſſimè lapſos perſenſi: pluſque unis Pennij meiſque oculis, quam illorum omnium verbis attribui. Dicite enim mihi bona fide, Ecquid felle vel agarico amarius, mari ſalſius, fermento acrius, aceto ipſo acidius, igne calidius, congelata nive ſimplicius atque frigidius? Generari tamen ex his ſingulis vermes certum eſt, & ex hiſtoriæ ſequela ſatis patebit: pari ratione vermiculos lapidibus innaſci, non ſiccitas, ſoliditas, frigiditas, non caloris humoriſve inopia prohibet: neque illud admiſero πανταχοῦ τὴν φύσιν ζωογονεῖν μεταβάλλουσαν πῶς τῇ ὑγρότητι τὸ θερμόν, καὶ καθάπερ ὕλην ἔχουσαν τὴν ὑγρότητα τοῦ θερμοῦ πρὸς τὴν πῆξιν. Haud enim ſolum ubi humor materiam ſubminiſtrat, atque calor humorem manifeſte concoquit, animalia procreantur; ſed ibi etiam (ne Deum cancellis claudere videamur)

videamur) ubi nihil horum adeſſe oculis cernimus , imo ubi planè abeſſe cogitamus. Pyrigoni in flammis , Oripæ in congelatiſſimis nivibus generatio id ſatis ſtabilire poſſit : quæ me ratio induxit , ut lapidum verminationi citiùs aſcriberem. Quinetiam molitores dum lapides ſuos verſatiles uſu nimio lævigatos ſtilo excavant , Vermes ibidem natos ſæpe reperiunt , ut Pennij frater teſtatus eſt. Retuli tmihi Fœlix Platerus , digniſſimus Medicorum Baſilienſium Antiſtes , ſe in centro magni lapidis ſerra diviſi , vivum Bufonem à natura inditum reperiſſe : quale quid optimus ille Zuingerus de Scorpio meminit. Quæ ſane horridiora viſa fuiſſent & longiſſima a fide , niſi idem in lapidicina Guilielmi Caui Leiceſtrinenſis nobilis contigiſſe ſcirem. Nec ſane Philoſophia & ratio huic adverſatur opinioni , quum terræ omnium parenti omnigenus calor, omnigenus humor , ſpiritus item inſit omnigenus , & ferè omnium (utor Archiatri verbo) plena eſſe omnia videntnr. Neque ſanè video cur magis in animàlibus lapides, quàm in lapidibus animalia naſci queant: atque ut nobis metallicos ſpiritus facile tribuo , ita illis animales concedere, ſalvá veritatis lege , non timeo. Habent enim & illi inviſibiles & tacitos meatus, nervos, venas , & ſinus : quibus alienum humorem , aliena ſemina, & peregrinos ſpiritus vel attrahunt , vel ſaltem vi illatos admittunt. Memorant quidam medullam ſpinæ humanæ putrefactam, ſerpentem longe venenatiſſimum producere. Ex cineribus vermium vermes renaſci author Cardanus : Scorpios ex ocymo inter parietes ſepulto, præter Plinium multi referunt ſcriptores. Lapides in aëre genitos nemo non videt : imo vitulos, ſanguinem, & ſaxa depluiſſe , Bonus Ferrarienſis repetere non erubeſcit. Quæ licet aſperiora videntur quàm ut æmulentur veritatem ; tamen neque temerè audeo negare, neque noſtram de lapidaribus vermiculis ſententiam unquam imminuent. Cujus rei ratio ſi tam altè poſita videatur, ut nihil ſit æquè difficile atq; eam indagando perveſtigare : cogitetis veritatem tam altis quoque tenebris eſſe reconditam, ut vix ſeris tandem annis prodiderit ; nec unquam in his rerum generationibus (quarum ſolus ſibi Deus eſt conſcius) niſi per conjecturas, ſimilitudines , proportiones , collationes , obſervationes , ſemetipſam oſtendat. Ludit enim hic Deus, ut nos ludat homunciones , ſtrabis oculis non creatricem duntaxat officinam intueri auſos, ſed etiam rationem operum anquirere , rimari , tentare , imo quidem imitari neutiquam veritos. Vtinam vel Salmonis fato , vel Salomonis conſilio admoniti , ad ſobrietarem ſapere diſceremus : illa enim ad cognitionem rerum via eſt unica , & ſola omnium (quod ſciam) ſalutaris.

CAP. XIX.

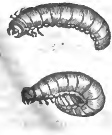
De Vermibus vegetabilium hexapodis , & primum de Arboreis.

V*Egetabilium Vermes* ſunt vel arborei , vel Fruticarij , vel leguminarij , vel frumentarij , vel Herbarij. Arborei, quidam lignum, quidam corticem, nonnulli folia, flores & fructus exedunt, de quibus ordine dicemus. Ligniperdes , ſive ξυλοφθόροι , multi deprehenduntur ; nam qui in virentibus creſcentibuſque truncis innaſcuntur , Ἶπες ; qui in aridis & in exuccis, *Enxyla* ; qui in ſolidis & ſiccis , *Thripes* ; qui in lignis calidioribus , *Termites* ; qui in cæſa materia, *Coßi :* qui in navium tabulis, propriè *Teredines* dicuntur. Ἶπες forte ἀπὸ τοῦ ἴπτειν nomen ſumpſerunt ; mordent enim & mandunt vivas arbores, adeo ut ſæpe ad earum radices magna

pulueris

pulueris vis, quaſi ſerratione facta, conſpiciatur: Caput huic deforme; varium, tegmine coopertum, quod exercere & contrahere pro libitu poteſt. Pedes habet in poſteriore parte caudam verſus, ſicut Coſſi in pectore; reliquum corpus tunica arenoſa tegitur, quaſi putamine; quâ exuti moriuntur, ut cochleæ teſtis nudatæ.

Tempore à natura conſtituto, in thecam aureliæ ſimilem obdureſcunt, ſed quæ beſtiola pennata inde provenit, nondum animadvertimus. Coſſo longe major ob nimiam edacitatem, & minus delicatus. Pici martij, aliæque lignipetæ aves, roſtro virentes arbores percutiunt, & ſono concavitates inveſtigantes, eo loci pertorant & pertundunt, donec ad mordellas iſtas pervenerint, ipſaſque deglutiverint. Valde enim delectantur hoc cibi genere, ejuſque gratia integros aliquot dies in perfodienda arbore inſumunt. Ἔγξυλον in ligno ſurdo reperitur, & pumicoſo, quod ne baculo quidem percuſſum ſonum edit: ceraſtæ Theophraſti, & pityocampæ Medicorum valde cognatus, niſi quod tres tantum utrinque pedes conſecutus ſit. Viroſum illi & pertinacem odorem, & vim valde ſepticam tribuit Geſnerus. Θρῖπες a terendo dicti videntur, vulgares ſatis vermiculi ac frequentes, parvi, corpuſculis albidis, capitibus nigricantibus vel ex rubro inſuſcatis, pedibus ſex juxta collum tenuiſſimis, exilibus, & cum rubedine non magna nigricantibus; vermiculo avellanæ nucis ſtructurâ corporis perſimiles, ſed medio minores atque breviores; nigra ligna non amant, ſed albicantibus duntaxat (qualia ſunt Alburni, Coryli, Betulæ, Cinamomi, Platani) innaſcuntur: quæ jam arida ſolidaque perterebrant, & abſorptâ humiditate cariem inferunt. Omitto hic Plinij, Heſichij, Theophraſti, Plutarchi de Thripis ſignificatione altercationes; quorum alij tam rarò, alij tam indiligenter verborum proprietatem obſervant, ut in eo deſcribendo obſcuri; vel potius nulli videantur. Antiqui lignis ὑπὸ θριπῶν ſulcatis, & Lacones inprimis (teſte Heſichio) pro ſigillis utebantur; unde Lucianus in Lexiph. φυλάττω δὲ αὐτὰς ὑπὸ σφραγῖσι θριπηδέσταις. Vermiculari quippe proceſſu varias characterum herbarum, animaliumque formas exculpunt, & divinam illam Phidiæ, Praxitelis, Myrmecidis, Bupali, Sophroniſci, Anthermi, Glyphicam fere ſuperant. Dactyliographi cujuſdam Galenus meminit, lib. 17. de uſu part. cap. 1. qui in annuli cujuſdam pala Phaetonta cum curru equiſque præcipitatum, graphicè per omnia repræſentavit, non ſine magna artis admiratione. Verùm Thrips neque ſtylo neque ferro inſtructus, molli admodum dente, ſigna ſolidiſſima effingit, & miras quandoque rerum omnium imagines, ſolâ naturâ duce efformat. Ubi ligna Solis nimio calore torrefacta fuerint, vermem quidem procreant & nutriunt, *Termitem*; qui (Servio authore) ex ipſa medulla genitus, matrem tantum abſumit, oſſeamque & corticeam ſubſtantiam non attingit. Ingratum ſane animalculum, tantoque alijs vermibus deterius, quanto cordi arborum & vitali ipſi fonti pernicioſius; vivunt enim aliquando cute & oſſibus ſpoliatæ: atqui medulla abſorpta, ſtatim pereunt, nec mederi tanto valet vulneri natura. Corporis effigie Coſſos referunt; ſunt autem minores multo, & non parum molliores. *Coſſi* nomen a *Kis* Græco vocabulo fortè deductum eſt, quaſi ligni Curculionem dicere velis; ἐστὶ γὰρ Κὶς ζωΐφιον ἐν τοῖς ξύλοις ὅμοιον κὰ τῷ σίτῳ γινόμενον: inquit Philoſophus. Ab Anglis *Timberwormes* appellantur, quoniam non niſi cæſæ materiæ plerunque inſunt, & ad ædificandum deſtinatæ. Rugoſi admodum ſunt corporis, unde & conſules quidam Romani Coſſi vocabantur. Majores Coſſi ferè

Ἐγξύλοι.

Θρῖψ.

Termes.

Coſſus.

ferè minimum digitum craſſi videntur, & tres digitos tranſverſos longitudine adæquant; colore albicante, erucis majoribus fere ſimiles: quare à Plinio prægrandes Coſſes dicuntur; pedes utrinque tres, non procul à capite penduli, breves, exiles, nigricantes. Corpus annulis duodenis conſtat, verſus caudam ſemper minoribus & pellucidis; caput craſſiuſculum, colore fuſco, ac parvum, forcipatum, acutum, & quaſi mucronatum, colore nigro, duæ in fronte laminæ; juxta os ſunt exiguæ quaſi ſetæ aculeatæ, ſinguli annuli in lateribus, ſingulis punctis rubentibus modice cavis notantur: tardigradum valde eſt animal, & motus vix perceptibilis; qua de cauſa ventrioſos & deſides, Coſſos appellat Feſtus. Oculos habet parvos valde, dorſum teres, ventrem nonnihil concavum, colore albicante dilutum; obeſuli videntur & valde molles, lignis noviter ſed intempeſtivè cæſis innaſcuntur; ſi verò diutiùs reſecta fuerint, plurimamque humiditatem amiſerint, minores oriuntur Coſſi, magnitudine ſolum à majoribus diverſi. Veteres in Ponto & Phrygia (ut Plinius & Hieronymus tradunt) ijs quaſi delicatiori cibo veſci ſolebant, atque eum in uſum farina ſaginabant, ut Vermiculi quoque altiles fierent. In medicum etiam uſum veniunt Plinio teſte: ſanant enim ulcera, lac augent, nomas illiti percurant; id quod Albertus quoque confirmat. *Teredines* capite ad portionem grandiſſimo, rodunt dentibus, perforantque robora, vel ſono teſte. Hæ tantum in mari ſentiuntur (Theophraſto teſte) nec aliam putant teredinem proprie dici: Horum alios tam longos in navibus Venetorum, quæ diu in Alexandriæ portubus conſtiterant, repertos meminimus, ut cubitum longitudine, pollicem craſſitudine æquarent. Quales etiam inclytus ille Franciſcus Drakus, alter quaſi Maris Neptunus, in nave ſua orbivaga (carie jam pene ſpongioſa) domum reduxit. Vidimus alias Teredines unciam longas, vermi farinario perſimiles. His corpus teres, caput ex luteo ſplendente, parum rubens, os forcipatum, à cujus quaſi labris parvæ ſpinulæ naſcuntur; pedes utrinque terni, inciſuræ corporis undecim, aliquantum rubentes: reliquum corpus dilutè liveſcit cum ſplendore; quo majores fiunt, eò ex phæniceo obſcuriùs ſplendent; quo verò minores, eo intentiùs albicant. Itali Byſſam, Hiſpani ab edulio Bromam vocant: exedit enim naves, & perforat; unde Ariſtophanes in Equitibus triremem exeſam, loquentem, introducit his verbis, ὑπὸ τερηδόνων σαπεῖσ᾽ ἐν ταῖσδε καταγηράσομαι. Sic etiam Ovidius I. De Ponto: *Eſtur ut occulta vitiata teredine navis.* Teredines non naves tantum, ſed & ædium trabes infeſtare (pace Pennij dixerim) ex Homeri Scholiaſte (Odyſſ. λ.) conſtat, cujus hæc ſunt verba: Melampus, cui Draco aures purgaverat, ut brutorum ſermonem intelligeret, ob boves Iphicli abactos in carcerem conjectus eſt. Vbi cum intellexerat ex Teredinum colloquio, parum ſupereſſe de trabe, efferri ſe juſſit, ne illa decidente vitam finiret. Atque dum a viro & muliere ſublimis factus efferretur, domo corruente, uterque reverſus perijt. Patet id etiam ex Comicorum Latinorum facilè principe, quum Philolachen adoleſcentem his loquentem verbis introducit;

Hi tres in putridis arborum truncis reperti fuerunt.

Hunc inveni iuxta radicem malvæ arboreſcentis. Veſcitur lumbricis terreſtribus. continuo eos mordens atque exugens, donec eos dederit exuccos.

Atque illud ſæpe fit: tempeſtas venit,
Teredo ædes ingreditur, & vermis malus.
Venit imber, lavit parietes, perpluunt
Tigna, putrefacit aër operam fabri, &c.

Magnis hi præſertim nocent arboribus, nempe Quercui, pyris, malis, caſtaneis,

neis, larici, Iuglandibus, fagis, meſpilis, ulmis & latifolijs Salicibus: in quibus immature cæſis & plantatis, pinguedo quædam mollis & mala oritur (albumen & alburnum ſaltuarijs dictum) omnium Teredinum ſeges & fomentum. Quò ſicciores, amariores, oleoſiores, atque duriores ſunt arbores, eò magis a Teredine liberæ creduntur: tamen aliquando cupreſſo, juglandi, Guajaco, & Tiliæ, Ebeno etiam ipſi, vim facit. Modus autem generationis ipſorum in lignis hujuſmodi eſt. Plerique innaſcuntur, non foris ſe inferunt; depaſcuntque ſua principia, ut ex quibus conſtant, ex iiſdem conſtare pergant. Materialis cauſa & conjuncta, eſt dulcis & alimentarius lignorum humor putredine infectus, quemadmodum ex pituita dulci lumbrici inteſtinorum naſcuntur. Putreſcit autem dulcis ille humor duplici de cauſa, Dyſcraſia ſcilicet, vel continui ſolutione: per Dyſcraſiam qualitas corrumpitur; per vulnera vero, non tantum innatus effluit, & ſe effundit humor, ſed alienus quoque per pluvias caligineſque illatus putredinem efficit. In vetuſtis, raris, & ſiccatis per ætatem arboribus, maximi ſunt vermiculi; tum quia humidum radicale magis minuitur, tum quod Dyſcraſia calorque & humor peregrinus magis augentur: quemadmodum & ſenes plerumque dira ſcabies, & ſyrones acarique crebrius infeſtant. Sub Luna expoſita ligna citiùs vermiculantur, ob nimiam aëris humiditatem; ſub ſole autem calidiore, ob nimium ardorem. Qui vero innaſcuntur, hi omni tempore generantur: Illatitijs autem, & ex ſemine culicum, muſcarumve natis, ver potiſſimum atque æſtas, amica ſunt: hyeme enim conglaciati pereunt. Cælum quoque & ſolum magnam vim habent, ligna quippe Hibernica rariùs putreſcunt, ex Soli virtute; quemadmodum & Arabica, ex cæli. Nunc particulares deſcribemus.

Eorum vermium qui in *Ficis* exiſtunt, alij ex ipſis naſcuntur arboribus: *Ficus vermes,* alius item paritur, qui vocatur Ceraſtes. Quum enim vermium magna pars ſpecie formave inter ſe differunt, diſcrimen tamen præcipuum in his eſt, quod in alia arbore fructúve nati, tranſlati in aliud genus ſervari nequeunt. Ceraſten autem & in olea naſci, & in fico parere aſſeverant. Haber itaque & ficus ſuos vermes, & illos quoque emittit, quos alienos receperit. Omnes tamen in Ceraſten figurantur, ſonumque edunt parvuli ſtridoris. Sypontinus duo illi cornua in capite aſſignat. Cum erodendo tantum loci excavaverit, ut ſemetipſum circumagere poſſit, ὥσπερ οἱ μυλωθροὶ, aliud animalculum progignit, & unam ſpeciem in aliam (erucarum more) tranſmutat.

Et Sorbus arbor infeſtatur vermiculis rufis, piloſis atque ita emoritur. Meſpilus item in Senecta vermes tales procreat, ſed grandiores quàm in alijs arboribus, ut Theophraſtus refert. *Alburnus* vermen profert Thripiformem, ex quo Culices deinceps vel phalænarum ſpecies naſcuntur, ἀχραδῖναι, ζῶα τινὰ ξυλοφάγα Heſichio, quia Pyros ſylveſtres acriter infeſtant. Vermiculus in Eſculo arbore (Galbus à Suetonio dictus) miræ eſt exilitatis, unde qui primus Sulpitiorum Galbæ cognomen tulit, à ſumma gracilitate ita vocatus eſt. Carabum Platanus producit, (teſtibus Heſichio & Ariſtotele) vermem cancris marinis ſimilem, ſed ſex tantum pedibus donatum. Καραβίεος σκώληξ Heſichij hoc modò noſcitur: (Theophraſto authore;) ligni Cinamomi ramulos binum digitorum longitudine abſcindunt; recenteſque bovinis tergoribus inſuunt; tum exinde lignis putreſcentibus vermiculos naſci aiunt, qui lignum corrodunt, corticem nullatenus tangunt ob acrimoniam: lignum hoc in ædibus Pennij viſum eſt, a vermiculo eroſum quod cinerei fuit coloris; non valde durum, inſipidum prorſus, & inodorum, contra quam Luſitani aliquot mercatores, & medicaſtri ſimplicium ignari, affirmant. *Rauca* vermes Quercus radici innaſcuntur, iiſque nocent. Olea (inquit Plinius) male ponitur, ubi quercus effoſſa fuerat: nam relicti in quercus radicibus *Raucæ* vermes,

mes, ad oleæ radices tranſeunt, atque eas infeſtant. *Ioannes de Choul*, idem aſſerit. Corticarij vermes, pauci à veteribus numerantur, præter Scolopendras Iulos & Scorpiunculares illas Tineas, quarum naturam capite de Scorpijs expreſſimus. Hos Germani *Clopt* vocant, pulicis non multum excedentes magnitudinem, rubri coloris, decempedes, in lignis ædibuſque pineis Moſchovitarum frequentes; interdiu ligni uligine inter corticem exudante veſcuntur, noctu prodeambulant, & ſi in dormientes homines, inciderint, morſu dolorifico ſanguinem exugunt. Folia arborum & flores depaſcunt vermiculi Syrones dicti, quorum craſſities quantilla ſit ex eo cogitare poſſumus, quod inter folij tenuiſſimi membranas fodiendo ſerpit, ſalvâ utraque epidermide. Poſt aceti lumbricos: (inquit Ioach. Camerarius) nullum vermiculum vidi adeo compreſſum. Cuniculi, quos agit, ſubtiliſſimas aliquando lineas & fibras referunt; folia ceraſi & mali maculata plurimum lædunt, atque poſt ſatietatem excidunt, & videntur ex multis ſeminibus peponum ſecundum latum conglutinatis formati, niſi quod longè ſint minores. Ab his emortuis aliud prodit inſectulum, veluti & hi ab alio: Syronibus perſimiles ἄκαρι, quos Angli tam in lignis, cortice, folio, floreque & fructibus arborum, quàm caſeo & cera genitos, *Mites*, id eſt Minutulos ſive atomos appellant; à Syronibus eo differunt, quod ex multis Acaris conſtare videntur. Acarus autem ipſe globoſum, album, ſepes, & pedicillo ſimile eſt animalculum; tam nullius fere ſubſtantiæ, ut inter digitos pollicemque fortiſſime compreſſus, ob exilitatem lædi ſentirive nequeat. Antigonus eum & Ariſtoteles Διος ταμιοι vocarunt, *id eſt*, Iovis promum; eam forte ob cauſam, quod craſſiſſima vini dolia roſtro perforat. Et ſane niſi Iovis ei aliquid ineſſet aut divinæ virtutis, quomodo tantæ vires in tam puſillo & pænè nullo corpuſculo cernerentur? In fagi quoque folijs tubercula parva reperiuntur, in quibus vermiculi exiles. Fructus etiam arborum (ut Theophraſtus loquitur) eſt σκωληκόβρωτος: etiam cum adhuc crudus eſt, ut in Sorbis, Meſpilis, pyris, maliſque cernimus. Oliva tam in cute quam nucleo vermes κώρεις vocatos patitur: unde haud contemnenda peſtis Theophraſto dicitur, quæ non ſolum ſuccum & oleum abſorbet, ſed etiam nuclei tam duri oſſa exedit. In gallis perforatis vermiculi etiam deprehenduntur, ipſa intima medulla geniti; è quibus poſtea muſcarum & culicum quorundam genus oriri, Valerandus Doures Pharmacopœus Lugdunenſis author eſt. In Quercus item glande & pomis illis fungoſis vermes aliquando naſcuntur; eoque anno famem & annonæ caritatem Aſtrologi præſagiunt. Nucibus avellanis vermes ineſſe notius eſt, quam ut de ijs contendam: præſertim æſtate humida, & vento ex auſtro flante. Mirum eſt quod Ringelbergius lib. experiment. ſcribit, Hos vermes lacte ovillo ad Serpentis magnitudinem enutriri poſſe. Cardanus tamen idem confirmat, modumque nutricationis, 7. de rerum var. oſtendit. Vermiculi in ficubus areſactis ſimiles ijs qui in avellanis naſcuntur, capite nigro, reliquo corpore ex luteo albicante, ſed minores. Conos cedri vermibus eſſe obnoxios comperi (inquit Bellonius) quemadmodum & pineos. Cicindelam fæminam craſſitie referunt, digitum tranſverſum longi, capite formicæ, ſed magis compreſſo; inciſuris duodenis; pedes juxta caput utrinque tres, antennæ circulares binæ, venter craſſus, cauda mucronata. In præduris quoque & lignoſis Opuli pericarpijs, ſemen ineſt latiuſculum & ſæpe vermiculis exeſum: quorum veluti aurelias ibidem reperies. Nullus denique fructus nominari poſſit, quem non tinea aut vermis inficit: imo ipſum aliquando Manna, (ut Poetæ fingunt, Deorum; ut Scriptura aſſerit, Dei filiorum cibus) putredinem & vermem admiſit, quum, præter Iehovæ mandatum in craſtinum reponeretur.

CAP.

Cap. XX.

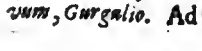
De Vermibus Fructuum leguminum, frumentorum, Vitis, Herbarum.

IN Salice humiliori (præſertim quando gallæ tuberculoſæ erumpunt) nonnunquam quaſi roſæ inveniuntur, quæ vermibus ſcatent, uti etiam in lentiſci folijs accidit. Ilicis (inquit Quinqueranus) duo genera: alterum arboreſcens, alterum frutex exiguus; ſeſquipedali proceritate. Lætiſſimè viret, folijs lævore præfulgidis, ſpinarum vallo ambitis numeroſo, ſtolone aſſurgit in modum roſatij: a noſtris Fagi appellationem ſortitur, quamvis nullam fagi imaginem repræſentet. Provenit locis planis quidem, ſed in altitudinem evectis, exilibus & ſitientibus collibus, ſed infæcundis. Vete medio rorati imbribus frutices, Coccum hoc modo ordiuntur. Vbi imus ſcirpus ſe in duo brachia ſortitur, in horum medio prmum omnium increſcit rotundum quiddam magnitudine & colore piſi; hoc Matrem vocant, quod ex eo cætera grana producuntur. Mattes porro habet ut plurimum quinque quælibet ceſpitum familia, quæ ineunte æſtate æſtuque minutiſſimorum vermiculotum catervam profundunt, fatiſcuntque in ſummitate. In animalia prorepit nova ſoboles colote candida, pro ſe quiſque in ſublime. At ubicunque vermiculi vel getminantis ſurculi axellis occurrerint, decident, & incrementis aucti Milij magnitudine fiunt. Inde liberius adoleſcentibus, albus color in cinericium tranſit, jamq; non animali ſed Piſum rurſus apparent. Tuncque ea grana maturitatem adepta colliguntur, jam coloratis vermiculis fæta: dum aſportantur mercatoribus, ambiens pellicula præ teneritate rumpitur. Vermiculorum quidem qui citra vaginulam habentur pretium in libram quamlibet, aureus ſolatus: in granorum vero quæ adhuc eorum partem retinet, hujus quadrans. Torpent interim vermiculi, ac immobiles jacent. Cæterum, quum primum tempeſtivitas adeſt, in lintea præcipitati Soli exponuntur. Tum libato colore ſtatim prorepunt, atque aufugere nituntur; ſed a cuſtode, qui continuus aſſidet, concuſſu lintei in medium eouſque rejiciuntur, donec emoriantur. Tanta quidem dum hæc fiunt, totoque mox triduo, odoris ſuavitate ac gratia, ut non Cibetæ, non Moſcho, non Ambræ, ſed ne Citriorum quidem floribus conceſſerit. Si quæ vero grana legentis effugerint ſedulitatem, ea mox alatorum animalium numeroſum exercitum in auras effundunt.

Obſervatum eſt uno anno ex campo lapideo, in Arelatenſi agro, hunc proventum undecim aureorum millibus æſtimatum. Hæc Quinqueranus. Similis Cocci parandi ratio etiamnum meo tempore (inquit Carolus Cluſius) in Gallia Narbonenſi, atque etiam in Hiſpania obſervabatur. Areas enim ſub dio habent ad id deſtinatas eminente aliquantulum margine, quibus linteo panno inſtratis Coccum effundunt, cuſtodibus cum bacillis ſummo fervore Solis perpetuò aſſidentibus, & extrema lintei concutientibus; ut vermiculos effugere properantes, in interiorem lintei partem repellant. Verum Petrus Bellonius li. j. obſervat. ca. 17. aliam pręparandi Cocci tationem refert.

Cocci baphicæ (inquit) proventus in Creta magnus eſt: Paſtores & pueri eam colligunt. Invenitur menſe Iunio in exiguo quodam frutice ex Ilicis genere quæ glandem fert, ſine pediculo inhærens illius fruticis ſtipiti, colore ex cinereò albicante. Quoniam vero iſtius fruticis folia ſpinis horrent, uti Aquifoliæ; paſtores ferulam ſiniſtra geſtant, qua ramos deprimunt & inclinant. Dextra falcem putatoriam, qua ramulos demetunt; a

quibus veſiculas rotundas exigui Piſi magnitudine auferunt, quâ parte ligno adhæſerant apertas & hiantes, plenas exiguis rubris animalculis lende minoribus, qui per hiatum iſtum effugiunt, & veſiculam vacuam relinquunt. Pueri Coccum jam collectum ad Quæſtorem deferunt, qui ex dimenſo ab illis redimit. Is animalcula à veſiculis cribro ſegregat, deinde ea ſummis digitis leniter prehendendo in pilas efformat, ovi gallinacei magnitudine: Etenim ſi nimium comprimeret, tota in ſuccum reſolverentur, & color periret. Itaque duo infectionis genera, unum pulpæ, alterum veſicularum; & quoniam pulpa inficiendo magis utilis eſt, ejus pretium quadruplo majus quàm veſicularum. Vermes quoque exiles è croceo rubentes in ſummis Iuniperi ſurculis conſpexit Geſnerus. In Cynosbati, ſive roſæ ſylveſtris ſpongia vermiculi naſcuntur albicantes, ex quibus Ariſtoteles Cantharidas provenire ſcribit. Poſt duos menſes (inquit Geſnerus) in hypocauſto ſervata ſpongia magnum numerum vermiculorum viventium effudit. Spina item, & Sentis, Roſa, Erica, Geniſta, Colutea, Rubus Idæus, Myrtilus, Capparis, uva criſpa, Carpinus, Oxyacantha, liguſtrum, vitex, glycirriza, omnis denique frutex & ſuffrutex à vermibus exeditur: neque Ricinus ipſe (Ionæ, divino illi vati, nimium exæſtuanti umbram præbens) ab hac peſte legitur immunis. Sunt item Cerealia dona, *Legumina* (utor Philoſophi verbo σκωληκίτατα;) ſed quomodo id eveniat, incertum eſt. An quoties diffundi nequit humor ob æſtum & ſqualorem, ut Theophraſtus innuere videtur? An potius dicendum à ſicco humorem appeti, humorem autem illud refugere tanquam adverſarium? Sic pendentes arido parieti videmus guttas. An calor nimius corrumpit naturalem cum calorem tum humorem intus contentum? Sane eo modo putredinem induci, morbidiſſima Æthiopia teſtis eſt. Fabas depaſcitur vermiculus, Midas Theophraſto, Heſichio κύαμος vocatus. τρὼξ καὶ κυαμοτρὼξ vermiculus leguminaris dicitur, ſed præcipuè in Piſis verſans, & ab eroſione nomen obtinens: qualis etiam in cicere, poſteaqvam pluvijs ab eo elota fuerit ſalſugo; ut præter Heſiodi Scholiaſten Phavorinus & Theophraſtus ſtatuunt; leguminibus dulcioribus ſæpe innaſcuntur, tum ob alimenti aptitudinem, & elementi verminantem naturam. Dulcia enim vermes citò generant, generatoſq; nutriunt & ſignant. *Frumentarij Vermes*, in genere [illegible] dicuntur; qui tritici, ſiliginis, panici, avenæ, orizæ, milij, & Secalis radicibus, ſtipulis, calamis, ſpiniſque victitant. Eorum alij amylo veſcuntur frumento, ut *Farinarij*: alij integro & mola nondum confracto; ut *Curculiones*. Farinarios Angli, *Meale-wormes* appellant, teredini ſimiles, ſepedes, capite parvo & ſpadiceo, corpore anuloſo, & pro farinæ diverſitate vario colore: proba enim & albiſſima farina, albos generat; vetuſtior flavos; macra & furfuribus immixta

etiam fuſcos. Cardanus eos Blattas frumentarias vocitat, ſed (ut ſæpe fit) incogitanter. Furfure nutriti mirum eſt in quantam excreſcunt multitudinem, & ex decem, trecentos brevi videas. Apud panni lanei textores quovis fere tempore inveniuntur: hi enim ex furfuribus, aceto & axungia mixturam faciunt, unde copioſiſſimè naſcuntur. Integri frumenti, ſive toſti (ut in βύνη Aetij quam *Mault* Angli, cerviſiæ matrem, appellant) ſive crudi, ſtrages Curculio: Sic enim rectiſſimè meus Comicus, etſi Virgilius atq; Varro Gurgulionem & Curgulionem ſcribant. κὶς Græcis dicitur, Anglis Pope, *Bowde*, *Weevill*, & *Wibill*, quaſi Biroſtrum dicas, quum ſit tamen reipſa animal triroſtrum. Triticum præcipuè, ſed etiam alia quæcunque vaſtat frumenta; præter caſſam tenuemque membranulam nihil reliquum faciens; nam ut Georgicorum Vates; *populatq́; ingentem farris acervum, Gurgulio*. Ad Scarabei minuti faciem formatus, roſtrum habet ſibi peculiare,

culiare, & trifurcum. Corpus alijs nigrum, alijs ſuffuſcum, alijs & majoribus ſubviride, cujus mediũ iſthmus coarctat. Beſtiolæ tanta eſt ſiccitas, ut primo quoq; tactu leviſſimo in pulverem abeat. Vere maxime generatur paucorum dierũ ſpatio, antequã examina faciunt apes. Naſcuntur, inquit Theophraſtus, ex alia grani parte; quod vero reliquum eſt, pro cibo utuntur: ruſtici noſtri ανφάγιν hoc animal in parietũ rimis ac inter tegulas ova ponere pro explorato habent, unde per procreationem nova ſoboles. Tria de his beſtiolis mira memorant.

Primum quod licet ab initio paucæ fuerint, brevi in infinitam ſobolem propagantur. Secundo, quod inter tegulas ac in rimis parietum triennium ac amplius fere ſine cibo vivunt. Tertio, ſi una cum hordeo vel tritico per triduum ſubmergantur, tandem exemptæ reviviſcunt. Syliardus noſter (diligens naturæ obſervator) Curculionis propagationem ita deſcribit: Quum Formicæ ariſtæ culmen exederint, aſcendit curculio, et per exiguum illud foramen ovum unum vel alterum (rariſſimè tertium) deponit, magnitudine fermè grani milij; oblongum, fulvum, liquidæ materiæ & fulvæ plenum: ex quo deinceps novus prodit Curculio. Datur in hoc inſectulo uterque ſexus; ſiquidem coeunt antequã hanc injuriam inferunt. Petrus Comeſtor ex fabarum corruptione provenire affirmat, cui præter Guillerinũ de conchis nemo ſubſcribit; ne Curculionẽ cum Mida male confunderent. Præter vulgo notum hunc Curculionem, Ioach. Camerarius é Germanorũ horreis duos ad Penniũ alios miſit, ventre longe turgidiore; quorum unus ſubcineritij, alter viridis coloris. Eſt etiam in tritico (inquit Scaliger) Curculio quidam eroſtris, quem forte Plinius Scarabei frumentarij nomine ſubintellexit. Huc etiam beſtiolã quandam refero in horreis verſantem, pedibus ſex incedentẽ, antennis duabus brevibus iter tentantem, medio dorſo & lateribus maculoſã, reliquo corpore nigram, quam ideo curculionẽ maculatũ voco. Haud multũ frugibus incommodũ animalculum, quia fere ſolitarium & perraro duo ſimul uno in horreo inveniuntur. Circa *Lentzburg* oppidum Germaniæ in agris reperitur Inſectum, quod alij *Vtput*, nonnulli *Korne worme*, quidam *Kornevele* appellant. Dicitur eſſe adeo venenoſum & noxium, ut agricolæ aratro relicto obvium illud perſequantur & interficiant. Ex rubro parvo nigricat, inter ſegetes habitans & grana comedens. Vermes in vitibus nati Cocci illos vermiculos æmulantur, quales in Pimpinellæ radicibus colligi putat, imo pertinacius inſtat Braſſavolus. Inter *Herbas* tam medicas quam culinarias, violæ, raphanus, ruta, ocymum, aliæque permultæ vermibus infeſtantur. Violarum vermes minutiſſimi conſpiciuntur & nigri, celeri repentes curſu; ut Iacobus Garetus, Pharmacopola diligentiſſimus, & Simplicium cognitione inter paucos celebris, obſervavit. E radice Cinaræ prodit vermis hexapus, eruciformis, albicans, capite ex nigro rubeſcente. Cinaræ radices qua rodit, nigras reddit; ac tandem interire facit; tales item Raphanus producit. Referunt (inquit Cardanus) vermem in rutæ folijs inventum, lacte ovillo, eodem modo quo Avellaneus, ad magnitudinem non parvam enutriri. Vermiculus filius roris, Ocymique hoſpes, corpore fere erecto, poſterioribus pedibus hæret, dum prioribus locum captet. Ex arundine Saccharina, ſaccharum paratur, omnium quidem ſalium dulciſſimus; &, (ut vulgus medicorum exiſtimat) putredinis omnino expers. Tamen fretus Scaligeri clypeo, in Saccharo puſillum vermem, longum, pulicis colore, & (ſi roſtrum adimas) Curculioni perſimilem naſci aſſeveramus; & Saccharinum propterea merito dicimus. Hujus item Bellonius mentionem facit. Videtur etiam rara admodum generatio ejus Inſecti quod Germani (utor Camerarij verbis) *Mayen wormlen* appellant. Quippe menſe Maio ſæpe cadunt rores inſalubriores, qui ſi in lupuli folia inciderint, vertuntur in animalia, *Hoppen* dicta. Eorum aliquot inter millia unum interdum videris alijs longe majorem

(quamvis ipſe pediculum obeſiotem vix ſuperat) cui lutei circa ventrem circuli, dorſum ſtriatum, cauda ſatis protenſa, colot maximam partem corporis ſubniger. Huic cum ros deficit alimentarius, reliquos ſui gregis ſigillatim devorat, ſemper à proximo incipiens. Bombycum inſtat cutim mutat, demum ubi totus fere perlucet, depoſita ultima tunica, capite & pedibus per gluten quoddam tenue folio affigitur, atque ita emoritur. Hunc *Vermem lupularium* vocare quid impediat? In Aſphodeli caule vermis gignitur ἀνθρηνώδης, cum herba florere incipit; ex hujus ſcapulis alæ ſenſim excreſcunt, atque tum volucris factus, lares deſerit. In Perſicariæ ſiliquoſæ & Cardui Sylveſtris geniculis extuberantibus, vermiculi naſcuntur albicantes, ut in floribus Pſeudocacaliæ purpuraſcentibus ſublutei, in Pimpinellæ tadice miniati. Apio fæminæ vermes lanuginoſos; in Fungis, & Braſſica, graciles nigricanteſque; in Acori radice albidos ſæpe vidimus. In radice Enulæ ſive Helenij virentis & creſcentis, vermis albus decem vel undecim articulis conſpicuis oritur, ad pennæ anſerinæ craſſitiem, capite parvo & nigro, pedibus ſex breviſſimis, & colore anthracino. Indorum reges (Aeliano reſte) in planta quadam vermem repertum, igneque toſtum, ſecundis menſis adhibent, & pro cibo ſuaviſſimo blandiſſimoque laudant. In Dypſaci capite vel caule vermiculum vidimus exiguum, capite parvo, pedibus ſex nigricantibus, inciſuris decem vel undecim. Primum caulis medullam illam ſpongioſam depaſcitur, eaque deficiente, per inopiam pabuli commoritur. Menſis octobris initio facile invenitur, quamvis Marcellus in Dioſcoridem, inſigni ſane audaciâ, id denegat. Hic eſt ille, ni fallor, quem Tatinum appellant veteres. Galedracon vocat Xenocrates plantam leucanthemo ſimilem (inquit Plinius) Caule ferulaceo, alro ſpinoſoque capite, & oviformi: in hoc unà cum ætate vermiculos naſci tradunt, in dolore dentium perutiles.

In radicibus Carlinæ (quæ planta in excelſis Sabaudiæ montibus luxutiat) vermiculus reperitur, in quibuſdam naſcens, in alijs adoleſcens, in plurimis alatus & avolare paratus. Albus eſt, in aliquot diviſus articulos, oculis nigris conſpicuus. Animalculi in potenti herba geniti uſus in re Medica forſan eximius eſt: cujus cutioſis ſecretorum naturæ indagatotibus diſquiſitio committatur.

Cap. XXI.

De uſu Vermium Mineralium vegetabiliumque, ac eorum perdendorum ratione.

V*Ermes* in lapidibus genitos (de quibus egimus) illos nimirum qui magnitudine ſyrones exprimunt, unà cum lapide ipſo contuſos in pulverem, ulceribus conferre putant nonnulli. Hos etiam ex aquæ cyathis tribus tritos & exhibitos, findere ac per utinam ejicere calculos Marcellus teſtatur. Ligna ſolidiora Thripum dentibus exculpta, pro ſigillis adhibebant vetetes, idque Herculi inventum defert antiquitas. In annoſis arboribus vermes rubelli naſcuntut, de quibus ita Setenus;.

Annoſa rubros ſi legeris arbore vermes,
Ex oleo tere, & tepidos infunde dolenti
Auri, &c.

Cui etiam medicamento Galenus ex Apollonio ſubſcribit. Vermes in cavis putridiſq; nati arboribus, ulceta recondita & vniverſa ulcerum ſymptomata, vitiaque in capite perſanant; combuſti item & cum anetho ſicco pari pondere triti,

triti, carcinomata curant. *Marcellus. Aëtius* vermes lignorum tres unguento contra Elephantiaſin, adjicit, quod non niſi juramento taciturnitatis interpoſito à medico quodam didicit. Caries vero horum dentibus inducta, quum ſine morſu exiccat, ad varia eſt utilis. Contra eminentias, fiſſuras, ficuſque ani, Gal. Eupor. 3. Cap. 7. hujuſmodi pulverem commendat. R. auripigmenti fiſſi ℥iij, cariei è quercino ligno concuſſæ ℥iiij. fiat pulvis ſubtiliſſimus. Locum deinde affectum, primùm pueri ephebi lotio tepido foveto, & poſtea hoc pulvere aſpergito. Coſſi vero non ſolùm Ponti Phrygiæq; incolis alimento, atque in delicijs ſunt (ut Germanis caſeorum inteſtina atque Syrones) ſed ſanant item ulcera, lac augent, atque nomas, Plinio teſte, combuſti curant. Dypſaci vermis, *Cavis Dentibus* inditus mirè prodeſt. *Plinius*. In folliculo collo & brachijs appenſus, *Quartanis febribus* remedio eſſe fertur. *Dioſcorides*. Samuel Quickelbergius, doctus juvenis; in epiſtola quadam ad D. Geſnerum ſcripta, hæc verba habet: Senex (inquit) quidam mihi herba colligenti obviam venit, dum in capite Dipſaci vermiculum inveſtigarem, & dixit; O te fælicem juvenem, ſi occultas hujus beſtiolæ virtutes, quæ & multæ & maximæ ſunt, certò ſcires. Rogatus autem ut eas mihi aperiret, obticuit; nulliſque eò precibus adduci ſeſe permiſit. Erucas Braſſicarias ejus ſolo conctu cadere morique Plinius aſſerit. Galedraconis vermes (quam plantam cum Dipſaco confundunt quidam) pixide conditos, adalligatoſque cum pane brachio ejuſdem lateris, cujus dens dolet, *mire* dolorem tollere, inquit Xenocrates. Cynosbati vermes ſomnum provocant, & ideo Germani nonnulli *Schlaffors* appellant: imponuntur vivi (impari ſemper numero) paronychijs, eaſque certo ſanare Quickelbergius teſtatur. Vermiculus in Carduo herba inventus, phænicio inligatus, colloq; ſuſpenſus, *dolori dentium* medetur. *Marcellus*. In Pimpinellæ radice vermes qui inveniuntur, purpureum colorem reddunt incomparabilem (inquit Geſnerus;) ita ut mirer nihil de ipſis veteres attexuiſſe. Vermiculi omnes in ſpinoſis herbis reperti, ſi quid cibi hæreat in faucium iſthmis, protinus infantibus mederi tradunt. Plinius. Braſſicæ vermiculis ſæpe dentem vitioſum confrica, & à paucis diebus ultrò excidet. Farinarij vermes ad Melanocephalas, & Philomelas capiendas nutriendaſq; nati videntur, nec eſt illis hyeme cibus ſalubrior; purgant ſiquidem, calefaciunt, & unà nutriunt, tenui vitæ fomite donatas. De cocci vermium utilitate jam antea eſt dictum. Braſavolus idem de vitium vermibus affirmat, ſed quàm rectè alij viderint; verùm non ſolùm tincturâ commodi, ſed etiam in medicina neceſſarij, ſiquidem aſtringunt & ſiccant, ſine morſu abſtergunt, incarnant, epiphoras ex ſanguine columbino ſanant, oculis ſuffuſis opitulantur, dyſenteriam curant, difficili partui & collapſis viribus medentur, Melancholiam, timorem, epilepſiam auferunt; provocant urinam & menſes, vulvam calfaciunt, ſolvunt aquam & choleram, cordis palpitationem ſedant, eoq; nomine confectionem Alkermes ingrediuntur, eique baſim ſubſternunt. *Dioſcor. Avic. Kiranides.* Taceo quàm Herbarum arborumque vermiculis avidè paſcuntur paſſeres, pici Martij, gallinæ, ruſticulæ, gallinago, pardus, merula, corydalus, ficedula, junco, aliæque aves permultæ, quæ nobis aut medicamento aut cibo eſſe ſolent. Nunc quia commoda cum incommodis Deus admiſcuit, tum ut noſtram prophylacticam prudentiam excitet, tum ut pœnæ peccatis debitæ perſolvantur, quomodo utrunque averti poſſit paucis oſtendam. Ionas Ricini ſub umbra refocillatus, tutum eſſe beatumque, tanto præſertim in æſtu, exiſtimavit. Verùm hanc Deus verme immiſſo abſtulit, ut ejus & patientiam tentaret, & fragilitatem demonſtraret. Eboracenſis quidam Epiſcopus cognomento Grejus (ut noſtri referunt annales) cum in maxima annonæ caritate omnis generis frumento abundaret, tamen pauperculis com-

 meatum

meatum prece pretioque petentibus denegavit. Paulo poſt horrea ipſius frugum pleniſſima, Curculionibus ita erant exhauſta, ut ne unum quidem tritici hordeive granum integrum ſupereſſet: juxta illud Salomonis dictum, Qui comprimit triticum execrabitur eum populus, benedictio autem incumbit capiti venundantis. Sic etiam Deus, ut pigrum patrem familias foris evocet, in ipſius hortum & agros tineam immittit atque vermem; tum ut illi deſidiam hoc pacto excutiat, tum ut præſidia remediaque oblata in uſum revocet, qualia a Majoribus plurima traduntur. Cæterum cum ea Cato, Vitruvius, Plinius, Palladius, Theophraſtus, Columella, Varro, Virgilius, multiq; rei ruſticæ principes abunde expreſſerint, nos hic guſtum eorum tantum præbemus, quorum illi atque alij plenum hauſtum. Ne ligna a vermibus exedantur, ſerantur novilunio, atque interlunio cædantur. Cedria quoque ungantur, & amurca ſæpius madefiant: ſerventur etiam ejuſmodi in tecto, ubique neque ſolis nimio calori, nec imbrium violentiæ exponantur. Ne arbores vermiculationem patiantur, earum radices ante primam plantationem illinantur, & poſtea cum humana urina & aceti fortiſſimi parte tertia humectentur. Quidam Scyllam cum lupinis diu macerant, ac loca vermiculantia irrorant, vel ſpongia liquorem exprimunt, vel arboris truncum illinunt, ad madorem uſque, & foraminibus bitumen cum oleo mixtum infundunt. Alij vivam calcem aſpergunt, alij amurcam & veterem urinam adhibent, alij ſuillum ſtercus vel caninū cum urina aſini radicibus prius ablaqueatis affundunt. Democritus terra lemnia (forte rubricam ſynopicam voluit) cum aqua trita oblinire docuit; quidam clavo æreo beſtiola extracta, plagā fimo bubulo obducunt. Vermes rufi & piloſi internam medullam ſectantur, quibus (illæſo cortice) detractis, ac in proximo combuſtis, reliquos perire proditum eſt. Prodeſt etiam fel taurinum & amurcam ſæpe radicibus affundere: Scyllam, rutam, abſynthium juxta plantare; mulierem menſtruantem ſæpe tranſire, falces putatorias oleo Cantharideo inungere, macrum aridumque foſſum vitare. His medijs mala medica, Perſica, Armeniaca, Cydonia, pyra, denique poma, oleæ & Quercus, aliæque arbores diutiſſime vivunt incolumes, & vermiculationis fere omnino expertes. Cinis Ficubus appoſitus, vermiculationem arcet; ſalis enim vim habet, ſed leviorem. Ficuum ſemina vel grana à vermiculis non erodentur ſi in eadem foſſa Italici lentiſci, vel Terebinthi talea poſita fuerit. Quod vites attinet, ampeliten terram verno tempore aqua diluere, ac germinantium vitium radices tum inungere jubet Aetius. Si etiam hircino adipe, vel ranarum ſanguine falcem putatoriam, vel cotem ipſam illeveris, vermiculi non innaſcuntur. Vitis lachrimam cum ſarmentorum cinere mixtam, ac cum vino radici appoſitam, idem præſtare ſcribit Africanus. Fimi item bubuli, cornu cervini, unguium caprarum, radicum lilij, ſcobis eboris, pilorum muliebrium ſuffitu enecantur. Pæonia herba vel perfoliata inter vites plantatæ, vermiculos arcent. Sunt qui aſſam fætidam & ſuccum Cyreniacum cum oleo coquunt, ac truncos arborum (à radice incipientes) inungunt, aut allio trito vites illinunt. Semina quæ terræ ſunt mandanda ſerventur in teſtudinis corio; vel menta inter olera ſerenda, & ervum præcipuè. Cupreſſi folia contrita ſi admiſcueris, valdè conferet. *Aggregator.* Palladius omnia ſemina à vermiculis libera fore pronunciat, ſi paulo ante ſationem ſylveſtris cucumeris ſucco fuerint imbibita. Lupinorum ſemina ante ſationem condi in fumo vel loco calido jubet Plinius, quoniam in humido vermiculi umbilicū ejus in ſterilitatem caſtrant. Varro cæpam, quæ cum ſale aut aceto ſata eſt, vermiculis non infeſtari aſſerit. Semina denique omnium olerum aizoi ſucco ante ſationem madefacta, vermes non admittunt. Contra curculiones, certiſſimam frumenti peſtem, parietes luto ex argilla alba piliſque mixto, tam foris quam intus obli-

oblinire bonum eſt. Alij cucumeris aſinini fructus & folia per biduum macerant iu aqua calcis, & cum arena ſubigunt in luti formam, atque eo internas partes granarij obducunt; etſi Plinius calcem frumentis inimiciſſimam ſcribit. Quidam calci pecorum urinam adjiciunt, ali abſinthij, Sedi majoris, lupulorumve ſuccum. Nec deſunt qui amurcam, halecum garum, & Conizæ decoctum ſolo affundunt. Strabo Chalcidicam admiſcet; alij ſæpius ventilando frumentum à Curculionibus integrum ſervari aſſerunt: Sed hoc Columella verum eſſe pernegat. Cato lib. De re ruſtica, lutum cum amurca factum commendat, atque eo granarium loricari conſulit. Eodem fere modo Varro utitur, ſed laudat etiam argillam ex amurca, acere, & frumento mixtam. Angli noſtri varijs eos modis fallunt atque diſperdunt. Quidam in medio acervo ollas cupreas aquâ calidâ ſemiplenas ſic collocant, ut frumentum fere ſuprema earum labra attingat: hoc enim pacto curculiones capi vel arceri autumant.

Quidam ſacco magno formicas cum Myrmecio ſua tota includunt, ac in angulo granarij poſtea effundunt: decem deinde dierum ſpacio formicæ curculiones omnes interficiunt, quibus conſumptis, cubilia repetentes auferunt & exportant. Solent etiam Gallinarum pullos parvos ibidem emittere, qui citò curculiones omnes depaſcuntur. Nonnulli ſalſuginem alliatam aſpergunt, vel lupulum ſalictarium, ſambuci flores, abſinthium, rutam, nigellæ ſemen, mentaſtrum, juglandis folia, Satureiam, lavendulam, abrotanum, pſyllium, anagyriden, aceto ſcillitico incocta: Naporum ſemine (dulcedinis gratia) mire delectantur: adeo ut præ eo frumentum deſerant, atque ejus eſu diſtenti medij crepent. Hæc utcunque alijs πάρεργα videbuntur, tamen medicis & Philoſophis convenire probat Hippocrates (epiſtolà ad Cratevam,) non ſolum in deſcribendis, colligendis, reponendis, utendiſque ſimplicibus artem tenere, ſed etiam in præſervandis, præparandis, ac ab inſito vel illato veneno putredineque & verme perpurgandis.

CAP. XXII.

De Animalium vermibus hexapodis, & primùm de pediculis hominum.

QVùm homini inter animantia Imperium & monarchiam Deus dederit, ab ipſo hic principium ducemus; primo ætatis tempore dum integer vitæ ſceleriſque purus degeret, putredini & corruptioni nulli obnoxio; at vero ubi plani illius improbiſſimi artibus ſeductus, parem cum Deo ſcientiam ſuperbè affectaret; humiliavit eum Deus varijs morbis, vermibuſque & lumbricis; imo quidem pediculis, ſyronibus, tineis, termitibus, minutiſſimiſque lendibus & acaris ſubjecit: Norunt Acaſtus, Alcmæon, Phericides, Pharo Ægyptiorum Rex, Caſſander Antipatri filius, Democratus, Caliſthenes, Olynthius, Scylla dictator, atque illud Eloquentiæ flumen Herodes; rem ita habere atque ſcribo; qui morbo pediculari contabeſcentes; medicamentis & balneis fruſtra adhibitis, miſerè interierunt. Quinetiam Platônem altiùs forte quàm par eſt, & cum aliorum faſtidio ſapientem, hoc viliſſimo morbo ſublatum quidam ſcribunt; unde proverbium natum, *Pediculi Platonis*. Taceo Henricum ſecundum tyrannum crudeliſſimum, & Theodorum Arrianiſmi propugnatorem, Vandalorum Reges: mitto Arnulphum Imperatorem, molliſſimum cinædum: Maximum Cæſarem, turpiſſimum mœchum, qui etiam à pediculis conſumpti, vel minimum *Pediculus.*

mum & contemptiſſimum animalculum ſatis virium (deo jubente) habere ſatis ſenſerant, in peccatoribus perdendis; & (cum Pharaone) etiam hic Dei digitum agnoſcere erant coacti.

Nomen. Pediculum Hebræi *Kiſim*, & Chinnam. Græci φθεῖρες, βεγοῦλαι, νίρνεν, κάρται, πιθεγένιτυγες. Itali *Pidocchio*. Hiſpani *Piocio*. Galli *Pou*. Germani *Luß*. Angli *Lowſe* appellant. Latinis *Pes dicitur*, ut ex Plauto legimus in Curcul. *Perinde eſtis genus leoninum, atque muſcæ culices, pedeſq; puliceſq;: odio, malo, & moleſtiæ omnibus, bono autem uſui eſtis nulli.* Et Livius, *Gladiolo puliceſne, an Cimices, an pedes, reſponde.* Et Lucilius, *ubi me videt, caput ſcabit, pedes legit,* inquit Feſtus. Fœdum ſane animal, & cauponis, caſtriſque magis notus, quam gratus hoſpes. Vilitatem ejus Achilles Iliad. 1. exprimit his verbis; τίω δέ μιν ἐν καρὸς αἴσῃ; *non pluris eum facio atque pediculum*, quale apud Anglos de pauperrimo natum proverbium, *Pediculo non valet*. Sunt autem qui homines infeſtant, vel manſueti vel feri: illos Anglice *Lyſe*, hos ex Cancri forma, quam

Differentiæ, & Deſcriptio. referunt, *Crab-lyſe* dicimus: Boreales Angli *Pert-lowſe, id eſt*, petulantem pediculum; utrumque genus, certiſſimum miſeriæ ſymbolum, & inevitabile quandoque Dei flagellum. Manſueti ex ſanguine corrupto geniti, minores atque rubentes conſpiciuntur, ex phlegmate albicantes, ex melancholiâ & aduſtis humoribus nigricantes: é mixtis varij, ut Petrus Gregorius, lib. 33. notavit. Inter digitos leviter fricati quadranguli videntur, & pulicibus paulo duriores, unde etiam in tenebris facile de utroq; capto diſcrimen haberi poſſit. In capite nati majores, longiores, nigriores & velociores videntur; in reliquo corpore magis obeſuli, ventrioſi, tardi, obſcure albidi, & nigricantibus liris inſigniti. Sunt qui alatos pediculos menſe Maio ſe vidiſſe conſtanter aſſerunt, iiſdemque Acridophagos, Libyæ populum (ex largiore locuſtarum eſu) ubi quadrageſimum annum exceſſerint, interire, Diodorus ſiculus 4. Antiquitatum libro diſertè affirmat. Agatharcides hujuſmodi pediculorum meminit, ſed κροτώνων ὁμοίους facit, *id eſt*, Ricinis ſimiles. Feri mentum præcipuè palpebraſque, & denſiùs veſtitam pubem, nec non inguina & axillas occupant, compreſſiore corpore, ſed acutiore roſtro, magiſque atque reliqui mordentes & minus titilllantes. Ricini enim modo roſtro altè penetrant in cutem, adeò ut vix cum capitis jacturâ poſſint avelli; rarò item vagantur, ſed diro ſatis morſu ſibi locum excavant, ibique conſident affixi. Latinis quibuſdam Cicci, alijs ricini humani, alijs vulturini pediculi dicuntur. Ariſtoteles φθεῖρες ἄγριοι appellat, hiſt. anim. lib. 5. cap. 31. duriorem manſueto, quodque difficiliùs a loco quem mordet removetur. Galli noſtri (inquit Iobertus) Morpiones & Pattas, Germani *F'eultzleuß* vocant. Gordonius Peſſolatas: hærentes cuti firmiſſimè, vel cuticulam ſuo morſu penetrantes; aridiorem ſortiuntur materiam, qualis eſt ſemi aſſata, unde minus turgiduli, ſed preſſiores videntur. Arabicè *Alearad, Guardam, Faed*, & cum articulo Alguardam & Alfaed nominantur; ut Ingraſſias notavit. Motes item & Immores dicuntur in Synonimis Cont. Rhaſis: quos Itali Piatolos ſicuti Chatillos faciunt, & Albenzoar platulas. Ex humoribus, carne, adipe, ſudoribuſque corruptis ortum habent omnes pediculi; & pro loci humoriſque natura longè differunt. Nam ex ſanguine humano geniti, ſanguine aliorum animalium illiti intereunt. Imo in hominum capitibus nati, in reliquo corpore vix atque non diu vivunt. Sic etiam in pube nati feri pediculi, capitis regionem colentes animam efflant. Ex carne putrefacta qui proveniunt, quales in male curatis ulceribus ſæpius ſcatent, cutis excrementis neutiquam aluntur; (Inquit

Cauſa. Phthiriaſis generalis. Hieron. Mercurialis, lib. 1. cap. 7. De morb. cut.) Circa hujus morbi generationem variæ ſunt authorum ſententiæ. Ariſtoteles 5. hiſt. anim. cap. 31. arbitratur pediculos gigni ex carne corrupta; quo in loco tria affirmat.

mat. Primum quod ijs, quibus innaſcuntur pediculi, prius fiunt puſtulæ quædam in cute, quas ſi quis expungat, apparent pediculi. Deinde non fieri hoc malum niſi in præhumidis corporibus, vel à morbo diuturniore eóque humido vexatis. Denique aves piſces & quadrupedia omnia laborare hoc morbi genere, ſolo Aſino excepto. Prima aſſertio mihi non placet, tum quod in cute capitis naſcuntur plurimum pediculi, ubi minima eſt carnis portio; tum ſi naſcerentur ex carne tantum corrupta, puerorum tenellorum capita (in quibus tam frequenter viſuntur) adeo deſtituerentur carne, ut tota fere conſumeretur. Quinetiam in Atrophia Hectica & maraſmo plerunq; abūdant, ubi omnis caro ita eliquata eſt, atque exucca, ut nullus remaneat locus pediculorum generationi. Theophraſtus diverſam ab Ariſtotele habet ſententiam, *Lib. 1. de plant. cap. 2.* affirmans pediculos oriri ex ſanguine corrupto & putrefacto: id quod Hieron. Mercurialis loco prius citato infringere his ratiunculis contendit. Primum quia in febribus a ſanguine putreſcente natis, nullus apparet pediculorum proventus. Secundò quia ſi fierent à ſanguine, aliqui ſaltem apparerent coloris rubri atque ſanguinei, cum orta ſuis atteſtantur principijs; ſed nulli tales videntur; Ergo, &c. Quo ſanè in loco principia duo petere videtur vir alioquin eruditiſſimus. Nam in puerorum noſtrorum capitibus ruberrimi & miniati pediculi creberrimè reperiuntur, & è Synocho putrida convaleſcentibus ſimiles item nonnulli mixtíque coloris plurimi conſpiciuntur. Galenus 1. De comp. medic. ſec. loc. cap. 7. & Avicenna lib. 4. fen. 7. tract. 5. cap. 26. aliam eorum cauſam recenſent, & Mercurialis judicio, omnium veriſſimam. Nempe ex calidis excrementis tertiæ & ultimæ concoctionis putrefactis, non acribus, non pravis. Quorum ſententia ut rectè intelligatur, ſciendum eſt; ubi ſanguis in ſubſtantiam membrorum convertitur, multa excrementorum genera produci, quorum alia diſſolvuntur per inſenſibilem tranſpirationem, alia per ſudorem, alia convertuntur in ſordem, alia vero in cute retinentur. Quæ in cute ſupremâ retinentur, furfurationem faciunt; ſi in profundâ cute retinentur, aut ſunt prava, aut acria, ophiaſin pariunt. Si autem neque acria fuerint nec prava, pediculos ibidem gignunt. Cæterum quum in deploratè tabidis, quibus humorum acrimonia vel pilorum exeſt radices, diffluere ſæpenumero pediculos animadverterimus, quidni ex acribus item humoribus (pace illorum ſenſerim) initium capiant atque deducant? Scaliger pediculos ex putridis humoribus non oriri, ex eo probare tentat; quod herbæ è ſemine ſine putrefactione excreſcunt: alterari ſiquidem principium ſentit, corrumpi autem non credit. Sed cum venia dixerim, aut Scaligerum aut Apoſtolum falli neceſſe eſt. Sìc enim Paulus, 1. Cor. 15. σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ: Non viviſcit (inquit) niſi mortuum fuerit. Si autem mors corruptio dicenda ſit, ut Philoſophi ſtatuunt, ſanè fraudi ſibi fuit Scaligeri opinio, & (ſalvis amicitiæ legibus) à nobis non immeritò rejecta. Atqui ex thymo epithymum, ex arboribus nonnullis viſcum oritur, etiam ſanis & putredini nondum ſubjectis. Verum reſpondeo, magis differre pediculos ab eo (unde oriuntur) principio, quam thymum ab epithymo, arbores à viſco. Sunt hæc enim ejuſdem generis, & quaſi ex materiæ utilis abundantia protruduntur, atque medulla ipſa arboris viſcum nutritur. Conſtat autem, pediculos ſanis in corporibus non omnino, vel admodum raro naſci; contra, copiam eorum adeſſe cachecticis, Tabidis, purulentis, Lethoroſis & quibus non adeps ſolum & ſanguis, ſed caro item & cutis fuerit corrupta. Sudant perſæpe ſani homines, ſed pediculis carent, neque enim ex omni ſudore gignuntur, ſed ex putrido, eoque amaritudinis experte: ubi vero amareſcere inceperit, (ut in moribundis, atque ictericis videmus) ſtationem deſerunt, & ex corpore in pulvinaria ſubdita ſe conferunt. Non tamen ſemper aliò ſe ſubducunt

Græcorum partem unam. Nitri finiſſimi partem mediam: in aceto acerrimo cum oleo raphanino omnia accuratiſſime piſta miſceantur, & ex his fiat inunctio: quibus brevi aſſecutus eſt Amatus ſcopum ſuum, nec amplius in eandem fœdationem æger devenit. Amat. Luſit. cent. 3. curat. 58. Herodes (ut Ioſephus & Aegeſippus teſtantur) ubi hanc magnam fœditatem ſua nimiâ ſuperbiâ divinitùs contraxerat, transjordanicas thermas & lacum aſphaltiten adjit, ſatis alioquin in hoc morbo profligando ſalutares: Sed illa tempeſtate quum Deus arrogantiſſimum Monarcham viliſſimo animalculo punire cum animo ſtatuerat, neutiquam valentes. Si totum corpus pediculis ſcateat, generalem cacochymiam denotat; quare primum ſecta vena catharticum propinare ſuaſerim pro humoris natura; poſtea ad ſpecifica veniendum, & cum loco affecto congruentia. Dioſcorid. interna hujuſmodi præſcribit. ℞. allium cum origani decocto, bibat per tres dies. *Aliud.* Coriandrum cum origano tritum bibat æger. Exterius mel inungi jubet. Commendat item alumen ex aqua, & Betæ decoctum, hederæ ſuccum & lacrimam cum melle, picem liquidam cum alumine. Minium ſinopicum cum aceto inunctum, nitrum cum terra Samia & oleo. *Alia externa Pediculos enecantia* ex Plinio. Staphidis agriæ ſemina corticibus abjectis trita, corpus à pthiriaſi liberant; melius autem admixta cum Græcorum Sandaracha, Sinapi, allium, cum aceto & nitro ad idem valent. Oleum raphaninum morbum pedicularem longa ægritudine contractum tollit. Sileris ſemen in oleo tritum, hyſopus oleo ſubactus, Cedria, lacrymæ odoriferæ, ſuccus uvæ Tamineæ. j. ſtaphidis agriæ, cum aceto cocta, veſtes eo morbo liberant. Confert item veratrum cum oleo vel lacte illitum. *Interna ex Plinio.* Senecta anguium trita & bibita tridui ſpacio corpus à pthiriaſi facit immune. Sinapios ſemen vel Myricæ ſemen epotum valde prodeſt: proſunt quoque aqua ex raphani folijs, liguſtri baccarum ſuccus, Plantago, allium, elaterium, & cedri lachyma. *Nonus* oxylapathi radicem cum oleo tritam & inunctam laudat, priuſque abluto corpore cum decocto lupinorum, medicamentum ex Sandaracha Græcorum, nitro, & herba pediculari præſcribit. *Oribaſio* probatur Helxines ſuccus diu infricatus, vel nitrum cum uva Taminea in balneo. *Rhaſis* Berberis folia, gummi hederæ, corrigiolam majorem, & aquam marinam præfert. *Avicenna* argentum vivum cum oleo roſaceo non male effert, & Staphidem ſylveſtrem cum arſenico. *Haly abbas* purgari corpus, deinde euchymis cibari, ablui à ſordibus, ſæpe mutari etiam veſtes imperat: tum argentum vivum cum ſtaphide agria tritum cum oleo ſeminis carthami accipit, atque eo corpus mane ac veſperi balneatum inungit. Præſcribit item hujuſmodi medicamenta. ℞. Ariſtolochiam longam, tere cum folijs pini, & argento vivo, ac cum oleo lupinorum, q. ſ. fiat unguentum. Eo, nocte ungatur corpus, mane aquâ calidâ lavetur, poſtea decoctione Aluminis, vel Abſinthij Santonici, aut Artemiſiæ abſtergatur. *Aliud.* ℞. Ariſtol. rot. & longam, Sandaracham Græcorum, *id eſt*, Arſenicum rubrum: & cum oleo de Ben. fiat unguentum, quo veſperi ungatur corpus, & mane cum furfure & farina fabarum confricetur. *Aliud.* ℞. coſti amari, Cardamomi, fellis taurini; tere cum oleo piſtaceorum, ungatur eo corpus, & mane cum aqua decoctionis furfuris macri vel hordei lavetur. *Conſtantinus* argento vivo cum cinere, lithargiro, aceto, & oleo mixtis utitur, in calidis complexionibus: in frigidis autem ſuccum pini, aquam marinam, ſtaphidem, nitrum, arſenicum, atque oleum cnici adhibet. *Ioannes de rupe ſciſſa* argentum vivum cum aqua ardente, & ſtaphidis ſylveſtris pulvere commiſcet, cingulumque ex eo parat, quod circa nudos lumbos geſtatum pediculos enecat. Serenus, Abinzoar, Amatus Luſitanus, Matthiolus, Hildegardis, Ioannes Vigo, alijque alia præſcribunt remedia, ſed pleraque

que

raque ex his fontibus. Plura qui velit remedia contra Phthiriaſin, Paulum Aegin. conſulat, lib. 3, cap. 3. Galen lib. 1. de compos. med. ſec. loc. & Gulielmum de Saliceto, lib. 1. cap. 48. Novi quendam (inquit Pennius) qui Noſocomij præfectus cum eſſet, phthiriaſin iſto modo curavit: Virgis betuleis ægros nova pelle veſtivit, quæ vibicibus ſuperinducta pediculos poſtea non admiſit; nova ſane medendi ratio, & otioſis argonautis deſidique gregi aptiſſima. Amatus Luſitanus (ni male memini) pauperi cuidam foramen in dorſi cute vi ulceris factum recenſet, ex quo magna quotidie pediculorum copia emerſit; inter cutem carnemque proculdubio geniti fuerunt, & poſtea unguento ex ſtaphide ſylveſtri, hydrargyro, pipere, & larido, convaluit. Rulandus balſamum ſulphuris cunctis prefert, nec injuriâ, remedijs.

Feros Pediculos primum evelli magna cum diligentia debere, ſcribit Aetius; tunc aqua marina tepida locus fovendus: cautè tamen (ſi in palpebris hæſerint) ne oculos offendas: tandem hunc pulverem applicato. R. Aluminis ſciſſi. ℈ij. ſtaph. agr. obol. j. piper. ob. ij. æris uſti ℨj. myrrhæ, ob. ij. lap. ſciſſi, ob. ij. ſſ. Miſy torrefacti ℈j. terito, & ſicco utere: tunc in balnea ducantur, ac eorum caput diſcutientibus & corroborantibus calfacito, corpuſque totum lava, & demum confrica. Noſtrates pediculis evulſis loca ſapone nigro fortiſſimo optimè inungunt, et ſi corpus fuerit calidius, argento vivo cum pulpa pomi dulcis excepto, eos illinunt, certo experimento. Palpebras ſæpe ita infeſtant, teſte Celſo, ut oculis deinde exulceratis viſus aciem obtundant; tum hydrargyrum depuratum cum abſinthij comis & axungia veteri incorpora: nihil enim citius & certius medetur, modò cum cautione fiat. R. item aloes ℥j. ceruſſæ, olibani, ana ℥. v. laridi, q. ſ. fiat unguentum: huic quidam hydrargyrum atque ſulphur non male admiſcent. Hic autem notandum, ſi feri pediculi barbæ, palpebrarum, pectiniſque & perinæi regiones denſiùs occupaverint; radendos eſſe primum pilos omnes, ſtatim à purgatione univerſali; & deinde Topica prædicta adhibenda: fella omnia, præſertim tauri, vituli, perdicis & caponis, cum ſucco centaurij, & hydrargyro, præſtantiſſima habentur. Lixivium è cineribus myricæ pediculos perdit. Vulturis vivi exemptã medullam cum vino bibitam, Rhaſis atque Albertus ante omnia commendant. Varignana utitur lacte volubilis majoris & ſiſimbrio, & Cicla, & lotione mellis; ſed præcipuè effert hoc medicamentum. R. ſtaphisagriæ ℥ij. vini phialas iiij. ſetarum porcinarum, ℥ij. Hydrarg. purgati ℨj. bulliant & decocto corpus undiq; lavetur. Vini fecem, ſuccum geniſtæ, Lixivium ſenæ, acorum, caſſiam, pyrethrum, Marinellus alijque plurimi faciunt. Gilbertus autem Anglicus, coctam ſtyracem & ſanguiſugas ſimul comburit, é quibus cum porcino ſanguine optimum parari unguentum author eſt.

Vſus pediculorum. Fœda iſta animalcula, & majore odio quam canis aut vipera à delicacioribus habita nepotulis, & gaudio ægrotantibus, & nonnunquam medelæ ſunt. Quippe qui longo putridoque morbo diu laborant, his pediculi in capite nati ſolutionem morbi prædicunt. Signum enim eſt exhalantis, & à centro ad ſuperficiem evolantis. Conſtat item experientia, Arquatos duodecim pediculis contuſis & ex vino hauſtis curari. Mendicis & precario viventibus cum butyro eos ſæpe exhibuit Pennius, atque ita deſperatos nonnullos valetudini reſtituit. Quidam in dyſuria pediculos vivos & grandes, coli immittere ſolent, ut titillatione urinam prolectent: quod argumentum de Cimicibus Alexander Benedictus narrat. Vbi viſcoſi humores oculos læſerint, quidam pediculis impoſitis eos expurgant, qui tanquam homini ſylveſtris femina huc illucque reptantes, lemas colligunt, atque ijs involuti poſtea excidunt. Veſcuntur item ipſis, quid dicam Simiæ? Cercopitheci? imo homines in Ponto φθειροφάγοι faciunt Herodotus atque Strabo; (quibus Arianus in Periplo conſentit:)

ſentit:) idemque de provinciæ Cuenenſis apud Indos occidentales incolis narrant Hiſpani. Tam avidè quoque eos venantur & expetunt, ut ne vix quidem Hiſpanorum mancipia ab eorum eſu coerceri poſſint. Nec mirum ſane ijs pediculos cibum præbere, qui equos, aſinos, feles, coſſos, & (quod majus eſt) homines crudos devorant. Verùm quia ocioſa eſt provincia, pedes legere, mulieribus demandatur; quæ ferè ſolæ eo funguntur officio, & propterea pedilegæ à Strabone appellantur. Horum item Serenus alium uſum memoravit, dum de ijs ſic cecinit,

Noxia corporibus quædam de corpore noſtro
Produxit Natura, volens abrumpere ſomnos
Senſibus, & monitis vigiles inducere curas.

Vide caput de Lendinibus inter ἄναιμα Inſecta, Cap. 35.

CAP. XXIII.
De Pediculis Brutorum & Plantarum.

NOn Solum in homines ob Protoplaſti ſcelus, ſed in Bruta item ſerpſit hæc lues. Verùm ut inter illos pueri magis quàm juvenes, viri quàm fœminæ, ægroti quàm ſani, inculti quàm mundi pediculis abundant; ita etiam inter animalia reliqua ſe habet. Solus Aſinus ab hoc morbo immunis perhibetur, non quia Chriſtus in eo equitavit (ut Stulti ſomniant;) ſed quia rarenter ſudat ob tardum motum; vel Antipathia quadam peculiari fuerit ab Altiſſimo donatus. Leo, magnanimũ ſane animal, & Brutorum princeps; tamen à pediculis palpebras infeſtantibus adeo affligitur, ut unguibus, & ſcalpturâ nihil proficientibus, in rabiem ſæpe agatur, ſi Plinio credendum ſit. Equi, generoſiſſimi illius quadrupedis, quis non pediculos vidit, & lendes rubentibus capitibus, reliquo corpore obſcurius albicante conſpicuos? Boum & vitulorum nigri ſunt, & in macris magni multique, pediculis porcorum fere ſimiles, ſed breviores, & paulo craſſiores.

Porcorum pediculi forma illis reſpondent; ſunt autem adeo grandes & duri, ut vix digitis interimantur. Hi Vrij ab urendo dicuntur, ut Albertus libro.4. Caput.205. teſtatus eſt. Canes quamvis rariùs, aliquando tamen pediculantur. Sunt autem eorum pediculi parvi, lentiginoſi, capite albicante, reliquo corpore ex cærulo livente vel nigricante, ut in Canibus Melitæis primum vidi. Pediculi ovium minuti valde, quibus capita rubent, corpora candicant. Caprini ab his parum differunt. Cervus ubi cornua abjicere intentarit, inſigni palpebrarum pruritu angitur, à pediculis capiti concoloribus exorto. Olorum, Gallinarum, Anſerum, Columbarum, Coturnicum, Phaſianorum, Perdicum & accipitrum, aliarumque avium pediculi, cui non ex Geſneri de Avibus hiſtoria propriaque experientia noti ſunt? Satis item omnium Brutorum pediculationis curas Palladius, Columella, Paxanus, Varro, alijque veterinariæ Principes oſtenderunt; adeo ut nec nobis ijs inſiſtere glorioſum, nec vobis fructuoſum fuerit. Quid Avicenna lib.4. fen. 6. tract.5. per pediculum vulturis ſibi voluerit, equidem conjicere nequeo, & hic Oedipi alicuius operam valde imploro. Scarabeos pilularios à pediculis proprijs occidi, ſupra lib. primo meminimus. Salmones item piſces, macilentiores præſertim, ſub branchijs ſæpenumero pediculis ſcatentes vidit Plinius. Reperiuntur item in plantis, nempe Abrotano, Abſinthio, Nymphæ floribus, & potiſſimum in Aquilegiæ folijs, menſe Iunio, ob ſingularem (ut inquit Geſnerus) ejus dulcedinem. Pediculares autem plantas nonnullas dici legimus, vel quia ijs adverſantur, ut ſtaphis; vel quia generant pediculos, ut Fiſtularia Dodonæi; vel quia ſcatent pediculis, ut Aquilegia; vel ob ſum-

mam vilitatem, ut pruni majuſculi fructus, quos pedicularios inde dictos Ruellius teſtatur.

Cap. XXIIII.

De Syronibus, Acaris, Tineiſque animalium.

Syronem Antiquitati ignotum fuiſſe, Tho: à Veiga falſò memorat: nam ipſum ἀκαρίδιον Ariſtoteles vocat, 5. hiſtor. animal. cap. 32. Syrones item dici videntur, ἀπὸ τοῦ σύρδην ἕρπειν, quia tractim ſub cute repunt. Animalculũ eſt omnium minutiſſimum, ſolens innaſci caſeo & ceræ inveteratis, & cuti item humanæ. τὸ γὰρ ἀκαρὲς, teſte Polluce & Suida, exiguum illud dicitur, quod ab exiguitate non poſſumus κεῖραι, id eſt, dividere. Latine Pedicelli, Gallice des Cirons, Taurini Sciros, Vaſcones Brigantes vocant. Anglicè *Mites*, in caſeo, folijs, ligno arido, atque cera: ſed in homine *Wheale-wormes* dicuntur, & Germanis Seuren. Syrones (inquit Abinzoar) Aſſoalat & Aſſoab dicti, ſunt pedicilli ſubter manuum crurumque & pedum cutem ſerpentes, & puſtulas ibidem excitantes aquâ plenas: tam parva animalcula, ut vix viſu perſpicaci diſcerni valeant. Et Gabucinus; Ad noſtra tempora quoddam ſupplicij genus indomita fœditate pervênit, in manibus exilis quidam pedicellus, lente minor, ſub cute ſerpit. Et Ioan. Phil. Ingraſſias ex Abenzoar, ita eos perbelle deſcribit: Excoriata cute ubi minimus ille jonthus varuluſve cujuſdam ſudaminis inſtar apparet, exeunt animalcula viva, tam parvuncula, ut vix poſſint videri. Et Ioubertus, Sunt Syrones dicti omnium minimi, ſemper ſub epidermide latentes, ſub qua ſerpunt (talparum ritu) illam erodendo & moleſtiſſimum excitando pruritum. Ex ſicciore quam Morpiones materiâ ſunt, quæ lentoris inopiâ ferè in atomos diſcinditur. Naſcuntur ſæpe in capite, & pilorum radices exedunt, quos Græci τριχοβρῶτας, τριχοπτώϊλας, σῆτας, τριχοβόρους; Tineas peculari nomine appellant. Syronibus nulla expreſſa forma (ut rectè Scaliger notavit) præterquam globi: vix oculis capitur magnitudo tam puſilla, ut non atomis conſtare ipſum, ſed unum eſſe ex atomis Epicurus dixerit. Ita ſub cute habitat, ut actis cuniculis pruritum maximum loco ingeneret; præcipue manibus, vel alijs partibus affectis & igni admotis. Extractus acu & ſuper ungue poſitus, movet ſe, ſi Solis etiam calore adjuvetur. Altero ungue preſſus, haud ſine ſono crepat, aqueumq; virus reddit: colore eſt albicante, capite excepto; propius intuenti nigricat, vel nigro parum rubet. Mirum eſt quomodo tam puſilla beſtiola nullis quaſi pedibus incedens, tam longos ſub cuticula ſulcos peragat. Hoc obiter eſt obſervandum, Syrones iſtos non in ipſis puſtulis, ſed prope habitare. Illorum quippe proprium eſt non longe reſidere ab humore aqueo in veſicula vel puſtula collecto: quo abſumpto vel exiccato, brevi omnes intereunt. Vnde colligimus, quemadmodum ex ſero putrefacto oriantur, ſic eodem viciſſim ſuſtentantur. Horum nullus antiquorum meminit præter Abinzoar, qui morbum hunc vidit, & curationem ejus rectè inſtituit. Neque Syrones iſti ſunt de pediculorum genere, ut Ioannes Langius ex Ariſtotele videtur aſſerere: Nam illi extra cutem vivunt, hi vero non: neque revera Ariſtoteles ullo quod ſciam ſcripto inter pediculos Acaros numeravit.

Quam gravis ſit morbus, & vel ipſâ cum phthiriaſi comparandus, novit nobilis quædã Angla ſexagenaria, Penruddoci Equitis aurati lectiſſima fœmina: Quæ ante annos decẽ ex nimia lactis caprini ingurgitatione (timebat ſibi enim de phthiſi) toto corpore his Acaris oſtendebatur; quæ noctu diuq; oculis, Lubijs,

bijs,gingivis,plantis pedum,capite,naſo,alijſque cunctis partibus miſerè lancinata, vitam aliquandiu duxit moleſtam atque inſomnem, ſed tandem (invitis remedijs) aucto malo, & carne etiam totâ depaſtâ, diem obijt. Illud non prætereundum; Quò diligentius & ſæpius aſtantium mulierculatum acubus effoderentur, eo majorem ſucceſſiſſe ſobolem, & quando carnem etiam eroſerant, magnitudine eos inſigniori apparuiſſe. Hinc diſcant elati cordis homunculi,non ſe vermes duntaxat eſſe, ſed vermiculorum pabulum; atque illius Imperatoris potentiam timeamus, qui tam contemptibili exercitu, ſuperbiam, arrogantiam, elegantiam, formæque dignitatem omnem confundat, & victoriam de ſtrenuiſſimo hoſte inſignem reportare poſſit. Syrones intra oculos generari forte quibuſdam impoſſibile videtur: Sed id fieri vidimus, & ex epiſtola. D. Le Ieune regij Chirurgi ad Iacobum Guillemæum, olim factum eſſe accepimus, cujus hæc ſunt verba: Scias (inquit) quòd in membrana conjunctiva, ſive albo oculi (ut vulgo loquuntur) Syrones quidam majuſculi, vagis hic illic repetatiunculis ex morſibus tantum excitant pruritum, ut abſtinere quin confrices haud poſſis. Ego hoc in caſu remedijs uſus ſum à Majoribus contra phthiriaſin præſcriptis, ſed ſine ulla utilitate. Tunc amici ad ægrotam fæminam quandam miſerunt, quæ coram acu argentea adeo dextre & nullo cum dolore Syrones extraxit, ut mihi miraculo eſſet. Et ſane niſi proprijs luminibus gradientes beſtiolas vidiſſem, Syrones ibidem ortos fuiſſe nunquam credidiſſem quidem. Moriuntur humido deſtituti alimento, & maris æmulo: vel medicamentis contrarijs perimuntur. Hos peculiariter vulgus acicula extrahit,(Germani vocant *Seuren graben*.) Sed quum non ſimul tollatur cauſa eorum Fomes, perſeverat affectio. Itaque præſtat unguento vel fotu eos occidere, quo ſimul tollatur pruritus ille infeſtiſſimus. Maximè ἰντὸς Syrones interimens eſt acetum ſalſum. *Laur. Ioubert.* Vini ſublimati lotione omnino tolli, *Io. Arden.* Anglorum Chirurgus olim doctiſſimus, ſcripto reliquit. Quod certe a ratione non abhorret. Nam exiccat, penetrat,putredini reſiſtit, ac ſua calida acrimonia omnes enecat. *Abinzoar* lib.2.cap.19.Tract.7. ſequentia præſcribit. Primùm corpus cum infuſione ſem.cnici & urticæ purga: deinde exterius cum oleo amigd.amar.vel ricini, & ſucco foliorum Perſici inungito. Pro cibo perdices cum pauco aceto coctas, & panem fermentatum dato. Abſtineat ab omni fructuum genere (avellanis demptis) præcipue ficubus, uvis, jujubis, & pomis. Corpus cum carne ſive pulpa melonum, vel ſeminum ipſorum mucilagine ſæpius fricato. Si vero corpus fuerit carnoſum, fricetur cum ſucco foliorum Perſici. *Plinius* hoc in malo carnem bubulam, porcinam, anſerinam, & legumina omnia interdicit.

Erotis lib.de paſſ.mul. ſic ſcribit; Frumentum cum vino diſtemperatum, olibani pulvere adjecto, locis affectis emplaſtri modo applicatum, Syrones ubicunque perdit, maxime in malis & fronte. *Aliud*. R. ſalis commun. ſaponis nig. ſulphuris vivi, ana; incorporentur cum aceto ſcyllitico, & eo loco illinantur. *Aliud* ad Syrones faciei, quos Roſæ Anglicanæ author *Barrones* vocat. R. lapathij acuti, olibani, dracontij, oſſis ſæpiæ, ana; fiat pulvis, & ter in hebdomada fricato loca verminoſa, prius tamen facie lotâ decocto furfuris, & in die Sabbathi faciē lava cum albumine ovi & amylo, ac deinde cum aqua fluviatili ſæpius lava, ſive amylo. *Alexander Petronius Trajanus* hoc remediū maxime laudat: Linteum nimirum tenue in lanuginem abraſum, quo mollius fiat & tenacius adhæreat. Hoc parti affectæ alligato, mox ovi toſti albumen induratum calidum, & in laminas latiuſculas diviſum impone, & linteum aliud craſſius ſuperliga, ita ut per aliquot horas quieſcat. Deinde omnibus ablatis, interius linteum pedicellis plenum reperies, quod hoc modo probatur. Excutias ipſum,

lorem plerunque ſequitur, pulicem magnitudine æquans, & ſex pedes roſtrumque forcipatum oſtendens. Tinea item veſtes conſumit: præſertim laneas: vorax valde animalculum & ex pſychis,(ut diximus) procreatum.

CAP. XXV.
De Cimice.

KOeis Græcorum, Latinis *Cimex* dicitur. Hebræi *Piſchpeſcz* à Scrutatione vocant. Scrutatur enim animalia dormientia, ut eorum ſanguine ſe repleat. Κόρειν dictam vult Iſidorus & Cimicem, à Cori herba, quam latini Cimicariam vocant;· quæ (ut ingenuè fatear) nobis incognita, niſi ſit Atriplicis ſylveſtris ſpecies illa humilis & fætidiſſima, quæ juxta muros & aggeres naſcens, obſcæno nomine Vulvaria dici ſolet. Etenim Matthioli Coris bene olet, & cum Cimicaria proinde non convenit. Arabibus & Barbaris *Alcarad*, *Deboltar*, *Feſafes*, *Coroda*, *&* *Corab* dicitur. Germanicè *Wantlauſz*, Anglicè *Wall-lowſe.* Saxonicè *Wantzen, id eſt*, Pediculus parietum. Brabantij item non male, *Wuegluys*, ſive ſpondarum pediculum. Hiſpani *Chimeſas.* Itali *Cimice.* Galli *Punaiſe* nominant. Sunt autem Cimices vel domeſtici atque impennes, vel pennati & ſylveſtres. De his antea diximus libro primo: nunc de domeſticis agemus.

Domeſticus hic, faſtidiendum naturà animal, ut Plinij verbis utar, ſimilis fere Ricino, eſt enim corpore rhomboide, colore nigro, parum rubente: pedes habet juxta collum breves, utrinque tres; dorſumque & ventrem inciſuris notatum: cutis apprime tenera, ut vel leviſſimo contactu crepet media, fætoremque maximè abhominandum expret. Noctu acriter mordendo ex hominum corporibus ſanguinem exugit in vitæ ſuſtentationem. Lucem enim (Blattarum modo) non perfert, eaque naſcente in rimas lectorum parietumque ſe recipit. Poſt morſum veſtigia purpuraſcentia cum dolore pruriginoſo tumida relinquunt. Generantur, ſecundùm Ariſtotelis ſententiam, ex humore per ſumma corporum animalium exudante, lib. 5. ca. 31. Hiſt. Sed ſine dubio ex humoribus alijs circa lectos putreſcentibus, & è lignis paulatim exudantibus, oriuntur: propagantur item coitu, ut in agro Aurelianenſi Pennius olim animadvertit. Nam dum Phytognomices ſtudio Natali Caperoni comitem ſe daret, ut ramulum arboris truncaret, gladium diſtringere tentavit. Quum autem per rubiginem id ægrius præſtaret, vaginam ſecare neceſſum habuit, in qua Cimices adultos plurimos, ac juniores non paucos, cum magno ovorum dilutius albicantium numero comperit. Generantur etiam in Gallinarum caveis, Scaligero teſte; ſed in Coturnicum caveis brevi tempore infinitè multiplicantur. In abiegnis lectis frequentes ſunt, maximeque palea inveteraſcente. Inter chartaceos quoque libros gignuntur: Ludovicus Vives parietes alabaſtro obductos cimicibus procreandis aptiſſimos in Dialog. arbitratur. Vulgo jactatum eſt (inquit Ioſ. Scaliger) è Cimicibus contritis Cimices oriri, quod vix veriſimile exiſtimem. Carthuſianos Cimicibus nunquam vexari, fingit ſubtilitatum fictor Cardanus: cauſam adferens, quod à carnibus abſtinent. Toloſati lectuli (utor Scaligeri reſponſo) carnes non eſitant, & nihilominus eà peſte ſunt infames. Munditiem potius frequentemque lectulorum & culcitrarum lotionem pro cauſa attuliſſet, quam quùm Galli, Germani &

 Itali

Itali minus curant, pariunt magis hanc peſtem; Angli autem munditiei & cultus ſtudioſiſſimi; rariùs ijs laborant. Anno 1503. dum hæc Pennius ſcriptitaret, Mortlacum Tameſin adjacentem viculum, magna feſtinatione accerſebatur ad duas Nobiles, magno metu ex Cimicum veſtigijs percuſſas, & quid neſcio contagionis valde veritas. Tandem re cognitâ, ac beſtiolis captis, riſu timorem omnem excuſſit. Contra iſtos nocturnæ quietis hoſtes Deus noſter miſericors, remedia nobis ſuggeſſit, ex antiquis noviſſimiſque ſcriptoribus haurienda: quibus in uſum productis, vel arcere ipſos, vel necare etiam poſſimus. Fumo enim ſtercoris bovini, pilorum equinorum, hirundinum, Scolopendræ, ſulphuris, vitrioli, arſenici, æruginis, xyloaloes, bdellij, filicis, ſpatulæ fœtidæ, Ariſtolochiæ, clematites, myrti, cumini, lupinorum, corrigiolæ, nigellæ, cupreſſi, interficiuntur; ut ex Aetio, Rhaſi, Florentino, Didymo & Cardano videre eſt. Præſtat autem cortinis circa lectum expanſis fumum ita includere, ne qua expiret. Parantur item eum in finem unguenta, illitiones, & embrochationes, ex felle bubulo, hircino, erinaceo, vitulino, caprino, aſinino, cucumere, hæderæ folijs, citro, icthyocolla, amurca, fimo bovis & aceto acri, ſulphure vivo, ſcylla, capparibus, ſtaphide ſylveſtri, abſinthio, paſſo, calce, argento vivo, lauro, ſapone nigro, halicacabo, ſucco arantiorum, limonum, &c. de quibus Varronem, Palladium, Arnoldum, Didymum & alios conſule. Prophylactica quod attinet, Canabis vel Halicacabi fructus juxta lectum poſiti vel ſuſpenſi, cimices fugant. Democritus ait, cornu cervinum, vel leporis pedes circa lecti fulcra pendentes, idem præſtare: quod etiam auriculæ vulpis alius tribuit. Feces butyri cocti, projectæ ubi ſunt Cimices, ſatietate eos diſruptos mirifice perdunt. Forte hæc eſt illa pinguedo de qua Cardanus his verbis: Sciebam olim, ſed jam oblitus ſum, (inquit) Pinguedinem, quæ ligneo orbi ſuperlita cimices omnes (ceu epode facta) ad ſe alliciebat, ita ut vix lignum videri potuerit. Referunt obulum lecto ſubſtratum, Cimices pellere. Quidam linteum frigida madefactum appendunt, atque ita activa frigiditate eos repellunt. Oleum per ſe, aut cum atramento ſutorio, vel cum felle taurino, vel decoctum chamæleontis nigri, Cimices fugat. Amariſſima denique omnia & fortiori odore prædita, Cimicibus proculdubio adverſantur: gravem autem odorem eos profligare, rubentium pellium copia (inquit Olaus Magnus) loco aliquo coacervata oſtendit. Hos ſupra modum multiplicatos peſtem præſagire aſſerit Alexander Benedictus. Significat enim vel humorum, vel aëris, vel utriuſque magnam putrefactionem. Bacchus ad inferos deſcenſurus, apud lepidiſſimum Græcorum Comicum, eas ſibi dari cauponas in itinere precabatur Iovem, in quibus pauciſſimi eſſent Cimices. Tamen concordia illa rerum & repugnantia (inquit Plinius) quæ totam, duce natura, replet medicinam, nihil non ex aliqua parte homini conducibile produxit, adeoque quod Comicus ille Deus infeſtum putavit, humana quidem poſteritas ſalutare ſenſit. Acri ſane facultate præditi ſunt Cimices, ſuum tamen in medicina locum obtinent. Nam cum ſanguine teſtudinis ſumpti *Serpentum morſibus* medentur. Odore eorum *Epilepſia* ex uteri ſuffocatione orta diſcutitur. Ovo, ceræ, aut fabæ incluſi atque devorati, *Vomicæ & quartanis febribus* (ex Plinio, Dioſcoride, Galeno, Marcello, Aetio, Actuario iſtud) auxiliantur. Ex aceto poti, vel etiam ſuffiti, *Sanguiſugas tenaciùs adhærentes* facile removent. *Tertianis* item febribus conferre, Quinti Sereni carmina illa oſtendunt:

Vſus.

Allia non pudeat terno cum Cimice trita
Et diluta mero, medijs haurire diebus.
Præterea tritus Cimex potatur in ovo,
Horridus attactu, ſed guſtu commodus apto.

Geſnerus

Geſnerus huic experimento in ſchedis fidem facit, facto in plebe viliori & ruſtica ſemel atque iterum periclo. *Lethargo correptis* ſeptenos in cyatho aquæ dabant veteres, annis puerilibus quatuor; *Plinius*: cui conſentit Serenus his verſibus,

> *Quidam dira jubent: ſepteno cimice trito,*
> *Vt vicientur aqua, cyathuſq; bibatur eodem.*
> *Hæc potiora putant, quam dulci morte perire.*

Qui etiam Hæmorrhagiam narium Cimicis odore ſolo ſiſti, olim cecinit. Quidam *oculos hebetiores ex cataracta factos* ſanant, illis tritis in ſale & lacte mulorum. Quidam aures dolentes melle Cimicario inungunt, magno cum ſalutis fructu. Vomitum quoque cohibent, Marcello teſte, remediumque expertum aſſerit, ſi in ovo ſorbili Cimex contritus a jejuno rem ignorante ſorbeatur. Eos *contra aſpidis*, *Vipera*, *atque omnium ſerpentum venena* facere, inde probare vult Plinius, quod Gallinæ ijs veſcentes, a talium animalium ictu periſtant illæſæ. Ad ſtranguriam & calculum pellendum, Cimices contritos laudat Aetius. Vegetius hoc in caſu, unum Cimicem in aurem, alterum in meatum penis imponit, & leni locorum fricatione; urinam ſtatim reddi affirmat: quod remedium videtur ex Herode in Hippiatricis mutuatus. Gal. Eup. 5. Cimices non ſolum urinam provocare aſſerit, ſed etiam per novem dierum ſpatium epotos, eandem involuntarie labentem pueris ſiſtere. Hos ex vino, juſculo, vel aqua calida bibitos, *Calculo laborantes* mirifice juvare Valarandus Douvres Inſulanus, Pharmacopœus Lugdunenſis doctiſſimus, ſæpe retulit. Cineres ipſorum idonea cum decoctione per clyſterem injectos in *calculo* item pellendo, recentiores mirè celebrant. Contritis & colis meatui illitis, protinus *Vrinam provocat* Marcellus. Sunt (inquit Geſnerus) qui in *Colico dolore* Cimices quatuor vivos ex vino mane bibendos præſcribunt, & jejunium duarum horarum poſtea injungunt, totidemque duabus ante cænam horis propinant; & ſic die ſequente, donec duodecim cimices devoraverint: faſtidiendum hercle remedium, ſed nec novum in deſperato illo dolore, & præſentaneum. Functium urbis Tigurinæ prætorem, ejuſque aliquot nepotes ſecundo hauſtu liberavit, fereque ad Encomium Cimicis ſcribendum excitavit. *Externos quod ſpectat morbos*: ſi pilas radicitus evellas, & locum affectum ſanguine Cimicum illinas, ſiccarique permittas; ex Galeni, Aetij, & Noni ſententia nunquam renaſcentur. Cum Anſerino adipe & Cimicibus perunctis mammis; dolores minuere, molas uteri erumpere, Scabiem matricis ſedari, narrat Plinius. Cornelius Gemma in appendice operis Coſmocrit. mentionem facit mulieris, in cujus calvaria aperta, magna Cimicum multitudo erat reperta.

Cap. XXVI.

De Ricino & Reduvio.

Ricinus vulgo Græcorum κρότων, Heſichio ἀκκότωνος, Suidæ κύνος, alijs κυνοῤῥαιστὴς. Sypontinus non rectè κυνομύας vocat, quum alis careat. Arabibus, *Alcharad*, *Alſeſeſes*, *Alhalem*, ut Bellunenſis refert. Ferlini etiamnum hodie (inquit Hermolaus Barb.) ut ex Didymo Zelonote accepimus, Ricinos ῥαγάς appellant. Latine Ricinus dicitur, quia Ricini plantæ ſemina imitatur. Gaza Reduvium vocat; Albertus non nuſpiam *Tacam* appellat. Albertus item Vincentius, & Guillerinus de Conchis, *Eugulam* nominant. *Cicam* primùm dictam reor, (inquit Scaliger) quia

quia κίκι idem cum Crotone eſt. Italis *Zeva*. Germanis *Holtzbock*. Gallis *Plata*, ob corporis compreſſionem. Anglis *Woodteck* vocatur. Quidam Ricinum & Reduvium iſto modo, rectiſſime quidem, diſtinguunt.

Ricinus Inſectum eſt parvum, æſtate incunte in paſcuis inter gramina & in ſylvis inter folia naſcens ex putri quodam humore: compreſſo valde & plano ad tactum corpore, cute admodum tenaci, figura corporis rhomboide, colore nigro cū quodam ſplendore, aut ex fuſco obſcurè nigricante; poſteaquam vero animali cuipiam adhæſerit, & capite cuti infixo ſanguinem hauſerit, brevi grandeſcit turgetque, ac temporis progreſſu ferè fit globoſus: ſex habet pedes collo affixos, roſtellum illi acutum, ſed breve: nec prolem gignit, nec ab alijs animalibus gignitur, atque in eo à cunctis differt Inſectis, quod cibo affatim repletur, excrementi tamen exitum non habet, unde forte Hetruſcis *Cæca* dicitur. Materiales ergo Philoſophi cum Aphrodiſæo omnia à manifeſtis Elementorum facultatibus ducentes, perpendant diligenter, ad quem materiæ hic defectum, vel confuſionem confugerint. Si comminiſcantur. Naturæ defuiſſe ſubulam, qua illi podicem terebraret, ſibilis excipi merentur. Quinpotius Paracelſicum illud hic videant atque agnoſcant; tum ex corporibus ſpiritus, tum ex ſpiritibus corpora fieri poſſe. Plinius Ricinum turpe animal appellat, cujus ſaginæ finis (ut epulonibus accidit) mors ipſa; nam paucis diebus ſatietate nimia dehiſcit. Tamen & famem quoque fortiter perfert per ſeptiduum. Vix aſſentior Scaligero, qui cum in hominis barba & inguine naſci credit, quia victus cauſa ibi affixus tenaciter inhæret; quamvis Euſtathium & Heſichium patrocinantes habet his verbis, κρότων λέγεται ἀπὸ τῦ κρατεῖν οἷς ἂν ἐμφυῇ. Haud enim ex animalibus gignitur Ricinus, ſed ex putrida ſoliorum graminumque materia, ut antea retulimus, atque ut Ariſtoteles affirmat, Hiſtor. 5. cap. 19. Κρότωνες δὲ γίνονται ἐκ τῆς ἀγρώστεως. Forte per Ricinum pediculum cancriformem intellexit Scaliger, vel Reduvium forte humanum: naſcuntur enim ambo in barba & inguine; nec niſi magna cum difficultate avelli poſſunt: Boves valde vexat, & homines, ſed præcipuè latrantium animalium cætum. Ovibus etiam & capris moleſtos eſſe Ricinos teſtatur Cato, ſimilitudine corporum deceptus. Nam ovium ille Pediculus Reduvius dici debet (noſtri *Sheep-lowſe* appellant) inter quem & Ricinum variæ & differentes notæ. Nam Reduvio roſtellum longius, corpus vero etiam à maxima repletione nunquam ita diſtentum, quin ſemper compreſſum, nunquam globoſum videatur: hujus item pedes obſcurè rubent; dorſum cineritio eſt colore, tribus minutiſſimis punctis nigricantibus

diſtinctum, & ad cordis figuram effigiatum. Caput non ſemper, imo rariùs cuti infigitur; nam non niſi per vices ſanguinem exugit, & excrementa inde genita per anum exprimit: quæ lanam viridi ita tingunt colore, ut vix calido lixivio, ne dum frigidæ cedat tinctura. In vellere detonſo annum integrum vivunt Reduvij; Ricini ſolo ſanguine aluntur & calente animali. Sint igitur ejuſdem generis cum Catone; at differre eos maximè veritas affirmat. *Sacos* eſt animal parvum; tuberibus Leproſorum non diſſimilis, inquit Albertus. An Ricinum eo intelligat, an Aſetum, dubitat Geſnerus. Ricinum potius arbitror, tum à tuberum orbiculari forma, tum à ſublivido colore argumento facto. Amurca optimè depurata, & vini fortioris fecibus cum decocto lupinorum addita, inunctione oves tonſas liberat a reduvijs; tum per biduum triduumve ſudent; tandem aqua maris laventur. *Cato.* Anglicani opiliones pice liquida & ſevo ovillo eas illinunt vellere nudatas, vel radicem acori tundunt, & in aqua elixant, & tepida decoctione corpus fomentant. Nonnulli Cedria tantùm utuntur. Alijs etiam in uſu eſt radix Mandragoræ; cavendum autem ne à pecore guſtetur; ob ſtuporis, quem inducit

ducit ſummum periculum. Alij Cyperi radicem coquunt, eaque decoctâ oves abluunt. *Diophanes* in *Geopon.* Contra canum Ricinos, eorum aures oleo nucum avellanarum & amygd. amararum illinêre jubent veteres; id experientia remedium confirmat. Quinetiam teſte Nemeſiano,

Vngere profuerit, tepidoque oſtendere Soli
Auriculas, Ricinos candenti & pellere cultro.

Rhaſis contra canum *Aſcharden*, ſive Ricinos, ablutionem commendat, ex vino, aceto, Cymino, & aqua ſalſa. Theonmæſtius & Cato ex amaris nucibus contritis oleum parant, eoque digitos & aures feminaque ipa inungunt. Eos cedria necat. *Dioſcorides.* Columella avelli Ricinos a bobus canibuſque vetat, ne loci exulcerentur, atque picem liquidam cum larido mirè effert. Succo item utriuſque Chamæleontis perimuntur, Plinio authore. Sanguinem Ricinorum ulcera expurgare, eoſque vino infuſos ebrietatem ſtatim inducere narrat Albertus. Vſia. Laudantur quoque ad ani Fiſtulæ curam à Sereno, cum dicit;

Obſcænos ſi ponè locos nova vulnera carpent,
Horrentum manſa curantur fronde ruborum.
At ſi jam veteri ſuccedit Fiſtula morbo;
Muſtela cinere immiſſo curabitur ulcus,
Sanguine ceu Ricini quem bos geſtaverit ante.

Igni ſacro Ricini quoque ſanguis auxiliarur: tradunt item Ricinum ex aure ſiniſtra canis avulſum, omnes dolores ſedare adalligatum, ut Plinius ex Nigidio ſcripſit. Aſſerit item, mulieris lumbis ejus ſanguine perunctis, tædium veneris ſupervenire. Hircorum Ricini 9. vel 10. ex vino hauſti menſes ſiſtunt, Dioſcoride teſtante. Sanguine Ricini à cane fæmina adempti palpebras illinito, pilis prius evulſis (inquit Gal. ſimpl. 10. cap. 5.) & nunquam renaſcentur. Sic etiam Avicenna & Plinius; ſed ex aliorum fide. Dionyſius Mileſius ad pilos pungentes & ſenticoſos tale pſilotrum præſcribit: Leporem marinum in novo vaſe fictili comburito, ac cinerem cum Ricinorum ſanguine in corneâ pyxide ſervato; utere, pilis prius evulſis. Reduviorum pulveris drachmam cum ſemiſſe in potu exhibitam, Icteritiam citò & certiſſimè curare, Angli multi experientiâ docti ſatis noverunt.

CAP. XXVII.

De Tinea veſtivora.

P*Ennius* hujus inſecti hiſtoriam orſurus, Tineam πολύσημον facit. Nempe Hieracij pediculos apud Albertum; vermiculos ligniperdes apud Plautum; favorum peſtem apud Virgilium; ulcera capitis manantia, & veſtium more exeſa apud Plinium ſignificat: unde forte Claudianus, *Miſerabile, turpes — exedêre caput tineæ.* Gaza κάμπας Tineas tranſtult, nullo plane judicio, ut in Erucarum hiſtoria annotavimus. Vexant & tineæ ſemina ficorum, inquit Plinius; vermiculos in ipſis ficubus ortos, unde ψῆνες veniunt, intelligens. Niphus Scorpiolum libros depaſcentem (de quo inter Scorpiones egimus) Tineam appellat. Σὴς autem & σιλίνον, ſi quis propriè loquatur ζῶον ἱματιοφθόρον σκώληξ: *id eſt*, vermiculus veſtium. Latinè Tinea dicitur, Iſidoro interprete, à tenendo: pertinaciter quippe inhæret veſtibus, nec facilè locum mutat. Gallis *Teigne*. Hiſpanis *Tina*. Italis *Tignola*. Illyricè *Mel*. Polonice *Mol*. Anglice *Moth* vocatur. Hæbrei ſua lingua *Hhaſch* & *Sas*

nomen

nomen dederunt, ut ex Iobi lib. cap. 13. & Eſaiæ 51. apparet. Vermiculus eſt parvus, colore ex livido albeſcente, cui Phalænæ minima illa ſpecies, noctu ad lucernas advolans, ortum debet. Reperiuntur item quidam argento illitæ, quas Angli, *Silver-moths*. Belgæ *Schueter*, appellant, à motus velocitate. Hanc Niphus Scorpium librorum magno errore conſtituit. Eſt item Tinea quædam pendula, vel tunicata (inquit Plinius:) tunicam ſuam ſenſim attrahens, ut cochleæ teſtam; quâ ſpoliata ſtatim expirat: ſi verò nimium excreverit tunica, in chryſalidem abit, ex quâ Phalæna quædam exigua ſtato tempore erumpit. Hæc ſpecies filo appenſa in ædibus pendula aliquandiu manet, antequam in aureliam mutatur. Caput huic nigricans & exiguum; reliquum corpus obſcurè ex fuſco albicat. Theca ejus oblonga, ex aranea ferè compoſita, non omnino teres, ſed leviter compreſſa, & utrâque in extremitate nonnihil hirſuta. Phalænæ inde natæ, ſummis ædibus per pedes adhærent, donec corrupto ac putrefacto corpore iterum naſcuntur: putreſcente jam corpore, aliiſque & pedibus ultro cadentibus, filo per caudam ſeſe ſuſpendunt. Tandem Thecam acquirunt, ac in hanc Tineæ ſpeciem vertuntur. Habet quoque Germania & Helvetia Tineam ruffo colore, capite craſſiuſculo, corpore caudam verſus ſenſim extenuato. Ventris color ſplendidior, ſubflavus, & inſtar Serici villoſi mollis. Tenera admodum beſtiola, præcipuè illa deargentata, & quæ ſolo tactu conteritur. Vnde regius ille Pſaltes Pſa. 39. Quum in reprehenſionibus caſtigaveris quempiam, diſſolves eum ſicut Tineam. Et Iobus cap. 40. certiſſimum improborum exitum amplificans: Conterentur (inquit) antequam Tinea. Omnes Tineæ in ſepedum grege numerantur, oriunturque in veſtibus tam lanarijs quam pelliceis, à puluere & ſitu non expurgatis: eoque magis, ſi araneus una includatur, ut Ariſtoteles ſcripſit: ſiquidem hic humorem illis inſitum abſorbet atque exiccat. Cavendum igitur, ne cum craſſo ac humido aëre complicentur veſtes atque puluerulentæ reponantur. Quidam, ut Tineas vitent, veſtes calido ſole ventilant: quod noſtræ mulieres ſeverè vetantes, in umbra ventoque rabido algente rem peragunt. Solis enim radios Tineis amicos; umbram ventumque procelloſum, inimicos ſentiunt. Hi vermes ubi ſenſim ſine ſenſu extimam panni faciem depaſti fuerint, interiora inde abſumunt, mediaque ſubſtantia ita ſeſe inſinuant, ut ne diligentiſſime quærentibus ſatis pateant. Antiqui in Tineis perdendis expertiſſimi erant. Nam Servij Tullij veſtes duravere ad Sejani exitum, ea diligentia veſtipicorum curatæ, ut nec ipſæ diffluerent per ætatem, nec Tineam per incuriam admitterent. Qui pannos laneos vendunt, Iſpidæ avis pellem (noſtrates *Kings-fiſher* appellant) cum pannis una convoluunt, vel in officina ſuſpendunt, quaſi ſecreta quadam antipathia Tineis adverſam. Odore ſuffituque Sabinæ, lupulorum, dactyloſæ, abſinthij, roriſmarini, polij-panacis, aniſi, helichyſi, mali aſſyrij, corticis citri (nam hic ferè ſolus Citriorum uſus apud veteres) Myrti maricoſi, cedri, cupreſſi, calamenthæ, ſulphuris, plumarum molliorum, præclarè abiguntur atque necantur. Libri in monumento Numæ reperti, Cedria illiti ſcribuntur, ideoque ſalvi à Tineis ſupra quingentos triginta & quinque annos creduntur, Teſte Plinio. Oſſa *Bergerſterts* (beſtiam ignoro) in pulverem redacta, & cum veſtibus ſparſa, Tineas profligat, ſi Hildegardi fides habenda: Cantharides medijs ædibus ſuſpenſas idem facere, narrat Rhaſis; qui etiam refert, Veſtes pelli leonis involutas, tutas eſſe a Tineis. Quidam linteum lixivio fortiſſimo madefaciunt, ac ſine expreſſione in ſole ſiccant; quo involutas veſtes, à Tineis non erodi affirmant. Veſtiarium amurca aſpergi, Cato præcipit. Mirum eſt quod Plinius refert, veſtem feretto ſuppoſitam vel cadaveri inſtratam, ſemper à Tinearum injurijs eſſe immunem. Ditior populi ſors (*Cui ſtragula*

veſtis

veſtis, Blattarum & Tincarum epulæ, putreſcit in arca, ut Horatius cecinit) veſtes æſtate diligenter inſpici curant, & ex arcis ſublatas, loco admodum perflatili ventilant: deinde ex lobis milij Indici, vel ex ſetis porcinis, aut muſco ſcopario, vel etiam ex abſinthio factis virgulis, pulverem diſcutiunt. Antiquitus bovina caudâ id facere ſolebant, de qua ita Martialis,

Sordida ſi flavo fuerit tibi pulvere veſtis,
Colligit hunc tenui verbere cauda bovis.

Nec deſunt lautiores mercatores, qui arcas è cedro & cupreſſo confici curant; & ex origano, abſinthio, Iride, mali citrij cortice, myrto, pulverem paratum ponunt cum veſtibus, ijſque remedijs lanivorum hoc pecus longe arcent.

De Tineis lignarijs, librarijs, cuticularibus, fructivoris, ante ſcripſimus, inter Vermes hexapodos. Nunc quod huic addam capiti non habeo: niſi ut Divites adhorter, theſaurum ibi deponere; ubi neque Tineæ veſtes arrodere, nec rubigo argentum depopulari poſſit. Mittant item infinitum illum Veſtium multarum luxum, cujus ecquem alium ſperemus finem, ut Lyrici verbis utar; *Quàm nigras Blattas tineaſq; ut paſcat inertes?* Si homo (inquit Calvinus) de muliere natus, ὀλιγόβιος, & tanquam putredo veteraſcens, ſe veluti veſtem eſſe quotidie cogitaret quam exedit tenea: ſanè ſuperbia poſitâ, rubore ſuffunderetur, ac ad pedes Omnipotentis ſupplex caderet.

CAP. XXVIII.

De Pulice.

Ψύλλα ἢ ψύλλαι Latinè Pulex dicitur, quaſi pulvis, vel pulveris filius, Iſiodoro teſte. Hiſpanis *Pulga*, Italis, *Pulice*, Gallis *Puce*, Anglis *Flea*, Germanis à fugæ celeritate, *Floch* vocatur. Non minima peſtis Pulices, præſertim cum majori numero domientes perturbant, & tum feſſis tum ægris moleſtiam exhibent, periculo ſeſe liberant ſaltu & fuga, primâque luce è lecto ſeſe ſubducunt. Omnibus infeſti ſunt, ſed præcipuè (ut laſcivus poeta cecinit) teneris puellis, quarum agiles & ſaliva quaſi inviſcatos digitos vix fugiunt. Sunt autem communes, vel Rariores. Communes, parva ſunt animalcula, pediculorum magnitudine, molliore tamen corpore, dorſo gibboſo, & ferè porcino: color eorum nigricat, cum ſplendore; pectus venterque ex nigro flavent. In catellis candidis dilutiores ſunt, in ruffis fulvidiores, in nigris nigriores, atque in alijs. Naturæ miraculum ex hoc advertas velim, quòd poſteriora cruſcula ventrem verſus retro flectuntur, anteriora verò ad pectus, quadrupedum more, ut in cunctis pænè inſectis uſuvenit, quibus quatuor tantum pedes dedit Natura. Eum forte in finem ſic diſponuntur Pulicum juncturæ, ut facilius inter longiores lodicum lemas plicaſque ſe à proſequentibus abſcondant. Extremæ tibiæ bifidæ, uncatæ, acutæ, & quaſi corneæ videntur; non ſolum ut certius ſcandant ſublimia, ſed etiam ut glabræ cuti, alijſque rebus firmius inſideant atque inhæreant. Caput illis exiguum, os non forcipatum habent ſed toroſum: collum breviuſculum, cui Marcus quidam Anglus (ſubtili omni opera peritiſſimus) catenam auream, digiti longitudinis, unà cum ſera & clavi tanto adaptavit ingenio, atque eâ ſubtilitate, ut facilè à Pulice incedente traherentur; nec tamen pulex, catena, ſera & clavis, grani pondus ſimul excederent. Accepimus item à fide dignis, pulicem ſic catenâ alligatum, currum aureum perfecte omnibus ſuis numeris abſolutum, nullo negotio traxiſſe; id quod & artificis induſtriam, & ſuas ipſius vires

res multùm commendat. Proboſcidis mucro paulò eſt rigidior, ut cutem faciliùs penetret. Cava ſit neceſſitas poſtulat, ut ſanguinem exugat, & intus tranſvehat; teneriora loca petunt, duriora promuſcide non attingunt. Duabus minutiſſimis antennis è fronte natis, tum viam explorant, tum de objectorum natura atque duritie judicant. A morſu, locum rubicunda macula notatum dimittunt, & veluti ſuæ virtutis ſignum erigunt. Tempeſtate pluvioſa nimiùm mordaces ſunt, omnemque tunc corporis locum audaciuſculi oberrant. Inteſtinum unum habent minutiſſimum, & implicatum; quod pro cibi quantitate vel relaxatur, vel contrahitur. Minores, ſtrigoſiores, jejuniores, acriùs pungunt; pinguiores lubentiùs ludunt, & titillant: oculos habere veriſimile eſt, tum quòd ſuos eligunt receſſus, tum quòd appetente luce ſeſe ſubducunt. Carni putri vel mortuæ non inſident. Morbo regio laborantes ob ſucci amaritudinem; morituros ob ejuſdem corruptionem & fœtorem neutiquam violant. Omni hora hominibus canibuſque moleſtæ ſunt; ſed noctis quàm diei delectum habent majorem. Quamvis permoleſti ſint nobis, tamen neque fætent, ut Cimices; nec habenti ignominiam pariunt, ut pediculi. Pigras tantùm puniunt familias; nam à terſis admodum ædibus longè diſcedunt. Quum de ſuo capite comitia haberi intelligunt, & appropinquantem digitum præſentiunt, dicto citiùs fugâ ſuæ conſulunt ſaluti, & horſum prorſum ſaltando hoſtem ludunt. Horum dum aucupes menſurare ſaltum curioſulè dant operam, (ut Ariſtophanes loquitur) ἅλμα ψύλλης. Manè à paſtu in lodices villoſas ſe penetrant, vel parietibus hærent, vel in ſcirpis & pulvere ſeſe abſcondunt: quo Gallinis, columbis, aliiſque avibus, nec non hominibus, canibus, talpæ, & muribus parant inſidias, atque prætereuntes vexant. Venatores noſtri vulpem iis etiam ſcatere affirmant, & modum qno liberatur haud illepidum narrant. E vepribus nimirum pugillos aliquot lanæ decerpit, convolutamque ore mordicus tenet. Poſteà flumen gelidiſſimum ſenſim intrat, & unciatim ſeſe immergens, ubi omnes pulices ſuffocationis periculo ad caput migraſſe, atque inde in lanam perfugii ſpe repſiſſe intelligit, eam ſuis hoſtibus onuſtam cum latratu expuit, atque ita lætus ſalvuſque ab eorum vulneribus terram repetit.

Ortus illorum primus ex pulvere, præcipue urina capræ aut hominis præmadefacto. Inter canis pilos etiam ex humore ſuccido putreſcente naſcuntur, Scaligero teſte: minima certe putredine gignuntur, ſedemque ſui ortus obtinent ſordes aridas. Martyr, Decadum navigatoriarum author, ſcripſit, in Perienna Indorum regione, guttas ſudoris è mancipiorum corporibus cadentes, illico in pulices converti. Quædam regiones ita illis infeſtæ, ut nec importati alantur ibi omnino, nec generentur, ut in territorio Sigelucenſi Teſethore. Contrà, Heæ civitas maritima (niſi Ioannes Leo nos fallit) ex caprarum abundantia pulicum feraciſſima eſt, ſicut etiam & Dede. In Hiſpaniola pulices reperiuntur, ſed nec multi, nec magni; morſus autem diritate longè noſtris moleſtiores: loca calida & ſole illuſtrata amant. Verno tempore abundant, initio hyemis moriuntur, frigoris impatientiſſimi. Coeunt mare fæminam conſcendente, ut muſcæ; tumque unà gradiuntur, ſaliunt & quieſcunt. Diu in coitu hærent; ægrè admodum divulſi. Statim à coitu gravida fæmina obeſior videtur, ovorum plena; quæ licèt in ventre oblonga, minutiſſima, numeroſiſſima, & candida videantur, excluſa tamen, repente nigricant, ac in puliculos abeunt (ſi Pennio nihil negandum) mordaciſſimos. Pulices non ova ſed lendes parere, Philoponus in lib. de generat. aſſerit, atque idem velle Niphus videtur. Quòd vero id crepitu quùm premuntur probare contendunt, nihil eorum opinionem confirmat; nam ova etiam ſub ungue non ſine ſonitu franguntur. Ariſtoteles ex iis, ſive ovis, ſive lendibus, ſive vermiculis, aliud animal generari non ſentit, cui ego lubens ſubſcriberem, niſi naturam

turam nihil nullo fine producere exiſtimarem. *Rariores* illi pulices videntur quos juxta Niguam fluvium parit India, ut ex Theveto accepimus. Pedum potiſſimùm molliores partes ſub unguibus invadunt, morſuque venenato; poſt quatriduum tumorem piſi ciceriſúe magnitudine excitant, & fœtum lendibus candidis ſimilem; qui niſi omnes citiſſimè eximantur, locuſque affectus calidis cineribus uratur, membri fiet jactura; ut Numidicis mancipijs ſæpe contigit. Ipſe item in provinciâ Peruvianâ huic malo obnoxius, non niſi frequenti in flumine ablutione, valetudinem recuperavit.

Dę Pulicello ita ſcriptum liquit Cardanus: India occidentalis mittit é pulicum genere Niguam, peſtem quandam atrocem. Minus eſt pulice multo hoc animal, quod homini adhærens adeò lancinat, ut pedes quibuſdam, alijs etiam manus excidant. Inventum auxilium, ſi locus oleo perungatur, novaculaque radatur. Ad quem ita Scaliger reſpondet: Niguæ narratio tua mutila eſt, non inutilis, ſi philologiam ſpectes; addemus ea quæ abs te omiſſa ſunt. *Lib. 9. ſubtil.* *Exerc. 94. n. 8. ad ſubtil. Card. 13.*

Pulicellus eſt roſtro acutiſſimo: pedes potiſſimùm invadit, (rarò partes alias,) non ingredientium tantum, ſed & cubantium quoque. Ideò in ſublimi cubant Indi. Frequentiſſimè partem illam quæ ſubeſt unguibus lancinant, quarta die creſcere tumor incipit, tum ad eam turgent magnitudinem ut piſum ſuperet. Tumor fœtus eſt lendinibus candidis: quibus extractis, calidos imponunt cineres. Non multo aliter Benzo: Peſtiferis inſectis maxime infeſtantur Indi. Inter alia Nigue, magnitudine pulicis, citrà ullum ſenſum inter carnem & ungues præſertim pedum ſeſe immergunt, aluntur que in pulvere. Sæpe enim accidit, ut nullus ex ijs dolor ſentiatur, donec in magnitudinem cicerum aut lentium excreverint: ac tum cum ingenti lendium copiâ fruticante, acu aut ſpinâ ægrè evelluntur: atque id mali cineribus calidis ſanatur. Porrò Numidiæ mancipia, quæ Hiſpani in familijs habent, calceis quia deſtituuntur, ea peſtis pervicaciſſimè infeſtat: tantaque copia pedes eorum appetit, ut nullâ curâ præterquam ferro aut igne arceri queant: itaque multi ex eo digitis pedum, vel pedibus integris mutilati ſuperfuere. Intereunt Pulices a nimio frigore, & propterea algidiore hyeme diſparent: vel vi occiduntur à nobis, atque canis canem non minus gratè expulicat, quàm mutuò ſcabunt. Suppeditat item benigniſſima natura integram remediorum ſylvam, ut quorum veſtigia nos fallunt ſaltuſq; ludunt, eos aliquando tamen perdamus, & corpora ab illorum ictibus ſalva ſervemus. Dedit enim nobis caules, ebuli folia, filicem, anchuſæ radicem, pulegij flores, rutam, colocynthidem, rubum, Oleandrum, mentam, mentaſtrum, lupulum, rapi ſemen, cuminum, ſtaphidem agriam, pſyllium, conizam, crocum, coriandrum, chelidoniam, Siliquam, cicerem ſylveſtrem, perſicariam, Sinapi, lupinos, radicem Chamæleæ, hellebori, folia populi nigræ, lauri, juglandis; quorum oleis, aut ſuccis decoctis, irrorato pavimento, vel ſuffitibus domo infectâ, fugantur pulices, & plerunque interimuntur. Supra omnia equæ urinæ feces, aut aqua maris laudantur, aſperſæ; & cornu cervini uſtio valdè confert. Sanguis hirci in fovea vel pelvi depoſitus, omnes pulices ad ſe allicit; uti etiam lignum adipe ericij, cuniculi, ſimiæ, urſi, tauri aut vulpis illitum. Aqua decoctionis arſenici aut ſublimati aſperſa, certo experimento pulices necat. Calx viva cum hellebori albi ſucco commixta, idem præſtat. Lampyris in media domo poſita, fugat pulices. Herba pulicaria in civitate Chairi pulverizatur, & circa lectos pulvis ſpargitur, cujus odore ſtupefacti pulices non mordent. Si pulex in aurem irrepſerit, Oleum infundito, cui aceti vel rutæ ſucci parum fuerit admixtum. Oleum ſpicæ, petræ, terebinthi plurimum auxiliatur. Hæc remedia ex Apſyrto, Varrone, Columella, Galeno, Aetio, Palladio, Avicenna, Rhaſi, Kiramide, Guilielmo;

lielmo, Placentino, Ioannitio, Bellunenſi, Hermolao Barb. atque Plinio petita ſufficiant. Barbari autem (teſte Lerio) ne à pulicibus mordeantur, oleo quodam craſſiore & rubro, è fructibus expreſſo, ſeſe illinunt, quos illi, *Courog.* appellant. Petrus Galliſſardus, Cælius Chalcagninus & Tzetzes, Encomium Pulicis ſcripſiſſe perhibentur; in quod incidiſſe animus nobis fuit, non fortuna.

CAP. XXIX.

De Apodis ſive Depedibus Inſectis: Ac primum de Terræ Inteſtinis.

DEpedum *Inſectorum terreſtrium* quædam in ipſa naſcuntur; Quædam in animalibus & Plantis. Vermes terræ Lumbrici Plauto & Columellæ, fortè a lubricitate appellantur. Terræ quoque Inteſtina vocantur, tum quod in ipſis terræ viſceribus ortum habent, tum quod compreſſi (animalium inteſtinorum modo) excrementa ejiciunt; tum quia illorum formam & figuram repræſentant. Hos Græci γῆς ἔντερα; ἰμεβύλλου, Heſichius; Siracuſi χαφάγας vocant. Anglis, *Meds, Earthwormes.* Gallis *Vers de terre*; Italis *Lumbrichi*; Hiſpanis, *Lombriz*; Germanis Flandriſque *Erdw'urmen*; Arabibus, *Charatin* dicuntur. Manardus ſcribit, lib. 2. ep. 4. γῆς ἔντερα *oviſculos* olim vocatos. Lumbrici autem terreſtres vel majores ſunt, vel minores. Sunt autē *Majores*, vermes oblongi, ſimiles ferè ijs teretibus qui inteſtinis hominū innaſcuntur, ſemipedē longi, imo extenti pedē æquant; color ijs carneus dilutus, & maximam partem omnes annulo circa collū, vel potius torque craſſiuſculo ornati, in quo ſanguis paucus continetur; oculis carent, ut omne lumbricorum genus. Ex terra putrefacta primùm naſcuntur, eadem deinceps nutriuntur, & in terram poſtremò reſoluuntur. Quos in foraminis margine aggerulos criſpantes cernis, excrementa eſſe conjector; nam in ipſis nihil præter terram reperimus, cujus ſucco alimentario exhauſto, reliquam partem ceu inutile pondus pro foribus ejiciunt; quibus, ne pluviæ illabantur, præſidio ſunt. Nocte, præſertim pluvioſa, libenter coeunt, & ad auroram uſque cohærent: in venere non complicantur, ut Serpentes; ſed lateribus arctè conjunctis mutuo adhæreſcunt, ſpumoſam quandam ſalivam inter coeundum emittentes. Mediam corporis partem, poſteriorem ſcilicet (etiam in venere) intra cavernas retinent, neque unquam ſic conglutinantur, quin leviſſimo terræ motu diviſi ſeſe ſubducant. Tempore pluvioſo magis albicant, niſi dum coeunt: tum enim præcipue rubent. Aprilis medio lumbricum fæminam diſſecui (inquit Geſnerus) ſatis craſſum. Intra carnem per totum corpus receptaculum quoddam deſcendit, annulatum, membrana tenui donatum: diſſecanti odor gravis occurrit. In hoc continetur terra ab ijs ingeſta. Ova autem ſupra receptaculū, proxima ori, multa ſimul congeſta albicant. *Minores*, clarioris doctrinæ gratiâ, *Aſcarides* cum Georgio Agricola vocamus: in ſterquilinijs & ſub lapidū aggere frequentes. Horum alij rubri (quos *Duggs* vocamus) à piſcatoribus deſiderati; alij ſublividi; alij caudâ flavefactâ, *Tellowtailes* appellati; quidam etiam torquati & pingues; quidam non torquati & graciles, quos mares puto. Autumno potiſſimum hi generantur ob humiditatis paucitatem, ut Ariſtoteles videtur aſſeverare. Vtrumque genus diu in aqua vivit, ſed tandem alimenti inopia commoriuntur. Tractu & pulſu quodam de loco in locum moventur; neque enim propriè volutari a Philoſopho dicuntur. Degunt majores in terræ viſceribus, maximè ubi aer liber eſt, atque hominum

hominum ſubinde fit concurſus. Manè dum in cavernas ſeſe receperint, fores, ſudo aere, egeſtâ ferrâ muniunt; pluvioſo, feſtucâ intus attractâ obſtruunt. Plerumque terrâ, ſed avidiſſimè micâ panis triticei, non fermentati, veſcuntur; ut ex noſtro Turnero (teſte fide digniſſimo) ſæpè accepimus, & vidimus. Hyemis frigidioris impetu, atque nimia æſtatis ſiccitate multi pereunt. Quinetiam foſſione, factoque terræ motu, & infuſo ſucci medicati liquore (qualis juglandium, canabis, & lixivij) foris expelluntur, atque ita à piſcatoribus colliguntur. Conducit item hortos (quos miſerrimè populantur) nocte intempeſta atque illuni tacite intrare, & Vulcani in cornu geſtati beneficio coeuntibus obrepere. Sic enim unâ nocte millia eorum aliquot intercipi atque occidi poſſunt. Varij contemptiſſimi hujus animalculi uſus commemorantur: imò vix aliquod ſimplex tribuit natura, cui contra plures morbos tantæ virtutes. Etenim lumbrici terreſtres molliunt, glutinant, dolorem ſedant, terreſtrique ſuâ & aquaticâ ſimul humiditate temperamentum parti affectæ conciliant. Pulvis lumbricorum ita paratur: Majores lumbricos terræ muſco per aliquod tempus volvi ſinito, quo ſe glutinoſo illo lentore exterius adhærente liberent, Deinde poſteriorem partem, caudam verſus, comprimito, ut excrementis ejectis puri reddantur. Tum in vaſculum cum vino albo & pauco ſale conjicito, ac modicè eos digitis conſtringendo, primum illud vinum abjicito. Novum affunde, atque poſt ablutionem vermium, ejus quoque nonnihil auferto. Haud enim totum abjiciendum eſt (ut quidam volunt) donec omnino clarum evadit; nam lenta & glutinatoria illa facultas unà amitteretur. Hoc modo parati, ſenſim in furno exiccandi ſunt, donec tactu in pulverem teri poſſint: Tum tritus, cribroque projectus pulvis (odore autem coagulum aut caſeum referet) remotiùs ab igne in vaſe vitreo ſervandus. Aliàs præſtabit lumbricos diſſectos in vino ſalito enecare, atque illinc mortuos eximere atque purgare. Hic pulvis cum ſucco calendulæ *Epilepſiam*; cum vino mulſo, *Hydropem*; cum vino albo & myrrha Trogloditica, *Icterum*; cum ſapa, hydromelite, aut vino, *Calculum, ulcus renum, atque veſicæ* curat. Dantur autem drachmæ pondere. Ex aquæ cyathis tribus internos abſceſſus rumpunt, ac ad excretionem deducunt, ſi ſeptem aut novem numero in pulverem fuerint radacti. Siſtunt quoque Diarrhæam, ſterilitatem abigunt, gravidis ſecundas retardatas expellunt, Iſchiadicum dolorem leniunt, hepar aperiunt, febres tertianas ſoluunt, omnes inteſtinorum lumbricos necant atque ejiciunt, ex liquoribus aut decoctis appropriatis. Decoctum item vermium terreſtrium ex ſucco ſanguinariæ aut ſymphyti bibitum diabeti convenit, præcipuè ſi unà etiam per clyſterem infundatur. Clyſter item ex eorum decocto injectus, hæmorrhoidum dolorem mirè tollit. Quidam, ubi ſanguinis concreti ſuſpicio eſt, decoctum lumbricorum magno fructu propinant. Ad aurium vitia vel deplorata, adipe anſeris decocti infundantur. Ad dentium dolores in oleo decocti, infuſique auriculæ cujus è parte doleat, ut Plinius teſtatur, præſtant levamentum: vel ſi in contrariam aurem inſtillentur, ut docet Dioſcorides. *Hactenus de Lumbricis intra corpus exhibitis* ex Dioſcoridis, Galeni, Aetij, Aeginetæ, Myrepſi, Plinij, Vularíſque experientiæ teſtimonio. Exteriùs item adhibiti, atque triti, vulnera & nervos præciſos glutinant, & ſeptem dierum ſpatio conſolidant; ita que in melle ſervandos Democritus cenſet. Cinis cum oleo veteri putrida ulcera expurgat, eorumq; duriores margines, cum pice liquida & Simblio melle (aſſerente Plinio) abſumit: Dioſcorides Siculum mel, Simblicum vocari dicit. Quidam Chirurgus jam apud Anglos non incelebris, ex terræ vermibus & melle linimentum parat, quo turundam illitam; & alumine ſubtiliſſimè pulveriſato conſperſam, Fiſtulæ indit; atque callum ſine dolore exeſum extrahit, ulcuſque occludit. Cinis eorum *infixa* item

Vſus.

extrahit; & ex oleo roſaceo impoſitus *Pernionibus* medetur. *Marcellus*.

Diſſectis vulnere nervis, (inquit Serenus) *Proſuerit terra lumbricos indere tritos, Queis vetus & rancens ſociari axungia debet.* Marcellus Empiricus cineri lumbricorum atque axungiæ Senecionem adjicit, & tenera buxi cacumina cum olibano. Ex his tritis Emplaſtrum conficit,nerviſque præciſis vel dolentibus apponit. Oſſibus contractis, horum & ſylveſtris muris pulveres commixtos, emplaſtrique forma cum oleo roſaceo adhibitos, valde conferre docet Plinius.

In Equorum tam nervorum quam articulorum dolorem ſedantibus medicamentis, Ruffius, Abſyrtus, Didymus, magnum Lumbricorum numerum accumulant: unde colligit Cardanus, ijs omnes dolores poſſe levari. Mundella contractiones nervorum ſanari affirmat, ubi ex oleo chamomelino vermibus his prægnante illiti fuerunt. Idem narrat Marcellus de melle (uti dicam) lumbricato. Podagræ proculdubio (inquit Aetius) in oleo cocti, cum pauca cera, ſingulari ſunt remedio. Idem quoque Marcellus; ſed etiam aliquando mel admiſcet. Vigo ad juncturarum dolores ex his & ranis Emplaſtrum componit, quibus viperarum etiam adipem adjungit.

Ad dolores juncturarum, ℞. Cineris lumbric. ℥iij. olei roſac. vel vulpini. q. ſ. miſce. fiat unguentum. *Aliud præſtantiſſimum*: ℞. medullæ cruris vituli, olei roſ. completi & antiqui ℥iij. Lumbricorum mundatorum cum vino & ſale ℥ij. bulliant in balneo Mariæ ad mucilaginis conſiſtentiam. Hac cervicem & ſcapulas & locos dolentes inungito; nam mirè prodeſt. Plinius. Eos cum melle illinit, atque inde malagma confectum imponit Marcellus. In *membri alicujus extenuatione & atrophia*, lumbricos mundatos, in phialam indere oportet optimè lutatam, ne quid expiret, & in clibanum tepidum vel balneum teponere. Inde in lentum quendam humorem reſolventur, *Ad paralyſin membrorum* expertiſſimum & mirabile remedium: ℞. cinerum lumbricorum tenerorum ℔.iij. Zingib. galang. ana ℥iij. cum melle deſpumato; incorporentur, & fiat unguentum. Hoc tribus noctibus continuis inunge patientem, ligando fortiſſimè brachia ſupra ventrem vel ſtomachum: tum bene cooperiatur, & à frigore caveat. *Iacobus de Parma*. *Ad canitiem arcendam* oleo huic cineri admixto utuntur mulieres dum caput pectunt, Plinio Authore; cui ſubſcribit Serenus his verſibus,

Lumbrici quoque terreſtres miſcentur olivo,
Et juvenem præſtant redivivo flore capillum:

Dentium dolori quomodo medentur, anteà diximus. Quin porrò cinis illitus dentes integros juvat, & putridis injectus facilè eos, imò vel molarem cadere cogit: præſertim dente priùs ſcarificato, & pulvere ſatis repleto atque aſperſo. *Aetius*. Gal. 5. ſec. loc. idem fere ex Archigine habet. Proſunt & cum mori radice in aceto Scyllitico cocti, ita ut colluantur dentes, *Auribus purulentis* cum oleo infuſi valde conducunt ex Galeni ſententia: inflammationes earundem mulcent cum roſaceo cocti. Aetius.

Si verò obtuſus ſenſus remoratur in aure,
Lumbricos terræ, ſebumque ex anſere rauco } *Serenus.*
Excoque: ſic veterem poſſis depellere morbum.

Myrepſus lumbricos cum exigua terræ parte, unde deſumpti ſunt, terit, ſubigit, ac illinit *ad aures contuſas*. Marcellus terit cum roſaceo, Celſus cum oleo olivarum. Faventinus *in aurium doloribus oleo lumbricorum partes* inungit extimas, atque etiam internis ipſum inſtillat. Marcellus porra, non plantata ſed ſata, impari numero cum lumbricis totidem teri jubet, & in oleo optimo decoqui ad tertias: hoc deinceps oleum auribus inditum, earum primis doloribus, ac hebetudini valde auxiliari profitetur.

Fiſſuras

Fiſſuras aurium manuum ac pedum, oleo lumbricato curat Abinzoar. *Ad antiquum capitis dolorem*, ex thure,caſtoreo,& cum aceto triti applicatique præclare conferunt. Galenus ad idem hujuſmodi in Euporiſtis parat remedium. ℞. vermes terreſtres numero 15. grana totidem piperis,aceti,q.ſ.miſce, atque illine. *Aliud.* ℞. Vermes terreſt. muſcerdæ, piperis,albi, myrrhæ, ana ℥ſſ. tere ac ſubige cum aceto, locumque *Hemicrania* læſum illinito. Myrepſus illos vermes impares eſſe vult,utque ſiniſtrâ tantum manu legantur,ſuperſtitioſè injungit. Si vis explorare (inquit Marcellus) utrum tumor in collo apparens, *Struma* ſit necne; lumbricum vivum, unicuique eorum apponi curato; qui (ſi ſtruma ſit) in terram convertetur lumbricus; ſin minus, integer manebit atque illæſus, idem Plinius. Lumbrici terreſtres nobile illud Emplaſtrum Arnoldi (2. Breviarij) ex pelle aretis, & ſanguine hominis rufi, *Contra rupturam* ingrediuntur; eoque ad *Enterocelen,& epiplocelen* ſanandum laudat Hollerius. *Calculum* quoque minuunt, tum intus ſumpti, tum in unguento pectini craſſius illiti. *Gal. Mulierum quod mala attinet*, Collo alligati partum retinent, femori contra appoſiti, eundem & ſecundas educunt: attrahunt nempe potenter, ubicunque vivi applicantur. *Plin. Collectiones mammarum* vermes terreni per ſe impoſiti curant; nam concoquunt,aperiunt, extrahunt, & ad cicatricem perducunt. *Alex Bened.* Sic Myrepſus ex ijs contuſis Emplaſtrum componit. *Mammis induratis ac inflammatis*, terræ inteſtina cum malis cotoneis apponito,vel cum polenta; Aetius.Si autem poſt partum mulieribus mammæ intumeſcunt,atque (ut Sereni verbis utar,)

——— Clauſas penitus dolor angit acerbus,
Lumbricis terræ turgentes unge Corymbos.

Etenim mammarum ſuppurationes & abſceſſus concoquunt, coctoſque evacuant & perſanant. *Ad ignem ſacrum* Indi (narrante Carolo Cluſio) ex Lumbricis terreſtribus unguentum ita conficiunt: ℞. Lumbricos terra exemptos, eoſque Mazæ folijs vel polline nutrito aliquandiu; ac pingues redditos, in fictili vaſe (ſemper deſpumando) coquito; colatos deinde rurſus percoquito ad Emplaſtri ferè conſiſtentiam, quod rectè paratum lutei erit coloris. Hujus partem aliquam in aqua roſacea ſtillatitia diſſolve, locumque affectum ablue bis in die. Præſtantiſſimum ſane remedium (inquit Cluſius) & experientiâ longiſſima corroboratum. Plinius eos ex aceto idem præſtare affirmat: Qui etiam (unà cum Aetio & Myrepſo) mirabile auxilium eſſe dicit, Lumbricos tritos ac Scorpionum plagæ impoſitos; nam & dolorem (inquit) confeſtim ſedat, & tumoris malignitatem corrigit.

Oleum Lumbricorum ad varios utile eſſe morbos nemo non novit: & ſecundum veteres ita paratur. ℞. Vermium terreſt. lib. ſſ. olei roſ. omphac. l. ij. vini fragrantis albi, ℥ij. bulliant in balneo ad vini conſumptionem. Hoc nervos relaxatos, & contractos, & ſtupidos, & diſſectos, & infrigidatos curat: omnes fere mitigat dolores, & calculum minuit pectinis Lumborumque inunctione. Verùm in ejus præparatione, quiſque ſuam ſequitur ſententiam. Quidam enim ante olei additionem, lavant eos & purgant vino albo; quidam omnino nec lavant, nec terram exprimunt, & vinum odoratum potius ſuadent, ut citius penetret. Alij ſimplici oleo utuntur, non roſaceo; alij viciſſim chamæmelino. Coquendi item varios modos oſtendunt. Nam hic in clibano, ille in balneo, alter in fimo rem digerit; & quidam flores chamæmeli & anethi ad dolores mitigandos; quidam hypericonis flores ad vulnera glutinanda, alter limaces, alter cocleas, pro ſuo quiſque animo admiſcet. Aquam quoque mirabilem ex Lumbricis parat Bartapaliæ author, fol. 254. in vulneribus morbiſque externis & internis plurimis perutilem. *Ad Lumbricos*

bricos Equorum ac boum, Lumbricos terreſtres vivos naribus infundit Pelagonius, quamvis cornu eos in ſtomachum transferre longè præſtaret. Cineres Lumbricorum tritos cum carne calida accipitri dare Tardinus præcipit, cum alvum exonerare nequeunt. Sunt item cibo Talpis, iiſque fodientibus mira feſtinatione erumpunt e terra. Sues (ut Varro ſcribit) limum turbant, terramque roſtro effodiunt, ut ijs veſcantur. Albertus bufones, Bellonius Lacertos, Tarentinus paguros marinos; experientia ranas, anguillas, fundulos, Cyprinos, rochas, truttas, darcas & tineas, Lumbricos avidiſſimè devorare ſatis teſtantur; ... quoque Ariſtotelis, avis ſpecies, Vannellus à quibuſdam dicta, nec non gallinæ, & tota cornicum natio ijs veſcuntur. Parum illi autem prudentes piſcatores, qui Lumbricos ſuccis medicatis exire cogunt; quippe amarulentiores factos piſces reſpuunt; contra vero, ſi per diem integrum in farina triticea cum pauco melle jacuerint, & tunc hamis affigantur, vel ipſa quidem ambroſia magis ſapiunt. Nec contemnendam quoque utilitatem ex ijs capere poſſumus; eò quod pluvias imminentes nobis præſagiunt, ſubita e terra eruptione. Si autem pridiana veſpera latuerint, craſtinam ſerenitatem promittunt. Quidam ferrum ad chalybis duritiem fingunt hoc modo. ℞. Vermium terreſt. partes duas, rad. raphani partem unam; contundantur, & alembico deſtilletur aqua: vel accipe aquæ Lumbricorum ſtillatitiæ, ℔. iij. ſucci raphani l. j. miſce: ferrum ſæpius hac aqua extinctum in eadem maneat per decem dies, ac valde indureſcet. *Aliud.* ℞. Lumbr. terreſt. l. ij. ſucci raphani l. j. deſtillentur in alembico lento igne: & in hâc aquâ deſtillata tempera ferrum. Item; Acedulæ, cicutæ fœtidæ, & Ariſtolochiæ rot. ſuccus pari menſurâ extrahatur, & in illo chalybs multoties diſtemperetur. Succus quoque Cyclaminis idem præſtare creditur; authore magiſtro Fakenham Medico inſigni. *Aliud.* ℞. Sanguinis hirci, cui adde parum ſalis communis; olla vitreata & bene lutata ſepeliantur in terra per dies 30. Tum ſanguinem in balneo deſtilla, & liquorem deſtillatum aquæ Lumbricorum adjungito pari menſura. *Aliud.* ℞. aquæ Lumbricorum, raporum, radicum malorum arborum, ana; ſeparatim deſtillatarum æquam menſuram miſce, ac ferrum in ea aqua extinguito, ut dictum eſt. *Anonymus Gallus.*

CAP. XXX.

De Animalium Lumbricis.

Nomen. LVmbricos à lumbis dictos putat Iſidorus. Nam & Lumbos ventrem appellant veteres, & ... apud Heſichium & Suidam, *Lumbricis laborantes*, quidam interpretantur. Sed rectius à Lumbricis terreſtribus quos naturâ & formâ referunt, nomen ſumpſerint. Cornelius Celſus eos vermes, Plinius Interraneorum animalia vocat. Apud Græcos ἑλμινθες, λιμινθες, ἕλμις, ἑλμιγγες, ὀφίδιοι, & (cum ad magnitudinem non vulgarem pervenerint) ὄφεις dicuntur, ut ex Æliano apparet, lib. 9. cap. 33. Advertendum eſt differentiam eſſe apud ſcriptores latinos, inter vermes & vermina, ſeu verminationem: quia vermes propriè ſunt animalia; vermina autem & verminationes dicuntur tormina inteſtinorum: quemadmodum præter Celſum, Serenum, Plinium, Seneca Epiſtola 97. teſtatur. Verùm Arabes *Emicar*, Sylvaticus *Elingen*, Germani *Spulworme*, *Bauchwurm*, *Deſcriptio.* Angli *Gutt-worme*, Illyrici *Sskrkawka*, vocabulo difficilis pronunciationis vocitant. Eſt autem Lumbricus animal inſectum, depes, in corpore animalium natum, variè lædens operationes. Dixi *Animal*, ut Lumbricos

bricos, illos latos *Tænias* dictos excluderem, qui licet ſubſtantia ſint adnata inteſtinis, & animalis formam repræſentant: non propriè tamen pro animalibus haberi poſſunt; ut Hippocr. 1. de morbis rectè affirmat: dixi *Inſectum*, tum quia annuloſo ſunt corpore, tum quia veteres inter ſerpentes illos non numerant, nec claſſe aliqua peculiari hactenus donarunt. Dixi *Depes*, ut à pedalibus vermibus diſtinguerem. Dixi *in corpore animalium natum*, quia non ſolum in inteſtinis gignuntur, ſed etiam in ſingulis partibus carnoſis; imò in corde ipſo, ut in hiſtoria patebit. Neque homines duntaxat ijs vexantur, ſed & equi, boves, vituli, canes, porci, accipitres, atque totum animalium perfectorum genus. Dixi, *Varie lædens actiones*, quoniam ab ijs dolores, tabes, convulſiones, epilepſiæ, phrenitides, variaque alia mala ſequuntur; præſertim ſi vel magni ſubſtantia vel numero plures excreverint. Sunt autem iſti omnes Lumbrici vel in viventibus membris nati, vel in mortuis. Viventium vermes triplices videntur; στρογγύλοι, πλατεῖς, ἀσκαρίδες: quos Latini Teretes, Cucurbitinos, & Motitores jure appellant: quales in inteſtinis animalium ſæpe naſcuntur. Neque ibi ſolùm, ſed etiam in alijs vaſis atque viſceribus: quâ de re apud veteres ſcriptores maximam controverſiam invenio. Nam Gal. 1. de loc. aff. cap. 5. certos morbos, certis partibus alligat; ut Lumbricos inteſtinis, calculum renibus & veſicæ. Verùm ipſe cum plurimis alijs Academicis vidi calculum inſtar ovi columbini, per alvum excretum Cantabrigiæ à Doctore *Larkino*, Regio medicinæ ibidem profeſſore, qui dolore coli & Atrophia diu afflictus, calculum quâ dixi, forma & magnitudine, ceu moleſtiſſimum ani partum, tandem enitebatur. Idem Montuus & Benivennius ſe vidiſſe, ſcripto affirmant. Quinetiam uno clyſtere Nobilis Leonardi fœminæ lectiſſimæ injecto, triginta quinque calculos, à Meſpili ſeminibus non abludentes, uno tempore (annò 1583.) eduxi. Pedemontani, Arculani, Guainerij, Tralliani, Benivennij & Montui fidem multi in dubium vocant, quod (præter Galeni ſententiam) in capite, pulmonibus, venis majoribus, folliculo bilis, ſub lingua, in juncturis, alvo, calculos ſe non ſemel conſpicatos eſſe literis prodiderunt. Cæterùm cùm experientia quotidiana iſtos purgat mendacij, Græcum Græca fide dixiſſe, hos autem rem veriſſimam narraſſe confiteri debemus.

Meminiſſe ſane potuit Galenus, Hippocratem epid. 5. ſect. 12. non temerè affirmaſſe, Ex mulieris utero manibus obſtetricis expreſſum eſſe lapidem aſperum, magnitudine verticilli fuſi. Quæ ſanè præmittere viſum eſt, ne dum Lumbricos cunctis penè partibus innaſci, ex aliorum fide, noſtriſque oculis, aſſeveramus: aut rem novam, aut falſam dixiſſe exiſtimemur. In Hemicraniæ vehementiſſimo dolore raro apparent vermes; aliquando tamen id fieri docet Hollerius lib. 1. cap. 1. Morbum hunc Poloni *Stowny roback*; Germani *Haùptwurm* appellant; fuitque olim in Germania & Hungaria frequens, atque omnes eo correpti in phreneſin vel maniam inciderant; mortuiſque diſſecto cerebro, vermiculus inventus eſt. Tunc medici allium cum vino ſublimato exhibuerant, ſemel aut bis in die, quod quicunque biberant, convaluerant; alij vero omnes perierant. Philippus Shotus quinque famulos ſuos eo morbo affectos ita curavit; ut quidam in Epiſtola ad Geſnerum ſcripſit. Vermes in cerebro ſæpius conſpici, Thomas à Vega, com. in cap. 5. lib. de loc. aff. Galeni, & Balthaſar Conradinus cap. 10. de febre Hungarica teſtantur. Cornelius quoque Gemma in appendice operis Coſmocrit. de Hæmitritæo peſtilentiali diſſerens, mulierem in civitate quadam Moſæ fluvio adjacente, vehementiſſimo & diuturno capitis dolore correptam memorat; qua poſteà expirante, cerebrum diſſectum fuit, atque inibi maxima putredinis vis vermiumque copia reperta. Dignoſcitur iſta affectio, authore

thore Rhaſe, ex corroſione proræ capitis interna, doloreque vehementiſſimo, & ferè ad inſaniam ducente. Curatur per ſternutationes, & ſuccos vermes necantes naribus injectos, Rhaſis, lib. 1. cap. 9. Qui vero quotannis in cervorum, & aliquando caprarum, ovium & arietum (præcipue pinguium) cerebro inveniuntur vermes; venatoribus, & laniopibus notiores, quam ut à me deſcribi debeant. Sunt autem Eulis maximis (Alexandro Benedicto, & Matthiolo referentibus) æquales, ejuſdemque cum illis formæ. Horum quoque Theophraſtus meminit, Hiſt. lib. cap. 53. & Aleander Trallianus, lib. 1. cap. 15, Ferunt Democratem Athenienſem in adoleſcentia morbo Comitiali laborantem, oraculum Apollinis conſuluiſſe, Pythiamque reſpondiſſe his verbis.

μῆζον ἀειρόμεν⊕ κεφαλῆς ποιμνήιον, ἑυλὼ
μηκάδ⊕ ἀγχονόνοιο δέρας περιβάλλε μύλον,
ἑρπυστὴν πολυπλάγκτον ἐυῤῥίνων ἀπὸ κάρσης.

id eſt, *Longum de grege tolle capellæ vertice vermem*
Ruris amatricis, & ovis de tergore circum
Multivago vermi pecoris de fronte revulſo.

Quo reſponſo nonnihil anxius redditus adoleſcens, Theognoſtum Democratium adijt nonageſimum octavum jam agentem, qui oraculi ſenſum explicaret. Huic Theognoſtus, nihil planius dici poſſe memorat. Se enim longa experientia in caprarum oviumque capitibus vermes vidiſſe, qui pelle nigra ovis involuti colloque appenſi, morbum Comitialem mirè tollerent. Scribunt quidam (teſte Plinio) Eulas duas in capite Phalangij lanuginoſi reperiri, qui vermes cervina pelle incluſi, & ante Solis ortum mulieribus alligati, conceptum prohibent. *De abdominis vermibus*; Fæmina quædam mihi notiſſima (inquit Pennius,) ſe vidiſſe retulit quoſdam teretes ex ventre per umbilicum non ſemel tantum prodeuntes.

Aures item vermium ſepè locum eſſe ſtatuunt Antiqui, contra quos hujuſmodi remedia propoſuerunt: ℞. radicis cucum. Aſini ſuccum, & ſucci ſalviæ nobilis, ſive latifoliæ, tantundem, miſce, & auribus infunde, Gal. lib. 3. ſec. loc. ubi Andromachi auricularias compoſitiones numerans, hanc Pritanidis & Harpali valde cômendat. ℞. Opij ob. ij. myrrhæ, nardi, croci, ana ob. iij. æris uſti, ob. v. aluminis ſciſſi & rotundi, ana, ℈ 1. veratri nigri ʒij. excipe paſſo vel roſaceo, & auribus applica. Lib. Eupor. ſecundo, locuſtam aurium vermes necare ſcribit & pomum odoratum ferè perforatum auri adhiberi jubet, quoniam exibit vermis odoris dulcedine illectus. Plinius Cyperi radicem in aqua coctam valde laudat, & urinam pueri impubis, & ſuccum canabis, rutæ, rubi, & capparis fructus, infuſum. Varia denique remedia ex Columella, Vegetio, Marcello Empyrico, Tralliano, Vigone, Tardino, & Arabum familia depromere poſſitis, quibus hic ſuperſedere viſum eſt, & ad alia tranſire. Monardus cuidam narium Polypo laboranti ſuccum Tabaci injici curavit: quo perpurgato ulcere, vermiculos multos ejecit: gignuntur ergo etiam in naribus (invitis Gabucini argumentis) non duntaxat ex alijs partibus ejiciuntur. Sub lingua lumbricos naſci bubulci nôrunt, & canis Lytta (cujus vermis geſtationem, rabidi canis morſum arcere tradit Plinius) ſatis convincit; imò ſub linguis hominum eos ſe vidiſſe prodit Valeſcus. Pectus ipſum & pulmones à lumbricis tutos non eſſe, multorum experientia ſatis conſtat. Teſtor Antonium Benevennium, Benedictum Renium, Mundellam, & Antonium Siculum; qui eos non excreatione aut vomitu, ſed tuſſi ejectos viderant. Scribit etiam Alſaravius, capite de tuſſi; fieri aliquando tuſſim ex animalculis in cannis pulmonum & cavitate pectoris generatis; quæ muſcilionibus haud majora cum ſint, tamen ubi de loco in locum migrant,

tuſſis

tuſſis oritur, ſicuti quieſcentibus viciſſim ipſis,ſedatur. Horum quoque mentionem facit Abynzoar Abhomeron. lib. 1. tract. 11. cap. 3. affirmans antiquos Medicos idem vidiſſe & ſcripſiſſe. In jecore & liene, Albertus & Gentilis; in fellis veſicula vermes Platerus vidit. Quare utcunque Galenus, vel Avicenna, ex perpeti pulmonum motu, cordis vicinitate, aliiſque frivolis argumentis hoc convellere ſtatuunt, tamen ſenſibus cedere debere rationem (phyſicis præſertim in rebus,) nemo non dixerit. Nobilis quædam mulier Fanenſis (inquit Hyeronimus Gabucinus, commentario de Lumbricis, cui magnam hujus hiſtoriæ partem debemus) quum ſtomacho graviſſimè diuque laboraret, durioris tandem pituitæ globum ejecit; quo diſſecto, veluti carnis fruſtum comparuit, in quo vermis; mulier convaluit, quam veneficio affectam vicini putarant. *De Vermibus Renum & veſicæ:* Putreſcentibus renibus aut veſicæ muſculo, vermiculi ſæpè ejiciuntur, de quibus has ex Pennio hiſtorias exſcribere placuit. Fæmina triginta ſex annos nata, ab apoſtemate renum vehementer doluit atque intabuit: tandem vermiculos ejecit, digitum tranſverſum longos, quos in hypoſtaſi urinæ primus repperi, anno 1582. Randulphus Medicus Londinenſis, eruditus & pius, cum nephritici cujuſdam cadaver diſſectum intueretur, in morbido rene altero, rugoſo illo quidem & putrido, vermen juſtæ longitudinis invenit. Timotheus Brightus, peritus ſanè Medicus, & cui ob Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ epitomen multum debemus, ſtudioſum quendam Academicum, dum Cantabrigiæ degeret, Vermem ſeſquiunciam longum eminxiſſe vidit: erat autem non depes Eularum more, ſed & multis pedibus & citiſſimis donatus. Aloyſius Mundella, Medecin. Dialogo 4. Argenterius cap. de veſic. morb. Rundoletius libro de dign. morb. cap. 17. Scoliaſtes Hollerii lib. de morb. int. cap. de veſic. affec. (ut Levinum, Cardanum, & propriam meam experientiam taceam) ſatis teſtantur, Hujuſmodi quoque animalcula veſicæ innaſci. Ex utero vermes Aſcaridibus ſimiles prodiiſſe non nos ſoli Francofurti in Germana muliere, anno 80. vidimus, ſed Aloyſius idem Epiſtola ad Geſnerum & Hippoc. 2. de m. mulier, & Avenzoar lib. 1. tract. 2. confirmant. Kiranides in mulæ matrice vermem reperiri ſcribit, qui alligatus mulieri, ſterilem reddat. In India regionibuſque ſupra Ægyptum animantes quædam vivæ Lumbricorum formam præferentes (Dracontia vulgò) in brachiis, cruribus, ſuris, atque aliis muſculoſis partibus conſiſtunt, in puerulis item in latebris coeunt ſub cute, aperteque moventur: deinde ubi perennarint diutius, in extremitate aliqua Dracontii locus ſuppuratur, & aperta cute foras progreditur Dracontii caput. Paulus, lib. 4. cap. 59. Soranus concedit quidem id, ſed animalia eſſe dubitat. Oriuntur quoque in ſanguine ipſo animalia lumbriciformia, exeſura corpus, veluti ſcribit Plinius, Hiſt. 26. cap. 13. Plutarchus, 8. Sympoſi: q. ſcribit, Ephebum quendam Athenienſem lumbricos una cum ſemine rejeciſſe. Ex inguinibus & naribus Ægineta proiiſſe vidit, ut lib. 4. teſtatur, cui Benivennius, cap. centeſimo ſubſcribit.

Memento cœqui Reginæ Murke, qui per nares Scolopendram rejecit, &c. Mr. Crane.

Vide de veſâ Meden.

Naſcuntur item ſub ungulis ovium (teſte Columella;) quales etiam nos vidimus ſub unguibus panaritio laborantium. *Atque de viventium corporum Lumbricis hactenus.* Qui vero in mortuis putridiſue membris (ſive id morbi, ſive Chirurgiæ vitio contigit) naſcuntur, Latino nomine carentes, Græcis *Εὐλαὶ* dicuntur; ut ex Hippocrate apparet: Angli *Maggots* appellant. Cælius Eulas Latinè etiam dici voluit, mutuata à Græcis nomenclatura. De his ordine decemus. Primum autem de Lumbricis Inteſtinorum, quorum deſcriptiones, Cauſæ, ſigna, ſymptomata, curationeſque explicatæ, multum cæterorum hiſtoriæ lucis afferent.

Cap.

juſmodi cucurbitionis animalculis erat, nullo pacto moveri, imo ſubſidere. Quo factum eſt, ut latum lumbricum nil aliud eſſe exiſtimem, ac mucos inter inteſtina genitos, vel mucoſam pituitam inteſtinorum frigiditate addenſatam loricæ modo inteſtina introrſum ambientem, quam mulieres aſſidentes lectulum lumbricorum vocant. Ex qua mucoſa materia cucurbitæ ſimiles animantes, conceptus more producuntur, qui à ſecunda nuncupata membrana intra uterum primùm è ſemine genita, undiquaque contegitur. *Hæc Gabucinus.* Cujus ſententiæ ſuffragatur Avicennas Fen.16.tract.5.cap.2.his verbis: Cucurbitini & lati lumbrici progignuntur ex ipſis viſcoſitatibus fixis in ſuperficie inteſtinorum, quas comprehendit panniculus mucoſus velans eas, quaſi ipſi generentur ex eo, & in eo putreſiant. Idem & clarius Antonius Benivennius Florentinus in Com.de mirandis morb.cauſis,cap.87.teſtatur: qui in Avinonis thermis, quæ ſunt in agro Senenſi, mulierem vidiſſe ſcribit continuis ſeptem diebus aquâ epotâ complures cucurbitinos ejicientem: qui uſque adeo inter ſeſe dum alter alteri mordicus inhæreret, jungebantur, ut cum ſua ipſi ſerie quatuor cubitorum longitudinem excederent, unum tamen corpus, unum duntaxat lumbricum exiſtimares. Ioannes Bibliopegus Baſilienſis (dum in ea Academia ſub Zuingero Plateroque præceptoribus,anno 1579. medicinæ incumberem) ejuſmodi latum lumbricum decem ulnas longum dejecit, ſine omni doloris ſenſu,& non multis antè annis ſimilem quoque excreverat. Conſtabat autem ex multis Cucurbitinis: abſque quibus fuiſſet,expers motus, ſenſuſque,ex animalium numero jure eſſet excluſus. Platerus talem lumbricum exiccatum habet octodecim ulnarum longitudine, quem ego vidi. Lumbricum ſcribit Plinius ab ægro rejectum ad longitudinem trecentorum pedum. Quare quicquid Mercurialis contrà objicit lib.3.de morb.puer.cap. 7.approbante rem ipſam experientiâ, fundamento caret. *Verùm dicit*, Fieri non poſſe, ut animal aliquod tot fætus edat,quot apparent ſeminibus Cucurbitæ ſimiles. Deinde; Nequaquam locum inteſtinorum capacem eſſe tot fætuum. Tertio; Fieri id violenti exitus figuratione,quia inter exeundum confractus,in ea minima ſegmenta cucurbitina dividitur. Atque hinc poteſt colligi,nugas eſſe quas comminiſcuntur Arabes de lumbricis cucurbitinis, quandoquidem nulli ſunt tales. Quid audio doctiſſime Hieronyme? Te canis conſitum,longa experientiâ inſtructum, propriæ imaginationi ita applaudere, ut rem ſenſibus obviam,noſtris,Gabucini,Benevenij, Arabumque oculis manifeſtam,negare auſis? Eia; Nullum animal tot fætus edat cucurbitinos? quidni,obſecro? quum una puella,ſumpto ad lumbricos necandos medicamento, ſeptuaginta (teſte Gabucino) ac ſeptem teretes ſupra centum dejecerit? ut omittam quæ de horum admiranda multitudine Benevenius vir probatæ fidei (cap.85.) commemorat. Quod vero loci in capacitatem obtrudis, id ſi pro argumento objicis,lepidè erras.

Etenim inteſtina non ſolum quot ſunt in cucurbita, ſed ipſam quoque cucurbitam præparatam ſuſcipiant. Ludis autem non lædis Avicennam & Arabes ultima objectione: quandoquidem in diſſectis cadaveribus cucurbitini vermes tænia involuti conſpecti fuerunt,non igitur ex ani violenta expulſione, vel modo excretionis, cucurbitinam formam aſſumpſerint; ut tu vel malitioſè fingis, vel potiùs imperitè credis. Concludo igitur cum Gabucino, Cucurbitinos & eſſe lumbricos, & latum lumbricum Tæniam dictum, non revera eſſe lumbricum, imo ne animal quidam; ſed ὑμένα περὶ ἐντέρου ξύσμα λευκὸν, ut Hippocrates vocat, hujuſmodi Cucurbitinis loricatim poſitis repletum. Aſcarides ἀπὸ τῦ ἀσκεῖν nomen obtinent: quoniam ijs affectos mordicatione & pruritu valdè exercent. Alij ab ἀσκαρίζω, Moveo, derivant. Iumentarij veteribus dicebantur,quia rarius in hominibus, ſæpiùs autem in equis,canibus,gallinaceis,

linaceis, boumque genere apparent. Imò tam infrequenter olim homines vexabant, ut Hippocrati Celſoque ejus ſectatori aut ignoti aut mentione indigni viderentur, qua de cauſa ſiluerunt eorum hiſtoriam, quum de reliquis lumbricis fuſè dicerent. Sunt autem teretibus lumbricis ſimiles, ſed & breviores decuplo (raro enim unciam excedunt) & pro qualicunque ſua longitudine craſſiores in extremo longaone & ani fibuli initio reperiuntur, vehementem horum locorum pruritum excitantes. Galenus in lib. de linguis Hippocratis ſcribit, Aſcaridas vocatos eſſe à Coo ſene *μακρὰς ἕλμινθας, id eſt*, longos lumbricos; quam nobis difficultatem facile ſuperat Mercurialis, quum pro *μακρὰς, μικρὰς* legendum rectè monuerit. Quinetiam licet, pro ratione craſſitiei & latitudinis, longi videntur; ſunt tamen, factâ ad teretes comparatione, breves ducendi. Horum atque teretum varij, pro materiæ cibi vel coquentis caloris differentia, colores: Cucurbitini verò ſemper. Vnde ego conjicerem hos ſolos, è ſola pituita, illos ex omnibus humoribus recrementiſq; originem habere. Prodeunt perſæpe magno ſimul numero, & ante excretionem valde pungunt.

CAP. XXXII.

De Lumbricorum Inteſtinorum ortu.

M*Aterialem* Lumbricorum cauſam Ariſtoleles lib. 5. gen. & Hippocrates ante eum, 4. morb. ſtercus ponunt. Oribaſius lib. 3. aph. 30. atque eum magiſtrum ſecutus Montanus, ex omni humorum genere gigni animalia inteſtinorum exiſtimarunt. Quos dum hallucinatos putat Mercurialis, pleno ipſe meridie cæcutivit. Sed argumenta ejus examinemus. Non fieri è ſanguine compertum eſt (inquit,) quia ſanguis nunquam ad tantam putrefactionem provenit, ut ex eo gignantur animalia. Tum etiam ex Alèxandri Tralliani ſententia in venis animalia naſci non poſſe affirmat. Verùm, primo argumento experientia nervos præcidit; ſecundum Rhaſis, Loppij, Plinijque auctoritas ſatis jugulat. Non etiam gigni poſſunt ex humore melancholico, quia frigidus & ſiccus; non ex flava bile, quoniam amareſcit: amaris autem rebus non nutriuntur, ſed interimuntur hæc animantia. Cui opinioni licèt Ariſtotelem, Hippocratem, Galenum. 4. ſimpl. med. Aeginetam, lib. 4. cap. 27. patrocinantes inducit; quid tam tamen exile ac iſti omnes? Norunt enim lanij in oviû ſplene, melancholici humoris fonte; & in boum felle, bilioſi & Aloectici illius ſucci receptaculo; innumeros aliquando viſos eſſe lumbricos. Neque ſane video cur minus ex bile flava vermes, quam in abſinthio; ex melancholia quàm in lapidibus; ex ſanguine, quam in ſaccharo naſcantur. Cæterum niſi ex illis oriuntur, cui tandem materiæ debent principium? Reſpondet Patavinus Medicus: *Remanet igitur, ut duntaxat generari poſſint ex pituita cruda*: quam ſcilicet vel nimia ciborum optimorum quantitas per caloris inopiam; vel malorum quantitas corrupta per depravationem peperit. Quæ licet ſententia Galeno, Aeginetæ, Aetio, Avenzoari, Avicennæ, Columellæ, Celſo, Alexandro, noſtroque imprimis Mercuriali vehementer placet: rectius tamen Hippocrates mea ſententia, qui non ſecus animalia in Microcoſmo gigni, ac majori in mundo exiſtimavit: Sicut igitur habet in ſe terra omnigenum humorem, calorem, ſpiritum, ut naſcentia nutrire poſſit: *ὥσπερ ἔχει καὶ ἄνθρωπος ἰκμάδα παντοίην, ὥστε τρέφειν τὰ φυόμενα*. Quinetiam quum hæc animalia terræ illa inteſtina per omnia repræſentent, iiſdem ſanè principijs utraque frui nemo ſanæ mentis negârit. Quæ terræ pituita ineſt? gignit tamen paritque teretes, cucurbitinos,

curbitinos, aſcaridas, omniſque generis Lumbricos, imò optima tepidiſſimaque terra ijs abundat: tantum abeſt, ut ex crudis corruptiſque tant[illegible] humoribus originem ducant. Nonne [illegible]m ab hominibus ſanis atque valentibus Lumbricos dejectos quotidie videmus? Equidem novi Francofurti ad Mœnum Flandram quandam, quæ ab ineunte ætate ad quadrageſimum uſque annum Teretes diurnè aliquot ejecit, citra ſalutis diſpendium: neque unquam ab ijs male habuit. Concludimus igitur ex omni corporis humore cruditiuſculo naſci poſſe Lumbricos; non ſolum ex pituita minus concocta vel corrupta. Formalis cauſa à calore pendet interno, blando, miti, benigno, animante & vivifico: in quo illa fictrix Caleodea Naturæ vis (utor Avicennæ verbo) ignis ſecreti gradibus colores illinit, formamque latam cucurbitinam, (& aliquando lacerti, bufonis, bruci, erucæ, anguis, anguillæ, ut in hiſtorijs legimus;) ludens ſuperinducit. Hæc guſtum tactumque & motum ſubminiſtrat: hæc illam ſugendi vim, qua ſuccos inteſtinis illapſos avide atque validè prolectant. Abſque iſto fuiſſet, calor alter illé [illegible] materiam forte putrefactione alteratam diſponeret; nunquam autem animalis ei formam & ſchema conferret. Non enim quia inteſtina teretia, Teretes propterea Lumbrici procreantur, ut quidam ſomniant: ſed externa forma ab interna pendet, ſpirituſque de animæ ipſius ſinu depromptus, ſine cælatore aut fabro ſpecies effingit. Qui ſpiritus, efficiens cauſa mediata eſt; Deus autem ipſe [illegible] hic rebuſque alijs habendus: in quo, ut nos, ita Lumbrici, movent, ſunt, atque ſentiunt.

Finalis cauſa uſum monſtrat: qui Dei omnipotentiam & Naturæ Majeſtatem, tum utriuſque ſingularem in homines providentiam curamque declarat. *Vſus.* Colliguntur quippe in nobis putridæ ſuperfluæ & excrementitiæ nonnullæ partes, quas benignior naturæ manus in Lumbricos vertens, corpora depurat; quemadmodum pediculis à longo morbo ſcatere, inter bonæ valetudinis ſigna habemus: abſumunt item multas in hominum corporibus humiditates, & niſi certum numerum tranſierint (tunc enim alimentares depaſcunt ſuccos) inteſtinis maximo ſunt commodo. Tantum abeſt, ut per ſe inter morbos, vel cauſas morborum à Medicis cenſeri debeant. Inter concauſas, locum tantùm & Regionem refero. Nam licet pueris magis quam adultis, fœminis quam viris; peſtilenti tempeſtate quam ſalubri, autumno quam Vere; malæ quam exactæ diætæ hominibus frequentius accidant; tamen unamquamque ætatem, ſexum, conditionem, tempeſtatem, diætam, comitantur; ne aliquis ab ijs fuerit tali privilegio immunis. Locis duntaxat & Regionibus immunitas quædam conceditur, pro quorum naturâ, in his multi, in illis nulli vermes naſcuntur. Siquidem Lumbrici non omnes inteſtinorum partem quamcunque occupant; ſed Teretes duntaxat in gracilibus; Aſcarides in longaone tantùm; Cucurbitini in omnibus ſoli procreantur. Sunt item Theophraſto, Plinioque teſtibus (lib. hiſt. pl. 9. cap. 2. lib. nat. hiſt. 27. cap. 13.) gentium & Regionum differentiæ non mediocres: nam lati, ſeu Cucurbitini Lumbrici, Ægypti, Arabiæ, Syriæ, ac Ciliciæ populis familiares: è diverſo, Thraciæ, Phrygiæ incolis ignoti; imò quum eodem confinio Bœotij cum Athenienſibus copulentur, illi frequentiſſime laborant Lumbricis, hi quaſi privilegio donati eos non ſentiunt. Quæ ſanè ille ſolus mirabitur, aut cum figmentis ponet, qui terrarum naturas pro ſitu ſyderum, ventorum natura, ac glebæ ipſius conditione variari neſcit. Amnis (referente Ariſtotele lib. de nat. anim. cap. 28.) in Cephalenia inſulam dirimit, cujus circa alterum latus eſt Cicadarum copia, ultra alterum nullæ. In Prodoſelenâ via interjacet, cujus ex una parte Cattus gignitur, in altera gigni non poteſt. Terræ Bœoticæ in Orchomenio lacu talpæ habentur multæ; at in Lebadio viciño, nullæ ſunt;

neque aliunde portatæ terram confodiunt. In Ithaca inſula lepores vivere nequeunt, nec in Sicilia formicæ equeſtres, nec in Cyrenenſi agro ranæ vocales; nec in Hibernia (ut novimus) aliquod venenatum genus: cujus rei argumentum ſolus is dixerit, qui ſine baſi terram medio cœlo ſuſpendit. Neque enim mihi ille oculus, quo hoc videam; nec animus ut intellectu majora unquam affectem. ——*Vos iſthoc Delia proles,*

Queis ſolium ſedemq́; Iovis ſcandiſſe libido eſt.

CAP. XXXIII.

De Signis & curatione Lumbricorum ex Gabucino.

L*umbricorum* igitur notas, ab ijs qui Teretes vocantur exorſi, dicamus; tum quia frequentiùs hi pueros vexant, tum quod ſæviora inferunt ſymptomata; de quibus Paulus hoc pacto ſcribit. Sequitur autem eos qui Teretes Lumbricos continent, ventris & inteſtinorum morſus; tuſſis cum exigua ſatietate irritans & moleſta; nonnullos ſingultus comitatur: alij dormientes ſaliunt, & abſque ratione expergiſcuntur; aliqui clamitando ſurgunt, ac rurſus ſopiuntur; arteriarum curſus inæquales; febres abſque ordine, quę cum extremorũ perfrictione tertiam, interim quartam die vel nocte acceſſionem ſine ratione habet. Pueri ſupervacuè mandunt, & linguam exerunt; dentibus ſtrident, connivent oculis, taciturnitatem diligunt, excitantibus iraſcuntur: malæ per exigua intervalla modó rubent; modó livent: ſi vero ad ventriculum procurrunt, nauſeam, morſus, & inappetentiam faciunt; & ſi cibum capere ægrotantes coguntur, vix deglutiunt; & ſi quid accepêre, revomunt: multas quoque venter ciborum corruptiones excernit, & inſtar tympani inflatur: reliquum corpus non ex ratione macreſcit, neque eſurie, neque evacuatione modica ſuborta. Hæc autem eveniunt, dum animalia per inteſtina ſerpunt roduntque: febris autem calor vapores ſurſum cerebro pravos tranſmittit, ex putrida in ventriculo collecta humiditate exhalantes. Hæc Paulus. Aetius vero in hunc modum, ex Herodoto: Cæterùm (Inquit) hoc malo affectos incredibilis morſus ſtomachi ac ventris comitatur, tuſſiculæque tenuiſſimæ ac frequenter irritantes, quum tamen nihil rejiciatur; in ſomno tremunt, & præter naturam exurgunt: quidam vero & linguam foràs exerunt, oculoſque claudunt, ac taciturni ſunt, excitanteſque moleſtè ferunt, ob imbecillitatem vigilare nequeuntes. Quidam autem oculos ſanguine ſuffuſos habent, & pulſum inæqualem, obſcurum, deficientem, ac recurrentem: quibuſdam etiam appetitus dejectio accidit: Pueris inſuper dum dormiunt, manducatio linguæ; cui accedit conformatio oris in modum lactentjum, ac cibum accipientium: verùm hæc pauco tempore, & per intervalla fiunt. Aliqui verò infantes præter rationem & cum clamore exurgunt, citoque rurſus collabuntur. Aliqui etiam dentibus ſtrident: quod contingere veriſimile eſt animantibus cibum attrahentibus, mordentibuſque ventrem ac inteſtina. Iam verò & ad ſtomachum quoſdam proceſſiſſe conſtat, nauſearumque ac morſuum cauſas fuiſſe. Sæpè etiam per ſeſe ſurſum rejectantur; aliquando vero cum pituitoſo quopiam humore. Quidam etiam infantes neglecti motu deſtituuntur, ac refrigerantur; atque inſtar eorum qui animo linquuntur, tenuem quendam ac frigidum humorem exudant, & ut plurimùm liveſcunt. Contingit autem aliquando faciem fieri rubicundam, maxime circa malas; verùm color hic rurſus in pallorem ſolito majorem tranſit. Alij autem inſtar delirantium peregrina verba loquuntur in ſomnis; alij

alij decubitum tranſmutant, continuè dormientes, angoreque vexantur, atque ex loco ad locum ſeſe viciſſim projectant: verùm paucos omnino ex his plorare conſtat; plerique enim in mentis inopia ac taciturnitate degunt. Porro qui a Lumbricis rotundis infeſtantur, etiam cibum averſantur; & ſi quid acceperint, revomunt, aut nauſeabundi vix deglutire poſſunt: febres enim in eos cum vehementi extremarum partium refrigeratione irruunt. Quibuſdam autem venter ad tympani modum inflatur. Hæc Aetius. Quas vero ex Hippocratis ſententia notas recenſet, hæ ſunt. Lumbrici circa alvum his ſignis deprehenduntur. Si ſomnolenti ſint, non permittente morbo; & extremæ partes frigidæ, & cordis morſus; urinæ conturbatæ; & lingua humectatur. Item qui animantibus in ventriculo abundant, ſputo replentur: & ſi tenuis quiſpiam prodierit Lumbriculus, amplius non ſpuunt. Quicunque igitur in ore ventriculi Lumbricos habent, ferè in totum ipſos vomitu rejectant; quibus vero in inteſtinis exiſtunt, ipſos infernè excernunt. Omnes autem nauſeabundi ſunt, vomuntque quæcunque acceperunt. His qui punguntur ſimiles ſunt, toroque corpore contrahuntur, ac repentè acervatimq; moventur; & tormina accidunt interaneorumque dolores. Evaporationes ad caput delatæ, vertigines inducunt. Quin & victus ratio, quæ præceſſit, oſtendet tibi Lumbricorum generationem, & reliqua. Hæ igitur ſunt Teretum Lubricorum notæ; quæ tamen non in omnibus ſunt omnes quærendæ (veluti inquit Paulus:) ſed quædam ac potiores. Poterant & multa ex neotericis huc conferri, niſi quæ dicunt, ab ijs omnia & magis ab Avicenna deſumpſiſſent.

Latarum tæniarum notas has Paulus ſcribit. Abundant interdum in non febricitantibus, interdum febricitantibus, in longis morbis ſuperveniunt, morſus ſtomacho inferentes, appetitumque ad cibos intemperatum. Eſcam etenim ita devorant, ut alia opus ſit: quæ niſi præſto adſit, morſus inferunt vehementes: tenuitas corporis cum imbecillitate, quadamque inæqualitate contingit. Infallaciſſimum vero indicium eſt, quod cum alui excrementis corpuſcula quædam cucurbitæ ſeminibus ſimilia excernuntur. Hæc Paulus: à quo non diſſentit Aetius, niſi quod quos ventriculo inferunt morſus, dicit eſſe continuos, atque appetitum ad eſcam inexplebilem: & quod cibi aſſumpti celeriter in excrementa commutantur. Conſequitur affectos corporis imbecillitas cum tarditate, aſſiduuſque famis ſenſus: quod enim vivificatum eſt in inteſtinis, ubi recens exhibitum cibum conſumpſit, poſtea ipſa ſolida corpora arrodit. Minimè vero fallax ſignum erit, ſi cum recrementis quædam cucurbitæ ſemini ſimilia excernuntur. Quas verò Hippocrates notas recenſet, Hæ ſunt. Scribit enim ad hunc modum. Species autem alia hujus eſt, quæ veluti ramenta alba inteſtinorum exit, quæ has notas habet. Nam veluti cucumeris ſemen dejicit, quumque jejunus eſt, jecur petit, vexatque, ſpuitque multum: quandoque non: quadoque cum vehementer jecur vexat, vocem intercipit, multumque ſpuit, poſtea ſiſtitur: & inteſtinorum maximus interdum dolor innaſcitur, quandoque ſcapulæ dolitant, illicque ſiſtitur: quandoque hæc latæ tæniæ ſigna dantur. Qui hanc beſtiolam habet, ſemper fermè validus eſt, cum verò debilitatur, vix ſuſtinet, reficiturve. Tænia enim earum rerum quæ ventriculum intrant, partem aliquam ſumit: qui ſi curatur, ſaneſcit; ſin minus, tænia quidem ſponte non exit, nec perimit, ſed conſeneſcit, & quæ ſequuntur. Aſcarides vero imâ aluo, circa quam conſiſtere diximus, vehementem pruritum inferunt ferè ſemper, veluti Paulus & Aetius ſcripſere; & animæ quandoque, uti ferunt, defectionem. Id enim nominis notatio indicat: aſſiduè enim commoti, animal continuò extimulant, & exercent. Qui ab his cruciantur, præcordiorum gravitatem, ac dorſi perſentiſcunt. Horum notæ ex recrementorum potiſſimùm graveolen-

Latarum ſigna.

Aſcarides.

tia ſumuntur. Qui Lumbricis tentantur, ijs initio oculi tranſlucent ſtatim, genæ liveſcunt, noctu frigido ſudore profluunt, ora pallent, ſaliunt in ſomno: die febris magis accenditur, lingua labiaque areſiunt, oris fœtor plurimum adeſt, facies pallet, nauſeæ crebrique vomitus adſunt, cibos averſantur, dentibus ſtrident, nocte præſertim; linguam exerunt (nam & commanducare videntur:) expergeſcentibus iraſcuntur; aliena verba loquuntur, lethargi interdum fiunt, præterquam quod paleas colligunt, capitiſque dolorem patiuntur: in ſomno clamant; increſcente morbo cor ſupra modum palpitat, vox interſecatur, arteriarum pulſus imbecilles fiunt: quandoque ſupremo cruciatu diſtenſionibus comitialiter ore ſpumante torquentur, venter veluti tympanicis intenditur: tum interceſſiones, tormina, vel colici dolores cum fluore alvi lyenterico quam plurimum ſentiuntur; alvus interdum ſupprimitur, excrementaque dura egerit. Hactenus Lumbricorum notæ; eorundem præſagia proſequamur. Prognoſtica vero, quantum ad aliorum morborum curationem ægrotantiumque conditionem cognoſcendam conferunt, quum omnes, tum vel maxime Hippocrates in Prognoſt. abundè demonſtravit; qui in primi libri initio de prudenti medicò prodidit: præſertim enim hic prædicens coram ægro præſentia præterita ac futura, quæque ægrotantes omittunt, enarrant; creditur agnoſcere ægri conditionem: atque hinc fit, ut homines audeant magis ſeſe concredere medico. Quoniam vero difficile admodum eſt hujuſmodi præſentire, niſi quis artificioſa utatur conjectura; (voco artificioſam conjecturam, quæ propè ad veritatem acceſſerit:) hanc verò quis difficilè conſequi valeat, niſi vires omnium quæ in arte ſunt didicerit, memoriæ mandaverit, atque diligentia omni adhibita ſeſe in operibus artis exercuerit. Res vero cognoſcentur hoc pacto. Si quis ſupponens eſſe aliquam vitalem virtutem, ſummopere curet, ut agnoſcat ejus ita in robore, veluti ut in imbecillitate diſpoſitionem: ubi vero in his exercitatus fuerit, ſtudeat deinceps, omnes morborum tam in magnitudine quàm etiam in more differentias, & poſthac futuri ſtatus præcognitionem perdiſcere. Vbi vero hæc omnia didicerit, tunc ſeſe exerceat in comprehendenda per exquiſitam conjecturam tam morbi magnitudine, quàm ægrotantis robore, & quanto hoc tempore poſſint perdurare: Multum vero ad hoc illum juvabit in operibus exercitatio. Priùs vero quam ea omnia, quæ diximus, diligenter didicerit, nihil ægrotos intuendo proficiet. Hac igitur methodo Medicinam profitentes, nunquam ullam calumniam ſubibunt, neque curando, neque præſagiendo: id quod celeberrimis quibuſdam medicis interdum accidiſſe ferunt. Hinc itaque colligi poteſt, cur alijs alij fortunatiores medici adjudicantur, & quam mendax, quicunq; is fuerit, qui Medicum fortunatum oportere eſſe dixerit: quod quam abſurdum dictu fuerit, Eraſiſtratus olim, & Galenus demonſtravere: Medicum dicentes tum mente exercitatum in omnibus, tum diligentem, tum etiam naturâ prudentem eſſe debere: ut omnibus inter ſe collatis, unam prædictionis ſummam, quæ & ſibi & laboranti ſit ex uſu, valeat comparare. Tanta enim prædictionis vis exiſtit, ut ſemper vel magna ex parte præſagia eveniant, ubi ipſe qui curat, medicus optimus eſt, & æger nihil deliquit. Quoniam vero, ut conſtat, ex prognoſticis Medicus immortalitatem ferè conſequetur, tum maximè ex ijs quæ ad hunc ſpectant affectum, gloriam ſibi comparabit, ægrotantibus, qui plurimùm pueri ſunt, neſcientibus, vel verbum quidem morbi eos affligentis exponere. Cum igitur huic affectui ſummopere neceſſaria præſagia ſint: quæcunque de ijs veteres dixere, huc conferre non cunctabor. Paulus ergo Galeni maximus æmulator, de his ad hunc ſcribit modum; Circa febrium initia geniti, ſubſiſtentiam habent ex ſubjecta corruptione: circa conſiſtendi vigorem, ex morbi malignitate: circa declinationem, omninò

Prognoſtica.

ad

ad melius proficiunt. Ait enim Hippocr. Bonum eſt Lumbricos teretes exire, ad Criſim eunte morbo. Aetius verò ex Herodoti medici ſententia ad hunc modum: Lumbrici in febribus & abſque febribus fiunt; multitudine, magnitudine, colore, & tempore invicem differentes. Circa enim morbi principia geniti, ſubſtantiam ex ſubjecta recipiunt corruptione: circa conſiſtendi vigorem, ex morbi malignitate; circa declinationem, ex tranſmutatione ad melius, qui & celeriter excernuntur, naturâ eos ad exteriora non ſecus atque cætera excrementa propellente. Deteriores verò ſunt majores minoribus, multi paucis, rubri albis, & viventes mortuis. His neoterici addunt: incipientibus acutis morbis, ſi Lumbrici teretes vivi dejiciuntur, peſtilentes morbos indicant; inclinantibus autem mortui, malum quoque augurium faciunt, inter utrumque tempus quoquo modo appareant malo eſt. Obid fortaſſe, quod febris inſequens Lumbricos, ſemper malum ſit; Quia Lumbricorum materiam abſumit. Accidit etiam, quod Lumbrici ex febre inflammantur, & incaleſcant, contorquenturque ac moventur; ut eo magis Lumbricis affectos moleſtent & afficiant. Addunt præterea experimento conſtare, Lumbricos eſſe in ventre, ſi manè pueris ſupra ventriculi oſculo frigida ſpargitur: nam in unum congregabuntur locum. Lumbrici ſanguine conſperſi dejecti malum: inteſtinorum enim noxam valde magnam indicant, eorundem vomitu dejectio, malum; ſi quidem ventriculum vitiatis humoribus refertum indicat. Frequens puellorum anhelitus ac frigidus, tumeſcente adhuc corpore, lethale, ſequenti enim die mortem denunciant. Si ægrotantium oculi aliquantiſper compreſſi, aſſidentium digitis non clauduntur, mors proxima eſt. Sunt qui, Alſaharavij fortaſſe authoritate perſuaſi, dicunt, aſcaridibus infeſtatos brevioris vitæ fore. Scrupus verò non mediocris ſupereſt diſſolvendus; quo enodato, finem ijs quæ ad prognoſtica ex Lumbricis ſumenda ſpectant, imponam. Aetius viventes mortuis deteriores Lumbricos ſuprà paulo dixit. Rhaſis verò, atque ipſum ſequutus Avicenna, oppoſitum ſentiunt, mortuis vivos ſimpliciter præferentes. In qua quæſtione, ut alios mittam, illud mihi dicendum videtur, firmius ſemper eſſe judicium quod ex mortuis ſumitur, ut quos neceſſe ſit expelli, nec ſuapte ſponte exire. Hippocr. nihilominus ſequor, qui quodam in loco τῶν γαστέρων (inquit) αἱ ὑπερβίαι ταραχὰς φέρουσιν, οἷον ποσιδωνίη, καὶ τὰ θηρία, δια ἐμποιεῖ. *id eſt*, ventrium abundantiæ perturbationem ferunt, veluti poſſidoniæ, & Lumbrici qualia generant. Quibus verbis nos monet, ut diligentiùs conſideremus, qualia Lumbrici generant ſymptomata, quandoquidem ſi citra aliqua συμπτώματι egrediuntur, bonum protendunt. Sed & clariùs alibi per hæc verba: Ἐπιτήδειον δὲ καὶ ἕλμινθας στρογγύλας ἐξιέναι, μετὰ τοῦ διαχωρήματος πρὸς τὴν κρίσιν ἰούσης τῆς νούσου. Lumbricos verò teretes idoneum eſt exire cum excrementis, morbo in judicationem eunte. Ita ut per hoc intelligamus, ſi alio dejiciantur tempore; Symptomatis potius fieri ratione, quàm naturæ vi, & propterea vel corruptionem, vel malignitatem indicare, veluti Paulus & Aetius diſtinxere.

Quoniam autem Lumbricorum curativam methodum rectè moliri non poſſumus, niſi in quo vagantur venter rectè habeat: neque hic, niſi univerſum corpus: hoc vero victus ratio optimè diſponat; ea imprimis eſt optime inſtituenda, ut ſine qua fruſtra in tuenda reparandaque valetudine tentantur auxilia. Hæc enim tam præclara & ferè potior Medicinæ pars eſt, ut admirabilis ille Cous, Celſus, Galenus, Plinius & veteres medici omnes, nunquam illam ſatis laudare potuerint. Ea Aſclepiadi olim tanto fuit in pretio, ut φαρμακευτικὴν, *id eſt*, curativam per medicamenta methodum, penè omnem ſuſtulerit, ad hanc ut ſeſe totum converteret: conſiſtit autem hoc non ſolum in quantitate, qualitateque cibi ac potus, ſed & omnibus his quæ (velimus nolimus) *Curatio.*

nobis

nobis occurrunt; veluti ſomno atque vigilia, motu & quiete, tum corporis totius tum ſingularum partium abundantia & inanitione, animique affectibus; præcipuè vero in ambiente nos aëre, qui non ſolum extrinſecus ſemper adhæret, ſed in intima corporis noſtri penetralia, per inſpirationem continuò adigitur. Quod igitur ad ea, quæ aſſumuntur, attinet, veluti ſatis per ſe nota, non exequerer; nemo enim eſt qui neſciat, maligna pravique ſucci, & varia edulia, maloque ordine ſumpta, cruditates, & Crapulas, maximum corporibus noſtris & animis detrimentum afferre, niſi quod multa quæ alijs affectibus noxia ſunt ciborum genera, his utilia conſpicimus. Ea igitur veluti πάρεργον, *id eſt*, præter inſtitutum attingemus; ſi priùs quæ Paulus ſcribit ſub, unxerimus: Eſcæ patientium lumbricos ſint boni ſucci, quæ facilè diducantur, atque ad membra tranſeant, nec cauſam foveant, nec vires comminuant.

Quamobrem, vinum concedimus aquoſum, cibumque crebrò exhibemus: tum propter id, tum etiam ne lumbrici morſus inferant. Si adſit ventris profluvium, indicio eſt multos gigni cibo non diſtributo, miſcendaque eo caſu ſunt ſorbitionibus vel pyra vel cotonea. Iuvat mirandum in modum deuterius panis addito aniſo, fæniculo, vel ſale ſubactus, vel qui συγκόμιστος, i. medius inter furfuraceum & ſimilagineum nuncupatur; ita dictus, quòd in eum συγκομίζεται, i. congeritur ſimul furfur, utriculi, & ſimila. Nominant autem eundem panem αὐτόπυρον, quoniam ὅλος αὐτὸς ὁ πυρὸς, i, totum ipſum triticum, nulla ſui dempta parte in panificum cedit. Oportet autem & triticum ipſum ex quo farina ſumitur, ex illis eſſe quæ generoſa dicuntur: quædam enim ex his multum furfuris continent, quæ ignobilia nominant; quædam vero ſiliginem, quæ, veluti diximus, generoſa vocant. Vinum autem quod aquoſum quidem eſt, cæterum leviter adſtringit, idoneum cenſetur. Aviculæ item montanæ eſui dantur, & ſylveſtris pullus columbaceus, ſenecio viridis, ac hirci barbula, jus ciceris atri, & braſicæ, capparis, colymbadeſque commanducatæ; & cum Synapi, (modò febris non adſit:) cætera ſumant obſonia; acetoſa item atque oleoſa laudantur. Panicum quoque (quod mel frugum Diocles appellavit) durantiſſimum; ſiquidem inter fruges exiſtimantur: halyca inſuper in myxorum decocto, & ptiſana cum multo oleo Omphacino; lupini præterea, naſturcium, beta, menta, apium, raphanus, muria quoque commanducata, juvant. Pueris in potu ante omnem cibum myxorum decoctum admixtâ mentâ exhibendum: Lac ſummopere damnatur, veluti piſces & legumina, & quicquid frigidæ craſſæque materiæ fuerit, ac feræ concoctionis. Panis verò non fermentatus lumbriculos gignit (is enim nemini prorſus eſt accommodus) & omnia humida, & quæ facilè intus vitiantur.

In omni autem Lumbricorum genere abſtinentia maxime prodeſt, qua eorum generatio prohibetur: at quum infeſtant, exiguo cibo ſed frequenti utendum: qui maximè convenit, cum laceraſſe deſinunt. Qui vero Aſcaridibus infeſtantur, cibis boni ſucci uti debent, & qui facillime concoquantur: ne ſcilicet illorum vires ad rectum inteſtinum pertingant. Namque nutrimenti idonea pro eorum generatione materia conſumitur. Hactenus quiaſſumuntur cibi ac potus. Reliqua verò quinque genera, quæ non uſquequaq; ſunt manifeſta, ſumma etiam cum brevitate pertractabimus, à ſomno exorſi. Is brevis admodum non ſit, nimiſue longus: nocturnus potiùs quàm diurnus, duabus (quod minimum eſt) horis à cibo. Longa præterea ocia lædunt, exercitium prandium præcedat, quies ſequetur, nec quilibet motus exercitiū putandus, ſed ille tantùm per quem reſpiratio permutatur; niſi fortè ſumpto adverſus lumbricos medicamento; tunc enim equitatione opus eſt, aut curſu, quibus corpus concutiatur: ſiquidem faciliùs emittuntur acri exercitatione aut labore; hæc vero difficile à pueris obſervantur. Danda porrò eſt opera, ut alvus bis eat; quod ſi non ſponte fiat, molli balano, vel clyſmate aliquo citanda

tanda ex ijs confecto, quæ in hiſce affectibus ex uſu eſſe ſolent. Animæ omnes affectus, quicunque ſint, omnino ſunt fugiendi; veluti rixæ, iræ, triſtitiæ, majoreſque curæ & cogitationes, mæſtitiæ, timores, invidiæ, & id genus reliquæ perturbationes, potiſſimumque à cibo. Siquidem alterant, atque à naturali ſtatu corpus avertunt. Frigora vitent, Aquilones; nec nudis obambulent pedibus. Aer verò, ut nos ſemper ambit, eligi pro arbitrio nequit: eſt enim interdum præſidium; cauſa interdum vel faciens vel fovens; præſidium quidem certè in præſentiâ erit, ſi modicè calidus ac ſiccus fuerit, puruſq; & clarus & tranquillus: morbum præcipue fovebit, quando frigidus valdè, vel humidus & auſtro vel aquilone commotus, vel nimio calore vires diſſolvens; qui tunc arte in hunc modum parabitur, ſi in cubiculis ex juniperi, citri arboris, ac perſicæ lignis ignis ſuccendatur; alijſq; id genus lumbricis adverſantibus. Suffimentis etiam adhibitis ex abſynthij coma, perſicæ arboris folijs, citrij mali corticibus, punicæ arboris radicibus, una cum filice atque hedera. Illud verò inprimis confert, quod ex myrrha & aloe paratur. Aliud quod & animæ defectæ lumbricorum vitio ſuccurrit: Ambaris denariûm pondo duûm, moſchij denarij pondo unius, gummi arabici denarium pondo quatuor, roſarum, ſantalorum, caryophyllorum, cypri, thuris, ſingulorum denariûm pondo tantundem. Galliæ moſchatæ, quam vocant, denariûm pondo ſex, agallochi in carbonem converſi denariûm pondo viginti, carbonum è palmitibur vitis extinctorum, quod ſatis eſt, roſaceo aceto excipiuntur.

Lumbrici vehementioribus præſidijs adeò ſæpè irritantur, ut ad convulſiones, animi deliquia, interitumque pueros demùm perducant. Non igitur temerè neque utcunque ſunt ea exhibenda. Quoniam vero diverſis qualitatibus medicamenta ad lumbricos vel enecandos vel educendos idonea credûntur, ideo in univerſum excalfacientia, exiccantia, incidentia, acria, amara, ſalſa acidaque, atque attenuantia præſidia medentur. Aut enim per acredinem occidendo, aut per amarorem ſubducendo, aut ad expulſionem invitando, aut per conſequentem ad ea quæ exhibentur lubricitatem, efficacia cognoſcuntur. Extrahuntur autem ſimul, ut veriſimile eſt, per ſorbitiones vias lubricas faciente, aut etiam per innominatam aliquam efficacem qualitatem. Sunt ex refrigerantibus quædam, quæ peculiariter lumbricos pellunt; quædam occulta quadam vi, veluti cervini cornu ramenta. Sed quæ lumbricos necant inprimis ſunt exhibenda, quoniam quoad vivunt, occaſionem nocendi ſemper habent. Siquidem difficulter pelluntur; & cum interfecti fuerint, protinus aluo per glandes extrudendi; alioqui tetro virulentoque vapore cerebrum afficiunt & corpus pariter inflammant, appetitumque & concoctionem oblædunt. Quoniam verò lumbrici plurimùm pueris obveniunt, qui difficulter tractari poſſunt, non reticendam cenſui miram (veluti Paulus appellat) methodum, per quam & aloe pueris & ſorbitiones per os injiciuntur. Inſtrumentum quoddam coquinarium, quod ζωμήρυσιν vocant, ſupinis ipſis detentis ori imponitur; & per clyſteridion válidûm habens αὐλίσκον, invitis aloe quanto magis fieri poteſt, intimiùs ore eorum diſtento impellitur: cujus meminit Pollux, non tamen quale ſit edocet. Cæterum quicquid ſit Zomeryſis, duo præcipue per ipſam conſequimur, & quod proclivis ſit deſcenſus, & quod proclivis ſit deſcenſus, & quod amaror deglutiendæ rei non perſentitur; altero vero inſtrumento, quod clyſteridion idem Paulus appellat, violenta fit impulſio. Concurrentibus autem ſimul natura & vi velociſſimus fit motus, re gravi inferiora petente, & ab eodem vehementiſſime impulſa. Aliud quoque Paulus inſtrumentum deſcribit, per quod liquores ano ſubjiciuntur, multis pervium foraminibus, quales ab utero Metrenchytæ nuncupantur. Aetius verò clarius his verbis: Ad quam rem corneam fiſtulam undequaque perforatam apparare oportet, circa fundum amplam, ac loci magnitudini

Catholica curatio lumbricorum.

nitudini

nitudini convenientem, quam ultra adſtrictiorem ani partem inditam cedria implemus, ita ut cedriæ immiſſio palam tum per amplitudinem, tum per tranſverſa undiquaque contingat. Cæterum quando ignota nobis ſunt hæc inſtrumenta, quum medicamenta ad lumbricos vel necandos vel educendos hauriuntur, pueri nares comprimito, óſque ſubinde dulci aliquo colluito vel acri; ac epoto medicamento lumbricos necante, ventriculus acacia, hypocyſthidève cum vino fovendus eſt. Idem præſtat & rhus obſoniorum, & anetum, & capparis in cibo. Quæ necant, cum dulci commodè dantur lacte aut melle, Oxymelitève aut ſyrupo quem vocant acetoſo. Quidam triduano potu pueros priùs ſatiant, mox medicamenta exhibent. Infundunt & eadem dulcia, ut ea animalia ad inferna detrahant. Si vero venter fluat, neceſſe eſt ut lumbrici tantum necentur: motus enim ventris eos dejicit. Quum verò appetentia fuerit oblæſa, cum alvo ſoluta; Lumbrici tantùm amaris ſunt necandi, quæ ſtypſi quadam ſunt prædita, veluti inter calida abſinthium, abrotonum, & centonicum: ex frigidis maliciorum, acacia, plantaginis ſuccus, portulaca: atque ejuſcemodi cætera.

Simplicia medicamenta calida contra lumbricos ex Dioſcoride, Galeno, Plinio, Scribonio, Largo, Serapione, Oribaſio, Paulo & Aetio.

Ex calidis, naſturcij ſemen omnes ventris lumbricos excutit, contritum ex aceto, vel vino potum: efficacius addito mentaſtro; aluum tamen turbat. Lupini farina cum melle delincta aut in poſca pota, & cum taurino felle extrinſecus umbilico illita eoſdem abigit. Ipſi quoque macerati & ſua cum amaritate eſitati idem poſſunt: decoctum inſuper ipſorum idem munus præſtat cum ruta & pipere potum. Abſinthium marinum per ſeſe, aut cum Oryza coctum, interaneorum animalia addito melle pernecat; magiſque cum abſynthio idem facit. Abrotanum idem præſtat, nimirum quum ſit amarum. Item Cardamomum eoſdem interficit. Hyſſopi præterea decoctum epotum, aut ejus herba cum melle delincta; Aſcarides & Lumbricos cum ſale & melle epota Calamintha necat: nec ſecus cruda coctave ſi eſitatur, vel ſi ejus ſuccus aut infundatur, aut potetur. Thymi prætereà decoctum; veluti & Ruta fervefacta ex oleo & pota, eoſdem exigit. Vinum item cedrites, & cedria ipſa: Omphacinum oleum largiùs præſertim potum; nam & pro infantibus ad hos uſus ita immaturum exprimitur. Oenanthino idem effectus, qui Omphacino: contra enim ventris animalia laudatiſſimum eſt. Melimela, præterquam quod ventrem molliunt, animalia expellunt: quod qua facultate præſtent, (dulcia quum ſint, melliſque ſapore, à quo nomen ſumpſerunt, quæ potius ea alere deberent:) Ex eo colligitur, quod fortaſſe dejectam hoc cibo aluum, ea etiam ſequuntur; & quæ alioquin hæſiſſent, impetu excrementorum quaſi in torrente piſces, qui largiore per æſtatem imbre abundaverit, rapiuntur; ac deorſum feruntur. Ventrem enim ea mala mollire, inquit Dioſcorides lib. 1. cap. de Melimela. Braſſicæ item ſemen, ejus præſertim quæ in Aegypto naſcitur, potum lumbricos omnes pellit; quanto ea ſcilicet temperatura ſiccior eſt, & magis agreſtis. Idem facit cicinum oleum epotum. Myrrha etiam ſua amaritate tum necat, tùm ejicit. Hellenij decoctum; Scylla ex aceto & melle ſumpta, priùs tamen aſſata ſit oportet: alioquin interaneis maximè noxia cenſetur. Dant & ad omnes in aceto mulſo radicis corticem capparis. Heliotropij parvi herbam ſuam cum ſemine potam, adjecto nitro, hyſſopo, naſturcio, & aqua, latas, tereteſque tænias excutere, Dioſcorides lib. 4. cap. 1. ſcripſit. Paulus verò pro naſturcio, niſi vitium in eo ſit, cardamomum connumerat, lib. 7. cap. 1. Erucæ ſemen ex vino, corpori innaſcentes beſtiolas omnes arcet. Terreni vermes 7. aut 5. è paſſo poti, Lumbricorum genus omne depellunt. Amygdalæ amaræ, oleumque prodeſt. Agaricus cum melle, ſed moleſtè purgat; eſt enim ob levitatem ac fluxionem, quam facit ſtomacho, noxius. Styrax cum Terebinthina reſina devoratus: Aloe ex frigida aut lacte pota

pota, eadem, ſi decocto melli admiſta bibatur, ſine moleſtia educit. Tithymali ſemen, ejuſque ſuccus circa guttulas 5. cum caricis aut palmulis miſtus, Viticis folia, polypodium, Chamepythis, centaureum minus ex aceto tritum atque epotum. Item ejuſdem radicis pondus denarij unius cum cyathis tribus vini potum, juvat. Marrubium cum Abſynthio & lupino pari pondere in aqua mulſa coctum, & cum vino bis aut ter appoſitum, omnia ventris animalia pernecat. Coſtus ob amaritatem, quæ illi ineſt, Lumbricos pellit ex aqua. Dioſcord. verò lib. 1. latas ventris tænias tantùm pellere ex aqua & melle ſcriptum reliquit: quem locum interpretatus Marcellus, Verbum illud, & melle) veluti ſuppoſititium expunxit hac ratione, quòd contrarium, nec reſpondere lumbricorum curationi videretur. Excitantur. n. inquit, & aluntur dulcibus, non pelluntur lumbrici ventris; niſi forte mel ideo addi oporter, ut ſuavitate ejus decepti, lumbricis admiſtum Coſtum, utpote amarum, copioſiùs haurirent; non aliter quam in curandis pueris fit, quibus amaræ potiones aut viroſæ, dulci ſapore & jucundo aliquo odoramento circumlitæ porriguntur. In qua re veluti in ſcyrpo nodum quærere videtur (ut in Comœdia legitur,) à quo tamen alienum omninò eſſe teſtatur. Sive. n. in Dioſcoridis contextu mellis vox legatur, ſive non legatur, (ſiquidem id pro comperto nondum mihi eſt, nec Ruellius appoſuit) tat eſt amara medicamenta (qualia ſunt coſtus & id genus reliqua) ſemper ferè Dioſcoridem, Plinium, Galenum, & alios lumbricis curandis cum dulcibus, potiſſimumque melle mulſave, aut Oxymelite, eâdem quam Marcellus inquit lib. 4. cap. 57. ratione commiſcere; quam Paulus his verbis addidit: Quoniam verò nonnulli ſubinde amaras potiones veluti ingratas reſpuunt, ex ijs, quæ modo comprehenſa ſunt, dabuntur non manifeſto amara, i. aliquo dulci commiſta; veluti ſuprà paulo ipſe dicebat, omnia hæc medicamenta cum melle Oxymelitevè eſſe propinanda: ſive (ut inquit Lucretius) ut improvida illa ætas ludificetur, vel potiùs ut tali à guſtu recreata valeſcat; pueri. n. quam plurimum lumbricis obnoxij ſunt. Nihil igitur obſtat quin mellis vox addi debeat, Marcello præſertim ipſo in antiquis quibuſdam exemplaribus legi atteſtante. Cantharis ſimiliter levigata, & cum bryoniæ radice pota, lumbricos educit, Galeno authore lib. de compos. Theriaces. Ex frigidis, ſuccus auriculæ muris cum Zytho, ſingulorum cyathus unus. Seneſio. ——Comeſtus, plantaginis ſuccus, in aluo præſertim ſoluta, de cochleari, vel de ligula datus potui, ipſaque herba tuſa umbilico appoſita: Coriandri ſemen cum mali punici ſucco, & oleo, animalia interaneorum perdit, vel cum paſſo potum. Calida item beta cocta, atque cum allio crudo ſumpta, nitroſa, quâ prædita eſt facultate eoſdem educit; noxij tamen ſucci eſt. Punicum malum contuſum ex tribus vini heminis decoctum ad heminam, lumbricos pellit, ac tormina ejus etiam radicis ſuccus victoriati pondere eoſdem necat. Idem rhus facit Syriacus, atque atriplicis ſemen. Addunt neoterici, experimento conſtare dormituris acetum acerrimum epotum lumbricos educere. Inter ea verò, quæ plurimum valent, eſt corallina nuncupata, quę trita ac melli Oxymelitève commixta, mulſavè pota, mirandum in modum Lumbricos vel necat, vel ſeminecatos educit. Hæc verò à Corallij ſimilitudine, dum utrumque in aqua eſt, nomen accipiens, & quæ à ſexaginta ferè annis hactenus ad ejiciendos ventre Lumbricos magni uſus eſſe cœpit, lib. 4. à Dioſcoride & Galeno (ni fallor) Βρύον θαλάσσιον, *id eſt*, Muſcus marinus dicta: cui ſi ijdem peculiarem adverſus Lumbricos facultatem non attribuerunt, qualem in corallina, quam vocant, conſpicimus, non propterea putarim aliud eſſe Dioſcor. & Galeni βρύον, ab hac noſtra corallina. Siquidem ſimplicium medicamentorum ſingulas vires veteres non cognoverunt; vera etenim cujuſque natura non niſi medico effectu prænoſci poteſt.

Simplicia frigida contra lumbricos.

Opus

Opus ingens occultumque divinitatis, ex quo nullum reperiri majus poſſit. Plurima etiam inveniuntur hodiè, quæ apud majores noſtros non fuere inventa; nec mirum, quando eas agreſtes literarumque prorſus ignari experiuntur; utpote qui inter illas ſoli vivant: præterea ſecuritas quærendi obviâ medicorum turbâ; multis etiam inventis nomina deſunt; accedit ratio inventionis anceps, quippe etiam in repertis alias invenit caſus, alias (ut inquit Plinius) lib. 25. cap. 2.) Deus. Turpiſſima vero cauſa raritatis, quòd etiam qui ſciunt demonſtrare nolunt, tanquam ipſis periturum ſit, quod tradiderint alijs. Invidi quidem certè perinde atque illi, qui aut ſupprimunt veterum monumenta, aut omninò demoliuntur; quod quidem eò committunt, ut quæ in ijs ſcripta ſunt, ſibi ea attribuant, aut ſi præclari quid tradiderint, qui alienas opiniones ſcripſerunt, illud pereat. Si qui vero ſint, qui fieri non poſſe contendunt, ut eos latuerit, vim hanc Lumbricos educendi muſco ineſſe marino, ijs reſponſum velim, priſcos ſimplicium medicamentorum vires, quaſcunque noverunt, ſcriptis non mandaſſe. Si quidem multa Socratis ac Pythagoræ placita ſciuntur, quæ tamen ex eorum libris, quos nullos ſcripſere, non habentur. Plato etiam quum tot reliquerit libros, præter tamen literis prodita, alia etiam hominis placita autumant ejus diſcipuli, quæ non retulit in ſcripta. Nec illud βρύον ubicunque natum (veluti ferunt) æqualem habet facultatem; ſed certis quibuſdam Italiæ locis hoc expiſcantur pharmacopolæ, quod ſub corallinæ nomine venditant. Sed hoc ſatis: illud potius perſcrutandum, quum corallina ſalſum obtineat ſaporem, cur Dioſcorides, Plinius, Galenus & alij, refrigerandi vim illi tribunt: quando notum eſt omnia ſalſa calida eſſe ac terrea, amaris haud diſſimilia, quæ calida ſunt. An quod marina aqua ſalſa cum ſit, plurimum tamen habet in ſe potabilis aquæ, (Quod & ab Ariſtotele fuit olim ſatis demonſtratum:) per quam minus calida exiſtit? An etiam, quod multum terræ in ſe continet; atque ob id ſiccior eſt ac ſpiſſior? Quæ verò in mari proveniunt, ejuſdem cum ipſo facultatis eſſe neceſſe eſt. Ex eo igitur quod muſcus marinus in mari prouenit, ſpiſſandi vim illi tribuunt Dioſcorides, & alij: quæ vero multum in ſe continet aquæ potui idoneæ, & quà terreæ facultatis eſt, ea refrigerat. Omnes demum quos Lumbrici male habent, Ichneumonis pili (murem Indicum vocant) authore Paulo ſuffitu juvant.

Simplicia. Seorſim. Lumbricos. Teretes. Aſcarides. Latos educentia.

Teretes ventris Lumbricos ſedi ſuccus in vino potus, è ventre pellit. Abſynthites vinum epotum idem munus præſtat. Heliotropij majoris herba ſuo cum ſemine pota, addito nitro, hyſſopo, naſturcio, & aqua, eoſdem ejicit. Filicis fæminæ radix cum vini ℥iij. epota, Teretes, lataſque ventris tænias excutit; veluti Ruellius, Mareelluſque, Dioſcoridem interpretati unà contendunt. Galenus vero non teretes, ſed Aſcarides unà cum latis interficere eandem ſcripſit; ita namque lib. Therapeut. methodi, cap. decimo quarto ait. At Teretes quidem Abſynthium interimere poteſt, latæ vehementiora præſidia poſcunt, quale Filix eſt; adhuc autem, & quæ ἀσκαρὶς Græce dicitur. In hanc ſententiam Theopſtraſtus venit, qui filicem fæminam utilem ait contra interaneorum animalia lata melle ſubactam, & contra tenuia in vino dulci; ita namque Græce loquitur. Ἡ δὲ θηλυπτερὶς χρήσιμον πρὸς τὰς ἕλμινθας τάς τε πλατείας καὶ τὰς λεπτάς, πρὸς μὲν τὰς πλατείας ἀναλύομεν μέλιτι, πρὸς δὲ τὰς λεπτὰς ἐν οἴνῳ γλυκεῖ. Filix verò fæmina utilis exiſtit ad elminthas, & latos & tenues; ad latos quidem ſubigimus melle, ad tenues verò in vino dulci exhibemus. Conſtat verò Aſcarides tenues, & eſſe, & dici Lumbricos. Præterea Galenus, lib. de ſimpl. medicam. facult. 8. ſimilem huic fæminæ vim tribuit, qualem maſcula ſortita eſt. Illam vero latas tantummodo tænias interficere & non Teretes, ſcribit Plinius, lib. hiſt. 27. cap. 9. ad hæc utramque (tam ſcilicet marem quàm

quam fœminam,) inteſtinorum animalia pellere, ex ijs tænias cum melle, cætera in vino dulci, triduo pota; nec Teretes, nec Aſcarides excludens. Galenus verò uno in loco & Teretes & Aſcarides excludi: alibi vero Aſcarides unà cum latis interficere ſcribit. Quid igitur, in tanta authorum varietate ſententiarum, dicendum? An quod Filix fœmina omnia inteſtinorum animalia ejicit? ſimilem n. facultatem maſculæ ei tradit Galenus; potiſſimum vero latas tænias, ſecundo ab hoc loco Aſcarides, quæ quum ima inſideant alvo, validius præſidium, quale Filix eſt, expoſcunt, ut ejus vis illuc uſque perveniat. Quum vero latas & Aſcarides, de quibus minus videtur, ejiciat pellatque, & alteræ complectantur inteſtina, alteræ longiſſime abſint à ventriculo, facilius multò teretes, qui in ſuperioribus decumbunt inteſtinis, occidet. Non igitur Galenus ſecum pugnabit, quando ſatis ſibi eſſe debet, ut latas pernecet; quas ſi interimit, facilius Aſcarides; faciliimè omnium teretes excutere poſſit. Plinius vero, ut qui optime id noſſet, cætera (id eſt, & teretes & Aſcarides) pellere ait. Quod autem ita ait, liquet ex Paulo; lib. 7. ca. 58. qui in curativa methodo quum latorum, tum teretum Lumbricorum, filices meminit; quam tamen proprè latos excutere omnes unà convenere. Id ipſum Avicennas, 16. Tertij tract. 5. cap. 4. clariſſime oſtendit his verbis: Et medicinæ quæ interficiunt Aſcarides, validiores ſunt ijs quæ interficiunt longos; & quæ Aſcarides & rotundos occidunt, longos etiam interficiunt. Gith ſeu melanthium non ſolùm comeſtum, ſed & cataplaſmatum ventri extinſecus, vel peruncto ex aqua umbilico, eoſdem educit. Quo loco advertendus eſt Marcellus, qui latos Lumbricos pellere, non teretes, contra quam Ruellius eſt interpretatus: quod an rectè a Marcello factum fuerit, aliorum ſit judicium; illud conſtat, Galenum Ruellio ſuffragari, qui Lumbricos tantum interimere ſcriptum reliquit. Quod verò Lumbrici teretes tantum ſignificent quum plurimum, ſupradictum fuit. Ruellio Paulus uni & Aetius ſuffragantur; qui in teretum curativa methodo ſæpe melanthij commeminere: in latarum tæniarum curatione, nunquam. Sandonicum per ſeſe aut cum Oryza coctum, eoſdem addito melle pernecat. Contritum urticæ ſemen, Braſſicævè, aut cumini, cum aqua; vel mentha cum eadem, vel hyſopus cum aqua mulſa; vel naſturcij ſemen cum aceto contritum, eoſdem necat. Ex Celſo lib. 4. cap. 17. Oribaſius lib. ad Ennapium filium, Calamintham, Cardamomum, lupinum, pulveremque ex ijs factum in potu, aut cum melle in Electuario, aut in poſca potui datum, ſufficientia ad occidendum teretes Lumbricos ſcripſit. Perſicæ item mali folia ac germina contrita, ſuperque umbilicum appoſita, idem poſſunt, veluti & menta epota ac acetoſa. Portulaca percocta, ſereos ſuccus, aut myxorum decoctum, myxavè ipſa cocta atque eſitata, idonea ſunt. Cornu præterea cervini cinis ad eoſdem efficax quam maximè creditur, ejus præſertim (ut inquit Solinus) quod dextra cervini capitis parte enatum eſt. Hoc verò pacto uritur; Contuſum cervinum cornu crudo fictili luto circumito, & in furnum indito, uritur, donec albeſcat. Scribonius verò Largus cap. 141. hoc pacto ipſum exhibet. Cornu (inquit) cervinum limatum lima lignaria quantum 4. vel 5. cochlearia ex aquæ myxorum coctorum, cyathis tribus pridiè maceratum, deinde tritum & datum aquâ exiguâ adjectâ. Bovis talus uſtus, cum lacte potus, Lumbricos teretes educit, Gal. authore. Latas autem ventris tænias, Coſtus ex aqua pellit. Gal. de com. Ther. ad Piſ. Cardamomum, allium eſitatum, Filicis fœminæ folia cum melle in eclegmate ſumpta. Maſculæ verò radix eaſdem excutit ſumptis ʒiij. ex aqua mulſa; melius ſi cum ſcammonij aut veratri nigri totidem obolis detur. Chamæleonis item albæ radix acetabuli menſura epota, in quem uſum bibitur cum vino auſtero & Origani decocto. Nuces juglandes largius eſitatæ,

taţæ, radicis mori cortex decoctus in aqua & potus, præterquam quod alvum reſolut, latas etiam tænias excutit; radicum præterea punicæ decoctum, eaſdem pellit & enecat. Idem poteſt & malicorij decoctum epotum. Anchuſæ radix acetabuli menſura cum hyſopo, & Cardamomo epota, eaſdem pellit. Ruellius, Dioſcoridis interpres, Paulum ſequutus videtur, qui cum hyſopo, & Cardomomo: Marcellus cum hyſopo & naſturcio potam latas pellere tænias dicunt; id quod ſuperius de heliotropio dictum fuit. Galenum lib. 6. de ſimp. fac. hoc loco ſequutus videtur Marcellus, qui Oxybaphi menſura ad eaſdem idoneam eſſe cum hyſopo & naſturcio potam ſcribit. Aſcarides verò cedria pernecat, & calamintha, injecto per clyſterem ejus ſucco aut epoto. Abſynthij decoctum oleo admiſto per clyſterem injectum, minoris autem centaurei decoctum cum nitro ac melle, idem munus præſtat, aut curcubitæ ſylveſtris cnicivè, ſi prius acri muria rectum inteſtinum vacuatum fuerit. Filicis fæminæ radix cum vini tribus drachmis triduò pota, Aſcarides excutit. Axungia quoque vetus ano immiſſa, quam maximè prodeſt.

Teretum Lumbricorum curativa methodus, ex Paulo præcipue & Aetio.

Febres plurimum comitari teretes Lumbricos, quum Paulus & Aetius teſtantur, tum quotidiana nos docet experientia. Quum igitur febris affuerit, interdum febris & lumbricorum curam habere convenit, interdum parum de febre ſolliciti, lumbricos è ventre eximere connitemur: plerique enim negligentes, ab ipſis comeſti & convulſi interiere; nec deſunt qui per inguina exeuntes vidiſſe teſtantur. Cæterum occiſos hos omnes prius educemus; occidemus autem amaris uſi potiſſimum medicamentis. Quum ergo febris ac lumbricorum communis ſit curatiò, ſimpliciora conveniunt præſidia, veluti ubi eſt ambigua affectio, mitioribus eſt utendum. Siquidem acrioribus auxilijs febris exacuitur, ſi falſam ceperimus ſuſpicionem; ſtabili vero dignotione exiſtente, temporibus morbi attendendum. Circa enim primos dies, multoque magis, ſi juxta vigorem totius morbi apparuerint, acrioribus inſiſtendum remedijs. Eos vero qui declinante morbo apparent, mitius curabimus: atque eo magis, ſi viſcerum inflammationes ac tenſiones affuerint. Veluti rectè Hippocr. lib. aph. 1. cap. 24. In acutis, inquit, morbis raro, & in principijs, medicinis purgantibus uti oportet, & hoc cum præmeditatione faciendum. Hi namque plurimum turgent & agitantur; veluti ſæpiſſime viſum eſt, ideoque circa eorum initia morborum utiliter contingit acrioribus uti; illud vero multa cum cautione ac præmeditatione faciendum. Vt prius ſcilicet diligenter examinemus, an æger illa poſſit ferre præſidia, & an recte paratus ad eadem ſit ſuſcipienda, atque rectumne judicium ex eorum exhibitione expectare valeamus. Neque n. periculum minimum, in acuto morbo, qualis eſt Lumbricorum affectus, uti acrioribus medicamentis, quum id genus omnia ſint potentiâ calida. His igitur qui phlegmonas ac tenſiones patiuntur, cataplaſmata exhibeantur ex lini ſemine, craſſiore lupini farina pari menſura commiſta, vel etiam humida fomenta ex oleo chamæmelino, vino, abſynthij coma, & aloe, præcordijs accommodentur; ubi vero modicæ febres moleſtant, pueris ante omnem cibum myxorum decoctum potui dabitur: vel ipſa myxa eſui cum menta offerentur. Hæc n. Lumbricis affectos maxime juvant, vel (ut inquit Serapion) quod illi dulcedine hærent, vel quod præ lentore ab ijs avelli non poſſunt, fit ut cum illis exeant. Viſcoſa. n. adeò ſunt myxa, ut ex ipſis in Syria (veluti aiunt) probatiſſimum id viſcum paretur, quod Damaſcenum vocant. Ex hoc igitur quod ſuo lentore lumbricos dejiciunt, ſi ventriculum infeſtant, ſuperne exhibenda myxa ſunt; ſi vero in ventre atque inteſtinis fuerint, per inferna ejiciemus. Eis verò, qui ad integram ætatem pervenerunt, efficaciora quoque præſidia optima ſunt: qualia abſynthij aut

abrotani

abrotani cremor, vel mali punicæ acidæ radicis vis ad tertias redactum. Dantur & terni aloes lotæ ſcrupuli, quod remedium laudatiſſimum exiſtit in validioribus: illota quoque aloe utimur; utriſque verò etiam ſi febricitant, & ſi trimeſtres tantùm infantes ſint. Vermes terreni cum eplemate (ſapam dicunt) confidenter exhibeantur. Si vero ſapam non admittunt, cum hydromelite, aut, ut lubet, præbere poſſis, nihil veritus, neque vilitate contempta, quinque vel ſeptem dato. Quod ſi nuda non ſit ſuſpicio, ſed certa lumbricorum deprehenſio, & curatio propria eis convenit; tunc cataplaſmata ex lupinorum farina in mulſa decocta imponenda, quibus aliquando etiam bryoniæ radix adjicienda. Vmbilicus interim taurina bile impleatur, aut melanthio cum lacte muliebri contrito, aut abſynthio, aut abrotano, aut bryonia, pinguibus caricis admiſtis. Spina verò univerſa ex medulla cervina perungatur. Superior interim venter cærato integatur, ex abſynthio, oleoque cyprino apparato. Alvo etiam adſtrictæ glans immittenda, præſertim pueris; quæ ſi nihil profecerit, clyſter adhibendus, morbi vigore remittente, ex abſynthij, aut abrotani, aut centaurij decocto cum melle ac nitro. Subducere vero conabimur eos per ſorbitiones, vias lubricas facientes; quales ſunt oleum omphacinum, cujus paulatim duo cochlearia abſorbeantur; quà, n. amarum eſt, Lumbricos necat; quà lubricum, detrahens, ipſos cum ſtercore reddit. Præpotationes verò ex oleo ſemper augebimus; multæ namque commoditatis exiſtunt. Prodeunt autem lumbrici quidam adhuc vivi, verum vertigine affecti, ac ſi ita dicere lubeat, ſeminecati; plurimi verò mortui unà cum ſtercore evacuantur. Naſcuntur verò & in alvi profluvio lumbrici; eos, fluorem inſpiſſando, & concoctionem tum per cibos, tum per cataplaſma in melius permutando, curare oportet. Quantum, n. fluor invaleſcit, tantum & lumbricorum augetur generatio, viciſſimque fluore ceſſante, lumbrici interquieſcunt: quare diligenter conabimur, ut alvus adſtringatur, firmitaſque ei adjiciatur. Conjicienda itaque in Cataplaſmata alias ad fluxiones ſiſtendas idonea ea, quæ ad lumbricos valere dicta ſunt, & quæ fluores non committunt; Veluti eſt abſynthium, abrotonum, ſandonichum; item malicorium, acacia, hypocyſthis, balauſtia, & ejuſcemodi reliqua cum cruda hordeacea farina. Cerata quoque imponenda ex his parentur. Vtendum etiam ſorbitionibus, inter quas reliquis omnibus plantaginis ſuccus præfertur, ipſaque arida plantago: ex æquo, n. utrique fluori inquam, & lumbricis efficax eſt. Mali præterea punici vinum ſuo cum cortice expreſſum, mirandum juvat in modum. Ad nauſeas verò ex lumbricis obortas, ſtomachique morſus ſalis mica in ore detenta deglutitaque & liquefacta, mirificè prodeſt, acredo, n. (ut apparet) eos ſtatim infra ſubſiſtere cogit. Si vero ab ijſdem cauſis ſingultus infeſtat, catapotia ſuccurrunt, quæ habent ſuccum haſtulæ regiæ, abſynthij, ſantonici, ſiſymbrij, ſcordij, ſingulorum denariûm pondo quatuor coquuntur ad mellis craſſitudinem, dein aloes pollinis denariûm pondo quinquaginta additur: omniaque in catapotia excipiuntur, quorum denarij pondus devoratur; hæc, n. ſingultum ſedant, lumbricoſque interficiunt. At ſi ex febre, vel lumbricorum tetris vaporibus, fumidiſvè medicaminibus (qualia plurimum ſunt, quæ adverſum ipſos exhibentur) caput petunt, ita ut cum dolore maximopere afficiatur; tunc ſynciput cum fronte ac temporibus, roſaceo efficaciſſime illinitur, vel acaciæ ſucco, vel hypocyſthidis admiſto. Alij fermentum cum croci momento & aceto, imponunt illitis his ipſis partibus: nam ſomno intempeſtivo, & cæteris perverſis affectibus medetur. ——Inter eos vero quos vocant Syropos, qui ex abſynthio vel calamintha, vel marrubio fiunt, commendantur: alius hoc modo faciendus. Succi mentæ, helenij radicis, abſynthij, rutæque, purgati. n. tollitur abjecto ſedimento ſingulorum heminæ

Compoſita interna ad Lumbricos necandos & educandos medicamenta.

Dd pondo

pondo ſemiſſis. Succi ſereos,& graminis,cujuſque cyathi pondo ſeptem: in ijs cervinum cornu torrefactum, rhus, portulacæ ſemen, ac balauſtia infunduntur, & percolato decocto ſaccharo, vel Attico melle puriſſimo excipiuntur. Alius. Abrotani, calaminthæ denarûm pondo octo, mentaſtri, radicis helenij recentis denariûm pondo ſex, ex aqua ad tertias diſcoquito: datur id decocti cum ſyropo abſynthiæ, vel oxymelite ſcyllino. Abſynthites item vinum ad hos uſus maxime commendatur; variè autem conficitur: nonnulli, n. in muſti metretam, Celticæ nardi drachmas quadraginta illigatas linteo demittunt, & poſt quadraginta dies transfundunt. Alij vero in viginti ſextarios muſti libram abſynthij conjiciunt, & piceæ reſinæ ſextantem, poſtque dies decem vinum colo diffuſum recondunt. Syropus ad lumbricos cum febre ac ſymptomatibus. Radicum graminis denariûm pondo ſexdecim, ſeminis portulacæ, acidæ lapathi, utriuſque denariûm pondo octo, myxaria decem, coquuntur ad tertias, his adduntur ſucci mali punici ac medici, viniue omphacini, ſingulorum cyathi pondo unius ac ſemiſſis, ſucci chicorij hortenſis tantundem, ſacchari pretioſioris, q. ſ. in ſyropum componito: hujus ſemiſſem infantibus, pueris integram unciam innoxie exhibebis. Zulapium, quod lumbricis affectus ſuccurrit. Dictamini Cretenſis, gentianæ, zaduræ, coſti Arabici, denarij pondo unius: ſeminum braſſicæ, anethi, ſandonici, portulacæ, ſingulorum tantundem; aquarum mentæ, abſinthij, graminis, ſingularum pondo heminam: fervefacito ad tertias, & percolato: his addito ſacchari puriſſimi denariûm pondo viginti. At in febre radicis graminis, ſiliginis, hordei, ſingulorum denariûm pondo quindecim, ex aqua decoctum datur largâ portione. Aliud efficaciſſimum pariter, ac ſuave. Aquæ ſtillatitiæ oxalidis, roſaceæ, graminis, intybi hortenſis, bugloſſi, ſucci punici mali, ſingulorum pondo heminam; ſeminum portulacæ, attriplicis, rhois, citri mali, ſingulorum denariûm pondo trium: ſeminum coriandri, myrthi baccarum, ſylveſtris apij, ſingulorum denariûm pondo duûm: ſeminum acidæ lapathi, braſſicæ, cumini, ſingulorum pondo tantundem: roſarum rubrarum, heptaphylli (quam tormentillam vocant,) oxyacanthæ (berberim dicunt,) ſingulorum denariûm pondo duorum: balauſtij denariûm pondo tantundem: cornu cervini cineris denariûm pondo 5. dictamni albi Cretenſis, denarium pondo octo, corticum è radice mori delibratorum, radicum filicis, ſingulorum denariûm pondo duûm. Myxa decem numero, coralliorum rubrorum denarij pondo unius, ſacchari puriſſimi. q. ſ. ut Zulapion conficito. Quod verò omnium quæ diximus, præſens remedium exiſtit, id eſt, quod vulgo ab officinis Diaturpethiam nuncupatur, cum rheo potiſſimum Barbarico, à drachmis tribus inde devoratum. Quod cum diutino experimento comprobatum fuerit, rationem etiam habet ampliſſimam, ut cunctis alijs medicamentis præponatur. Dulcedine namque antidoti illecti pueri, libenter devorant; rheo verò barbarico lumbrici occiduntur, ac membra roborantur. Turpetho illorum ſedes expellitur, reliqua verò non ſolùm gratiam præſtant, ſed & innoxium reddunt; ita fit, ut jucundiſſimum, innoxium, validiſſimumque una exiſtat: conficiunt verò hoc pacto. Santalorum alborum, ac rubrorum, violarum, zinziberis, ſingulorum denariûm pondo duûm; aniſi, cinamomi, croci, maſtiches chiæ, ſingulorum denarij pondo unius; myrthithæ, quam officinæ Turpenten vocant, denariûm pondo octo, rhei barbarici denariûm pondo decem: ſcammonij de more parati denariûm pondo 4. Sacchari puriſſimi denariûm pondo centum nonaginta, quo cum omnia excipiuntur, orbiculique fiunt (τροχίσκους Græci ab efformationis figura vocant) quorum quiſque ʒiij. prendat: ubi uſus neceſſitas fuerit, alter devorabitur ad commemoratum affectum. Alia Antidotus. Rhei barbarici, croci, ſcammonij, ſandonici, dictamni

ctamni Cretenſis, ſingulorum denariûm pondo duorum, ſacchari delecti denariûm pondo octoginta; aqua graminis excipiuntur, paſtilliquе finguntur, hujus denarij pondus innoxiè exhibetur infantibus, aqua graminis diſſolutum, pulvis quo utor efficax eſt, & pulviſculus ita paratus. Rhei barbarici, agarici, Scordij, ſingulorum denariûm pondo duorum. Muſci marini denariûm pondo quatuor, ſandonici ſeminis, ac portulacæ, ſingulorum denariûm pondo duûm, aloes illotæ, denariûm pondo 6. hic ſcrupuli pondere, vel obulorum duorum, vino exceptus, pueris innoxiè exhibetur. Interdum & hæc omnia tuſa cribrataque & cum abſynthij mentævè ſucco in catapocia finguntur, deglutiendaque præbentur, quorum tria deſumi poſſunt. *Alia* ad idem, alterius authoris. Cornu cervini uſti, centaurij minoris, mentæ, pulegij, ſiſymbri, abſynthij, ſandonici, ſcordij, lupinorum, ſingulorum denariûm pondo 4. omnia in tenuiſſimum pollinem redigitò, & cum lacte, aceto, aut oxymelite, aut utcunque utitor. *Alia*. Neotericorum experta. Rhei barbarici, coriandri, ſeminum ocymi, arnogloſſi, ſydiæ, careos, rhois, ſingulorum denariûm pondo duûm, ſeminis attractylidis (quam Carduum benedictum vocant) cornu cervini ramentorum, atque eboris, ſingulorum denariûm pondo octo. Corticum è radice mori delibratorum, ſeminum braſſicæ, citrij mali, corticum ſalicis, ſingulorum denariûm pondo 6. ſeminum portulacæ, dictamni Cretenſis, denarium pondo 4. unionum, corralliorum rubrorum, ſingulorum denariûm pondo duorum; arida lævigantur: hujus integra drachma, vel duæ cum vino hyeme & non febricantibus; cum oxycrato æſtate vel febricantibus innoxiè dabitur. Antidotus lumbricos interficiens, febrem comminuens, & quæ cardiacis ſubvenit, ſeminum ſandonici, muſci marini, ſeminis apij ſylveſtris, cornu cervini deuſti ad albedinem uſque, ſingulorum pondo æquas portiones; omnia triduo in aceto infundito, in quo hæc prius ferveant, ſeminum portulacæ, Oxalidos, rhois, coriandri, braſſicæ ac myrrhæ parum; dein ſiccantur, iiſque adduntur ſeminum malorum aureorum partes duæ, citrij mali pars una, ſaccharo vino punici mali diſſoluto excipiuntur, paſtilliquе finguntur; quibus nonnihil cinamomi & moſchi nuncupati addi poteſt. Quoniam verò ſæpiſſime extrinſecus adhibita medicamenta lumbricorum curationi plurimum contuliſſe viſum fuit, conſentaneum rationi videtur, ut eorum compoſitionem ſubſcribamus. His enim non ſolum corpora tuemur, verum & lumbricos neci tradimus, enecatoſque depellimus. Illud igitur ſatiſfaciet quod habet: Lupinorum farinæ, centaurij minoris, foliorum mali perſicæ, ac praſſij, cum poſca contrita ac ventri impoſita. *Aliud* Experimento Neotericorum conſtat, centaureum minus oleo è nucleis perſici mali fervefactum, umbilicoque illitum, lumbricos pelli & educi. *Aliud*. Hordeaceum panem torrefacito & aceto infundito, mox exprimito, & in foliorum perſici mali ſucco rurſus infundito, calidum cum linteolo ventri imponito. Alij farinam lupinorum, abrotonum, & taurinum fel admiſcent. Aliter lupinorum farinæ, centaurij minoris ſingulorum denariûm pondo 4. aloes, taurinæ bilis, cujuſque obolos 4. cum abſynthij ſucco excepta imponuntur infantibus. *Aliud*. Abſynthij, melanthij, cornu cervini cineris, ſingulorum pares portiones melle commiſcentur ac illinuntur. *Aliud* ventriculo benefaciens, lumbricos interficiens, & ad alui fluorem idoneum, Abſynthij; mentæ, roſarum, ſandonici, lupinorum farinæ, ſingulorum denariûm pondus octo. Panis torrefacti, acetoque acerrimo infuſi denariûm pondo 4. fellis taurini denariûm pondo 16. nardi montani machyros (galliæ quam vocant moſhcatæ) caryophyllorum, calami odorati, nucis myriſticæ, galangæ, careos, ſingulorum denarium pondo 12. hypocyſtidis, acaciæ, rhois, cujuſque denariûm pondo 4. oleo myrtheo, menthæ ſucco, ac cerâ quoad fuerit ſatîs excipiuntur; ſi febris

Compoſita medicamenta externa contra Lumbricos.

bris non adſit, umbilicus ac fæmen, cum melle illinitur, in calido affectu cum lacte, mox aloes paulum ſuperſpargitur; miro ſiquidem modo lumbricos interficit, utiliter etiam inunguntur nares theriaca ex aceto. *Ceratum ad Lumbricos ex Paulo.* Aloes, Abſynthij, lupinorum farinæ, ſeryphi, melanthij, ſingulorum ſcrupuli ſex: ceræ uncia & ſemiſſis, chamæmelini olei q. ſ. felle taurino arida lævigantur. Aliud ex Aetio. Lupinorum farinæ, abſynthij farinæ, hordeaceæ tenuiſſimæ, cujuſq; denarium pondo 7. taurini fellis denariũ pondo 8. Scobis cornu cervini denariũ pondo 4. ceræ denariûm pondo 26. olei deuterij denariûm pondo 12. *Aliud* Expertum: aloes ſemiſſis, croci ob. ij. ſucci citrij mali, drachmæ totidem, vino albo & odore excepta, cordi applicantur. *Aliud* Expertum: taurinæ bilis denariûm pondo 30. thuris delecti pōdo 128. aquæ ardentis (ut vocant) heminas duas; omnia chymicorum more ſtillato, & vitreo vaſe ac cera operto, adverſato quod emanat, quumq; res exigit, utitor. Aliud Efficaciſſimum, lumbricos interficiens & ejiciens. Abſynthij, gentianæ, minoris centaurij, corticum è radice mori delibratorum, lauri baccarũ demptis nucleis, corticum radicis punicæ arboris, radicis fraxinæ delibratæ ſingulorum denariûm pondo 16. Sampſuci denarium pondo 14. abrotani, aloes, myrrhæ, agarici, ſingulorum denarium pondo 12. dictamni Cretenſis, ſcordij, ſabinæ, ſingulorum denarium pondo 8. Polij montani, radicum graminis, ſingulorum denarium pondo 10. ſtæchadis, chamædryos, chamepitios, ſeminis citri mali, ſingulorum denarium pondo 6. Cornu cervini cineris, ſandonici, denarium pondo 4. colocynthidis ſeminis denarium pondo duûm, fellis taurini denarium pondo 24. aceti acerrimi heminam ac cyathos 3. olei omphacini amari congium ac heminas ſex in tenuiſſimum pollinem arida levigantur, diebuſq; decem unà commiſcetur; die undecima duplici in vaſe ferveant, quo acetum uſque abſumatur: his refrigeratis additur olei laurini hemina, amygd. amar. nucleorum perſici mali, ſingulorum tuſorum denarium pondo viginti quatuor: hæc omnia in modum prædictum vitreo in vaſe abſcondita ſtillantur. Aliud etiam præſtantiſſimum & expertum. Perſici mali nucleorum, allij, vermium terreſtrium aceto lotorum, ſingulorum denariûm pondo 24. gentianæ, dictamni Cretenſis, radicum graminis, ac pæoniæ, corticis è radice mori delibrati, ſingulorum denarium pondo 52. croci, Calami odorati, caryophyllorum, aloes, calbanes, colocynthidis, zinziberis, nucis myriſticæ, caſſiæ, piperis longi, olibani, carpobalſami, corallij rubri, ſingulorum denarium pondo 8. Theriaces optimæ denarium pondo 12. mentæ, abſynthij, abrotani, minoris centaurei, foliorum perſici mali, porri capitati, pulegij, calaminthæ, plantaginis, rutæ, marrubij nigri, foliorum lauri, ſalviæ, majoranæ, betonicæ, ſcordij, corticum mali medici & è punicæ arboris radice delibratorum, ſingulorum denarium pondo, 16. Seminum ſylveſtris apij, portulacæ, raphani, braſſicæ, ſandonici, plantaginis, porri capitati, muſci marini, apij ſativi (petroſelinum vocant) ſingulorum denarium pondo 12. aceti acerrimi, cotoneorum ſucci, ſingulorum pondo heminam; olei maſtichini, nardini, bituminis liquidi (petrocheum vocant) olei laurini, ſingulorum denarium pondo 16. Olei antiquiſſimi, aut Omphacini, heminas 8. levigantur arida, unaque commiſcentur, atque vitreo in vaſe ſub equino per menſem fimo ſepeliuntur, demum duplici in vaſe fervent ad tertias, refrigerataque percolantur, validaque prius expreſſione peractâ, vitreo in vaſe, quod emanat ad uſus adſervatur: hoc verò pacto utitor; tempora primum deinde nares, poſtmodum colli vertebræ, 4. loco jugulum, poſtea pulſus arteriarum qui in brachiali exiſtit; ſtomachus deinde perungatur: voco autem in præſentia ſtomachum ventriculi oſculum, ſumpto impropriè ſtomachi vocabulo cum propriè gulam ſignificet: quo loco neotericorum medicorum erra-

tum

tum non eſt omittendum, qui in affectibus oris ventriculi, dorſo è regione ejus præſidia apponunt, quod cùm Galeno, tum rationi pugnare videtur, tertio ac decimo de morb. cur. libro. quem tamen locum malè (ni fallor) Thomas Linacer eſt interpretatus, vir alioqui doctiſſimus, & interpretandis authoribus exercitatiſſimus; ſive quod codex ille græcus mendoſus fuerat, ſive aliam ob cauſam. Rationi præterea conſentaneum videtur, ut in oris ventriculi affectibus anteriùs præſidia apponantur, ſub ea ſtatim rotunda cartilagine, quam χόνδρον ξιφοειδῆ, *id eſt*, mucronatum vel enſiformem appellant. Ex hoc, n. loco ventris oſculum cataplaſmatum ceratorum vires facillimè ſuſcipit, utpote nullis munitum oſſibus, quibus plurimis iiſque validiſſimis ſtomachus propriè dictus, *id eſt*, gula, veluti ſepto quodam contegitur: anterius enim pectoris oſſa, dorſum poſterius habet. Veſtum hæc præter inſtitutum dicta ſunt. Inter aliam vero unius loci perfuſionem atque alterius alteram, tantiſper quieſcendum, quoad quis 40. paſſuum iter perageret. His igitur locis perfuſis, majori demum interpoſito ſpatio, renes, & umbilicus foveantur. Adeo vero tria hæc proximè dicta præſidia præſentanea ſunt, ut pueri niſi jam mors propè ſit, ſolo harum partium fotu ab orco revocentur.

Quæ lata tænia nuncupatur, his qui febre carent abundat, ac in longis ac diutinis morbis enaſcitur; hujus curativa methodus eadem, quæ & teretum exiſtit. Siquidem potus amari & acres ex uſu maxime ſunt, & allij eſitatio, vel calaminthæ, vel dictamni, vel pulegij; per triduum, n. allium plurimum edendum, & veteratus caſeus mollis. Secundum hoc Macedonicæ filicis aridæ contuſæ, & cribratæ denariûm pondo 8. cum melle quantum quis voluerit, conſumat: poſt horas 4. danda aloës eſt, & ſcammonij, ſingulorum victoriati menſura ex aquæ mulſę cyathis 4. Cum cœperit deſurgere, aqua calida ſupponatur; dabitur autem & potui aqua in qua lupinum aut cortex mori decoctus ſit, aut cui additum ſit contritum vel hyſopum, vel piperis acetabulum, ſcammonijque paulum; vel etiam poſt allij eſitationem quam diximus, vomat, poſteroque die mali punici radiculas colligat, quantum manu comprahendet, eaſque contuſas in aquæ tribus ſextarijs decoquat, donec tertia pars ſuperſit; huic adjiciat nitri paulum, & jejunus bibat; interpoſitis deinde tribus horis, duas potiones ſumat, aut aquæ vel muriæ duræ ſic adjectæ; tum decidat ſubjecta aqua calida in pelui, veluti dictum eſt; dabuntur autem in potu & vermes terreni, ſiquidem illi quàm maximè proſunt. Propriè autem ad ipſas facit myoſoros ſuccus, binûm cyathorum menſurâ cum Zythi unico cyatho potus; celerrimè namque latas tænias educit. Præbibere vero hoc medicamentum oportet quod ſequitur; neque iis qui lumbricis vexantur inutile cenſetur, ſi febre potiſſimum caruerint. Ex Paulo. Habet autem nitri rubri, piperis, cardamomi, ſingulorum pares portiones; hæc omnia commiſceto, & cochlearij menſura cum vino exhibeto aut aqua calente; confeſtim namque eas educit. Aliud Pauli Eclegma. Piperis, baccarum lauri puratum, cumini Æthiopici, maſtiches Chiæ, æquales partes; mellis q. ſ. Datur cochleare unum manè dormituris: ſi vero id efficacius facere velis, nitri quoque parem portionem adjicies. Aliud ejuſdem. Ptereos acetabulum, nitri denarium pondo duûm, datur cum cochleari aquæ, evacuatione prius peractâ, ſatius fuerit ſi etiam ſcammonij momentum aſſumat. Aliud ejuſdem & Aetij. Corticum radicis punici mali acidi in ſuprema parte delibratorum, piperis, ſingulorum denarium pondo 4. cardamomi, denarium pondo 6. marrubij denarium pondo duûm, mellis puriſſimi, q. ſ. da ex eo cochleare poſt allij commeſtionem vel porri. Verum ut ex toto affectus diſcutiatur, theriacem quoque exhibeto; ad hunc, n. uſum Galenus ſummopere commendat. Aliud ex Oribaſio, quod ipſe ex magiſtrorum experimento, & modo, longo probato jam uſu in

Latorum Lumbricorum cura ex Celſo potiſſimum, Scribonio, Oribaſio, Paulo & Aetio.

Victoriatus nummi ſpecies, τριώβολον, ἡμίδραχμον.

ijs ſemper utitur. Habet ſcammonij ſcrupulum unum, Euphorbij tantundem ac ſemiſſem, combuſtarum pennarum pulveris ſcrupulum unum, nitri penſi ſiliquam unam, in mulſa paſſove dabis bibendum. Salubrius autem continget, ſi ante allia vel cætera acria comedat. Item alterius authoris Emplaſtrum ad omnes potiſſimumq; tænias, lupinos, lauri bacchas puras, fel taurinum ſupermittes, & pones ad umbilicũ, & faſcia alligabis die unâ ac nocte, aut certe duabus vel tribus. Ad latas alterius authoris: abrotani, cornu cervini raſuræ, coccognidij & ſeſami, ſingulorum denarij pōdo unius, cardomomi triobolum; dabis cum oxymelite bibere. Aliud ad eaſdem. Gummi Arabici denarij pondo unius, ptereos denarium pondo trium, cardamomi denarij pondo unius, nitri denarium pondo trium, dabis in hydromelite aut Cizico. Item ad eaſdem Antidotus Diapterion, ptereos denarium pondo 8. ſcammonij, melanrhij, cardamomi, ſalis nitri, ſingulorum denarium pondo duûm; dabis in oxymelite aut Cizico, addes autem polypodij denarium pondo 4. Pueros atque eos qui ad integram ætatem pervenerunt, Aſcarides vexare dictum eſt. Pueri vero aſſidue ad egerendum irritantur, atque ut plurimum ab excretione meliùs habent; qui vero ad integram ætatem pervenerunt, cauſarum moleſtiam inferentium animadvertentes, digitos ano immittunt, ac procedentes educunt, quin & litoreis calculis ſole peruſtis aut ignitis lapidibus fovendo mordaces pruritus leniunt. Verum quidam præ puſillanimitate nihil horum auxiliorum admittunt, minime tamen malum negligere oportet; non. n. præſidijs facile cedunt, nec facile excernuntur, niſi gravioribus medicamentis. Pueri igitur ex melle glandibus cum ſalis momento vel nitri aut acri muria ſunt evacuandi; aut abſynthij decocto oleo admiſto validiorem quoque ſolutionem eſſe convenit; à qua ubi projecerint excrementa, affectus locus, *id eſt*, longano illinendus; ſimplicibus quidem, acacia, hypociſthidis rhoiſque ſucco, cum alumine liquido vel nitro; compoſitis vero, veluti Andronis paſtillo & ſphragide polydiæ inſcripta, & lanâ ſuccidâ, & quæ his ſimilia exiſtunt: coacta, n. ab adſtringentibus caro validior fit, aptitudinemq; ad animantium generationem admittit, atque Aſcaridas ipſas excludit. Andronis verò paſtillus hoc habet modo. Cytinorum denarium pondo decem, gallæ denarium pondo 8. myrrhæ denarium pondo 4. Ariſtolochiæ longæ, tantundem atramenti ſutorij, croci, aluminis ſciſſi, crocomagmatis, myſeos, thuris, ſingulorum denarium pondo duûm, lævigantur in vino adſtringente, vel aceto: polydiæ vero ſphragis ita habet. Aluminis fiſſi denarium pondo trium, thuris denarium pondo 4. myrrhæ tantundem, vel denarium pondo octo. Calcanthi denarij pondo duum. Cytinorum denarium pondo 12. bilis taurini denarium pondo 6. Aloes denarium pondo 8. vino auſtero excipiuntur: qui vero ex lana ſuccida confit, ita habet: lanæ ſuccidæ denarium pondo 40. Scobis plumbi, ſquammæ bituminis, ſingulorum denarium pondo 10. Aluminis fiſſi rotundi, malicorij, gallæ, myſeos, chalcitheos, thuris, ſingulorum denarium pondo 5. myrrhæ denarium pondo duum, amurcæ heminas 8. Provectiores verò ætate itidem vacuandi acrioribus & calidioribus medicamentis diapicram compoſitis, oleoque cum vino copioſiſſime adjecto, & alijs infuſis, qualia ſunt muria, centaurij decoctum cum nitro ac melle, aut colocynthis, aut Chamæleontis, Anchuſæve aut lupinorum; deinde cedria ijs infundenda, poſtea quieſcendum; ſæpe eandem curationis methodum repetentes, carnem prtterea ſalitam pinguedine deraſa ſublongam & rotundam formabimus, eamque adſtrictiori ani parte intrudemus, ligamentoque adhibito, quamdiu poſſint ſuſtinere inditam ſinemus; deinde ſolvemus, prædictaque iterum infundemus; atque hoc ſæpe præſidium repetemus.

De

Cap. XXXIV.

De Lumbricis extra Inteſtina naſcentibus, & præſertim de Eulis.

Qvi *in capite*, cerebro, pulmonibus, hepate, liene, veſica, venis, muſculiſque vivi oriuntur Lumbrici, ex iiſdem quibus inteſtinales cauſis proveniunt, & iiſdem pereunt remedijs. Eulæ verò Hippocraticæ, ab Anglis *Magots & Gentels* dictæ, ſunt Vermes depedes, Aſcaridibus non diſſimiles, ſed breviores nonnihil, & pro longitudine craſſiores. Hos in morticinijs putridiſque carnibus natos nemo non vidit, & in mortuis quandoque membris chirurgorum incuria: cum ſcilicet medicamentum applicant, quod cum vulnere aut ulcere computreſcit. Hippocrates vocat εὐλὰς, σκώληκας νεκροῖς σώμασιν ἐγγινομένους: à Suida κακὰ θηρία, σαρκοφάγοι: à Lucretio ſæva vermina dicuntur: εὐλαὶ juxta Plutarchum σκώληκες εἰσιν ὑπὸ φθορᾶς καὶ σηπεδόνος ἐκ τοῦ περιττώματος ἀναζέοντες. Horum mentionem facit Homerus ἰλιάδ. τ. &. ω. Vermes ex putrilagine ortos, in auribus, longè minores, quam qui in ulceribus, Eulas item vocari ſcribit Cælius; quos Latinè ſcribentes impropriè *blattas* aurium appellant, quum nec figurâ nec formâ nec notâ aliâ aliqua conſentiant. Vermiculi denique e muſcarum ovis in carnibus æſtate orti (Angli *Fly-blowes*, Germani *Maden* vocant) ut Carmerſius notavit, inter εὐλὰς cenſentur; quæ verò in carne porcina & larido Eulæ gignuntur, peculiari nomine à Feſto & Perotto *Tarmi* vocantur. Eulæ autem vel caudatæ ſunt, vel caudæ expertes; Gallinæ utriſque veſcuntur, & aliæ forte aves. *Vt mulier concipiat*, Hippocrates caudatorum tres quatuorve portiones cum Origano & roſaceo tritas accipit, ori matricis apponit, primo de morb. mulier. Alio item loco ejuſdem lib. capita horum vermium cum ſecundina mulieris & alumine Aegyptiaco ac anſerino adipe diluta, in lana apponi juſſerat.

Ferunt Democratem Athenienſem, quum adoleſcens eſſet, & morbo comitiali teneretur, ad Delphos profectum Deumque rogaſſe, quid ei comitiali morbo laboranti conſuleret, ac Pythiam reſpondiſſe:

μεῖζον ἀειρόμενος κεφαλῆς ποιμνήιον εὐλὴν
μηκάδος ἀγρονόμοιο, δέρας περιβαλλε μέλαν
ἑρπυστὴν πολυπλάγκτον εὐρῶν ἀπὸ κέρως.
Longum de grege tolle capellæ vertice vermem
Ruris amatricis, & ovis de tergore circum
Multivago vermi pecoris de fronte revulſo.

Democrates cum hæc audiſſet, Theognoſtrum Democratium nonageſimum annum jam agentem adijt, qui miratus Dei providentiam, dubium oraculum expedivit. Gregariarum inquit caprarum caput naturaliter multis vermibus juxta cerebri baſim plenum efficitur, ac ſternutamentis animali obortis multi vermes in nares capræ inſiliunt; oportet igitur veſte ſubſtrata, ne terram attingant, illos excipere, unum, vel tres, & indutum pelle nigræ ovis tenero collo alligare; atque hoc ait morbo maturaliter adverſari. *Contra Eulas in ulceribus & vulneribus tam hominum quam cæterorum animalium natas, hac faciunt.* Primum expurga locos affectos, ranarum felle, ſucco chelidoniæ, aqua marina vel nitroſa, mellis decocto, abſynthio, marrubio, folijs perſici, erigerone, ſucco betæ cum vino; deinde ad necandos vermes piper, ſal nitrũ vel alumen in pulverem redactum, veratrum, hyoſcyamum, ariſtolochiam rotundam vitriolum aſpergito, vel ſucco calamenthæ fluviatilis vel centaurei decocto, vel porri & praſſij ſucco ulcera ſæpius lavato, bugloſſam Ioannes Agricola præſcribit. Ariſtolochiam cum melle Plinius effert. Succum cheli-

dóniæ

doniæ Paracelſus laudat. Montanus ante omnia nitrum commendat. Vegetius frigidâ ſummo mane partes lavari, imò perfundi jubet: Sic, n. vermes rigore contractos cito decidere affirmat. Aetius polium recuſſum abſynthum, cum pice mixta adhibet, laudatque jejuni hominis ſalivæ illitionem. Hildegardis apij oſſa, teſtudinis teſtam, apes in alveario mortuos, folia corticemque pruni in pulverem redigi, atque eum ulceribus inſpergit. Bayrus calcem vivam cum aceto acerrimo contemperatam applicat. Hippiæ ſucco perfuſi loci vermiculantes, illico ſanantur, inquit Tardinus. Quid vero Hippia fuerit, nemo finivit. Quidam Tanecetum agreſte, Quidam Argentinam vertunt. Geſnerus Anagallidem intelligit, quæ acri & nitroſa ſua facultate (ut betæ) omnes vermes enecat.

CAP. XXXV.
De Lendibus.

Nomen, deſcriptio.

LEndes Græci νίφγας — & κονίδες. Itali *Lendine.* Hiſpani *Liende.* Germani *Niſſ.* Angli *Nits.* Illyrici guida, appellitant. Sunt autem minuta quædam animalcula albicantia, Syronibus (ſi pedes haberent) quam ſimillima, ſed duplo fere minora; corpore item oblongiuſculo, ex quibus nihil aliud gigni poſſe Ariſtoteles teſtatur. Inter ungues compreſſi cum ſonitu moriuntur; non ſolum in hominum capillis & cilijs, ſed etiam boum & equorum macilentiorum crinibus ſcatent; pedum exſortes tam pertinaciter nihilominus adhærent, ut eadem opera totum pilum qua illos auferas.

Ortus.

Has Trotula τριχοβρῶτας non ineptè dixit, nam ut cochleæ herbarum, ſic iſtæ capillorum ſucco victitant, eoſque depaſcunt. Philoſophus ex pediculorum coitu provenire eos affirmat, quorum proinde ova dicũtur. Sunt autem Ioſmini florum apud nos creſcentis ſimilia. Nam ſicut ille flores profert ſeminis expertes, ſic pediculi ova pariunt effæta.

Interitus.

Moriuntur aut alimenti inopia, aut pectinis denſioris uſu, aut medicamentorum vi: qualia veteres neotericique medici multa præſcribunt. Plinius alumen cum aceto, vel acetum cum felle vitulino miſcet, & lacte item caprino eas tolli affirmat. Laudat item nitrum cum Samia terra illitum, & ſcobem cornu cervini cum vino epotam. Abynzoar cum centaurea minore & Alkitrum capillos inungere præſcribit. Sulphur in aceto tollit lendes, uti quoque oleum cum lixivio illitum. Marcellus ſtercus ſuillum cum vino & ſucco roſarum mixtum, mellis item cum ſale armeniaco inunctionem, ſed præſertim oleum raphani cum fortiſſimo lixivio variè prædicat. Hildegardis ex dactylorum oſſibus lixivium parat, quo cum oleo radiculæ mixto lendes enecat. Ardenus ſublimati hydrargyri parum cum vino ardente miſcet: atque etiam dicit. Si caput primum ovo gallinaceo, deinde cyclamini ſucco, vel aqua marina irrigetur, nunquam renaſcituras eſſe lendes. Gilbertus Anglicus fel cujuſcunque animalis, uti etiam amara, mundificativa, & aromatica, cum ſucco calendulæ mirè effert.

CAP. XXXVI.
De Aurelijs & Teredine Depede.

Nomen, deſcriptio.

AVrelia Latinorum, Græcorum χρυσαλλὶς eſt, ab aureo qui in plurimis conſpicitur colore nomen ſortita. Neque os illi, neque aliud manifeſtum membrum, nec excrementa reddit, nec comedit, nec movet niſi ab alio mota & violata. Quod Plinius ſcribit Chryſallidem eſſe duro corpore,

pore, id puto reſpectu erucæ intelligendum eſſe. Sed quod adjungit, ad A... nei tactum movere, quamvis hoc verum eſſe experientia novimus, tamen vereor ne verba illa ex Philoſopho male tranſtulerit: ἀκινητεῖ, ἁψ. κινοῦνται, περιέχονται δὲ πόροις ἀραχνιώδεσιν, &c. id eſt, *Tactu moventur, & araneoſis poris ſunt obducta.* Nihil hic Ariſtoteles de tranſcurrente araneo, ut vertiſſe Plinius videtur. Hanc non ſolum ex Inſectorum, ſed etiam ex animalium numero Ariſtoteles excludit, atque erucarum quaſi ova ſtatuit. Cæterum quid hic cum ovo communionis? illud alio animali deponitur, exors actualis vitæ & motus: Aurelia a nullo deponitur, ſed ab uno in aliud tranſformatur, veterem inquam faciem mutando, aliam induit, & vitam motumque non in potentia ſed actu retinet. Quòd vero nec veſcitur nec augetur, id vitam non aufert, quum nec glires tota hyeme cibantur: vita quidem ejus ὕπνον illum ἄυπνον nonnihil exprimit, quo homines nec planè vigilantes nec dormientes obſcurius viuunt moventque. Verùm ſcripſiſſe hoc philoſophum conjicio, ut illud ſuum axioma ratum faceret credulæ poſteritati, Inſecta omnia vel vermes ponere vel ova, verba ejus ſic habent; τὰ μὲν ἔντομα σκωληκοτοκεῖ τὸ πρῶτον· προελθὸν δ' ᾠώδης γίνεται ὁ σκώληξ· ἡ γὰρ χρυσαλλὶς καλουμένη, δυνάμει ᾠόν ἐστιν· ἐκ τούτου γίνεται ζῷον ἐν τῇ τρίτῃ μεταβολῇ λαβὸν τὸ τῆς γεννήσεως τέλος. Nihilominus ovum non eſſe Aureliam ſatis ex prædictis patet, eſtque revera erucæ in hanc, atque hujus in papilionem tranſmutatio quædam dicenda, non generatio. Hæc eo à nobis animo dicta ſunt, ut qui Ariſtotelem pro Deo colunt, hominem fuiſſe eum meminerint, & humanis lapſibus obnoxium. Aureliarum duo genera vidimus, alias vellere coopertas, alias glabras, utraſque varij coloris, & nunc auro illitas, (quæ vere Chryſalides;) nunc verò (quæ ſpuriæ;) auro vacuas. Ortum habent ex erucarum interitu, quæ ut ſenſim & per certa dierum intervalla contabeſcunt, ita ſenſim cruſta quotidiè magis magiſque induraſcente in aureliam transformantur. His viciſſim proximo vere vel autumno ſenſim exanimatis, provolat papilio ſimili metamorphoſi prognata. Quibus humano generi uſibus inſerviunt equidem neſcio. Satis ſcio quàm Ariſtotelis ingenium mirifica tranſmutatione torquent, & Dei interminatam potentiam nobis commendant.

Species. *Ortus.* *Interitus.* *Uſus.*

Teredinem depedem ſolus Georgius Agricola nobis proponit, quem ab æneo colore *Kupfer Würm* appellat. Serpit (inquit) quia & pennis caret & pedibus. Craſſitudo ipſi quaſi parvæ anſerinæ pennæ, longitudo ſcolopendræ; teres eſt, ſub lignis putridis natus, & plerumque juxta ſcolopendram inventus: hujus iconem inter ſcolopendras ſitam facile videris.

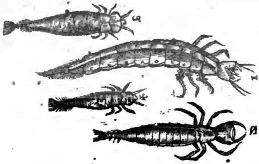
CAP. XXXVII.

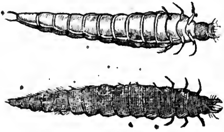
De Aquaticis Inſectis depedibus, & primum de Squilla.

A*Quatica* omnia Inſecta vel ἔμποδα, vel ἄποδα eſſe ſupra diximus. Pedatorum alia ſex pedibus natant, ut Locuſta, Squilla, Scorpius paluſtris, Norovectum & pediculus marinus. Alia quaternis; alia pluribus; de quibus ſigillatim agemus. Squilla Inſectum a Squilla piſce parum differt, niſi quod & breviores multò antennas, & colorem magis ſpadiceum vel terreſtrem potius obtinuit. Horum alij teſta fragili obducuntur, alij plani ſunt & nudi. Teſtacei in vivulis præſertim degunt, arundinum vel gladioli radicibus adhærentes: colore ſunt ſubflavo, nonnunquam autem albicante atque cinereo. Sex tantùm pedibus incedunt, reliqui hic appendices pinnarum munere funguntur. Nudi, vel molles ſunt vel cruſtacei: molles figura hæc ſatis monſtrat, modo caput ſpadiceum, reliquum vero corpus

pus

obſoleto cinere tinctum imaginemur. Cruſtaceorum genera omnia articulata ſunt, ſed alijs globoſi articuli, alijs alij: globoſi effigies graphicè hic repręſentatur, ſi ipſam leviori ſpadiceo mollius attigeris. Talis primi & ſecũdi non globoſi color: tertia autem ſpecies dorſo nigricat, ventre fuſco: at omnibus os forcipatũ & appoſiti pertinax. Quartus prioribus tribus pedibus ſe movet, cæteris appendiculis pro remis utitur. Collum illi & antennæ forcipeſque minio dilutiùs illitæ; corpus fuſcum, vel magis cinereum. Quinto caput longe nigerrimum; corpus planè malicorio ſimile. Sextus ἀκίνητος videtur, eâ quam vides formâ & colore cinereq. His omnibus oculi duri, picei, membrana vitri modo perlucida obducti, qui non minus continuo moventur, quam quadrupedum aures. Aſſultant illi protinus, ut Squillæ piſces, in coitu, & ubi licentia audacia crevit, implent fæmellam. Hoc tempus ſpeculatus index morſu levi ſignificat: illa ore compreſſo quicquid incluſit exanimat, partemque ſocio tribuit: coeunt enim ore, cancrorum more & locuſtarum. Quem vero in medicina uſum ſortiuntur, nequeo ex ſcriptotibus vel Empyricis ullis, quibus vel ignoti Squillæ vel deſpecti videntur, recenſere. Id tamen conſtat, menſe Aprili & Maio, nihil ad piſces ineſcandos utilius haberi poſſe.

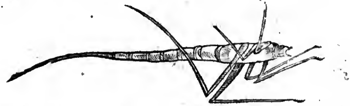

CAP. XXXVIII.

De Locuſta, Scorpio, Notonecto, Cicada, Anthreno, Forficula, Lacerta, Corculo, & Pediculo aquaticis.

L*ocuſta* Inſectum Locuſtam piſcem imitatur, cum nec ipſe caro ſit dicendus nec piſcis. Formam videtis. Colorem habet pallentem cum virore. Scorpiorum paluſtrium tria vidimus atque habemus genera; quorum primus nigricat nonnihil, reliqui arenam candicantem referunt. Notonecta dicimus Inſecta quædam aquatica, quæ non ventre ut alia, ſed ſpinâ innatant; à quibus homines

mines hyptionecticen, *id eſt*, ſupinè natandi peritiam didiciſſe veriſimile

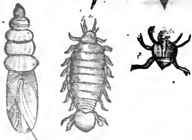

eſt. Horum alijs oculi, Scapulæ, corpuſque nigricant; alijs vireſcunt, alijs pyropum, alijs picem referunt: rarò enim duos ejuſdem videris coloris; tam variè in ipſorum ornatu luſit natura. *Cicadæ aquatici* formam deſcriptam retinent. Verùm nigerrimi illis oculi & corpori cinereus color. *Anthreno* fuſcum ubique corpus, oculis piceis exceptis, *Forficulæ* idem fere color, ſed magis ſaturus; carere oculis videtur, ſed intus conditis cernit atque dijudicat objecta. *Lacerta* varij coloris eſt, & piſcatorum gaudet intuitu: circa rupes Britannicas noninfrequens, ubi piſcibus inſidias parat. *Corculus* cordis effigiem, pedibus capiteque demptis, ſcitè exprimit; ocellos habet perexiguos & nigros, tibias item ſex concolores, duobus quoque digitis donatas. Pediculus marinus Inſectum eſt Balneis cetorumque generi infeſtum, quos mordendo titillandoque ita in furorem agit, ut ſe in arenas projicere aridumque petere cogantur. De horum uſu nihil novimus, ſed poſteritatem ad ipſum inveſtigandum ſeriò hortamur.

CAP. XXXIX.

De Pulice ſive *Aſello* & *Scolopendra marinis.*

P*Vlex* ſive *Aſellus marinus* ſquillam molliorem refert, niſi quod quatuor tantum pedibus (pace Geſneri dixerim) donatur, & frequentibus longiſque ſaltibus ſe liberat, à numero pedum. Aſellus dicitur a ſaltu, Ariſtotelis pulex: à dorſo gibboſo, Scrofula nuncupatur: color illi lividus cum nigredine. Longitudo fluviatilium, digitum tranſverſum: latitudo, ſemidigitum non ſuperat; marinorum major dimenſio, qui littore refluente, & in aquis dulcibus ſæpe conſpicitur. Venatoribus item ſpectatoribuſque mirum agilitatis præbet exemplum.

Scolopendra marina, alia griſei coloris, alia rubicundioris cernitur. Hæc longior & macilenta, illa brevior & craſſior; utramque vidi anno 1578. in Oſtrearum areis. Non, n. in profundo maris (ut Geſnerus autumat) ſed in limoſis ſtagnis, ubi oſtreæ ſaginantur, latent, ibique generantur & vivunt. De his piſcatores monuit Numenius, quum diceret,

Id ſpecta idcirco, ſtupidum divertere par eſt
Iulida, lætiferamque ſimul tetram Scolopendram.

Sunt autem (Ariſtotele teſte) terreſtribus minores, formâ vero non diſpares. Ex ijs Nonus Medicus pſylotrum hujuſmodi confectum, cap. 43. multis laudat. ℞. thuris, atramenti ſutorij, ana ℥ij. Scolopend. marin. ℥iij. Omnia ad lævorem trita, cum calcis pulvere commiſceantur, & evulſis primum pilis locos inungito.

CAP. XL.

De Inſectis aquaticis Depedibus, ac primùm de *Oripe.*

N*Ivem, aquam eſſe* longâ in aëre ſublimatione ſpumifactam, nemo Philoſophorum rectè ſentientium inficias iverit. In hac vermes procreantur, Græcis ἶπες dicti. De his Ariſtoteles aliquid ſcripſit, quam hiſtoriam breviter perſtringam. In nive gignuntur hirti vermes, torpidi, & difficulter moventur, quare inter depedes cenſeo; à nive remoti, illico pereunt, ut Pyrigoni ab igne dijuncti. Cum nive vetuſtiore & rubeſcente ipſi etiam rubeſcunt; in nupera autem reperti, candeſcunt. Notum (inquit) eſt, non magis nivem putreſcere atque ignem; imo putreſcere haud poſſunt; tamen in utriſque generantur animalia, & in utriſque etiam nutriuntur. Euſtathio Scholiaſtæ Homeri neutiquam aſſentior, quod nives ruborem è minio contrahere affirmat, quia loca illa ſunt μιλτώδη, unde ex miniatis vaporibus elevatis rubedinem additam exiſtimat. Sanè nonnullis in locis ita ſe habere non denego. Cæterum in locis minio deſtitutis nivem rubeſcere (etiam invito interprete,) concedendum eſt. Horum Strabo mentionem facit his verbis: In Charzena & Cambicina Regione, & Caucaſeis montibus vicinis, beſtiolæ quædam altis nivibus gignuntur, quas Apollonides σκώληκας, Theophanes ἶπας, *id eſt*, Convolvulos montanos transfert, Teredinibus majoribus ſimiles. Earum generationem æquè mirabilem ſentio atque pyrigoni

rigoni; facilius tamen in nive quàm in igne gignuntur animalia, quia in nive aëris, terræ ſpiritusque multum ineſt, quæ ignis affatim abſumit. His ſi calor Solis acceſſerit, ſimum conficiunt (utor Scaligeri verbis) omnium lætaminum multò excellentiſſimum. Copioſè item in Carinthia generantur (ut *Ioach. Vadianus* refert.) ſed rem admirabilem Strabo in com. in Pompon. Mel. adjungit, cum illos aqua optima repleri aſſerit, quam, rupta tunica vel cute, viatores accipiunt, factâque levi expreſſione hauriunt. Salubris enim eſt, & in fontium turbatione (quæ copioſa in nive fit) perſalutaris.

CAP. XLI.

De Hirudine.

HIrudo ſive Sanguiſuga, Græcis βδέλλα, Hebræis, *balukah*. Gallis *Sangſue*. Italis *Sanſaga*. Hiſpanis *Sanguiſuella*. Germanis *Ein agel ſo das blut ſauget*. Anglis *Horſleech* vocatur. Sunt autem vermes aqutici, ſanguinis animalium ſitientiſſimi, eoque ſeſe affatim etiam ad animæ expirationē nonnunquam replentes. Harum aliæ alvo ſunt imperforatâ; aliæ perviâ; quarum hic vobis effigies repræſentamus. Perforatas Europa vix novit: Americanis & Indis celebriores. Imperforatæ quibuſvis obviæ, quæ ſanguine diſtentæ cutem ſuam, ceu cancellatis quibuſdam fibris textam, exprimunt. Colore aliæ ſunt vario, aliæ viridante, piceo & fuſco, ſed veneni expertes; ſolæ ſpadiceæ & caſtaneæ corticem repræſentantes. Generantur in ſtagnis potiſſimùm, ubi jumenta aquari ſolent; nam ab eorum pedibus terra ſordeſque ablutæ, in fundum decidunt; ut taceam ſtercoris ibidem ſubſidentiam, ex quo vitali calore non deſtituto animalia item gignuntur. Natæ ſemel, ſanguinem avidiſſime ſitiunt; ac propterea in ipſo ſtagni veſtibulo quaſi in inſidijs latent, ut equos, boves, Elephantoſque vulnerent, quamprimùm, frigidæ deſiderio, ipſum intrant. Elephanto tam moleſtæ ſcribuntur a Plinio, ut eorum titillante in promuſcide ſuctione in rabiem agatur: quod mirificam Inſectorum potentiam plane demonſtrat. Quid, n. Elephanto majus? quid Hirudine verme contemptibilius? tamen illius moles ingeniumque hujus cedit virtuti, vel potius concedit. Cruore maximam veſcuntur partem, & ſanguine beſtiarum: nihilominus reſtagnantibus quoque aquarum ſordibus, per alimenti inopiam ſe replent. Plinius eas vere evaneſcere ſcribit, lib. 9. cap. 51. nos autem illam tempeſtatem earum generationi eſſe gratiſſimam videmus. Nec ſane video cur hyemis inclementiam ſuperantes, veris benignitatem non perferant: imò illud pro comperto habemus, emori hirudines

dines tempore hyemali, niſi cautè in aqua tepida, & uberrimè ſanguine enutriantur. Hirudines ſi quis deglutierit, alij muriam, quidam nivem ſuperbibere ſuadent. Aſclepiades autem primùm os colluere, mollemque ſpongiam frigida madefactam faucibus immittere, ut Hirudo ſpongiæ inſiliens extrahatur. Poſtea lentis ſuccum exhibet, & cervicem extrinſecus emplaſtris refrigerantibus operire docet. Apollonius autem cognomento Mus, acetum acerrimum propinabat cum muria; qui vero nivem dabant, eam calefaciebant, & diſſoluta utebantur; cibumque & potum ad ſubducendam alvum opportunè exhibebant, ut hirudinem ejicerent: ſæpenumero, n. aiunt, una cum excrementis ipſas deferri, Gal. lib. 2. de Antidotis. Plinij temporibus maleficij ſtudio illas nefarij & ſceleſti homines hoſtibus clam propinabant; ſed ruta cum aceto, vel ſolum ipſis butyrum, (ut alijs exulcerantibus venenis) præſentaneo fuit remedio. lib. 20. cap. 13. & lib. 28. cap. 10.

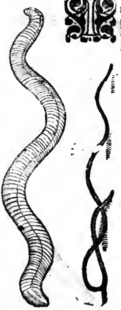
Vſus. Vſus earum in medicina non unicus conſpicitur. Nonnulli enim (Galenum loquentem affero lib. de differentib. ſanguinis detrahendi modis, tract. 10.) captas Hirudines includunt, eaſque variè accommodant: ubi, n. miteſcunt, facile cuti admoventur; quæ verò captæ fuerint, per diem aſſervandæ, exiguoque ſanguine alendæ; atque ita fit, ut quicquid virulentum contineant, cito exprimant. Quando autem ijs uti opus eſt, ea pars, cui Hirudines admovebis, nitro prius fricanda, inungendaque, unguibuſue ipſis ſcalpenda, ut hoc pacto avidiùs adhæreſcant. Oportet etiam eas ipſas in tepidam aquam, quæ vaſe lato & mundo contineatur, infundere; mox ſpongiâ comprehenſas mucore & ſordibus manu purgare, atque ita admovere. Vbi vero admotæ fuerint, ne ea pars cui inhærent frigeſcat, oleum tepidum ſuperinfundes; ſi autem manibus aut pedibus affigendæ ſunt, in aquam, in quam Hirudines injectæ ſunt, immergantur: ſi verò non firmiter hæſerint, earum caudæ forcipe incidendæ ſunt: namque ubi ita ſanguis effluxerit ab attrahendo non deſiſtant, donec cinere aut ſale os earum aſpergatur. Poſtquam autem exciderint, quod relinqui ab ijs venenoſum ſolet, cucurbitula exhauriendum eſt; vel ſi id minime fiat, fotu per ſpongiam adhibito utendum. Quod ſi inde cruentæ lacrymulæ adhuc effluxerint, farinam cuminumque adhibeto, lanamque ſubinde modico oleo madentem alligato. Cæterum ſi manare ſanguis non deſinat, linteolum aceto madefactum, gallamve combuſtam, vel ſpongiam in liquidã anteà picem immiſſam, mox crematam imponito. Illud quoque compettũ habere oportet, Hirudines ſanguinem illum attrahere, qui carni adjunctus eſt, non qui in imo corpore continetur. Earũ vero uſus pro cucurbitulis eſſe ſolet. Præterea removendæ tum ſunt, quum dimidiã ſanguinis partem extraxerint. Quinetiam prohibendum, ne ſanguis euſque effluat, quouſque ſit ſatis: ſiquidem pars ipſa frigeſcit, tum ob ipſas hirudines naturâ frigidas, tum quoq, ob aerem ambientem. *Hæc Galenus.* Cardanus non nitro ſed lacte illinire locum admonet, ut promptius adhæreant, & comprimere Hirudinem jubet, ut dum ulciſci velit, venam perforet, lib. 7. de rer. var. cap. 28. Quanto Dionyſio, Heracleotæ Tyranno auxilio fuerint, hiſtoriæ teſtantur; quod, belluæ magis quam hominis ſimulacrum, immenſo abdomine mortuum, vermes diù anteà exediſſent, niſi hirudinibus utrique lateri admotis, nonnullam humorum molem quotidie evacuaſſet. Longum hîc eſſet recenſere omnes Melancholicos & Amentes, qui, ani hæmorrhoidibus harum roſtello apertis, convaluerint. Nequeo item omittere Nobilem Ricardum Caundiſium, Thomæ illius inclyti Coſmo-nautæ patruum doctiſſimum, quem podagra multis annis excruciatum menſtrua hæmorrhoidum inferiorum per hirudines apertio perfecte curavit, adeò ut nunc magna totius Aulæ admiratione ſanus ſoluſque ſine adminiculo incedat, & valentulus doloreque vacuus ſenium perferat. *Hirudines* etiam podici affixæ humores in univerſos articulos à toto corpore irruentes

adeò

adeò mire revellunt, ut ipſos dolores illico, & tanquam incantamento demulceant. Quod utique Lugduni experti ſumus in excellenti muſico Roſoto: qui quidem præ doloris ſævitiâ & continuis vigilijs in ardentem febrem cum delirio inciderat, vigente Cane, quo tempore purgationes eſſe difficiles ait Hippocrates. Adeò enim inde remedium eſt, ut alteri cuicunque præferendum ſit: nam evacuant à toto corpore abſque ulla moleſtiâ, & virium jacturâ. Iac. Aubert. exercit. 50. progymnaſm. Fernel. Abdit. Godfridus à Cenami, Venetus, vir illuſtris, juſtâ verâque amicitiâ mihi junctus, dixit ſe vidiſſe Arthriticum a doloribus ſuis ſecurum multos annos vixiſſe admota hirudine parti dolenti. Eadem ſuadent Matth. de Grad. & Sanavarola Iacob. Dournet. Apolog. lib. cap. 3. Hirudinum item cinere cum ſtyrace cocto, Phthiriaſin omnem curari narrat Gilbertus Anglicus. Neque vivæ ſolum nobis ſunt uſui, ſed mortuæ quoque & exuſtæ. Nam ut Plinius refert, lib. 32. cap. 7. capillum denigrant ſanguiſugæ, quæ in nigro vino diebus ſexaginta computruere. Alij in aceti ſextarijs duobus ſanguiſugarum ſextarium in vaſe plumbeo jubent putreſcere, totidem diebus; mox illini in ſole. Sornatius tantam hoc medicamentum vim habere tradit, ut niſi oleum ore contineant qui capillos tingunt, dentes quoque eorum denigrare dicat. Meges pſylothrum palpebrarum in aceto enectas putreſcentes ranas ſcripſit; ſed ſanguiſugarum cinis ex aceto illitus idem efficit.

CAP. XLII.

De Lumbricis Aquaticis.

IN *aquis* tàm marinis quàm dulcibus Lumbrici magni atque parvi ex putredine oriuntur, æſtate præſertim, terreſtribus ſimiles, ſed nodo vel torque illo collari non donati: aſperiores item ſunt longè & magis ſtrigoſi: in ſabulo plerumque degunt, terramque è cavernis ejiciunt, Terreſtrium more. In aquis dulcibus ſtagnantibus & non profundis genus Lumbricorum ſaturatè rubentium reperitur, qui à formâ Teredinem depedem referunt, ſed capita habent majora. Cauda ijs bifurca, quâ ſe firmant ac ſuſtentant, dum capite elevato locum invenerint, ubi reliquum figant corpus; tum ſupra limum ac ſaxa incedunt, & vibratili quodam modo ſeſe arcuatim promovent. Oculato & calido per æſtatem cœlo emergunt, magno ſimul numero, ſed limo vel leviter tremente ſeſe ſtatim ſubducunt. Angli *Sommerwormes* vocant, quia vel æſtate tantùm comparent vel hyeme pereunt. In mari mediterraneo Lumbricus teres, anguis majoris magnitudine & colore reperitur, ſed ſine capite & cauda, ut Weckerus notat; aliquando ad viginti pedum longitudinem accedit. Quis horum uſus aut Natura fuerit, nondum ac-

cepimus, ſed ab alijs ſperamus lucem, quæ utrumque monſtret. Illud autem conſtat, Lumbricos iſtos in piſcium capturâ eſcæ loco ſervire, præſertim parvos illos & rubidos, quos Piſcatores eum in finem ſedulò venantur. Aquaticos autem dicimus quia ſicut Lumbrici terreſtres in aqua haud diu vivunt, ita etiam Aquatici in arida poſiti, citò intereunt: illi videlicet aëris, hi verò humiditatis penuriâ laborantes.

FINIS.

Errata Corrigenda.

Prior numerus paginum: Poſterior lineam denotat.

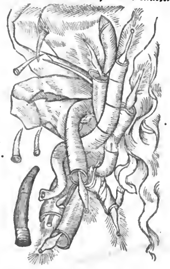
PAg.19.lin.43.*De mortuus* aro *demortuus*,p.26.in margine.*Colligite* pro *colligitur*. ib.lin.46. *mentumque* pro *mentemque*,p.30.l.28 *munitio*,pro *munito*.p.37.l.21 *Miſcetur* pro *miſceatur*. p.38 l.2 *ſus* pro *ſur*, ib.*ido* pro *edo*,ib.41,*mitium* pro *mutum*,42 l.ultima,[illegible] pro [illegible], p.46. l.19. in margine, *Vſus* pro *ſexus*, p.47.l.1.Ibi deeſt integra linea,*quam ſic ſupplebis.Etiam melle & quicquid his conditur. Viſſæ item nonnullæ teſte Plinio,è ſylveſtribus præſertim.* &c p.52.l.9,*Occulature* pro *Oculature*, p.53.l.13. [illegible] pro [illegible],p.64.l.20.*tenenet* pro *tenet*,p 85.l.29.*abſepti* pro *abſorpti*, p 86.l.19. *lectoris* pro *ſutoris*, ib.l 31. *Novum* pro *novus*,p 88.l,11.*papilionem* pro *papilionum*. p.89.l.12. *ſpeudorem* pro *ſplendorem*. p.93.l.23.*diſſinctas* pro *diſtinctas*,p.95 l.ult.*jubluto* pro *ſubiutea*,p.109.l.4.*amiſdalæ* pro *cunedeæ*, p.110.l.2.*ova multa ſemella* pro *ova multa edidit,femella* p.113.l.8.*ſugoris* pro *ſulgoris*,p.116,l.34.*nep ludit* pro *nil ludit*, ib l. 43 .*bede* pro *hoc motu*,125.l.35.*parere* pro *parare*,p.127.l.13.*cidarum* pro *cicadarum*.ib l.46 *magnas* pro *magnos*.p.133.l.17 *paxillo* pro *pauxillo*,p.139.l.5 *alatam* pro *alatum*,p.141.l.20.*Calidiſſimas* pro *calidiſſima*, p.143.l.7. *medicanam* pro *medianam*, p. 148.l.12.*Poſi* pro *quos*,p.149.l.28.*avierit* pro *erravit*, p.160.l.34.*devorares* pro *devorat*,p 162.l.33.*Veſcitur* pro *veſcuntur*, p.164.l.10.*ſex quibuſque pedes* pro *quiſque*, ib l.12. *ſeb* pro *ſub*, p.265.l.ult.*ne* pro *neque*,p.167.l.28.*teſtatur* pro *teſtantur*.p.172.l 28.*ſcorpio alatas* pro *ſcorpios alatos*,p.173 l.43.*φλοποσιαν* pro *φιλοποσιαν*,p.179.l.11.*cuin* pro *cum*,p 205.l.41.*brachio* pro *brachia*, p.209 l. 36.*ſunatur* pro *ſumantur*.p.212.l.30.*am* pro *iam*,p.220.l.23.*Lypothimiam* pro *leipothymiam*,ib.l.39 *ſolecium* pro *ſcolecium*,p.222.l.19.*cnbro* pro *cribro*,ib.l.37.*ſetione* pro *ſectione*,p.223.l.21. *Scorpiodem* pro *Scarpioidem*,p.230.l.32.*Crabone* pro *Crabrone*,p.241.l.36.*al* pro *ad*,p.251.l.23 *Ex ſolis virtute* pro *ex ſolis*, ibid.l.50. *uſque* pro *eiſque nocent*,p.255.l.40.*qua rodit* pro *quas rodit*,p.259.l.4.*alii abſynthiis* pro *alii*,p.269.l.24.*expiet* pro *expiret*, p.282.l.37. *Interraneorum* pro *enteraneorum*,p.297.l.46. *quidam* pro *quidem*,p.314.l.41.*petrocheum* pro *petroleum*,p.321.l.33. *balneis* pro *balanis*.

Recenſui hunc Tractatum,cui titulus eſt Inſectorum, ſive minimorum animalium Theatrum; *unà cum Epiſtolâ ad Generoſum virum* D. Gulielmũ Paddy *Equitem auratum, & Archiatrum Regium; in quibus nihil reperio,quo minùs cum utilitate publicâ imprimantur,ità tamen,ut ſi non intra ſeptem menſes proximè ſequentes typis mandentur,hac licentia ſit omnino irrita.*

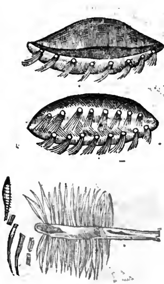
Ex ædibus Lambithanis
4.Decem. 1633.

Guliel. Bray.

Vermes in tubulis delitescentes Rondeletij.

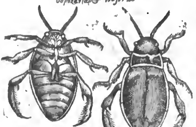
Phyſalus.

Oeſtrus ſive Aſilus aquaticus.

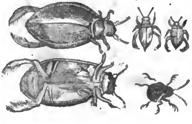
Hydrocantharus major Anglicus
ὑδροκάνθαρος *noſtras*

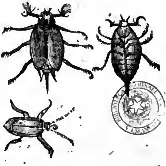

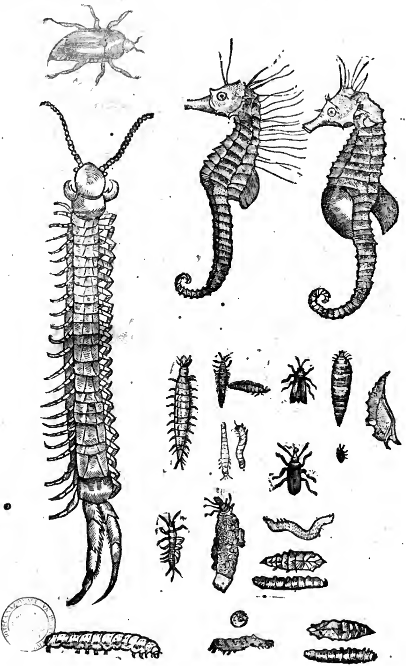
Ad Caput 23. viz. de Hydrocantharo, lib. 1.

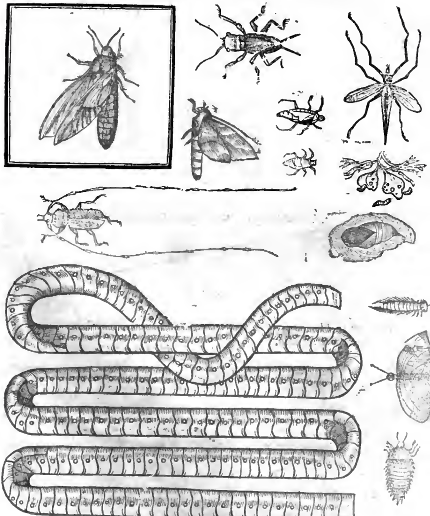

Hydrocantharus à D. Iano Antonio Sarraceno miſſus Genevâ, 1578.

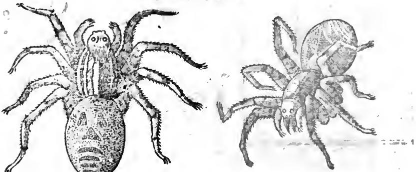

Mantis ſpecies, referēd. ad pag. 118. 119.

Phalangium Imperati, Aranci venenati, genus pictum, Lib.28.pag.787.ad Cap.12. Lib.1.de phalangijs, pag.218.

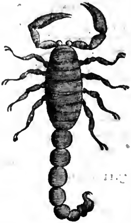
Ad Cap.14.Lib.2.pag.233.lin.14. *Ad Caput de Scarabeis minoribus 12.lib.1.*

Ad Caput 10.lib.1.pag.294.de Scorpijs terreſtribus.

Hic eſt tertius cantharus, deſcriptus, pag.149.linea 7.

K.62.

Digitized by Google